QVÆSTIONES MORALES SELECTIORES

DE

LEGE INTERNA ET EXTERNA

A GABRIELE BEATO SOC. JESU,

Theologiæ Moralis in Collegio Romano Professore, discussæ, ac Resolutæ, & in duos Libros divisæ,

In quibus, propositis casibus, prima quædam principia, ad plurimas alias Quæstiones similes resolvendas perutilia, subinde examinantur.

Cum Duplici Indice Quæstionum, ac Rerum.

Superiorum Permissu.

AUGUSTÆ VINDELICORUM.

Sumptibus MARTINI HAPPACH, ET FRANC. XAVERII SCHLÜTER.
M DCC XXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

INGENUO LECTORI.

Cum omnes ferè ſcientiæ, ac facultates, quæ mentem humanam excolunt, ſuos habeant Academicos congreſſus, in quibus tanquam fornacibus ſtudio multorum ardentibus, omni pretioſior auro Veritas exploretur, iniquum videbatur, unam conſcientiæ doctrinam, hoc eſt, artem non tam rectè intelligendi, aut dicendi, quam bene vivendi, & veriorem ſcientiam de anima, hoc tum incitamento, tum adjumento carere. Sapienter igitur præter Philoſophiæ, ac Theologiæ, caſuum etiam conſcientiæ collationes inſtitutæ ſunt, in quibus de controverſiis illis diſceptaretur, quæ non ad clamoſum populi forum pertinent, ſed ad arcanum, ut vocant, forum Poli. His ego congreſſibus, cum aliquot annos præfuerim, ſelectiores in variis materiis quæſtiones ponens in medio, ac ſolvens, indignum duxi, laborem hunc in irritum cadere, & quod fortaſſe præſentibus non inutile fuit, poſteris invidere. Auditoribus verò meis non ingratum futurum cenſeo, ſi publici juris facta videant, quæ ſolis ipſis fuêre participata; neque illa crediderim eos ambitione teneri, qua magnus olim Alexander, qui cum Ariſtotele magiſtro conqueſtus eſt, quod communia faceret omnibus arcana doctrinæ ſibi ſoli patefacta. Imò juvabit ipſos, quæ auribus cognoverunt, oculis recognoſcere, & quidem fructuoſius, ſi verum eſt vetus verbum.

Segnius irritant animos demiſſa per aures,
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.

Licebit etiam definitiones prolatas ad ſui judicii trutinam accuratius exigere, ubi non volat irrevocabile verbum, ſed characteribus, quaſi catenis, innodatum manet. Ex eiſdem commodius ducere poterunt communiora quædam principia, & fundamenta, ad ſimiles quæſtiones facillimè, tutiſſimeq; ſolvendas in quacumque materie. Acceſsêre ad hanc mentem hujuſmodi lucubrationes evulgandi, non modo ipſorum Auditorum meorum enixæ, atque iteratæ preces: ſed & Virorum prudentium cordatæ ſuaſiones, & quæ plurimum ponderis habuêre, illorum imperia, quorum præ ſapientia, auctoritate, munere, vox omnis, & nutus eſt apud me inſtar oraculi. His adeo ſtimulis adactus,

hoc quicquid est operis in lucem dare decrevi. Nec me remoratur eorum multitudo, qui de rebus hisce scripta vulgarunt. Namque etiam in Jurisprudentia, quæ nostræ hujus facultatis vel mater, vel soror est, nova in dies consilia prodeunt, & pronis tamen ulnis excipiuntur. Quippe quod utile est, nunquam est nimium. Hoc verò utilius ut esset, principia quædam universè sumpta interserui, ex quibus facile sit, innumerabiles casus similes enodare.

Noster autem hic labor quo planior, ac fructuosior obtingeret legentibus, in varias divisus materias est, hoc ordine methodoque; In primo volumine, duæ nostrorum operum regulæ expenduntur: Conscientia & Lex: quas nobis indidit Deus, ut moveant atque impellant ad agenda, quæ nos ducant in æternam Beatitatem, atq; ultimum finem; Qua planè ratione pondus innatum est lapidi, ut feratur ad centrum; igni levitas, ut sursum ascendat. In secundo devenitur ad species legis, quæ sunt præcepta Theologicarum virtutum, atque justitiæ. In tertio mandata Decalogi, Ecclesiæque continentur. Quoniam verò Deus non intima tantum vi legum promovere nos voluit ad supremum ac fælicissimum nostrum finem, sed institutis quoque sacramentis, velut impressa virtute, fortiter, ac suaviter eodem impellere dignatus est; idcirco in quarto volumine sacramenta, hoc est gratiæ leges evolvuntur.

Quod verò spectat ad Scriptorum locos, qui singulis propositis casibus subjiciuntur, hæc animadverte, qui legis, illos interdum Auctores citari, qui licet peculiarem eum casum propriè non tractent, sed alium in diversa materie, ea tamen fundamenta ponunt, è quibus ejus solutio consurgat. Deinde erratum in numeris aliquando Typographorum incuria, præsertim transpositione, uti 23. loco 32.

Noris denique, Lector optime, si quid in hoc opere comperies boni, non meum esse, sed Dei: Namque omne datum optimum desursum est, descendens à Patre luminum; *sin erratum aliquod, uti facilè multa depræhendes; id totum esse meum. Testor tamen, quæcumque scripsi, vel scripturus sum ad minimum apicem, directa me velle ad æternam ejus gloriam, & honorem, cui soli debetur omnis honor & gloria, simulque ad Christianæ cujusque conscientiæ quietem; utque facilius quisque possit, per bona opera, atque ope sacramentorum, (quæ in hunc finem Christus instituit) ad metam fælicitatis æternæ pervenire.*

Appro-

Digitized by Google

Approbatio Censoris.

QUæstiones isthæ Morales, non modò in Catholica Dogmata morúmque Regulas nihil offendunt, sed præclarè solidèq; Materiam de Lege interna & externa explanant, quapropter Dignissimas judico, ut etiam in Germania Typis evulgentur, ceu opus omnibus Animarum Curam habentibus, aut habituris utilissimum. Augustæ Vindel. 20. Decembris 1728.

Imprimantur H. S.

Franc. Joan. Wilbelmus de Bettendorff Eccles. Cathed. August. & Ratisbon. Canon. Rev^mi & Ser^mi Princ. & Episc. August. Consil. Ecclesiast. & Officialis.

Franc. Joseph. de Handl SS. Theol. Lic^tus Rev^mi & Ser^mi Princip. & Episc. August. Consil. Eccles. Maj. Pœnit. & Librorum Censor, nec non insig. Eccles. ad S. Mauritium Canonicus & Parochus.

Facultas R. P. Provincialis.

CUm Dominus Martinus Happach & D. Franc. Xaverius Schlüter Bibliopolæ Augustani librum, cui titulus: *Quæstiones Morales Selectiores à Gabriele Beato Soc. Jesu Theologiæ Moralis in Collegio Romano Professore discussæ ac resolutæ* &c. jam antea Romæ an. 1663. in lucem editum, recudere desiderent.

Ego Magnus Amman Societatis Jesu per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, potestate ab Adm. R. Patre Nostro Michaele Angelo Tamburino Societatis nostræ Præposito Generali mihi concessâ, eisdem ad hanc secundam editionem tantum facultatem impertio, simúlque communico Privilegium Cæsareum, quo Bibliopolis & Typographis omnibus

prohibetur, ne vulgatos à Societatis Jesu Patribus libros absq; Superiorum consensu in eadem aut diversa lingua recudant, vel intra sacri Romani Imperii fines aut hæreditarias S. C. Majestatis Provincias importent. In cujus confirmationem has litteras Chyrographo meo & consueto officii mei sigillo munitas dedi. Friburgi Helvet. 21. Junij an. 1728.

Magnus Amman.

Joannes Paulus Oliva Societatis Jesu Vicarius Generalis.

CUm Quæstiones Morales P. Gabrielis Beati nostræ Societatis Sacerdotis aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, potestatem facimus, ut typis mandentur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur, in cujus rei testimonium has literas manu nostra subscriptas, sigilloque item nostro munitas damus. Romæ 25. Martij 1662.

Joan. Paulus Oliva.

Imprimatur si videbitur Reverendiss. P. M. Sac. Pal. Apost.

O. Archiepisc. Patracen. Vicesg.

Imprimatur
F. Raimundus Capisuccus Sac. Apost. Pal. Mag. Ord. Præd.

IN-

Digitized by Google

INDEX QUÆSTIONUM

Quæ in primo Libro continentur.

32 *An*

Digitized by Google

LIBER

Digitized by Google

LIBER PRIMVS
DE LEGE INTERNA.

PROXIMA ac immediata nostrarum operationum regula, est conscientia, quæ, quia intra nos est, appellari solet Lex interna; quia verò indita nobis est ab Auctore naturæ, vt per eam nos inclinet ad rectè operandum, & per eas operationes, quasi moueat ad nostrum finem vltimum, qui est Beatitudo, ac summa felicitas; sicut per gravitatem inclinat lapidem ad motum deorsum, & ignem per leuitatem ad motum sursum, dicitur ius siue lex naturalis. Huius conscientiæ, siue legis internæ, quinque sunt species: erronea, dubia, probabilis, recta, ac scrupulosa. Singularum ergo specierum natura, ac proprietates, variis casibus propositis, examinantur, in ordine ad culpam, ad pœnam, & ad actuum valorem. Et quoniam Conscientia dubia essentialiter supponit ignorantiam rei, de qua dubitatur, & erronea errorem, quæ duo opponuntur libertati, sicut aliquo modo opponitur etiam metus; ideò simul etiam de his impedimentis quæritur, an & quomodo excusent à culpa, & à pœna, & actuum valorem impediant. Denique peccati, quod legi internæ opponitur, natura, passiones, ac species perpenduntur.

QVÆSTIO I.

An conscientia erronea possit esse regula operandi.

CASVS.

1 CVM homicidii cuiusdam auctor quæreretur, & de Titio iam daretur semiplena probatio, Rusticus quidam, qui homicidio fuerat præsens, in iudicium vocatus, & à Iudice interrogatus, num auctor homicidii esset Titius; cum iuramento negavit, inuincibiliter putans, id sibi ad eius vitam tuendam licere; quæritur, vtrum peierando mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

10 *Quid & quotuplex sit conscientia.*

11 *Quid sit Synderesis, & quomodo ex illa oriatur conscientia.*

12 *Cur conscientia sit proxima regula operandi.*

13 *Quo principio vtatur prudentia ad operationes voluntatis regulandas.*

14 *Quæ conscientia habeat vim præcepti, & quæ consilii.*

15 *Cur conscientia erronea excuset à culpa.*

20 *Voluntas amans, quod siue vero siue falsò proponitur vt bonum, non peccat.*

21 *Imo facit actum virtutis.*

22 *Et de eo gaudere potest.*

23 *Conscientia erronea nunquam est Divinæ legi contraria.*

24 *Lex non obligat nisi vt proposita.*

25 *Obligat tamen, quamvis falsò proposita.*

26 *Conscientia erronea dictans, dilectionem Dei esse peccatum, repugnat.*

27 *Non solum actio interna, sed etiam externa conscientiæ erroneæ contraria, est mala.*

28 *Conscientia erronea obligat solum per modum applicationis.*

29 *Et quatenus creditur esse præceptum Dei.*

31 *Debet esse actu, dum operamur.*

32 *Cum dictat duas actiones oppositas, peccari non potest.*

33 *Est testis, Iudex, & Regula.*

RATIONES DVBITANDI.

QVanta sit Conscientiæ, siue legis internæ vis ad obligandum, colligi facilè poterit ex vi, quam habet conscientia erronea; 2

nea;

nea; ſi enim hæc tam ſtrictè, ac indiſpenſabiliter obligare poteſt, quæ erit vis conſcientiæ probabilis, ac rectæ? vt autem appareat conſcientiæ erroneæ vis ad obligandum, & conſcientiæ ſimul natura innoteſcat, præſens caſus proponitur.

3 Aliquibus ergo, quos tacito nomine refert *Diuus Thomas* 1. 2. *q.* 58. *a.* 5. Ruſticus videtur mortaliter peccaſſe. Primò, quia verè commiſit periurium; hoc autem eſt diuina lege prohibitum. Neque obſtat, quod conſcientia erronea dictaverit, non eſſe prohibitum; nam, cum auctoritas Dei maior ſit, quam conſcientiæ, voluntas illam magis ſequi tenebatur, quam iſtam; imo, cum conſcientia contra Dei legem aliquid dictat, ſequenda omnino non eſt; expedit enim tunc obedire magis Deo, quam conſcientiæ.

4 Secundò; quia, ſi non peccaſſet, feciſſet actum bonum; feciſſet enim actum charitatis, cum periurium ad vitam hominis tuendam ordinauerit; conſequens autem eſt impoſſibile; neque enim dari poteſt actus bonus, qui habeat obiectum malum.

5 Tertiò; quia, ſi non peccaſſet, potuiſſet deinde, cognito errore, de tali periurio, vtpote bono gaudere; conſequens autem eſt falſum; quia gaudere de periurio, eſt intrinſece malum, non minus quàm gaudere de adulterio; eſt enim velle malum; hoc autem idem eſt, ac velle peccatum, & conſequenter peccare; ſi ergo gaudendo de periurio peccaſſet, peccauit etiam illud volendo; non minus enim intentio efficax periurii, eſt actus voluntatis, quam gaudium.

Quartò; quia, ſi non peccaſſet, maxime quia conſcientiam errantem ſecutus eſſet; ſed conſcientia errans ſequenda non eſt, quando eſt diuinæ legi contraria; ſemper enim ſequenda eſt lex Diuina; hæc autem obligare non poteſt ad ſequendam conſcientiam errantem, quando eſt illi contraria, alioquin ipſamet lex diuina eſſet ſibi ipſi contraria, dum ex vna parte præcipit, ob nullam cauſam, etiam ad ſaluandam vitam, eſſe peierandum; & ex alia, obediendum eſſe conſcientiæ erranti, dum dictat, eſſe peierandum. 6

Quintò, quia in tantum ſequi tenemur conſcientiam, in quantum eſt regula à lege æterna deriuata; ſed conſcientia dictans, eſſe pejerandum ad ſaluandam vitam, non poteſt eſſe deriuata à lege æterna, cum lex æterna contrarium dictet; ergo illam ſequi non tenemur: ideoque illam ſequendo, ruſticus adhuc peccavit. 7

Sextò, quia miniſter, falſam Principis legem promulgans, ſubditos non obligat ad illam adimplendam; ſed conſcientia errans, dum dictat id, quod eſt malum, falſam Dei legem promulgat; neque enim Deus malum vnquam poteſt præcipere; ergo non obligat voluntatem ad illi parendum; ideoque ruſticus, illam ſequendo, peccavit. 8

Septimo; quia, ſi conſcientia erronea dictaret, Deum non eſſe ſuper 9

Digitized by Google

per omnia diligendum, non propterea peccaret, qui Deum super omnia diligeret; impossibile enim est, Deum diligere, & per ipsam dilectionem peccare; ergo non semper conscientiam erroneam sequi tenemur, neque semper est peccatum contra illam operari; ergo etiamsi conscientia erronea rustico dictaret, esse pelerandum ad proximi vitam tuendam, non propterea tenebatur illam sequi, sed poterat contra illam operari; ideoque, non operando, peccauit.

NOTABILIA.

10 Aduertendum est primò; conscientiam, nihil esse aliud, quàm dictamen rationis, iudicans, aliquid esse bonum vel malum, sequendum vel fugiendum; debet autem esse actus iudicatiuus, quia per illum, debet intellectus iudicare, quid voluntas fugere debeat, quid amplecti. Diuidi communiter solet in remotam, & proximam; illa dicitur, quæ in communi dictat, aliquid esse faciendum, vel omittendum; vt, audiendam esse missam die festo: hæc dicitur, quæ in particulari, & in specie, dictat, quid hic & nunc sit faciendum, quid fugiendum; vt, esse hodie missam audiendam; quamuis autem ex conscientia, siue iudicio vniuersali, deduci regulariter, & per se, soleat similis conscientia, & iudicium particulare; ex eo enim, quod audienda sit missa in die festo, & hodie sit dies festus, regulariter, & per se, infertur, hodie missam esse audiendam; per accidens tamen, & ratione alicuius circumstantiæ, potest aliquando non deduci, sed potius oppositum; potest enim quis simul iudicare, die festo, audiendum esse sacrum, & tamen, propter infirmitatem, se non esse obligatum; tunc tamen, etiam iudicium particulare, verè non est vniuersali contrarium; quia hoc nunquam dictat; die festo, infirmo, aut impedito audiendam esse missam, sed potius oppositum.

11 Aduertendum est secundò, Intellectui nostro, sicut indita est à natura vis cognoscendi verum, hoc est, prima quædam principia speculatiua per se nota; qualia sunt; omne totum est maius sua parte; quodlibet est, vel non est; & similia; ita inditam esse virtutem cognoscendi bonum; hoc est, prima quædam principia practica vniuersalissima, omnibus nota; qualia sunt: omne bonum est sequendum, omne prohibitum à Deo est fugiendum; & similia: quæ principia appellantur synderesis. Ex his autem, intellectus deducit aliquando conclusiones falsas, per additionem minoris falsæ; Si quis enim dicat; omne prohibitum à Deo est malum; & deinde addat; omne iuramentum est prohibitum à Deo; *Matth. 5. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino:* quæ minor est falsa; inferet, quod omne iuramentum sit malum, & illicitum, quod tamen est falsum; hæc ergo conclusio ex primis principiis practicis falsò deducta, dicitur conscientia errans, sicut deducta

per

per additionem minoris propositionis probabilis, dicitur conscientia probabilis, & deducta euidenter, dicitur conscientia recta.

12 Aduertendum est tertiò; Voluntatem nostram, cum sit potentia cæca, ferri non posse in obiectum, nisi hoc illi proponatur ab intellectu tanquam honestum, vel turpe, sequendum vel fugiendum; hinc autem fit primò, vt voluntas non feratur in obiectum secundum se, sed solùm prout illi proponitur ab intellectu; vnde, si proponatur vt bonum, quamuis in se sit malum, voluntas in illud fertur tanquam in bonum, neque illud fugere potest, tanquam malum, quia ejus malitiam non cognoscit. 2. vt dictamen rationis, siue iudicium practicum conscientiæ, voluntati proponens obiectum, tanquam bonum, vel malum, sit illius regula; cum enim voluntas eo iudicio omnino indigeat ad libere operandum, sequitur, vt, dum illi conformatur, rectè operetur; amat enim tunc id, quod illi proponitur vt bonum, & fugit id, quod illi proponitur vt malum; dum verò illi non conformatur, peccet, quia tunc amat quod illi proponitur vt malum, & fugiendum, vel fugit id, quod illi proponitur vt bonum, & sequendum; voluntas autem tunc peccat, cum vel vult malum, vel fugit bonum. Tertiò; vt quamuis lex, siue diuina, siue naturalis, siue humana, sit prima regula nostrarum operationum, obligare tamen voluntatem non possit, nisi mediante regula proxima, quæ est conscientia; quia illam obligare non potest, nisi ei per iudicium conscientiæ, siue per dictamen rationis proponatur ab intellectu, nec alio modo illam obligare potest, quàm, quo ei ab intellectu per conscientiam proponitur.

Aduertendum est quartò; inter 13 principia practica; primum, vniuersalissimum, ac notissimum, illud esse. Faciendum est id, quod conscientia dictat, esse honestum; & omittendum, quod eadem dictat esse inhonestum; Vnusquisque enim, eo ipso, quod facit aliquid contra id, quod conscientia dictat, existimat, se male operari, vt constat experientiâ, quia voluntas, cùm ferri non possit in obiectum, nisi prout illi proponitur ab intellectu, vt dictum est, eo ipso, quod amplectitur id, quod illi proponitur vt honestum, honestè operatur, si verò illud fugiat, inhoneste. Hoc autem principium, est dictamen, siue iudicium aliquod reflexum, habens pro obiecto aliud dictamen, siue iudicium directè repræsentans operationem aliquam, vt honestam, vel inhonestam; Dum enim dico; *quidquid conscientia dictat esse inhonestum, est fugiendum*; *conscientia dictat, furtum esse inhonestum*; *ergo furtum est fugiendum*; minor propositio habet pro obiecto iudicium dictans, furtum esse inhonestum. Ex hoc ergo principio Prudentia omnes suas conclusiones deducit, per easque proximè, ac immediatè regulat operationes voluntatis; vnde hæ solæ conclusiones appellantur propriè conscientia, semperque sunt veræ, certæ, ac euiden-

tes; semper enim verum est, quod quidquid conscientia dictat, esse honestum, est faciendum; semper etiam verum est, quod conscientia, hic & nunc dictat, furtum esse inhonestum, quia dictamen hoc in nobis experimur; ergo vera etiam semper debet esse conclusio inde deducta; quia ex vero non infertur nisi verum. Iudicium autem dictans, furtum esse inhonestum, ipsum quoque dicitur conscientia, quia remotè saltem, & mediante dictamine prudentiæ, regulat voluntatem; & hæc est conscientia, quæ aliquando est recta, aliquando erronea, & aliquando probabilis.

14 Advertendum est quintò; dictamen proponens voluntati operationem aliquam vt bonam, vel malam, illam aliquando proponere tanquam aliquod bonum, ad morum honestatem, ac animæ salutem, omnino necessarium; vt cum proponit; Deum esse super omnia diligendum; Furtum esse fugiendum, & similia; tunc autem, dictamen hoc appellatur præceptum, quia vim habet obligandi voluntatem, ita vt, si contra illud faciat, peccet; Aliquando vero proponere eandem, non tanquam bonum necessarium, sed solum magis vtile, & ad morum honestatem, ac animæ salutem magis conueniens; vt cum proponit, virginitatem, aut statum religiosum esse amplectendum, tunc autem dicitur consilium, quia voluntatem non obligat, sed solum hortatur, & si voluntas contra illud faciat, non peccat. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum resp; Rusticum, peierando ad Titii vitam saluandam, ratione conscientiæ inuincibiliter erroneæ, non peccasse. *Sanchez lib.* 1. *sum. c.* 11. *num.* 3. *Valentia tom.* 2. *disp.* 2. *quæst.* 14. *prop.* 4. *n.* 3. *Reginaldus lib.* 13. *n.* 69. *Salas.* 1. 2. *qu.* 42. *tr.* 8. *dist. vnic. s.* 3. *num.* 16. *Clauis regia. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 15. *Vasquez* 1. 2. *disp.* 59. *cap.* 2. *Becanus par.* 2. *tr.* 1. *cap.* 4. *quæst.* 7. *n.* 5. 15

Probatur primò, quia, quamuis periurium in se sit malum, fuit tamen rustico, per conscientiam errantem, repræsentatum vt bonum, ideoque rusticus illud volens, voluit, quantum erat ex se, aliquid bonum; velle autem bonum non potest esse peccatum; voluntas enim in hoc conformatur legi naturali dictanti; bonum esse amandum, ac sequendum. 16

Secundò, quia, licet periurium in se sit malum, voluntas tamen in illud fertur non secundum quod est in se, sed solum secundum quod illi à ratione proponitur; sed à conscientia errante propositum est rustico, tanquam bonum; ergo voluntas illud amplexa est tanquam bonum, illudque volens, voluit bonum; non quod esset tale in se, sed in apprehensione; voluntas autem volens bonum, peccare non potest, vt dictum est; lex enim naturalis præcipit, sequendum esse bonum, siue verè, siue falsò iudicetur bonum; sicut prohibet velle malum, 17

siue

siue verè, siue falsò judicetur malum.

18 Tertiò; quia nulla lex obligat, nisi quatenus nobis nota est, & voluntati per cognitionem proposita, sed rustico nulla lex per conscientiam proposita est, prohibens tale periurium, sed illi, quamuis falsò, proposita est lex illud præcipiens ad proximi vitam saluandam; ergo non obligabatur ad omittendum periurium, sed potius ad illud ponendum, vt vitæ proximi prospiceret; ideoque, peierando, nullo modo peccauit.

19 Quartò; quia, si quis legem, à ministro, nomine Regis, falsò promulgatam, seruet, non peccat; imo peccaret, si non seruaret, & tanquam contemptor puniretur. Similiter qui obedit ei, quem credit suum esse Prælatum, non peccat; imo peccaret, si non obediret. Sed rusticus, peierando, seruauit legem sibi ab intellectu tanquam à Dei præcone, licet falsò, propositam, ergo non peccauit, sed potius peccasset, si periurium omisisset: diuinam enim voluntatem contempsisset, omittens id, quod putabat, Deum velle, ac præcipere.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

20 AD rationes autem in contrarium respondetur; ad primam: Rusticum commisisse periurium solum materialiter, siue id, quod erat periurium, non tamen formaliter, quia non cognouit, esse periurium, nec diuinâ lege prohibitum, quod tamen necessario requiritur ad peccatum; auctoritas autem diuina, & ejus lex prohibens periurium, cum tunc rustico non esset ab intellectu per cognitionem proposita, illum obligare non potuit ad abstinendum à periurio; ad eam enim obligationem inducendam necessariò requirebatur, vt lex diuina rustico per cognitionem esset proposita, cum voluntas sit potentia cæca, nec ferri possit in incognitum; cum ergo illi non esset proposita, illum obligare non potuit; immo, cum esset illi, quamvis falsò, proposita lex obligans ad peierandum ad vitam proximi saluandam, hanc implere debuit, ideoque implendo non peccauit.

Ad 2. Resp. Concedendo, Rusticum fecisse actum bonum; fecit enim actum misericordiæ, perinde ac si periurium verè fuisset à Deo præceptum: nam, ex vna parte, periurium tunc nullam habuit formalem malitiam; & ex alia, recepit bonitatem à fine intento, proximi vitam salvandi; Neque obstar, quod habuerit obiectum de se malum; nam illa malitia non fuit voluntati ab intellectu proposita, ac repræsentata, sed obiectum fuit potius repræsentatum, vt bonum; sicut Iacob coniunctio cum Lia fuit proposita, tanquam coniunctio cum vxore, ideoque non habuit malitiam fornicationis; obiectum autem specificat actum nostræ voluntatis, non prout est in se, sed prout est illi ab intellectu propositum. 21

Ad 3. Resp. Rusticum gaudere quidem potuisse, quod periurium cum ignorantia inuincibili, & consequenter 22

ter sine peccato, commiserit; non tamen de periurio secundum se, & post cognitam turpitudinem, quia tunc gauisus esset de periurio cognito vt malo, & consequenter de eius malitia, quod fieri non potest sine peccato.

23 Ad 4. Resp. Conscientiam inuincibiliter errantem, nunquam esse Diuinæ legi contrariam; lex enim diuina nunquam præcipit, non esse peierandum in omni casu, tàm per se, quàm per accidens; sed solum, quando ipsa lex de non peierando, ab intellectu, absque errore, voluntati repræsentatur; in hoc autem casu, semper obligat; neque est contraria conscientiæ erroneæ dictanti, esse peierandum ad saluandam proximi vitam, quia ipsa pro isto casu non obligat.

24 Ad 5. Resp. Conscientiam nos obligare ad illam sequendam, in quantum est deriuata à lege æterna, hoc est, in quantum nobis proponit legem æternam, siue proponat deinde verè, siue falsò; nam etiam in hoc casu dici potest deriuata à lege æterna, quia Deus præcipit, ac vult, vt posito errore, & ex suppositione, quod conscientia errans hoc dictet, ponatur periurium ad vitam proximi tuendam.

25 Ad 6. Negatur antecedens. Lex enim, quamuis falsa, Regis nomine promulgata, obligationem inducit, ita vt populus obedire teneatur, & contemptores puniantur; eo enim ipso, quod illi non obediretur, censeretur contemni Rex; nam vt aliquis contemnatur, non est necesse, ut fiat contra id, quod ab eo verè præcipitur, sed satis est, vt fiat contra id, quod putatur ab eo præcipi, similiter ergo, cum conscientia erronea, Dei nomine, proponit, licèt falsò, legem de peierando ad proximi vitam tuendam, obligationem per accidens inducit, ita vt voluntas ei teneatur obedire, quia non obediendo, Dei voluntatem contemneret, faciendo contra id, quod putaret, illam velle.

Ad 7. Resp. Impossibile esse, quod 26 quis Deum diligat super omnia, & simul habeat conscientiam erroneam, qua iudicet, hoc esse peccatum, eo enim ipso, quod iudicat esse peccatum, iudicat esse contra Dei voluntatem; ergo illud faciendo, Deum diligere non potest super omnia; impossibile enim est, diligere Deum super omnia, & simul velle aliquid, quod putatur esse contra eius voluntatem: in aliis autem materiis hoc non accidit; potest enim quis peccare, faciendo ex conscientia erronea id, quod alias esset ex se bonum; bonum enim est ieiunare, & tamen, si quis putaret, esse peccatum, ieiunando peccaret, quia faceret id, quod crederet esse malum; malum autem sic apprehensum est vitandum.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò, non 27 solum omnem actionem internam voluntatis, conscientiæ erroneæ contrariam, sed etiam externam esse malam, quoties est voluntaria, quia lex naturalis non solum prohibet velle id, quod iudica-

dicatur vt malum, sed etiam illud facere; vel omittere id, cuius omissio, falso iudicatur, esse mala; eadem enim est ratio de omissione, ac de actione.

28 Secundò, conscientiam, siuè veram siue erroneam, voluntatem non obligáre propriè, per se, ac principaliter, sed solum per modum applicationis, & conditionis requisitæ ad hoc, vt lex, siue præceptum obliget humano modo; nullum enim præceptum obligat, nisi mediante apprehensione, quæ est immediata. regula nostrarum operationum: hæc tamen est differentia inter conscientiam veram, & erroneam, quod obligatio per conscientiam veram proposita, per aduentum alterius cognitionis, non cessat, quia verè datur; obligatio verò, per conscientiam erroneam proposita, per aduentum cognitionis veræ, statim cessat, quia antea re vera non dabatur, sed erat solum in apprehensione per conscientiam erroneam, & hæc, per aduentum conscientiæ veræ, statim cessat.

29 Tertiò Conscientiam rectam diuerso modo obligare, ac obliget conscientia erronea; nam vera, cum sit conformis legi diuinæ, est vera lex, erronea verò putatur solùm Dei lex, cum verè non sit; similiter, recta simpliciter obligat, erronea verò solùm ex suppositione, & quatenus creditur esse præcepum Dei.

30 Quarto; quoties conscientia erronea deponitur, non esse peccatum, agere contra illam; cum enim tota ratio culpæ consurgat ex ipsà conscientià erroneà, & alias, cætera sint bona, vel non mala; eo ipso, quod hæc deponitur, nec perseuerat, cessat ratio culpæ. Vt tamen deponi possit, necessario requiritur aliqua ratio, alioquin voluntas eam absolutè deponere non posset, cum alias supponatur inuincibilis.

Quinto; vt sit peccatum, facere contra conscientiam erroneam, requiri, vt ea conscientia, sit tunc, quando peccatur, & quod tunc actu reclamet, vel per iudicium perfectum, vel per aliquam dubitationem: si enim non est actu, quando sit opus, nullo modo est, cum in nullo modo est, cum in nullo suo effectu sit virtualiter, vt per se patet; si autem nullo modo est, ad peccatum concurrere non potest: neque satis est, quod præcesserit, & non fuerit reuocata; Tum quia, quando actu fit opus, dari necessario debet aliqua cognitio circa illud, dictans esse faciendum, vel omittendum. Tum etiam, quia sequeretur, Infidelem, qui semel per errorem existimauit, ad operis bonitatem requiri, vt referatur ad Idolum, in omnibus operibus ex obiecto bonis, semper peccare, etiam si actu falsam illam opinionem non haberet, quia satis esset, non fuisse reuocatam; hoc autem tanquam absurdum à nemine admittitur *Vasqu.* 1. 2. *disp.* 60. *c.* 3. 31

Sexto, si conscientia erronea inuincibiliter dictet duas actiones oppositas; vt si Pastor ouium putet, esse mortale, omittere sacrum die festo, & simul etiam, esse mortale, gregem deserere, & ire ad Ecclesiam, tunc quidquid fiat, non peccari, quia non datur libertas in genere moris, sed solum in genere entis, quatenus hujusmodi homo tunc est liber ad alterutrum eligendum, Casus tamen est omnino Metaphysicus, quia lumine naturæ apparet, ex duabus contradictorijs, vnam esse veram, alteram falsam; quare, si pastor putet, 32

Digitized by Google

putet, ſacrum diebus feſtis, ſub mortali eſſe audiendum, indicare non poterit gregem, diebus feſtis, ſub mortali non eſſe relinquendum: *Sanchez lib. 1. in dec. cap. 11.*

33 Conſcientiam, quæ ex primis principijs practicis deducitur tanquam Concluſio, tribus modis applicari poſſe ad actiones noſtras particulares; primò ad iudicandum, an ſint factæ, vel non factæ; & ſic dicitur teſtis & teſtificari: *2. Cor. 1. gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Secundo, ad iudicandum, an ſint factæ benè, vel malè; & ſic dicitur exercere officium Iudicis: *Sap. 17. frequenter occupant peſſima, redarguente conſcientiâ &c.* Tertiò denique ad præſcribendum, quænam impoſterum ſint faciendæ, quæ verò omittendæ, & ſic dicitur eſſe Legislator, vel Conſiliarius, quatenùs obligat, aut retrahit, aut conſulit, aut abſoluit, dictans, nos ad actionem illam non teneri &c. Conſcientia autem, omnibus his modis accepta, poteſt eſſe vera, vel errans.

QVAESTIO II.

An qualibet conſcientia erronea poſſit eſſe regula operandi.

CASVS.

1 BENEFICIARIVS quidam, quamuis per errorem putaret, licere ſibi, ad Eccleſiam reſtaurandam, ac ornandam, Eccleſiæ bona alienare; aliquam tamen legis hoc prohibentis ſuſpicionem habebat. Verùm, hoc non obſtante, domum quandam ad Beneficium ſpectantem, cum horto, alienavit, eàque pecuniâ, Eccleſiam reſtaurauit, ac ornauit. Quæritur; Vtrùm contra *Extrauag. Ambitioſæ: de rebus Eccleſiæ non alienandis* mortaliter peccauerit, & in eius pœnas incurrerit.

SVMMARIVM.

6 *Conſcientia erronea alia vincibilis, alia inuincibilis, & vtraque quid ſit.*

7 *Lex humana, alia punit ſimpliciter delinquentem, alia ſolum delinquere præſumentem.*

8 *Cur operari iuxta conſcienteam erroneam vincibilem, ſit peccatum.*

12 *Lex obligat etiam ad vitandum periculum proximum transgreſſionis.*

13 *Conſcientia erronea eſt culpabilis, non quatenus repræſentat bonum, ſed quatenus, poſitâ ſuſpicione de lege, obligat ad inquirendum.*

15 *Cur peccans ex conſcientiâ erroneâ, pœnas legis aliquando non incurrat.*

17 *Lex non obligat niſi iuxta Legislatoris voluntatem verbis expreſſam.*

18 *Aliqua leges puniunt ſolum delictum directè volitum.*

23 *Tam eſt peccatum agere contra conſcientiam erroneam, quam iuxta illam.*

24 *In*

24 *In quo differat conscientia erronea culpabilis ab inculpabili.*
25 *An grauius peccetur, agendo contra, an iuxta conscientiam erroneam vincibilem.*
26 *Ad præsumptionem requiritur notitia, tam iuris, quam facti.*
32 *Decretum Clem. VIII. circa casus reseruatos, quos, & ad quid obliget.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm Conscientia non semper inuincibiliter erret, quæritur, vtrum semper excuset à culpâ. Videtur ergo Beneficiarius mortaliter non peccasse. *Ita Caiet. v. præceptum in fine, & v. ieiunium cap. 3. Siluester ibi quæst. 8. dic. 1. Nauar. cap. 21. sum. nu. 20. Henriq. lib. 9. de Missa cap. 25. num. 10. Tolet. lib. 6. cap. 4. & 9. Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 7. quæst. 4. & alij.*

3 Probatur primò à fortiori, quia Rusticus, per errorem putans, periurium sibi licere ad amici vitam tuendam, non peccavit, vt *Qu.* 1. dictum est. Sed etiam Beneficiarius per errorem putabat, licere sibi aliqua beneficij bona, ac Ecclesiam restaurandam, ac ornandam alienare; ergo nec ipse, ea sic alienando, peccauit; Non minus enim, quàm Rusticus, secutus est cognitionem quamuis falsam, tanquam ducem, ac proximam regulam, à quâ voluntas, cum sit cæca, duci debet.

4 Secundò; quia hæc alienatio ad Ecclesiam restaurandam, Beneficiario, per conscientiam erroneam, proposita est tamquam bona; ergo Beneficiarius illam volens, quantum erat ex se, voluit aliquod bonum; voluntas autem, dum vult bonum, peccare non potest, quia conformat se legi naturali, quæ dictat, bonum esse amplectendum.

Neque obstat, quod Beneficiarius aliquam prohibitionis suspicionem habuerit; nam hæc suspicio non erat sufficiens ad culpam, præsertim grauem; cum enim leges humanæ benignæ sint, nec cum tanto rigore obligent, sicut ius naturale; in causis excusantibus tantam diligentiam non exigunt, quantam ius naturale, sed benigniorem, in animæ fauorem, interpretationem admittunt. 5

NOTABILIA.

ADuertendum est primò; conscientiam erroneam, aliam esse inuincibilem, aliam vincibilem. Prima est, cum quis ita falsò iudicat, aliquid sibi licere, vt vel nulla occurrat cogitatio, aut suspicio legis oppositæ; vel, si occurrat, post moralem diligentiam adhibitam, nihil inueniat, per quod eam possit deponere: Secunda est, cum quis ita falsò iudicat, aliquid sibi esse licitum, vt aliqua ei simul occurrat cogitatio, vel suspicio de lege opposita, ratione cuius per ipsius legis inquisitionem, eam possit, ac teneatur deponere. Prima deponi, vel omnino, vel saltem moraliter non potest, ideoque semper est omnino inculpabilis, quia ad impossibile nemo tenetur. Secunda deponi potest, & debet, ideoque semper est culpabilis iuxta mensuram negligentiæ, quæ adhibetur in inquirendo de lege, & in ipsâ conscientiâ deponendâ. Qualibet enim lex, sicut obligat ad sui obseruantiam tamquam ad finem, ita, cum eius occurrit aliqua cogitatio aut suspicio, obligat etiam ad hoc ipsum inquirendum, ejusque notitiam procurandam, cum hoc 6

ſit medium, ſine quo, ipſa obſeruantia poni non poteſt; voluntas enim ferri non poteſt in incognitum. Cum ergo, occurrente aliquâ ſuſpicione de lege, eius inquiſitio negligitur, per hoc ipſum lex violatur, & eo magis, vel minùs, quo negligentia in inquirendo fuerit maior, vel minor.

7 Aduertendum eſt ſecundo: Duo dari genera legum humanarum, quantum facit ad rem præſentem; aliquæ enim pœnam imponunt ſimpliciter delinquentibus; vt ſunt leges, quæ excommunicant naufragantium bona ſurripientes, clericos percutientes, & aliæ ſimiles: aliquæ vero eam imponunt, non quomodocumque delinquentibus, ſed cum præſumptione, temeritate, audaciâ, ſcientiâ, pertinaciâ &c. vt ſunt pleræque leges Eccleſiaſticæ, quæ, ne fidelium conſcientias ſcrupulis illaqueent, aut nimis rigidæ, ac rigoroſæ videantur, non ſimpliciter delinquentibus, ſed delinquere præſumentibus, pœnam imponunt. Vt incurrantur pœnæ, à legibus primi generis, impoſitæ, ſatis eſt quælibet earum transgreſſio grauis; eo enim ipſo eſt poſitum quidquid ad eas pœnas incurrendas à Legislatore requiritur; Vt vero incurrantur pœnæ à legibus ſecundi generis, impoſitæ; non eſt ſatis quælibet earum transgreſſio grauis ſed requiritur transgreſſio cum præſumptione, vel audaciâ, aut ſcientiâ &c. hoc enim determinatè requiritur à Legislatore, cuius voluntas eſt menſura totius obligationis in lege. His poſitis,

RESOLVTIO I.

8 AD Caſum reſpondetur primò; Beneficiarium Eccleſiæ bona cum eâ conſcientiâ alienando, mortaliter peccaſſe: ita *S. Thom. prim. ſecun. qu. 76. ar. 3. Suar. t. m 3. in 3. partem diſp. 82. ſec. 3. Caſtropal. tom. 1. tract. 2. diſp. 1. pun. 16. Vaſquez diſp. 10. c. 2. n. 6. Becanus par. 2. tract. 1. cap. 4. q. 7. num. 5. Clauis regia lib. 1. cap. 4. num. 27. Sanch. lib. 1. in dec. c. 17. num. 20. Reginald. lib. 11. nu. 30. & alij.*

Probatur primo; quia poſitâ ſuſpicione de legis exiſtentiâ, Beneficiarius tenebatur inquirere, num verè daretur; quælibet enim lex, eo ipſo, quod de ea datur ſuſpicio, ad hoc obligat, vt dictum eſt. Ergo, non inquirendo, peccauit contra legem; & quia materia erat grauis, & negligentia in inquirendo fuit ſimiliter grauis, etiam peccatum fuit graue. 9

Secundo; quia, eo ipſo, quod datur ſuſpicio de legis exiſtentiâ, poteſt quis erroneam conſcientiam deponere; poteſt enim inquirere, num verè detur: ergo, ſi illam non deponat, voluntariè retinet, ſicque malum, quod ex eâ ſequitur, illi indirectè cenſetur voluntarium, & conſequenter, vt tale, ei imputatur ad culpam. Cum igitur Beneficiarius prohibitionis ſuſpicionem habuerit, conſcientiam erroneam deponere poterat, inquirendo; ideoque negligendo inquiſitionem eamque conſcientiam non deponendo, voluntariè retinuit; atque ita indirectè voluit, quidquid ex tali conſcientiâ ſecutum eſt; legis ſcilicet Eccleſiaſticæ transgreſſionem, & conſequenter peccauit. 10

Tertiò; quia quælibet lex, non ſolùm obligat ad vitandam eius transgreſſionem, ſed etiam periculum proximum transgreſſionis; hoc enim ad eius obſeruantiam 11

uantiam

nantiam est necessarium. Beneficiarius autem, posita suspicione de lege, non inquirendo, proximo periculo se exposuit illam violandi; ergo illam violauit; & quidem grauiter, cum omnem inquisitionem omnino neglexerit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

12 AD rationes autem in contrarium, Respondetur; ad primam; esse maximam disparitatem inter Rusticum, & Beneficiarium; nam ille habebat conscientiam erroneam omnino inuincibilem, hic vero vincibilem.

13 Ad secundam; bonorum alienationem fuisse quidem Beneficiario propositam, vt bonam, sed vincibiliter, ita vt in eius potestate esset, illam per legis inquisitionem deponere, atque ad hoc teneretur. Conscientia autem erronea, non est culpabilis, quatenus repræsentat alienationem, vt bonam, sed quatenus, posita suspicione de legis existentia, per eius inquisitionem vinci, ac deponi potest, & debet, nec tamen vincitur, ac deponitur.

14 Ad confirmationem vero respondetur; leges humanas, licet benignæ sint, nec obligent cum tanto rigore, obligare tamen, cum de eis datur suspicio, ad aliquam diligentiam adhibendam in inquirendo. Beneficiarius autem nullam prorsus diligentiam adhibuit; adeoque negligentia fuit grauis: & consequenter mortalis.

RESOLVTIO II.

15 REspondetur tamen secundò; Beneficiarium pœnas *ab Extrauagante* impositas, non incurrisse. *Ita Nauar, cap.* 27. *n.* 141. *Couaru. alios referens decr.* 4. *par.* 2. *c.* 6. §. 9. *num.* 21. *Bart. in L. si adult. num.* 11. *ff. ad legem Iuliam de Adult. Ancharan. clem.* 1. *de consan. col.* 3. *Caietanus v. excom. cap.* 58. *Syluester v. ignor. qu.* 8. *dis.* 4. *num.* 18. *Aluarez.* 1. 2. *d.* 158. *in fine. Henriq. lib.* 13. *de excom. cap.* 23. *num.* 3. *Suarez to.* 5. *in tertiam par. disp.* 4. *Sec.* 5. *n.* 1. *Molina. tr.* 5. *de iust. disp.* 7. *nu.* 13. *Sanch. alios referens de matr. lib.* 9. *disp.* 32. *num.* 36. *Basilius Pontius lib.* 10. *de matr. cap.* 6. *& nu.* 10. *Auila de cens. p.* 2. *cap.* 6. *d.* 10. *d.* 6. *Toletus lib.* 7. *cap.* 48. *Bonacina de cens. disp.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 1. *nu.* 11. *Diana par.* 3. *tr.* 5. *res.* 13. *& fere omnes communiter.*

Probatur primò; quia in hac Extra- 16
uag. Excommunicatio, & aliæ pœnæ, imponuntur non Ecclesiæ bona alienantibus, sed alienare præsumentibus, vt patet ex ipso textu; Beneficiarius autem non præsumpsit; habebat enim conscientiam erroneam, cum qua repugnat legis notitia, & consequenter præsumptio, quæ essentialiter hanc notitiam supponit, cum temeritas, præsumptio, & audacia contra legem dari non possint, quandiu hæc ignoratur.

Secundò; quia lex non obligat nisi iux- 17
ta Legislatoris intentionem verbis expressam, cum tota legis obligatio ab eius voluntate pendeat; sed in hac, & similibus legibus, Pontificis intentio verbis expressa, est, punire solùm præsumentes; ergo hi soli puniuntur; inter hos autem non fuit Beneficiarius, cum legis notitiam non habuerit, sed solùm suspicionem.

Tertiò; quia lex, dum ad pœnam incur- 18
rendam requirit præsumptionem, ac scientiam, intendit punire solum delictum ex-

Digitized by Google

presse, ac formaliter in se volitum, non verò volitum solùm indirectè, & in causâ; ad quid enim aliàs requireret præsumptionem, ac scientiam? Beneficiarius autem, huius extrauagantis transgressionem formaliter, ac directè velle non potuit, cum eius notitiam non haberet, sed indirectè solùm, in ipsâ negligentiâ inquirendi, tamquam in causâ; tota enim malitia huius transgressionis fuit, culpabilis negligentia inquirendi; imò ipsa bonorum alienatio, aliam malitiam non habuit, præter eam, quæ fuit in ipsâ culpabili negligentiâ. Cum ergo Beneficiarius, extrauagantis transgressionem directè non voluerit, sed solum indirectè, consequenter nec ejus pœnas incurrit.

19 Neque dicas *cum Graffio par. 1. decis. lib. 4. cap. 9. num. 20.* qui suspicionem habens de lege eam violat, irrationabiliter violat & consequenter est ejus temerarius transgressor; temeritas autem præsumptionem importat.

20 Negatur enim consequentia; nam ad temeritatem, requiritur voluntas expressâ legem transgrediendi; hæc autem, sine iuris, vel facti notitia haberi non potest, cum nihil sit volitum, quin præcognitum.

21 Neque dicas secundò cum *Alterio de Cens. lib. 1. disp. 14. cap. 1.* Qui legis suspicionem habens, eam transgreditur contemnere videtur; eo enim ipso, quod non inquirit, ac conscientiam erroneam deponit, censetur velle aliquid omittere, vel facere, non obstante lege in contrarium; qui autem legem contemnit, eam cum præsumptione, ac temeritate violare videtur.

22 Negatur enim similiter Antecedens. Nam ad contemptum, requiritur voluntas formalis, ac directa faciendi aliquid, non obstante lege; nec sufficit voluntas quælibet indirecta, siue virtualis, ac interpretatiua; alioquin omnes legis transgressores ex merâ ignorantiâ, vel errore vincibili, dici possent temerarii, sicque non distinguerentur ab ijs, qui legem scientes, ac volentes transgrediuntur; quod nemo concedit; hæc autem voluntas haberi non potest, quamdiu lex ignoratur.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; tam esse peccatum, facere contra conscientiam erroneam, quam iuxta illam; si quis enim, ex errore vincibili, putaret, furandum esse ad faciendam eleemosinam, peccaret non furando, quia faceret contra conscientiam, & peccaret etiam furando, quia faceret contra debitum inquirendi, ac conscientiam erroneam deponendi; cum enim vincibilis sit, deponi potest. 23

Secundò; hanc esse differentiam inter conscientiam erroneam, culpabilem, ac inculpabilem, quod inculpabilis obligat, non solum negatiuè, ne contra illam faciamus, sed etiam positiuè, vt faciamus iuxta illam, cum illam deponere, in nostrâ potestate non sit. At verò culpabilis obligat solum, ne contra eam faciamus, sed non vt faciamus iuxta illam, cum illam deponere possimus. *Vasquez. 1. 2. disp. 60. cap. 2.* 24

Tertiò; posito, quod quis conscientiam erroneam deponere nolit, neque debitam adhibere diligentiam ad veritatem inquirendam, cum aliquando grauius 25

ulus peccare, conſcientiam vincibiliter erroneam ſequendo, quam non ſequendo, aliquando vero è contra grauius non ſequendo, quam ſequendo, iuxta materiæ gravitatem, vel leuitatem; ſi enim exiſtimet, mentiendum eſſe ad vitam conſeruandam, non mentiendo mortaliter peccabit, mentiendo vero, ſolum venialiter. Contra vero, ſi exiſtimet, furandum eſſe ad faciendam eleemoſinam, furtum omittendo, venialiter peccabit, furando vero, mortaliter. Ratio autem eſt, quia conſcientia non ligat virtute propriâ, ſed virtute præcepti, quod repræſentat. Ergo quale erit præceptum, talis erit obligatio, & conſequenter etiam peccatum: *Caſtrop. tr. 1. diſp. 1. pun. 6.*

26 Quartò; Quæ dicta ſunt conſcientiâ erroneâ circa ius, intelligenda etiam eſſe de eadem circa factum; ad præſumptionem enim, vtraque notitia, tam iuris, quam facti neceſſariò requiritur, quia altera deficiente, transgreſſio non eſt amplius directè, & in ſe voluntaria, ſed indirectè ſolùm in conſcientiâ erroneâ; tamquam in causâ; præſumptio autem non datur ſine directâ, ac formali voluntate transgreſſionis. Propterea Coniux, habens copulam cum conſanguineâ alterius coniugis, vel baptizans, aut tenens in baptiſmo, vel confirmatione filium communem, vel alterius coniugis, pœnam priuationis petendi debitum non incurrunt, ſi ex conſcientiâ erroneâ hoc fecerunt, quia *in c. 1. de eo, qui cognouit conſangu. & ca. ſi vir. de cogitatione ſpirituali*, requiritur præſumptio. *Sanch. lib. 9. de matr. diſp. 32. num. 49.*

Quintò; Contrahentem matrimonium cum conſanguineâ, vel affine in gradu prohibito, ſi per errorem putabat, non eſſe conſanguineam, vel affinem, non incurrere excommunicationem. *Clem. vnic. de conſangu. & affinit.* quia ibi excommunicantur ſolum hoc facere præſumentes. *Nau. cap. 27. ſum. nu. 141. Sanch. lib. 7. de matr. diſp. 48. num. 19. Suar. tom. 5. in tertiam partem diſp. 23. ſect. 5. num. 14.* 27

Sextò; Eos, qui Hæreticum, vel eius receptatorem, aut fautorem Eccleſiasticæ tradunt ſepulturæ, excommunicationem *c. quicunque; de Hæret. in 6.* non incurrere, ſi quomodocumque, per errorem putabant, illum non eſſe hæreticum, vel fautorem, aut receptatorem, quia hæc pœna fertur in præſumentes. Ad hanc tamen excommunicationem incurrendam, quàmuis non intercederet error, requireretur, vt homines illi, per publicam ſententiam, de crimine hæreſis, vel receptionis, eſſent damnati; *ob extrauag. ad euitanda*; vt notat *Suarez tom. 5. in 3. par. diſp. 12. ſect. 4. num. 13.* 28

Septimò; Excommunicationem, quæ habetur *in extrauag. Sixti IV.* quæ incipit: *graue nimis*; & eſt Papæ reſeruata, vbi excommunicantur omnes, qui affirmant, eſſe hæreſim, aut peccatum mortale, aſſerere, Beatam Virginem eſſe conceptam ſine peccato originali: Quam conſtitutionem confirmauit poſtea Pius V. in motu proprio, qui incipit, *Super ſpeculam*: & extendit etiam ad eos, qui aſſerunt, celebrantes officium Conceptionis, vel audientes concionem illorum, qui eam ſine maculâ peccati conceptam eſſe prædicant, aliquod peccatum committere. Haud 29

inquam

inquam excommunicationem non incurrere, qui ex errore, hoc aſſereret, quia fertur ſolùm contra eos, quia auſu temerario id aſſerere præſumunt. *Suar. tom. 5. in 3. par. diſp. 22. ſec. 5. num. 31.*

30 Octauò; Idem dicendum eſſe de cenſuris, quæ à Pio V. in bullâ, quæ incipit. *Regularium Perſonarum*: imponuntur Religioſis, mulieres cuiuſcumque ſtatus, vel conditionis, intra eorum clauſtra introducentibus vel admittentibus; & à Gregorio XIII. tàm mulieribus monaſteria Religioſorum ingredientibus; quàm Viris, ac Mulieribus, ingredientibus Monialium Monaſteria; quia hæ etiam latæ ſunt contra præſumentes. *Sanchez. lib. 6. in dec. cap. 17. num. 34.*

31 Nonò; Idem dicendum eſſe etiam de cenſuris Papæ reſeruatis, quæ habentur in decr. Clem. VIII. vbi prohibetur Sacerdotibus, tam regularibus, quàm ſæcularibus, ſub pœna excommunicationis, priuationis officiorum, & dignitatum, aut beneficiorum, alijſque pœnis, ipſo facto incurrendis, ne abſoluere præſumant à caſibus, clarè, vel dubiè in Bullâ Cænæ contentis, vel alias quomodocumque Summo Pontifici reſeruatis; neque à caſibus, quos locorum Ordinarii ſibi reſeruant, ſine eorum licentiâ, in ſcriptis obtentâ; non obſtantibus quibuſcumque priuilegiis &c. Quia feruntur ſolùm contra præſumentes. Hoc tamen decretum, idem Pontifex poſtea moderatus eſt, declarans, ſub prohibitione comprehendi ſolùm caſus bullæ Cænæ; Violationis immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis conſtitutionis Greg. XIV. Violationis clauſuræ Monialium ad malum finem; Pugnantiam in duello iuxta decretum, Conc. Trid. & conſtit. Greg. XIII. Inijcientium manus violentas in Clericos, iuxta Canonem: *Si quis*; ac iuris diſpoſitionem; Simoniæ realis ſcienter contractæ; & confidentiæ beneficialis; ac omnes caſus, quos locorum Ordinarii ſibi reſeruant; & auferens pœnam inhabilitatis ad audiendas confeſſiones, ac neceſſitatem licentiæ in ſcriptis.

Hic autem obiter aduerte primò huius 32 decreti cenſuras, ac pœnas, non incurrere, abſoluentes Romæ vel extra Italiam; quia decretum ligat ſolum Sacerdotes per vniuerſam Italiam, extra Vrbem, degentes. Neque abſoluentes à caſibus, Epiſcopo reſeruatis à iure; quia decretum loquitur ſolùm de caſibus quos Epiſcopi ſibi reſeruant. Imo, qui habebant priuilegium abſoluendi ab omnibus caſibus, & cenſuris, etiam Pontifici reſeruatis; ex vi illius, abſoluere poſſunt à caſibus Epiſcopo reſeruatis à iure, ſicut ante hoc decretum, & à Papalibus occultis, quia hi, per Tridentinum, facti ſunt Epiſcopales, *Sanch. lib. 4. in Dec. c. 54. num. 27.*

Secundò; Incurrere pœnas huius de- 33 creti, abſoluentes in Siciliâ, Sardiniâ, Corſicâ, & alijs inſulis Italiæ adiacentibus; tum quia dicuntur partes Italiæ *L. Inſula. ff. de iudic.* & inter Italiæ prouincias numerantur *à Magino in ſuâ Geographiâ par. 2.* vbi agit de Italia. Tum quia, quamuis non eſſent partes, ſed fines Italiæ, adhuc venirent nomine Italiæ; ſicut, nomine Romæ, veniunt etiam ſuburbia. Tum quia, quamuis non comprehenderentur nomine Italiæ ſimpliciter prolato, adhuc venirent, ratione ſigni vniuerſalis à Pontifice additi; in decreto enim prohibetur abſolutio omnibus confeſſarijs

per

per vniuersam Italiam degentibus; nomine ergo vniuersæ Italiæ, veniunt etiam Insulæ adiacentes; sicut dispensatio ad omnia beneficia extenditur etiam ad curata, licet dispensatio simpliciter ad beneficia ad illa non extendatur. Tum denique; quia in istis Insulis, vsu receptum iam est, vt Confessarii, quantumuis priuilegiati, post dictum Clementis VIII. decretum, à casibus Summo Pontifici, vel Episcopis nominatim reseruatis non absoluant, nisi iuxta moderationem in secundo decreto factam; consuetudo autem est optima legum interpres. Die tamen 18. Nou. 1638. Sacra Card. Congreg. ex mandato Vrbani VIII. derogauit priuilegiis Regularium in ordine ad casus, quos sibi reseruant Episcopi, etiamsi Regulares existant extra Italiam, vt aduertit *Diana par. 1. tr. 1. 17. res. 30. in fine.*

34 Tertiò; Probabilius; huius decreti pœnas non incurrere, absoluentes in Romæ suburbiis. Primò; quia, licet in materià odiosà, nomine Vrbis, non veniant suburbia, vt habetur in *L. 2. ff. de verbor. signific.* secus tamen est in materià fauorabili, vt prob. *Menoch. de arb. lib. 2. cent. 2. casu 155. n. 10.* vnde natus in suburbiis; dicitur natus in ciuitate. *L. qui in continent. ff. de verb. signific.* In casu autem nostro, materia est fauorabilis; nam, quamuis Decretum, quatenus continet prohibitionem absoluendi, & derogationem priuilegiorum, sit odiosum; quatenus tamen ab hac prohibitione excipit Confessarios, in Vrbe degentes, est fauorabile, ideoque extendi debet etiam ad Confessarios, in Romæ suburbiis commorantes. Secundò; quia, quamuis nomine Vrbis, non veniItent suburbia, quatenus Vrbs est nomen appellatiuum, venire tamen debent, quatenus est nomen proprium, & significat Romam sicut venirent nomine Romæ.

Quartò; hoc decretum non tollere priuilegia pro mortis articulo, quia ibi expresse habetur, *nisi in mortis articulo*, hoc autem est maximæ vtilitatis; cum enim Religiosi tunc absoluere possint, virtute priuilegii Apostolici, consequenter absoluunt tanquam delegati Pontificis, ideoque in Pœnitente cessat omnis obligatio se amplius præsentandi Pontifici; quod non contingeret, si non absoluerent, virtute talis priuilegii. *Suar. tom. 4. in 3. par. disp. 30. Sec. 3. num. 5.* 35

Quintò; Excommunicationem huius decreti non incurrere, Sacerdotes non priuilegiatos, qui extra Vrbem, & per Italiam existentes, absoluunt à casibus reseruatis, quia decretum expresè de iis solum Sacerdotibus loquitur, qui prætextu suorum priuilegiorum absoluere præsumunt. Cum autem versemur in materià pœnali, ac odiosà, decretum extendi non debet ad Sacerdotes non priuilegiatos; ex sola enim rationis identitate, lex pœnalis, ac odiosa, quoad pœnam, extendenda non est, saltem quando ratio, expressa non est in lege. *Sayr. de cens. lib. 3. c. 31. n. 10.* 36

Sextò; nomine Casuum reseruatorum comprehendi, non solum peccata reseruata, sed etiam censuras; quamuis enim, nomine peccati reseruati non veniant censuræ, quia peccatum dicit culpam, censura verò est pœna; spectato tamen communi vsu, ac modo loquendi Conciliorum, ac Canonum, nomine casuum reseruatorum veniunt etiam Censuræ; sic 37

sic enim *Trid. Seff. 14. cap. 7.* cui titulus est; *de casibus reseruatis*; tradit doctrinam etiam de censuris, & Paulus II. in extrauag. quæ incipit: *Et si dominici*; dicens, se velle sibi aliquos casus reseruare, inter illos, enumerat etiam, contentos in bullà cænæ, qui tamen sunt reseruati solum ratione censuræ.

30 Septimò; Eos, qui in excommunicationem, in hoc decreto latam, contra absoluentes à casibus Romano Pontifici reseruatis, inciderunt, absolui ab illâ non posse ab iis Confessariis, qui, ex vi suorum priuilegiorum, ante hoc decretum, facultatem habebant absoluendi ab omnibus casibus Pontifici reseruatis; quamuis enim hic casus, neque in bullâ cænæ, neque in 6. casibus in decreto exceptis, contineatur; Pontifex tamen, in illo, sibi hanc excommunicationem reseruat, expressè derogando omnibus priuilegiis concessis, aut concedendis, absoluendi à casibus Pontifici reseruatis. Quare, in ordine ad hanc excommunicationem, non plus potest Sacerdos priuilegiatus, quam non priuilegiatus; sicut, propter eandem rationem, Sacerdotes priuilegiati absoluere non possunt ab excommunicatione latâ ab eodem Clemente VIII. contra prouocantes ad duellum; quia Pontifex, in horum casuum reseruatione, derogat omnibus priuilegiis absoluendi à casibus Papæ reseruatis; ideoque priuilegiatis, quo ad hos duos casus, reuocat priuilegium. *Suar. tom. 4. de relig. lib. 2. c. 21. nu. 3.*

QVAESTIO III.

Quanta sit conscientiæ erroneæ obligatio.

CASVS.

1 ADVOCATVS quidam, quamuis falsò putaret, dare consilium diebus festis, esse peccatum in genere, non distinguens, vtrum esset mortale, vel veniale, (sicut solent facere Rustici, dum in Deum iurant, vel verbum inhonestum dicunt) oblatà tamen occasione, illud dedit; quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

5 *Conscientia erronea refundit in actum, bonitatem, vel malitiam illius generis, quod repræsentat.*

6 *Operans cum conscientià erroneà, quod sit peccatum in genere, mortaliter peccat.*

11 *Volens malum in genere, censetur illud velle, siue graue sit, siue leue.*

12 *Putans, aliquid esse peccatum in genere, peccat contra præceptum dictans, bonum esse sequendum.*

13 *Putans, aliquid esse virtuosum, facit actum illius virtutis, quam putat.*

14 Si

14 *Si tamen error sit vincibilis, opus non est bonum, sed malum.*

15 *Peccans contra conscientiam, & præceptum ab eà propositum, vnum tantum peccatum committit.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVamuis conscientia erronea obliget iuxta naturam actionum, quæ exercentur, difficultas tamen est, quænam sit eius obligatio, dum dictat solum, aliquid esse peccatum in genere. Propterea Consiliarius, venialiter tantum peccasse videtur. *Nauar. in sum. prael. 9. num. 9. Valentia prim. secund. disp. 2. quaest. 14. q. 3. Salas tr. 3. dis. 4. sec. 3. num. 36.*

3 Primò; quia in consilio, quod dedit, apprehendit solum malitiam in communi; qui autem vult aliquod malum solum in communi, non vult malum, excedens culpam venialem, alioquin iam non vellet malum veniali, ac mortali commune.

4 Secundò; Quia, qui vult aliquid, apprehendens solum, esse peccatum in genere, non magis consentire videtur in peccatum mortale, quàm in veniale, alioqui non abstraheret ab vtroque; si autem non magis inclinat in mortale, quàm in veniale, nulla est ratio, cur mortaliter potiùs peccet, quàm venialiter; cum ergo aliunde ratio illa communis malitiæ, sit imperfecta in ratione malitiæ, eo quod se contineat intra limites malitiæ, mortali, ac veniali communis, sequitur, eam esse solùm venialium, & consequenter qui eam vult, peccare solùm venialiter.

NOTABILE.

5 ADuertendum est; eum qui facit aliquid contra conscientiam erroneam, falsò credens, esse peccatum, committere peccatum illius speciei, quam conscientia apprehendit, ita vt peccatum sit contra iustitiam, si conscientia apprehendat, esse contra iustitiam, vel contra temperantiam, si conscientia apprehendat, esse contra temperantiam; eo enim ipso, quod apprehendit, aliquid esse contra iustitiam, voluntas in illud tendens, censetur habere affectum ad peccatum contra iustitiam, cum voluntas feratur in obiectum, solùm prout illi repræsentatur, vt dictum est, hoc posito.

RESOLVTIO.

REspondetur, Aduocatum, dando Consilium cum eà conscientià erroneà, probabilius mortaliter peccasse. *Bonacina d. 2. de pec. qu. 4. pun. 6. n. 12. Vasqu. 1. 2. disp. 59. cap. 3. Clauis reg. lib. 1. cap. 4. num. 17. Sanch. in sum. lib. 1. cap. 11. num. 6.* 6

Primò; Quia, qui facit aliquid falsò putans, esse peccatum, non cognità grauitate peccati, ita videtur affectus, vt, si sciret esse mortale, illud adhuc vellet; censetur enim illud velle, qualecunque sit, cum ex se ad vtrumque sit indifferens; qui autem affectus est ad peccatum mortale, mortaliter peccat. Cum ergo Aduocatus, cum illà conscientià erroneà, ex simili affectu consilium dederit, dicendus est, peccasse mortaliter. 7

Secundò; quia, qui putat, aliquid esse malum in genere, tenetur examinare, ac perpendere, an malum illud sit graue, vel leue, alioquin se exponit periculo peccandi, non solum leuiter, sed etiam grauiter, sicque peccat mortaliter. Cum ergo 8

C 2 Aduo-

Aduocatus falsò putarit, dare consilium diebus festis, esse malum in genere, tenebatur inquirere, num esset malum graue, vel leue, & consequenter, non inquirendo, mortaliter peccauit, quia se exposuit periculo peccandi mortaliter.

9 Tertiò; quia, qui vult obiectum venialiter malum, dubitans, an sit mortale, in omnium sententiâ, mortaliter peccat, quia exponit se periculo peccandi mortaliter. Sed, dum quis vult aliquid, quod illi repræsentatur, vt malum, non distinguendo, an sit morta' , vel veniale, iam, quantum est ex parte illius voluntatis, exponit se periculo peccandi mortaliter; ergo mortaliter peccat. Cum ergo Aduocatus, huic periculo se exposuerit, mortaliter peccavit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 NEque obstant rationes in contrarium; ad primam enim, negatur minor. Nam, quamuis malitia in communi non excedat determinatè culpam venialem, illam tamen excedit saltem indeterminatè; hoc autem sufficit, vt voluntas illam amplectens censeatur indeterminatè saltem, malitiam mortalem amplecti, sicque mortaliter peccare.

11 Ad 2. Respondetur; eum, qui vult aliquid, apprehendens esse malum in genere, non distinguendo, an sit veniale, vel mortale, censeri in vtrumque consentire indeterminatè; hoc autem est sufficiens ad peccandum mortaliter, quia eo ipso se exponit periculo peccandi mortaliter, non minus, quàm qui vult aliquid veniale, dubitans esse mortale.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Eum, qui falsò putat, opus aliquod indifferens esse malum in genere, ad nullam speciem in particulari descendendo, peccare contra præceptum generale, dictans, bonum esse sequendum, & malum fugiendum; sicut contra illud peccat, qui in genere proponit peccare; quia hoc præceptum prohibet peccatum in genere. *Vasq. 1. 2. disp. 59. cap. 3.* 12

Secundò; Eum, qui facit aliquod opus malum ex conscientiâ erroneâ, inuincibiliter credens, esse bonum; facere actum illius virtutis, ad quam errans putat actum illum pertinere: tum quia, qui facit aliquod opus indifferens, aut bonum, putans inuincibiliter esse malum, peccat contra illam virtutem, contra quam errans putat se peccare; ergo à contrario, quando putat, se elicere actum temperantiæ, aut iustitiæ, faciet actum temperantiæ, aut iustitiæ. Tum quia, qui facit actum ex præcepto debitum, facit actum bonum; qui autem facit actum putans, esse bonum, facit actum debitum ex præcepto, à conscientiâ erroneâ, actum illum dictante, apprehenso. Tum quia actus sic elicitus, cum sit conformis conscientiæ erranti, est conformis suæ regulæ; regula enim humanorum actuum est conscientia. Tum denique, quia actus humanus sumit suam speciem ab obiecto, prout voluntati proponitur; cum ergo obiectum malum, per conscientiam erroneam supponatur proponi vt bonum, voluntas illud volens erit bona ac virtuosa, 13

ſa, eo genere virtutis, in quo obiectum illud eſſe proponetur.

14 Tertiò; Eum, qui facit aliquod opus malum, putans vincibiliter eſſe bonum, non facere actum bonum; Tum, quia error, ſiue ignorantia vincibilis non excuſat à peccato, cum habeat annexum voluntarium ſufficiens ad peccatum, & obligationem inquirendi. Tum quia conſcientia erronea, eo ipſo, quod eſt vincibilis, eſt culpabilis: Ergo actum ex illâ factum non poteſt reddere bonum.

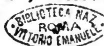
15 Quartò; Eum, qui agit contra conſcientiam, ex eo præcisè non peccare peccato aliquo ſpeciali, & contra aliquod præceptum ſpeciale; qui enim hodie ſciens, eſſe diem feſtum, omittit ſacrum, non committit duo peccata, vnum quatenus agit contra conſcientiam dictantem, audiendum eſſe ſacrum, & contra præceptum naturale de non operando contra dictamen conſcientiæ; aliud verò, quatenus facit contra præceptum Eccleſiæ, illudque violat; ſed vnum ſolum contra Eccleſiæ præceptum. Ratio autem eſt, quia, cum nulla virtus, aut præceptum obliget, niſi mediante conſcientiæ iudicio ac dictamine, quod eſt immediata noſtrarum operationum regula, ſequitur, ipſam virtutis ac præcepti notitiam, eandem ſolum vim obligandi habere, quam habet ipſa virtus ac præceptum, & non aliam; ideoque qui peccat contra conſcientiam, non peccare contra duplicem regulam, ſcilicet contra conſcientiam, & contra præceptum, ſed ſolum contra ipſum præceptum, ſibi per conſcientiam, ſiue veram, ſiue falſam, propoſitum; vnde in confeſſione explicare non tenetur circumſtantiam conſcientiæ, ſiue veræ, ſiue erroneæ, ſed ſatis eſt dicere, omiſi Sacrum. *Valentia tom. 4. diſp. 7. quæſt. 11. pun. 7.*

QVAESTIO IV.

An conſcientia erronea plus obliget, quàm præceptum Prælati.

CASVS.

1 MONASTERII cuiusdam Procurator, cùm caſu Clementis VIII. Conſtitutionem de muneribus legiſſet, eiusque moderationem penitus ignoraret, munera quædam Principi, ex Prælati præſcripto, qui neque Conſtitutionis, neque moderationis notitiam habebat, dare recuſauit. Quoniam verò Principis fauor erat monaſterio tunc maximè neceſſarius, ne monaſterii bona omnino perirent, & Prælatus iudicabat, aliâ viâ id obtineri non poſſe; Procuratori in virtute Sanctæ Obedientiæ præce-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

præcepit, vt munera ſibi iam præſcripta, Principi ferret; ille tamen, non obſtante præcepto, ferre recuſauit; quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

6 *Conſcientia obligat non virtute propriâ, ſed virtute præcepti, quod repræſentat.*

7 *Conſcientia erronea, Prælati præcepto præferenda eſt, & cur.*

10 *Conſcientia erronea obligat nomine Dei.*

11 *Præceptum Superioris regulariter obligat ad conſcientiam erroneam deponendam.*

12 *Conſcientia erronea, quid requirat, vt plus obliget quam Prælati præceptum.*

14 *Etiam, quando eſt vincibilis, ſtrictius obligat, quam præceptum Prælati.*

RATIONES DVBITANDI.

2 VT magis adhuc conſcientiæ vis ad obligandum appareat, præſens quæſtio proponitur. Videtur autem Procurator mortaliter peccaſſe. *ita Angelus v. conſcientia, num. 2. Siluester ibi quæſt. 2. Alenſis par. 2. qu. 120. memb. 3. ar. 2. S. Antonin. par. 1. tit. 3. cap. 10. §. 4.*

3 Et ſuadetur primò; quia Procurator magis obedire tenebatur præcepto Prælati, quam ſuæ conſcientiæ erroneæ; Prælatus enim præcipiebat nomine Dei; & ex poteſtate à Deo deriuatâ; huius autem nomine, illum non obligabat conſcientia erronea; ergo ſequendo conſcientiam erroneam, eamque præferendo præcepto Prælati, mortaliter peccauit; Prælatus enim Deum repræſentabat, cuius virtute præcipiebat, quem non repræſentabat conſcientia erronea.

Secundò; quia præceptum Prælati 4
obligabat Procuratorem, non ſolum ad rem præceptam exequendam, ſed etiam ad conſcientiam erroneam deponendam; quodcumque enim præceptum, habet vim obligandi, non ſolùm ad vitandam eius transgreſſionem, ſed etiam ad vitandum periculum proximum ipſius tranſgreſſionis; & quando de eâ dubitatur, ad quærendum, an detur; & ad præſumendum, quod res præcepta ſit licita, quandiù non apparet oppoſitum; Cum ergo Procurator, conſcientiam erroneam non depoſuerit, nec præcepto paruerit, conſequenter mortaliter peccauit.

Tertiò; quia, ſi conſcientia erronea, 5
haberet vim magis obligandi, quàm præceptum Prælati, & conſequenter ab eius obedientiâ excuſandi, aperiretur ſubditis diſcolis etiam religioſis via, ad ſe excuſandum ab obedientiâ ſuorum Prælatorum; Reſpondere enim ſemper poſſent Prælatis præcipientibus, eorum conſcientiam illis contrarium dictare; hoc autem in maximum, tam politicæ gubernationis, quàm regularis obſeruantiæ detrimentum redundaret, vt per ſe patet; maiorem ergo obligandi vim habere debet Prælati præceptum, quàm conſcientia erronea; ideoque Procurator, illi potius, quàm huic obedire debuit, & conſequenter, non obediendo, peccauit.

NOTA-

Digitized by Google

NOTABILE.

6 ADuertendum est; Conscientiam, obligare, non virtute propriâ, sed solùm virtute legis, quàm repræsentat, vt dictum est suprà; *qu. 1. corol. 2.* ipsa enim ex se, non est lex, sed solùm est applicatio legis, siue Diuinæ, siue naturalis, siue humanæ ad obligandum, quatenus est conditio essentialiter requisita ad hoc, vt obligent; neque enim leges istæ obligare possent voluntatem, nisi illi ab intellectu per cognitionem proponerentur, cum nihil possit esse volitum, quin præcognitum. Conscientia ergo, leges istas voluntati proponendo, ac repræsentando, illam solam obligationem inducit, quam inducunt ipsæ leges, siue verè, siue falsò, à conscientiâ propositæ, ita vt, si sit proposita lex diuina, obligatio sit diuina, si repræsentetur lex humana, obligatio sit humana, si repræsentetur lex superior, etiam obligatio sit maior. Hoc posito.

RESOLVTIO.

7 REsp. Procuratorem, contra Prælati præceptum, ex conscientiâ erroneâ, munera Principi non dando, nullo modo peccasse. *Clauis reg lib. 1. cap. 4. num. 33. Vasq. p. 2. disp. 61. cap. 1. Sanch. in sum. lib. 1. cap. 11. num. 16. Bonac. disp. 2. q. 4. pun. 6. n. 17.*

8 Probatur primò; quia, Procurator, per errorem inuincibiliter putabat, dare munera Principi, sibi esse illicitum; putabat enim, esse à Pontifice prohibitum; posito autem hoc errore, licitè obedire non poterat Prælato præcipienti, sed tenebatur obedire conscientiæ erroneæ; non quia conscientia erronea, ex se, illum magis obligaret, sed quia repræsentabat legem Pontificis, quæ illum magis obligabat, quàm præceptum Prælati, eo quod Pontifex esset eius superior; obediendo ergo conscientiæ erroneæ in hoc casu, nullo modo peccauit; sic enim obediuit Pontifici, cui magis tenebatur obedire, quàm Prælato.

Secundò; Quia, si Procurator per errorem inuincibiliter putasset, Prælati Vicarium prohibuisse, ne darentur munera Principi, peccasset, si Prælato præcipiente dare munera, non dedisset; ergo etiam peccasset, si positâ erroneâ apprehensione Pontificiæ prohibitionis, Prælato præcipiente, dedisset; ideoque non dando, peccare non potuit: ideo enim in primo casu peccasset, quia magis tenebatur obedire Prælato, quàm eius Vicario; sed etiam magis tenebatur obedire Pontifici, quàm Prælato; ergo etiam, in secundo casu, peccasset, & consequenter, obediendo præcepto Pontificio per errorem apprehenso, non peccauit. 9

OBIECTIONVM SOLVTIO.

ADrationes autem in contrarium respondetur; ad primam; etiam conscientiam erroneam obligasse Procuratorem, mediatè nomine Dei, quatenus, licet falsò, repræsentabat tamen legem Pontificis, qui ipse quoque præcipiebat nomine Dei; & quia Pontifex superior erat Prælato, ideo conscientia, legem Pontificis repræsentans, obligare magis potuit, quàm præceptum Prælati. 10

Ad 2. Respondetur; regulariter loquendo, 11

quendo, præceptum Superioris, obligare etiam ad deponendam conscientiam erroneam, vel ad inquisitionem faciendam, quia dat sufficiens fundamentum dubitandi circa rem præceptam, quod sit licita; posito autem dubio, iam conscientia erronea non est amplius inuincibilis, & excusabilis, sed vincibilis, ac culpabilis, donec debita adhibeatur diligentia ad dubium vincendum; hac enim adhibitâ, si dubium vinci non possit, iam conscientia erronea iterùm censetur inuincibilis, & inculpabilis, sicut erat, antequàm dubium occurreret. In casu autem præsenti, error erat omnino inuincibilis, quia à Prælato tolli non poterat, cum Prælatus ignoraret moderationem Constitutionis non minus, quàm ipse Procurator; quando autem est omnino inuincibilis, præceptum Prælati obligare non potest ad illum deponendum, alioqui iam non esset inuincibilis.

12 Ad 3. Negatur sequela: neque enim quælibet conscientia erronea fatua est sufficiens ad excusandum ab obedientiâ Prælati, sed requiritur primò, vt conscientia erronea repræsentet legem aliquam superiorem lege Prælati præcipientis; secundò, vt sit inuincibilis, & per Prælati præceptum tolli non possit; ex eo autem, quod conscientia, hoc modo erronea excuset ab obedientiâ Prælati, nullum sequitur inconueniens, nec vlla discolis aperitur via ad se excusandum; ipsis enim semper incumbit onus probandi, & ostendendi, quod eorum conscientia erronea sit inuincibilis, ita vt Prælato præcipienti credere, & eius præcepto se conformare non possint.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; conscientiam, quando inuincibiliter errat, plus, hoc est strictius obligare, secundum se, quam Prælati præceptum, cæteris paribus, quia, qui conscientiam inuincibiliter errantem sequitur, non peccat; qui autem tunc Prælati præcepto obedit, peccat contra illius conscientiæ dictamen, quandiù illud non deponit. 13

Secundò; conscientiam, etiam quando culpabiliter errat, adhuc strictius, hoc est, sub grauiori culpâ obligare, quàm Prælati præceptum; tum quia, agens contra conscientiam peccat contra proximam regulam actionum humanarum, & quâ solùm mediante, præcepta quæcumque vim habent obligandi; tum quia peccat etiam directè contra Dei præceptum de non agendo contra propriam conscientiam; illud enim directè violat, contra conscientiam erroneam operando; Prælato autem non obediendo, frangit directè solùm præceptum humanum; & quamuis indirectè transgrediatur etiam præceptum Dei, quatenus Prælatus eius nomine præcipit; hanc transgressionem non vult directè, sed solùm indirectè, quatenus culpabiliter errat. 14

Tertiò; quando conscientia erronea est vincibilis, tunc Prælati præceptum obligare, non solùm ad obediendum, sed etiam ad talem conscientiam deponendam; cum enim vincibilis sit, deponi potest, & aliunde ejus depositio ad obedientiam præcepti est omnino necessaria; præceptum autem obligans ad finem, obligat etiam ad media ad talem finem necessaria. 15

QVAE-

QVAESTIO V.

An opinio probabilis possit esse regula operandi.

CASVS.

1 CLERICVS quidam, cum, graues aliquot Auctores legens, inuenisset, beneficiorum pluralitatem, iure naturali, non esse prohibitam; tum quia Pontifex de facto in illà dispensat; tum quia hæc pluralitas videtur iam consuetudine introducta, *ex c. iam dudum de præbend.* tum quia multi viri docti, ac timoratæ conscientiæ plura de facto beneficia possident; tum denique quia, vt ait *Card. in d. c. iam dudum*; alias totus mundus damnaretur; tria beneficia satis pinguia sibi procurauit, ac obtinuit. Post aliquot vero menses, dum legeret D. Thomam, inuenit, beneficiorum pluralitatem, iure naturali, esse prohibitam; quia contra rectam rationem videtur esse, quod vnus, plurium stipendia, alimenta, ac præmia habeat; quod Ecclesia priuetur pluribus ministris sibi debitis; quod cultus diuinus minuatur; quod templa labantur; quod detur locus ambitioni, ac auaritiæ; quod iustitia distributiua non seruetur; quod Fundatorum intentio fraudetur, quod multi Clerici pauperes magis idonei, suà idoneitate frustrentur &c. His tamen non obstantibus, beneficia obtenta retinuit; quæritur: vtrum, ea retinendo, mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Conscientia, quid sit.*
3 *Conscientia probabilis; quid sit.*
15 *Quid sit, esse probabile, & quid ad hoc requiratur.*
16 *Assensus opinatiuus, est voluntarius.*
17 *Quomodo voluntas, ex opinione probabili, prudenter operetur.*
18 *Operatio ex opinione verè probabili, ex duplici capite est prudens.*
19 *Opinio probabilis, non est regula immediata operandi.*
20 *Dictamen, quod est regula immediata, operationem non præcipit, sed permittit.*
21 *Opinio remanet probabilis, etiam præsentibus motiuis oppositis.*
22 *Quomodo vna opinio sit aliâ probabilior.*
23 *Clericus, cum opinione probabili, plura retinens beneficia, non peccat.*
25 *Opinio probabilis est rationabilis, & prudens.*
26 *Causat iudicium euidens, de honestate illi se conformandi.*

RATIONES DVBITANDI.

Sicut conscientia erronea, potest esse regula rectè operandi, ita certum est, 2

est, hoc ipsum, à fortiori, præstare posse conscientiam probabilem; Nomine tamen conscientiæ, non intelligimus hic, vltimum iudicium practicum, prærequisitum, ex parte intellectus, ad rectè operandum; nam hoc, certum est, esse semper certum, ac euidens, cum sit actus prudentiæ, quæ, cum sit virtus intellectualis, fertur semper certo, & euidenter in verum. Dum enim format hunc syllogismum. *Voluntas amplectens, quod illi ab intellectu prudenter proponitur vt bonum, rectè operatur, & peccare non potest, quia, cum sit potentia cæca, ad aliud non tenetur: Sed hic & nunc, voluntati prudenter proponitur hoc, vel illud obiectum tanquam bonum, vt constat experientiâ. Ergo voluntas hic & nunc, illud amplectendo, peccare non potest, sed rectè operatur.* Conclusio hæc, quæ est actus prudentiæ, vltimo prærequisitus ex parte intellectus ad operandum, est certa, ac euidens, & ex præmissis euidentibus, deducta. Verùm, quia est actus reflexus, de eâ communiter non loquuntur Auctores, sed illam supponentes, nomine conscientiæ, intelligunt actum illum, quo, in minori asseritur, ab intellectu voluntati directè proponi aliquid, tanquam bonum, vel malum, honestum vel inhonestum; Nam hic solus est, qui potest esse aliquando verus, aliquando falsus, aliquando probabilis; & conscientiam diuidit, in rectam, erroneam, ac probabilem; Dicitur autem conscientia, quia hic etiam actus, cum sit requisitus, ex parte intellectus, ad rectè operandum, dici potest aliquo modo regula operandi.

3 Quæstio igitur est; an, sicut iudicium directum, voluntati falsò proponens aliquid tanquam bonum potest illi esse regula rectè operandi; ita hoc præstare possit simile iudicium, eidem voluntati proponens aliquid, tanquam bonum, non falsò, sed probabiliter; quamuis enim pars affirmatiua fuerit semper apud Antiquos indubitata, & in Ecclesiâ receptissima, quia tamen aliqui, nomine probabilitatis abutentes, quamlibet opinionem statim asserunt, vt probabilem; aliqui vero; nomine conscientiæ, siue opinionis probabilis, intelligentes vltimum illud iudicium practicum, quod prærequiritur ex parte intellectus, ad rectè operandum; quasi hoc asseratur posse esse solum probabile, in opinionem probabilem acerrimè inuehuntur, fingentes sibi hostem, eumque plurimis argumentorum telis confodientes. Ideo, vt opinio verè probabilis, ab apparenter solum probabili discerni possit, & querelæ, ac rationes, à Recentioribus, contra opinionem probabilem, coaceruatæ, penitus euanescant; examinandum est, quid requiratur, vt opinio aliqua dici possit verè probabilis; sic enim clare apparebit, quàm immeritò oppugnetur, & quàm rationabiliter à Sapientioribus, ac Theologis, imo à totâ Ecclesiâ, fuerit semper admissa, nec aliter omnino fieri possit.

Aliquibus ergo, Clericus videtur mor- 4
taliter peccasse: ita *Caietanus v. opinio c. 2. & Summista, quos refert, & sequitur Paulus Comitolus lib. 5. resp. mor. qu. 15. Merenda tract. de Consilio. Iulius Mercorus, de opinionum probabilitate par. 2. ar. 4. 7. & 8. qui plurimos auctores pro vtraque parte, recenset. Peierinus tom. 3. c. 1. nu. 10. Candidus Philalethus, opusc. de praxi opin. quæst. 5. & quidam alij recentiores.*

5 Probatur primò; Quia Clericus, per apprehensionem motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, cæpit esse dubius; cæpit enim habere proposita motiua pro vtraque parte contradictionis; & fere æqualia; vnde ad neutram partem determinare se potuit, cum non magis inclinaretur ad vnam, quam ad aliam; operari autem cum conscientiâ dubiâ, est intrinsecè malum; est enim operari sine regulâ, & peccandi periculo se exponere.

6 Secundò; Quia, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, retinere non potuit opinionem probabilem, quam antea habebat ex motiuis oppositis; cum enim opinari, sit assentiri vni parti, cum sola formidine, ortâ ex inefficaciâ motiui, quod omnino non conuincit, non potuit Clericus, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, habere solam formidinem ortam ex inefficaciâ motiuorum, quibus innitebatur, sed necessariò cæpit etiam positiuè timere de falsitate partis, cui adhærebat, propter æqualem, & fortasse maiorem efficaciam motiuorum partis oppositæ; Ergo non habuit amplius opinionem probabilem, sicut antea, sed potius dubium. Cum dubio autem, plura beneficia retinere non poterat, quia peccandi periculo se exponebat.

7 Tertiò; quia; Clericus, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, de neutra parte opinari amplius potuit; eo enim ipso, quod iudicauit, vtramque partem contradictionis, esse æqualis fere probabilitatis, iudicauit, vtramque partem, non minus apparere veram, quàm falsam, cum quodlibet motiuum, quo magis suam partem facit apparere verâm, eo magis oppositam faciat apparere falsam; dum autem obiectum æqualiter apparet verum, ac falsum, de illo opinari non possumus, quia iudicare non possumus, obiectum esse verum cum solâ formidine, quod sit falsum; ergo Clericus, propositis motiuis contra beneficiorum pluralitatem, operari amplius non potuit, ideoque necessariò cæpit esse dubius. Et ratio à priori est, quia motiua vnius partis, licet, quantum est ex se, & seorsim à motiuis oppositis, sint sufficientia ad causandum assensum opinatiuum, ab aliorum tamen præsentiâ impediuntur, ne de facto causent; sicut pondus in vnâ parte lancis, licet ex se, sit sufficiens grauare, & lancem inclinare, à pondere tamen alterius partis impeditur, ne de facto illam inclinet; sicque saluatur, vtraque motiua esse probabilia, & vtraque suo effectu carere, & consequenter intellectum neutri parti assentiri posse.

Quartò; Quia, nemo prudenter, ex 8 duobus similibus poculis, alterum eligeret, si sciret, in eorum altero venenum esse permixtum; Neque in biuio positus, alteram ex duabus vijs, quarum altera latronibus esset infesta; Aut alterum ex duobus nauigijs, quorum, alterum passurum esset naufragium. Ergo neque Clericus, alteram ex duabus partibus probabilibus prudenter eligere potuit, cum earum alteram sciret, esse falsam.

Quintò; Quia, si Clericus, proposi- 9 tis motiuis contra beneficiorum pluralitatem, perseuerasset in suo assensu probabili, quod eorum pluralitas esset licita; necessariò iudicasset, opinionem oppositam esse simul falsam, & veram; falsam quidem, dum suam iudicauit veram; tùm

Digitized by Google

tùm quia, idem saltem virtualiter est, affirmare, suam esse veram, ac oppositam esse falsam; sicut idem virtualiter est, amare aliquod bonum, ac odio habere malum oppositum; tùm quia, vtramque simul veram iudicare non potuit; Veram verò, quia iudicauit, esse probabilem; imo fortasse probabiliorem, hoc est, sibi apparere veram, vel magis veram. Consequens autem est impossibile, vt per se patet; quid enim absurdius, quam eam opinionem iudicare falsam, quæ sibi vera, imo magis vera videtur, & è contra; perseuerare ergo Clericus non potuit in assensu probabili, quem habebat, & consequenter remansit dubius, ac sine regula operandi.

10 Sextò; Quia, etiam si concedatur, Clericum, post propositionem nouorum motiuorum, retinuisse assensum probabilem, quem antea habebat, adhuc assensus ille non potuit esse sufficiens regula rectè operandi: hæc enim debet esse dictamen prudentiæ, certum; & infallibile; Opinio autem, non est certa, nec virtus, sicut est prudentia; Ergo Clericus, beneficia retinendo, siue sufficienti, ac debitâ regulâ, operatus est, & consequenter peccauit.

11 Septimò; Quia, si Clericus vtramlibet opinionem eligere potuisset, nimia daretur licentia operandi; nulla enim daretur regula morum, sed vnusquisque, pro suo arbitrio, ac opinione, quidlibet agere fere semper posset; duceretur que potius opinione, quàm certâ scientiâ, cum res morales, vt plurimum, in opinione sint positæ, & habeant opiniones vtrimque probabiles. Consequens autem sine maximâ perturbatione, ac scandalo, admitti non potest; positâ enim semel hac libertate sequendi opinionem probabilem, omnes ferè leges redderentur inutiles, quia impune violari possent, sequendo opinionem probabilem; & conscientiæ nimis laxarentur, quia nullam aliam legem agnoscerent, quam propriam opinionem; quo quid absurdius?

Octauò; Quia, si Clericus perseuerans in suâ opinione probabili, ex vi illius certificari potuisset, se hic & nunc, non peccare illam eligendo, nemo vnquam peccaret, sequendo conscientiam dubiam; non enim datur conscientia dubia, nisi cum aliquâ probabilitate; sic, cum dubito, an mihi, hic & nunc, scribere liceat, hoc ideo est, quia habeo rationes probabiles vtrimque propositas; Si ergo motiua illa probabilia, etiam præsentibus oppositis, Clericum certificare potuerunt de rectâ operatione, sequitur, omnem conscientiam dubiam esse certam, vel saltem habere motiuum, quo possit certificari: sicque nullus vnquam dabitur, qui ex conscientiâ dubiâ operetur. 12

Nonò; Quia, qui sequitur opinionem probabilem, nunquam certus esse potest, se rectè operari, sed de hoc solum probabilitatem habere; si enim Clericus probabiliter tantùm iudicauit, beneficiorum pluralitatem, esse licitam; ex hoc assensu probabili, deducere non potuit assensum certum, quod sibi hic & nunc licitum esset, plura beneficia procurare, sed solum probabilem, cum conclusio maiorem certitudinem habere non possit, quam præmissæ, & hoc iudicium practicum, ex præmissis tantùm probabilibus sit deductum; Consequens autem est absurdum; qui enim non est certus, se rectè operari, sed 13

aliquo modo dubitat, siue formidat, num rectè operetur, sic operando, peccandi periculo se exponit, ac peccat; ideoque rectè operari non potest; ergo regula operandi, debet esse, iudicium certum, non verò solùm probabile. Hoc autem argumentum euidenter ostendere videtur, sequi nos in praxi non posse opinionem probabilem.

NOTABILIA.

14 HÆc, & fere similia sunt Recentiorum argumenta contra opinionem probabilem, quæ, quam parum roboris habeant, facilè ex ipsâ opinionis vere probabilis naturâ, ac conditione, constabit.

15 Aduertendum igitur est primò; opinionem aliquam esse probabilem, nihil esse aliud, quam opinionem illam, ex vi suorum motiuorum, ita apparere veram, vt mereatur, siue sit digna assensu opinatiuo; sicut misterium aliquod Fidei esse credibile, nihil est aliud, quam misterium illud taliter proponi, vt mereatur, siue sit dignum assensu fidei. Ad hoc autem, vt opinio, tali assensu sit digna, necessario requiritur, vt nitatur motiuis, quæ habeant vim euidenter ostendendi de illâ, apparentiam veritatis, sicut hoc ipsum etiam, suo modo, requiritur in assensu fidei. Motiua verò, tunc habent hanc vim, cum à pluribus Doctoribus firma, solida, ac persuasiua iudicantur, nec ullam rationem conuincentem, contra se, habent; eo enim ipso, ita reddunt opinionem apparenter veram, vt de ipsâ apparentiâ veritatis prudenter dubitari non possit. Hoc autem sufficit, vt iudicetur digna, quæ ab intellectu prudenter credatur, & à voluntate prudenter ad praxim reducatur; sicut enim fidei assensus, quia procedit à iudicio credibilitatis, est prudens; ita assensus opinatiuus, cum à simili iudicio probabilitatis procedit, erit prudens. Hoc autem iudicium, cum omnem actum voluntatis præcedat, semper est, saltem moraliter certum, ac euidens; alioquin intellectus, ad illud formandum, ab obiecto determinari non posset.

Aduertendum est secundò; assensum opinatiuum, non minus esse nobis voluntarium, ac liberum, quam assensum fidei; cum enim intellectus ab obiecti euidentiâ non cogatur ad assensum, sicut nec cogitur in fide, sequitur, quod remaneat subordinatus voluntati, & ab eâ ita dependens, vt, vel determinari ab eâ possit ad assensum, vel impediri, sicut potest in Fide. Quoniam verò motiua probabilia proponi possunt, aliquando solum pro vnâ parte, aliquando pro vtraque hinc fit, vt etiam intellectus, aliquando à voluntate determinari solum possit, vel ad assensum, vel ad omissionem assensus; aliquando vero ad assensum, vel vnius partis, vel alterius, ita vt voluntas, aliquando exerceat solum quodammodo libertatem contradictionis, aliquando verò libertatem contrarietatis. 16

Aduertendum est tertiò; Homines, dum ex opinione probabili operantur, sic communiter procedere. Proposito intellectui obiecto probabili cum suis motiuis V. G. propositâ opinione, quod beneficiorum pluralitas licita sit, quia vsu iam, ac consuetudine, in Ecclesiam est introducta, vel motiua, intellectui apparent solida, ac firma, & cum Doctorum aucto- 17

Digitized by Google

auctoritate coniuncta, nec vllam rationem conuincentem contra se habentia; vel non? si talia non apparent; intellectus non vlterius procedit, sed opinionem illam statim, tanquam parum probabilem reijcit; si verò apparent; ab illis mouetur ad iudicandum, talem opinionem esse verè probabilem, siue dignam, cui ipse probabiliter assentiatur tanquam veræ, & Voluntas ab hoc iudicio, siue dictamine, statim mouetur ad imperandum ipsi intellectui assensum probabilem, quod beneficiorum pluralitas, licita sit, quia vsu iam, ac consuetudine, est in Ecclesiam introducta; Quia tamen intellectus, hoc probabiliter solum credit, non credit absolutè, sed solum quantum est ex vi talis motiui, & cum formidine, ac timore, quod hoc ipsum possit esse, ac fortasse sit falsum. Hoc facto, intellectus reflectens supra suum assensum probabilem, euidenter iudicat, illum esse prudentem, siue pendentem ab illo primo dictamine prudentiæ, tamquam effectum à suâ causâ, ideoque se prudenter agere, dum ex vi talis rationis, probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam; & ab hoc assensu, quia prudens est, mouetur ad euidenter iudicandum, quod operatio voluntatis illi conformis, sit licita, siue digna, quæ à voluntate, vel eliciatur, vel imperetur; & hoc iudicium siue dictamen prudentiæ, est vltimum iudicium practicum, siue conscientia, à quâ deinde voluntas mouetur ad operandum. V.G. ad plura beneficia, vel procuranda, vel acceptanda, vel retinenda.

18 Aduertendum est quarto; operationem à voluntate sic elicitam, vel imperatam, duplici titulo esse prudentem. Primò remotè, quatenus remote pendet ab euidenti iudicio probabilitatis, siue à primo illo dictamine prudentiæ, quo opinio iudicatur digna, quæ credatur vt vera. Secundò proximè, quatenus immediate pendet, ac regulatur ab vltimo dictamine prudentiæ, quo operatio, illi opinioni conformis, iudicatur digna, quæ à voluntate ponatur, quod dictamen similiter, est iudicium certum, ac saltem moraliter euidens, quamuis appelletur conscientia probabilis, quia oritur ex prudenti assensu probabili, eique innititur tamquam motiuo, à quo intellectus mouetur ad illud formandum. Quod autem hoc dictamen sit saltem moraliter certum, ac euidens, patet, ex eo enim, quod intellectus, prudenter operatur, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem, ex eo motiuo, esse licitam, euidenter sequitur, etiam voluntatem prudenter operari, dum hoc iudicium sequitur, eique se conformat, cum ipsa sit potentia cæca, & feratur in obiectum solum prout illi proponitur ab intellectu. Si ergo beneficiorum pluralitas, illi ab intellectu prudenter proponitur tamquam licita, ac honesta, impossibile est, vt à voluntate prudenter non ametur vt talis. Voluntas autem, dum prudenter operatur, peccare non potest.

Aduertendum est quintò; assensum probabilem, cum feratur in suum obiectum solum probabiliter non iudicare, illud esse verum absolutè, sed solum præcisiuè, & cum aliquâ restrictione; scilicet; quantum ex vi motiui, quod habet ad talem assensum; siue potius iudicare, obiectum ita apparere verum, vt tamen possit non esse, & fortasse non sit tale; Intellectus enim, dum probabiliter iudicat, beneficio- 19

Digitized by Google

neficiorum pluralitatem esse licitam, non tamen iudicat esse, quam apparere licitam ex vi motiui, quod habet; imo simul, vel formaliter, vel virtualiter iudicat, posse, & fortasse non esse talem; Atque hæc est formido siue dubitatio quædam latè sumpta, quam, ex suo modo tendendi includunt omnes actus probabiles, & ratione cuius, esse non possunt vltima regula rectè operandi; hæc enim debet esse omnino certa, alioquin voluntas, illam sequendo, peccandi periculo se exponeret, & exponendo peccaret; Quamuis tamen assensus probabilis, ratione formidinis, ac dubitationis latæ sumptæ, quam includit, non possit esse vltima regula voluntatis, nihil tamen obstat, quin possit esse obiectum, ac motiuum actus reflexi practici, certi, & euidentis, qui sit vltima, ac sufficiens regula voluntatis in operando; Intellectus enim, euidenter cognoscens, se prudenter operari, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam, inde euidenter infert, etiam voluntatem prudenter operaturam, si se illi conformet in operando, cum eius ductum sequi debeat, vt potentia cæca.

20 Aduertendum est sextò; duo dictamina prudentiæ, quæ interueniunt dum quis, ex opinione probabili, operatur. (Primum, quo intellectus iudicat, opinionem esse verè probabilem, siue dignam, quæ credatur; & secundum, quo iudicat, operationem voluntatis, iudicio probabili conformem, esse licitam, siue dignam, quæ à voluntate eliciatur, vel imperetur;) non esse obligatoria per modum legis, sicut in assensu Fidei diuinæ, est iudicium euidens credibilitatis, siue de honestate credendi, illum præcedens; neque consultoria per modum consilij, sicut est dictamen, dictans, præferendam esse continentiam matrimonio; sed concessoria per modum cuiusdam concessionis, ac permissionis; Hinc autem fit, vt voluntas, æque licite, opinionem verè probabilem sequi possit, ac relinquere, & sequi oppositam; Si enim hæc etiam sit verè probabilis, ipsa etiam erit prudens, & consequenter radix dictaminis prudentiæ, quod, si voluntas sequatur, peccare non poterit.

Aduertendum est septimò; opinionem probabilem, suam probabilitatem non amittere, ex eo, quod intellectui de nouo motiua opposita probabilia proponantur; 21 Cum enim hæc supponantur non conuincentia, nec probabilitatis terminos excedentia, reddere non possunt opposita motiua improbabilia; alioquin iam termininos probabilitatis transgrederentur, & fierent certa; improbabili enim non opponitur probabile, sed certum. Possunt ergo simul in intellectu dari motiua probabilia opposita, sufficientia ad oppositos assensus probabiles prudenter eliciendos, saltem successiue; Dixi saltem successiue, quia non desunt, qui asserant, posse etiam ab intellectu elici simul, vt *Vasq. 1.2.q.19. ar. 6. dis. 62.cap. 3.n.10. Azor. lib.2.cap. 16.qu.2. Sanch.lib.1.in dec.cap.9.num. 12. & alij apud istos.* Quid enim obstat, quominus intellectus simul iudicet, beneficiorum pluralitatem apparere licitam, quantum est ex vi consuetudinis, ac praxis Ecclesiæ; & simul apparere illicitam, quantum est ex vi motiuorum oppositorum; hæc enim duo iudicia, cum non sint absoluta, sed præcisiua, & de obiecto diuerso, non videntur contradictoria, neque opposita; Imo, cum vtrumque, ita iudicet, suum obiectum apparere verum, vt simul iudicet, posse esse fal-

sum,

Digitized by Google

sum, ita asserit veritatem de suo obiecto, vt non simul absolutè asserat falsitatem de opposito, sed præscindat: In hac autem sententiâ, ad operandum, prærequiritur electio, quâ voluntas alteram opinionem eligat, eamque sequatur; vtramque enim, in praxi, simul sequi non potest.

22 Aduertendum est octauo; motiua opposita probabilia, aliquando esse æqualiter efficacia ad mouendum intellectum ad assensum circa suum obiectum, & tunc constituere opiniones æquè probabiles; aliquando verò, ex vnâ parte, esse efficaciora, & ex alterâ, minus efficacia; & tunc constituere opinionem probabiliorem, & minus probabilem; quæ inter se non differunt, nisi secundum magis, & minus; sicut actus intensior, & minus intensus, in eodem genere. Quando autem intellectui proponuntur simul motiua opposita æqualia, intellectus aliquando neutri parti adhæret, sed manet suspensus, & tunc propriè dicitur dubitare, ac hærere; aliquando verò à voluntate ad alteram partem determinatur, & tunc propriè dicitur opinari, iudicando probabiliter de suo obiecto, & præscindendo ab opposito; semper tamen ad assensum, indiget imperio voluntatis, quia motiua, cum sint tantum probabilia, illum non determinant, nec cogunt ad assensum, sicut in Fide, quia motiuum non est euidens, nec illum cogit ad assensum Fidei, indiget piâ affectione, à quâ ad illum determinetur; Voluntas autem intellectum pro libito, modo ad hanc, modo ad illam partem determinare potest, quia habere potest motiua peculiaria, ad illum modo in hanc, modo in illam partem inclinandum. His positis,

RESOLVTIO.

ADcasum Respondetur. Clericum, plura beneficia retinendo, nullo modo peccasse. Hæc opinio, in sensu explicato, est adeo communis, vt eam hactenus nemo, præter paucissimos recentiores citatos, absolutè negare ausus sit; ideoque eius Auctores, hic congerere, superfluum duxi; videri tamen poterunt apud *Clauem Reg. lib. 1. cap. 6. num. 4. Sanchez lib. 1. sum. cap. 9. num. 14. Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 40. sec. 5. n. 6. Vasqu. d. 62. cap. 4. num. 14. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 16. qu. 2. Valentiam 1. 2. disp. 2. quæst. 14. par 4. . quæ. 4. Becanum par. 2. Theol. Schol. tract. 1. cap. 4. quæst. 9 num. 15. Filliuc. tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 128. Tanner. disp. 2. qu. 8. disp 3. n. 36 Granadum. Contr. 2. tr. 12. disp. 4. sect. 3. Arag. 2. 2. qu. 63. art. 4. dis. penult. Malderum. 1. 2. quæst. 19. art. 5. disp. 86. asser. 3. Martinez. tom. 1. qu. 29. art. 6. Aluarez. disp. 80. Lorcam. tom. 1. disp. 39. memb. 2. Medinam. 1. 2. quæst. 19. ar. 6. quæst. 5. Petrum Nauar. lib. 3. de rest. cap. 1. num. 269. Basilium Pontium. de Matrim. lib. 10. c. 15. num. 4. Ioannem Sanchez. disp. 42. num. 12. qui alios innumeros referunt.* 23

Probatur autem euidenter, quia Clericus, plura beneficia procurando, ac retinendo, secutus est opinionem verè probabilem, fundatam in vsu Ecclesiæ, sequens autem opinionem verè probabilem, peccare non potest. 24

Primò, Quia opinio verè probabilis, est opinio rationabilis, ac prudens, vt patet ex dictis. Sequens autem opinionem prudentem, peccare non potest, cum non possit non prudenter operari, si 25

enim

enim prudenter operatur, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam, quî fieri potest, vt prudenter non operetur, dum huic prudenti iudicio se conformat?

26 Secundò; Quia, si sequens opinionem probabilem, peccare posset, ideo esset, quia non haberet regulam rectè operandi, eo quod opinio, cum sit formidolosa, & includat dubitationem, saltem latè sumptam non possit esse regula rectè operandi, nec illam sequens eximere se possit à periculo peccandi; Hoc autem euidenter est falsum; nam, licet ipsa opinio probabilis, non possit esse, per se, formalis, ac proxima regula rectè operandi, ex eo tamen, quod sit prudens, & ab intellectu reflexe cognoscatur, vt prudens, eundem intellectum mouet, ac determinat, ad certe, & euidenter iudicandum, licitum, ac honestum esse hic, & nunc, illi opinioni se conformare; quod iudicium, est certum, & regula proxima infallibilis rectè operandi.

27 Tertiò; Quia Voluntas, dum sequitur opinionem probabilem, eique in praxi se conformat, non minus prudenter operatur, quam, dum intellectum determinat ad ipsum assensum probabilem; non minus enim ad operandum, in uno casu, quam in alio, mouetur à dictamine prudentiæ; ad determinandum quidem intellectum, ab euidenti iudicio probabilitatis, siue de honestate probabiliter assentiendi; ad eliciendam vero, vel imperandam operationem assensui probabili conformem, ab euidenti iudicio conformabilitatis, siue de honestate illi assensui probabili se conformandi. Si ergo, dum intellectum determinat ad assensum probabilem, prudenter operatur, prudenter etiam operabitur, dum, in operando, eidem assensui se conformat. Imo prudentius operatur, dum assensui probabili se conformat in operando, quam, dum intellectum ad ipsum assensum probabilem determinat; dum enim determinat intellectum ad assensum probabilem, ab vno tantum prudentiæ dictamiue immediatè regulatur; At, dum elicit, vel imperat operationem illi assensui conformem, regulatur à duplici dictamine; immediatè quidem à proprio, mediatè vero, ab eodem, à quo regulatur etiam ipse assensus probabilis; Voluntatis enim operatio, ab vtroque pendet tamquam à causâ. Si ergo voluntas prudenter operatur, peccare non potest.

Quartò; Quia impossibile est, pecca- 28
re eum, qui certò, ac euidenter iudicat, se licitè operari; ideo enim, qui ex conscientiâ erroneâ inuincibili operatur, non peccat, quia certò credit, se licitè tunc operari. Sed qui sequitur opinionem verè probabilem, certo iudicat, se licite operari; certo enim iudicat se prudenter amare, quod illi prudenter ab intellectu proponitur tamquam amabile; Ergo impossibile est, peccare eum, qui sequitur opinionem vere probabilem.

Quintò; Quia, si Medicus, Infirmo 29
medicinam proponat, vt probabiliter profuturam, hoc est, cum periculo, ne proficiat, & Infirmus certus sit, Medicum illum prudenter hoc proponere, quis dicat, Infirmum temerè, & non prudenter operari, dum eam sumit? sed, quando datur opinio verè probabilis, intellectus voluntati proponit obiectum, vt probabiliter, siue apparenter bonum, licet cum periculo.

Digitized by Google

riculo, ne sit tale; & voluntas est certa, intellectum, illud prudenter proponere; Ergo non temerè, sed prudenter operatur, dum illud amplectitur. Si autem prudenter operatur, peccare non potest.

30 Sextò; Quia, si sequi non possemus opinionem verè probabilem, sed semper quærere, ac sequi teneremur moraliter certam, fere nunquam licitè operaremur; cum enim, in agibilibus, paucissima sint moraliter certa, eo quod moralis certitudo, non nisi ex communi vsu, ac omnium fere doctorum consensu, aut Ecclesiæ definitionibus habeatur; & in rebus fere omnibus moralibus, aliqui vnam partem, alij alteram defendant, fere nunquam haberemus moralem certitudinem, ad licite operandum, necessariam. Consequens autem, viam salutis, non solùm difficilem redderet, sed moraliter impossibilem,& Christi iugum intolerabile.

31 Septimò; Quia, qui sequitur opinionem verè probabilem, non minus prudenter operatur, quam qui eleemosynam largitur pauperi; Sed hic, eleemosynam largiendo, nec peccat, nec, per se loquendo, peccare potest. Ergo nec ille, probabilem opinionem sequendo; Major probatur, quia ideo, qui dat eleemosynam, prudenter operatur, quia, in eà largiendà, à prudentià, per hunc syllogismum euidentem regulatur: *Honestum est, dare elaemosynam pauperi, non solum verò, sed etiam prudenter apparenti; alioqui fere nunquam exerceremus opus virtutis, cùm fere nunquam de Petentis paupertate simus certi. Sed hic, qui petit eleemosynam, est pauper, vel verus, vel prudenter apparens. Ergo honestum est, huic eleemosynam dare,* ita *Card. de Lugo disp. 5. de fide s. 1. num. 16.* Sed etiam, qui sequitur opinionem verè probabilem, ab eàdem prudentià, per similem syllogismum, regulatur; Regulatur enim per hunc: *Honestum est, operari iuxta opinionem, non solum veram, sed etiam prudenter apparentem; alioquin fere nunquam honeste operaremur, cum fere nunquam de opinionum veritate simus certi; Sed hac opinio est, vel vera, vel prudenter apparens, quia est vere probabilis; Ergo honestum est, iuxta eam operari.* Igitur etiam, qui opinionem probabilem sequitur, prudenter operatur. Aliter etiam syllogismus sic proponi potest: *Honestum est, amplecti bonum, non solum verum, sed etiam prudenter apparens; quia voluntas non fertur in bonum, prout est in se, sed solum prout illi, per intellectum, proponitur, vel apparet, siue deinde in se sit, siue non sit tale; Sed bonum, per opinionem verè probabilem propositum, est vel verum, vel saltem prudenter apparens. Ergo honestum est, illud amplecti.* Hoc argumentum, adeo euidenter conuincere videtur, vt nullum amplius rationabili dubitationi locum relinquat. Quid enim petunt probabilitatis Impugnatores? certam regulam operandi? en certissimam; certè, si dans eleemosynam, pauperi prudenter apparenti, certus omnino est, se prudenter operari, certus etiam omnino est, qui amplectitur opinionem siue bonum prudenter apparens.

Octauò; Quia, opinio verè probabilis, 32
non solùm habet vim dirigendi per modum regulæ, sed aliquando etiam obligandi per modum præcepti ad aliquid agendum; remotè tamen semper, ac radicalitèr, modo explicato. Patet hoc euidentèr, dum quis Ecclesiam ingredi-

Digitized by Google

greditur, tempore conſecrationis; tunc enim obligatur ad hoſtiam adorandam, & tamen non habet plùs quam probabilitatem, quod hoſtia illa ſit conſecrata; non enim certò conſtat, quod hoſtia illa ſit ex tritico, & non potius ex hordeo, vel farre, aut aliâ ſimili materiâ; neque quod Sacerdos intentionem habuerit conſecrandi, aut omnia verba neceſſaria protulerit; Cum præſertim, non ſemel ſed ſæpius, ſiue bonâ, ſiue malâ fide, aliquis ex his defectibus contigerit; Quot, enim bonâ fide, & ob maiorem reuerentiam Sacramenti, hoſtias fecerunt ex Amylo, putantes, eſſe mateririam ſufficientem: quot fecerunt aquâ roſaceâ? quot, ob defectum pronuntiationis, ad alia diſtracti, in formâ Conſecrationis, aliquam Syllabam neceſſariam omiſerunt, & poſtea in ſe reuerſi, de hoc ipſo confeſſi ſunt; ſola ergo opinio probabilis, quod hoſtia ſit conſecrata, licèt cum formidine oppoſiti; hoc eſt; cum iudicio, quod res poſſit aliter ſe habere; & de facto aliter ſæpius ſe habuerit; poteſt habere vim, non ſolùm directiuam, ſed etiam obligatiuam, ad hoſtiam illam adorandam. Si autem habere poteſt vim obligatiuam, cur habere non poterit directiuam? certè, ſi prudentia formare poteſt hunc ſyllogiſmum euidenter obligatorium: *Reuerentia Chriſto Domino debita exigit, vt adoretur hoſtia, quoties vel eſt, vel prudenter apparet conſecrata; Sed hac hoſtia, vel eſt, vel prudenter apparet conſecrata; Ergo reuerentia Chriſto debita exigit, vt hac hoſtia adoretur.* Negari non poteſt, quin, eadem prudentia, ſimilem ſyllogiſmum euidenter conceſſorium formare ſic poſſit: *Licitè poni poteſt, quod, vel eſt, vel prudenter apparet licitum; ſed hac operatio, hic & nunc, vel eſt, vel prudenter apparet licita. Ergo hic & nunc licitè poni poteſt.*

Nequè obſtat periculum, cui quis ſe 33 exponit, materialiter violandi præceptum; Nam, etiam in hoſtiæ adoratione, exponit ſe quis periculo idololatriæ materialis, ſiue adorandi hoſtiam non conſecratam; & tamen hoc periculum, non tollit obligationem, ſed tamquam remotum, & nullum afferens incommodum, omnino contemnitur. Ergo, eodem modo, ſimile periculum non tollet conceſſionem ſed, tamquam nullum afferens malum, meritò contemnetur. Adde, quod neque datur hoc periculum; nam operatio probabiliter licita, ſicut non continetur ſub obligatione præcepti, ita nec illud materialiter violat.

Multò minùs obſtat ſuſpicio, vel for- 34 mido, quod actio fortaſſe ſit illicita. Nam, etiam in hoſtiæ adoratione, datur ſimilis formido, quòd hoſtia fortaſſe non ſit conſecrata; & tamen, quia non tollit prudentem aſſenſum, quod ſit conſecrata, non tollit obligationem, quæ ex illo oritur. Sed etiam formido, quæ eſt cum opinione, ſiue aſſenſu probabili, quod operatio ſit licita, non tollit ipſum aſſenſum probabilem; Ergo neque tollet conceſſionem, quæ ex ipſo oritur. Atque hoc eſt, in quo aliqui decipiuntur, non diſtinguentes formidinem, ſiue ſuſpicionem, quæ oritur ex opinione probabili, ab eâ, quæ oritur ex conſcientiâ erroneâ, vel ignorantiâ; cum tamen, toto Cœlo, inter ſe differant, & vna licitam operationem impediat, alia non impediat.

Digitized by Google

pediat. Formido, vel suspicio orta ex errore, vel ignorantiâ, impedit, quia quodlibet præceptum, eò ipso, quod de eo datur suspicio, statim obligat ad inquirendum, vt deponatur error, vel tollatur ignorantia, quæ eius obseruantiam impediunt. At, cum datur formido orta ex opinione probabili; Præceptum, sicut non obligat ad ipsam opinionem probabilem tollendam; ità non obligat ad tollendam formidinem ex illa ortam; Opinio enim probabilis non impedit obseruantiam præcepti sicut impedit error, vel ignorantia, sed potius tollit obligationem præcepti, cum nullum præceptum prohibeat, quæ prudenter, ac probabiliter iudicatur licita.

35 Nono denique & potest esse ratio à priori; Quia, quamdiu dantur motiua verè probabilia pro vtràque parte, nec veritas, nec probabilitas, siue apparentia veritatis, ad vnam potius partem obligare potest, quam ad aliam; Ergo voluntas remanet libera ad vtramlibet eligendam, non minus, quam, cum duo præcepta incompossibilia æqualia, aut ferè æqualia, simul vrgent.

36 Antecedens probatur; quia, quandiu pro vtràque parte, dantur motiua verè probabilia; veritas omnino latet; cum enim vtrobique euidenter appareat, nec vtrobique esse possit, vbi vere sit, inuincibiliter ignoratur; Dixi inuincibiliter; quia, quandiu motiua, probabilitatis terminos non transgrediuntur, semper pro vtràque parte datur euidens apparentia veritatis, ideoque vbi veritas sit, sciri non potest. Veritas autem, quandiu inuincibiliter ignoratur, obligare non potest voluntatem, quæ est potentia cæca, nec ferri potest in incognitum.

37 Similiter, neque probabilitas, siue apparentia veritatis, obligare tunc potest voluntatem; cum enim pro vtràque parte detur, non est maior ratio, cur ad vnam potius obliget, quam ad aliam. Cum ergo voluntas, neque à veritate, neque à probabilitate, ad vnam potius partem, quam ad aliam, obligari possit, remanet necessariò libera, ad vtramlibet eligendam.

38 Neque obstat, quod probabilitas, siue apparentia veritatis, alicui videatur maior pro vnâ parte, quam pro aliâ; nam, hoc non sufficit ad inducendam obligationem, sequendi illam partem, & aliam relinquendi; quod enim illi videatur maior, non facit, quod vere sit maior, cum hoc oriri possit, vel ex eius ingenij imbecillitate, vim motiuorum oppositorum penetrare non valentis, vel ex paruâ eorundem consideratione, vel ex speciali affectu ad eam partem, vel ex aliquo alio capite; vnde alteri fortasse eadem probabilitas videbitur minor. Excessus ergo tam modicus, & incertus, non videtur sufficiens ad obligandam grauiter voluntatem, vt eam partem determinate sequatur, & alteram relinquat; Vnusquisque enim, semper iudicare prudenter potest; probabilitatem, quæ sibi videtur maior, ab alijs fortasse ingeniosioribus, aut prudentioribus, & ad eam partem minus affectis, iudicari minorem, nec suum ingenium, aut prudentiam, esse vnicam probabilitatis mensuram.

39 Atque hæc est ratiô, cur voluntas, dum opinionem verè probabilem sequitur, certa sit, se peccare non posse, sed rectè, ac prudenter operari; Certa enim tunc est, & se non teneri, nisi ad sequendam ap-

parentiam veritatis, cum veritas ipsa omnino tunc lateat, vt dictum est; & apparentiam, quam sequitur, esse dignam, quam sequatur; cum ita sit certa, ut de ipsâ prudenter dubitari non possit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

40 IAm, ad obiectiones omnes initio propositas, facilis est responsio. Ad primam. Negatur antecedens; Esto enim, Clericus habens motiua sibi, pro vtràque parte contradictionis, proposita, vtramque partem simul iudicare non potuerit tanquam veram; vtramque saltem iudicare certò potuit, vt probabilem, siue prudenter apparentem. Hoc autem satis fuit, vt voluntas, intellectum ad alteram partem determinare posset, & sic dubium deponeret.

41 Ad secundam; Negatur similiter antecedens; motiua enim, Clerico de nouo proposita, cum non fuerint plus quàm probabilia, intellectum ad se rapere non potuerunt, & consequenter nec impedire voluntatem, ne intellectum determinaret ad ea contemnenda, ijsque non obstantibus, ad perseuerandum in suo assensu. Quamuis autem concederemus, motiua de nouo aduenientia, positiuam formidinem de falsitate suæ opinionis generare potuisse, adhuc tamen, hoc satis non fuisset, vt Clericus retraheretur ab assensu probabili, quem habebat; formido enim, non est cum assensu probabili incompossibilis, imo est ejus proprietas.

42 Ad tertiam; Negatur item antecedens; quamuis enim concederemus, Intellectum, propositis sibi motiuis probabilibus æqualibus, pro vtraque parte contradictionis, ad neutram se posse determinare; hinc tamen non sequeretur, illum à voluntate, ad alterutram determinari non posse; cum enim neutrius partis motiua illum cogant ad assensum, remanet perfectissimè subiectus voluntati, à quâ proinde, modo ad vnam, modo ad alteram partem determinari potest pro libito; imo, cum hæc subiectio, intellectui concedatur in ordine ad fidem, negari omnino non potest in ordine ad opinionem; motiua enim probabilia, longè minorem vim habent ad rapiendum intellectum, quam motiua fidei. Hoc autem admisso, pleraque Aduersariorum argumenta statim corruunt.

Præterea falsum est, intellectum tunc iudicare, vtramque partem, non minus apparere veram, quam falsam; tunc enim potius, vtramque partem iudicat apparere veram, licet cum periculo falsitatis; motiua autem vnius partis, tunc solum à motiuis partis oppositæ impediuntur, quando non datur imperium voluntatis, intellectum ad vnam partem impellens; verum, si hoc detur, statim impedimentum illud à voluntate superatur; sicut, quamuis duo pondera æqualia, in lance posita, illam in æquilibrio constituant, & vnum impediat, ne aliud lancem inclinet, si quis tamen lancem impellat ad unam partem, per impulsum, superat impedimentum ponderis existentis in lance oppositâ, sicque lanx ad vnam partem determinatur, ac inclinatur. 43

Ad quartam; Negatur consequentia; cum enim, in moralibus, veritatem fere nunquam certò assequi possimus, fere nunquam operari possemus. Melius igitur est, 44

est, sequi veritatem probabilem cum periculo errandi, quam illâ omnino carere; sicut Infirmo satius est, medicinam sumere probabiliter profuturam, quamuis cum periculo, ne proficiat; quam ab illa omnino abstinere; & quando opinio est vere probabilis, intellectus, sicut prudenter opinatur, ita prudenter errandi periculo se exponit; se tamen, non voluntatem; Nam hæc, cum prudenter feratur in bonum, non pro vt est in se, sed pro vt illi proponitur, & apparet, errare non potest, cum obiectum illi per assensum probabilem propositum, vere appareat, vt bonum; Vnde ipsa, amplectendo bonum, quod illi probabiliter proponitur, nulli peccandi periculo se exponit, quia per iudicium reflexum certificatur, quod, sic operando, prudenter operatur; & hoc iudicium certum, est prudentia, siue conscientia. Potuit ergo Clericus prudenter eam opinionem eligere, eique in praxi se conformare.

45 Ad quintam, Respondetur primò; Argumentum hoc, sicut, & cœtera præcedentia, nimis probare: probat enim, ne ex imperio quidem voluntatis, Intellectum determinari posse ad alterutrius partis assensum, quando pro vtraque parte habet proposita motiua probabilia; hoc autem, non solùm est contra quotidianam experientiam, qua experimur, nos, ex duobus ludentibus æque peritis, optare, vt vnus vincat, quod fieri non posset, nisi probabiliter crederemus, illum esse victurum; sed etiam manifestè contra rationem; cum enim neutrius partis motiua intellectum ad se rapiant, illum consequenter eò magis relinquunt voluntati subiectum, quò motiua proposita sunt magis æqualia, alias assensus probabilis nunquam posset esse prudens, quia ad hoc necessario requiritur, vt sit liber, vt patet in fidei assensu; liber autem esse non posset, si intellectus ad illum à voluntate determinari non posset.

46 Respondetur tamen secundo; Negando Sequelam; Esto enim; intellectus, dum vnam partem iudicat veram, oppositam virtualiter iudicet falsam; at oppositam non iudicat simul veram, aut magis veram, sed solum probabilem, aut probabiliorem: In hoc autem, nullum est inconueniens; intellectus enim, vtramque partem iudicare simul potest probabilem, licet non vtramque veram; Adde, quod intellectus, dum vni parti probabiliter adhæret, illam non iudicat veram absolutè, sed solum præcisiuè, siue quantum est, ex vi talis motiui, quod habet; vnde nec oppositam iudicat absolute falsam, sed solum, quantum est ex vi eiusdem motiui; In hoc autem sensu, nullum videtur absurdum, quod intellectus, eandem partem indicet simul, apparere veram ex vi vnius motiui, & falsam ex vi alterius oppositi; hoc enim, nihil est aliud, quam, intellectum simul iudicare, quod duo illa motiua opposita, de eâdem parte ostendunt, vnum quidem veritatem, alterum vero falsitatem, in quo nullum videtur inconueniens, vt docent *Vasquez disp. 62. cap. 5. num. 22. & Sanch. lib. 1. sum. cap. 9. nu, 10. & Azor. lib. 2. cap. 16. quæst. 2.*

47 Ad sextam Respondetur; assensum opinatiuum, non esse regulam formalem operandi, siue dictamen illud, à quo voluntas immediatè regulatur, dum operatur; hoc enim, nos etiam fatemur, debere esse dictamen prudentiæ, siue iudicium practicum certum,

Digitized by Google

certum, & infallibile de honestate hic & nunc operandi; sed solum radicalem, quatenus, ex eo, quod intellectus, aliquid prudenter proponit apparenter bonum, inde deducitur tamquam certum ac infallibile, quod voluntas, illud hic & nunc amplectendo, prudenter operatur; & hoc iudicium est voluntati regula formalis certissima rectè operandi.

48 Ad septimam; Negatur Sequela; ex eo enim, quod opinionem verè probabilem sequi liceat, non solùm nimia in operando licentia non oritur, sed potiùs certissima morum regula præscribitur, vt infra patebit. Nimia in operando licentia, aliaque incommoda verè grauia, ex opinione non verè, sed ex leui quolibet motiuo, & apparenter tantum probabili, nascuntur; Neque enim, ad probabilitatem opinioni conciliandam, leue quodlibet motiuum sufficit, sed requiritur firmum, ac solidum, quod demum est tale, cum communi, vel saltem plurium doctorum suffragio iudicatur tale; opiniones igitur, leuibus fundamentis nixæ, hæ sunt, quæ mores peruertunt, legum obseruantiam euertunt, ac licentiam verè nimiam, ac compescendam inducunt.

49 Ad octauam; Negatur Sequela; dum enim, cum opinione probabili operamur, datur in nobis iudicium certum de ipsà probabilitate; siue apparentià veri, & consequenter de prudentià ipsius assensus probabilis, ex quo deinde deducitur iudicium certum de honestate operandi, ex vi cuius iudicij, voluntas operatur; Hoc autem iudicium non datur, dum cum dubio operamur; &, si in nobis aliquando daretur iudicium certum de honestate dubitandi, ex illo deduci non posset iudicium certum de honestate operandi, sed potius de honestate abstinendi ab operatione; deduceretur enim iudicium certum de honestate; in praxi, illi dubitationi se conformandi; Voluntas autem, dubitationi intellectus se conformat, nihil operando, cum ab intellectu nullum ei bonum determinate tunc proponatur operabile.

Ad nonam; Negatur sequela; qui enim 50 sequitur opinionem probabilem, non operatur immediatè ex vi ipsius opinionis, siue iudicij probabilis, sed ex vi iudicij certi, quod ipsa opinio sit probabilis, ac prudens, ac proinde prudenter, ac honestè ad praxim reducibilis; quod vltimum iudicium, ex præmissis non probabilibus, sed certis est deductum; Sic enim deducitur; *opinio verè probabilis, est ad praxim honestè reducibilis, quia est prudens; sed hac opinio, est verè probabilis, quia habet motiua ad hoc requisita; ergo est ad praxim honestè reducibilis*; in hoc autem syllogismo, Omnes præmissæ sunt certæ, sicut sunt in hoc alio, qui æquiualenter est idem: *Qui opinionem moralem verè probabilem eligit, ac in praxi sequitur, certus est, se rectè operari, quia certus est, se operari prudenter; sed hac opinio, est verè probabilis, quia habet motiua ad hoc sufficientia; ergo qui illam hic & nunc sequitur, certus est se rectè operari*; vides hìc nullam interuenire præmissam probabilem, sed omnes esse certas; Errant autem Aduersarij, quia putant, probabilitatis defensores asserere, quod voluntas operetur ex vi conclusionis, ex ipsà opinione, siue assensu probabili, tanquam ex vnà præmissà deductæ, quæ conclusio non potest esse plus quam probabilis; verum ipsi etiam vltro hoc

hoc negant; atque hoc est, in quo plerique ex Aduersarijs, hostem sibi fingunt, ac impugnant, cum tamen, ne de hoc quidem, sit quæstio.

COROLLARIA.

51 Colligitur ex dictis primò, omnem opinionem eo ipso, quod est verè probabilis, esse omnino tutam in praxi; Tutum enim dicitur, quod per se, & non solum ratione ignorantiæ inuincibilis, peccatum excludit; opinio autem, eo ipso, quod est certò probabilis, & consequenter prudens, per se, & essentialiter peccatum excludit; impossibile enim est, peccare eum, qui certus est, se prudenter iudicare, licitum sibi esse, hic & nunc operari; de hoc autem certus est, qui opinionem verè probabilem sequitur; hic enim certus est, opinionem illam esse dignam, quæ credatur, & consequenter se prudenter operari, dum eam credit licitam, ac ut talem sequitur; Qui autem certus est, se prudenter operari, per illam operationem peccare non potest, cum essentialiter sit prudens, & prudens à dictamine prudentiæ.

52 Secundò; Inter opiniones probabiles; nullam dari aliâ magis, aut minus incompossibilem cum peccato, & consequenter magis, aut minus tutam, sed omnes esse cum illo æque incompossibiles, ac tutas; Cum enim omnes, eo ipso quod sunt verè probabiles, sint essentialiter prudentes, omnes sunt essentialiter incompossibiles cum peccato, non minus quam sint incompossibiles, omnes actus contritionis; incompossibilitas autem cum peccato, consistit in indiuisibili; vel enim excludit totum peccatum, vel nihil. Quemadmodum ergo, inter actus contritionis, non datur vnus alio incompossibilior cum peccato, ita inter opiniones vere probabiles, non datur vna cum peccato magis incompossibilis, quam alia, & consequenter nec magis tuta.

Tertio: Opinionem certò probabilem, cum sit essentialiter prudens, æque esse prudentem, siue faueat præcepto, siue faueat libertati; quod enim faueat præcepto, aut libertati, merè per accidens se habet, ac proinde eius naturam non mutat; sic, quia æque certò iudicare possum, probabile esse, quod res, quam possideo, sit mea, & consequenter, quod eam retinere possim; & quod non sit mea, & consequenter, quod eam teneat restituere; alteram prohibito, æque prudenter eligere possum, ac sequi quamuis vna faueat præcepto, altera libertati; quia vtraque, cum sit certò probabilis, est etiam certo prudens, & consequenter tuta, & incompossibilis cum peccato. Motiua verò, quæ opinionem aliquam reddere possunt certo probabilem, imo etiam fortasse moraliter certam, sunt; Doctorum auctoritas; exempla, & praxis Virorum omni exceptione maiorum; præsumptiones; titulus possessionis; legitima consuetudo; Superiorum tolerantia in lege humanâ; regula ab inconuenienti vitando, vel pro maiori bono in iis, quæ mala sunt, quia prohibita, & similia. 53

Quartò: Opinionem, quæ non est certò probabilis, non esse, in praxi, tutam; quia eo ipso, quod dubitari potest, an sit probabilis, siue digna assensu probabili, voluntas intellectum prudenter determinare non potest ad eam iudicandam, 54

dam, vt veram, & consequenter nec ipsam, in praxi, prudenter sequi potest, vt talem; ad hoc enim prærequiritur iudicium certum, quo sciat, se prudenter iudicare illam esse veram, & consequenter dignam praxi, vel vsu, cum hoc iudicium reflexum, sit dictamen prudentiæ, immediatè regulatiuum ipsius operationis, vel praxis, & à quo operatio habet, vt sit prudens, ac recta; Hoc autem iudicium nemo habere potest, nisi verè habeat opinionem, siue assensum opinatiuum prudentem; cum enim hoc iudicium, sit experimentale, ac reflexum supra ipsum assensum opinatiuum prudentem, illum essentialiter supponit. Si ergo voluntas intellectum prudenter determinare non potest ad probabiliter iudicandum, quod opinio sit vera, neque illam prudenter sequi potest, in praxi, ideoque temere, ac imprudenter operatur, & consequenter opinio illa non est tuta; quid autem requiratur, vt de alicuiùs opinionis probabilitate dubitari non possit dictum est supra.

55 Quinto; hanc statui posse tamquam regulam generalem. In rebus moralibus, illam solam opinionem probabilem esse tutam in praxi, de quà dubitari non potest, quin sit probabilis; quia eo ipso, quod dubitare non possumus, quin sit probabilis, siue digna, quæ credatur tamquam vera, dubitare etiam non possumus, quin sit ad praxim reducibilis, siue digna, quæ ad praxim reducatur; vsus enim, siue praxis, sequitur cognitionem, & voluntas intellectum. Hinc autem fit, vt vsus opinionum probabilium, non cuiuscumque relinquatur arbitrio, sed ab hac certà regulà dependeat, quæ tandem in prudenti sapientum existimatione fundatur; Tunc enim demum de aliquà opinione dubitari non potest, quin sit probabilis, cum plures Doctores eà de re ex professo, tractantes, in eà conueniunt: difficile enim est, plures decipi. Quare, quamvis hæc vel illa opinio alicui videatur esse probabilis, non tamen propterea probabilis censenda est, nisi à pluribus saltem doctoribus, de eà ex professo agentibus, talis esse iudicetur. Atque ita sufficientissime tollitur nimia in sequendis opinionibus licentia, ex quà tot incommoda in Christianam Rempublicam introducta sunt; & aliunde Fidelium conscientiæ non nimis arctantur, fingendo peccatum, vbi vere non est, nec esse potest, & reddendo bona opera moraliter impossibilia; sicuti fit ab ijs, qui ad recte operandum, moralem certitudinem requirunt.

Sextò; probabilitatem, in sensu longe diuerso accipi, dum dicitur de opinione versante circa aliquam actionem nostram moralem, ac dum dicitur de alijs rebus; V. G. de materià & formà Sacramentorum; de medicinà; de iure litigantium; &c.; dum enim applicatur opinioni, significat, illam esse dignam assensu opinatiuo; dum vero applicatur V. G. medicinæ, significat, illam ita esse vtilem ad sanitatem, vt tamen possit non prodesse. Hinc autem fit, vt non valeat argumentum à rebus probabilibus ad opinionem probabilem; quamuis enim Medicus teneatur adhibere medicamentum probabilius, hoc ideo est, quia vel ex officio, vel ex charitate, vel ex conuentione tacità, vel expressà cum Ægro, eius sanitatem, meliori modo, quo potest, procurare tenetur, ideoque adhibere debet media 56

magis

Digitized by Google

magis ad hoc conducentia; Hæc autem locum non habent in opinione probabili; neque enim homo tenetur meliori modo, quo poteſt, procurare ſalutem; alioqui ſtatus continentiæ, non eſſet conſilium, ſed præceptum. Tenetur ergo ſolum propriam ſalutem ſimpliciter procurare, & conſequenter adhibere media ad hoc vtilia; Inter hæc autem eſt vſus opinionis vere probabilis; nulla enim lege vetitum eſt, ſequi opinionem vere probabilem, ſiue ponere operationem, quam certo probabile eſt, non eſſe vitioſam. Quod autem dictum eſt de Medico, dicendum eſt etiam de Miniſtro Sacramentorum; nam hic etiam ex officio, vel charitate, vel Eccleſiæ conſuetudine, Sacramentorum valorem, quantum poteſt; procurare tenetur, ideoque materiam certam, vel probabiliorem adhibere, cum poteſt; idem de Iudice, cum hic etiam à Republicâ conſtitutus ſit, vt vnicuique tribuat, quod ſuum eſt; idem de Tabellione, qui ſimiliter, ex officio, contractuum, ac ſcripturarum valorem, meliori modo, quo poteſt, procurare tenetur; idem denique de alijs ſimilibus.

57 Septimò; Opinionem, quod in Sacramentorum adminiſtratione adhibere liceat materiam probabilem, etiam quando adhiberi poteſt certa; ſaltem in ijs Sacramentis, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, vel in quibus, ex Eccleſiæ conſuetudine, certus adminiſtrandi modus, eſt præſcriptus; non eſſe probabilem; quia Eccleſiæ conſuetudo, ac præceptum, ſicut contrariam reddit certam, ita hanc reddit improbabilem. Si tamen non daretur Eccleſiæ conſuetudo in contrarium; vel nullum ſequeretur inconueniens, tunc eſſet certò probabilis, eiuſque vſus proinde licitus, vt melius infra patebit.

Octauò; Magnam eſſe affinitatem, inter aſſenſum probabilem, & aſſenſum Fidei, præſertim humanæ. Primò enim vterque eſt voluntarius, ac liber. Secundò, vterque debet eſſe prudens; ſicut enim, *qui citò credit*, ità, qui citò opinatur, *leuis eſt corde*: *Eccl. 19.* Tertiò, vterque eſt voluntati regula infallibilis in operando; mediata tamen, ſiue radicalis, quatenus eſt radix, ex quâ oritur dictamen prudentiæ omnino certum, quod deindè eſt regula infallibilis immediata. Differunt tamen primò, quia aſſenſus Fidei Diuinæ eſt aſſenſus firmiſſimus; opinatiuus verò, eſt formidoloſus. Secundò, quia aſſenſus Fidei Diuinæ, oritur ex iudicio euidenti credibilitatis, obligante ad ipſum aſſenſum; Opinatiuus verò, oritur ex iudicio euidenti probabilitatis, non obligante, ſed concedente ipſum aſſenſum. Hinc autem fit, vt voluntas, ipſum pro libito prudenter vel imperare poſſit, vel prohibere, ac oppoſitum imperare; & conſequenter etiam prudenter, in praxi, ſequi modo hunc, modo illum; iuxta diuerſos fines; quos ad hoc præſtandum habere poteſt. Et ſicut, cum duo præcepta incompoſſibilia, æqualis ferè obligationis, ſimul vrgent, quamcumque partem ſequatur, peccare non poteſt: Ita, dum propoſita ſimul habet motiua verè probabilia pro vtràque parte, quamcumque partem ſequatur, peccare non poteſt, quia ſemper prudenter operatur. Neque hoc eſt, conſcientias laxare, ſed regulam infallibilem rectè operandi præſcribere. Sicut, cum ad dandam pru- 58

dentèr eleemoſynam pauperi, præſcribitur opinio prudens, quod ille ſit pauper, vel cognitio certa, quod appareat pauper, nec laxatur conſcientia, nec reſtringitur, ſed aſſignatur regula prudens operandi, modo ſupra explicato num. 31.

59 Nonò: Argumentum, quod contra opinionem probabilem afferri ſolet tanquam ineuitabile, nihil prorſus concludere. Sic enim arguitur. Qui ſuſpicionem, vel formidinem habet, quod operatio aliqua ſit illicita, abſque peccato, eam ponere non poteſt; Sed qui probabiliter credit operationem eſſe licitam, habet ſimul formidinem, quod ſit illicita. Ergo, qui habet opinionem probabilem, quod actio ſit licita, eam abſque peccato, ponere non poteſt. Hoc argumentum nullius prorſùs eſt roboris; nam vel in maiori loquitur vniuerſaliter de omni formidine, vel ſuſpicione, aut ſcrupulo, & ſic eſt manifeſtè contra omnes Theologos tam veteres, quàm recentiores, & contra communem ſenſum Eccleſiæ; Omnes enim in hoc conueniunt, quod operari contra ſcrupulum (qui nihil eſt aliud, quàm leuis quædam ſuſpicio, vel formido, quod actio ſit illicita) non ſolùm liceat, ſed plerumque etiam ſit laudabile; Imò aliquando etiam neceſſarium; Et rationem reddunt; Tum, quia ſcrupulus, ſicut non tollit iudicium determinatum, quod operatio ſit licita, ità nec tollit dictamen prudentiæ ex eà ortum, à quo voluntas infallibilitèr regulatur in operando; Tum quia, ſi, propter quamlibet formidinem, abſtinendum eſſet ab opere, de quo probabiliter iudicamus, eſſe licitum, nimis ardua eſſet ad Cælum via, cum homines valdè raro, ſine aliquà formidine oppoſiti, veritates cognoſcant in hac vità.

Vel in eàdem maiori, ſermo eſt ſolùm de ſuſpicione, ac formidine, quæ cum errore, vel ignorantià eſt coniuncta; aut formido confunditur cum dubio; & tunc euidenter apparet, de hac, ſermonem non eſſe in minori, ideoque argumentum nihil prorsùs concludere; formido enim, quæ ſtat cum opinione, nec eſt, nec eſſe poteſt dubium, cum dubium eſſentialitèr excludat adhæſionem intellectus ad vtramlibet partem, & conſequentèr etiam ipſam opinionem, ſiue iudicium probabile, quod operatio ſit licita. 60

Imò: ex hoc ipſo euidenter oſtenditur, doctrinam de opinione probabili, in ſenſu explicato, non ſolùm non eſſe nouam in Eccleſià, ſed ab omnibus Theologis, tàm veteribus, quàm recentioribus, ſine vllà controuerſià fuiſſe, ſemper admiſſam, & ſuppoſitam tamquam omnino certam; Cum enim doceant, licitum eſſe, operari contra ſcrupulum, quia ſcrupulus, ſiuè formido, non impedit iudicium determinatum, quod operatio ſit licita; iam ſatis conſtat, eos admittere iudicium determinatum probabile; cum iudicio enim certo, vel euidenti, dari non poteſt formido, aut ſcrupulus partis oppoſitæ; hoc tamen iudicium probabile, non admiſerunt tanquam regulam vltimam operandi, ſed ſolùm tanquàm radicem, ex quà deinde oritur iudicium, ſiue dictamen reflexum omnino certum, quod eſt immediata, ac infallibilis regula voluntatis in operando, 61

Quod

62 Quod si, quis assereret, vltimam regulam, requisitam ex parte intellectus ad operandum, posse esse opinionem, siue iudicium aliquod practicum solùm probabile, is meritò impugnaretur, quia hoc iudicium, verè procedere non posset à Prudentiâ, quæ, cum sit virtus intellectualis, semper determinatè fertur in verum; nec vllus vnquam posset esse certus, de rectitudine, ac honestate suæ operationis, prout requiritur ad rectè operandum; Verum, hoc, aut nullus, aut ferè nullus vnquam ex Theologis admisit. Omnes enim, qui opinionem probabilem admittunt, asserunt etiam, ad rectè operandum, requiri necessariò dictamen prudentiæ, & Prudentiam, cum sit virtus intellectualis, debere esse, notitiam omnino certam agendorum.

63 Decimò; Quæ hactenus dicta sunt, valere in quacumque materiâ, dummodo in eâ dari possit euidentia de probabilitate vtriusque partis; eo enim ipso, quod hæc dari potest, dari etiam potest necessariò euidentia de prudenti assensu probabili ad vtramque, & consequenter etiam de prudenti vtriusque vsu, ac electione; Vnde Iudex, duplicem legis interpretationem inueniens, vtramque euidenter probabilem, modo vnam, modo alteram amplecti potest, eique in praxi se conformare; dummodo tamen absit scandalum, & nullum sequatur inconueniens, & hoc est arbitrium, quod communiter Amicis promittunt Iudices, dum ab eis rogantur.

64 Vndecimo: Posse aliquem tuto sequi opinionem, quam iudicat euidenter probabilem, quamuis rationes oppositas soluere nesciat; Nam licet ipse solutionem ignoret, iudicare tamen prudenter potest, Eas ab aliis posse dissolui; nemo enim tantum iudicii, aut ingenii arrogare sibi debet, vt, quod ipse nescit, putet, etiam alios omnes ignorare. Imò, in iudicio de aliorum opinionibus ferendo, imprudenter ageret, qui eas improbabiles iudicaret, quia ipse rationes oppositas soluere nescit; non enim ideo nescit, quia ipsæ, solui non possint, sed quia ipse hebetioris fortasse ingenij est, & non adeo perspicacis, vt alij, qui, illis vix auditis, statim soluerent.

Duodecimo: Posse aliquem sequi opinionem aliorum, si illam iudicet euidenter probabilem. Sic enim *Arist. 1. Top. c. 1. & 1. Eth. c. 4. tradit;* Virorum sapientum consilium sequi, reprehendi non posse, & *S. Tho. quolib. 2. a.* 10. docet, posse vnumquemque amplecti opinionem, quam à Magistro audiuit in ijs, quæ ad mores spectant: Et ratio est clara; quia, eo ipso, quod iudicatur euidenter probabilis, iudicatur etiam prudenter credibilis, vt vera, & consequenter etiam prudenter eligibilis, vt bona. Vnde potest Confessarius, opinioni Pænitentis se conformare, si eam iudicet euidenter probabilem; Nec solùm potest, sed tenetur; Cum enim Pœnitens eam licite sequi possit, est ad absolutionem sufficienter dispositus, nec vllum habet impedimentum; Confessarius autem, Pænitenti disposito, sine graui culpâ, absolutionem negare non potest; Tum quia Pænitens ad illam habet ius, ne priuetur bono Sacramenti; Tum quia, positâ causâ iudicij, quæ est peccatorum accusatio, siue materia, sequi necessariò debet sententia siue 65

forma, ne mutilum reddatur Sacramentum. Tum denique, quia graue onus eſſet, Pœnitentem ad alium Confeſſarium remittere, præſertim, quando confeſſio facta eſt de mortalibus. Ità Doctores communiter, quos refert, & ſequitur *Baldellus lib.* 4. *d.* 13. *num.* 9.

66 Decimo tertiò; Poſſe Subditum, ſequi opinionem probabilem Superioris, eique ſe conformare, ſi Superioris opinio, circa materiam præceptam, ſit verè probabilis; Si enim vnuſquiſque ſequi Prudenter poteſt aliorum opinionem in rebus ſuis, quando hæc eſt verè, ac euidenter probabilis, cur non opinionem Superioris, qui iuris præſumptionem habet pro ſe? Imò aliqui volunt, Subditum teneri tunc obedire, quia Superior ius habet præcipiendi, quoties non conſtat, rem præceptam, eſſe illicitam, & eſt in poſſeſſione iſtius iuris, ideòque melior eſt conditio ipſius poſſidentis, quam Subditi non poſſidentis. *Leſſius tamen lib.* 2. *c.* 41. *d* 9. *nu.* 76. *Io. Sanchez in ſelectis d.* 73. *Caſtropal. tr.* 1. *d.* 2. *p.* 6. *num.* 5. Et alii putant, Subditum tunc non teneri obedire; quia præceptum Superioris, ſtrictius obligare non poteſt, quam præceptum Chriſti, & Eccleſiæ. Hoc autem non obligat, quando datur opinio verè probabilis, quod res præcepta non contineatur ſub materiâ præceptâ; ſic enim Pœnitens, fateri non tenetur peccatum, quod probabiliter putat, ſe non commiſiſſe; ergo neque præceptum Superioris obligabit, quoties Subdito eſt euidenter probabile, quod res præcepta, vel ſit illicita, vel limites iuriſdictionis excedat, Superior enim, poteſtatem non habet præcipiendi, niſi licita, & terminos ſuæ iuriſdictionis non excedentia.

Decimo quartò: Eum, qui habet opinionem verè probabilem de ſuâ iuriſdictione; licet habeat etiam propoſita motiua contraria probabilia: poſſe iuriſdictionem exercere; Tum quia, dictam opinionem ſequendò, prudenter operatur, vt patet ex dictis; Tum quia, quamdiù datur vtrimque opinio probabilis de aliquâ re, eius veritas omnino latet. Quandiù autem veritas latet circa iuriſdictionem, datur error communis, qui ex tacito Eccleſiæ conſenſu, ſufficit, ad illam conferendam. Hinc fit, vt Parochus, quamuis ſit in alienâ Parochiâ, aut Sacerdos non ſit, aſſiſtere tamen poſſit Matrimonio, quia de hoc datur opinio verè probabilis. 67

Decimo quintò; Poſſe Confeſſarium, iuxta opinionem verè probabilem, conſilium dare Pœnitenti; & Aduocatum Clienti: Tum quia ſi Confeſſarius, & Aduocatus, ex illa opinione, proprias actiones regulare poſſunt, cur non etiam actiones aliorum, cum eadem ſit ratio de omnibus. Tum quia, ſic humanæ infirmitati melius proſpicitur; & plurima peccandi pericula vitantur. *Vaſquez d.* 6. *c.* 4 *n.* 8. 68

Decimo ſextò; Poſſe Aduocatum ſumere patrocinium Clientis, quoties Hic litem conteſtari licitè poteſt: hoc autem poteſt, quoties habet pro ſe rationes verè probabiles; his enim poſitis, licitum illi eſt, ſuum ius experiri; Nam, quod ipſi videtur ſolum probabile, Iudici fortaſſe videbitur moraliter certum; vel, quod in principio diſcuſſionis videtur ſolùm probabile, in progreſſu fortaſſe apparebit moraliter certum. Aduocatus tamen 69

tamen, Clientem admonere tenetur, quem gradum probabilitatis habeat eius ius, nè Cliens plùs speret, quàm habet, alioquin ipse Aduocatus teneretur de damno. *Vasquez* 1.2. *d.* 64. *c.* 1. *num.* 4.

70 Decimo septimò; Non solùm vsum opinionis probabilis practicæ, esse licitum, sed etiam speculatiuæ, per se loquendo, & cum nihil obstat. Opinio speculatiua dicitur illa, quæ est de aliquâ re non factibili: vt, cum quis probabiliter iudicat, rem, quam possidet, esse suam; aliquam circumstantiam non mutare speciem, Coccolatam habere rationem non cibi, sed potus; & similia. Practica, dicitur illa, quæ versatur circa aliquam operationem nostram, vt faciendam, dictans, esse licitam, vel illicitam, honestam, vel inhonestam; vt, cum quis iudicat, licitam sibi esse retentionem rei, quam possidet; talem circumstantiam non esse necessariò manifestandam in Confessione. Coccolatam, ieiunium non violare; & similia.

71 Vsus ergo etiam opinionis verè probabilis speculatiuæ, per se loquendo, est licitus. Tum quia, etiam opinio speculatiua, eo ipso, quod est verè probabilis, est prudens, non minus quam practica. Tum quia, opinio probabilis practica, regulariter deducitur ex simili speculatiuâ, tamquam effectus ex suâ causâ, cum nihil obstat; ex eo enim, quod quis probabiliter iudicet, rem, quam possidet, esse suam, statim infert simile iudicium probabile practicum, quod rem illam retinere licitè possit. Dixi tamen, cum nihil obstat, quia hæc illatio impediri aliquando potest, vel ab aliquo inconuenienti, quod ex vsu opinionis speculatiuæ sequeretur, vel ab aliquâ lege eundem vsum specialiter prohibente: quamuis enim probabile sit, aquam ex sale resolutam esse materiam sufficientem baptismi; hinc tamen inferri non potest, probabile esse, quod adhiberi licitè possit ad baptizandum, quia eius vsus proximi salutem periculo exponeret. Similiter, quamuis probabile sit, panem aquâ rosaceâ confectam esse panem vsualem; probabile tamen non est, ipsum consecrari licitè posse, quia specialiter ab Ecclesiâ prohibetur. Quandò tamen nullum sequitur inconueniens, nec vlla datur prohibitio, aut consuetudo contraria: tunc vsus opinionis speculatiuæ non minus est licitus, quam practicæ. *Ita Suar. to.* 4. *in* 3. *p. d.* 22. *Sec.* 3. *nu.* 5. *Sanch. lib.* 1. *in dec. c.* 10. *n.* 76. *Layman, lib.* 1. *tr.* 1. §. 3. *num.* 4. *Valentia* 1. 2. *d.* 2. *q.* 14 *p.* 1. *Vasq. d.* 62. *c.* 4. *Nauar. c.* 17. *n.* 280. *Petr. Nauar. l. b.* 3. *de rest. c.* 1. *d.* 13. *nu.* 297. *Io. Sanch. plures referens d.* 42. *num.* 12. *Diana p.* 2. *tr.* 13. *res.* 1. & 5. & alii communiter.

Decimo octauò: Posse aliquas opiniones temporis decursu mutari, ita vt ex probabilibus fiant improbabiles, vel è contra. Potest enim aduenire vel noua lex, vel nouum decretum, vel de nouo apparere aliqua ratio conuincens, quæ illas reddat improbabiles, vel è contra. Sic opinio, quod, qui alium occidit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quamuis non peccet, fiat tamen irregularis, (quæ opinio apud antiquos erat communis), nunc non est ampliùs probabilis, quia *in Clem. si Furiosus; de homic.* statuitur oppositum: quod scilicet non fiat irregularis. 72

gularis. Similiter, opinio, quod detur obligatio ſub mortali recitandi matutinum ante Miſſam (quam opinionem ſequebantur antiqui) iam reddita eſt fere omnino improbabilis, cum Matutinum nullam prorsùs habeat connexionem cum Miſsâ extra chorum. Item opinio, quod habenti conſcientiam peccati mortalis, Sacramentalis confeſſio ante communionem, neceſſaria non ſit; quæ ante Tridentinum habebatur, vt probabilis; poſt Tridentinum facta eſt improbabilis; quia Tridentinum *ſeſſ.* 13. *cap.* 11. ad Eccleſiæ pacem, & vnionem conſeruandam, & ad vitandum ſcandalum, aut aliud periculum, ſub pœnâ excommunicationis prohibuit; ne quis eam opinionem pertinaciter teneat, aut publice doceat, vel prædicet. Denique opinio, quod in mortale peccatum lapſi, habitâ copiâ Confeſſarij, ſtatim confiteri teneantur, quæ erat opinio *Alenſ. par.* 4. *quæſt.* 77. *memb.* 4. *ar.* 2. *S. Bonauentura diſt.* 17. *par.* 2. *ar.* 2. *quæſt.* 2. *& aliorum.* modo cenſetur communiter improbabilis *cum S. Antonino par.* 1. *tit.* 3. *cap.* 10. §. 10. *S. Tho. in* 4. *diſt.* 17. *qu.* 1. *ar.* 3. & aliis communiter.

73 Decimononò: Quæ hactenus opinione probabili dicta ſunt, intelligenda eſſe de opinione probabili, probabilitate morali, non verò ſolùm Logicâ, vt aliqui voluerunt; Illa opinio dicitur logicè probabilis, quæ, licet, vt plurimum aut fere ſemper verificetur, poteſt tamen aliquando non verificari; vt, quod ſub accidentibus panis ſit propria ſubſtantia; quod homo ſit bipes; quod ſcriptura Notarii ſit vera &c. Hæ tamen propoſitiones, dicuntur phyſice, ac moraliter certæ, quia in eis, formido de falſitate, rationabiliter, vt leuis contemnitur; nemo enim dubitat de Notarij ſcripturâ, quia quamuis non repugnet, Notarium mentiri, ex eo tamen, quod ſit perſona publica, ac iurata, præſumitur non mentiri. Illa opinio dicitur phyſice, ac moraliter probabilis, quæ aliquando verificatur, aliquando non; vt, quod poſt Iridem ſequatur ſerenitas; quod res, quam poſſideo, ſit mea; quod hic & nunc ſit media nox; quod votum non emiſerim, dum non recordor &c.; Hæ autem dicuntur phyſicè, ac moraliter incertæ, quia annexam habent rationabilem formidinem de falſitate; ita enim puto, eſſe hic & nunc mediam noctem; rem, quam poſſideo, eſſe meam; me votum emiſiſſe &c. vt tamen de hoc ipſo ſim incertus; De opinionibus igitur, etiam hoc modo probabilibus, intelligenda ſunt, quæ hactenus diximus, quia de his etiam poteſt eſſe quæſtio, & de his etiam locuti ſunt hactenus Doctores, vt eos legentibus euidenter conſtabit; quærunt enim, an, ſi ſint duo horologia, quorum vnum, aliud per quadrantem præcedat; poſſit quis in nocte bacchanalium, dum primum dat ſignum mediæ noctis, adhuc carnes comedere, probabiliter putans, aliud eſſe verum, licèt de hoc ſit incertus. Hæc autem, eſt probabilitas moralis, non Logica; & de hac loquentes, fere omnes, aſſerunt poſſe nos tutò in praxi ſequi opinionem probabilem, dummodo ſit vere probabilis. Cuius rei alia ratio vlterior eſſe poteſt; quia formido iudicio opinatiuo annexa, ſicut ab illo non tollit, quin ſit iudicium determinatum, prudenter dictans, hoc opus eſſe licitum; ita non impedit, quin voluntas

luntas prudenter illud sequatur in praxi; regulata tamen semper immediate ab alio dictamine prudentiæ certò, quod ex ipso iudicio probabili, non tamquam ex præmissâ, sed tamquam ex motiuo, reflexè formatur, & hoc solum voluit *Sanch. in sum. lib. 1. cap. 6.*

74 Vigesimo; Quæ dicta sunt de opinione, applicari posse etiam Fidei humanæ; Hæc enim ab opinione differt solum in hoc, quod opinio nititur rationibus, vel à priori, vel à posteriori; Fides verò, extrinsecâ Doctorum auctoritate. Auctoritas autem, vt sit apta ad reddendam quæstionem aliquam euidenter probabilem, & consequenter prudenti fidei assensu dignam, requirit primò; vt sit Doctorum, in eo genere, insignium, quales censentur communiter esse, qui eam impressis voluminibus, ex professo, accurate, & cum laude, tractarunt; de his enim iudicari prudenter potest; quod materiam illam profundius scrutati sint, ac optime nouerint, ideoque quòd in ea non tam facile fuerint decepti. Secundò, vt Doctores illi non sint singulares, sed habeant socios; quamuis enim vnus, aut etiam alter decipi fortasse potuerit; cum tamen plus videant oculi, quam oculus, eo ipso, quod tres, vel quatuor, aut quinque Doctores in aliquâ materiâ insignes, in eâ conueniunt, prudenter iudicari potest, quod non omnes errauerint.

75 Hinc fit primò, vt in materiâ Theologicâ, vnius insignis Theologi auctoritas, longe maioris ponderis sit, quàm quinquaginta Iuristarum, aut Canonistarum; de his enim, cum materias Theologicas vix à limine salutauerint, dubitari semper meritò potest, quod terminos ipsos confundentes, sæpe, & in multis errauerint.

Secundò; Vt longe plus valeat auctoritas vnius Doctoris classici, qui rem ex professo tractauit, quam quinquaginta aliorum, qui more pecudum, sola aliorum auctoritate ducti eam obiter asserunt; In opinionum enim delectu, non tam attendendus est Doctorum numerus, quam sapientia, vt optime aduertit *Paulus Comitolus lib. 5. resp. mor. quæst. 15.* Negari autem non potest; quin Theologis recentioribus, cum vere Classici sunt, magis deferendum sit, quam Antiquis. Sicut enim, in cœlo, à recentioribus Astronomis, nouæ veritates detectæ sunt, quæ Antiquos latuerunt; ità à recentioribus Doctoribus, in Theologiâ, alijsque materijs; Neque hoc mirum videri debet; nam, cum *Sapientia infinitus thesaurus sit hominibus; Sap. 7.* nouæ semper ex eo veritates extrahi possunt. *ita Sanchez lib. 1. in dec. cap. 9. num. 11.* 76

Vigesimo primò: Syllogismum certum, ac euidentem, cuius conclusio, est dictamen prudentiæ, à quo proxime regulatur quicumque opinionem vere probabilem sequitur; esse huiusmodi: *Licitum est, ponere operationem, quam certò probabile est, non esse vitiosam; eo enim ipso certo digna est, quæ prudenter credatur non esse vitiosa, & consequenter etiam, quæ tamquam non vitiosa, prudenter ponatur. Sed certò probabile est, hanc operationem non esse vitiosam, vt eius motiua ostendunt. Ergo licitum est, eam ponere.* En syllogismum vndequaque certum ac euidentem. Ne mireris autem lector, quod illum toties, sub variis ter- 77

minis proposuerim, quia hoc semel perfecte intellecto, difficultates omnes, quæ in hac materiâ fieri possunt, statim euanescunt; vt consideranti facile patebit; Et, ex eius ignorantiâ, ortæ sunt quæstiones fert omnes, contrà opinionem probabilem, excitatæ. Hunc verò syllogismum requiri ad prudenter operandum, docent *S. Thom. quolib.* 8. *art.* 13. *Nauarr. c. si quis. num.* 63. *dist.* 7. *de pæn. Suar. de cens. disp.* 40. *sec.* 5. *num.* 14. *Card. de Lugo de fide disp.* 5. *sec.* 1. *num.* 16. *Laym. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. §. 1. *Lessius lib.* 1. *cap* 2. *disp.* 1. *Ariaga tom.* 3. *disp.* 23. *sec.* 2. *subs.* 2. *Salas.* 1. 2. *tr.* 8. *sec.* 5. *Azor. par.* 1. *lib.* 3. *cap.* 25. *quæst.* 12. *Clauis reg. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 13. *Sanch. lib.* 1. *ca.* 6. *& lib.* 6. *cap.* 3. & alii ferè omnes communiter, cum prudentia debeat esse notitia certa agendorum.

QVAESTIO VI.

An conscientia practicè dubia possit esse regula operandi.

CASVS.

1 MVLIER quædam, nondum certa de morte Mariti, alteri nupserat; Post Matrimonium verò dubitare cœpit, an secundo Marito petenti, posset debitum reddere. Cum hoc tamen dubio, petenti reddidit; quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Quid intelligatur nomine conscientia dubia.*
7 *Quid, & quotuplex sit dubium.*
8 *Quid sit dubium speculatiuum, quid practicum.*
9 *Vxor debitum reddens cum dubio practico, mortaliter peccat.*
10 *Operari cum dubio practico, est intrinsecè malum.*
11 *Est contra præceptum, quod prohibet operationem.*
12 *Qui cum dubio practico operatur, saltem indeterminatè, vult malum.*
13 *Necessariò male operatur.*
14 *Operari cum dubio speculatiuo, potest non esse malum.*
15 *Quando non est malum.*
16 *Dubitans de vtràque parte, vel minus malam, vel vtramlibet eligere potest.*
17 *Ad peccandum sufficit dubium; quod operatio sit illicita.*
18 *Conscientia dubia non est propriè conscientia.*
19 *Operans cum dubio, committit peccatum illius speciei, de quà dubitat.*
20 *In dubio practico, pars tutior necessariò est eligenda.*
21 *Conscientia obiectiuè dubia, in quo differat à dubiâ formaliter.*

RATIO-

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

2 SIcut nomine conſcientiæ erroneæ, ac probabilis non intelligitur aliquid, ex parte intellectus immediate præcedens operationem voluntatis, ſed error, vel opinio, quatenus ex illis oriri poteſt actus quidam experimentalis, ac reflexus Prudentiæ, certò & infallibiliter dictans, operationem illis conformem, eſſe licitam, vel illicitam; honeſtam, vel inhoneſtam. Ita nomine conſcientiæ dubiæ, intelligitur, dubium intellectus, quatenus ex illo oriri poteſt ſimilis actus reflexus Prudentiæ, dictans, operationem ipſi dubio conformem, eſſe licitam, vel illicitam; honeſtam vel inhoneſtam; & quoniam dubium aliud eſt practicum, aliud ſpeculatiuum, quæritur hic de practico, an ex illo oriri vnquam poſſit actus prudentiæ, dictans, operationem illi conformem, eſſe licitam, an vero ſemper oriatur actus, dictans eſſe illicitam.

3 Videtur autem, etiam ex dubio practico oriri poſſe actus prudentiæ dictans, eſſe licitum operari, Ideoque Mulier mortaliter non peccaſſe; primò; quia poteſt Iudex, quamuis dubitet, an licitum ſit, cognitum Innocentem, ſecundum allegata, & probata iudicare, licitè ſecundum allegata, & probata illum condemnare; & Miles obedire Principi, à quo vocatur ad bellum, quamuis dubitet, an bellum ſit illicitum, vt fatentur Doctores omnes communiter.

4 Secundò; quia certum eſt, eſſe licitum, cum dubio ſpeculatiuo, operari; certum enim eſt, me poſſe licitè retinere rem, quam poſſideo, etiamſi dubitem, eſſe alienam; Ergo erit etiam licitum, operari cum practico; dubium enim practicum oritur neceſſario ex ſpeculatiuo; nam ſi dubito, rem eſſe alienam, impoſſibile eſt, me ſtatim non dubitare, an eam tenear reſtituere; ſi ergo ſemel licitum eſt, operari cum dubio ſpeculatiuo, neceſſariò debet eſſe licitum etiam, operari cum practico.

Tertiò; quia ſi non liceret operari cum dubio practico, ſequeretur, ſæpe neceſſitari homines ad peccandum; ponamus enim, quod quis ab altero gladium mutuo acceperit, cum iuramento illum reſtituendi, quotieſcunque petierit, & Dominus petat ad occidendum inimicum; in hoc caſu, habens gladium, & dubitans, an liceat reſtituere; cum hoc dubio, licitè operari non poſſet, ſed neceſſitaretur ad peccandum; Ex vnâ enim parte, reſtituendo, reus eſſet homicidij; ex alterâ verò, non reſtituendo, reus eſſet periurij. Cum ergo nemo neceſſitari poſſit ad peccandum, dicendum eſt, poſſe homines, in ſimilibus caſibus, cum dubio practico, licitè operari: ideoque Mulierem, debitum reddendo, mortaliter non peccaſſe.

Quartò; Quia qui operatur cum dubiò, operatur ſine cognitione determinatâ bonitatis, vel malitiæ ipſius operationis; qui enim dubitat, neque iudicat, operationem eſſe licitam, neque illicitam, alioquin non dubitaret; ſine cognitione autem determinatâ malitiæ, ac peccati, non poteſt quis peccare; non 6

enim dici potest, velle malum, & peccatum, cum, hoc illi per cognitionem determinatè non repræsentetur, ac proponatur; sicut sine cognitione bonitatis, dici non potest bene operari, quia voluntas ferri non potest in bonitatem, nisi hæc illi per cognitionem determinate proponatur; Sicut ergo qui operatur cum dubio, non bene operatur, ita neque peccat; cum non sit maior ratio vnius, quam alterius.

NOTABILIA.

7 ADuertendum est primò, Dubium propriè, esse mentis hæsitationem, ortam ex eo, quòd Intellectus, proposito sibi obiecto, neutri parti assentiatur, sed remaneat quasi suspensus, & ambiguus. Ex duplici autem capite, oriri potest, vt Intellectus, proposito sibi per apprehensionem obiecto, neutri parti per assensum adhæreat; Primò ex eo, quod pro neutrâ parte habeat sibi præposita motiua; vt, cum dubitat, an sydera Cœli sint paria, an imparia; & tunc dicitur, habere dubium negatiuum, quod, cum, ex defectu motiuorum, deponere non possit, rationes pro alterutrâ parte quærere tenetur, vt illud deponat; Secundò ex eo, quod intellectus, hinc inde, propositas habeat rationes probabiles æque efficaces; Tunc enim, cum non sit maior ratio, cur in vnam potius partem inclinet, quam in aliam, Neutri parti determinatè adhæret, sed quasi manet in æquilibrio; & tunc dicitur habere dubium positiuum, quod, vel ex imperio Voluntatis, vel rationibus pro alterutrâ parte melius perpensis, deponere potest, vni parti determinatè, per assensum, adhærendo. Quod, si intellectus, supra huiusmodi dubia reflectens, determinate iudicet, dubium esse, an sydera sint paria, vel an aliquid liceat, aut non liceat; dicitur tunc habere conscientiam dubiam obiectiuè, quia habet pro obiecto dubium. Cæterum, formaliter non est dubius, sed potius certus, cum iudicium istud sit certum, & euidens; sicut, cum intellectus reflexè iudicat, probabile esse, quod aliquid sit licitum, vel illicitum; iudicium illud, dicitur conscientia probabilis obiectiue, quia habet pro obiecto probabilitatem: Cæterum, formaliter est conscientia certa, quia iudicium illud, est in se certum, ac euidens; In ordine tamen ad praxim, conscientia obiectiue dubia æquivalet conscientiæ dubiæ formaliter, quia regulariter eosdem parit effectus, sicut eosdem parit effectus, iudicium probabile, quod res sit licita, & iudicium euidens de probabilitate, quod res sit licita.

Aduertendum est Secundò; dubium, 8 aliud esse speculatiuum, aliud practicum; speculatiuum, dicitur, quando est de aliquo facto, vel iure; vt, cum quis, dubitat, an vigesimum primum annum expleuerit in ordine ad ieiunium; vel, an matrimonium sit validum; an detur aliqua lex, vel præceptum, & similia; aut quando, in genere, dubitatur, an aliquid liceat, vel non liceat; vt, an liceat, die festo, iter agere, vel dare consilium, & similia; Practicum dicitur, quando est de aliquâ operatione in particulari, an

hic

Digitized by Google

hic & nunc liceat, vel non; an sit facienda, vel omittenda; vt, an liceat mihi, hunc librum legere, vel detrahentes audire, & similia; Hoc autem dubium, regulariter oritur ex speculatiuo, tanquam proprietas ex suâ radice; Ex eo enim, quod quis dubitat, an res, quam possidet, sit sua, oritur statim dubium, an eam restituere teneatur: ex eo quod dubitat, an vigesimum primum annum expleuerit, an teneatur ieiunare, & similia; Aliquando tamen Intellectus, aliquam rationem efficacem habere potest, ratione cuius, licet speculatiuè dubitet, practicè tamen non dubitet; Dubitare enim quis potest, an res, quam possidet, si sua, & tamen nullo modo dubitare, an eam liceat retinere, sed de hoc esse certus, ratione possessionis; Vnde, cum dubio speculatiuo stare optime potest iudicium practicum de rectâ operatione. Vt tamen, cum dubio speculatiuo rectè quis operetur, necessariò requiritur, vt aliquam rationem saltem probabilem habeat, quâ tale dubium practicè deponat, siue quæ persuadeat, talem operationem, V. G. rei retentionem, hic & tunc esse licitam; alias, à dubio speculatiuo, practicum discordare non posset. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD casum Resp. Mulierem, cum eo dubio, debitum reddendo, mortaliter peccasse, *Suar. to. 6. in 3. p. d. 40. sec. 5. nu. 2. Vasq. 1. 2. d. 65. c. 1. n. 4. Sanch. lib. 1. in dec. c. 10. Bon. d. 2. de leg. q. 4. pun. 7. n. 4. Clauis reg. lib. 1. c. 13. Salas. 1. 2. q. 21. tr. 8. d. 2. s. 5. Layman. lib. 1. tr. 1. c. 5. §. 1. Lessius lib. 2. c. 1. d. 1.* & alii communiter.

Probatur Primò; quia Mulier operata est cum dubio practico. Operari autem cum dubio practico, est intrinsecè malum; eo enim ipso, quod quis dubitans, an operatio aliqua sit licita, vel illicita, illam facit, manifesto periculo se exponit faciendi illicitam, & consequenter peccandi; Exponere autem se peccandi periculo, est intrinsece malum, ac peccatum; *Qui enim amat periculum; peribit in illo. Eccles. 3.* Cum ergo Mulier, cum dubio practico, debitum reddiderit, exposuit se periculo peccandi, sicque moraliter peccauit. 10

Secundò; quia Mulier, operando cum illo dubio, fecit contra præceptum, prohibens fornicationem: Qui enim operatur cum dubio, an aliquid sit peccatum, facit contra præceptum, quod prohibet tale peccatum: Nam præceptum, eo ipso, quod prohibet aliquod peccatum, prohibet etiam, ne, quis operetur cum dubio illius peccati; prohibet enim, ne quis se exponat periculo proximo illius peccati, quod facit, qui cum dubio operatur. Qui autem facit contra præceptum, prohibens fornicationem, mortaliter peccat. Ergo Mulier òperando cum illo dubio, mortaliter peccauit. 11

Tertiò, Quia, qui facit aliquid, dubitans, esse malum, censetur, quantum in se est, illud velle, etiamsi sit malum; vult enim illud absolutè, siue bonum sit, siue malum; quòd autem illud in se realiter non sit malum, per accidens omnino se habet, in ordine ad eius voluntatem; Voluntas autem, volens hoc modo malum indeterminatè, non minus est mala, quàm, si illud vellet determinatè; non minus enim in vno casu est affecta ad ma- 12

lum, & peccatum, quàm in alio; Cum ergo Mulier debitum reddiderit, dubitans esse peccatum, censetur reddere voluisse, etiamsi esset peccatum, ideoque peccasse.

13 Quartò; Quia, qui operatur cum dubio, operatur putans, operationem fortasse esse licitam, fortasse illicitam; Qui autem hoc modo operatur, necessariò malè operatur; benè enim operari non potest, cum non habeat cognitionem determinatam de honestate operationis; quæ tamen cognitio necessariò requiritur ad hoc, vt voluntas dici possit, velle bonum, & ad hoc, vt honestas operationis, sit illi voluntaria. Ergo necessariò male operatur; Eo enim ipso, quod non bene operatur, cum deberet, datur aliquis defectus in ipsâ operatione, ratione cuius, non est bona; Hic autem defectus sufficit, vt operatio sit mala, quia bonum ex integrâ causâ, malum ex singulis defectibus; Neque ad hoc, vt voluntas sit mala, necesse est, vt velit malum; sed satis est, si non velit bonum, quando illud velle deberet; vnde neque requiritur cognitio determinata malitiæ, sed sufficit illius cognitio sub dubio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 AD rationes autem in contrarium. Ad primam, Negatur antecedens; Iudex enim, & Miles, tunc non operantur cum dubio practico, sed speculatiuo; Nam Iudex, solùm in vniuersali, dubitat, an licitum sit, Innocentem cognitum iudicare secundum allegata ac probata; Cum hoc autem dubio speculatiuo, operari licitè potest, quia simul habere potest iudicium practicum certum, quod hic & nunc sibi liceat, propter aliquas rationes particulares, sic iudicare; Hoc autem iudicium, est regula sufficiens operandi, & consequenter sufficiens, vt operatio sit licita.

Ad secundam; Negatur consequentia; Neque enim, cum dubio speculatiuo, semper datur simile dubium practicum, sed solùm, quando non datur ratio aliqua specialis dubium practicum deponendi; quamuis enim dubitet quis: rem, quam possidet, esse alienam, non tamen dubitat, an illam sibi liceat retinere, sed ratione possessionis, hoc determinatè, ac certo iudicat, sicque jam habet regulam aliquam suæ operationis, quam sequatur. At, cum dubio practico, an hic & nunc sit licita operatio, nullum datur iudicium determinatum, & consequenter neque vlla regula operandi, quæ tamen, ad licitè operandum, omnino requiritur. 15

Ad tertiam: Negatur sequela. Qui enim dubius esset, an gladium restituere deberet ad vitandum periurium, an vero illum retinere ad vitandum homicidium, debitam prius diligentiam adhibere deberet ad veritatem inquirendam, cum recta ratio dictet, hanc esse adhibendam, ne in operando quis peccet; Si autem, illâ adhibitâ, adhuc dubium rationabiliter deponere non posset, tunc eligere posset, quod minus malum iudicaret; Perinde enim esset, ac si inter duo mala constitutus esset; Ex duobus autem malis minus est eligendum; Quod si discernere non valeret, quodnam maius esset, eligere posset quodcumque vellet, quia, in re, nunquam datur perplexitas, ita vt homo necessariò peccare debeat. 16

Ad

17 Ad quartam; Negatur minor; Cum enim ad peccatum, sufficiat quilibet defectus alicuius circumstantiæ requisitæ ad bonum, eo quod malum ex singulis defectibus, sequitur, ad peccatum non requiri cognitionem determinatam, quod operatio sit illicita & peccatum, sed sufficere cognitionem sub dubio; Ad peccatum enim, non requiritur, vt voluntas positiuè velit malum, sicut ad actum bonum requiritur, vt velit positiuè bonum, sed sufficit, si non velit debito modo bonum; Eo enim ipso, actus est defectuosus, & consequenter malus; Eo autem ipso, quod non habet determinatè cognitionem boni, sed solùm sub dubio, non vult debito modo bonum; non enim ita vult, vt illud absolutè amare possit, cum ad hoc, non habeat sufficientem cognitionem bonitatis, & aliunde bonum postulet amari absolutè.

COROLLARIA.

18 Colligitur ex dictis primò. Conscientiam dubiam, non esse propriè conscientiam; conscientia enim propriè est actus intellectus practici, iudicantis quid hic & nunc faciendum sit, tanquam licitum, vel omittendum, tanquam illicitum: qui actus, ad libertatem, & honestatem operationum voluntatis, est omninò necessarius, tanquam earum regula, eo quod voluntas, cum sit potentia cæca, non feratur in obiectum, nisi prout illi per cognitionem proponitur. Conscientia autem formaliter dubia, nullum dicit actum intellectus; tunc enim solùm datur, cum Intellectus neutri parti assentitur; Vnde, cum dicitur, conscientia dubia; idem est, ac dicere, non conscientia; sicut cum dicitur, homo mortuus, idem est ac dicere, non homo.

Secundò, Eum, qui facit aliquid, practicè dubitans, esse peccatum; committere tale peccatum; quale dubitat illud esse; ita vt, si dubitat, esse mortale, sit mortale, si veniale, veniale; Tum quia habet affectum ad peccatum eiusdem rationis cum eo, de quo dubitat, eiusque periculo se exponit; Tum quia facit contra idem præceptum, contra quod est peccatum, de quo dubitat, cum idem præceptum quod prohibet peccatum, prohibeat etiam operari cum dubio, eo quod prohibeat, eiusdem peccati periculo se exponere. 19

Tertiò; In dubio practico, teneri vnumquemque, partem tutiorem eligere, & in hoc dubio, regulam illam iuris (*in dubijs tutior pars est eligenda*) non esse consilium, sed præceptum; Ratio autem est, quia vnusquisque, proximum peccandi periculum vitare tenetur; Vitatur autem solùm, partem tutiorem eligendo; illa vero dicitur pars tutior, in quà nihil mali repræsentatur, vel saltem malum minus; Vnde, qui dubitat, an teneatur ieiunare, ieiunium eligere tenetur, quia sic certo non peccat, & non ieiunando peccaret, quia peccandi periculo se temere exponeret. Similiter, qui dubitat, an contractus, quem vult celebrare, sit vsurarius, tenetur illum non celebrare, quia non celebrando, nullum incurrit peccandi periculum, celebrando verò, peccandi periculo se exponeret. *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. n. 9.* 20

Quartò; Conscientiam obiectiuè dubiam, quamuis regulariter eundem effectum 21

ctum producat, ac conſcientia dubia formaliter; aliquando tamen, aliquem effectum habere, quem non habet conſcientia formaliter dubia; Si enim, propoſitâ alicui aliquâ Fidei propoſitione, Intellectus, rationibus hinc inde perpenſis, neutri parti aſſentiatur, ſed maneat ambiguus, an ſit vera, vel non, non dicetur proprie hæreticus, & per conſequens hæreticorum pœnas non incurret; At verò, ſi actu reflexo, ac iudicio determinato, affirmaret, illam Fidei propoſitionem eſſe dubiam, eſſet perfectè hæreticus, quia tunc daretur conſenſus, ſiue iudicium intellectus, affirmans, rem Fidei, non eſſe certam; quod eſt hæreſis manifeſta. *Sanch. lib. 2. ſum. c. 7. nu. 12. contra Suar. d. 19. de fide ſec. 4. num. 16.*

QVAESTIO VII.

An conſcientia ſpeculatiua dubia circa ius poſſit eſſe regula operandi.

CASVS.

Titius, mortuo Patre, inter depoſita ſibi ab eo relicta, Adamantem inuenit, de quo dubitabat, an eſſet Cæſaris, an Pompeij; Cùmque de hoc certificari non poſſet, eo quod vterque eſſet iam mortuus, & ſoli ſupereſſent Hæredes, Adamantem dedit Hæredibus Pompeij, quia eius erant amici. Quæritur, Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

6 *Dubium ſpeculatiuum, per ſe loquendo, trahit practicum.*
7 *Titius, vni parti, rem dubiam applicando, mortaliter peccauit.*
8 *Operari cum dubio ſpeculatiuo, quando non datur ratio illud practicè deponendi, eſt intrinſece malum.*
9 *Idem eſt, ac operari cum dubio practico.*
10 *Vnum neceſſario infertur ex alio.*
11 *In dubio iuris duorum, res vni iuſte applicari non poteſt.*
12 *Iudex, in ſimili dubio, Hæreditatem diuidere tenetur.*
13 *Sola Amicitia, non eſt ratio ſufficiens dubium practice deponendi.*
14 *In dubio dignitatis duorum Concurrentium, Epiſcopus vtrilibet beneficium conferre poteſt.*
15 *Dubium, nunquam poteſt eſſe regula operandi.*
16. *Circumſtantiæ particulares, ſunt ſæpe ratio ſufficiens dubium practice deponendi.*

RATIO-

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

2 Conscientia speculatiue dubia, versatur, vel circa ius, vel circa factum. Examinamus hic dubium iuris, examinaturi postea dubium facti. Titius ergo, Adamantem, Pompeij Hæredibus concedendo, non videtur peccasse. *Petrus Ledesma qu. 45. matr. ar. 1. d. 2. ad 3. Salon. 2. 2. quæst. 62 art. 6. contr. 4. concl. 4. Bannes ibidem quæst. 40. art. 1. d. 3.*

3 Primò: Quia dubium Titij fuit speculatiuum; fuit enim dubium iuris; scilicet; An Adamas esset Cæsaris, an Pompeij. Cum dubio autem speculatiuo, potest quis licitè operari; Cum dubio enim speculatiuo, optimè stare potest iudicium practicum de rectâ operatione; Sic Miles, de belli iustitia dubitans, formare simul potest iudicium practicum, quod sibi liceat, suo Principi illum ad bellum vocanti, obedire, quamdiù de belli iniustitia non constat, sicque licitè militare; Ergo etiam Titius, dubitans, an Adamas esset Cæsaris an Pompeij, potuit formare iudicium practicum, quod sibi esset licitum, Adamantem dare Hæredibus Pompeij, ratione peculiaris amicitiæ, quamdiù non constaret, illum ad Cæsaris hæredes pertinere, sicque licitè illum dare.

4 Secundò: Quia Episcopus, quando ex duobus, ad beneficium Curatum concurrentibus, dubitat vter sit dignior, si vnus sit eius amicus, beneficium illi licitè conferre potest, quia eius amicus est; quamuis enim, ex iustitia, teneatur, beneficium conferre digniori, quando constat de maiori dignitate; quando tamen non constat, sed de hoc est dubium, potest illud vni potiùs, quam alteri licitè conferre, pro vt voluerit, perinde ac, si essent æquè digni: Sed eodem modo, Titius dubitauit, cuius esset Adamas, Cæsarisne, an Pompeij; Ergo ipse etiam potuit, illum pro libito, dare potiùs Hæredibus Pompeij, quam Cæsaris, & ad hoc arbitrium moueri, à peculiari amicitiâ, quam cum ipsis habebat; non enim magis tenetur ipse, ex iustitiâ commutatiuâ, respicere ius alterius, quàm Episcopus dignitatem.

5 Tertiò: Quia, quando, inter duos litigantes, non constat de æqualitate iuris, ac causæ, sed sunt hinc inde opiniones probabiles, tenentes, quemlibet, integrum ius ad hæreditatem habere, potest Iudex, cui maluerit, integram hæreditatem applicare, cum in hac applicatione, conformet se opinioni probabili, asserenti, illum ius integrum ad hæreditatem habere, eique integram hæreditatem esse debitam. Sed etiam, quando datur dubium de æqualitate iuris, ac causæ, de ipsâ æqualitate non constat; Ergo tunc etiam, potest Iudex, cuicumque maluerit, hæreditatem applicare. Hoc autem totum applicari potest Titio; nam, cum ipsi etiam non constaret de æqualitate iuris partium, potuit vtrilibet, pro libito, Adamantem applicare, & consequenter Hæredibus Pompeij potius, quàm Cæsaris, propter amicitiam, quam cum illis habebat.

NOTABILE.

6 Aduertendum est; dubium speculatiuum, secum regulariter necessariò trahere

trahere dubium practicum; ita vt impossibile sit, dari dubium speculatiuum, & quod ex illo non sequatur per se dubium practicum, nisi hoc ab aliquâ circumstantiâ, aut ratione speciali saltem, probabili, per accidens vel impediatur, vel tollatur; Si quis enim sciat, contractum vsurarium esse illicitum, & dubitet, an hic contractus sit vsurarius, dubitare necessariò debet, an hic contractus sit licitus; Nam hoc deducitur, per euidentem consequentiam, ex illis præmissis: similiter, si quis dubitet; an diebus festis, iter agere liceat, & sciat, hodie esse diem festum, impossibile est, quod simul non dubitet, an hodie sibi iter agere liceat; Hoc enim euidenter sequitur ex illis præmissis; Nisi ergo detur aliqua specialis ratio, cogens, vel suadens, dubium practicum deponere, semper ex dubio speculatiuo oritur, per se loquendo, dubium practicum; sola autem amicitia non est ratio sufficiens dubium speculatiuum deponendi, sicut neque proprium beneplacitum, siue exercitium propriæ libertatis; alioquin esset etiam ratio sufficiens dandi Amico rem alienam, quod tamen nemo vnquam concedet. Hoc posito,

RESOLVTIO.

7 Resp. Titium, Adamantem cum eo dubio Hæredibus Pompeij tribuendo, mortaliter peccasse. *Azor to.* 1. *lib.* 2. *nu.* 16. *Sanch. lib.* 2. *matr. d.* 41. *nu.* 8. *Molina to.* 1. *de iust. d.* 113. *concl.* 3. *Reginaldus lib.* 13. *num.* 83. *Valentia p.* 2. *d.* 2. *qu.* 14. *p.* 4. *qu.* 4.

8 Primò: Quia Titius operatus est cum dubio speculatiuo; dubitabat enim, num Adamas esset Cæsaris, an Pompeij, nec vllam habuit rationem cogentem, vel suadentem, dubium practicum inde consurgens deponere. Operari autem cum dubio speculatiuo, quando non datur ratio aliqua peculiaris, tollens, vel impediens dubium practicum, non minus est intrinsecè malum, quàm operari cum dubio practico.

Secundò: Quia Titius, dubitauit, Adamantem esse Cæsaris. Ergo dubitauit etiam, esse, sibi illicitum, dare illum Hæredibus Pompeij; idem enim est, Adamantem esse Cæsaris, ac esse illicitum, dare illum Hæredibus Pompeij, vel saltem vnum est necessariò connexum cum alio, & ex illo infertur. Sed dubitans, esse sibi illicitum, dare Adamantem Hæredibus Pompeij, dubitat practicè: Ergo Titius practice dubitauit, ideoque mortaliter peccauit. 9

Tertiò: Quia, bene infertur: Adamas est Cæsaris, ergo illicitum est, dare illum Heredibus Pompeij, & qui scit antecedens, scire etiam necessariò debet consequens; Ergò etiam, qui dubitat de antecedenti, dubitare necessariò debet de consequenti; Cum ergo Titius Adamantem dederit Hæredibus Pompeij, dubitans, hoc sibi esse illicitum, mortaliter peccauit. 10

Quartò: Quia Cæsaris Hæredes, posito dubio, non minus ius habebant in Adamantem, quàm Hæredes Pompeij, sed omnino æquale: Ex æqualitate enim iuris vtriusque partis, oriebatur in Titio dubium: Ergo Titius, cum non esset dominus, sed restitutor, illum dare non poterat Hæredibus Pompeji, Cæsaris Hæredibus omnino exclusis, Iniustum enim est, vni totum dare, & excludere alium, æquale 11

le ius habentem cum illo, cum nulla sit ratio illum excludendi, ac defraudandi iure, quod habet: Debuit ergo Titius vni parti dare Adamantem, & alter dimidium pretij, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuebat; sicut enim Hæredes Pompeij, integrum Adamantem sibi vindicare non poterant, cum non haberent ius certum, ac integrum; ità neque Titius potuit eis illum integrum applicare, Cæsaris Hæredibus exclusis, ideoque applicando mortaliter peccauit.

12 Quintò: Quia Iudex, in simili dubio, ex iustitià, hæreditatem inter partes, habentes æquale ius facti, diuidere tenetur, nec potest, sine iniustitià, illam integram vni parti applicare, alterà omninò exclusà, cum non sit dominus, sed distributor, & hæc æquale ius habeat cum illà, & consequenter hæreditas, non minùs ad hanc pertineat, quàm ad illam; Iudex enim, nihil aliud facit, quàm declarare, cui competat ius in hæreditatem; Cum ergo vtrique parti æquè competit, pro vtràque parte illud declarare tenetur. Sed etiam Titius non erat Adamantis dominus, sed restitutor, & quasi distributor, & vtraque pars, ratione dubij æquale ius habebat in Adamantem. Ergo ipse etiam, ex iustitià tenebatur, vel rem diuidere, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuebat, atque adeo, vnam partem excludendo, mortaliter peccauit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 Neque obstant rationes in contrarium: Nam ad primam resp. Cum dubio speculatiuo esse licitum operari, quando datur aliqua ratio speci lis, quæ illud practicè deponere persuadeat; secus autem, si talis ratio non detur; Per se enim loquendo, semper dubium speculatiuum, simile dubium practicum generat, cum quo certum est non esse licitum operari. Titius autem, nullam habuit rationem dubium speculatiuum practicè deponendi, quia amicitia non est ratio sufficiens dandi Amico, quod suum non est; in alio autem casu, ibi adducto, datur specialis ratio dubium practicum deponendi; quia, cum non constet de belli iniustitià, & simul constet bellum fuisse à Regio Consilio decretum, ac statutum, habet Miles sufficiens fundamentum præsumendi, non esse iniustum, ideoque sibi esse licitum militare.

Ad secundam Resp. In dubio, vter ex concurrentibus ad beneficium sit dignior, posse Episcopum illud, cui maluerit, conferre; Tum quia neuter ex eis, ad illud habet ius, etiam iustitiæ distributiuæ, quousque eligatur; Tum quia, iustitia distributiua dictat, & obligat, vt vni tantum conferatur; At in casu, vtraque pars, ratione dubij, habebat ius iustitiæ in Adamantem, quia hic erat vtriusque sub dubio, neque erat maior ratio, illum vni potius applicandi, quàm alteri, cum vtraque pars ius haberet æquale: Ergo diuidi necessariò debebat iuxta mensuram iuris, quod quælibet pars habebat; sicut fuisset diuidendus à Iudice, si partes ad illum confugissent. 14

Ad Tertiam Resp. quando datur opinio probabilis, iam dari regulam sufficientem operandi: At dubium nunquam potest esse regula operandi, sed necessariò 15

practicè deponi debet, vt quis rectè operetur; nec prudenter deponi potest, nisi detur aliqua ratio illud deponendi; Cum ergo Titius, nullam rationem haberet illud prudenter deponendi, & vni parti potius adhærendi, quàm alteri; neque prudenter potuit, vni parti potiùs, quàm alteri Adamantem applicare, alterà omnino exclusà, sed diuidere debuit, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuit.

COROLLARIUM.

16 Colligitur ex dictis; Dubium speculatiuum, impediri aliquando, ne generet practicum; Cum enim actus humani versentur circa singularia; dari possunt aliquando, in singularibus, aliquæ circumstantiæ particulares, ratione quarum facere licet, quod in communi, & præscindendo ab illis circumstantijs, non esset licitum: Sic licitum est Infirmo, ratione infirmitatis, carnes comedere, die Veneris, quod ei, seclusà infirmitate, non esset licitum; In his ergo casibus, quando datur ratio aliqua persuadens, hic & nunc, operationem esse licitam, tunc practicè deponere quis potest dubium speculatiuum, & contra illud operari; Aliqua tamen ratio saltem probabilis ad hoc, necessario requiritur, quia alias dubium, temere, & non prudenter deponeretur.

QUAESTIO VIII.

An conscientia speculatiue dubia circa factum, possit esse regula operandi.

CASUS.

1 TITIUS, dum circa mediam noctem comederet; dubitauit, an media nox adhuc esset elapsa; Cumque, adhibità diligentià, certificari non potuisset; cum hoc dubio, die sequenti ad Eucharistiam accessit; Quæritur: Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

8 *Factum in dubio non præsumitur, sed probari debet.*

9 *Dubium, cum post debitam diligentiam vinci non potest, æquiualet ignorantiæ inuincibili.*

10 *Titius, cum dubio mediæ noctis, ad Eucharistiam accedens, non peccauit.*

11 *Cum dubio speculatiuo formari potest iudicium practicum certum.*

12 *Dubium facti trahit secum dubium iuris.*

13 *In dubio facti, præceptum non est in possessione obligandi.*

14 *Præceptum, in dubio obligationis, non obligat.*

15 *Dubium superueniens, certà rei possessione spoliare non potest.*

16 *Factum dubium, post debitam diligentiam, inuincibiliter ignoratur.*

17 *Possessio non stat pro obligatione, quando eius inceptio est incerta.*

18 *Dubitans, an media nox sit elapsa, non dubitat, an sit ieiunus.*

19 *Hoc*

19 *Hoc rationabiliter præsumit.*
20 *Habens ius ad aliquid, propter solum dubium, illo spoliari non potest.*
21 *Cum dubio media noctis, habere potest certitudo ieiunij.*
23 *Dubius de ieiunio à culpâ, ad Eucharistiam accedere non potest.*
24 *Dubium speculatiuum, fieri potest practicè certum.*
25 *An, & quando, in dubijs, tutior pars sit eligenda.*
26 *Post adhibitam debitam diligentiam, qualibet pars est æque tuta.*

RATIONES DVBITANDI.

2 DE dubio facti, est specialis difficultas, an dari possit ratio sufficiens, ad illud prudenter deponendum; Videtur enim, dari non posse; Ideoque, Titium, ad Eucharistiam, cum eo dubio, accedentem, mortaliter peccasse, ita *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. n. 40. Bonac. de contract. d. 1. quæst. 2. p. 2. Salas. 1. 2. tom. 2. tr. 8. d. 1. sec. 25. nu. 263.*

3 Primò; quia præceptum sumendi Eucharistiam ieiunè, semper obligat: Ergo qui, dum accedit ad Eucharistiam, dubitat, an sit ieiunus, dubitat, an violet præceptum sumendi Eucharistiam ieiunè: Cum ergo Titius, antecedenter ad præceptum, nullam haberet possessionem, ratione cuius, formare sibi posset iudicium practicum, quod illi liceret, ad illam sic accedere; accedendo peccauit; possessio enim erat pro præcepto.

4 Secundò: Quia, qui dubitat, an sit ieiunus, dubitat, an sit dignus. Sed qui dubitat, an sit dignus, non potest ad sacramentum accedere sine culpâ, se enim exponit periculo accedendi indignè: Ergò, qui dubitat, an sit ieiunus, ad Eucharistiam accedere non potest sine culpâ, sed probare priùs debet, se esse ieiunum, & tunc de pane illo edere, & de calice bibere.

Tertiò: Quia qualitas non præsumitur, nisi probetur, vt optimè probat *Menoch. consil. 35. n. 31.* Sed ieiunium est qualitas, siue conditio ad Eucharistiæ susceptionem necessaria: Ergo non præsumitur, nisi probetur; Qui autem dubitat, probare non potest. 5

Quartò: Quia, volens beneficium Ecclesiasticum acquirere, probare debet, se esse legitimum; & volens ad sacros ordines promoueri, probare debet ætatem ad illos requisitam; Ergo etiam, volens recipere Eucharistiæ beneficium, probare debet ieiunium naturale; Non minùs enim hoc ad Eucharistiam suscipiendam requiritur, quàm ætas ad ordines, & esse legitimum, ad beneficium. 6

Quinto: Quia Ad Eucharistiam suscipiendam, non minus requiritur, esse ieiunum à cibo, & potu in corpore, quàm esse ieiunum à culpâ, in animâ: Sed ad dignè accedendum, requiritur, vt accedens certò sit ieiunus à culpâ, in animâ: Ergo etiam requiritur, vt certo sit ieiunus à cibo, & potu, in corpore; Sicut ergo peccaret, qui accederet dubius de ieiunio a culpâ; ita peccabit, qui accedit dubius de ieiunio à cibo, & potu. 7

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Factum, quamdiu est dubium, hoc peculiariter habere in foro externo, vt nunquam, per se loquendo, præsumatur, sed habeatur pro non facto, quamdiu non probatur; *L. (enim) in bello; §. facta. ff. de Captiuis, & post-* 1

& postliminio reuersis dicitur; Factum in dubio non præsumitur, nisi probetur. Cuius rei ratio est, quia factum dubium, quandiu non probatur, ignoratur; factum autem ignoratum, in ordine ad nos perinde omnino est, ac si factum non esset; ideoque, nec vllum omnino effectum moralem parere, aut relinquere potest. Cum autem Forum internum semper sequatur externum, quandiu externum non nititur falsâ præsumptione; sequitur, quod etiam in Foro interno factum dubium, per se loquendo, non præsumatur, quandiu non probatur. Hinc autem fit, vt quoties non probatur, rationabiliter præsumatur non factum, & consequenter, quod in dubio facti cuicumque eodem modo operari liceat, ac si factum non esset; vnde fit, vt præsumptio sit ratio sufficientissima practice deponendi dubium speculatiuum circa factum.

9 Aduertendum est secundò: Dubium speculatiuum, sicut essentialiter supponit ignorantiam rei, de quâ dubitatur; ita, si post adhibitam debitam diligentiam tolli non possit, æquiualere ignorantiæ inuincibili; verè enim vinci non potest; ideoque, eodem prorsus modo posse quemlibet operari, ac si rem, de qua dubitat, inuincibiliter ignoraret. Diligentia enim adhibita tunc est ratio sufficiens dubium rationabiliter practice deponendi, & contra illud operandi. Hæc autem duo principia, mirum est, quot scrupulis liberent. A Prudentiâ enim formari possunt hi syllogismi certi, & euidentes: *Res, quæ rationabiliter præsumitur, esse propria, retineri licite potest; sed res, quæ possidetur, & de quâ dubitatur, sed non constat, esse alienam, rationabiliter præsumitur esse propria, vt constat ex dictis. Ergo retineri licite potest:* Item, *Licet ponere actionem, quæ inuincibiliter ignoratur; esse prohibita. Sed quoties datur dubium de prohibitione, & post adhibitam debitam diligentiam vinci non potest, actio inuincibiliter ignoratur esse prohibita. Ergo non obstante dubio, eam ponere licet.* His ergo positis,

RESOLVTIO.

Resp. Titium cum eo dubio, ad Eucharistiam accedentem mortaliter non peccasse; ita *Ioan. Sanch. disp. 42. num. 9. Emanuel Sà. v. Euch. num. 28. Medina in sum. declar. 3. §. 41. Layman. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 4. num. 36. Vasq. d. 65. c. 3.* & alii apud istos. 10

Primò: Quia Titius, cum dubio speculatiuo de mediæ noctis horâ, formare potuit iudicium practicum, quod sibi esset licitum, ad Eucharistiam accedere; Cum enim dubium esset facti, an media nox elapsa esset, vel non elapsa, sic potuit ratiocinari: *Factum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur; sed probari non potest, mediam noctem iam esse elapsam; Ergo rationabiliter præsumitur, non esse elapsam.* Positâ autem hac rationabili præsumptione, accedere possum, quia sum naturaliter ieiunus; Ieiunium enim naturale, ad Eucharistiam non requiritur, nisi à mediâ nocte. 11

Secundò: Quia, qui die Iouis comedit carnes, dubitans, an media nox effluxerit, non violat præceptum abstinentiæ à carnibus; dubium enim est, an tunc tale præceptum vrgeat; Sed est etiam dubium, an tunc urgeat præceptum ieiunij 12

Digitized by Google

ieiunij naturalis. Ergo neque violabit præceptum ieiunij naturalis; ideoque poterit, tanquam ieiunus, ad Eucharistiam accedere; hæc enim duo præcepta quoad modum obligandi non differunt.

13 Tertiò: Quia, si quis haberet præceptum ieiunandi die crastinâ, ieiunio naturali, & hodie dubitans de mediæ noctis horâ, comederet; per talem comestionem ieiunium naturale non violaret; præceptum enim non esset, pro tunc, in possessione obligandi. Ergo neque per talem comestionem, reddetur ad Communionem inhabilis; In tantum enim reddetur inhabilis, in quantum, per illam comestionem præsumeretur ieiunium naturale soluisse. Sed non præsumitur, ieiunium naturale soluisse. Ergo non redditur ad Communionem inhabilis.

14 Quartò: Quia, idem est, dubitare, an media nox effluxerit, ac dubitare, an desierit dies hodierna, ac incœperit crastina, & consequenter, an incœperit obligatio præcepti de ieiunio naturali: Sed quando est dubium de obligatione præcepti, præceptum non obligat, quia in hoc dubio, tota possessio est pro libertate Voluntatis, quæ est certa; Ergo, in dubio de mediæ noctis horâ præceptum ieiunij naturalis non obligat, ideoque nec violatur; & consequenter potest sic dubitans ad Eucharistiam, tanquam ieiunus, accedere.

15 Quinto: Quia, qui rem aliquam possidet, si ei dubium superueniat, an res illa sit sua, & adhibitâ diligentiâ dubium vincere non possit ratione certæ possessionis, uti potest re illâ, tanquàm sua, nec ob dubium superueniens spoliari potest, aut debet certâ possessione, quam habet: sed homo est in possessione communicandi. Ergo, ob dubium superueniens, an media nox effluxerit, vel non effluxerit, hac possessione spoliari non debet; Cum præsertim, stante hoc dubio, adhuc rationabiliter præsumere possit, se esse naturaliter ieiunum, eo quod sit dubium facti.

Sextò: Denique, quia vnusquisque licitè ad Eucharistiam accedere potest, quoties inuincibiliter ignorat, dari impedimentum; sed quoties comedens dubitat, an media nox effluxerit, & adhibitâ debitâ diligentiâ certificari non potest, inuincibiliter ignorat, esse elapsam, & consequenter dari impedimentum; Ergo comedens, post adhibitam debitam diligentiam, non obstante tali dubio, ad Eucharistiam accedere potest. Cum ergo Titius supponatur, debitam adhibuisse diligentiam ad cognoscendum, an media nox esset elapsa, neque de hoc certificari potuisse, licite ad Eucharistiam accedere potuit, ideoque accedendo non peccauit. 16

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes contrarium Respondetur; 17
Ad primam, Negatur Antecedens, Præceptum enim ieiunii naturalis, intelligitur incipere obligare; solùm à media nocte, sicut præceptum ieiunij Ecclesiastici; vnde, in dubio de mediâ nocte, non pro præcepto, cujus inceptio obligationis est incerta, sed pro libertate certâ stat possessio; Hæc ergo potuit dare Titio fundamentum sufficiens formandi iudicium practicum, quod sibi liceret ad communionem accedere, & se reputare ieiunum.

Ad Secundam Resp. Titium non dubitasse, an esset ieiunus, sed, an media nox effluxisset: Cum hoc autem dubio, rationabiliter præsumere potuit, se esse ieiunum 18

num, quia præſumere potuit, mediam noctem nondum effluxiſſe, eo quod, factum, in dubio, non præſumatur, niſi probetur.

19 Ad Tertiam ſimiliter Reſp. Titium non dubitaſſe de ieiunio; ſed illud ſufficienter probaſſe ex præſumptione, quod media nox non eſſet elapſa, quia erat dubium facti.

20 Ad Quartam Reſp. primò: Eo ipſo, quod non probatur, mediam noctem fuiſſe elapſam, probari ſufficienter, ieiunium naturale, ex præſumptione; eo enim ipſo, præſumitur, mediam noctem non fuiſſe elapſam, quia factum non præſumitur, niſi probetur; vnde conſequenter etiam præſumitur, ieiunium naturale non ſolum fuiſſe ſolutum.

21 Reſp. tamen ſecundò, diſparitatem eſſe, quia beneficium, & ordines, ſunt merus fauor, ad quem, nullum datur ius. At Euchariſtia; ita eſt fauor, vt ex Diuinà benignitate, detur nobis ad illam ius, Quoties autem datur ius ad aliquid, nemo, propter ſolum dubium ſuperueniens, illo ſpoliatur, ſed conſtare debet de cauſà: Cum ergo non conſtet de ſolutione ieiunij naturalis, ſpoliari non debemus iure ad Euchariſtiam accedendi, cùm ſimus in illius poſſeſſione; Nam etiam Filius, qui eſt in poſſeſſione ſuæ legitimitatis, propter dubium ſuperueniens de illegitimitate, non impeditur, ne hæreditatis ſit particeps cum aliis filijs legitimis.

22 Reſp. Tertiò: Ad Euchariſtiam requiri, vt probetur ſolum poſſeſſio ieiunii naturalis, ſicut ad beneficium, probari debet ſolum poſſeſſio legitimitatis. Poſſeſſio autem certa ieiunij, ſtare poteſt cum dubio, an media nox ſit elapſa. Ad ordines verò requiritur probatio ætatis, quia ætas, cum ſit quid facti, non præſumitur, niſi probetur.

Ad Quintam Reſp. Obligationem ad ieiunium à culpà, cum ſit abſoluta, & ſemper obliget, eſſe certam, poſt mediam noctem, ſicut etiam, poſt mediam noctem, eſt certa obligatio ad ieiunium à cibo, ac potu; vnde poſſeſſio tunc ſtat pro præcepto, cuius obligatio eſt certa, non verò pro excuſatione, quæ eſt dubia. Quare, ſicut, ſi quis manè, os abluendo, dubitaret, an ieiunium naturale ſoluiſſet, teneretur à communione abſtinere, quia tunc poſſeſſio ſtat pro præcepto, quod eſt certum, non verò pro libertate; Ita qui dubitat de ieiunio à culpa, abſtinere debet, quia poſſeſſio ſtat pro præcepto certo, non verò pro innocentià incertà. Reſolutio tamen melius adhuc patebit inferius. 23

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; ſicut opinio ſpeculatiue probabilis, fieri poteſt improbabilis practice, per hoc, quod eius vſus, vel ſit prohibitus, vel aliquod afferat inconueniens; ita è contra, dubium ſpeculatiuum, fieri poſſe practice certum, ac tutum, per hoc, quod detur aliqua ratio, ipſam praxim, ſiue operationem honeſtans; ſicut enim, non obſtante probabilitate ſpeculatiuà, prohibitio certa, vel inconueniens, habet vim reddendi praxim illicitam; ita è contra, ratio certa, ac prudens, habet vim reddendi licitam praxim, non obſtante dubio ſpeculatiuo. Quare, ſicut, quamuis ſpeculatiue probabile ſit, aquam ex ſale 24

ſale reſolutam, eſſe materiam ſufficientem Baptiſmi; quia tamen, extrà caſum neceſſitatis, & datur Eccleſiæ prohibitio, & proximi ſalus periculo exponitur huiuſmodi aqua, ad baptiſmum, licite adhiberi non poteſt; Ita e contrà, quamuis ſpeculatiue dubium ſit, an media nox ſit elapſa; ad Euchariſtiam tamen accedere licet, quia datur rationabilis præſumptio, quod elapſa non ſit, & conſequenter, quod ieiunium naturale, ad illam requiſitum, ſolutum non ſit: Ex hac autem præſumptione oritur iudicium Prudentiæ certum, & infallibile de rectitudine operationis.

25 Secundò; Quinam ſit legitimus ſenſus illius vniuerſaliſſimi Axiomatis, a quibuſdam recentioribus perperam intellecti. *In dubijs, tutior pars eſt eligenda: c. iuvenis de ſponſ.* vel illius *ex c. ſi quis. diſ. 7. de pæn. Tene certum, & dimitte incertum.* Nam primo intelligenda ſunt de dubio, ac incertitudine practicâ; cum in dubio practico, peccandi periculo ſe quis exponat, nec vllam habeat certam regulam operandi; non vero de dubio ſpeculatiuo, quando datur aliqua ratio illud prudenter practice deponendi; tunc enim datur Prudentiæ dictamen, ſiue iudicium certum de rectitudine operationis, vt dictum eſt; & conſequenter regula infallibilis operandi; quâ poſitâ, ſicut impoſſibile eſt, aliquem peccare, ita impoſſibile eſt, peccandi periculo ſe exponere, ideoquè non datur amplius pars minus tuta, ſed vtràque ſit æque tuta, cum, in impoſſibili non detur magis, aut minus.

Tertiò; Eadem principia, vniuerſa- 26
liter etiam intelligi poſſe, de omni dubio, antequam debita diligentia, ad illud expellendum, ſit adhibita; tunc enim dubium, ſicut obligat ad inquirendum de lege, ut vitetur periculum tranſgreſſionis; ita, propter eandem rationem, obligat ad partem tutiorem amplectendam. At, poſt debitam diligentiam, cum æquivaleat ignorantiæ inuincibili, vt dictum eſt; non obligat amplius ad partem tutiorem ſequendam, quia iam non datur amplius pars formaliter tutior, aut minus tuta; cum enim implicet, eum, qui legem inuincibiliter ignorat, contrà legem peccare, in ipsâ impoſſibilitate tranſgreſſionis non datur magis aut minus. Hæc autem ſunt valde notanda, quia, his ſemel intellectis, ceſſat ſtatim omnis difficultas in hac materia; & ex horum ignorantiâ quidam, non diſtinguentes inter dubium ſpeculatiuum, ac practicum; nec inter dubium ante, & poſt adhibitam diligentiam; communem omnium Theologorum doctrinam, tanquam animarum ſaluti perniciosam, immerito damnant; cum tamen, & certiſſima ſit, & Sacrorum Canonum, ac Sanctorum Patrum ſenſui, omnino conformis, *vt doc. Laym. lib. 1. tr. 5. c. 5. §. 4. n. 38.* plures autem caſus particulares inferius afferemus *q. 12.* dum oſtendemus, dubium facti nullam omnino parere obligationem.

Digitized by Google

QUAESTIO IX.

An conſcientia ſpeculatiue dubia, in materia iuſtitiæ, poſſit eſſe regula operandi, quando datur titulus poſſeſſionis.

CASVS.

2 TITIVS, cum inter bona paternæ hæreditatis, fericos quoſdam pannos inueniſſet; de quibus dubitabat, an à Patre, mutuo fuiſſent accepti; nec poſt debitam diligentiam, certior fieri potuiſſet: hoc dubio non obſtante, ex ijs, veſtes, & alia domus ornamenta fieri curauit. Quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2. *An titulus poſſeſſionis ſit ratio ſufficiens dubium deponendi.*

8. *Poſſeſſio generat præſumptionem dominii.*

9 *Forum internum conformatur externo, & cur.*

10 *Titius, fericis pannis utendo, cum dubio, non peccauit.*

11 *Legitima Poſſeſſio, eſt ſufficiens titulus Conſcientiam dubiam deponendi.*

12. *Cur, in dubio, melior ſit conditio Poſſidentis.*

13 *Poſſeſſio, in dubio, ſufficit ad formandum iudicium certum de licito rei vſu.*

14 *Cur Poſſeſſor præferendus ſit Domino dubio.*

16. *Dubium, in Inchoante poſſeſſionem, impedit bonam fidem non in Continuante.*

17 *Poſſeſſor, rem, in dubio retinendo, nulli ſe periculo exponit.*

18 *Poſſeſſio, vtramlibet partem reddit omnino tutam.*

20 *Dubitans de valore Matrimonij, an petere poſſit.*

21 *Poſſeſſor, debitam diligentiam omittens ad dubium vincendum, tenetur ad reſtitutionem.*

22 *Ante adhibitam diligentiam, re poſſeſſâ vti non poteſt.*

23 *Poſt illam, vti poteſt; ſi tamen tendat Emptorum monere tenetur.*

24 *Poſſeſſionem Inchoanti, cum dubio, non fauet poſſeſſio.*

25 *Depoſiturus, ad quid in dubio teneatur.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm ex dictis conſtet, vnumquemque, non obſtante dubio ſpeculatiuo, licite operari poſſe, quando datur ratio aliqua ſufficiens ad illud practice deponendum; Quæritur, an, in materia iuſtitiæ, titulus poſſeſſionis ſit ſufficiens ratio ſimile dubium practice deponendi, eoquè non obſtante, licite operandi.

3 Videtur autem non eſſe, ideoquè Titium mortaliter peccaſſe. *Ita Adrian. 4. de reſtit. quæſt. de præſcript. & quolib. 2. art.*

Digitized by Google

art. 2. *Sotus lib.* 4. *de iuſt. quæſt.* 5. *art. vlt. Ledeſma p.* 2. *quæſt.* 18. *art.* 1. *d.* 14. *Aragon.* 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 1. *tract. de Dominio.*

4 Probatur primò; Quia Titius, dubitans, pannos eſſe mutuo acceptos, dubitauit, an eſſent alieni, & conſequenter an eos teneretur reſtituere; Cùm hoc autem dubio illis licitè vti non poterat, quia exponebat ſe periculo vtendi re non ſuâ, ſicque peccandi contra juſtitiam; Neque ſolùm operatus eſt cùm dubio ſpeculatiuo, ſed etiam practico.

5 Secundo, Quia, indubiis, tutior pars eſt eligenda *c. Iuvenis de Sponſalibus &c. ad audientiam: de homic.* Sed tutius eſt reſtituere, quàm retinere, cum in reſtitutione, nullum poſſit eſſe peccatum, in retentione verò eſſe poſſit. Ergo Titius dubitans, an panni eſſent alieni, eos reſtituere tenebatur; ideoque, non reſtituendo, ſed ijs vtendo, peccauit.

6 Tertiò; Quia Titius, poſito illo dubio, eos pannos ſaltem diuidere tenebatur cum pauperibus, ſi de nullo certo Domino dubitabat; Ratione enim dubij vel alius Dominus, vel Pauperes, loco illius, æquale ius habebant; Ergo, manente illo dubio, eos ſaltem diuidere tenebatur, vt ſeruaretur æqualitas ideoque, non diuidendo, peccauit.

7 Quartò; Quia, ſi is, qui rem aliquam in dubio poſſidet, eâ vti poſſet, ſequeretur, etiam Conjugem, in dubio de valore matrimonii, eo vti poſſe, ideoque non tantum reddere, ſed etiam petere, ratione poſſeſſionis: Conſequens autem eſt falſum; *Tum ex c. Dominus; de ſecund. nupt. & cap. Inquiſitioni, de ſent. excom.* Vbi expreſsè hoc definitur. Tum quia, ex debiti petitione imminet periculum fornicationis, ſi non ſit verus Coniux, Tum denique, quia, ante adhibitam diligentiam ad tollendum dubium, non licebat petere: Ergo, cum idem dubium maneat, poſt adhibitam diligentiam, nec poſt illam petere licebit.

NOTABILIA.

Aduertendum eſt primò; Poſſeſſionem, ex natura ſua, eſſe actum, ſiue exercitium, imo complementum dominii, tunc enim aliquis dicitur eſſe rei alicuius perfectè dominus, cum eam iuridice poſſidet. Hinc autem fit primo: vt in iure poſſeſſio bonæ fidei, ad certum tempus continuata, habeat vim præſcribendi, hoc eſt, transferendi dominium rei poſſeſſæ in ipſum Poſſeſſorem. Secundò, vt habeat vim generandi præſumptionem iuris, hoc eſt, veriſimilitudinem ſiue euidentem quandam probabilitatem, quod res poſſeſſa vere ſit Poſſeſſoris. Sicut enim actus, connaturaliter indicat potentiam, à quâ procedit, & quilibet effectus ſuam cauſam: Ita legitima poſſeſſio, eſt indicium dominij, Atque ita etiam ſtatuitur *in c. ſi Virgo:* 34. *q.* 1. *& L. is, qui deſtinauit: ff. de rei vindic. & L.* 1. *in fine C. de condit. inſertis; & probat Menoch. de præſumpt. lib.* 1. *q.* 4. Vnde Poſſeſſor bonæ fidei, re poſſeſsâ, nunquam ſpoliatur, donec plene, ac euidenter probetur, ad illum non pertinere; nec ipſi incumbit onus probandi, quod res ſit ſua, ſed alteri prætendenti; *Et reg.* 65. *de reg iuris in* 6. dicitur: *in dubio, ſiue in pari delicto, ac causâ, meliorem eſſe conditionem poſſidentis.* Tum quia, cum poſſidens habeat pro ſe iuris præſumptionem; quandiù delictum, vel ius, non probatur, Reus ab- 8

Digitized by Google

soluitur, & remanet in possessione suæ innocentiæ, vel rei, quam possidet; tum quia Possidens, in re, quam possidet, habet non solum ius dominii dubium, sicut alius prætendens, sed præterea etiam ius certum possessionis, quod alius non habet. Hæc tamen locum non habent in possessione malæ fidei, quia hæc à iure merito reprobatur. Titulus ergo possessionis, in foro externo, est Iudici sufficiens ratio, in dubio iuris, bonæ fidei Possessori, rem possessam prudenter concedendi, & consequenter etiam ipsi Possessori, rem possessam retinendi.

9 Aduertendum est secundò. Forum internum conscientiæ semper conformari externo, quando hoc, falsâ præsumptione non nititur. Ratio autem est; quia, cum utrumquè Forum procedat modo humano, eo ipso, quod internum externo conformatur, rationabiliter, ac prudenter procedit; Hoc autem sufficit, vt in Foro interno, rectè quis iudicet, ac operetur; Sicut enim in foro externo, inter Actorem, & Reum, est Iudex à Republicâ constitutus, vt vnicuique tribuat, quod suum est, Ita, in Foro interno, inter hominis Libertatem, ac Præceptum, siue legem, constituta est à Deo Conscientia, tanquam Iudex, vt vnicuique tribuat, quod suum est. Et sicut Iudex, in Foro externo, agit ad pœnam imponendam; Ita Conscientia, in Foro interno, ad imputandam culpam; Denique, sicut in Foro externo Iudex per suum iudicium est regula infallibilis rectè viuendi, ita Conscientia, per suum, est regula infallibilis rectè operandi. Vnde, cum Forum externum, cogit ad seruandum promissum, vel quid simile, etiam internum, ad idem obligat sub mortali, & cum Forum externum supplet defectum jurisdictionis, illum etiam supplet Forum internum: Et ideo hanc vtriusque Fori conformitatem, tenent *Bald. Authent. ingress. num. 49. cap. de Sacros. Eccl. Sotus lib. 4. de instit. quæst. 5. art. 3. Couaruu. in cap. cum esses num. 7. de testam. Garzias tom. 2. de benef. par. 9. cap. 1. num. 10. Salas. quæst. 21. tract. 8. disp. vnic. sect. 18. num. 166. Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 5. nu. 20. & lib. 2. disp. 41. nu. 12. & lib. 2. in dec. cap. 10. num. 9. & lib. 2. cap. 23. num. 40. Vasquez 1. 2. tom. 1. disp. 66. cap. 1. num. 3. Suar. de Cens. dis. 40. sec. 5. nu. 16. Io. Sanchez in select. dis. 42. n. 4. & disp. 48. num. 55.* & alij plurimi ab his relati. Cum ergò titulus possessionis, in Foro externo, sit ratio sufficiens retinendi rem possessam, erit etiam in Foro interno. His positis,

RESOLVTIO.

Resp. Titium, sericis pannis vtendo, cum eo dubio, nullo modo peccasse. Ita *Thom. Sanch. lib. 2. matr. dis. 41. num. 12. Coninch. de Sacr. disp. 34. dub. 10. num. 93. Io. Sanch. dis. 43. nu. 12. Clauis reg. lib. 1. cap. 13. num. 13. Vasq. disp. 66. cap. 7. num. 36. Salas 1. 2. tract. 8 disp. vnic. s. 23. num. 223. Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 19. quæst. 5. Molina tom. 1. de iust tract. 2. disp. 35. in fine Couaruuias reg. possessor 2. par. §. 7. num. 4.* 10

Primò; Quia, Cum Titius, pannos illos, inter bona hæreditatis, inuenisset, eos bonâ fide possidebat, Ergo 11

eos

Digitized by Google

eos licitè, non obſtante dubio, retinere ſibi poterat, poſſeſſio enim eſt ſufficiens titulus conſcientiam dubiam deponendi, & retentionem honeſtandi, eo quod, *ex regulâ 65. de reg. Iuris in 6. in pari delicto & causâ, melior ſit conditio poſſidentis.* Sed in dubio, par erat cauſa, quantum ad illorum pannorum dominium, par enim in eos dominium habebant, Titius, ac Dominus incertus. Ergo melior erat conditio Titij poſſidentis, ideoque licitè eos poterat retinere.

12 Secundò, Quia ideo in dubio melior eſt conditio poſſidentis, quia, in dubio, Poſſeſſor præſumitur Dominus rei poſſeſſæ, & præſumptio iuris habetur pro veritate, donec oppoſitum manifeſtè probetur: Vnde, in Foro externo, in hoc dubio, protegitur Poſſeſſor in ſuâ poſſeſſione, nec aliquid compellitur reſtituere. Sed præſumptio Iuris eſt titulus ſufficiens, ad licitè retinendam, in dubio, rem poſſeſſam, & dat ius ſufficiens, ad dubium ſpeculatiuum practicè deponendum; eſt enim titulus ſufficiens in Foro externo; & iudicia Fori interni, & externi diuerſa non ſunt, niſi quando Forum externum falſæ innititur præſumptioni, internum verò nouit veritatem. Ergo, cum in caſu res in vtroque Foro ſit dubia, etiam poſſeſſio erit titulus ſufficiens, ad eandem rem in dubio, licitè retinendam.

13 Tertiò, Quia, poſitâ poſſeſſione, formare ſibi potuit Titius iudicium practicum certum de licitâ pannorum retentione, ac vſu, deductum, non ex dubio ſpeculatiuo, ſed ex certis principijs: Sic enim ratiocinari potuit. *In dubio, melior eſt conditio poſſidentis, & poſſidens præſumitur dominus; ideoque vti poteſt re poſſeſſa. Sed ego pannos poſſideo Ergo ego præſumor Dominus; ideoque illis licitè vti poſſum.* Poſito autem hoc iudicio pannos retinendo, iiſque vtendo, non peccauit, habuit enim iudicium practicum certum de licito eorum vſu, & conſequenter regulam ſufficientem ad rectè operandum.

Quarto, Quia, quamuis Titius, ratione dubij, haberet æquale jus proprietatis & dominij cum Domino incerto, habebat tamen ius non dubium, ſed certum poſſeſſionis. Ergo retinendo, ac poſſidendo, nulli fecit iniuriam, ſed vſus eſt iure ſuo, & conſequenter non peccauit. 14

Neque dicas, per dubium, Titij poſſeſſionem fuiſſe interruptam, eo quod ceſſauerit bona fides, quæ conſiſtit in hoc, quod poſſidens putet, rem, quam poſſidet, eſſe ſuam; Qui autem dubitat, hoc exiſtimare non poteſt. Ceſſante autem poſſeſſione, iam ius vtriuſque partis fuiſſe æquale, ideoque pannos retineri non potuiſſe à Titio, ſed cum pauperibus fuiſſe diuidendos. 15

Nam dubium, quamuis bonam fidem impediat in incipiente poſſidere, quia iniuſtè rem ſibi arrogat, quam non magis exiſtimat ad ſe, quàm ad alium pertinere; in continuatione tamen poſſeſſionis illam non impedit, quia ad continuationem poſſeſſionis ſufficit, quod ignoretur, rem eſſe alienam; hac enim ignorantiâ poſitâ, dum res non probatur eſſe aliena, ſemper prò poſſidente eſt præſumptio, vt dictum eſt. Vnde illi ſemper fauendum eſt, nec obligandus eſt, aliquid reſtituere. *Leſſ. lib. 2. c. 6. dub. 3.* 16

Digitized by Google

OBIECTIONVM SOLVTIO.

17 AD rationes autem in contrarium, reſp. ad primam; Titium, quamuis dubitauerit, pannos eſſe ſuos, non tamen dubitaſſe, an eos reſtituere teneretur; cum eos poſſideret; & poſſeſſio ſit titulus, ac ratio ſufficiens dubium ſpeculatiuum deponendi, & formandi iudicium practicum certum, vt dictum eſt; Neque pannos retinendo, vlli ſe periculo magis expoſuit, quam ſi inuincibiliter ignoraſſet, eſſe alienos; cum enim debitam adhibuerit diligentiam, dubium illud factum eſt æquiualens ignorantiæ inuincibili. Sicut ergo ſi inuincibiliter ignoraſſet, eſſe alienos, nulli ſe periculo formaliter expoſuiſſet, ita nulli periculo ſe expoſuit, eos, cum illo dubio, retinendo.

18 Ad 2. In dubio practico, tutiorem partem eſſe eligendam, & quando nulla datur ratio ſufficiens, ad dubium practicè deponendum. At in dubio ſpeculatiuo, nulla datur obligatio, partem tutiorem eligendi, quando adeſt iuſta cauſa dubium practicè deponendi, & contra illud agendi. Neque Titius, pannos retinendo, vlli iniuſtitiæ periculo ſe formaliter expoſuit. Quamuis enim panni, à parte rei, forſan eſſent alieni; optimam tamen habuit rationem illos retinendi, iiſque vtendi; Hæc autem ratio illum ab omni iniuſtitiæ peccato excuſavit, vt dictum eſt, parumque refert, an, à parte rei, panni eſſent ſui, vel alterius.

19 Ad 3. Reſp. poſito illo dubio, Dominum incertum habuiſſe quidem æquale ius proprietatis cum Titio, ſed non æquale ius poſſeſſionis. Hoc autem reddidit Titio licitam retentionem, ac poſſeſſionis continuationem, quandiu non conſtabat de certo domino.

20 Ad 4. Reſp. Concedendo, quod dubitans de valore matrimonij, poſt adhibitam diligentiam, non ſolùm reddere poſſit, ſed etiam petere debitum, eſt enim Poſſeſſor bonæ fidei, non minus, quàm Poſſeſſor cuiuſcumque alterius rei: Si ergo, in alijs materijs, poſſeſſio eſt titulus ſufficiens, vtendi re, de quâ ſpeculatiuè dubitatur, an ſit ſua, erit etiam ſufficiens in matrimonio, cum poſt debitam diligentiam dubitatur, an alter Coniux ſit ſuus; Neque cum tali dubio, ad illum accedendo, exponit ſe formaliter periculo fornicationis, cum, ratione ſuæ poſſeſſionis, practicè non dubitet, & fornicatio ſit acceſſus ſolùm ad cognitam non ſuam. Ad 5. autem *Dominus*, reſpondetur, Eam definitionem intelligendam eſſe, quandiu non eſt adhibita debita diligentia, quamvis enim ibi ius loquatur indiſtinctè, ratio tamen diſtinguere cogit, ne bonæ fidei Poſſeſſor, ob dubium inuincibile, ab vſu rei ſuæ, in perpetuum abſtinere cogatur. Ante adhibitam autem diligentiam petere non licet, quia tunc petens, fornicationis periculo ſe exponeret; nondum enim eſt Poſſeſſor bonæ fidei. At poſt adhibitam diligentiam, ratione poſſeſſionis, nulli periculo moraliter ſe exponit, perinde ac ſi ignorantiâ inuincibili laboraret, dubium enim, cum poſt adhibitam diligentiam vinci non poteſt, æquivalet ignorantiæ inuincibili, vt dictum eſt.

CO-

Digitized by Google

COROLLARIA.

21 Colligitur ex dictis primò; Possidentem, si, adueniente dubio speculatiuo, an res possessa sit sua, omittat debitam diligentiam, vt veritatem assequatur, & ea omissio sit causa, ne veritas amplius imposterum deprehendi possit, teneri restituere, vel ei, de quo dubitat, an sit dominus, vel, eo ignoto, pauperibus, partem valoris rei, maiorem, vel minorem, pro quantitate dubij, quia possidens, per tale dubium, accedente eâ negligentiâ culpabili, constituitur Possessor malæ fidei. Hic autem tenetur ad restitutionem, cum possessio ei non faueat. *Less. lib. 2. c. 14. d. 4. num. 23.*

22 Secundò; Possessorem, ante adhibitam diligentiam ad veritatem assequendam, teneri à rei vsu, vel alienatione, abstinere, quia frustra Dominum inquireret, prout tenetur, si ei rem integram conseruare non teneretur. Si tamen res, de quâ dubitatur, esset equus, vel seruus, posset dubitans, dum diligentiam adhibet, eo vti, animo soluendi Domino, pretium illius vsus, deductis expensis, quia in hoc Dominus non posset esse rationabiliter inuitus. *Vasqu. 1. 2. q. 66. c. 7. n. 36.*

23 Tertiò, Possessorem, post debitam diligentiam, domino non inuento, non solùm licitè rem retinere, ac possidere posse; sed eâ etiam vti, eamque alienare, quia, si iustè possidere potest, nulla est ratio, ob quàm, debeat ab ejus vsu perpetuò abstinere; Si tamen rem, cum hoc dubio, possessam, venderet; Emptorem, de vitio admonere teneretur, quia aliàs rem vitiosam venderet, tacito vitio, quo cognito, Emptor eam nunquam emisset, & ex tali emptione sequi posset Emptori damnum. *Clauis regia lib. 10. tr. 2. c. 3. n. 29.*

Quartò, Possessorem, quando cœpit, 24 rem possidere, dubitans esse alienam, eo quod eam emerit, vel dono acceperit, dubitans esse furtiuam, si post adhibitam diligentiam, adhuc remanet dubius, teneri ad restitutionem, quia, cum non cœperit bonâ fide possidere, ei non suffragatur possessio, vt in dubio eius conditio sit melior. Non tenetur tamen integrè restituere; quia licet ei non ita suffragetur possessio, vt ratione illius possit rem integram retinere, cum tamen, post adhibitam diligentiam, non constat esse alienam, hoc satis est, vt non teneatur rem integram, sed solùm eius partem, pro ratione dubii, restituere. *Rebell. par. 1. oblig. Iust. lib. 2. de rest. quæst. 5. nu. 7.*

Quintò, Depositarium, ac Commodatarium, si dubitent, an, eorum culpâ, depositum, vel commodatum perierit, & post adhibitam diligentiam, dubium vincere non valeant, non teneri ad restitutionem, quia, cum delictum in dubio non præsumatur. *L. Merito. ff. pro socio:* Depositarius, & Commodatarius, sunt in possessione propriæ innocentiæ, ratione cuius possessionis, eximuntur ab omni onere restituendi, quandiù delictum certò non constat. *Bonac. de contract. d. 1. quæst. 2. pun. 4. num. 4.* 25

QVAE-

QVAESTIO X.

An Conscientia speculatiue dubia, possit esse regula operandi in materia aliarum virtutum, quando datur titulus possessionis.

CASVS.

1 TITIVS, cum instaret quadragesimale ieiunium, dubitare cœpit, an vigesimum primum annum adhuc expleuisset, omnique adhibitâ diligentiâ, certificari de hoc non potuit. Quæritur, vtrum ieiunare teneatur.

SVMMARIVM.

9 *In Foro interno, Conscientia est legitimus Iudex inter Voluntatem, ac Legem.*

10 *In quacumquè materiâ, melior est conditio Possidentis.*

11 *Quando in dubio tutior via sit eligenda.*

12 *Quomodo dari simul possint dubium speculatiuum, & iudicium practicum certum.*

13 *Obligatio non ligat, nisi Conscientiæ sit nota.*

14 *Dubitans, an 21. annum expleverit, ieiunare non tenetur.*

15 *In omni materiâ Possessor, præter ius dubium, habet certam possessionem.*

16 *Titulus possessionis omnibus Virtutibus est communis.*

17 *In Foro externo obligatio dubia non ligat.*

18 *Operans cum dubio, ante debitam diligentiam, iuste punitur.*

19 *Cur aliquid etiam moraliter certum, appelletur aliquando dubium.*

20 *Præceptum, in dubio, obligat, cum pro ipso stat possessio.*

21 *Cur ex homicidio dubio contrahatur irregularitas.*

22 *An semper, ex duobus malis, minus sit eligendum.*

23 *Quandonam dubium facti trahat dubium iuris.*

24 *Dubitans de præcepto, post debitam diligentiam, non obligatur.*

25 *Similiter, nec dubitans de Voto, aut Iuramento.*

26 *Lex certa, licet quoad circumstantiam dubia, obligat.*

27 *Dubitans de impedimento dirimente, post debitam diligentiam, Episcopi dispensatione non indiget.*

28 *Dubitans de matrimonij valore, an petere possit.*

29 *Alij tituli, præter possessionem, sufficientes ad dubium deponendum.*

RA-

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

1 SIcut in materiâ iustitiæ, possessio rei, est sufficiens ratio eam, in dubio, retinendi; Ita quæri solet, an in aliis materiis, similis possessio propriæ libertatis, sit iusta causa eam retinendi, ac conseruandi, cum de aliquo præcepto, vel lege dubitatur, & post adhibitam moralem diligentiam, dubium vinci non potest. Videtur enim, non esse causa iusta, ac sufficiens; & consequenter Titium, stante eo dubio, ad ieiunium teneri. *Ita Vasq. 1. 2. d. 65. cap. 3. Clauis reg. lib. 1. cap. 13. art. 36. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19 quæst. 10. & lib. 11. cap. 15. quæst. 2. Comitol. lib. 2. quæst. 12. Turrian. de consc. d. 3. d. 1.*

3 Primò; Quia, *Indubiis, tutior pars est eligenda, ex c. illud: de Cleric. excom. ministr.* Ibi enim Pontifex expressè declarat, dubitantem de suâ excommunicatione, esse deponendum, si ante absolutionem, celebrauerit; hujusque rei rationem reddit; *Quia, in dubiis, tutior via est eligenda*; Quam rationem, Pontifex supponit tanquam principium morale, vniuersaliter iam receptum; illique innixus, declarat, celebrantem cum dubio de suâ excommunicatione, esse deponendum; Nam, si ipse, principium illud tunc statuisset, ex vi illius, iustè deponere non potuisset Clericum, qui antea, cum eo dubio, celebrauerat: contra nullam enim legem deliquisset: Cum ergo tutius sit, ieiunare; dicendum est, Titium, de suâ ætate dubitantem, ad ieiunium teneri; sic enim nulli peccandi periculo se exponit.

4 Secundò; Quia, *In iis, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, ex cap. Iuuenis; de Sponsal.* Ibi enim, ex hac sola ratione, decernit Pontifex, Iuuenem, qui puellam nondum septennem duxerat, & postea illius consobrinam sibi in matrimonium copulauerat, debere ab hoc posteriori matrimonio, tanquam irrito, separari, ratione impedimenti publicæ honestatis; quod tamen erat dubium, sicut erat dubius valor priorum sponsalium; Imò erat præsumptio de nullitate, cum fuissent contracta ante septennium; Cum igitur certius sit ieiunium, quàm omissio ieiunii, dicendum videtur, Titium, in dubio, teneri ad ieiunium.

Tertiò; Quia extra materiam iustitiæ, 5 possessio non est titulus sufficiens ad eligendam in dubio partem, cui fauet possessio, quamuis sit minus tuta; Tum quia possessio; est titulus solius iustitiæ proprius; Tum quia, si etiam in materiâ aliarum virtutum, præter iustitiam, possessio esset titulus sufficiens ad eligendam, in dubio, partem minus tutam, nunquam haberet locum principium illud: *In dubiis, tutior pars est eligenda*; Semper enim eligi posset pars fauorabilior libertati, quamuis minus tuta; quia, in quocunque dubio, semper datur certa possessio propriæ libertatis; Imò, in dubio, nullum præceptum obligaret, quia semper melior esset conditio libertatis possidentis; Cum ergo, extra materiam iustitiæ, non detur titulus possessionis, dans ius ad licitè operandum contra conscientiam speculatiuè dubiam, & ad dubium practicè deponendum, & ad partem etiam minus tutam eligendam; dicendum est, in aliis materiis, partem tutiorem esse am-

Digitized by Google

plectendam; ideoque Titium, in dubio, teneri ad ieiunium.

6 Quartò; Quia, ſi in dubio, titulus poſſeſſionis ſuffragaretur in materiâ aliarum virtutum, extra iuſtitiam; ſequeretur, dubitantem de homicidio, non eſſe irregularem; Cum enim vnuſquiſque poſſideat immunitatem ab irregularitate, melior eſſet conditio eam poſſidentis. Conſequens autem eſt contra *c. ad audientiam: &c. ſignificaſti; de homicid.*

7 Quintò, Quia ex duobus malis: quorum alterum neceſſariò eligendum eſt, minus eſt eligendum; *cap. duo mala d.* 13. Ergo à fortiori, cum dubium eſt, an aliquid ſit illicitum, eligendum eſt, quod tutius eſt, & in quo nullum eſt peccandi periculum; Nullum autem eſt periculum in electione ieiunii.

8 Sextò; Quia, ſi quis dubitet, an aliquis dies feſtus, ſit de præcepto, neceſſariò dubitare etiam debet, an teneatur, eâ die, ſacrum audire; Sed, ſtante hoc dubio, licitè operari non poteſt, niſi partem tutiorem amplectendo, & ſacrum audiendo: Ergo tenetur ſacrum audire; Cum ergo Titius dubitans, an vigeſimum primum annum expleuerit, dubitare etiam neceſſariò debeat, an ad ieiunium teneatur; licitè operari non poterit, niſi partem tutiorem amplectendo, ac ieiunando; ideoque tenetur ad ieiunium.

NOTABILIA.

9 ADuertendum eſt primò; Voluntatem, cum ſit potentia cæca, immediate obligari non poſſe, niſi à Conſcientiâ; Lex enim obligare non poteſt, niſi prius ſit cognita, & voluntati, per Conſcientiam, propoſita; Imo eo ſolummodo obligari, quo à Conſcientiâ proponitur; hoc eſt; vel tanquam certa, vel tanquam probabilis, vel tanquam dubia, pro vt à Conſcientiâ, per iudicium experimentale reflexum, euidenter iudicatur, vel certa, vel probabilis, vel dubia. Hinc autem fit, vt, cum ſola Conſcientia, in Foro interno, voluntatem immediate obligare poſſit, ipſa etiam ſola, in eodem Foro, ſit Iudex legitimus, & Ordinarius, inter voluntatem, ac legem; ſicut, in Foro externo, ſolus Superior, eſt Ordinarius, ac legitimus Iudex inter Subditum, & Accuſatorem. Hinc autem ſequitur primò, quod ſicut, in Foro externo, Iudex, quandiu eſt incertus, ac dubius de delicto, Subditum iuſte, ac rationabiliter, innocentiâ, quàm certo poſſidet, ſpoliare non poteſt; Ita, in Foro interno, Conſcientia, quandiù eſt dubia, ac incerta de legis obligatione, voluntatem, iuſte, ac rationabiliter ſpoliare non poſſit libertate, quam certo poſſidet. Secundò; quod, ſicut, in Foro externo, certa innocentiæ poſſeſſio, eſt Subdito ratio ſufficiens gerendi ſe tanquam innocentem, quandiù Iudici delictum certo non conſtat; ita, in Foro interno, certa poſſeſſio libertatis, ſit Voluntati ratio ſufficiens, gerendi ſe tanquam liberam, quandiù legis obligatio, Conſcientiæ certo non conſtat. Tertiò, quod ſicut in Foro externo, vt Subditus, certâ poſſeſſione ſuæ innocentiæ ſpolietur, non ſatis eſt, quòd delictum notum ſit aliis, ſed requiritur, vt ipſi Iudici notum ſit, cum ab hoc ſolo, & non ab aliis, iuridice, innocentiæ poſſeſſione, ſpoliari poſſit; ita in Foro interno;

interno; vt Voluntas, certà libertatis possessione priuetur, non satis sit, quod legis obligatio verè detur, aut nota sit Deo, vel Angelis, aut aliis hominibus; sed necessariò requiritur, vt ipsi Conscientiæ certo constet, cum Voluntas, ab hac solà, & non ab alio, sua libertate priuari possit. Imo, sicut, quamuis legis obligatio vere non daretur, si tamen à Conscientià, per errorem, iudicaretur, dari; hoc sufficeret, vt voluntas ligaretur, & proprià libertate priuaretur; ita è contrà, quamuis vere detur; si tamen hoc Conscientiæ certo non constet; hoc sufficit, vt Voluntas, proprià libertate non priuetur; Voluntas enim, obligatur à lege, non pro vt est in se, sed solum pro vt illi, per Conscientiam, proponitur.

10 Aduertendum est secundò. Ex iis, quæ dicta sunt, satis constare, Principium illud: *In dubio, melior est conditio possidentis.* Verificari, non solum in materià Iustitiæ, sed etiam in materià aliarum Virtutum: sicut enim, in Foro externo, possidet quis suam innocentiam, quandiù Iudici delictum certo non constat; ita, in Foro interno, certo possidet suam libertatem, quandiù, in Conscientiæ tribunali, certo non constat de legis obligatione. Sicut ergo, in dubio delicti, certa innocentiæ possessio præualet, & est ratio sufficiens gerendi se tanquam innocentem; ita in dubio obligationis, certa libertatis possessio præualebit, eritquè ratio sufficiens tanquam liberum gerendi; non est enim potior ratio vnius, quam alterius. Neque mirum videri debet, quod ante tribunal Conscientiæ, inter Legem, & Voluntatis libertatem, agitetur iudicium; nam DEUS ipse, Conscientiam constituit Iudicem, vt nomine ipsius, in hac causà pronunciet. Addo tamen, in dubio Iuris, aliam etiam rationem vniuersalem efficacissimam, ac euidentem dari, ad dubium illud practice deponendum. Quia scilicet, eo ipso, quod ius, est dubium, non est sufficienter propositum, sed ignoratur; ius autem, quandiù non est sufficienter propositum, non obligat.

Aduertendum est tertiò; ex dictis constare etiam, quomodo intelligendum sit, principium illud; *in dubiis, tutior via est eligenda;* Intelligi enim primò debet, de dubio practico, cum, in eo, vna pars semper annexum habeat peccandi periculum. Secundò de dubio speculatiuo, ante debitam diligentiam ad veritatem cognoscendam; tunc enim, pars minus tuta, vincibiliter ignoratur, & potest esse mala; Ergo eligi non potest sine peccato. Tertio, quando electio partis tutioris, à Iure expressè præcipitur, vt in *c. Ad audientiam: de homicidio, & alibi*; Ius enim, hoc potest præcipere. Quartò denique, quando non datur ratio sufficiens ad dubium speculatiuum practicè deponendum; Quia tunc, ex dubio speculatiuo, oritur practicum, tanquam effectus ex suà causà, ideoque, tunc etiam, pars minus tuta, peccandi periculo est exposita. At, cum datur ratio sufficiens ad formandum iudicium practicum certum de honestate operationis non obstante dubio; Tunc non datur amplius obligatio sequendi partem tutiorem, quia tunc non datur amplius pars tutior, cum vtraque pars sit prudens, & consequenter incompossibilis cum peccato, ideoque æquè tuta. 11

Digitized by Google

12 Quod autem dari ſimul poſſint, dubium ſpeculatiuum, & ex aliquâ ratione peculiari, iudicium practicum certum de honeſtate operationis, tali dubio non obſtante; in dubium reuocari non poteſt; ſi enim iudicare ſimul quis poteſt, & carnium comeſtionem, die Veneris, non eſſe licitam; Et ſibi, ratione infirmitatis, eſſe licitam: cur dubitare non poterit, an votum emiſerit, & ſimul certò iudicare, ſe ad illud non teneri, quia de eo non conſtat, & factum, in dubio, non præſumitur, ſed rationabiliter reputatur tanquam non factum? vel dubitare, an lectio aliquorum librorum, ſit ſpecialiter prohibita, & ſimul certo iudicare, ſe licite legere poſſe, quia, cum, poſt debitam diligentiam, non conſtat de lege, lex rationabiliter ignoratur, ideoquè non eſt ſufficienter promulgata, & conſequenter non obligat?

13 Nequè refert, quod ſciatur à Deo, an ego Votum emiſerim, vel non emiſerim. Nam hoc, in ordine ad obligandum, nihil facit, Requiritur, vt à Conſcientiâ, hoc ſciatur, cum ipſa ſit, quæ immediate obligat voluntatem, & non Deus. his poſitis.

RESOLVTIO.

14 Reſp. Titium dubitantem, an vigeſimum primum annum expleuerit, ad ieiunium non teneri ita *Suar. tom. 5. in 3. par. d. 40. ſ. 9. num. 14. & tom. 2. de relig. lib. 4. de voto cap. 5. num. 7. Sanchez d. 41. num. 32. & lib. 1. ſum. cap. 10. num 11. Coninch. de ſacr. d. 34. d. 10. num. 86. Fagundez de prac. Eccl. par. 4. lib. 1, cap. 8. num. 7. Layman. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 4. num. 33. Bonac. de contract. d. 1. queſt. 2. pun. 2. num. 11.*

Primò; Quia principium illud. *In* 15 *dubio, melior eſt conditio Poſſidentis*, eſt vniuerſaliter verum, non minus in materiâ aliarum virtutum, quàm in materiâ iuſtitiæ; Ideo enim eſt verum in materiâ iuſtitiæ, quia ille, qui rem aliquam poſſidet, præter dominium, ſiue Ius proprietatis dubium, habet etiam ius poſſeſſionis certum, ratione cuius, rem illam, ſtante dubio, licitè retinere poteſt, quem titulum non habet alius, qui rem non poſſidet, ſed habet ſolum dominium dubium proprietatis; Sed etiam, qui ſuam libertatem poſſidet, præter ius dubium ad libertatem, habet etiam certam illius poſſeſſionem, quam non habet præceptum, habens ſolum ius dubium illam obligandi: Ergo, ſicut, in materiâ iuſtitiæ, in dubio, melior eſt conditio rem Poſſidentis, ita in materiâ aliarum virtutum, melior eſt conditio Voluntatis ſuam libertatem poſſidentis; ideoque, ſicut in materiâ iuſtitiæ, Poſſidens, nunquam obligatur ad reſtituendam rem, quam poſſidet, niſi de alterius dominio certò conſtet, & quod ſit aliena: ita in materiâ aliarum virtutum, voluntas nunquam obligabitur ad aliquid agendum, vel omittendum, niſi certò conſtet de præcepto, actionem illam, vel omiſſionem præcipiente. Vnde, cum Titio, non conſtet, an præceptum ieiunii, illum obliget, & aliunde ſuam libertatem poſſideat, illâ ſpoliandus non eſt, niſi conſtet de obligatione præcepti.

Secundò; Quia gratis dicitur, quod 16 titulus poſſeſſionis, ſit titulus proprius iuſtitiæ, & non potius omnibus virtutibus com-

communis; non minùs enim propriè dicitur quis ſuam libertatem poſſidere, quam dicatur poſſidere rem, quam apud ſe habet: Ergo, ſicut, in materiâ iuſtitiæ, titulus poſſeſſionis, eſt ratio ſufficiens licitè retinendi rem cæteroqui dubiam; ita in materiâ aliarum virtutum, erit ſufficiens ad licitè retinendam libertatem, quamuis alias dubiam; & ſicut in materia iuſtitiæ, eſt ratio ſufficiens ad formandum iudicium practicum certum, quod liceat hic & nunc, rem poſſeſſam retinere, non obſtante dubio ſpeculatiuo, an ſit mea, vel aliena; Ita in materia aliarum virtutum, erit ratio ſufficiens ad formandum iudicium practicum certum, quod hic & nunc liceat retinere libertatem, eiuſque poſſeſſionem continuare, non obſtante dubio ſpeculatiuo, an à præcepto ligetur, vel non ligetur; Atque hoc iudicium formare poteſt Titius quamuis ſpeculatiuè dubitet, an habeat, vel non habeat ætatem requiſitam ad obligationem præcepti & conſequenter, an præceptum obliget, vel non obliget.

17 Tertiò; Quia Idem debet eſſe iudicium Fori interni, ac externi, quando Forum externum non innititur falſæ præſumptioni, vt fusè probat *Sanch. lib. 1. in dec. c. 10. num. 11.* Sed in Foro externo, non ſolum quando conſtat eſſe dubiam obligationem iuſtitiæ, ſed etiam quando conſtat, eſſe dubiam obligationem aliarum virtutum, nemo adſtringitur, ſed ratione poſſeſſionis, iudicatur in fauorem libertatis; Nemo enim cogitur ſeruare votum, dum dubitat, an illud emiſerit; neque ieiunare, dum non conſtat, an vigeſimum primum annum expleuerit; Ergo etiam in Foro conſcientiæ, in dubio obligationis, vel præcepti; Voluntas non ligabitur, ſed poterit ſuæ libertatis poſſeſſionem continuare.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEque obſtant rationes in contrarium; Ad primam enim Reſp. 18 Principium illud, eſſe veriſſimum, antequam ſit præmiſſa debita diligentia ad veritatem aſſequendam; Et in hoc ſenſu, illud adhibet ibi Pontifex; Epiſcopus enim ille, non præmiſsâ debitâ diligentiâ ad aſſequendam veritatem ſuæ excommunicationis, celebrauit ideoque meritò, tanquam temerarius, & qui tunc abſtinere tenebatur, & ſequi partem tutiorem, punitus eſt. At nos loquimur ſolùm, quando, poſt adhibitam diligentiam, veritas cognoſci non poteſt, ſed remanet dubia; & in hoc caſu dicimus, principium illud, non obligare, nec eſſe præceptum, ſed ad ſummum, conſilium.

Ad ſecundam Reſp. ibi à Pontifice, 19 priora ſponſalia appellari dubia, non quod vere eſſent dubia; ob conatum enim ad copulam, qui inter illos interuenerat, vt ibi dicitur, præſumebatur, puellam fuiſſe doli capacem, & malitiam ſuppleſſe ætatem, & conſequenter ſponſalia, & impedimentum publicæ honeſtatis, ex illis ortum, eſſe moraliter certum; ſed appellantur dubia, quia, cum ex coniecturis eſſent probata, non erant vndequaque certa, & ideo Pontifex dixit, in dubiis, non tutius, ſed certius eſſe amplectendum; nam tutius fuiſſet, ſtare pro matrimonii valore, cum huius fauor tantus ſit, vt pro eo ſit in dubio iudicandum; *c. Licet ex quadam : de teſt. & atteſt.*

Digitized by Google

atteſt. Cum ergo certiùs indicauerit, priora ſponſalia fuiſſe valida, iudicauit etiam conſequenter, ſubſequens matrimonium cum Conſobrinâ puellæ, fuiſſe nullum.

20 Ad tertiam; Negatur antecedens; Neque enim poſſeſſio, eſt titulus proprius iuſtitiæ, ſed omnibus virtutibus communis. Principium autem illud; *in dubiis, tutiorem partem eſſe eligendam*; ſemper verificatur de dubio practico, & aliquando etiam de ſpeculatiuo; quando ſcilicet omnia ſunt paria. ſiue quando non datur poſſeſſio, quæ iuſtam cauſam præbeat contra dubium ſpeculatiuum operandi; ac denique, antequam debita ſit adhibita diligentia ad veritatem aſſequendam. vt dictum eſt; extra hos autem caſus, eſt conſilium, non præceptum; Præceptum autem, in dubio, obligat, quando pro ipſo ſtat poſſeſſio, quod ſufficit.

21 Ad quartam; Negatur ſequela; Ex homicidio enim dubio, contrahitur irregularitas certa; hoc tamen eſt aliquid ſpeciale, & ſpecialiter expreſſum in iure; alioquin, etiam in caſu homicidii dubii, præualeret poſſeſſio libertatis; Ius autem Canonicum, ſicut imponere potuit irregularitatem homicidio certò, ita potuit, & dubio; In quo caſu, ius præualet poſſeſſioni libertatis. Addo tamen, etiam, in dubio homicidii, quo dubitatur, an ſecutum ſit, nec ne; probabilius non contrahi irregularitatem, ſed ſolum in dubio, quo dubitatur, an homicidium certò ſecutum, ſecutum fuerit ex meo conſilio, mandato, aut alia ſimili coöperatione; Hoc enim ſufficit ad ſaluanda illa iura. In hoc autem caſu, iam datur præſumptio iuris pro homicidio, non verò pro libertate.

Ad quintam Reſp. Ex duobus malis, minus eſſe eligendum, cum non datur aliqua iuſta cauſa eligendi partem minus tutam, qualis eſt poſſeſſio; ſi tamen hæc detur, ſicut in materiâ iuſtitiæ, ſufficit ad eligendam partem minus tutam, ita ſufficit in materiâ aliarum virtutum. 22

Ad ſextam Reſp. Dubitantem, an aliquis dies feſtus, ſit de præcepto, debere etiam neceſſariò practicè dubitare, an teneatur eo die ſacrum audire, ſolùm quando nulla adhuc eſt adhibita diligentia ad veritatem aſſequendam, & quando non datur aliqua iuſta cauſa practicè non dubitandi, qualis eſt poſſeſſio; Si tamen hæc detur, poteſt ex dubio ſpeculatiuo non oriri practicum, ſed ſimul haberi iudicium practicum certum, quod liceat hic, & nunc operari, vt dictum eſt. 23

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primo; ſi poſt adhibitam diligentiam dubitetur, an aliquod præceptum, vel Diuinum, vel humanum, ſit impoſitum de aliqua re; dubitantem non obligari; Tum quia, in hoc dubio, tota poſſeſſio eſt pro libertate voluntatis. Tum quia, nemo obligatur lege, niſi hæc ſit illi ſufficienter propoſita: Quando autem, poſt ſufficientem diligentiam, manet quis dubius, an ſit, vel non ſit impoſita, non cenſetur eſſe ſufficienter propoſita. Idemque dicendum eſt, quando dubitatur, an aliquid comprehendatur ſub verbis legis, & quod verba ſint ambigua, quia hoc, perinde eſt, ac dubitare, an de eo lata 24

lata sit lex; *Suarez t. 2. t. 3. disp. 12. s. 5. num. 7.*

25 Secundò; Dubitantem, an votum, aut iuramentum emiserit; post debitam diligentiam, voto, aut iuramento non teneri. Tum quia nulla tunc est possessio pro voto, aut iuramento, sed tota pro libertate voluntatis. Tum quia, dubium, post adhibitam debitam diligentiam, æquiualet ignorantiæ inuincibili. Ignorans autem inuincibiliter votum, ad nihil tenetur. *Filliuc. tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 165.*

26 Tertiò; Quando constat de lege, vel præcepto, & dubium est, an, ratione alicujus circumstantiæ, vel necessitatis, aliquis ab ejus obligatione eximatur; non eximi, quia possessio stat pro præcepto, quod est certum, excusatio autem est incerta; similiter, quando dubitatur, an lex aliqua, sit vsu recepta; legem illam obligare, quia, cum constet de lege, pro eâ, eiusque conditionibus necessariis, est præsumptio, ac possessio. *Sanch. lib. 1. sum. c. 10. num. 35.*

27 Quartò; Si volentes matrimonium contrahere, dubitent, an aliquod interueniat impedimentum; nullâ ad contrahendum, indigere Episcopi declaratione, aut dispensatione; quia, in hoc dubio, præsumptio, ac possessio est pro libertate ad contrahendum; hanc enim habent homines, iure Naturæ, nec illa spoliari debent, nisi constet de impedimento; si verò præsumptio stet pro impedimento, tunc opus erit dispensatione, quia tunc possessio stat pro impedimento. *Sanchez lib. 8. matrim. disp. 6. num. 18.*

28 Quintò; Si post contractum, bonâ fide, matrimonium, superueniat dubium de eius valore; post adhibitam diligentiam, posse dubitantem, & reddere, & petere; Tum quia possessio stat pro valore matrimonii, quandiù non constat de inualiditate, cum actus semper censeatur fieri validus. Tum quia possessor bonæ fidei, post adhibitam diligentiam, ad inueniendum, an res, quam possidet, sit aliena, eam potest licitè retinere, eâque vti; Ergo etiam Coniux altero Coniuge. *Sanch. lib. 2. matr. disp. 41. num. 46.*

Sextò; Præter titulum possessionis, 29
dari etiam alias causas sufficientes, ad dubium speculatiuum practicè deponendum. Prima, & vniuersalis, est, æquiualentia, quâ dubium, quando, post debitam diligentiam, vinci non potest, æquiualet ignorantiæ inuincibili. Sicut enim ignorantia inuincibilis, ad nihil obligat, ita ad nihil obligat dubium inuincibile; si autem ad nihil obligat, eo non obstante, licita est operatio. Secunda pro dubio iuris est, repugnantia dubii cum promulgatione, & notitia, ad legis obligationem requisitâ; dubium enim iuris, cum, post adhibitam diligentiam, vinci non potest, facit, vt lex non sit, Conscientiæ, sufficienter promulgata; lex autem, sine sufficienti promulgatione, non obligat. Tertia pro dubio facti; est. Tum præsumptio, quâ rationabiliter præsumitur non factum. Tum quia debitum incertum, rationabiliter obligare non potest ad certam solutionem; alioquin, inter debitum, & solutionem, non daretur proportio, nec æquitas seruaretur. Vnde iura statuunt; Primò, quod, *in dubio, nemo præsumi debet obligatus. Gloss. in c.*

eum

Digitized by Google

cum sunt. de reg. iuris in 6. Secundò, quod, *quando partium iura, sunt obscura, fauendum est reo, ibidem.* Tertiò, quod *in pari causà, melior est conditio possidentis.*

QVAESTIO XI.

An conscientia dubia, possit esse regula operandi, quando Possessio est dubia.

CASUS.

1 PER obitum cuiusdam Beneficiarii, beneficium quoddam pingue vacauerat; Quia tamen Beneficiarius circa mediam noctem vltimi diei mensis Maij, mortuus fuerat, constare non potuit, an esset expletus mensis Maij, & cœptus Junius, & consequenter, an Beneficium, vacauerit mense Pontificis, an mense Ordinarii; quæritur, ad quem prouisio Beneficij pertineat.

SVMMARIVM.

6. *Quomodo cognosci possit, pro quà parte stet possessio.*
7. *Ad quem, in dubio, pertineat Beneficii prouisio.*
8. *Possessio stat pro reseruatione Pontificis.*
9. *Non pro Episcopi iurisdictione.*
10. *Dubium est, de eius inceptione.*
11. *Præsumptio iuris, est pro reseruatione.*
12. *Constat de reseruatione, non de eius cessatione.*
14. *Inceptio iurisdictionis Episcopi, cum sit quid facti, non præsumitur.*
15. *Dubitans de Beneficiis tenuitate Officium recitare tenetur.*
16. *In dubio an Expositus sit legitimus, reputandus est, illegitimus.*

RATIONES DVBITANDI.

2 POsito, quod possessio, in quacumque materià, sit sufficiens ratio dubium speculatiuum practicè deponendi, formandique iudicium certum de honestate operationis. Superest adhuc non leuis difficultas distinguendi, pro quà parte, in dubio, stet possessio; aliquando enim, non minus videtur dubia possessio, quam ipsum ius. Hinc Beneficiarij prouisio videtur ad Ordinarium pertinere, ita *Garzias, tom. 1. de benef. par. 5. c. 1. n. 528. Decius cons. 167. Nau. in c. accepta, de rest. spol. oppos. 10. num 42.*

Primò; Quia de iure communi cessantibus reseruationibus, ad Episcopum spectat prouisio beneficiorum suæ Diœcesis, vt constat *ex c. Ex frequentibus: de instit. c. Conquerente: de off. ord.* quo iure priuari non debet Episcopus, quando non constat de reseruatione. Sed in hoc casu, non constat de reseruatione; non enim constat, an beneficium, vacauerit mense Maij, pro 3

quo

Digitized by Google

quo mense facta est reseruatio. Ergo Episcopus priuandus non est iure collationis; ideoque ad ipsum spectat beneficium conferre.

4 Secundo; Quia, in dubio, melior est conditio possidentis; vt *reg. in par.* 165. *de reg. iuris in 6.* In hoc autem casu, possessio est pro Episcopo; nam Pontifex reseruat sibi beneficia, quæ vacant mense Maij; sed non constat, an beneficium vacauerit mense Maij. Ergo non constat de reseruatione. Cum ergo Episcopus, sit in possessione suæ potestatis beneficia conferendi, ad ipsum spectabit prouisio.

5 Tertiò; Quia, in dubio, interpretatio facienda est pro non reseruatione, cum reseruatio sit odiosa, eo quod detrahat potestati Ordinariæ; *ex c. præsenti de off. leg. in 6.* & fauendum est Ordinariæ Iurisdictioni, quæ fauorabilis est; *ex clem. 2. de off. ord.* Cum ergo hic versemur in dubio; interpretatio facienda videtur pro potestate Ordinarij & consequenter dicendum est, beneficij prouisionem, ad ipsum spectare.

NOTABILE.

6 ADuertendum est; ad cognoscendum, pro quà parte, in dubio, stet possessio, hanc statui posse regulam. Possessionem stare pro eà parte, cui non incumbit onus probandi; is enim, contra quem probatur, præsumitur esse in possessione. Sic, qui hæresim protulit, si ad pœnas contra hæreticos latas fugiendas, dicat, se non ita interius sensisse, non creditur, sed probare tenetur. Similiter, si dubitetur, an Filius, ex adulterà, in domo Mariti natus, sit legitimus, & Filij legitimi contendant, hæreditatem ad eum non spectare, quia illegitimus est; illis incumbit onus probandi, quod non sit legitimus. Signum ergo est, possessionem stare pro hæresi, ac pro Illegitimo. Ratio autem vniuersalis, est, quia pro eo, qui probare non debet, stat præsumptio; hoc est, verisimilitudo quædam, ac probabilis coniectura. Hæc autem, in re dubià, facit, vnam partem haberi pro certà, donec pars opposita aliunde probetur. Possessio ergo stat pro eà parte, pro quà est præsumptio; & hæc, est pro eà parte, cui non incumbit onus probandi; ita *Castrop. d. 3. pun. 5. Sanch. lib. 1. in dec. cap. 10. num. 13.* hoc posito.

RESOLVTIO.

7 REspondetur, beneficij prouisionem, ad Pontificem pertinere. *Sanch. disp. 41. num. 41. Layman. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 4 n. 36. Salas 12. tr. 8. disp. 1. f. 25. n. 263. Bonac. de contract. d. 1. q. 2. pun. 2.*

8 Primò; Quia, positâ Pontificis reseruatione pro mense maio, intelligitur pro eo mense cessare Ordinarij potestas, ac iurisdictio, & incipere mense Iunij; Hoc autem positò, possessio verè stat pro reseruatione, non verò pro potestate Ordinarij; idem enim est, dubitare; an beneficium vacauerit mense maij, an mense iunij; ac dubitare, an cessauerit reseruatio, & inceperit iurisdictio ordinaria; Eo autem ipso, quod de reseruatione dubitatur, an cessauerit, iam reseruatio possidet, quia ipsa est certa, nec constat adhuc de eius cessatione: Cum ergo, in dubio, melior sit conditio Possidentis, ad Pontificem spectabit beneficij prouisio.

Digitized by Google

9 Secundò; Quia, in dubio, an detur aliquod præceptum, vel votum; nec præceptum, nec votum obligat, quia, in hoc dubio, tota possessio est pro libertate voluntatis, quæ est certa, & nulla pro præcepto, vel voto, quæ sunt incerta. Sed dubitare, an incæperit Episcopi iurisdictio, idem omnino est, ac dubitare, an detur; Ergo, in hoc dubio, nulla possessio est pro Episcopi iurisdictione, cum sit incerta, sed tota pro Pontificis reseruatione, quæ est certa.

10 Tertiò; Quia, Ideo dubitans, an mediæ noctis hora sit transacta; potest edere carnes, licet dies sequens sit dies ieiunij, quia tunc possessio est ex parte libertatis, & dubium, an tunc incæperit præceptum ieiunij; Sed eodem modo dubium est, an incæperit potestas ordinaria; Ergo possessio est ex parte reseruationis, ideoque ad Pontificem spectat beneficij prouisio.

11 Quartò; Quia versamur in dubio facti; dubitatur enim, an, dum beneficiarius mortuus est, desierit mensis maij, & incæperit mensis Iunij; & similiter, an cessauerit reseruatio, & incæperit iurisdictio ordinaria; factum autem, in dubio, nunquam præsumitur, sed demonstrari debet; *L. in bello §. facta ff. de captiuis & post liminio reuersis*; & ei incumbit probatio, qui dicit (hoc est, affirmat aliquod factum) non qui negat. *L. 2. ff. de probat.* Cum ergo factum non præsumatur, nisi probetur; dicendum est, nondum desiisse mensem maij, dum Beneficiarius mortuus est, & non dum incæpisse mensem iunij, donec probetur oppositum; & similiter non dum cessasse reseruationem, nec iurisdictionem ordinariam incæpisse, quandiù non demonstratur oppositum; Ideoque beneficium vacasse mense Pontificis, & consequenter eius prouisionem ad Pontificem pertinere; præsumptio enim iuris, est pro mense Pontificis, & pro eius reseruatione.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium Resp. ad primam; Constare de reseruatione, quia reseruatio erat pro mense maio, nec adhuc constabat de eius cessatione. 12

Ad secundam Resp. Meliorem esse conditionem Pontificis, quia reservatio erat in possessione; Erat enim certa pro mense maij, & non dum constabat de eius cessatione; Sicut, cum votum, est certum, nec constat de eius excusatione, votum possidet, ipsiusque conditio est melior. 13

Ad tertiam Resp. Nos versari in dubio facti, non iuris. In dubio autem facti, factum non præsumitur, nisi probetur; Ideoque, cum non probetur, mediam noctem fuisse elapsam, & cessasse reseruationem, hæc non cessauit. Si autem dubium, esset dubium iuris, tunc interpretatio esset facienda pro non reseruatione, vt contendit obiectio. 14

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; habentem beneficium tenue, & ob id dubitantem, an Diuinum Officium recitare teneatur; teneri; Quia, cum beneficium, sit certum, est etiam certa obligatio recitandi officium illi annexa. Dubium autem est, an Beneficiarius, ob fru- 15

ctuum

Digitized by Google

ctuum tenuitatem, excuſetur. Quando autem obligatio eſt certa, & excuſatio incerta, obediendum eſt; Hæc enim, eſt praxis etiam in foro externo. *Vaſqu. 1. 2. diſ. 65. c. 3. num. 11.*

16 Quando, de Infante Expoſito, dubitatur, an ſit legitimus, vel illegitimus, reputandum eſſe illegitimum. Quamuis enim delictum non præſumatur, niſi probetur, & Expoſitus, ſuam innocentiam poſſidere videatur; re tamen verâ non poſſidet; quia ipſamet expoſitio, eſt ratio ſufficiens, ad inducendam præſumptionem illegitimitatis cum illegitimi, regulariter, ſic ſoleant exponi. Poſſeſſio autem, ſtat pro eâ parte, pro quâ eſt iuris præſumptio, vt dictum eſt. Quare, ſi Expoſitus, ſit ad Ordines promouendus, petenda prius erit diſpenſatio irregularitatis, ortæ ex defectu natalium, & tunc poterit promoueri. *Suar. diſp. 50. de Cenſ. ſ. 3. num. 4.*

QVAESTIO XII.

An Conſcientia dubia circa factum, vllam pariat obligationem.

CASVS.

1 DUM Sempronius, de matrimonio cum Februniâ contrahendo ageret, Amicus quidam ei dixit, ſe à quodam audiuiſſe, Februniam, eius eſſe conſanguineam. Hoc audito: Sempronius, omnem adhibuit diligentiam, vt de hoc certificaretur; cumque dubium expellere non poſſet, petijt, num matrimonium cum Februniâ contrahere poſſet, an vero diſpenſationem prius petere teneretur. Quæritur; an petere teneatur diſpenſationem.

SVMMARIVM.

7 *Principium vniuerſaliſſimum: pro dubio Facti.*
8 *Idem principium magis probatur.*
9 *Dubitans de impedimento, diſpenſationem petere non tenetur.*
10 *Factum, in dubio, in neutro Foro, præſumitur, niſi probetur.*
11 *Aequiualet ignorantiæ inuincibili.*
12 *Iuſta cauſa, partem minus tutam. reddit omnino tutam.*
13 *In dubio practico, nulla datur iuſta cauſa ſequendi partem minus tutam.*
14 *Votum, in dubio, non obligat.*
15 *Neque Peccatum, aut Reſeruatio.*
16 *Neque lex, aut Præceptum.*
17 *In dubio ætatis, Ordines ſuſcipere non licet.*
18 *Cenſura dubia, non ligat.*
19 *Debitum dubium, ad nihil obligat.*
20 *Iuriſdictio, in dubio, exerceri non poteſt.*
21 *In dubio ætatis, profeſſio non valet.*
22 *Factum, cum de iure faciendum eſt, in dubio præſumitur.*

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

2 QVæſtio hæc, ſicut etiam ſequens, proponitur, quia continet principium vniuerſaliſſimum, vere aureum; Ad innumeros enim caſus reſoluendos viam aperit, & conſcientias ab innumeris perplexitatibus, ac perturbationibus liberat. Dum autem hic quæritur, an ex dubio facti, vlla certa obligatio oriatur; quæſtio eſt præſertim de dubio negatiuo, cum ſcilicet, pro neutrâ parte, dantur rationes; Nam quando dantur pro vtraque parte; iam diximus, intellectum à voluntate ad alterutram determinari poſſe iuxta varia motiua, quæ ipſa, ad hoc, habere poteſt.

3 Sempronius ergo teneri videtur ad petendam diſpenſationem; ita *Emanuel Sà v. diſpenſatio num.* 1. *Salas de legib. d.* 20. *ſ.* 3. *num.* 28. *Azor. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *qu.* 4. *& cap.* 19. *quæſt.* 10. *& lib.* 11. *c.* 15. *quæſt.* 9. *Clauis reg. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 9. *Siluester v. dubium quæſt.* 2. *num.* 4. *& quæſt.* 4. *num.* 7.

4 Primò; quia in dubio, tutior pars eſt eligenda, ſicut ex duobus malis, minus eſt eligendum; vt dictum eſt; alioquin dubitans de homicidio, an ſit commiſſum; non ſe gerere deberet, tanquam irregularem; ideo enim; *ex c. ad audientiam: & ex c. ſignificaſti*: gerere ſe debet tanquam irregularem; quia hoc, eſt tutius, & nos tutiorem, ac certiorem partem amplecti debemus; ſi, ergo in dubio, ſequi poſſemus partem minus tutam poſſet quis, in dubio homicidij, non ſe gerere, tanquam irregularem. Hæc eſt obiectio, quæ ab Aduerſarijs, tanquam eorum Achilles, perpetuo decantatur, ideoque hic etiam affertur, vt clarius pateat, quam parum roboris habeat.

5 Secundo; Quia, in dubio practico, cum quis dubitat, an hic, & nunc, legere poſſit, aut comedere, vel pingere, tenetur ſemper partem tutiorem amplecti, ita vt nunquam ſequi poſſit partem minus tutam; ſi quis enim, cum eo dubio pingeret, aut comederet, ſemper peccandi periculo ſe exponeret; & conſequenter peccaret; Ergo, ſemper, & in omni dubio, tenemur, partem tutiorem amplecti; quia, in omni dubio, eadem ſemper eſt ratio, cum in omni dubio, partem minus tutam ſequendo, peccandi periculo nos exponamus.

6 Neque obſtat principium illud, *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*; nam primo *ex Vaſquez* hoc principium valet ſolum in materiâ iuſtitiæ, in quâ ſolâ datur propriâ, ac vera poſſeſſio. Secundò quamuis valeret etiam in materia aliarum virtutum, adhuc Sempronius, cum illo dubio, contrahere non poſſet, quia adhuc poſſeſſio ſtaret pro præcepto non contrahendi, cum impedimento dirimente, cum hoc ſit certum; & dubium ſit, an ipſe, huiusmodi impedimentum habeat, vel non habeat. Sicut ergo, ſi dubitaret, an ſatisfeciſſet debito certo, vel non ſatisfeciſſet, illi ſatisfacere teneretur; Ita dubitans, an habeat, vel non habeat impedimentum, diſpenſationem petere tenetur.

NOTABILIA.

7 ADuertendum eſt primò; pro dubio facti, dari principium quoddam, ac regulam vniuerſaliſſimam ſuperiùs inſinuatam, & in Foro externo communiter

ter, & ſine controuerſiâ, receptam; ſcilicet; quod, *Factum, in dubio, non præſumitur, niſi probetur; & affirmandi incumbit onus probandi, non neganti. L. in bello: §. facta ff. de Captiuis, & poſtliminio reuerſis.* Hoc autem principium fundatur in iure naturali. Nam, cum dubium, quando, poſt debitam diligentiam, vinci non poteſt, æquiualeat ignorantiæ inuincibili, vt dictum eſt ſupra; ſequitur, quod, ſicut factum, inuincibiliter ignoratum, nullam prorſus obligationem, aut alium quemcunque effectum moralem poſt ſe relinquit, perinde, ac ſi verè, & realiter factum non eſſet; ideoque reputatur moraliter tanquam non factum; Ita, quando poſt debitam diligentiam, remanet dubium, nullam ſimiliter afferat obligationem, ſed reputetur moraliter tanquam non factum. Atque hinc eſt, quod neganti non incumbit onus probandi, ſed affirmanti; quia præſumptio ſtat pro non facto; præſumptio autem, eſt ratio ſufficiens prudenter iudicandi, quod non ſit factum; cum *præſumptio*, quandiù certa veritatis notitia non habetur, *pro certitudine ſit habenda, c. veniens in fine: de presb. non baptiz. & c. afferente; de præſumpt.*

8 Aduertendum eſt ſecundò, ex alio etiam capite, factum, cum, poſt debitam diligentiam, remanet dubium, nullam parere obligationem, & reputari moraliter tanquam non factum; quia, ſcilicet, factum dubium, parere non poteſt obligationem certam; debitum enim dubium, rationabiliter obligare non poteſt ad ſolutionem certam, nec delictum dubium, ad certam pœnam, cum pœna debeat eſſe proportionata delicto, & ſolutio, debito; & pœna certa, ſit proportionata delicto certo, & certa ſolutio debito certo. Ad ſummum ergo, parere poſſet obligationem dubiam; hæc enim ſola illi eſſet proportionata, & non excedens, ſicut certa; Verum, quia hæc non datur, nullam parit. Neque obſtat; quod iura aliquando, ex rationabili cauſà, facto dubio, imponant pœnam certam. Nam primò, in eo caſu, ius additum, facit præſumptionem pro facto; vnde in eo caſu, neganti incumbit onus probandi, non affirmanti. Secundò, ſi iura attentè perpendatur; inuenietur, ipſa nunquam imponere pœnam certam, quando eſt verè dubium facti, ſed ſolum, quando eſt dubium de circumſtantiâ facti. In hoc autem caſu, prudenter, ac rationabiliter procedunt, vt patebit *quæſt. ſequ.* his poſitis,

RESOLVTIO.

AD Caſum Reſpondetur. Sempronium, ſic dubitantem, ad petendam diſpenſationem nullatenus obligari, ita 9
Sanch. lib. 1. ſum. cap. 10. num. 12. & 36. & lib. 8. matr. d. 6. num. 18. Suar. tom. 5. in 3. p. d. 40. ſ. 5. num. 14. & ſ. 6. num. 8. Nauar. cap. 27. num. 281. Rebell. par. 2. lib. 1. quæſt. 3. ſ. 2. num. 10. Filliuc. tr. 13. c. 6. qu. 11. num. 130. Henriq. lib. 14. cap. 14. num. 3. Coninch. d. 17. dub. 2. num. 22. Auila par. 7. diſp. 2. dub. 5. concl. 5. Layman. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 4. num. 36.

Probatur primò; Quia, hic verſamur in 10
dubio facti; an ſcilicet; Sempronius habeat, vel non habeat conſanguinitatis impedimentum; Factum autem, in dubio, non præſumitur, niſi probetur,

L 3 vt oſten-

Digitized by Google

vt ostensum est. Quod principium, cum valeat in Foro externo, valet etiam in interno; cum iudicium Fori interni, sequatur iudicium Fori externi, quando hoc, falsà præsumptione non nititur.

11 Secundò; Quia factum, cum, post debitam diligentiam, vinci non potest, æquiualet facto inuincibiliter ignorato; Sed factum inuincibiliter ignoratum, ad nihil obligat. Ergo etiam factum dubium ad nihil obligabit. Cum ergo non probetur, Sempronium habere impedimentum consanguinitatis, se gerere poterit, perinde, ac, si illud non haberet; & consequenter, matrimonium celebrare licitè poterit, absque alia dispensatione.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

12 AD rationes autem in contrarium, Respondetur; ad primam, In dubio, sequendam esse partem tutiorem, quando nulla est causa sequendi partem minus tutam; quando autem datur iuris præsumptio pro parte minus tutà, iam datur causa sufficiens illam sequendi; quia iuris præsumptio, semper est iusta, ac rationabilis; & tunc non datur amplius propriè pars minus tuta, sed vtraque pars, cum sit prudenter eligibilis, est æquè tuta. Ex duobus autem malis, semper minus est eligendum, quia nulla vnquam dari potest causa eligendi malum maius, &, si daretur talis causa, iam malum illud, non esset maius, sed minus; si enim daretur causa deserendi potius Infirmum morti proximum, quam omittendi Sacrum die festo; iam deserere Infirmum, esset minus malum, quam sacrum omittere; Quod verò dubitans de homicidio, gerere se debeat tamquam irregularem, & verè sit irregularis; oritur; quia ita est expressum in iure. *C. ad audientiam: de homicidio; & alibi.* Verum, hic casus, est vnicus, nec ab eo, vlla regula pro aliis similibus desumi potest, cum in censuris, ac pœnis, argui non possit ab vno casu ad alium, ex paritate rationis, eo quod pœnæ, ac censuræ incurrantur solum, quatenus in iure sunt expressæ, & non aliter.

Ad secundam, Respondetur; In dubio practico, semper sequendam esse partem tutiorem; quia nulla vnquam datur causa seqendi partem minus tutam; Immo datur positiuà causa illam non sequendi, quatenus, illam sequendo, peccandi periculo se quis exponeret. In dubio autem speculatiuo, dari potest aliquando causa sequendi partem minus tutam, quia pro parte minus tutà, dari potest aliquando possessio, vel iuris præsumptio; in quo tamen casu, amittit esse minus tutam, & fit æque tuta, vt patet ex dictis. 13

COROLLARIA.

EX hoc principio vniuersalissimo; Colligitur primo; in materià Voti; si quis dubitet, an votum emiserit, vel non emiserit, ad nihil teneri; Quia, cum factum, in dubio, non præsumatur, nisi probetur; eò ipso, quod ei non constat, illud emisisse, censendus est, illud non emisisse; Si verò sciat, se votum emisisse, dubitet autem, an impleuerit, vel non impleuerit; tunc censendus est, non impleuisse; quia non constat, quod impleuerit, ideoque tenetur implere. Quod si dubi- 14

si dubitet, an, dum votum emisit, 14. annum expleuerit, si votum sit personale, vel 25. si votum sit reale; censendus est, non expleuisse; ideoque tale votum irritari posse à Patre, vt melius constabit, *Quæst.* XVII.

15 Secundo; In materiâ pœnitentiæ; Si quis dubitet, an peccatum aliquod mortale commiserit, non teneri illud confiteri; quia hoc, est dubium facti, quod non præsumitur, nisi probetur. Si vero certus sit, se mortale peccatum commisisse, dubitet autem, an illud confessus sit; tenetur confiteri, quia confessio est quid facti, ideoque non præsumitur, nisi probetur. Similiter si quis dubitet, an peccatum reseruatum commiserit, Superiorem adire non tenetur, quia, cum sit dubium facti, præsumitur illud non commisisse, donec probetur: *Io. Prapositus in 3. p. qu. de integr. conf. d. 3. num.* 17. *Henriq. in sum. lib.* 8. *de Euch. cap.* 45. *num.* 3.

16 Tertiò; In materiâ temperantiæ; Si quis dubitet, an vigesimum primum ætatis annum compleuerit, ad ieiunium non teneri, quia, cum ætas sit quid facti, præsumitur eam non expleuisse. Similiter si quis, in nocte bacchanalium, dubitet, an elapsa sit media nox, potest carnes comedere; contra verò, si Nox, esset alicuius Peruigilij, carnes comedere non posset, quia in vtroque casu, cum sit dubium facti media nox præsumitur non elapsa. *Sanchez lib.* 2. *de matrim. dis.* 41. *num.* 40. *Laym. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. §. 4. *num.* 36.

17 Quartò, In materiâ Ordinis; Si quis dubitet, an vigesimum quartum annum compleuerit, factum presbyteratus ordinem suscipere non posse; quia non præsumitur illum compleuisse; ad Presbyteratum autem, requiritur vigesimus quartus annus completus.

Quintò; In materiâ censurarum; Si 18
quis dubitet, an aliquod delictum, sit sub excommunicatione prohibitum, non præsumi prohibitum; Tum quia est dubium facti; an scilicet extet, vel non extet prohibitio; Tum quia, posito hoc dubio, lex prohibitionis non censetur sufficienter promulgata; Lex autem non obligat, nisi sit sufficienter promulgata. Similiter, si quis dubitet, se Clericum percussisse, non tenetur tanquam excommunicatum se gerere, quia delictum non præsumitur, nisi probetur, nec ipse in dubio spoliandus est iure certo, quod habet communicandi cum aliis. Immo si quis dubitet, an, dum Presbyteratum suscepit, vigesimum quartum annum compleuerit, non se gerere debet tanquam suspensum; Tum quia pœna suspensionis est imposita solum delicto certo, non dubio; Tum quia delictum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur; Si quis denique, mortuâ vxore, volens statum Clericalem amplecti, dubitet, an vxorem duxerit virginem, an verò corruptam, & consequenter, an sit bigamus; se tanquam irregularem gerere non debet, sed potest statum Clericalem amplecti; Tum quia in dubiis delictum non præsumitur: Tum quia, propter delictum, aut impedimentum dubium, ipse non est priuandus iure certo, quod habet ad statum Clericalem, *Sanch. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 56. *Laym. lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 5. §. 4. *num.* 38.

Sextò; In materiâ Iustitiæ; si quis du- 19
bitet, se ære alieno laborare, non teneri solue-

soluere; Tum quia debitum, in dubio, non præsumitur; & est regula, quod *Nemo soluere cogitur, antequam monstretur esse Debitor.* Tum quia, ipse possidet, & melior est conditio possidentis. Tum denique, quia, in Foro externo cogi non potest ad soluendum; Ergo neque in Foro interno; idem enim est iudicium Fori interni, ac externi; quando Forum externum non nititur falsâ præsumptione. Similiter, si quis dubitet, an sit legitimus, vel illegitimus, potest cum alijs fratribus hæreditatem diuidere; Tum quia delictum non præsumitur; Tum quia, ipse est in legitima possessione, quod sit legitimus, quandiù non probatur oppositum. In dubio autem, melior est conditio possidentis; Tum, quia, quando iura partium sunt obscura; Reo potius fauendum est, quam Actori. *De regulis iuris in 6.*

20 Septimò; In materiâ iurisdictionis. Confessarium, dubitantem, an casus sit reseruatus, ab illo absoluere posse. Contra verò, dubitantem de suâ iurisdictione, absoluere non posse, quia cum vtrumque sit dubium facti, casus rationabiliter præsumi potest non reseruatus, & iurisdictio non data, quandiù oppositum non probatur, *Suar. de cens. d.* 40. *sect.* 6. *num.* 4. *& tom.* 2. *de relig. lib.* 4. *cap.* 15. *Emanuel Sà v. casus reser. num.* 5. Similiter, Sacerdotem ordinatum ab Episcopo incognito, de quo dubium est, an sit Episcopus; debere iterum ordinari; ut statutum est *in c. Presbyteris d.* 68. & paruulos à parentibus subtractos, de quibus ignoratur, an sint baptizati, esse baptizandos, vt decernitur *in c. Paruulos: de consecr. d.* 4. Item in minoribus ordinibus constitutum, & de baptismo dubitantem, iterum sub conditione baptizandum, ac ordinandum esse; *ex c. veniens: de Presb. non baptiz.* Eodemque modò iterum consecrandam esse Ecclesiam, de quâ incertum est, an fuerit consecrata; *ex c. solemnitates: de consecr. d.* 1. Quia omnia ista, sunt dubia facti, quod propterea non præsumitur: donec probetur. Vnde etiam *in c. Dominus: de sec. nupt.* deciditur, mulierem de morte prioris coniugis dubitantem, pergere non posse in possessione debitum exigendi à secundo marito; quia hoc etiam est dubium facti, an scilicet primus maritus mortuus sit, an non mortuus; & factum non præsumitur, donec probetur. Hæc autem omnia intelligenda sunt, quando, post adhibitam debitam diligentiam, dubium vinci non potest.

Denique in dubio, an, dum quis professionem emisit, 16. annum completum habuerit, vel non habuerit, professionem censendam esse nullam, iterùmque emittendam; quia est dubium facti; an scilicet 16. annum compleuerit, vel non compleuerit; Factum autem, in dubio, non præsumitur. 21

Quæ tamen hactenus, de Facto, dicta sunt, intelligenda sunt de Facto; quod alias de iure, non erat faciendum; Nam, si de iure faciendum erat, tunc, in dubio, factum præsumitur. *L. in contrahenda: ff. de reg. iuris.* Quia vnusquisque præsumitur, munus suum rectè obijsse, atque in eo, quod egit, nihil necessarium omisisse. Vnde iuris præsumptio tunc stat pro facto: *Mascard. vol.* 2. *de probat. concl.* 734. 22

* * *

QUÆST.

Digitized by Google

QUAESTIO XIII.

An conſcientia dubia circa circumſtantiam facti, vllam pariat obligationem.

CASUS.

1 SEMPRONIUS, poſt emiſſum caſtitatis votum, dubitare cœpit, an habuerit tunc animum ſe obligandi, & aduertentiam ſufficientem ad illud emittendum. Quæritur; Vtrum votum implere teneatur.

SVMMARIVM.

4 *Principium vniuerſaliſsimum pro dubio circumſtantiæ Facti.*

5 *Circumſtantia facti, in dubio, ſemper præſumitur.*

6 *Factum tunc poſsidet.*

7 *Dubitans, an, ex animo, votum emiſerit, obligatur.*

8 *Defectus circumſtantiæ, in neutro foro, præſumitur.*

9 *Voti obligatio, eſt certa, & excuſatio dubia.*

10 *Cenſura, de cujus valore, ac circumſtantiis, dubitatur, ligat.*

11 *Cui homicidio dubio, à Iure, irregularitas ſit impoſita.*

12 *Lex, de cujus abrogatione dubitatur, obligat.*

13 *Votum, de cujus materià dubitatur, an ſit indifferens, obligat.*

14 *Matrimonium, in dubio, cenſendum eſt, validum.*

15 *Alienatio, de cujus valore dubitatur, eſt valida.*

RATIO DUBITANDI.

2 HÆc eſt alia Quæſtio continens principium, non minoris vtilitatis, nec minus vniverſale, quàm præcedens. Sempronius ergo ex unâ parte non videtur teneri; quia in dubio factum non præſumitur, niſi probetur, vt dictum eſt *Quæſt. præcedenti*; Sed in caſu præſenti verſamur in dubio facti; dubitatur enim, an vouens habuerit animum ſe obligandi, ac iudicium ſufficiens, vel non habuerit; quod eſt quid facti. Ergo ſequitur, animum non eſſe præſumendum, & conſequenter, Vouentem non obligari ad votum ſeruandum.

3 Ex aliâ verò; Cum conſtet, votum fuiſſe emiſſum, & dubitetur de eius excuſatione, poſſeſsio ſtare videtur pro voto, non verò pro eius excuſatione. In dubio autem melior eſt conditio poſsidentis.

NOTABILE.

4 ADuertendum eſt; ſicut factum valde differt à circumſtantia facti; Ita valde inter ſe differre, dubium facti, Et dubium de circumſtantia facti; Valde enim differunt inter ſe dubium, quo quis dubitat, an votum emiſerit; vel non emiſerit; & dubium, quo dubitat, an, dum votum emiſit, habuerit animum ſe obligandi, vel non habuerit. In primo dubio, principium illud; *factum, in dubio, non præſumitur, niſi probetur*, vniuerſaliſsimè & ſine

vllâ exceptione, valet in omni casu, etiam irregularitatis ratione homicidii, vt infra patebit; In dubio verò circumstantiæ facti non valet; Imò in hoc dubio datur aliud principium oppositum non minus vniuersale; Quod scilicet: *In dubio circumstantiæ, quæ comitari solet actionem, defectus non præsumitur, nisi probetur; & neganti incumbit onus probandi, non asserenti*; siue, quod idem est; circumstantia semper præsumitur, quandiu oppositum non probatur.

5 Veritas autem huius principii fundatur in modo, quo connaturaliter operamur; Dum enim operamur, semper regulariter loquendo, operamur cum debitis circumstantiis. Sic, qui loquitur, regulariter loquitur id, quod habet in corde, qui promittit serio, & ex animo promittit; Qui agit, deliberatè agit, & cum debitâ advertentiâ. Hinc ergo fit, vt, cum constat de aliqua operatione, semper præsumantur in iure omnes circumstantiæ debitæ, nisi earum defectus probetur, quia hic est modus operandi nobis magis connaturalis & consuetus; Et præsumptio nihil aliud est, quam probabilis coniectura ex iis, quæ communiter solent contingere. Cum autem iudicium Fori interni semper conformetur iudicio Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt dictum est: hinc fit, vt etiam in Foro conscientiæ, cum constat de facto & operatione, semper præsumantur adesse debitæ circumstantiæ, quandiu non probatur oppositum.

6 Quod confirmari vlterius potest etiam ex regulâ illâ universali, quod *in dubio melior est conditio possidentis*: nam, cum constat de facto, & dubium est de circumstantiâ, possessio stat pro facto, quod est certum, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia. Ergo tunc melior est conditio facti, quàm circumstantiæ, sicque prævalet obligatio, quæ connaturaliter sequitur ex facto. His positis,

RESOLUTIO.

Ad casum respondetur: Cum versemur in dubio, non facti, sed circumstantiæ; Sempronium obligari ad votum implendum, ita *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. num. 37. & lib. 4. sum. c. 1. num. 13. Suar. de cens. tom. 5. disp. 40. s. 6. num. 5. & tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 6. num. 3. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 3. num. 30. Bonac. de cens. d. s. 2. quæst. 2. pun. 6. §. 2. num. 50. & d. 4. de voto quæst. 2. pun. 3. §. 2. nu. 17. circa medium. Sayrus lib. 3. c. 28. Henriq. lib. 6. cap. 26. n. 7.* 7

Probatur primò: Quia in dubio circumstantiæ, defectus in Foro externo non præsumitur, nisi probetur, & præsumptio iuris stat pro circumstantiâ, non verò pro eius defectu; Iudicium autem Fori interni sequitur iudicium Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt sæpius dictum est. 8

Secundò: Quia possessio stat pro facto, eiusque obligatione, quæ cum ex facto connaturaliter sequatur, est certa, sicut certum est ipsum factum; non verò pro excusatione obligationis, cum hæc sit dubia, sicut dubia est circumstantia, ad quam sequi deberet. 9

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: cum constat, latam esse censuram, sed dubitatur, 10

tatur, an Superior habuerit causam sufficientem ad eam ferendam; vel an censura ipsa sit iusta, vel an sit debito modo lata, vel an sit lata animo ligandi, &c. semper censuram esse validam, & ligare, quia in his omnibus casibus, constat de facto, & est dubium solum de aliquâ circumstantiâ facti. In dubio autem circumstantiæ defectus non præsumitur, nisi probetur; Et possessio stat pro obligatione censuræ, quæ est certa, non verò pro eius excusatione, de quâ dubitatur.

11 Secundò: *Cum in cap. Ad audientiam, & in cap. significasti*: *deciditur*: in dubio homicidii dubitantem iudicandum esse irregularem; decretum illud intelligendum esse, non de dubio facti, cum scilicet dubitat quis, an ab eo graviter vulneratus mortuus sit, vel non mortuus, & adhibitâ debitâ diligentiâ certificari non potest: In hoc enim casu valet regula vniuersalis, quod *factum in dubio non præsumitur, nisi probetur*; sed de dubio circumstantiæ facti, quando scilicet dubitat quis, an Titius à Sempronio occisus, ab eo fuerit occisus propter suum consilium, vel quando sequitur abortus, dubitat, an fœtus esset animatus, vel non &c. In his enim & similibus casibus, cum constet de homicidio, & de abortu, & sit dubium solum de circumstantiâ; dubitans censendus est irregularitatem incurrisse, quia possessio stat pro homicidio & pro abortu, quæ certa sunt, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia: Et cum defectus circumstantiæ non præsumatur, consequenter dubitans præsumitur suo consilio in homicidium influxisse, vel fœtum per abortum emissum fuisse animatum. Ita *Henriquez lib. 14. cap. 14. n. 3. & alii, quos refert Rebellius par. 2. lib. 1. quæst. 3. sec. 2. num. 13.*

Tertiò: cum constat, latam esse legem, & dubitatur, an fuerit acceptata, vel sufficienter promulgata, aut usu recepta vel abrogata, legem obligare; Tum quia acceptatio, promulgatio & abrogatio sunt circumstantiæ legis. In dubio autem circumstantiæ defectus non præsumitur, nisi probetur. Tum quia possessio stat pro lege, eiusque obligatione quæ est certa; non verò pro eius acceptatione & abrogatione, quæ sunt incertæ; Tum denique: quia cum constet de lege in Foro externo, etiam circumstantia præsumitur. Ergo etiam in Foro interno: idem enim est iudicium Fori interni & externi, quando externum falsâ Præsumptione non nititur. 12

Quartò: Eum, qui scit, se votum emisisse, sed dubitat hic & nunc, an votum obliget ratione alicuius circumstantiæ occurrentis: V.G. ratione finis, vel ratione materiæ, quæ dubitatur esse indifferens, teneri votum implere; Tum quia possessio stat pro Voto, de quo constat fuisse emissum, non verò pro eius excusatione, cum de illâ dubitetur; Tum quia præsumptio stat pro circumstantiis, cum earum defectus nunquam præsumatur, nisi probetur: Tum denique, quia obligatio naturaliter sequitur ad votum, nisi contrarium ostendatur. Cum ergo constet de voto, constat etiam de eius obligatione, nec contrarium ostenditur. 13

Quintò: In dubio, an promissio vel votum aut Matrimonium sit validum, censendum esse validum: Tum quia votum vel Matrimonium est certum, & dubium 14

eſt ſolum de aliquâ circumſtantiâ ad eius valorem requiſitâ. In dubio autem circumſtantiæ, defectus non præſumitur, niſi probetur; Tum quia, poſſeſsio ſtat pro voto, vel matrimonio, quod eſt certum; Tum denique, quia præſumendum eſt, votum, vel matrimonium, factum eſſe, cum omnibus conditionibus, ad valorem neceſſariis, cum hic ſit modus operandi nobis connaturalis, vnde, *in c. ſi quis acceperit: 33. q. 1.* deciditur, cum dubium eſt, an matrimonium ſit validum, iterum non eſſe contrahendum, ſed pro matrimonii valore eſſe præſumendum.

15 Sextò; In dubio, an alienatio ſit facta cum debitis ſolemnitatibus, talem alienationem eſſe validam; tum quia ſolemnitates, cum ſint circumſtantiæ, alienationem regulariter comitantes, præſumuntur adfuiſſe, cum illarum defectus nunquam præſumatur, niſi probetur; Tum quia, poſſeſsio ſtat pro alienatione, de qua conſtat fuiſſe factam, & conſequenter etiam pro ejus valore, cum hic connaturaliter ſequatur ad alienationem, ſicut obligatio connaturaliter ſequitur ad promiſsionem.

Quotieſcumque ergo occurret aliquod dubium; videndum ſtatim erit, an illud, ſit dubium facti, an verò dubium de circumſtantia facti. Si fuerit dubium facti, valebit principium illud vniuerſaliſsimum. *Factum, in dubio, non præſumitur niſi probetur.* Si verò fuerit dubium de circumſtantia facti, valebit hoc aliud; *Defectus, non præſumitur, niſi probetur*; ſicque ex his duobus principiis, ſolui facilè poterunt, omnes ſimiles caſus, in quacumque materiâ, occurrentes. 16

QVAESTIO XIV.

An qualibet conſcientia dubia circa circumſtantiam facti, vllam pariat obligationem.

CASUS.

1 TITIUS, Conſilium dederat Cæſari; vt Pompeium occideret, ſed poſtea conſilium reuocauerat. Accidit tamen, vt Cæſar, Pompeium occiderit; quo audito, Titius ſtatim dubitare cœpit, an Cæſar, eius conſilio, ad homicidium illud motus fuerit; & conſequenter, an ipſe, homicidii particeps fuerit, & ad damnorum reſtitutionem teneatur: Quæritur, an teneatur.

SVMMARIVM.

8 *Quot modis conſuli poſſit homicidium.*
9 *Conſulens aliquando, reuocato conſilio, ad nihil tenetur.*
10 *Poſſeſsio tunc ſtat pro reuocatione.*
11 *In Foro externo, conſilium cenſetur ſufficienter reuocatum.*
12 *Aliquando conſulens, etiam reuocato conſilio, tenetur ad damna.*

13 *Poſ-*

13 *Poss esse tunc stat pro efficacia Consilii.*
14 *Dubitans se, suo Consilio, fuisse causam mortis, tenetur ad damna.*
15 *Sufficientia reuocationis Consilii, in Foro externo, non præsumitur.*
16 *Efficacia sequi solet Consilium.*
17 *Dans gladium, semper censetur ad homicidium concurrere, quamdiu quis, illo gladio, occiditur.*
18 *Delictum tunc est certum, & excusatio incerta.*
19 *Rationabiliter Consiliarius obligatur ad damna.*
21 *Efficacia Consilii, rationabiliter præsumitur.*
22 *Reuocatio mandati, semper est sufficiens, non sic reuocatio Consilii.*
23 *Coniectura in oppositum, probant sufficientiam reuocationis.*
24 *Subditus, in dubio, an Prælati potestas sit legitima, obedire tenetur.*

RATIONES DUBITANDI.

2 QVamuis, ex dictis *Quæst. præced.* constet, operationis qualitatem, siue circumstantiam, regulariter præsumi, quandiu non probatur oppositum. Vt tamen veritas hujus principii, clarius adhuc appareat, præsens casus proponitur; in quo Titius, ad damnorum restitutionem, non videtur teneri; ita *Clauis reg. lib.* 10, *tr.* 2. *c.* 8. *nu.* 1. *Rebell. p.* 1. *de iust. lib.* 2. *q.* 14. *s.* 2. *Henriq. lib.* 14. *de irreg. c.* 3. *n.* 4. *Castrop. p.* 1. *d.* 3. *n.* 4. *Filliuc. to.* 2. *tract.* 21. *c.* 4. *num.* 167.

3 Primò; quia Titius, dum dubitauit, an, suo Consilio, causa fuerit homicidii, dubitauit de delicto; Ergo, stante tali dubio, teneri non potest ad restitutionem damnorum; hæc enim restitutio, cum sit pœna delicti, debet esse proportionata delicto. Delicto autem dubio, non potest esse debita, ac proportionata, pœna certa.

Secundò; Quia æquum non est, obligare ad satisfactionem certam, quem certum non est, causam damni fuisse. Quandiu autem Titius dubitat, certus non est, se fuisse per suum Consilium causam homicidii, & consequenter damni, ex illo secuti. 4

Tertiò; Quia, in dubio, melior est conditio possidentis; Consilii autem reuocatio videtur possidere; quia consilium fuit reuocatum. Ergo, quandiu non constat, Consilium Titii, ad homicidium concurrisse; Titius ad restitutionem obligari iustè non potest. 5

Quartò; Quia pro illo stat possessio, pro quo stat iuris præsumptio; quando enim, suborto dubio, & debitâ adhibitâ diligentiâ, veritas non apparet, standum est præsumptioni, ac iudicio Fori externi, cum idem sit iudicium Fori interni ac externi, quando Forum externum, falsâ præsumptione non nititur. Sed iuris præsumptio stat pro reuocatione Consilii; In dubio enim, delictum, & factum, in Foro externo, non præsumuntur, nisi probentur. Ergo possessio, in dubio, stat pro reuocatione Consilii. Unde Titius formare sibi potest certum iudicium practicum, quod ad restitutionem non teneatur; Sic enim ratiocinari potest. *In dubio melior est conditio possidentis, & possessor ad nihil tenetur. Sed Consilii reuocatio possidet, cùm pro illâ stet iuris præsumptio; Ergo melior est illius conditio;* Sicque ad nihil teneor. 6

Quintò; Quia, si Titius mandatum dedisset ad occidendum, & postea reuocasset; 7

Digitized by Google

casset; quamvis mandatarius homicidium commisisset, non propterea imputaretur Titio, & possessio ac præsumptio staret pro reuocatione: Sed etiam supponitur reuocasse Consilium. Ergo homicidium secutum Titio imputari non potest, & præsumptio stat pro reuocatione, quam constat fuisse factam; mandatum enim & Consilium in ordine ad concurrendum ad homicidium, eodem modo se habere videntur. Imò mandatum videtur efficacius influere ac mouere quàm Consilium.

NOTABILE.

8 Aduertendum est; tribus modis potuisse Titium homicidium consulere: Primò solis precibus & auctoritate Cæsarem ad illud inducendo ac mouendo. Secundò: Rationes ad hoc idoneas, sed falsas proponendo: Vt, quod Pompeius eius fratrem occiderit, vel hæreditatem impedierit, vel ei mortem machinetur. Tertiò: rationes idoneas proponendo, sed veras; Vt quod eius mors futura sit vtilis ad lites terminandas, ad hæreditatem Titii consequendam &c. Si Titius Consilium primo aut secundo modo dedit, illud sufficienter reuocauit, vel similibus precibus contrariis, vel indicando rationes à se illi propositas fuisse falsas; Sic enim cessauit in Cæsare motiuum occidendi Pompeium, & censetur à Titio sufficienter sublatum, ita vt homicidium imputandum iam sit soli malitiæ Cæsaris. At si Consilium dedit tertio modo, quantumcunque illud reuocare conatus sit, nunquam tamen sufficienter reuocauit; quia semper remansit in Cæsare ratio illa, à qua primò motus fuit ad Pompeium occidendum; Eo modo, quo, si gladium ad id commodasset, nunquam sufficienter reuocasset concursum in homicidium, nisi re ipsà ei gladium abstulisset. Vsus enim gladii semper imputatur tradenti. Hoc posito,

RESOLUTIO I.

Ad Casum Resp. primò: Titium, si primo aut secundo modo Consilium dedit ac reuocauit, ad restitutionem non teneri; ita *Bonac. d. 1. de contract. qu. 2. p. 4. nu. 3. & reliqui omnes superius citati.* 9

Primò: Quia possessio tunc stat pro reuocatione Consilii; cum hæc sit certa, & communiter iudicetur sufficiens; Vnde homicidium rationabiliter præsumi potest ex solà Cæsaris malitià secutum. 10

Secundò: Quia in Foro externo Consilium sic reuocatum, censeretur fuisse sufficienter reuocatum, nec homicidium imputaretur amplius consulenti; positis enim precibus contrariis, vel indicatà falsitate rationis ac motiui propositi ad occidendum, Cæsar moueri amplius rationabiliter ab illà ratione non potuit ad Pompeium occidendum. Ergo etiam censetur sufficienter reuocatum in Foro Conscientiæ; idem enim est iudicium vtriusque Fori, vt sæpiùs dictum est. 11

RESOLUTIO II.

Resp. 2. Titium, si tertio modo Consilium dedit ac reuocauit; ad restitutionem teneri, ita *Sanch. d. 41. num. 17. Lessius lib. 2. c. 27. d. 3. Molina tom. 3. disp. 736. num. 6. Salas 1. 2. tr. 8. d. 1. s. 23. num. 242.* 12

Primò:

13 Primò: Quia possessio tunc stat pro Consilio, eiusque efficacia; Certum est enim, fuisse datum Consilium, & Consilium ex se fuisse aptum ad homicidium causandum, sed non est certum fuisse sufficienter reuocatum. Cum ergo constet de efficacià Consilii, & non constet de sufficientià reuocationis, possessio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

14 Secundo: Quia, qui post votum emissum dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, perinde ac si animum certè habuisset. Ergo etiam qui post datum Consilium ex se aptum ad mouendum ad homicidium, dubitat, an illud sufficienter reuocauerit; secuto homicidio tenetur ad damnorum restitutionem, perinde ac si illud certò non reuocasset, sed Consilium verè homicidium illud causasset. Ideo enim cum vouens dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, quia cum nemo præsumatur dicere id, quod in corde non habet; Eo ipso, quod constat de promissione, & dubitatur de animo se obligandi, præsumptio ac possessio est pro animo se obligandi, cum verba promissionis hoc significent. Sed etiam qui dat Consilium, proponere regulariter solet rationes efficaces ad mouendum. Ergo eo ipso, quod constat de Consilio dato & de homicidio secuto, præsumptio ac possessio stat pro eius efficacià in homicidium; Ergo, sicut vouens in dubio animi tenetur seruare votum; ita consulens secuto homicidio in dubio efficaciæ sui Consilii tenetur ad restitutionem.

15 Tertiò: Quia pro eo stat possessio, pro quo stat Iuris præsumptio. Vnde, cum non constat de veritate, standum est iuris præsumptioni, quia hæc habetur pro veritate, donec oppositum probetur, vt prob. *Molin. tom. 1. tract. 2. d. 196. & Menoch. lib. 1. de præsumpt. qu. 4. num. 3.* Sed posito Consilio ad homicidium, & homicidio secuto, & incertitudine de sufficientia reuocationis, præsumptio iuris stat pro efficacià Consilii; In Foro enim externo consilium præsumeretur suum habuisse effectum, & consulenti incumberet onus probandi, quod homicidium secutum non fuerit effectus sui Consilii; Ergo possessio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

Quartò: Quia non minus connaturaliter ad Consilium sequitur ex se efficacia in ordine ad suum effectum, quàm ad promissionem, sequatur obligatio. Ergo sicut dum constat de promissione, præsumptio stat pro obligatione; ita dum constat de Consilio, & de homicidio secuto, præsumptio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi; qualitas enim, quæ à naturà inest, semper inesse præsumitur, vt probat *Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 14. num. 3.* 16

Quintò; Quia, si Titius gladium Cæsari commodasset ad Pompeium occidendum, nec illum ei deinde re ipsà abstulisset, quamuis sæpiùs efficaciter tentasset, & Cæsar de facto Pompeium occidisset; Titius in Foro externo præsumeretur ad homicidium illud concurrisse, nisi aliunde constaret, Cæsarem non occidisse Pompeium gladio, sed alio instrumento. Sed Titius eiusdem Cæsaris animo impres- 17

impressit de facto rationem sufficienter, ex se, inducentem ad homicidium; & homicidium secutum est; Ergo per talem rationem, præsumetur ad homicidium concurrisse, quandiu non constabit, Cæsarem aliunde fuisse motum, ad illud homicidium patrandum.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

18 AD rationes autem in contrarium; ad primam; Negatur Antecedens; delictum est enim certum, & dubium solum est de qualitate delicti, scilicet de Consilii efficaciâ; sicut, cum vouens dubitat de animo se obligandi, dubium non est de voti emisione, sed solum de eius qualitate; Hæc autem, sicut præsumitur in vno, ita præsumitur etiam in alio, in ordine ad effectum obligandi.

19 Ad secundam Resp. non esse contra æquitatem, obligare ad restitutionem certam, quando constat de causa damni positâ & de damno secuto, & est præsumptio pro efficaciâ illius causæ; sicut non est contra æquitatem, obligare ad votum seruandum, quando constat de voto, & est præsumptio de animo se obligandi. In utroque enim casu, causa obligationis est sufficienter certa in Foro externo; Forum autem externum, & internum, quoad iudicium, idem sunt, ut patet ex dictis.

20 Ad tertiam; Negatur minor; Consilii enim efficacia posidet, non eius reuocatio; nam de hac incertum est, an fuerit sufficiens, de illâ verò dantur omnes conjecturæ, ac iuris præsumptiones, quod effectum sortita sit.

21 Ad quartam; Negatur minor: Nam de Consilio dato non est dubium, sed solùm de ejus efficacia in homicidium; Efficacia autem, cum connaturaliter comitari soleat Consilium, sicut animus se obligandi, promissionem; præsumitur adfuisse, quandiu non probatur oppositum; Sicut in vouente, præsumitur adfuisse animus se obligandi, quandiu ipse oppositum non probat; cum præsertim, ad hoc præsumendum, sint conjecturæ fortissimæ: Consilium datum, homicidium secutum; & incertitudo de sufficientia revocationis, & præsumptio semper stet pro insufficientia reuocationis Consilii, cum tertio modo datum est, ac deinde reuocatum; vt dictum est.

Ad quintam: Est manifesta disparitas; nam Mandans, impossibile est, quod mandatum reuocet, & illud non reuocet sufficienter; Cum enim mandatarius agat solùm nomine Mandantis, & in gratiam illius, reuocato mandato, necessariò statim cessat ratio agendi in mandatario. At, qui accepit Consilium, non agit nomine Consulentis, & in gratiam illius, sed nomine proprio, &, vt rebus suis prospiciat. Hinc autem fit, vt, reuocato Consilio, non statim cesset, in eo, qui Consilium accepit, ratio agendi, illi à Consulente impressa, sed requiratur, vt hæc, rationibus omnino contrariis, ab ipso auferatur; Quod, cum rationes impressæ fuerunt veræ, difficillimum est, eo, quod difficillimum sit, alias rationes illis contrarias æquè efficaces, earumque destructiuas inuenire. 22

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò, quæ dicta sunt, locum habere, vbi non essent validæ coniecturæ, quæ oppositum suaderent, 23

derent. Si enim Cæsar independenter à Consilio Titii fuisset inimicus capitalis Pompeji, vel ei mortem minatus esset, vel omnia ad necem necessaria iam præparasset, aut aliæ similes coniecturæ darentur; in hoc casu præsumptio esset pro sufficientia revocationis, quia coniecturæ istæ sufficienter indicarent, homicidium ortum esse, non tam ex Titii Consilio, quàm ex Cæsaris odio, ac inimicitiâ.

24 Secundò: Dubitantem, an Prælati potestas sit legitima, teneri illi obedire, quia esse legitimam, cum sit qualitas, sive circumstantia potestatis, semper præsumitur, quandiu oppositum non probatur. Similiter, dum coniux dubitat de impedimento dirimente, posse debitum exigere. Tum quia, an detur impedimentum dirimens, est dubium facti; factum autem in dubio non præsumitur, nisi probetur. Tum quia idem est, dubitare de impedimento dirimente, ac dubitare de valore matrimonii, in dubio autem valoris præsumptio stat pro valore, cum valor sit circumstantia, vel qualitas ipsius Matrimonii: *c. si quis acceperit : 33. quæst. 1.* Quod *si c. inquisitioni; de sententia excomm.* Coniux dubitans de impedimento dirimente debitum exigere prohibetur. Hoc intelligitur, ante adhibitam debitam diligentiam ad dubium expellendum.

QUAESTIO XV.

An præceptum de re dubia obliget.

CASUS.

1 CUM Titius ob scientiæ defectum de sua idoneitate ad Confessiones audiendas dubitaret; Prælatus habens aliàs ab Episcopo facultatem, quemcunque ex suis subditis approbandi, ei in virtute Sanctæ Obedientiæ præcepit, vt Confessiones audiret; Titius tamen, cum aliquot viros doctos consuluisset, & dubium deponere non potuisset, eas audire noluit; Quæritur, vtrùm mortaliter peccaverit.

SUMMARIUM.

2 *An materia dubia eximat ab obligatione præcepti.*

9 *Duplex dubium circa materiam præceptam.*

10 *Actus obligatorius obligat ad minimum, quod potest.*

11 *Subditus ad obedientiam tenetur solùm ratione voti.*

12 *Dubitans de materiæ honestate obedire non tenetur.*

13 *Quomodocumque dubitet.*

14 *Superioris præceptum rem illicitam reddere non potest licitam.*

15 *Præceptum Diuinum præualet.*

16 *Superioris poteſtas, ad materiam, ſolum certò licitam, ſe extendit.*

17 *Subditus, ad eam ſolam obligare ſe voluit.*

18 *Superioris poteſtas, non ſe extendit ad dubia.*

19 *Superior, illud ſolum ius habet, quod ſubditi, per votum, contulerant.*

21 *Superioris præceptum, non ſemper, præſumitur iuſtum.*

22 *Præſumitur, quando oritur, ex poteſtate Legislatiuâ.*

23 *Nullum hinc ſequitur inconueniens.*

24 *Superior, in dubio, obligare non poteſt ad ſecreti reuelationem.*

25 *Nec Tempore Quadrageſimæ, ad carnes comedendas.*

26 *Poſſeſſio ſtat pro præcepto Ieiunii.*

27 *Nec in dubio de belli iniuſtitiâ, ad militandum.*

28 *Multo minus, ſi ſubditus, de belli iniuſtitiâ, habeat iudicium probabile.*

2

RATIONES DVBITANDI.

SIcut dubium, circa circumſtantiam facti, non eximit ab obligatione, quia circumſtantia ſemper præſumitur, quandiu oppoſitum non probatur. Ita quæri ſolet, an dubium circa honeſtatem materiæ promiſſæ, vel præceptæ, quæ honeſtas videtur eſſe circumſtantia materiæ, eximat ab obligatione Voti, vel Præcepti. Et ab obligatione quidem præcepti, videtur non eximere, ideoque Titium mortaliter peccaſſe. Ita *Azor. tom. 1. lib. 2. c. 19. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. d. 113. Concl. 3. Valentia 2. 2. d. 2. quæſt. 14. p. 4. Clauis reg. lib. 1. c. 13. n. 40. Nau. c. 23. ſum. n. 37.*

Primò: Quia Superior Titio præcipere poterat, vt Confeſsiones audiret, cum eſſet in poſſeſſione ſuæ poteſtatis præcipiendi, nec de inhoneſtate rei præceptæ conſtaret, ſed ad ſummum, de eâ eſſet dubium, in quo caſu melior erat conditio Superioris poſsidentis. Si autem Superior erat in poſſeſsione præcipiendi, etiam Titius, vtpote ſubditus, erat in obligatione obediendi; Ergo, non obediendo, peccauit. 3

Secundò; Quia Superior habet ius præcipiendi omne id, quod euidenter non conſtat eſſe malum, aut limites eius poteſtatis excedere. Quandiu enim non conſtat, rem præceptam eſſe malam, aut limites eius poteſtatis excedere, nulla eſt ratio illum ſpoliandi iure præcipiendi, quod habet, cum hoc ſit certum, & conſequenter, ſine causâ, illo ſpoliari non poſsit. Sed Titio non conſtabat, eſſe malum, cum eâ idoneitate confeſsiones audire, ſed ad ſummum de hoc dubitabat; Ergo Superior habebat ius, hoc illi imperandi, & conſequenter ipſe quoque obligationem obediendi; ideoque non obediendo peccauit. 4

Tertiò; Quia toties ſubditus præcepto Superioris obedire tenetur, quoties non probat ſuam exemptionem à tali præcepto; cum enim poſſeſsio, & iuris præſumptio ſtet pro præcepto, quod eſt certum, Subdito incumbit onus ſuam exemptionem probandi, & afferendi rationes, illum à præcepto excuſantes. Sed Titius probare non poterat, quod audire in illis circumſtantiis Confeſsiones, eſſet illicitum; de hoc enim ſolùm dubitabat; Ergo tenebatur obedire, & conſequenter non obediendo peccauit. 5

Quar-

6 Quartò; Quia, Superioris præceptum in dubio præsumitur iustum nec limites potestatis excedere; vnde, in dubio, de iure belli omnes communiter docent; Subditos teneri Principi obedire, nec debere, belli causas inquirere; sed præsumere, bellum esse iustum, cum Optimatum Consilio decretum fuerit; sed, cum præceptum præsumitur justum, habet vim obligandi; Ergo in dubio habet vim obligandi, & Subditus obligationem obediendi; Subditus enim præsumere potest, ac debet, præceptum esse iustum; cum non magis sibi credere teneatur, quàm Superiori.

7 Quintò; Quia, si in dubio præceptum Superioris non præsumeretur esse iustum, sequeretur, quod Superior, quotiescumque aliquid præcipit, sui præcepti rationem reddere teneretur, & manifestare, quo iure hoc faceret, antequam Subditi tenerentur obedire. Hoc autem in maximum gubernationis damnum vergeret; Illam enim redderet difficillimam, & Subditorum iudicio subjiceret, quatenus eorum esset iudicare, an rationes essent ad præcipiendum sufficientes. Cum ergo Superioris præceptum semper præsumatur iustum, semper habet vim obligandi, quandiu non probatur oppositum; & consequenter Subditus in dubio ei tenetur obedire, dubium deponendo; habet enim rationem sufficientem illud deponendi, quæ ratio, est præcepti possessio.

NOTABILIA.

8 ADuertendum est primò; Titium dupliciter dubitare potuisse; primò de scientià, ad confessiones audiendas requisità, an esset sufficiens, vel insufficiens; & hoc fuisset dubium facti, & speculatiuum, sicut si dubitasset, an Cæsaris homicidium secutum esset ex eius consilio, an non: secundò de ipsà Sacramenti administratione, an sibi esset licita, an illicita; & hoc fuisset dubium practicum, quia fuisset de ipsà operatione, an esset facienda, vel non.

Aduertendum est secundò; Actum quemcumque obligatorium ita præsumi factum, vt minus, quam fieri possit, sit agenti onerosus; hinc autem fit, ut, si quis voueat calicem, satisfaciat, dando cupreum, nec teneatur dare argenteum; & qui vouit ieiunare, vel dare eleemosynam indeterminatè, per vnicum ieiunium satisfaciat, & quantitatem quamcumque minimam tradendo; Quia Votum strictè, quantum fieri potest, interpretandum est; Tum, vt vitetur, quantum fieri potest, peccati periculum; Tum quia ita habetur *c. ex parte de censib.* Tum quia in legatis, quando non constat de intentione Testatoris, Testator præsumitur legare voluisse minimum, quod potuit, vt ad minimum grauaret hæredem. *L. v. 73. ff. de Legatis* 3. Ergo etiam in voto, Vouens censendus est, voluisse se obligare ad minimum, quod potuit; Tam enim vota, quam legata, ex libera Vouentis intentione pendent; ita *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 9. & Sanch. lib. 4. c. 15. num. 46.* 9

Aduertendum est tertiò; Titium non teneri ad obediendum Prælato, nisi ratione professionis religiosæ, ac voti Obedientiæ in eà emissi; ratione enim solius professionis, ei erat subditus; Cum ergo professio sit actus obligatorius, censetur obligare ad minimum, quod potest; ideo- 10

vllâ exceptione, valet in omni casu, etiam irregularitatis ratione homicidii, vt infra patebit; In dubio verò circumstantiæ facti non valet; Imò in hoc dubio datur aliud principium oppositum non minus vniuersale; Quod scilicet: *In dubio circumstantia, quæ comitari solet actionem, defectus non præsumitur, nisi probetur; & neganti incumbit onus probandi, non asserenti*; siue, quod idem est; circumstantia semper præsumitur, quandiu oppositum non probatur.

5 Veritas autem huius principii fundatur in modo, quo connaturaliter operamur; Dum enim operamur, semper regulariter loquendo, operamur cum debitis circumstantiis. Sic, qui loquitur, regulariter loquitur id, quod habet in corde, qui promittit serio, & ex animo promittit; Qui agit, deliberatè agit, & cum debitâ aduertentiâ. Hinc ergo fit, vt, cum constat de aliqua operatione, semper præsumantur in iure omnes circumstantiæ debitæ, nisi earum defectus probetur, quia hic est modus operandi nobis magis connaturalis & consuetus; Et præsumptio nihil aliud est, quam probabilis coniectura ex iis, quæ communiter solent contingere. Cum autem iudicium Fori interni semper conformetur iudicio Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt dictum est: hinc fit, vt etiam in Foro conscientiæ, cum constat de facto & operatione, semper præsumantur adesse debitæ circumstantiæ, quandiu non probatur oppositum.

6 Quod confirmari vlterius potest etiam ex regulâ illâ vniuersali, quod *in dubio melior est conditio possidentis*: nam, cum constat de facto, & dubium est de circumstantiâ, possessio stat pro facto, quod est certum, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia. Ergo tunc melior est conditio facti, quàm circumstantiæ, sicque præualet obligatio, quæ connaturaliter sequitur ex facto. His positis,

RESOLUTIO.

Ad casum respondetur: Cum versemur in dubio, non facti, sed circumstantiæ; Sempronium obligari ad votum implendum, ita *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. num. 37. & lib. 4. sum. c. 1. num. 13. Suar. de cens. tom. 5. disp. 40. s. 6. num. 5. & tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 6. num. 3. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 3. num. 30. Bonac. de cens. disp. 2. quæst. 2. pun. 6. §. 2. num. 50. & d. 4. de voto quæst. 2. pun. 3. §. 2. nu. 17. circa medium. Sayrus lib. 3. c. 28. Henriq. lib. 6. cap. 26. n. 7.* 7

Probatur primò: Quia in dubio circumstantiæ, defectus in Foro externo non præsumitur, nisi probetur, & præsumptio iuris stat pro circumstantiâ, non verò pro eius defectu; Iudicium autem Fori interni sequitur iudicium Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt sæpius dictum est. 8

Secundò: Quia possessio stat pro facto, eiusque obligatione, quæ cum ex facto connaturaliter sequatur, est certa, sicut certum est ipsum factum; non verò pro excusatione obligationis, cum hæc sit dubia, sicut dubia est circumstantia, ad quam sequi deberet. 9

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: cum constat, latam esse censuram, sed dubitatur, 10

tatur, an Superior habuerit causam sufficientem ad eam ferendam; vel an censura ipsa sit iusta, vel an sit debito modo lata, vel an sit lata animo ligandi, &c. semper censuram esse validam, & ligare, quia in his omnibus casibus, constat de facto, & est dubium solum de aliquâ circumstantiâ facti. In dubio autem circumstantiæ defectus non præsumitur, nisi probetur; Et possessio stat pro obligatione censuræ, quæ est certa, non verò pro eius excusatione, de quâ dubitatur.

11 Secundò: *Cum in cap. Ad audientiam, & in cap. significasti*: *deciditur*: in dubio homicidii dubitantem iudicandum esse irregularem; decretum illud intelligendum esse, non de dubio facti, cum scilicet dubitat quis, an ab eo graviter vulneratus mortuus sit, vel non mortuus, & adhibitâ debitâ diligentiâ certificari non potest: In hoc enim casu valet regula vniuersalis, quod *factum in dubio non præsumitur, nisi probetur*; sed de dubio circumstantiæ facti, quando scilicet dubitat quis, an Titius à Sempronio occisus, ab eo fuerit occisus propter suum consilium, vel quando sequitur abortus, dubitat, an fœtus esset animatus, vel non &c. In his enim & similibus casibus, cum constet de homicidio, & de abortu, & sit dubium solum de circumstantiâ; dubitans censendus est irregularitatem incurrisse, quia possessio stat pro homicidio & pro abortu, quæ certa sunt, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia: Et cum defectus circumstantiæ non præsumatur, consequenter dubitans præsumitur suo consilio in homicidium influxisse, vel fœtum per abortum emissum fuisse animatum. Ita *Henriquez lib. 14. cap. 14. n. 3. & alii, quos refert Rebellius par. 2. lib. 1. quæst. 3. sec. 2. num. 13.*

Tertiò: cum constat, latam esse legem, & dubitatur, an fuerit acceptata, vel sufficienter promulgata, aut usu recepta vel abrogata, legem obligare; Tum quia acceptatio, promulgatio & abrogatio sunt circumstantiæ legis. In dubio autem circumstantiæ defectus non præsumitur, nisi probetur. Tum quia possessio stat pro lege, eiusque obligatione quæ est certa; non verò pro eius acceptatione & abrogatione, quæ sunt incertæ; Tum denique: quia cum constet de lege in Foro externo, etiam circumstantia præsumitur. Ergo etiam in Foro interno: idem enim est iudicium Fori interni & externi, quando externum falsâ Præsumptione non nititur. 12

Quartò: Eum, qui scit, se votum emisisse, sed dubitat hic & nunc, an votum obliget ratione alicuius circumstantiæ occurrentis: V.G. ratione finis, vel ratione materiæ, quæ dubitatur esse indifferens, teneri votum implere; Tum quia possessio stat pro Voto, de quo constat fuisse emissum, non verò pro eius excusatione, cum de illâ dubitetur: Tum quia præsumptio stat pro circumstantiis, cum earum defectus nunquam præsumatur, nisi probetur: Tum denique, quia obligatio naturaliter sequitur ad votum, nisi contrarium ostendatur. Cum ergo constet de voto, constat etiam de eius obligatione, nec contrarium ostenditur. 13

Quintò: In dubio, an promissio vel votum aut Matrimonium sit validum, censendum esse validum: Tum quia votum vel Matrimonium est certum, & dubium 14

est solum de aliquâ circumstantiâ ad eius valorem requisitâ. In dubio autem circumstantiæ, defectus non præsumitur, nisi probetur; Tum quia, possessio stat pro voto, vel matrimonio, quod est certum; Tum denique, quia præsumendum est, votum, vel matrimonium, factum esse, cum omnibus conditionibus, ad valorem necessariis, cum hic sit modus operandi nobis connaturalis, vnde, *in c. si quis acceperit: 35. q. 1.* deciditur, cum dubium est, an matrimonium sit validum, iterum non esse contrahendum, sed pro matrimonii valore esse præsumendum.

15 Sextò; In dubio, an alienatio sit facta cum debitis solemnitatibus, talem alienationem esse validam; tum quia solemnitates, cum sint circumstantiæ, alienationem regulariter comitantes, præsumuntur adfuisse, cum illarum defectus nunquam præsumatur, nisi probetur; Tum quia, possessio stat pro alienatione, de qua constat fuisse factam, & consequenter etiam pro ejus valore, cum hic connaturaliter sequatur ad alienationem, sicut obligatio connaturaliter sequitur ad promissionem.

16 Quotiescumque ergo occurret aliquod dubium; videndum statim erit, an illud, sit dubium facti, an verò dubium de circumstantia facti. Si fuerit dubium facti, valebit principium illud vniuersalissimum. *Factum, in dubio, non præsumitur nisi probetur.* Si verò fuerit dubium de circumstantia facti, valebit hoc aliud; *Defectus, non præsumitur, nisi probetur*; sicque ex his duobus principiis, solui facilè poterunt, omnes similes casus, in quacumque materiâ, occurrentes.

QVAESTIO XIV.

An qualibet conscientia dubia circa circumstantiam facti, vllam pariat obligationem.

CASUS.

1 TITIUS, Consilium dederat Cæsari; vt Pompeium occideret, sed postea consilium reuocauerat. Accidit tamen, vt Cæsar, Pompeium occiderit; quo audito, Titius statim dubitare cœpit, an Cæsar, eius consilio, ad homicidium illud motus fuerit; & consequenter, an ipse, homicidii particeps fuerit, & ad damnorum restitutionem teneatur: Quæritur, an teneatur.

SVMMARIVM.

8 *Quot modis consuli possit homicidium.*
9 *Consulens aliquando, revocato consilio, ad nihil tenetur.*
10 *Possessio tunc stat pro revocatione.*
11 *In Foro externo, consilium censetur sufficienter reuocatum.*
12 *Aliquando consulens, etiam reuocato consilio, tenetur ad damna.*

13 *Pos-*

13 *Possessio tunc stat pro efficacia Consilii.*
14 *Dubitans se, suo Consilio, fuisse causam mortis, tenetur ad damna.*
15 *Sufficientia reuocationis Consilii, in Foro externo, non præsumitur.*
16 *Efficacia sequi solet Consilium.*
17 *Dans gladium, semper censetur ad homicidium concurrere, quamdiu quis, illo gladio, occiditur.*
18 *Delictum tunc est certum, & excusatio incerta.*
19 *Rationabiliter Consiliarius obligatur ad damna.*
21 *Efficacia Consilii, rationabiliter præsumitur.*
22 *Reuocatio mandati, semper est sufficiens, non sic reuocatio Consilii.*
23 *Coniectura in oppositum, probant sufficientiam reuocationis.*
24 *Subditus, in dubio, an Prælati potestas sit legitima, obedire tenetur.*

RATIONES DUBITANDI.

2 QVamuis, ex dictis *Quæst. præced.* constet, operationis qualitatem, siue circumstantiam, regulariter præsumi, quandiu non probatur oppositum. Vt tamen veritas hujus principii, clarius adhuc appareat, præsens casus proponitur; in quo Titius, ad damnorum restitutionem, non videtur teneri; ita *Clauis reg. lib.* 10. *tr.* 2. *c.* 8. *nu.* 1. *Rebell. p.* 1. *de just. lib.* 2. *q.* 14. *s.* 2. *Henriq. lib.* 14. *de irreg. c.* 3. *n.* 4. *Castrop. p.* 1. *d.* 3. *n.* 4. *Filliuc. to.* 2. *tract.* 21. *c.* 4. *num.* 167.

3 Primò; quia Titius, dum dubitavit, an, suo Consilio, causa fuerit homicidii, dubitauit de delicto; Ergo, stante tali dubio, teneri non potest ad restitutionem damnorum; hæc enim restitutio, cum sit pœna delicti, debet esse proportionata delicto. Delicto autem dubio, non potest esse debita, ac proportionata, pœna certa.

Secundò; Quia æquum non est, obligare ad satisfactionem certam, quem certum non est, causam damni fuisse. Quandiu autem Titius dubitat, certus non est, se fuisse per suum Consilium causam homicidii, & consequenter damni, ex illo secuti. 4

Tertiò; Quia, in dubio, melior est conditio possidentis; Consilii autem reuocatio videtur possidere; quia consilium fuit reuocatum. Ergo, quandiu non constat, Consilium Titii, ad homicidium concurrisse; Titius ad restitutionem obligari iustè non potest. 5

Quartò; Quia pro illo stat possessio, pro quo stat iuris præsumptio; quando enim, suborto dubio, & debitâ adhibitâ diligentiâ, veritas non apparet, standum est præsumptioni, ac iudicio Fori externi, cum idem sit iudicium Fori interni ac externi, quando Forum externum, falsâ præsumptione non nititur. Sed iuris præsumptio stat pro reuocatione Consilii; In dubio enim, delictum, & factum, in Foro externo, non præsumuntur, nisi probentur. Ergo possessio, in dubio, stat pro reuocatione Consilii. Unde Titius formare sibi potest certum iudicium practicum, quod ad restitutionem non teneatur; Sic enim ratiocinari potest. *In dubio melior est conditio possidentis, & possessor ad nihil tenetur. Sed Consilii reuocatio possidet, cùm pro illâ stet iuris præsumptio; Ergo melior est illius conditio;* Sicque ad nihil teneor. 6

Quintò; Quia, si Titius mandatum dedisset ad occidendum, & postea reuocasset; 7

casset; quamvis mandatarius homicidium commisisset, non propterea imputaretur Titio, & possessio ac præsumptio staret pro reuocatione: Sed etiam supponitur reuocasse Consilium. Ergo homicidium secutum Titio imputari non potest, & præsumptio stat pro reuocatione, quam constat fuisse factam; mandatum enim & Consilium in ordine ad concurrendum ad homicidium, eodem modo se habere videntur. Imò mandatum videtur efficacius influere ac mouere quàm Consilium.

NOTABILE.

8 Aduertendum est; tribus modis potuisse Titium homicidium consulere: Primò solis precibus & auctoritate Cæsarem ad illud inducendo ac mouendo. Secundò: Rationes ad hoc idoneas, sed falsas proponendo: Vt, quod Pompeius eius fratrem occiderit, vel hæreditatem impedierit, vel ei mortem machinetur. Tertiò: rationes idoneas proponendo, sed veras; Vt quod eius mors futura sit vtilis ad lites terminandas, ad hæreditatem Titii consequendam &c. Si Titius Consilium primò aut secundo modo dedit, illud sufficienter reuocauit, vel similibus precibus contrariis, vel indicando rationes à se illi propositas fuisse falsas; Sic enim cessauit in Cæsare motiuum occidendi Pompeium, & censetur à Titio sufficienter sublatum, ita vt homicidium imputandum iam sit soli malitiæ Cæsaris. At si Consilium dedit tertio modo, quantumcunque illud reuocare conatus sit, nunquam tamen sufficienter reuocauit; quia semper remansit in Cæsare ratio illa, à qua primò motus fuit ad Pompeium occidendum; Eo modo, quo, si gladium ad id commodasset, nunquam sufficienter reuocasset concursum in homicidium, nisi re ipsâ ei gladium abstulisset. Vsus enim gladii semper imputatur tradenti. Hoc posito,

RESOLUTIO I.

Ad Casum Resp. primò: Titium, 9 si primo aut secundo modo Consilium dedit ac reuocauit, ad restitutionem non teneri; ita *Bonac. d. 1. de contract. qu. 2. p. 4. nu. 3. & reliqui omnes superius citati.*

Primò: Quia possessio tunc stat pro 10 reuocatione Consilii; cum hæc sit certa, & communiter iudicetur sufficiens; Vnde homicidium rationabiliter præsumi potest ex solâ Cæsaris malitiâ secutum.

Secundò: Quia in Foro externo Con- 11 silium sic reuocatum, censeretur fuisse sufficienter reuocatum, nec homicidium imputaretur amplius consulenti; positis enim precibus contrariis, vel indicatâ falsitate rationis ac motiui propositi ad occidendum, Cæsar moueri amplius rationabiliter ab illâ ratione non potuit ad Pompeium occidendum. Ergo etiam censetur sufficienter reuocatum in Foro Conscientiæ; idem enim est iudicium vtriusque Fori, vt sæpiùs dictum est.

RESOLUTIO II.

Resp. 2. Titium, si tertio modo Con- 12 silium dedit ac reuocauit; ad restitutionem teneri, ita *Sanch. d. 41. num. 17. Lessius lib. 2. c. 27. d. 3. Molina tom. 3. disp. 736. num. 6. Salas 1. 2. tr. 8. d. 1. s. 23. num. 242.*

Primò:

13 Primò: Quia possessio tunc stat pro Consilio, eiusque efficacia; Certum est enim, fuisse datum Consilium, & Consilium ex se fuisse aptum ad homicidium causandum, sed non est certum fuisse sufficienter reuocatum. Cum ergo constet de efficacià Consilii, & non constet de sufficientià reuocationis, possessio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

14 Secundo: Quia, qui post votum emissum dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, perinde ac si animum certè habuisset. Ergo etiam qui post datum Consilium ex se aptum ad mouendum ad homicidium, dubitat, an illud sufficienter reuocauerit; secuto homicidio tenetur ad damnorum restitutionem, perinde ac si illud certò non reuocasset, sed Consilium verè homicidium illud causasset. Ideo enim cum uouens dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, quia cum nemo præsumatur dicere id, quod in corde non habet; Eo ipso, quod constat de promissione, & dubitatur de animo se obligandi, præsumptio ac possessio est pro animo se obligandi, cum verba promissionis hoc significent. Sed etiam qui dat Consilium, proponere regulariter solet rationes efficaces ad mouendum. Ergo eo ipso, quod constat de Consilio dato & de homicidio secuto, præsumptio ac possessio stat pro eius efficacià in homicidium; Ergo, sicut vouens in dubio animi tenetur seruare votum; ita consulens secuto homicidio in dubio efficaciæ sui Consilii tenetur ad restitutionem.

15 Tertiò: Quia pro eo stat possessio, pro quo stat Iuris præsumptio. Vnde, cum non constat de veritate, standum est iuris præsumptioni, quia hæc habetur pro veritate, donec oppositum probetur, vt prob. *Molin. tom. 1. tract. 2. d. 196. & Menoch. lib. 1. de præsumpt. qu. 4. num. 3.* Sed posito Consilio ad homicidium, & homicidio secuto, & incertitudine de sufficientia reuocationis, præsumptio iuris stat pro efficacià Consilii; In Foro enim externo consilium præsumeretur suum habuisse effectum, & consulenti incumberet onus probandi, quod homicidium secutum non fuerit effectus sui Consilii; Ergo possessio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

16 Quartò: Quia non minus connaturaliter ad Consilium sequitur ex se efficacia in ordine ad suum effectum, quàm ad promissionem, sequatur obligatio. Ergo sicut dum constat de promissione, præsumptio stat pro obligatione; ita dum constat de Consilio, & de homicidio secuto, præsumptio stat pro efficacià Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi; qualitas enim, quæ à naturà inest, semper inesse præsumitur, vt probat *Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 14. num. 3.*

17 Quintò; Quia, si Titius gladium Cæsari commodasset ad Pompeium occidendum, nec illum ei deinde re ipsà abstulisset, quamuis sæpiùs efficaciter tentasset, & Cæsar de facto Pompeium occidisset; Titius in Foro externo præsumeretur ad homicidium illud concurrisse, nisi aliunde constaret, Cæsarem non occidisse Pompeium gladio, sed alio instrumento. Sed Titius eiusdem Cæsaris animo impres-

impreſsit de facto rationem ſufficienter, ex ſe, inducentem ad homicidium; & homicidium ſecutum eſt; Ergo per talem rationem, præſumetur ad homicidium concurriſſe, quandiu non conſtabit, Cæſarem aliunde fuiſſe motum, ad illud homicidium patrandum.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

18 AD rationes autem in contrarium; ad primam; Negatur Antecedens; delictum eſt enim certum, & dubium ſolum eſt de qualitate delicti, ſcilicet de Conſilii efficaciâ; ſicut, cum vouens dubitat de animo ſe obligandi, dubium non eſt de voti emiſsione, ſed ſolum de eius qualitate; Hæc autem, ſicut præſumitur in vno, ita præſumitur etiam in alio, in ordine ad effectum obligandi.

19 Ad ſecundam Reſp. non eſſe contra æquitatem, obligare ad reſtitutionem certam, quando conſtat de cauſa damni poſitâ & de damno ſecuto, & eſt præſumptio pro efficaciâ illius cauſæ; ſicut non eſt contra æquitatem, obligare ad votum ſeruandum, quando conſtat de voto, & eſt præſumptio de animo ſe obligandi. In vtroque enim caſu, cauſa obligationis eſt ſufficienter certa in Foro externo; Forum autem externum, & internum, quoad iudicium, idem ſunt, ut patet ex dictis.

20 Ad tertiam; Negatur minor; Conſilii enim efficacia poſsidet, non eius reuocatio; nam de hac incertum eſt, an fuerit ſufficiens, de illâ verò dantur omnes conjecturæ, ac iuris præſumptiones, quod effectum ſortita ſit.

21 Ad quartam; Negatur minor: Nam de Conſilio dato non eſt dubium, ſed ſolùm de ejus efficacia in homicidium; Efficacia autem, cum connaturaliter comitari ſoleat Conſilium, ſicut animus ſe obligandi, promiſſionem; præſumitur adfuiſſe, quandiu non probatur oppoſitum; Sicut in vouente, præſumitur adfuiſſe animus ſe obligandi, quandiu ipſe oppoſitum non probat; cum præſertim, ad hoc præſumendum, ſint conjecturæ fortiſſimæ: Conſilium datum, homicidium ſecutum; & incertitudo de ſufficientia revocationis, & præſumptio ſemper ſtet pro inſufficientia reuocationis Conſilii, cum tertio modo datum eſt, ac deinde reuocatum; vt dictum eſt.

Ad quintam: Eſt manifeſta diſparitas; nam Mandans, impoſſibile eſt, quod 22 mandatum reuocet, & illud non reuocet ſufficienter; Cum enim mandatarius agat ſolùm nomine Mandantis, & in gratiam illius, reuocato mandato, neceſſariò ſtatim ceſſat ratio agendi in mandatario. At, qui accepit Conſilium, non agit nomine Conſulentis, & in gratiam illius, ſed nomine proprio, &, vt rebus ſuis proſpiciat. Hinc autem fit, vt, reuocato Conſilio, non ſtatim ceſſet, in eo, qui Conſilium accepit, ratio agendi, illi à Conſulente impreſſa, ſed requiratur, vt hæc, rationibus omnino contrariis, ab ipſo auferatur; Quod, cum rationes impreſſæ fuerunt veræ, difficillimum eſt, eo, quod difficillimum ſit, alias rationes illis contrarias æquè efficaces, earumque deſtructiuas inuenire.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò, quæ dicta 23 ſunt, locum habere, vbi non eſſent validæ coniecturæ, quæ oppoſitum ſuaderent,

Digitized by Google

derent. Si enim Cæsar independenter à Consilio Titii fuisset inimicus capitalis Pompeji, vel ei mortem minatus esset, vel omnia ad necem necessaria iam præparasset, aut aliæ similes coniecturæ darentur; in hoc casu præsumptio esset pro sufficientia revocationis, quia coniecturæ istæ sufficienter indicarent, homicidium ortum esse, non tam ex Titii Consilio, quàm ex Cæsaris odio, ac inimicitiâ.

24 Secundò: Dubitantem, an Prælati potestas sit legitima, teneri illi obedire, quia esse legitimam, cum sit qualitas, sive circumstantia potestatis, semper præsumitur, quandiu oppositum non probatur. Similiter, dum coniux dubitat de impedimento dirimente, posse debitum exigere. Tum quia, an detur impedimentum dirimens, est dubium facti; factum autem in dubio non præsumitur, nisi probetur. Tum quia idem est, dubitare de impedimento dirimente, ac dubitare de valore matrimonii, in dubio autem valoris præsumptio stat pro valore, cum valor sit circumstantia, vel qualitas ipsius Matrimonii: *c. si quis acceperit : 33. quæst. 1.* Quod *si c. inquisitioni; de sententia excomm.* Coniux dubitans de impedimento dirimente debitum exigere prohibetur. Hoc intelligitur, ante adhibitam debitam diligentiam ad dubium expellendum.

QUAESTIO XV.

An praceptum de re dubia obliget.

CASUS.

1 CUM Titius ob scientiæ defectum de sua idoneitate ad Confessiones audiendas dubitaret; Prælatus habens aliàs ab Episcopo facultatem, quemcunque ex suis subditis approbandi, ei in virtute Sanctæ Obedientiæ præcepit, vt Confessiones audiret; Titius tamen, cum aliquot viros doctos consuluisset, & dubium deponere non potuisset, eas audire noluit; Quæritur, vtrùm mortaliter peccaverit.

SVMMARIVM.

8 *An materia dubia eximat ab obligatione pracepti.*

9 *Duplex dubium circa materiam praceptam.*

10 *Actus obligatorius obligat ad minimum, quod potest.*

11 *Subditus ad obedientiam tenetur solùm ratione voti.*

12 *Dubitans de materia honestate obedire non tenetur.*

13 *Quomodocumque dubitet.*

14 *Superioris praceptum rem illicitam reddere non potest licitam.*

Digitized by Google

15 *Praeceptum Diuinum praualet.*
16 *Superioris potestas, ad materiam, solum certò licitam, se extendit.*
17 *Subditus, ad eam solam obligare se voluit.*
18 *Superioris potestas, non se extendit ad dubia.*
19 *Superior, illud solum ius habet, quod subditi, per votum, contulerunt.*
21 *Superioris praeceptum, non semper, praesumitur iustum.*
22 *Praesumitur, quando oritur, ex potestate Legislatiuà.*
23 *Nullum hinc sequitur inconveniens.*
24 *Superior, in dubio, obligare non potest ad secreti revelationem.*
25 *Nec Tempore Quadragesimae, ad carnes comedendas.*
26 *Possessio stat pro praecepto Ieiunii.*
27 *Nec in dubio de belli iniustitià, ad militandum.*
28 *Multo minus, si subditus, de belli iniustitià, habeat iudicium probabile.*

2

RATIONES DVBITANDI.

SIcut dubium, circa circumstantiam facti, non eximit ab obligatione, quia circumstantia semper praesumitur, quandiu oppositum non probatur. Ita quaeri solet, an dubium circa honestatem materiae promissae, vel praeceptae, quae honestas videtur esse circumstantia materiae; eximat ab obligatione Voti, vel Praecepti. Et ab obligatione quidem praecepti, videtur non eximere, ideoque Titium mortaliter peccasse. Ita *Azor. tom. 1. lib. 2. c. 19. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. d. 113. Concl. 3. Valentia 2. 2. d. 2. quaest. 14. p. 4. Clauis reg. lib. 1. c. 13. n. 40. Nau. c. 23. sum. n. 37.*

Primò: Quia Superior Titio praecipere poterat, vt Confessiones audiret, cum esset in possessione suae potestatis praecipiendi, nec de inhonestate rei praeceptae constaret, sed ad summum, de eâ esset dubium, in quo casu melior erat conditio Superioris possidentis. Si autem Superior erat in possessione praecipiendi, etiam Titius, vtpote subditus, erat in obligatione obediendi; Ergo, non obediendo, peccauit. 3

Secundò; Quia Superior habet ius praecipiendi omne id, quod euidenter non constat esse malum, aut limites eius potestatis excedere. Quandiu enim non constat, rem praeceptam esse malam, aut limites eius potestatis excedere, nulla est ratio illum spoliandi iure praecipiendi, quod habet, cum hoc sit certum, & consequenter, sine causâ, illo spoliari non possit. Sed Titio non constabat, esse malum, cum eâ idoneitate confessiones audire, sed ad summum de hoc dubitabat; Ergo Superior habebat ius, hoc illi imperandi, & consequenter ipse quoque obligationem obediendi; ideoque non obediendo peccauit. 4

Tertiò; Quia toties subditus praecepto Superioris obedire tenetur, quoties non probat suam exemptionem à tali praecepto; cum enim possessio, & iuris praesumptio stet pro praecepto, quod est certum, Subdito incumbit onus suam exemptionem probandi, & afferendi rationes, illum à praecepto excusantes. Sed Titius probare non poterat, quod audire in illis circumstantiis Confessiones, esset illicitum; de hoc enim solùm dubitabat; Ergo tenebatur obedire, & consequenter non obediendo peccauit. 5

Quare.

6 Quartò; Quia, Superioris præceptum in dubio præsumitur iustum nec limites potestatis excedere; vnde, in dubio, de iure belli omnes communiter docent; Subditos teneri Principi obedire, nec debere, belli causas inquirere; sed præsumere, bellum esse iustum, cum Optimatum Consilio decretum fuerit; sed, cum præceptum præsumitur iustum, habet vim obligandi; Ergo in dubio habet vim obligandi, & Subditus obligationem obediendi; Subditus enim præsumere potest, ac debet, præceptum esse iustum; cum non magis sibi credere teneatur, quàm Superiori.

7 Quintò; Quia, si in dubio præceptum Superioris non præsumeretur esse iustum, sequeretur, quod Superior, quotiescumque aliquid præcipit, sui præcepti rationem reddere teneretur, & manifestare, quo iure hoc faceret, antequam Subditi tenerentur obedire. Hoc autem in maximum gubernationis damnum vergeret; Illam enim redderet difficillimam, & Subditorum iudicio subiiceret, quatenus eorum esset iudicare, an rationes essent ad præcipiendum sufficientes. Cum ergo Superioris præceptum semper præsumatur iustum, semper habet vim obligandi, quandiu non probatur oppositum; & consequenter Subditus in dubio ei tenetur obedire, dubium deponendo; habet enim rationem sufficientem illud deponendi, quæ ratio, est præcepti possessio.

NOTABILIA.

8 Aduertendum est primò; Titium dupliciter dubitare potuisse; primò de scientiâ, ad confessiones audiendas requisitâ, an esset sufficiens, vel insufficiens; & hoc fuisset dubium facti, & speculatiuum, sicut si dubitasset, an Cæsaris homicidium secutum esset ex eius consilio, an non: secundò de ipsâ Sacramenti administratione, an sibi esset licita, an illicita; & hoc fuisset dubium practicum, quia fuisset de ipsâ operatione, an esset facienda, vel non.

Aduertendum est secundò; Actum quemcumque obligatorium ita præsumi factum, vt minus, quam fieri possit, sit agenti onerosus; hinc autem fit, ut, si quis voueat calicem, satisfaciat, dando cupreum, nec teneatur dare argenteum; & qui vouit ieiunare, vel dare eleemosynam indeterminatè, per vnicum ieiunium satisfaciat, & quantitatem quamcumque minimam tradendo; Quia Votum strictè, quantum fieri potest, interpretandum est; Tum, vt vitetur, quantum fieri potest, peccati periculum; Tum quia ita habetur *c. ex parte de censib.* Tum quia in legatis, quando non constat de intentione Testatoris, Testator præsumitur legare voluisse minimum, quod potuit, vt ad minimum grauaret hæredem. *L. u. 73. ff. de Legatis* 3. Ergo etiam in voto, Vouens censendus est, voluisse se obligare ad minimum, quod potuit; Tam enim vota, quam legata, ex libera Vouentis intentione pendent; ita *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 9. & Sanch. lib. 4. c. 15. num. 46.* 9

Aduertendum est tertiò; Titium non teneri ad obediendum Prælato, nisi ratione professionis religiosæ, ac voti Obedientiæ in eâ emissi; ratione enim solius professionis, ei erat subditus; Cum ergo professio sit actus obligatorius, censetur obligare ad minimum, quod potest; ideo- 10

N 2 que

que solum ad materiam certam ac licitam, non verò ad dubiam. Hinc autem fit, vt neque Superioris potestas ac iurisdictio, quamuis data à Pontifice ad aliam materiam se extendere possit, quam ad certam ac licitam; Superioris enim iurisdictio cum radicaliter oriatur ex voto subditi, ad alia se extendere non potest, quàm ad ea, ad quæ votum ipsum extenditur. His positis,

RESOLUTIO.

11 Resp. Titium, quomodocunque dubitauerit, Superioris præcepto non obediendo, non peccasse, *Vasq. 1. 2. d. 66. c. 6. n. 51. Sanch. lib. 2. matr. d. 41. num. 33. & lib. 4. sum. c. 15. num. 32. Ioan. Sanch. d. 43. num. 3. Suar. tom. 3. de relig. lib. 10. c. 3. in prim. resp. Castropal. p. 1. d. 3. p. 13. num. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 9. multis relatis.*

12 Primò; Quia quomodocunque dubitauerit, non tenebatur obedire; quocumque enim modo dubitauerit, semper illicitum ei erat obedire; Nam si de ipsâ Sacramenti administratione practicè dubitauit, an ei esset licita, vel illicita; Cum hoc dubio licitè obedire non potuit, quia operari cum dubio practico est intrinsecè malum, & aliunde hoc dubium deponere non potuit, etiamsi ad illud vincendum debitam adhibuerit diligentiam. Si verò dubitavit de ipsâ scientiâ, an esset sufficiens, vel insufficiens, neque post adhibitam diligentiam dubium hoc vincere potuit; etiam cum hoc dubio licitè obedire non potuit; Tum quia, cum hoc esset dubium facti, & factum in dubio non præsumatur, præsumere non poterat, se scientiam sufficientem habere. Tum quia pœnitentiæ administratio stante hoc dubio illi erat illicita, erat enim contra præceptum Diuinum obligans ad Sacramenta ritè ministranda, quod in dubio adhuc obligabat, cum pro illo staret possessio, eo quod esset certum, & excusatio incerta. Posito ergo, quod Titius cum eo dubio licitè obedire non potuerit, obedire non tenebatur; ideoque non obediendo non peccauit; cum præsertim Superioris præceptum ei sufficiens non fuerit ad dubium deponendum.

Secundò: Quia Superioris præceptum non potuit Titio reddere licitum, quod antea illi erat illicitum, neque enim ex eo quod Superior præcipiat reuelationem peccati in Confessione auditi, reddere potest reuelationem illam ex illicita licitam. Sed ante Superioris præceptum erat Titio simpliciter illicitum, Confessiones audire; Tum quia erat illicitum, operari cum dubio. Tum quia erat illicitum, Confessiones cum dubio de scientia debitâ audire. Ergo Superioris præceptum non potuit ei pœnitentiæ administrationem reddere licitam, & consequenter nec ad illam obligare. 13

Tertiò: Quia, si Superior Sacerdoti dubitanti, an homicidium aliquod eius consilio secutum sit, præciperet, vt celebraret; Sacerdos ille nec obedire teneretur, nec posset: quia Ecclesia in dubio de homicidio declarat irregularem, & prohibet celebrationem. Sed etiam præceptum Diuinum prohibet, ne quis in dubio de scientia necessaria Sacramentum ullum ministret; prohibet enim, ne 14

quis

quis illud sine debitâ scientiâ ministret, & qui dubitat, illam non habere præsumitur, cum sit dubium facti; Ergo Titius obedire nec tenebatur, nec poterat.

15 Quartò: Quia Superior nunquam habuit potestatem præcipiendi nisi licita; Ergo eo ipso quod dubitatur, an res præcepta sit licita, dubitatur, an potestas Superioris ad illam se extendat; sed idem est dubitare, an præceptum ad rem præceptam se extendat, ac dubitare, an detur præceptum; Ergo eo ipso, quod dubitatur, an res sit licita, dubitatur, an de illa detur præceptum; In dubio autem obligationis vel præcepti nulla datur obligatio, quia possessio stat pro libertate, quæ est certa, quandiu non constat oppositum; Cum ergo Titius dubitauerit, an pœnitentiæ administratio ei esset licita, dubitauit consequenter etiam, an in Superiore esset potestas præcipiendi; ideoque obligari non potuit ad obediendum.

16 Quintò: Quia Titius Prælato obedire non tenebatur nisi ratione professionis religiosæ ac Voti Obedientiæ in illâ emissi; ratione enim solius professionis erat ei subditus. Sed in dubio de honestate rei præceptæ ex vi voti obedire non tenebatur. Vouens enim nunquam vult se obligare ad casum dubium; Tum quia illa esset voluntas imprudens, non minus quam voluntas se obligandi ad rem illicitam; Tum quia Vouens habet intentionem se obligandi solum sub conditione, si res promissa sit Deo grata; In dubio autem, an sit grata, iam non datur conditio. Cum ergo Titius per votum noluerit se obligare, nisi ad materiam certam & licitam; neque Prælatus ad aliam per suum præceptum obligare illum potuit. Prælatus enim potestatem non habet obligandi ad alias materias, præter eas, ad quas religiosorum vota se extendunt, cum tota Prælati iurisdictio ac vis præcepti fundetur in voto, ex eoque oriatur, & ab illo mensuretur, vt dictum est. Cum ergo res Titio præcepta esset dubia; nec Titius per votum ad illam obligare se voluit, nec Superior eam potuit præcipere; ideoque Titius illam non ponendo, non peccauit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim resp. Negando, quod Superior rem illam præcipere potuerit; Tum quia erat illicita, vt probatum est; Tum quia erat dubia; Superioris autem potestas non se extendebat ad res dubias, sed solùm ad certas, cùm ad eas solas Titius per votum se obligare voluerit. 17

Ad secundam Resp. Negando maiorem; Superior enim non habet maius ius, quàm quod ei subditi per votum contulerunt; Subditi autem non contulerunt potestatem præcipiendi, nisi licita & non dubia, quia per votum ad ea solùm se obligare voluerunt, & non ad ista. 18

Ad tertiam Resp. Negando minorem; eo enim ipso, quod dubitabat de sufficientia, probare poterat, illicitum sibi esse confessiones audire, quia in dubio de scientiæ sufficientiâ Confessiones audire, est contra præceptum Diuinum de Sacramentis non nisi ritè administrandis. Adde, quod in illis circumstantiis pœnitentiæ administratio saltem erat dubia; Titius autem per votum se obligauit 19

solùm ad materiam certam, ideoque in illa solà, Superiori obedire tenebatur, & non in dubià.

20 Ad quartam Resp. primò; Præceptum in dubio præsumi iustum, quando dubium non reddit rem præceptam illicitam; si enim reddat illicitam, iam extrahit illam à materià præcepti. Dubium autem, in casu præsenti, reddit pœnitentiæ administrationem illicitam, ut patet ex dictis.

21 Resp. secundò; Præceptum præsumi, in dubio, iustum, quando oritur ex potestate Legislatiua; tunc enim, cum eius obligatio pendeat ex voluntate, ac potestate Legislatoris, ex eius iurisdictione metienda est. At quando oritur ex voto, in dubio rei præceptæ, non præsumitur iustum, quia Vouens noluit se obligare ad casum dubium, sed solùm ad certum; & præceptum tunc extendere se iustè non potest, nisi ad ea, ad quæ votum se extendit.

22 Ad quintam Resp. Illam probare de Superioribus habentibus iurisdictionem, ac potestatem legislativam, à subditorum voluntate independentem, non verò de Superioribus Religiosorum, totam iurisdictionem habentibus fundatam, ac radicatam in votis subditorum, ideóque ab eorum voluntate pendentem, & quoad extensionem, ad aliquas solùm materias certas limitatam, & non ad omnes.

COROLLARIA.

23 Colligitur ex dictis, primò: Non posse Superiorem per suum præceptum, obligare subditum, ad reuelandum secretum, & multo minus delictum proximi occultum; (præsertim si ex tali reuelatione, sequi illi posset aliquod damnum,) quando subditus dubitat, an talis reuelatio sit licita, an illicita; vel quando dubitat, an Superior hoc præcipere possit, vel non possit. In vtroque enim casu est dubium de extensione præcepti ad illum casum, ideoque an detur, vel non detur præceptum, in quo casu possessio stat pro libertate certà, & vis præcepti est probanda, cum sit dubia.

Secundò, Non posse Superiorem præcipere subdito, vel comestionem carnium in die ieiunii, vel omissionem Diuini Officii, nec subditum teneri obedire, quando dubitat de sufficientia valetudinis, aut impedimenti; nisi Superior potestatem habeat dispensandi in Ecclesiæ præceptis de ieiunio, aut officii recitatione. Posito enim dubio de sufficientià impedimenti, præcepta Ecclesiastica obligant, cum sint certa; & eorum excusatio sit tantum dubia. Superior autem, si potestatem non habeat dispensandi per suum præceptum, obligationem præcepti Ecclesiastici tollere non potest, & consequenter, nec per suum præceptum obligare. 24

Tertiò: In dubio, an res præcepta sit licita, possessionem non stare pro præcepto Superioris, sed pro illo præcepto, contra quod dubitatur esse res præcepta; si enim Superior præcipiat, in die ieiunii carnium comestionem, subdito dubitanti, an eas licitè comedere posit; possessio in eo dubio non stat pro præcepto Superioris, sed Ecclesiæ, cujus præceptum cum sit certum, possidet, quandiu de excusatione non constat; Vnde à præcepto Superioris superueniente tolli non potest, nisi Superior potestatem habeat dispensandi; Tunc enim illud per dispensatio- 25

Digitized by Google

ſationem tollere poteſt. Atque hinc apparet differentia inter præceptum ieiunii V. G. & præceptum Superioris: nam præceptum ieiunii in dubio ſemper poſſidet, & obligat, quia nondum conſtat de excuſatione. At præceptum Superioris in dubio ſtatim ceſſat poſſidere, quia ſtatim conſtat de excuſatione; Eo enim ipſo, quod de honeſtate rei præceptæ dubitatur, iam res illa eſt alteri præcepto contraria, ideoque incapax, ut præcipiatur à Superiore.

26 Quartò; Subditum, ſi dubium habeat fundatum de belli iniuſtitiâ, & adhibitâ debitâ diligentiâ dubium expellere, ac vincere non poſſit, non teneri: imò nec poſſe cum eo dubio obedire; Tum propter rationes ſuperius factas; Tum quia certum eſt, ex bello ſecutura damna graviſſima, & ipſi ſubdito, & aliis; Superior autem cum tanto damno obligare non poteſt; cum non magis obligare poſſit, quàm Eccleſiæ præcepta, & hæc, quamuis certa, cum gravi detrimento proprio vel alieno, obligare non ſoleant; Tum denique, quia in dubio de iuſtitiâ belli, poſſeſſio ſtat pro iure iuſtitiæ, quod unusquiſque habet, ne lædatur in bonis ſuis abſque manifeſto titulo. Hic autem titulus non datur, dum dubitatur, an Superior habeat ius imperandi; ſi tamen ſubditus fundatam rationem dubitandi non habeat, tenetur dubium friuolum deponere, & belli iuſtitiam præſumere præſumendo præceptum Superioris Diuino eſſe conforme, quandiu non conſtat, vel rationem fundatam non habet dubitandi, quod illi ſit contrarium.

Quintò, Quæ dicta ſunt, valere à fortiori, cum datur opinio probabilis, quod materia præcepta ſit illicita; ſi enim ſolum dubium, quod ſit illicita, ſufficit ad excuſandum ab obligatione præcepti, multò magis ſufficiet probabilitas, quod ſit illicita, &, cum Prælati præceptum habeat vim obligandi ſolum limitatam ad certò licita; utique obligare non poterit ad probabiliter illicita. Nam ſubditus, dum vouet obedientiam Prælato, ſicut excludit materiam dubiam, ita excludit probabiliter illicitam; non minus enim eſſet imprudens voluntas obligandi ſe ad obediendum pro caſu probabiliter illicito, quàm pro caſu dubio. Menſura autem obligationis in voto obedientiæ, & conſequenter etiam poteſtatis in Prælato, tota deſumitur ex intentione vouentis, cum tota obligatio, ab eius voluntate dependeat. 27

QVAESTIO

QVAESTIO XVI.

An votum de materia dubia obliget.

CASUS.

1 TITIUS votum emiſerat, librum aliquem ſpiritualem ſingulis diebus per ſemihoram legendi; accidit autem, ut in grauem morbum inciderit, ex eoque, dum conualeſceret, dubitauit, lectionem illam forte tunc capiti grauiter nocituram; cumque Medici copiam non haberet, nec alium, à quo de hoc certificari poſſet, lectionem omiſit. Quæritur, vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIUM.

2 *An votum obliget ſicut Lex.*
6 *Dubitans de materia honeſtate, voto non obligatur.*
7 *Vouens intentionem non habuit ſe obligandi ad materiam dubiam.*
8 *Neque tunc materia eſt grata Deo.*
9 *Dubium de honeſtate materiæ, trahit dubium de ipſo voto.*
10 *Voluntas ſe obligandi etiam in materia dubia eſt imprudens.*
11 *Ideo votum in dubio non obligat.*
12 *Votum eſt ſtrictè interpretandum.*
13 *Ideoque ſe extendit ſolum ad materiam certò gratam Deo.*
14 *Votum à fortiori non obligat, cum datur iudicium probabile de inhoneſtate materiæ.*

RATIONES DUBITANDI.

2 CUm ex dictis præceptum Legislatoris in hoc differat à præcepto Prælati, quod primum obligat, etiam cum materia eſt dubia: ſecundum verò ſolum cum materia certò eſt honeſta, quæri ſolet, cuinam ex his duobus præceptis ſit ſimile votum in modo obligandi. Videtur enim eſſe ſimile præcepto Legislatoris aut legi, ideoque obligare etiam cum materia eſt dubia; vnde Titius videtur mortaliter peccaſſe. Ita *Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto cap. 6. num.* 12. *Caſtropal. p. 1. d. 3. p.* 12.

Primò: Quia fecit contra voti obligationem; cum enim certus eſſet, ſe vouiſſe, & quantum eſt ex parte ſuâ, ſe obligaſſe; propter ſolum dubium ex parte materiæ excuſari non poterat; nam dubium illud ei iam non fauebat tanquam ſuam libertatem poſsidenti, ſed poſſeſsio tota erat pro voto, quod erat certum, excuſatio autem ſiue libertas incerta. 3

Secundò: Quia cum ad voti valorem duo neceſſariò requirantur; vnum ex parte hominis, vt velit ſe obligare; alterum ex parte Dei, vt velit acceptare, quando eſt dubium de materia voti, non eſt dubium de voti valore, ex parte Voluntatis 4

Digitized by Google

luntatis Vouentis, sed ex parte Dei acceptantis; Ergo, cum de suâ voluntate, sit certus, procurare tenetur, vt de diuinâ acceptatione certior fiat; Ergo, in eo dubio, consulere debet Prælatum, qui est loco Dei, vt, vel interpretetur, vel dispenset; alioquin exponeret se periculo, rem Deo gratam, eique promissam omittendi, quod, sine peccato, fieri non potest. Cum ergo Titius, Prælatum non consuluerit, consequenter mortaliter peccauit.

5 Tertiò; Quia; Titius, dubitans, an lectio esset capiti nocitura, non dubitauit, se votum fecisse saltem sub conditione, si lectio illa Deo esset grata; hoc enim erat certum; Ergo tenebatur à Prælato inquirere, an esset Deo grata, nec suâ authoritate, ac arbitrio, rem in suum fauorem interpretari poterat, ne transgressionis periculo se exponeret; Cum ergo Prælati dispensationem non procurauerit, consequenter mortaliter peccauit.

RESOLVTIO.

6 Resp. tamen; Titium, post adhibitam debitam diligentiam, dubitantem de lectione, an esset grauiter capiti nocitura, illam omittendo, mortaliter non peccasse. Ita *S. Thom. 2. 2. quæst. 88. ar. 2. Sotus lib. 7. quæst. 1. art. 3. ad vlt. Syluester v. votum 1. quæst. 4. & votum 2. qu. 14. Sanchez lib. 4 sum. c. 6. num. 5. Bonac. D. 4. q. 2. de voto p. 3. §. 1. num. 5.*

7 Primo; Quia nihil fecit contra votum; per votum enim, nunquam se obligauit ad lectionem, pro casu, quo dubitaretur, placere Deo, vel esse capiti grauiter nocitura, sed solùm, posito, quod certò placeret Deo, eique esset grata; nam, quando agitur de obligatione inducendâ, facienda est stricta interpretatio; *c. 1. de treiur. in 6. & L. quidquid adstringenda: ff. de verb. oblig.* ita vt actus obligatorius censeatur obligare ad minimum, quod potest, vt operanti sit minus onerosus, quam fieri possit; Cum ergo votum censeatur sufficienter obligare, si obliget solùm ad materiam certò gratam Deo, dicendum est non obligare ad materiam dubiam, qualis est lectio, habens annexum periculum grauis nocumenti capitis, vel saltem dubium.

Secundò; Quia exponere se periculo nocumenti grauis, Deo placere non potest; ergo neque ei placere potest lectio, habens annexum hoc periculum, ideoque esse non potuit materia voti; hæc enim esse debet, res Deo grata; ergo Titius, cum eo dubio, lectionem omittens, votum non violauit. 8

Tertiò; Quia, qui dubitat de honestate materiæ per votum promissæ, nec dubium vincere potest, formaliter dubitat etiam de ipso voto; dubitat enim de aliquo, ad voti valorem essentialiter requisito, cum votum essentialiter, in materiâ, honestatem requirat; Qui autem dubitat de voto, ac lege, non obligatur, quia tunc tota possessio stat pro libertate. Ergo, qui dubitat de honestate materiæ per votum promissæ, non obligatur voto: Cum ergo Titius, dubitans, an lectio esset grauiter capiti nocitura, dubitauerit de honestate materiæ per votum promissæ, (exponere enim se temerè periculo grauis nocumenti; honestum non est:) dubitauit etiam de voti obligatione; & consequenter voto non ligabatur. 9

Quartò; Quia Titius, nunquam censetur habuisse voluntatem se obligandi, etiam 10

etiam cum periculo quamuis dubio, grauis damni; talis enim voluntas fuisset imprudens, sicut fuisset imprudens, voluntas se obligandi ad aliquid, etiam cum secum habet annexum periculum, quamuis dubium, peccati; sed lectio habebat annexum periculum saltem dubium damni grauis; ergo Titius non censetur, voluisse, ad eam se obligare, pro eo casu; ideoque illam omittendo, non fecit contra votum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

11 AD rationes in contrarium. Resp. ad primam; Titium nunquam fuisse certum de voto, pro eo casu; imò, cum dubitauerit de materiæ honestate, consequenter dubitauit de ipso voto; In dubio autem voti, votum non obligat, & tota possessio stat pro libertate, quæ est certa.

12 Ad secundam Resp. Votum, cum sit actus obligatorius, ideoque strictè interpretandus, non obligare, nisi quando constat, materiam esse Deo gratam, sine Deum tale votum acceptare; Ergo, eo ipso, quod hoc non constat, votum non obligat; neque datur obligatio tunc Prælatum adeundi pro dispensatione; nam hæc datur solùm, quando datur obligatio; cum dispensatio, illam supponat.

Ad tertiam Resp. Titium vouisse lectionem, solum, posito, quod certò esset Deo grata, non verò etiam posito, quod de hoc esset dubium; fuisset enim voluntas imprudens. Ergo, eo ipso, quod Titio non constabat, lectionem, in illis circumstantijs, esse Deo gratam, ex vi voti, ad illam non tenebatur, & consequenter, neque hoc inquirere à Prælato. 13

COROLLARIVM.

COlligitur ex dictis; quæ dicta sunt, valere non solùm in casu dubij, sed etiam in casu opinionis probabilis pro vtraque parte de honestate materiæ, & periculo nocumenti, lectioni annexo; semper enim, quando sunt duæ opiniones probabiles, fas est vnicuique, quamlibet amplecti, siue opiniones sint speculatiuæ, siue practicæ, modo explicato. *Sanch. lib. 4. sum. c. 6. num. 5.* 14

QVAESTIO XVII.

An conscientia speculatiuè dubia, reddat votum irritabile.

CASVS.

1 QVAMVIS Titius certò sciret, se votum quoddam emisisse, dubitauit tamen, an illud, ante pubertatem, an post eam, emiserit; omnique adhibità diligentià, certificari de hoc non potuit; Quæritur, an huiusmodi votum irritari possit à Patre.

SVMMARIVM.

3 *Votum, in dubio pubertatis, non videtur, à Patre irritabile.*

5 *Sicut, nec contractus, in dubio minoritatis.*

6 *Voti irritatio, & rescissio contractus, sunt fauor ætatis.*

9. Verè

9 *Verè tamen votum, in eo dubio, est, à Patre irritabile.*
10 *Potestas irritandi, in Patre, possidet.*
11 *Impuber, non est dominus suæ voluntatis, sed pater.*
12 *Sicut, nec seruus suæ, sed Dominus.*
13 *Cum duæ possessiones concurrunt, antiquior praualet.*
14 *Votum possidet, respectu Filij, sed non respectu Patris.*
15 *Valor irritationis, in potestate Patris fundatur.*
16 *Hæc, vt potè, antiquior, praualet voto.*
17 *Dubium de Filij ætate, non trahit dubium de Patris potestate.*
18 *Habilitas ad Sacerdotium, est fauor ætatis.*
19 *A fortiori, votum irritari potest, cum datur iudicium probabile de Filij impubertate.*
20 *Potestas irritandi, se extendit etiam, ad tempus antecedens.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVamuis circumstantia dubia, voti certi, à voti obligatione non eximat; adhuc tamen remanet difficultas; an saltem circumstantia dubia temporis, in quo votum est emissum, illud reddere possit irritabile. Et pro parte quidem negatiua sunt. *Salas* 1. 2. *tom.* 2. *quæst.* 21. *tract.* 8. *d.* 1. *s.* 25. *n.* 261. *Nau. c.* 12. *n.* 64. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 71. *Syluester v. votum* 4. *quæst.* 2.

3 Primò; Quia voti obligatio, cum sit certa, possidet, sicut possidet præcepti obligatio, quando est certa; potestas autem irritandi, est dubia, sicut est dubia, excusatio præcepti, Ergo, sicut, qui dubitat de excusatione præcepti, non excusatur; ita, qui dubitat de potestate, vota irritandi, ea irritare non potest.

Secundò; Quia, cum votum sit certum, & irritatio sit dubia, Filius, per irritationem, acquirere non potest possessionem suæ libertatis; Ergo manet obligatus, sicut antea, donec constet de potestate irritandi, & de valore irritationis. 4

Tertiò; Quia qui dubitat, an contractum inierit, tempore minoritatis, petere non potest rescissionem contractus, nisi probet, fuisse celebratum, tempore minoritatis; Ergo etiam, qui dubitat, an votum emiserit, tempore impubertatis, petere non potest irritationem, nisi constet, tempore impubertatis, fuisse emissum: Ideo enim, dubitans, an contractum celebrauerit, tempore minoritatis, petere non potest rescissionem contractus, quia, per illum contractum, alteri contrahenti acquisitum est ius, quo, in dubio, spoliari non debet per rescissionem contractus; sed etiam, per votum, cum sit contractus quidam cum Deo, acquisitum est Deo ius, quo spoliari, in dubio, non debet per irritationem; Ergo, sicut dubius de minoritate, petere non potest rescissionem contractus, ita dubius de impubertate, petere non poterit irritationem voti, & consequenter, nec pater poterit irritare; 5

Quartò; Quia, sicut, posse rescindi contractum minoris, est fauor illius ætatis, ita posse irritari votum impuberis, est fauor illius ætatis; Ergo, sicut in dubio minoritatis, præsumptio iuris est contra illam, & pro iure alterius contrahentis certò; ita, in dubio impubertatis, præsumptio, ac possessio erit contra illam, & pro iure Dei, quod est certum. 6

7 Quintò; Quia, cum potestas vota irritandi non sit absoluta, sed limitata ad tempus impubertatis, sequitur, eo ipso, quod dubium est, de tali ætate, ac tempore, dubium esse etiam de potestate irritantis; Ergo irritans, nulla priuatur possessione, quamuis ei hæc potestas denegetur; Non enim ei denegatur aliquid certum, sed dubium. Possessio autem, semper est aliquid certum.

8 Sextò; Quia, dubitans, an vigesimum quartum annum expleuerit, non est capax sacrum Presbyteratus ordinem suspiciendi; Ergo neque dubitans, an tempore impubertatis, votum emiserit, erit capax irritationis: Non minus enim, ad capacitatem irritationis requiritur tempus determinatum impubertatis, quam ad capacitatem Presbyteratus, requiratur determinatum tempus annorum viginti quatuor; Ergo, sicut, cum de isto tempore non constat, non datur capacitas ad Sacerdotium, ita, dum non constat de tempore impubertatis, non dabitur capacitas ad irritationem.

RESOLVTIO.

9 Respond. tamen: posito Titij dubio, an votum emiserit tempore pubertatis, posse votum illud à Patre irritari. Ita *Suar. to.2. de relig. lib.4. de voto, c.6. n.1. & lib.6. c.6. num.4. Sanch. lib.2. matr. d.41. num.39. & lib.4. sum. c.32. num.2. Bonac. d. in 2. prac. dec. quæst.2. pun.7. §.2. num.21. S.Thom.2.2. quæst.88. art.8. Sotus lib.7. de iust. quæst.3. art.2. Reginaldus lib.18. num.309.*

10 Primo; Quia, Pater habet possessionem iuris, ne filius, independenter ab eius voluntate, votum emittat; possidetque potestatem dominatiuam illud irritandi, si à filio fuerit emissum; Ergo, dum non constat de exemptione filij ab hoc dominio, per temporis decursum, & lapsum ætatis, quà dominium hoc durat; retinere potest Pater hanc potestatem, nec est illà priuandus. Sed, quandiù dubitatur, an Votum fuerit emissum, tempore pubertatis, non constat de exemptione Titij à Patris dominio; Ergo stante hoc dubio, Pater censetur retinere potestatem, eius vota irritandi, nec eà est spoliandus; ideoque ea potest irritare.

Secundò; Quia voluntas impubetis, quoad omnia vota, & minoris, quoad vota realia, non est propria ipsius Impuberis, sed aliena; Est enim Patris, & Pater illam possidet; Ergo, quandiù non constat, esse factam propriam ipsius Filij, per lapsum ætatis, remanet aliena, & in Patris possessione, & consequenter, in dubio, an per lapsum ætatis, facta sit propria Filij, melior est conditio Patris possidentis. 11

Tertiò; Quia, si dominus aliquis, seruum, eà conditione, possideat, vt, transacto vigesimo ætatis anno, euadat liber; in dubio illius ætatis, eius serui dominio priuari non potest, sed seruo libertatem petenti incumbit onus probandi, se illam ætatem expleuisse. Ergo eodem modo, cum Pater, Filij voluntatem, vsque ad certam ætatem, possideat, quoad vota irritanda; In dubio lapsæ ætatis, hoc dominio priuari non potest, sed ipsi Filio propriam libertatem possidere volenti, incumbit onus probandi, quod ætas, sit lapsa. Stante ergo Titij dubio, potest Pater ejus vota irritare. 12

Quarto; Quia, quando duæ possessiones concurrunt, antiquior præualet, iuxta 13

reg.

reg. qui prior est tempore, potior est iure, de reg. iuris, in 6. eo quod obligatio superueniens, priori detrimentum afferre, aut cum eius præiudicio induci non possit; Vnde seruus, qui absque Domini licentiâ matrimonium contrahit, tenetur potius Domino obsequium, quàm vxori debitum reddere, quando vtrique satisfacere nequit; quia possessio Domini in corpus serui, tanquam antiquior præferenda est possessioni vxoris in idem corpus. Sed possessio Patris in voluntatem Filij, est antiquior, possessione voti in eandem voluntatem; illa enim est acquisita à Filij natiuitate, hæc verò solum, post votum emissum; Ergo, quamuis votum, Filij voluntatem possideat, præualet tamen possessio Patris antiquior.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 Ad rationes dubitandi; Resp. ad primam; Votum possidere quidem respectu voluntatis Vouentis; non tamen respectu Patris; Huius enim possessio tanquam antiquior præualet; imo, cum dubium sit, an votum emissum sit, in ætate legitimâ, ratione cuius non pendeat à Patris consensu, est etiam dubium, an firmiter obliget, & independenter à Patris voluntate; ideoque, neque respectu Vouentis, est certum quoad firmitatem obligandi, & consequenter, neque quoad hoc, possidet respectu ipsius Vouentis; in casu autem præcepti, nulla datur possessio pro libertate, sed tota est pro præcepto; vnde eius instantia, non militat contra casum præsentem.

15 Ad secundam Resp. Valorem irritationis, esse moraliter certum, quia pro eo stat possessio, ideoque per irritationem, Filium acquirere posse possessionem suæ libertatis; valor enim irritationis non fundatur in possessione libertatis, quam habet Filius, sed in possessione, quam Pater habet eiusdem libertatis in ordine ad vota, quæ fortior est possessione voti, cum sit antiquior.

16 Ad tertiam, & quartam Resp. Rationem disparitatis esse, quia per contractum, comparatum est ius alteri contrahenti, quòd, cum sit certum, possidet, & in eâ possessione est vnicum, nec cum eo datur alia possessio præualens. At ex voto, comparatum quidem est ius Deo, quod cum sit certum respectu voluntatis Vouentis, respectu illius possidet; quia tamen in eâ possessione non est solùm, sed cum eo concurrit possessio Patris antiquior; hinc est, vt huic præualere non possit, nec illi detrimentum afferre, & consequenter, quod hæc semper maneat in suâ possessione irritandi, donec constet de Filij exemptione ab eius potestate per lapsum debitæ ætatis. Præterea, cum habilitas ad rescisionem contractus sit fauor solius ætatis minoris, non est mirum, si volens eo priuilegio gaudere, & à communi contractuum lege eximi, minorem ætatem probare debeat; at habilitas ad votorum irritationem, non est fauor solius ætatis impuberis, vel subditi, sed etiam Patris, ac Superioris, cum Superior, subditorum vota irritare possit, etiam ipsis inuitis, vt fusè probat *Suar. tom. 2. de relig. lib. 1. de voto c. 1.* imò aliquando non est in fauorem subditi, sed vt vitetur damnum Superioris, vt patet in potestate irritandi vota seruorum; Ergo Filio, vt eius votum sit capax irritationis, non incumbit onus suam impubertatem probandi; hæc

enim oritur ex possessione potestatis irritandi, quam habet Pater antecedenter ad votum, quâ, in dubio impubertatis, spoliari non potest.

17 Ad quintam Resp; Ex dubio ætatis, non oriri dubium de potestate Superioris ad irritandum; hæc enim est certa, quia fundatur in certâ possessione, quam Superior habet, ne subditus independenter ab ipsius voluntate possit se voto adstringere, quæ possessio antiquior est possessione voti; sicut ex dubio, an res, quam quis possidet, sit sua, non oritur dubium, an possit illâ vti; hoc enim, ratione certæ possessionis, est certum; Sicut ergo priuaretur possessor rei possessione certâ, si ei, in dubio, denegaretur potestas, illâ vtendi; ita priuaretur Pater possessione suæ potestatis ad irritandum, si ei hæc potestas denegaretur.

18 Ad sextam Resp. Habilitatem ad Sacerdotium, esse fauorem illi ætati concessum, ideoque non mirum, si eo gaudere volenti incumbat onus, ætatem illam probandi, & certa illa ætas requiratur; at habilitas ad votorum irritationem, non tam est fauor ætatis impuberis, vel subditi, quam ius existens in Patre, vel Superiore ad irritandum; ideoque Filio, ad huius irritationis capacitatem, probandam non esse impubertatem, sed semper in eo præsumi, quandiù non probatur fluxus ætatis, quia in eo præsumitur, quandiù præsumitur in Patre potestas irritandi, cum hæc duo sint correlatiua; potestas autem ad irritandum, in Patre semper præsumitur, quandiù non probatur in Filio exemptio per fluxum ætatis.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Posse Patrem, 19
vota Filij irritare, non solùm quando dubitat, an ea, tempore impubertatis, emiserit, sed etiam quando de hoc habet opinionem probabilem, dummodo non habeat moralem certitudinem; quia propter hanc opinionem probabilem; Pater non priuatur potestate, ac possessione, quam habet; sequi enim adhuc potest opinionem probabilem oppositam; sicut, quamuis coniux haberet opinionem probabilem de nullitate matrimonij, non propterea alteri teneretur negare debitum, nec spoliare illum probabili possessione, quam habet, sed sequi posset opinionem probabilem oppositam.

Secundò; Idem dicendum esse, quando 20
dubium, est circa tempus non subsequens subiectionem, vt in casu impuberis, sed eam antecedens; vt si vxor dubitet, an ante matrimonium, votum emiserit; aut seruus, qui aliquando fuit liber, an tempore libertatis; & pupillus, qui aliquando caruit tutore, & minor, qui aliquando caruit curatore; an tempore subiectionis, an verò tempore, quo sui iuris erant, votum emiserint; Quia possessio præsens, quam habet Superior de voluntate subditi, est certa, cum certum sit, illum esse seruum, aut minorem, & illam vxorem &c. At exemptio quo ad illa vota, est dubia; vnde dubia est etiam, vel saltem sub opinione, votorum possessio quoad eorum independentiam à consensu Superioris; Hæc autem non sufficit ad spoliandum Superiorem certâ possessione, quam habet.

QVAE.

Digitized by Google

QVAESTIO XVIII.

An ignorantia excuſet à culpâ, & à pœnâ.

CASVS.

1 EPISCOPVS Smirnenſis, iuſtis de cauſis, blaſphemiam ſub excommunicatione prohibuerat. Cum autem poſt annum, Ciuis quidam Cartaginenſis, illuc appuliſſet; & poſito ibi domicilio, Ciuem Smirnenſem in matrimonium duxiſſet, die quadam. (quia blaſphemandi habitum iam contraxerat) inter ludendum; Epiſcopi ſtatutum inuincibiliter ignorans; ſæpius blaſphemauit. Quæritur; Vtrum in excommunicationem inciderit.

SVMMARIVM.

2 *Ignorantia notitia, cur neceſſaria.*
8 *Ignorantia quid,*
9 *Quotuplex ſit, in ordine ad varios terminos conſiderata.*
10 *Ignorantia concomitans, quam diſpoſitionem includat ad actum ignoratum.*
11 *Ignorantia inuincibilis, etiam concomitans, excuſat à culpâ.*
14 *In quo ſenſu, non excuſet.*
15 *Excuſat etiam à Pœnâ.*
18 *Reddit actum non voluntarium.*
20 *Quando cenſeatur reddere voluntarium.*
22 *Cur, in Foro externo, Ignorantia facti, ſed non iuris, excuſet.*
23 *Ignorantia inuincibilis excuſat etiam à ſuſpenſione.*
24 *Et ab Irregularitate.*
25 *Et à Reſeruatione.*
26 *Impedit actus nullitatem, quando hac, eſt pœna.*
27 *Excuſat etiam ab alijs pœnis.*
29 *Non ſolum Ignorantia iuris, ſed etiam facti, excuſat.*
30 *Nec ſolum Antecedens, ſed etiam Concomitans.*
31 *Imo etiam venialiter vincibilis.*
32 *Vincibilis tamen mortaliter, non excuſat.*

RATIONES DVBITANDI.

CVm, Conſcientia dubia, eſſentialiter ſupponat ignorantiam rei, de quâ dubitatur; & ignorantia opponatur libertati, quæ ad honeſtatem operationis neceſſariò requiritur: Vt legis internæ limites cognoſcamus, ac veluti proprium Territorium, ſciamusque, quouſque in noſtris operationibus dirigendis, conſcientiæ regula ſe extendat; etiam ignorantiæ notitia neceſſaria eſt; cum hæc, aliquando, excuſet & à culpâ, & à pœnâ, & actuum valorem impediat. 2

Videtur ergo Ciuis Cartaginenſis, in excommunicationem incidiſſe. Ita *Couar. c. Alma Mater* 1. *par.* §. 10. *n.* 9. *Aluarez* 1. 2. *diſp.* 158. *num.* 5. *Comitolus lib.* 5. *Reſp. mor. quæſt.* 3. *Graff.* 1. *par. deciſ. lib.* 4. *c.* 9. *n.* 42. *Rodrig. tom.* 1. *cap.* 80. *n.* 11. *concl.* 11. 3

Primò, quia Ciuis ignorantia, ex circumſtantiis, videtur fuiſſe non antecedens 4

dens, sed concomitans; Cum enim blasphemandi habitum haberet, videbatur ad blasphemandum paratus, etiam si Episcopi legem cognouisset. Hæc autem ignorantia, cum actum non reddat inuoluntarium, nec excusare videtur à culpâ, & consequenter nec à pœnâ.

5 Secundò; Quia, rei illicitæ vacans, consensum præstare censetur etiam ijs, quæ præter eius intentionem sequuntur, *ex c. fin. de homic. in 6.* Vbi, Iubens, aliquem verberari, cauens, ne occidatur, irregularis asseritur, si Mandatarius, fines mandati excedens, illum occidat. Sed Ciuis, quamuis Episcopi statutum ignorans, actionem illicitam posuit, nempe blasphemiam. Ergo censetur etiam, in eius specialem malitiam, contra Episcopi statutum, consensisse; Ideoque statuti quamuis à se ignorati, pœnas incurrit.

6 Tertio; Quia, *in c. cum illorum: de sent. excom.* statuitur, dispensari posse, in irregularitate, cum quibusdam excommunicatis, qui iuris ignari, ad Ordines, se promoueri curarunt. Ergo ignorantia iuris humani, ab irregularitatis pœna non excusat; Ideoque, nec ab excommunicatione, Ciuem excusauit.

Quartò; Quia, *ex reg. Ignorantia. 13. de reg. iuris in 6.* Ignorantia facti, non verò iuris, excusat. Ciuis autem ignorantia, non fuit facti, sed iuris. Neque hoc, intelligi potest, de ignorantiâ vincibili; Nam hæc, etiam facti, non excusat.

NOTABILIA.

8 ADuertendum est primò; Nomine ignorantiæ, intelligi aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam, nec habere debet, nec potest; in quo sensu, dicitur, esse in Infantibus, ac Amentibus. Aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam, habere quidem potest, sed non debet; In quo sensu, Musicus ignorare dicitur Artem ædificatoriam, quia licet illam scire possit, non tamen debet. Aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam habere potest, ac debet; in quo sensu, qui nescit ea, quæ ad eius officium, ac munus spectant, ea dicitur ignorare. Aliquando denique, errorem, scientiæ oppositum; vt, si quis, non solum nesciret, contractum vsurarium esse illicitum, sed putaret, esse licitum. Primæ tres ignorantiæ, dicuntur negatiuæ; quia consistunt in mera negatione, siue priuatione scientiæ. Quarta verò, dicitur positiua; quia, præter scientiæ negationem, continet etiam actum positiuum erroris.

Aduertendum est secundo; Quamlibet ex his ignorantijs; considerari posse, vel in ordine ad rem ignoratam; vel in ordine ad Voluntatem; vel in ordine ad eius actum. Primò modo considerata; diuiditur in ignorantiam iuris, & facti. Ignorantia iuris; est ignorantia legis, siue præcepti, aut consuetudinis, aliquid præcipientis, vel prohibentis; Vt, cum quis ignorat præceptum, de bonis Naufragantium non surripiendis. Ignorantia facti; est ignorantia ipsius rei prohibitæ, vel præceptæ; Vt, cum quis carnes comedit, ignorans, esse diem Veneris. Secundo modo considerata; diuiditur in inuincibilem, ac vincibilem. Inuincibilis, est, quæ expelli à nobis, vel non potest; Vt, cum de iure, vel facto, nulla nobis occurrit cogitatio, aut principium dubitandi; tunc enim voluntas, cum sit potentia cæca, moueri non potest ad inqui-

quirendum. Vel non debet; Vt si, dum aliqua nobis occurrit cogitatio; ad eam ignorantiam tollendam, adhibita sit diligentia, quæ pro qualitate Rei, Præcepti, ac Personæ iudicari poterat moraliter sufficiens; Positâ enim hac diligentia, si adhuc non tollitur; iam eam tollere, nobis est moraliter impossibile. Vincibilis est; quæ tolli à nobis potest, & debet. Vt, cum de iure, vel facto occurrit nobis dubitatio, & inquirere possumus. Tertio modo considerata; diuiditur in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Ignorantia antecedens, dicitur illa, quæ est causa actus, qui fit; ita vt, si illa non esset, actus, non fieret; Vt, cum quis, carnes comedit die Veneris, quia ignorat, esse diem Veneris, aliàs non comesturus, si sciret. Concomitans verò, est; quæ ita est coniuncta cum actu, vt, quamuis ipsa non esset, adhuc fieret actus; Vnde per accidens solùm, est coniuncta cum actu; Vt, cum quis ita carnes comedit, ignorans esse diem Veneris, vt tamen eas adhuc, eodem modo comederet, si sciret. Consequens denique, est; quæ aliquo modo, vel directè, vel indirectè, nobis est voluntaria.

10 Aduertendum est tertiò; Eum, qui, ex ignorantiâ concomitante, operatur, tripliciter posse esse dispositum ad actum ignoratum. Primò habitualiter tantum, siue in causâ, & radice; Vt, cum quis, ita carnes comedit die Veneris, vt, si sciret, esse diem Veneris, ex vi dispositionis, quam habet, eas adhuc vellet comedere, de facto tamen hanc voluntatem non habet. Atque hic, carnes sic comedendo, nullatenus peccat, quia dispositio, solùm per modum habitus, non est culpa. Secundò potest ad illum esse dispositus actualiter, siue per actum conditionatum; Vt, si, dum carnes, cum eâ ignorantiâ comedit, dicat; *Vellem eas comedere, etiam si esset dies Veneris*; vel, *Vtinam esset dies Veneris*. Et tunc, actus isti, sunt quidem peccatum mortale, sed tamen merè internum; in eam enim comestionem, nihil influunt; Cum hæc, ex illo affectu, oriri non possit, eo quod, dies Veneris omnino ignoretur. Tertiò denique potest Operans, ad actum ignoratum, esse actu dispositus, per actum absolutum, quo dicat; *Volo carnes comedere, siue sit, siue non sit dies Veneris*. Et tunc, non solùm actus internus, sed etiam externa comestio, est contra Ecclesiæ præceptum. Quamuis enim, Operans, inuincibiliter ignoret, esse diem Veneris; Actu tamen cogitat de carnium comestione die Veneris, eamque vult saltem indeterminatè. Hoc autem sufficit, vt comestio, etiam ex illo affectu intelligatur procedere: Sicut enim, dum quis Filium Inimici inuincibiliter ignoratum baptizat, cum intentione baptizandi Infantem præsentem, quicumque sit; Intentio illa, influit in baptismum, & ad eius valorem sufficit; Ita, dum quis, inuincibiliter ignorans, esse diem Veneris, vult absolutè carnes comedere, siue sit, siue non sit dies Veneris; voluntas ista, influit in carnium comestionem, & sufficit, vt illa comestio, sit contra Ecclesiæ præceptum. His positis.

RESOLVTIO I.

AD Casum respondetur primò; Ciuem Cartaginensem, per blasphemiam, pec- 11

peccasse quidem, contra secundum Decalogi præceptum; sed non contra Episcopi statutum. Ita *Siluester v. ignorantia. num.* 15. *Sotus in* 4. *dist.* 22. *quæst.* 1. *ar.* 2. *Nau. c.* 27. *sum. num.* 16. *&* 274. *Suar. tom.* 5. *in* 3. *par. disp.* 4. *Sec.* 8. *n.* 20. *Sanch. lib.* 9. *matr. disp.* 32. *num.* 9. *Et in sum. lib.* 1. *c.* 12. *num.* 13. *Valentia par.* 3. *disp.* 7. *quæst.* 17. *pun.* 7. *Molina tom.* 4. *de iust. tract.* 5. *disp.* 71. *num.* 9. *Tolet. Sum. lib.* 1. *c.* 8. *Salas* 1. 2. *tract.* 13. *disp.* 8. *sect.* 10. *Azor. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 15. *quæst.* 3. *Sayr. de Cens. lib.* 5. *c.* 18. *num.* 24. *Vgolin. de Cens. tab.* 1. *c.* 9. *§.* 8. *num.* 10. *Henriquez lib.* 13. *de excom. c.* 23. *num.* 2. *Graffius tom.* 1. *decis. lib.* 4. *c.* 9. *nu.* 16. *Vasq.* 1. 2. *disp.* 125. *c.* 2. *&* 3. *Bonacina de cens. d.* 1. *quæst.* 2. *pun.* 1. *num.* 7. *Filliuc. tr.* 11. *c.* 8. *qu.* 10. & alij communiter.

12 Probatur primò; Quia, Ciuis Cartaginensis, Episcopi statutum inuincibiliter ignorabat, saltem ignorantiâ concomitante; vt ex blasphemandi habitu, & ex circumstantijs, colligitur. Ergo contra Episcopi statutum peccare non potuit; Ad peccatum enim necessariò requiritur, vt aliquo modo sit voluntarium; Ignorantia verò concomitans inuincibilis, licet non reddat actum inuoluntarium, sicut reddit ignorantia antecedens; reddit tamen non voluntarium.

13 Secundò; Quia, impossibile est, peccare, quando Conscientia inuincibiliter dictat, actionem non esse illicitam; Conscientia enim, est proxima regula bonitatis, & malitiæ nostrorum actuum; Sed, positâ ignorantiâ inuincibili concomitante prohibitionis Episcopi; Conscientia; Ciui Cartaginensi inuincibiliter dictabat, blasphemiam habere solùm malitiam contra secundum Decalogi præceptum, non verò contra Episcopi statutum; De hoc enim, cum inuincibiliter ignoraretur, nihil dictare poterat. Ergo Ciuis Cartaginensis, blasphemando, peccauit solùm contra secundùm Decalogi præceptum, & non contra Episcopi statutum.

Neque obstat *D. Thomas* 1. 2. *quæst.* 76. *ar.* 3. vbi dicit; ignorantiam concomitantem, à peccato non excusare. Nam, vel S. Doctor loquitur ibi de ignorantiâ concomitante secundum se, & prò vt abstrahit à vincibili, & inuincibili; & sic, quemadmodum neque est voluntaria, neque inuoluntaria, ita neq; accusat, neq; excusat; vel, si loquitur de ignorantiâ concomitante inuincibili, adhuc de hac verificatur, quod operantē omnino à peccato non excuset circa obiectum ignoratum, cum sit talis naturæ, vt simul cum eâ, esse possit affectus peccaminosus circa obiectum ignoratum, vt dictum est supra; Qui affectus, cum ignorantiâ inuincibili antecedente, esse non potest. Ita *Vasquez & Sanchez locis citatis.* 14

RESOLVTIO II.

Respondetur secundò; Ciuem Cartaginensem, in excommunicationem non incidisse. Ita *Doctores omnes supra citati*, & alij communiter. 15

Probatur primò; Quia, pœna non incurritur absque culpâ; & quantitas pœnæ proportionari debet quantitati culpæ; *ex c. felicis; de pœn. in* 6. *& c.* 2. *in fine, de his quæ fiunt à mai. par. Capit.* Sed Ciuis Cartaginensis, Episcopi Smirnensis legem inuincibiliter ignorans, blasphemando, 16

mando, offendit tantum, ius Diuinum, contra quod, se agere cognoscebat; non verò ius positiuum Episcopi; Cum illud inuincibiliter ignoraret. Ergo solius prioris iuris pœnas incurrit, non verò excommunicationem, quæ est pœna, per legem Episcopalem, imposita.

17 Secundò; Quia, *in c. Vt animarum; de Const. in 6.* expresè decernitur; sententijs, per statuta Ordinariorum prolatis, non ligari ignorantes, quamuis sententiæ sint latæ pro facto, etiam iure naturæ damnato; quale est furtum; Vt ex ipso tex. patet. Cum ergo Ciuis Cartaginensis, Episcopi legem inuincibiliter ignorauerit, eius sententiâ ligari non potuit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

18 Neque obstant rationes, superius in contrarium adductæ. Nam ad primam Resp. Ignorantiam concomitantem, licet non reddat actionem inuoluntariam, illam tamen reddere non voluntariam; Cum enim omnino ignoretur, nullo modo, neque directè, neque indirectè, potest esse volita. Hoc autem sufficit, vt excuset à culpâ, cum hæc, necessariò debeat esse libera, ac voluntaria, vt sit imputabilis.

19 Ad secundam; Respondetur primo; *cum Suar. tom. 5. d. 45. sec. 6. num. 10.* hoc esse peculiare, in eo casu; quia in iure, est expressum. Ad alias tamen pœnas, imo neque ad alias irregularitates extendendum non esse, quia materia est odiosa.

20 Respondetur secundò; *cum Sanchez. lib. 9. matr. d. 32. n. 10.* Dantem operam rei illicitæ, censeri consensum præstare etiam ijs, quæ præter eius intentionem sequuntur, quando hæc præuideri ab illo debebant, ideoque fuerunt culpabiliter ignorata; Vt contingit in casu ipsius textus; Mandans enim, ea præuidere debebat, & cogitare, quod possent euenire. Respectu autem Ciuis Cartaginensis, non dabatur hæc obligatio; alioquin non fuisset ignorantia concomitans, sed consequens, & aliquo modo voluntaria.

Ad tertiam Respondetur; Pontificem ibi loqui de ignorantiâ vincibili, ac culpabili; æquè enim loquitur de ignorantiâ iuris, ac facti. Certum est autem, ignorantiam facti, si sit omnino inuincibilis, excusare à culpâ. 21

Ad quartam Respondetur; Eam regulam, non valere in Foro Conscientiæ; Vtraque enim ignorantia, cum est inuincibilis, excusat à culpâ; & neutra, cum est vincibilis. Valet ergo solùm, pro Foro externo; quia in Hoc, iuris ignorantia non præsumitur, sicut præsumitur ignorantia facti; Eo enim ipso, quod leges, solemni ritu sunt promulgatæ, earúm dispositionem, scire, omnes tenentur; Ideoque, eam ignorare, est culpa lata. *L. lata culpa ff. de verb. signif.* Cum ergo, delictum non præsumatur; *ex L. merito. ff. pro Soc.* Hinc est, vt neque præsumatur ignorantia iuris. *L. Leges Sacratiss. & L. fin. Cod. de legibus.* Et consequenter; quod regulariter, in Foro externo, non excuset à culpâ. 22

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Ignorantiam inuincibilem concomitantem; & à fortiori, etiam antecedentem, excusare, non solum à pœna Excommunicationis, sed etiam à pœnâ Suspensionis, & In- 23

P 2

interdicti, quamuis sit imposita pro facto, iure naturali damnato: Quia pœna, nunquam incurritur absque culpà. Vbi autem datur ignorantia inuincibilis, siue antecedens, siue concomitans, impossibile est, dari culpam, cum impossibile sit dari voluntarium, quod, ad culpam, necessariò requiritur. *Nauar. c. 23. sum. num. 47.*

24 Secundò; Eandem ignorantiam, excusare etiam ab Irregularitate, quæ, in puram delicti pœnam, imponitur: Eadem enim militat ratio; quod scilicet, pœna, absque culpà, non incurratur. Hinc fit, vt celebrans in statu excommunicationis, non fiat irregularis, si Ius, eam irregularitatem imponens, inuincibiliter ignoret. Quod autem dictum est de ignorantiâ inuincibili, intelligendum est etiam de inaduertentiâ, ac obliuione inuincibili *Reginald. lib. 30. c. 2. num. 15.*

25 Tertiò; Inuincibiliter ignorantem, Constitutionem aliquam nouam, in qua alicuius peccati reseruatur absolutio; Vt seruauit Sixtus V. malè promotorum ad ordines; eam reseruationem non incurrere; Quamuis enim, se peccare cognoscat, non tamen contrà constitutionem, cum eam inuincibiliter ignoret. Ergo incurrere non potest reseruationem, quæ est pœna, per illam constitutionem imposita. *Sanchez lib. 9. matr. disp. 32. nu. 8.*

26 Quartò; Actus irritationem, quando est imposita in pœnam delicti, non incurri ab ijs, qui legem, eam imponentem, inuincibiliter ignorant. Tum quia, cum actus irritatio, sit pœna, est consequenter effectus culpæ, ac delicti, Sed, ob ignorantiam inuincibilem, cessat culpa, ac delictum. Ergo cessare debet etiam actus irritatio, quæ, pœna quædam est; vt supponitur. Tum quia, cessante, ob ignorantiam inuincibilem, culpâ, cessant aliæ pœnæ. Ergo cessare debet etiam, actus irritatio; cum non sit maior ratio illius, quam aliarum. Tum denique, quia, qui, ex obliuione inuincibili, officium omittit, facit fructus suos, non obstante lege pœnali, contra non recitantes, latâ, fructuum acquisitionem irritante; quia, ratione illius obliuionis, non peccat; Ergo, quoties dabitur ignorantia, vel obliuio inuincibilis, cessabit actus irritatio, quando hæc, in pœnam, est imposita. *Suar. lib. 5. de legibus c. 22. n. 3.*

Quintò; Coniugem, qui alterius Coniugis Consanguineam cognouit, vel Filium communem, in Baptismo tenuit, inuincibiliter ignorans, hæc, specialiter, per legem Ecclesiasticam, esse prohibita, non incurrere priuationem petitionis debiti, quæ, per eam legem imponitur; Quia ignorantia inuincibilis iuris, sicut excusat à culpâ, ita excusat à pœna, eo iure, impositâ; quamuis factum, alias sit iure naturali, vel diuino, damnatum; vt probatum est supra. Sed priuatio debiti, est pœna, per legem Ecclesiasticam, imposita. Ergo non incurritur ab eo, qui legem illam inuincibiliter ignorat; Sicut enim non delinquit in legem, ita nec à lege puniri debet. *Nauar. cap. 16. sum. num. 34.* 27

Sexto; Eum, qui sibi certam pœnam, per Votum, imposuit, si delictum aliquod commiserit; V. G. dare decem aureos in eleemosynam, si fornicatus fuerit; Non teneri ad pœnam soluendam, si Voti inuincibiliter immemor, delictum il- 28

illud committat: Quia pœna, iure nouo imposita, etiam pro facto, alias, iure naturali, damnato, non incurritur ab eo, qui ius illud inuincibiliter ignorat. Sed Votum obligat, ad modum legis; Est enim quædam, veluti lex priuata, quam homo, circa materiam promissam, sibi sponte imponit. Ergo, quando inuincibiliter ignoratur, vel de eo datur obliuio inuincibilis, non incurritur pœna, ab eo statuta; Tunc enim non violatur. *Sanch. lib. 4. sum. cap. 22. n. 18.*

29 Septimò; Etiam ignorantiam inuincibilem facti, excusare à pœnâ, illi facto, per legem, impositâ; Quia, hæc etiam excusat à culpâ; pœna autem non incurritur absque culpâ. Idemque valet etiam de ignorantiâ inuincibili qualitatis culpæ, vel facti. Si quis enim Clericum percutiat, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, excommunicationem non incurrit. *ex c. si verò: il 2. de sent. excom.* Quia ignorantia illa status Clericalis, percussionem excusat à culpâ Sacrilegij. Ergo etiam à pœna excommunicationis, propter illam culpam, impositâ, *Sayrus de Censf. lib. 1. c. 18. n. 19.*

30 Octauò; Ignorantiam inuincibilem facti, excusare à pœna iuris, non solùm, quando est antecedens, sed etiam quando est concomitans; Quamuis enim, cum ignorantiâ concomitante, stare possit, circa obiectum ignoratum, prauus affectus, non solùm habitualis, sed etiam actualis; vt si quis Clericum percutiat, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, ita tamen dispositus, vt illum percuteret, quamuis cognosceret esse Clericum; Ille tamen prauus affectus, non influit in actum externum, nec illum imperat; cum hic, omnino ignoretur; ideoque, nec illi suam malitiam communicat; Dum enim quis, Clericum percutit, inuincibiliter putans, esse Laicum, illum percussurus, etiamsi cognosceret esse Clericum; percussio illa, non imperatur à voluntate Clericum percutiendi, cum hic omnino ignoretur; sed à voluntate percutiendi eum, qui putatur Laicus; ideoque nec aliam malitiam habet, præter illam, quæ illi communicatur à voluntate percutiendi Laicum, Hæc autem, illi communicare non potest malitiam Sacrilegij ignorati. Quemadmodum ergo, percussio illa, caret malitiâ Sacrilegij, ita carere etiam debet, pœnâ impositâ Sacrilegio; pœnâ enim, absque culpâ, incurri non debet. Ita *Suarez de cens. d. 4. sec 8. nu. 8. Vasquez 1. 2. disp. 125. c. 2. Molina tom. 4. de iust. tract. 3. disp. 93. num. 2. Petrus Nauar. lib. 2. de rest. c. 1. dub. 7. Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 10. num. 1. Aluarez 1. 2. disp. 158. num. 4. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 32 n. 26.* & alij plurimi apud istos.

Nonò; Quæ dicta sunt de ignorantiâ inuincibili, valere etiam de venialiter tantum vincibili; Quia hæc, licet omnino non excuset à culpâ; excusat tamen à mortali. Pœna autem grauis, etiam ob culpæ leuitatem, non incurritur: cum debeat esse proportionata delicto; Vnde, qui etiam scienter, opus prohibitum, cum semiplenâ solùm deliberatione, ac imperfectâ aduertentiâ, faceret, adhuc legis pœnam grauem non incurreret; quia hæc esset supra meritum delicti. *Sanchez lib. 4. c. 22. num. 20.* 31

Decimò; Quæ dicta sunt de ignorantiâ inuincibili, non valere de ignorantiâ 32

mortaliter vincibili; hoc est; quæ vinci potest, ac debet. Hæc enim, cum, saltem indirectè sit voluntaria, actum prohibitum non excusat à culpâ; & regulariter neque à pœna, Dixi, regulariter; quia, cum ignorantiâ vincibilis, *ex S. Thoma* 1. 2. *quæst.* 76. *a* 4. minuat voluntarium, & consequenter culpam, eamque reddat leuiorem, quam, si scienter admitteretur; plerumque, in iure, non eâdem pœnâ punitur, quâ culpa scienter admissa; vt sic, inter delictum, & pœnam, debita seruetur proportio. Qualis autem culpa, sit, ignorantia vincibilis; melius, ex dicendis, constabit.

QVÆSTIO XIX.

An Ignorantia Vincibilis sit peccatum speciale.

CASVS.

1 TRES Confessarij, scire ea, quæ ad eorum munus spectabant, notabiliter neglexerant; Accidit autem, vt, dum Confessiones audirent; Primus, suum Pœnitentem absoluerit à Casu Bullæ Cœnæ. Secundus verò, quamuis dubitaret, suum ad restitutionem non obligauerit, cum teneretur. Tertius denique, suum rectè absoluerit. Quæritur; quot peccata singuli commiserint.

SVMMARIVM.

2 *Datur aliqua ignorantia culpabilis.*
3 *Cur videatur culpa diuersa, à precepti transgressione, quam causat.*
10 *Ignorantia, ex se, non est peccatum.*
11 *Præceptum obligans ad sui obseruantiam, obligat etiam ad sui cognitionem.*
12 *Ignorantia, non est peccatum diuersum à peccato transgressionis.*
13 *Est violatio eiusdem præcepti.*
14 *Actus internus, & externus non sunt duo peccata.*
15 *Ignorantia, eodem præcepto prohibetur, quo transgressio.*
16 *Non prohibetur propter se, sed solum tanquam occasio transgressionis.*
17 *Non semper opponitur virtuti studiositatis.*
18 *Num peccatum, ex ignorantiâ, sit grauius, quam scienter commissum.*
20 *Male absoluens ex ignorantiâ, committit vnum peccatum consumatum.*
21 *Scientia eorum, quæ ad proprium munus spectant, est debita solum propter opus.*
22 *Obligatio sciendi præcepta Decalogi, oritur ex duplici Præcepto, credendi, & seruandi.*
23 *Virtus studiositatis, non semper specialiter obligat.*
24 *Ex diuerso modo manifestandi peccatum externum, & internum, non rectè infertur, esse peccata diuersa.*
25 *Ebrietas, ex se, semper est contra Temperantiam.*

26. *Igno-*

26 *Ignorantia Præcepti, non habet malitiam ab ejus transgreſſione diuerſam.*
27 *Imo, neque eſt peccatum, ab eâ, diuerſum numero.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CErtum eſt, dari aliquam ignorantiam culpabilem. Prima enim *Corint.* 14. dicitur. *Si quis ignorat, ignorabitur,* & *Pſ.* 24 *ignorantias meas ne memineris.* Et ratio eſt; Quia vnusquisque, ea omnia ſcire tenetur, quæ tenetur operari. Ergo ea ignorare, eſt culpa. Quia tamen ignorantia, eſt in ſolo intellectu, ſicut eſt etiam ſcientia oppoſita; peccatum vero, cum neceſſariò eſſe debeat voluntarium, ac liberum, in ſolâ voluntate formaliter reperitur; Hinc eſt, vt peccatum ignorantiæ, præter ipſam ignorantiam, aliquam voluntatis libertatem includere debeat. Hæc autem, eſt, voluntaria negligentia veritatis indagandæ; in quâ propterea, tota culpæ ratio conſiſtit. Quæſtio igitur ſolum eſſe poteſt. An voluntaria hæc negligentia, ac ignorantia, habeat aliquam malitiam diſtinctam à malitia transgreſſionis præcepti, quæ ex illâ ignorantiâ procedit, an verò eandem.

3 Aliquibus enim videtur, habere ſpecialem, ac diſtinctam; Ideoque tam Primus, quam Secundus Confeſſarius, videntur plura peccata commiſiſſe. Tertius verò vnum ſolum. Ita *Rodrig. p.* 1. *ſum. c.* 23. *concl.* 7. *Almain. tract.* 1. *mor. c.* 5. *prop.* 2. *Cordub. in qu. quæſt.* 6. & 21. *Curiel.* 1. 2. *quæſt.* 76. *d.* 2. §. 4.

4 Probatur autem primò; Quia Primus, & ſecundus Confeſſarius, magis peccarunt, quam Tertius; Sacramentum enim Pœnitentiæ male adminiſtrarunt, quod Tertius non fecit; Sed Tertius peccauit peccato negligentiæ, ac ignorantiæ, ſicut illi; Ergo illi, præter peccatum ignorantiæ, aliud peccatum malæ adminiſtrationis commiſerunt, quod Tertius non commiſit.

5 Secundò; Quia negligentia, ſiue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus pertinent, non ſolùm eſt mala, quia eſt occaſio munus illud male gerendi; ſed etiam, quia eſt oppoſita ſcientiæ, ratione muneris, ſpecialiter debitæ; Sicut enim ſcientia, ratione muneris, eſt debita, non ſolum in ordine ad operandum, & exequendum, ſed etiam propter ſe, ſiue in ordine ad ſciendum; Ita Ignorantia oppoſita, eſt mala, non ſolum quatenus opponitur debito, proximum peccandi periculum vitandi, ſed etiam, quatenus opponitur præcisè debito ſciendi; Vnusquisque enim tenetur ſcire ea, quæ ad proprium munus pertinent, quamuis non ſemper ea exequi teneatur; Ergo negligentia, ſiue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus ſpectant, non vnam tantùm, ſed duas malitias continet, alteram oppoſitam debito exequendi; alteram præcisè oppoſitam debito ſciendi.

6 Tertiò; Quia negligentia, ſiue ignorantia præceptorum Decalogi, non ſolum continet malitiam periculi proximi, Decalogi præceptis oppoſitam, ſed præterea etiam malitiam ſpecialem contra Fidem; Ergo etiam negligentia, ſiue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus pertinent, non ſolum continebit malitiam periculi proximi contra debitum exequendi, ſed etiam aliam malitiam ſpecialiter oppoſitam debito ſciendi; Non ſolum enim tenemur ſcire ea, quæ ad proprium munus pertinent, vt ea ſeruemus, ſed etiam,

Digitized by Google

etiam, vt sciamus; Sicut Decalogi præcepta, non solum tenemur credere, vt seruemus, sed etiam specialiter, vt credamus.

7 Quartò; Quia *ex S. Thoma secunda secunda, qu.* 116. *art.* 2. *ad tertium.* Inter virtutes morales, datur etiam Virtus Studiositatis, quæ studium, siue appetitum sciendi moderatur, ita vt neque excedat, plura sciendo, quàm oportet; neque deficiat, sciendo pauciora. Huic autem Virtuti, opponitur negligentiâ sciendi ea, quæ scire debemus, siue deinde ea sint agenda, siue non; hoc enim vitium, contingere potest circa materiam omnium virtutum, *vt docet idem S. Thomas art.* 1. *ad primum*; Ergo negligentia sciendi ea, quæ ad proprium munus pertinent, erit speciale peccatum oppositum Studiositati, diuersum à malâ muneris administratione, quæ ex tali negligentiâ sequitur; Sicut enim in medicinâ dulci, præter bonitatem vtilem ad sanitatem, datur etiam bonitas delectabilis; itâ in negligentiâ sciendi, quæ ad proprium munus pertinent, præter malitiam occasionis, siue periculi proximi peccandi, est etiam malitia sciendi pauciora, quàm oporteat, quæ malitia Virtuti Studiositatis opponitur.

8 Quintò; Quia, si omnes tres Confessarij, vnum tantum peccatum commisissent, illud eodem modo possent in Confessione aperire. Non possunt autem, quia Primus non satisfacit dicendo; *Neglexi scire ea, quæ ad meum munus spectant*; sicut satisfacit Tertius; sed præterea dicere debet, *Pænitentem malè absolui*, Hoc enim est sacrilegium, non illud; Signum ergo est; Primum, duo peccata diuersa commisisse, duabus Virtutibus diuersis opposita.

Sextò; Quia, si quis, in Ebrietate, hominem occidat, cum præuisione periculi; non solùm committit homicidium, sed præterea etiam peccatum Ebrietatis omnino diuersum. Ergo eodem modo, qui ex negligentiâ, siue ignorantiâ culpabili, non ieiunat; non solùm peccat contra præceptum ieiunij, sed etiam peccato ignorantiæ, siue negligentiæ. 9

NOTABILIA.

ADuertendum est primò. Ignorantiam, ex se, non esse peccatum, cum, scire, non sit actus Virtutis, sed Virtutem antecedat. Hinc autem fit, vt nemo scire teneatur, præcisè, vt ignorantiam expellat; Cum enim hæc non sit peccatum, nemo eam per se expellere tenetur, sed solùm in ordine ad operandum, siue, vt rectè operetur; Sicut enim vnusquisque tenetur rectè operari, ita tenetur scire ea, quæ ad rectè operandum necessaria sunt; Sic vnusquisque scire tenetur Ieiunij præceptum, & diem, in quo obligat; quia tenetur ieiunare; Quare, scientia præcepti ieiunij, non est debita propter se, sed solùm propter Ieiunium, ad quod immediate ordinatur. 10

Aduertendum est secundò; Quæcùmque præcepta, siue naturalia, siue Diuina, siue humana, eo ipso, quod primario obligant ad sui obseruantiam, tanquam ad finem, obligare etiam secundario ad sui cognitionem, tanquam ad medium ad ipsam executionem necessarium; Nemo enim seruare potest præceptum, quod ignorat. Hinc autem fit primò, vt, ex eodem motiuo, sit debita cognitio alicuius præcepti, 11

ex

ex quo est debita eius executio; Ex eodem enim motiuo Temperantiæ, ex quo principaliter tenemur ieiunare tenemur etiam minus principaliter scire ieiunij præceptum, & diem in quo obligat. Secundò, vt negligentia, siue ignorantia præcepti, non sit peccatum diuersum ab eius transgressione; Non enim habet malitiam diuersam à malitiâ transgressionis, cum eidem præcepto, ac eiusdem Virtutis motiuo opponatur. Vnde, cum quis, ex negligentiâ, siue ignorantiâ culpabili, Ieiunium violat, non committit duo peccata, alterum ignorantiæ, alterum Violationis Ieiunij, sed vnicum violationis Ieiunij; quia vtraque opponitur eidem præcepto, obliganti ad Ieiunium, & eidem motiuo Temperantiæ, quod, sicut principaliter obligat ad Ieiunium, ita secundariò obligat ad sciendum & ipsum præceptum, & diem in quo obligat. Tertiò, vt peccatum internum, non sit diuersum ab externo; Voluntas enim furandi, non est peccatum diuersum à furto, sed cum illo componit, ac constituit vnum peccatum consummatum, ac completum; Quia, quamuis detur obligatio non volendi furtum, hæc tamen oritur ex eodem præcepto, ex quo oritur obligatio non furandi. His positis.

RESOLVTIO.

12 AD Casum Respondetur; Omnes tres Confessarios, vnicum peccatum commisisse; duos quidem Primos consummatum, ac completum; Tertium verò non consummatum, sed incompletum. Ita *Vasq. 1. 2. d. 119. cap. 2. Sanch. lib. 1. sum. cap. 17. num. 11. Laym. lib. 1. tract. 2. c. 4. num. 10 Filliuc. tract. 21. c. 10. num. 365. Azor. lib. 1. inst. mor. c. 12. quæst. 5.*

13 Primò; Quia omnes peccauerunt contra idem præceptum, obligans ad rectam Sacramentorum administrationem; Tertius quidem, exponendo se periculo ea malè administrandi; Duo verò primi, etiam de facto malè administrando; Exponere autem se periculo alicuius peccati, non est peccatum diuersum ab ipso peccato, quando committitur. Vnde, in confessione, satis est, dicere; *Ieiunium violaui vel Sacrum omisi*; quando peccatum de facto committitur; sic enim sufficienter manet explicatum periculum; Cum verò non committitur, necesse est dicere; *exposui me periculo Ieiunium violandi, vel Sacrum omittendi*; quia tota malitia tunc consistit in illo periculo, & hæc aliter tunc explicari non potest, quàm in se ipsâ.

14 Secundò; Quia actus internus, & externus, non sunt duo peccata, sed vnum consummatum, ac completum; Ergo etiam ignorantia, siue negligentia, & præcepti transgressio, quæ ex illa sequitur, non erunt duo peccata, sed vnum consummatum, ac completum; Sicut enim, velle furari, non est peccatum distinctum ab ipso furto, quando sequitur; Ita, velle culpabiliter ignorare ea, quæ ad Confessarij munus pertinent, vel exponere se periculo, munus suum malè administrandi, non erit peccatum ab ipsâ malâ muneris administratione diuersum, si sequatur; Nam, eo ipso, quod quis vult culpabiliter ignorare,

Digitized by Google

quæ ad ſuum munus ſpectant, vel exponere ſe periculo, illud male adminiſtrandi, virtualiter habet voluntatem illud malè adminiſtrandi. Vult enim illam malam adminiſtrationem in causâ; Ergo, ſi de facto malè adminiſtret, non erunt duo peccata, ſed vnum completum; Ideoque, ſatis erit, in confeſſione, dicere; *Sacramenta malè adminiſtraui*; quia ſic manebit ſimul ſufficienter explicata voluntas illa, male Sacramenta adminiſtrandi.

15 Tertiò; Quia negligentia, ſiue ignorantia culpabilis eorum, quæ ad Confeſſarij munus pertinent, eodem præcepto prohibetur, quo prohibetur mala Sacramentorum adminiſtratio; Idem enim præceptum, quod primariò, ac directè malam Sacramentorum adminiſtrationem prohibet, ſecundariò, & conſequenter prohibet etiam ignorantiam eorum, quæ neceſſaria ſunt; & periculum eam malè adminiſtrandi; Sicut idem præceptum furti, quod furtum externum principaliter prohibet, minus principaliter prohibet etiam voluntatem furandi; Ergo, ſicut voluntas furandi, & furtum externum, non ſunt duo peccata, ſed vnum; ita Ignorantia culpabilis eorum, quæ ad rectam Sacramentorum adminiſtrationem neceſſaria ſunt, & mala eorundem Sacramentorum adminiſtratio, non erunt duo peccata, ſed vnum.

16 Quartò; Quia negligentia, ſiue culpabilis Ignorantia eorum, quæ ad Confeſſarij munus pertinent, non prohibetur propter ſe, ſed ſolum tanquam occaſio malè Sacramenta adminiſtrandi; ſicut eorum ſcientia, vel cognitio non præcipitur propter ſe, ſed ſolùm tanquam medium ad ipſa Sacramenta rectè adminiſtranda; Ergo, ex ſe, non eſt peccatum, ſed ſolùm quatenus eſt occaſio malè Sacramenta miniſtrandi; Ideoque non erit peccatum ſpeciale, ab ipsâ malâ Sacramentorum adminiſtratione diuerſum.

Quintò; Quia, quamuis daretur ſpecialis virtus, ac præceptum, obligans ad ſcienda neceſſaria; adhuc tamen Ignorantia, vel negligentia ſciendi, in noſtro caſu, non eſſet ſpeciale peccatum, à mala Sacramentorum adminiſtratione diuerſum; Obligatio enim ſciendi, in noſtro caſu, non oritur ex tali Virtute, ac præcepto, ſed à præcepto Sacramenta benè adminiſtrandi; Sicut, quamuis detur præceptum Diuinum naturale Contritionis, adhuc tamen, ſi quis, peccati mortalis conſcius, ſine contritione, Sacramenta adminiſtraret, non propterea duo peccata diuerſa committeret, alterum omiſſionis Contritionis, alterum Sacrilegæ Sacramentorum adminiſtrationis; quia obligatio Contritionis non oriretur tunc ex præcepto Contritionis, ſicut oritur in mortis articulo, ſed ſolum ex præcepto, ad dignam Sacramentorum adminiſtrationem, obligante; Ergo, ſicut, qui, ſine Contritione, Sacramenta miniſtraret, vnicum peccatum committeret indignæ Sacramentorum adminiſtrationis; ita qui eadem Sacramenta adminiſtrat, cum ignorantiâ culpabili, vnicum peccatum committit, malæ adminiſtrationis. 17

Sextò; Quia, ſi Primus, & Secundus, duo peccata commiſiſſent, ſequeretur, grauiùs peccare eum, qui ex Ignorantiâ culpabili peccat, quàm qui peccat ſcienter; Primus enim, duo peccata commiſiſſet, alterum Ignorantiæ, ac negligentiæ, 18

alte-

Digitized by Google

alterum malæ Sacramentorum administrationis, Secundus verò; vnicum tantùm peccatum simplex malæ Sacramentorum administrationis; Consequens autem est absurdum, quia peccatum Primi, semper est minus voluntarium; quàm peccatum Secundi.

19 Hæc tamen ratio, *quæ est P. Vasquez*, non videtur efficax; potest enim quis plura peccata committere, & tamen, per illa, minus grauiter peccare, quàm peccet alius vnico peccato simplici; Nam homicidium, in ebrietate, commissum, est peccatum minus graue, quam si fiat ab homine sobrio; & tamen, cum fit in ebrietate, est duplex peccatum, alterum ebrietatis, alterum homicidij.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

20 AD rationes in contrarium, respondetur, adprimam; non magis, cæteris paribus, peccasse Primum, & Secundum, quam Tertium, sed illos peccatum consummasse, quod Tertius non fecit; Sicut non magis peccat, qui vult furari, & de facto furatur, quàm qui solum vult furari, licet ille, per actum externum, compleat, ac consummet peccatum, quod hic non facit.

21 Ad secundam, Negatur, scientiam eorum, quæ ad proprium munus spectant, esse debitam propter se; Est enim debita solùm propter operationem; quia, quamuis non semper teneamur exequi, quæ cognouimus, semper tamen ideo tenemur cognoscere, quia tenemur exequi, ac operari.

22 Ad tertiam, patet disparitas; Nam obligatio sciendi præcepta Decalogi, oritur ex duplici obligatione, ea scilicet credendi, & implendi; Obligatio verò sciendi ea, quæ ad proprium munus spectant, oritur solùm ex obligatione munus illud rectè exequendi; Ideo enim solùm scire tenemur ea, quæ ad proprium munus pertinent, quia rectè munus illud exequi tenemur, & si ad hoc non teneremur, neque teneremur ad illud. Vnde Confessarius, quia munus Aduocati exercere non tenetur, neque ea, quæ ad Aduocati munus spectant, scire tenetur.

Ad quartam, Respondetur; Quamuis 23 admittamus, dari Virtutem Studiositatis; hinc tamen non sequi, eam semper, per se, ac specialiter obligare ad debitam scientiam procurandam; Sicut, quamuis detur præceptum Contritionis, non tamen hinc sequitur, illud semper, per se, ac specialiter ad Contritionem obligare, sed solùm in mortis articulo. Sicut ergo, in Sacramentorum administratione, Contritionis obligatio oritur, non ex ipso præcepto Contritionis, sed ex præcepto Sacramenta dignè administrandi; Ita, in eorundem administratione, obligatio sciendi ea, quæ necessaria sunt, oritur, non ex Virtute Studiositatis, sed ex præcepto rectè Sacramenta ministrandi; Ideoque Ignorantia, siue negligentia, & mala administratio, non sunt duo peccata, sed vnum.

Ad quintam; Negatur sequela; Nam 24 peccatum internum, & externum, non sunt duo peccata, sed vnum, & tamen non eodem modo manifestari debent in Confessione peccatum solum internum, ac peccatum internum simul & externum; hoc enim sufficienter manifestatur, dicendo; *furatus sum*; illud verò manifestari non potest, nisi dicendo; *habui volunta-*

Digitized by Google

tem furandi; Ex solo ergo modo diuerso, peccata in Confessione manifestandi, colligi non potest, quod sint peccata diuersa.

25 Ad sextam denique, patet disparitas; nam ebrietas ex se, & ex genere suo, semper est mala contra Temperantiam, & prohibita, quamuis non esset causa, vel occasio homicidij; Cum autem est occasio, habet etiam hanc malitiam iniustitiæ, quæ illi est addita. At Ignorantia, ex se, non est peccatum, sicut scientia opposita, ex se, non est opus Virtutis, sed solùm quatenus est occasio, Confessarij munus malè administrandi; Vnde habebit solùm malitiam malè administrationis, & non aliam.

COROLLARIA.

26 Colligitur ex dictis primò; Ignorantiam, siue sit præceptorum Naturalium, siue Diuinorum, siue Humanorum, non habere malitiam diuersam ab eà, quàm habet eorundem præceptorum transgressio, cum, ijsdem præceptis opponatur, & ab ijsdem præceptis prohibeatur, non primario, & per se, sed secundario solùm, & in ordine ad vitandam transgressionem. Vnde eodem prorsùs modo se habet, sicut peccandi periculum, & scandalum; Sicut enim ista peccata, non sunt vnius speciei, sed plurium, iuxta pluralitatem peccatorum, quorum sunt periculum, vel occasio, & iuxta pluralitatem præceptorum, quibus opponuntur; Ita Ignorantia, non est peccatum vnius speciei, sed plurium, iuxta diuersitatem peccatorum, quorum est occasio, Nam ipsa etiam est peccatum eiusdem speciei, cum peccato, cuius est occasio, sicut sunt, proximum peccandi periculum, & scandalum.

Secundò; Ignorantiam, neque esse 27
peccatum numero diuersum ab ipsà transgressione præcepti, quando hæc sequitur; Sicut Furtum externum, non est peccatum numero diuersum à voluntate furandi; nec homicidium, in ebrietate secutum, ab ipsa ebrietate, licet ebrietas, præter esse causam homicidij, habeat etiam suam propriam malitiam, contra Temperantiam; Nec omissio recitationis officij, à proiectione Breuiarij in mare; Actualis enim præcepti transgressio, non habet nouam malitiam, diuersam a malitià ignorantiæ, cum non adsit noua cognitio; sed cum illà constituit vnum peccatum completum, ac consummatum; sicut constituit actus externus, cum interna voluntate, & homicidium in ebrietate commissum, cum ipsà ebrietate, habens totam suam malitiam in causà; Idemque dicendum est, de Officij omissione, orta ex proiectione Breuiarij in mare; Vnde, in Confessione, satis erit, dicere; *Sacramenta malè administraui; Officium omisi; &c.* Sic enim sufficienter explicatur totum peccatum; cum ignorantia non prohibeatur, nisi propter peccatum. Si tamen daretur noua libertas, tunc, sicut daretur nouum debitum inquirendi, ita daretur nouum peccatum ignorantiæ; sicut, si post proiectum Breuiarium in mare, daretur aliud Breuiarium, tunc daretur nouum debitum recitandi Officium, ideoque illud omittere, esset nouum peccatum, ab ipsà Breuiarij proiectione, diuersum.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO XX.

An Ignorantia vincibilis plures malitias contineat.

CASVS.

1 DVM duo Rustici, qui nostræ Fidei mysterijs instrui, notabiliter neglexerant, cum Hæretico quodam colloquerentur; Eorum alter, Hæretici sophismis deceptus, realem Christi præsentiam, in Eucharistià, negauit; Alter verò quamuis dubitans, negare noluit. Quæritur, quot peccata singuli commiserint.

SVMMARIVM.

3 *Ignorantia vincibilis mysteriorum Fidei; plures specie malitias continere videtur.*

6 *Verè tamen non continet.*

7 *Obligatio sciendi Mysteria Fidei, oritur ex Præcepto obligante ad ea credenda.*

8 *Ante Euangelij promulgationem, nulla dabatur obligatio illud sciendi.*

9 *Ignorantia mysteriorum Fidei, vnico tantum Præcepto, opponitur.*

10 *Ignorantia, est speciale peccatum, solum, cum, ex intentione ignorandi, ignorantur res scitu necessaria.*

11 *Articulum aliquem, ex ignorantià vincibili, negans, peccat solùm contra Fidem.*

12 *Contra eandem peccat etiam, qui, ex eadem ignorantià, negandi periculo se exponit.*

13 *In quo differant ignorantia Articulorum Fidei, ac Præceptorum Decalogi.*

16 *Cur plures malitias numero diuersas contineat.*

17 *Exponit periculo plures Articulos negandi.*

18 *Imo censetur esse, indirecta voluntas plures negandi.*

19 *Contra idem Præceptum, plura numero peccata committi possunt.*

20 *Vnum mysterium, moraliter cum alio continuari non potest.*

RATIONES DVBITANDI.

QVæstio hæc, duplicem continet difficultatem. Prima est; An ignorantia vincibilis, includat plures malitias specie diuersas, Secunda est; An saltem includat plures, diuersas numero. Quamuis autem prima, eadem fere videatur cum Quæstione præcedenti; Verè tamen ab ea differt, quia est in materià Fidei, de quà, est peculiaris controuersia inter Auctores. 2

Digitized by Google

3 Quod ergo facit ad primam; Ignorantia culpabilis mysteriorum nostræ Fidei, præter malitiam contra Fidem, continere videtur etiam aliam specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis. Ita *Vasq. 1. 2. quæst. 76. art. 2. d. 119. c. 2. Sanch. lib. 1. sum. c. 17. n. 11. Filliuc. tract. 21. c. 10. num. 365. Rodrig. p. 1. sum. c. 23. concl. 7 Almain. tract. 1. mor. c. 5. prop. 2.*

4 Primò; Quia hæc ignorantia, opponitur, non solùm præcepto negatiuo, infidelitatis peccatum, quod ex illà sequitur, prohibenti, sed etiam affirmatiuo, ad scientiam oppositam positiuè obliganti. Præceptum autem affirmatiuum, & negatiuum, cum habeant motiua distincta, refundunt malitiam specie diuersam in actum oppositum; Vnde, ex eorum distinctione, rectè colligitur, distinctio specifica peccatorum, quæ illis opponuntur.

5 Secundò; Quia, si Mysteriorum Fidei Ignorantia, non contineret specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis, nunquam ignorantia culpabilis, esset peccatum speciale; Consequens autem est absurdum; quia, si Ignorantia, nunquam esset peccatum speciale, neque Virtus Studiositatis, illi opposita, esset Virtus specialis; quod tamen fusè probatur, *à S. Thoma secunda secundæ, quæst. 166. art. 2.*

RESOLVTIO I.

6 Respondetur tamen; Ignorantiam culpabilem mysteriorum Fidei, non continere specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis, sed solam malitiam contra Fidem; quatenus Rustici, eorum scientiam negligentes, exposuerunt se periculo sentiendi aliquid contra Fidem, vel eam, quando tenebantur non confitendi. Ita *Azor. to. 1. lib. 1. c. 12. quæst. 5. Clauis reg. lib. 2. c. 9. num. 31. Aluar. 1. 2. d. 162. num. 3. Layman. lib. 1. tract. 2. c. 4. num. 10. Valent. 2. 2. d. 1. qu. 11. p. 1. diffic. 4. Salas. 1. 2. tract. 13. d. 7. s. 7 num. 49.*

Probatur primò; Quia obligatio Fidei mysteria sciendi, oritur ex eodem præcepto Diuino, quod eorum Fidem præcipit; sicut obligatio sciendi præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, oritur ex eodem præcepto, quod obligat ad illa seruanda; Sicut enim, quia datur Præceptum ieiunij, scire tenemur, & Præceptum ipsum, & dies, in quibus est ieiunandum; vt illud seruare possimus. Ita, quia, post legem Euangelicam, datur præceptum Diuinum de credendis Mysteriis reuelatis, scire tenemur, tam hoc præceptum, quam Mysteria credenda, quia aliàs ea credere non possemus. Ergo, sicut, qui, ex ignorantià vincibili præcepti Ieiunii, vel dierum, in quibus ieiunandum est, non ieiunat, non committit duo peccata speciei diuersa, sed vnum solùm contra ieiunij præceptum, obligans primario ad ieiunium, & secundario ad sciendum ipsum præceptum, & dies, in quibus est ieiunandum; Ita qui, ex ignorantià vincibili mysteriorum Fidei, vel præcepti de illis credendis, sentit aliquid contra Fidem, non committit duo peccata speciei diuersa, sed vnum tantùm contra Fidei præceptum; Nam; hoc etiam, sicut primario obligat ad credendum, ita obligat secundario ad sciendum, tam ipsum præceptum, quàm mysteria credenda. 7

8 Secundò; Quia, ante Euangelij promul-

mulgationem, sicut nulla dabatur obligatio illud credendi, ita nulla dabatur obligatio illud sciendi. Ergo signum euidens est, totam obligationem illud sciendi, oriri ex obligatione credendi, & consequenter, eius scientiam non præcipi propter se, sed solùm in ordine ad credendum. Hoc autem posito; Ignorantia non habet aliam malitiam, quam contra Fidem.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

9 AD rationes in contrarium facile Respondetur; Ad primam; Negando, quod ignorantia opponatur præcepto diuerso à præcepto, vel Fidei confitendæ, vel illam non negandi; Idem enim præceptum, quod primario obligat ad credendum, obligat etiam secundario ad Fidei Mysteria scienda, vt ea, vel confiteri possimus, tempore debito, vel non negemus, neque alia datur obligatio sciendi, siue hanc ignorantiam expellendi; Ignorantia enim, ex se, non est peccatum, sicut scientia opposita non est opus Virtutis; Cessante ergo obligatione credendi, statim cessat etiam obligatio sciendi.

10 Ad secundam; Negatur sequela; Tunc enim ignorantia vincibilis, est speciale peccatum contra Virtutem Studiositatis, cum quis, vult ignorare ea, quæ aliàs scire tenetur, hac speciali intentione, vt ea nesciat; Sic enim etiam, peccatum quodlibet contra aliquod præceptum, siue Diuinum, siue Humanum, tunc solùm est speciale peccatum Inobedientiæ; cum, per illud, violatur præceptum, ex intentione speciali, præceptum contemnendi. Ergo, sicut, præciso hoc casu, peccatum Inobedientiæ, reperitur in qualibet transgressione præcepti, nec vnquam habet malitiam oppositam speciali Virtuti Obedientiæ; Ita, præciso simili casu, Ignorantia vincibilis, habebit solum malitiam transgressionis præcepti Fidei; nunquam tamen peculiarem malitiam, speciali Virtuti Studiositatis oppositam.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Responsio ad Casum propositum; Ignorantia enim vincibilis Mysteriorum Fidei, non est peccatum distinctum ab eo, quod ex illà sequitur, tanquam ex causà; Vnde, quamuis Rustici, vincibiliter ea ignorantes, peccauerint, non solùm aliquid contra illa sentiendo, & realem Christi præsentiam, in Eucharistia, negando; sed etiam illa ignorando; Non tamen propterea duo peccata commiserunt, neque vnum habens duas malitias; sed vnum tantùm, habens vnam malitiam, quæ non est propriè hæresis, vel infidelitas, sed ad illam reducitur *Clauis reg. lib. 2. cap. 9. num. 31.* 11

Secundò; Secundum Rusticum; Quamuis, de facto, nihil senserit, aut asseruerit contra Fidem, peccasse tamen, vincibiliter ignorando, & teneri, hanc ignorantiam confiteri, quia Fidei mysteria addiscere non curando, sicut tenebatur, exposuit se periculo aliquid sentiendi, vel asserendi contra Fidem. Hoc autem peccatum, non est diuersum ab illo, quod commisit Primus, realem Christi præsentiam, in Eucharistià, ignoranter negando, sed cum illo comparatur, tanquam peccatum internum cum externo; 12

terno; Sicut enim Voluntas furandi, non est peccatum, ab actione externa furti diuersum; sed per hanc vltimò completur in ratione peccati consummati; ita ignorantia culpabilis mysteriorum Fidei, per negationem externam, vltimò completur in ratione peccati consummati contra Fidem, saltem reductiuè *Azor. to. 1. lib. 1. c. 12. quaest. 5.*

13 Tertiò; Ignorantiam vincibilem Mysteriorum Fidei, in hoc differre ab Ignorantiâ vincibili praeceptorum Decalogi, ac Ecclesiae, quod Ignorantia Mysteriorum Fidei non continet tot malitias specie diuersas, quot sunt Mysteria Fidei ignorata; Ignorantia verò praeceptorum Decalogi, continet tot malitias specie diuersas, quot sunt praecepta ignorata; Ex diuersitate enim praeceptorum Decalogi, vel Ecclesiae, consurgunt diuersae species ignorantiae, eo quod ea ignorans, exponat se periculo committendi peccata specie diuersa, pro diuersitate praeceptorum. Ex diuersitate autem Mysteriorum Fidei, non consurgunt diuersae species Ignorantiae, nec ea ignorans, exponit se periculo committendi peccata, iuxta Mysteriorum diuersitatem specie diuersa. Cuiuscumque enim Mysterij sit Ignorantia, semper est eiusdem speciei, quia semper opponitur eidem praecepto, ac Virtuti Fidei; sicut omnes haereses, sunt eiusdem speciei, quia eidem praecepto, ac Fidei Virtuti opponuntur; Vnde, qui aliquem articulum negauit, illum, in confessione, explicare non tenetur.

14 Quod facit ad secundam difficultatem. An Ignorantia Mysteriorum Fidei tot malitias numero diuersas contineat, quot sunt Mysteria ignorata.

P. Suarez tract. de fide d. 15. sec. 1. n. 7. 15 *& tom 3. in 3. p. d. 22. s. 5. nu. 33. Layman. lib. 1. tract. 3. c. 3. num. 2. Bonac. d. 2. de pecc. quaest 4. p. 2.* & alij, putant, vnicam solum malitiam continere; Primò, quia opponitur praecepto Fidei, quod est vnum, praecipiens omnium Mysteriorum assensum per modum vnius. Secundò, quia omissio omnium horarum canonicarum, est vnum tantum peccatum, eo quod opponatur praecepto horas canonicas recitandi, quod est vnum, eas omnes praecipiens per modum vnius; Sed etiam Ignorantia Mysteriorum Fidei, opponitur praecepto Fidei, quod est vnum, eorum omnium Fidem praecipiens per modum vnius. Ergo etiam, eorum omnium ignorantia, erit vnum tantùm peccatum.

RESOLVTIO II.

Probabilius tamen videtur; Ignorantiam Mysteriorum Fidei, continere tot malitias numero diuersas, quot sunt Mysteria ignorata. Ita *Vasq. 1. 2. d. 75. cap. 2. num. 10. & tom. 4. in 3. p. qu. 91. art. 1. d. 4. Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 4. quaest. 5. Clauis reg. lib. 2. cap. 5. nu. 14. Coninch. de Sacr. Poen. d. 7. d. 1. Tannerus 2. 2. dub. 4 quaest. 2. d. 4. num. 55. Diana de circumst. agrau. resol. 29 & alij plurimi.* 16

Probatur primò; Quia Fidei Mysteria culpabiliter ignorans, ideo peccat, quia 17

quia exponit ſe periculo illa negandi, vel illis non aſſentiendi, quando tenetur; Ergo ſi ignoret, plura Myſteria, plura numero peccata committet, ſicut plura numero peccata committeret; ſi plura Fidei Myſteria negaret; Idem enim præceptum, quod obligat ad illa non neganda, obligat etiam ad vitandum periculum ea negandi.

18 Secundò; Quia, non ſolùm committit plura numero peccata, qui plures homines occidit, ſed etiam qui illos occidendi periculo ſe exponit. Eo enim ipſo cenſetur velle, in causâ, plura numero homicidia; Ergo ſimiliter, non ſolùm committet plura peccata, qui plura Fidei Myſteria negat, ſed etiam, qui per Ignorantiam vincibilem exponit ſe periculo illa negandi.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

19 AD rationes in contrarium, Reſpondetur; Ad primam, Præceptum Fidei eſſe quidem vnum; ex hoc tamen inferri non poſſe, ignorantiam omnium Myſteriorum, eſſe vnum numero peccatum, ſed ſolùm, eſſe vnum ſpecie, Contra idem enim præceptum, plura numero peccata committi poſſunt; Nam qui plures homines occidit, vel exponit ſe periculo illos occidendi, plura numero peccata committit contra idem præceptum; Neque præceptum Fidei, videtur, omnium Myſteriorum Fidem præcipere collectiuè ſolum, ſed etiam diſtributiue, ita ut præcipiat Fidem omnium, & ſingulorum Myſteriorum. Sicut præceptum Ieiunij Quadrageſimalis, ieiunium præcipit, non ſolùm omnibus, ſed etiam ſingulis diebus Quadrageſimæ.

Ad ſecundam Reſpondetur: Rationem diſparitatis eſſe; quia omnes Horæ canonicæ, ſunt partes vnius Officij, & vnius actionis moralis integræ, cuius recitatio præcipitur. Cum horæ canonicæ definiantur; Oratio publica, ſub certo numero Pſalmorum, Lectionum, & aliorum huiuſmodi à Sanctis Patribus, ad Dei laudem ordinata, & per ſeptem congruentes horas, diſtributa. Sicut ergo omnes horæ Canonicæ ſunt vna Oratio, ita earum omiſſio, erit unum peccatum mortale. Quia erit vnius Orationis, ac Officij omiſſio. At omnia Fidei Myſteria, componere non poſſunt vnum Myſterium, nec vnum cum altero moraliter continuari, ſed ſemper remanent plura Myſteria. Sicut plures dies Quadrageſimæ, componere non poſſunt vnum diem, vel vnum Ieiunium Quadrageſimale; Sed ſemper remanent plures dies, & plura Ieiunia. Sicut ergo, qui, integrâ hebdomadâ, Ieiunium omittit, ſex peccata mortalia committit; Ita ſex peccata committet, qui, ex Ignorantiâ, exponit ſe periculo, ſex Fidei Myſteria negandi. Sed, de his, plura infra, dum agemus de peccatis. 20

QVAESTIO XXI.

An Ignorantia vincibilis sufficiens ad peccatum, sufficiat etiam ad operationis valorem.

CASVS.

1 MERCATOR quidam, inter plures lapides, quos vendendos exposuerat, vnum videns aliis lucidiorem, dubitauit; An esset Adamas, an Vitrum. Nulla tamen prius adhibità diligentià, vt certior fieret, illum, inter alios, vendendum exposuit. Accidit autem, vt Titius, dum inde transiret, eundem lapidem videns, dubitauerit similiter, an esset Adamas, an Vitrum; nullaque priùs adhibità diligentià, vt certior fieret, illum emerit, pretio Vitri. Postea verò domum reuersus, comperit esse Adamantem. Quæritur; vtrum Emptio illa fuerit valida.

SVMMARIVM.

2 *Qua voluntas, ac libertas ad actus valorem requiratur.*

3 *Operans cum Ignorantià vincibili, regulariter peccat.*

4 *Ipsa tamen operatio aliquibus videtur valida, & cur.*

8 *Aliquibus verò inualida, & cur.*

9 *Quæ Voluntas, ad actus valorem requiratur.*

12 *Ignorantia, Error, & Dolus, per quid, inter se differant.*

13 *Mera alicuius circumstantiæ ignorantia, actus valorem non impedit, error impedit.*

14 *Ignorantia circumstantiæ, quando actus valorem impediat.*

15 *Ignorantia Antecedens, & Concomitans, qua.*

16 *Duplex, cum Ignorantià, dari potest dispositio, erga obiectum ignoratum.*

17 *Emptio, quamuis cum ignorantià, circa qualitatem rei emptæ, est valida.*

18 *Est volita per voluntatem absolutam, & hæc sufficit ad valorem.*

19 *Voluntas absoluta rei, virtualiter fertur etiam in circumstantias occultas, cum illà connexas.*

20 *Similis voluntas, in Sacramentorum administratione, regulariter datur.*

21 *Si voluntas non esset absoluta, actus non esset validus.*

23 *Ignorantia, tollit voluntatem directam, quam non tollit metus.*

24 *Ad peccatum sufficit voluntas indirecta. Ad valide verò operandum requiritur directa.*

26 *Error etiam vincibilis circa materiam Voti, sufficit ad illud reddendum inualidum.*

27 Er-

Digitized by Google

27 *Error concomitans alicuius circunstantia, actus valorem non impedit.*

28 *Ignorantia affectata circa aliquam conditionem, aut circunstantiam, actus valorem non impedit.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm libertas, sicut requiritur ad peccandum, ita requiratur ad validè operandum; Quæri solet: An, sicut ad peccandum sufficit voluntas, ac libertas indirecta, in ipsà ignorantià, tanquam in causà; Ita eadem sufficiat ad validè operandum. Si enim sufficit, Actus, ex ignorantià vincibili factus, sicut est voluntarius, liber, ac peccaminosus, ita erit validus. Quoniam verò Ignorantia, aut Error, contingere potest, vel circa Personam, cum quà agitur; vel circa Causam motiuam, aut impulsiuam, aut finalem actus; vel denique; circa eiusdem actus materiam, aut circunstantias. Ideo, de his omnibus, singillatim quæritur. An eorum ignorantia vincibilis, ad actus valorem sufficiat.

3 Certum autem videtur; Titium, emendo lapidem cum illo dubio, mortaliter peccâsse; Tum quia periculo se exposuit emendi Adamantem pretio iniusto; hoc est, infra pretium infimum, & consequenter iniustitiam committendi. Tum quia eadem Iustitia, quæ in contractibus prohibet iniustitiam, præcipit, vt ad eam vitandam, rei emendæ notitia procuretur. Tum denique, quia emendo lapidem cum illo dubio, emere illum voluit absolutè, siue esset Vitrum siue Adamas, pretio Vitri. Hoc autem sine iniustitià fieri non potuit; Vnde supplere saltem tenetur, quantum defuit ad pretium iustum. Si tamen, cum ista voluntate, animum simul conditionatum habuisset, soluendi deinde pretij incrementum, vsque ad pretium iustum, si detegeret, esse Adamantem; In isto casu, non peccasset. Verum, qui cum dubio operatur, hoc modo regulariter non operatur, sed absolutè vult objectum dubium.

Posito ergo, quod, tam Venditor habuerit voluntatem absolutam vendendi, quam Emptor emendi lapidem illum, quidquid tandem esset, siue Adamas, siue Vitrum, Difficultas est, an Emptio illa fuerit valida, propter ignorantiam vincibilem, quà vterque Contrahens laborabat. Ratio autem dubitandi est, primò: Quia, si Emptio illa non fuit valida, neque fuisset valida benedictio, quam dedit Isaac Iacob Filio suo; Nec matrimonium, quod Iacob contraxit cum Lia; Eodem enim modo ignorauit Titius materiam emendam, esse Adamantem, ac ignorauit Isaac, eum, quem benedicebat, esse Iacob, cum vterque dubitauerit. Sed benedictio fuit valida Ergo, & Emptio. 4

Secundò, Quia Ignorantia, quam Titius habuit; quod res emenda esset Adamas, fuit vincibilis, & fatua, cum de facto dubitaverit. Ignorantia autem vincibilis, non tollit voluntarium, sed illum solum minuit, sicut metus; Quemadmodum ergo Emptio illa, si facta fuisset, ex metu leui, fuisset valida, Ita facta, ex ignorantià vincibili, fuit valida. Iura enim, sicut nihili faciunt metum leuem, ita & fatuam ignorantiam. 5

Tertiò, Quia Ignorantia, præsertim crassa, æquiparatur scientiæ, in ordine 6

ad culpam, & ad pœnam: Ita vt, in materià pænali, quando Ius punit delictum scienter admissum, Ignorantia crassa non excuset à pœna. Ergo etiam illi æquiparabitur, in ordine ad actus valorem; Non minus enim requiritur ratio voluntarij, ac liberi, vt actus sit culpabilis, quàm, vt sit validus. Imo libertas, quæ sufficit ad peccandum, sufficit etiam ad validè operandum. Alioqui nunquam possemus esse certi, quænam libertas ad validè operandum requiratur, ac sufficiat.

7 Quartò; Quia, cùm Titij ignorantia, fuerit voluntaria, ac crassa; sequitur, quod Titius virtualiter emere voluerit rem expositam, siue esset Vitrum; siue Adamas; Si enim noluisset; aliquam adhibuisset diligentiam, vt certior fieret, num esset Vitrum, an Adamas. Positâ autem tali voluntate, non est, cur Emptio illa non fuerit sufficienter voluntaria, ac valida.

8 Aliunde verò: Emptio illa videtur non fuisse valida; primò: quia Emptio Adamantis, cum supponatur fuisse ignorata, quamuis vincibiliter, esse non potuit in se positiuè, ac directè volita; Nihil enim volitum, quin præcognitum; Sed, ad summum, indirectè, ac interpretatiuè, in ipsà ignorantià, tanquam in causà. Hoc autem, ad actus valorem, non sufficit. Si enim sufficeret, sequeretur, esse validum Votum in ebrietate factum ab eo, qui præuidens, se, in ebrietate, similia vota emittere solere; se inebriauit, & in ebrietate, verba promissoria protulit; Esset enim indirectè voluntarium, ac volitum, in ipsà ebrietate, non minus, quam esset volitum homicidium, si, cum eius præuisione se inebriasset, & illud deinde, in ebrietate, commisisset. Consequens autem est falsum; Quia, quamuis ille, ante ebrietatem, præuiderit, se solere, in ebrietate, Vota proferre, nullam tamen habuit positiuam uoluntatem se obligandi, sine quà tamen, Votum non obligat: Sicut, sine positiuà intentione consecrandi, non conficitur Sacramentum: Non minus enim Vouens, est causa efficiens obligationis, ac Voti, per voluntatem se obligandi, quam Minister sit causa efficiens Sacramenti, per intentionem illud conficiendi. Sicut ergo, ad valide absoluendum, non sufficit intentio indirecta, & interpretatiua, qua quis, audità confessione, inebriare se voluit, præuidens, se, in ebrietate, solere verba absolutionis proferre; Sed requiritur intentio positiua, & directa, qua velit, Pœnitentem absoluere; Ita, ad Voti valorem, non sufficiet voluntas indirecta, & interpretatiua, qua Vouens, præuidens se esse solitum, in ebrietate, similia Vota proferre, in ebrietate se voluit; Sed requiretur positiua voluntas se obligandi.

Confirmatur. Quia, sicut, ad valorem 9 absolutionis, non est satis intentio verba proferendi, sed requiritur præterea etiam intentio conficiendi Sacramentum; Ita ad valorem Voti, Emptionis ac reliquorum Contractuum, non sufficit voluntas verba promissoria proferendi, sed præterea requiritur voluntas se obligandi; Imo hæc voluntas, est mensura totius obligationis. Ergo, sicut absolutio, debet esse actus humanus, in se liber, & directè volitus; Ita esse debent, Votum, Emptio, ac alij Contractus.

Secundò; Quia, quod Ignorantia sit 10 vincibilis, vel inuincibilis, conferre

quidem

quidem poteſt, vt emptio, ſiue actus, ex illâ ignorantiâ factus, ſit prudenter, vel imprudenter factus, & conſequenter peccaminoſus, vel non peccaminoſus: Sed non, vt ſit validus, vel invalidus; Hoc enim non pendet ex eo, quod ignorantia, ſit vincibilis, vel invincibilis; ſed ex eo, quod detur, vel non detur directa, ac poſitiua voluntas ſe obligandi. Hanc autem æque tollit Ignorantia vincibilis, ac inuincibilis, cum vtraque Ignorantia, æque occultet obiectum, ſicque impediat voluntatem, ne directè in illud feratur. Sicut ergo Ignorantia inuincibilis, tolleret voluntarium, ad emptionis valorem neceſſarium, ac ſufficiens, ita illud tollit Ignorantia vincibilis.

11 Tertiò; Quia non ſemper Ignorantia vincibilis, cenſetur propriè voluntaria, etiam indirectè, ſed tunc ſolùm, quando datur obligatio illam expellendi, ad peccatum vitandum; Cum quis enim, ad peccatum vitandum, diligentiam adhibere tenetur, vt ignorantiam expellat; Si in hoc ſit negligens, tunc Ignorantia cenſetur indirectè voluntaria. At, in ordine ad contrahendum, vel ad Votum emittendum, non datur hæc obligatio diligenter inquirendi, & ignorantiam expellendi; Nullâ enim lege, conſtat de tali obligatione. Ergo hæc Ignorantia, non tam eſt voluntaria, ſeu volita, quam permiſſa; Ideoque non ſufficiet, vt Emptio cenſeatur voluntaria, etiam indirectè, quoad rem ignoratam.

NOTABILIA.

12 ADuertendum eſt primò; Ignorantiam, Errorem, ac Dolum, inter ſe valde differre: Ignorantia enim, eſt mera carentia ſcientiæ, nullum importans iudicium, *ex S. Thom. in 4. diſt. 30. quæſt. 1. ar. 1. ad 1.* Error verò, eſt actus poſitiuus, vnum pro alio putans; Ideoque importans iudicium Intellectus peruerſum, ac erroneum; Dolus denique ſupra Ignorantiam, vel errorem, importat deceptionem iniurioſam in eo, qui petit celebrari contractum, quatenus, vel rei vitium occultat, vel virtutem aſſerit, quæ in illâ, vere non eſt.

Aduertendum eſt ſecundò; cum aliquid volumus, vel circa aliquid operamur, aliquam illius notitiam dari ſemper in nobis; Voluntas enim in penitus ignotum, nec conſenſum, nec affectum dirigere poteſt, cum nihil ſit volitum, quin præcognitum, & voluntas ſit potentia cæca, quæ non fertur in incognitum. Per hanc autem notitiam; Aliquando, res nobis proponitur præciſiue; hoc eſt, ita vt ab aliquâ eius conditione vel circumſtantia præſcindatur, de illâ non cogitando; Aliquando verò negatiuè; hoc eſt: ita vt eadem conditio, vel circumſtantia poſitiuè negetur. Primo modo, ita cognoſcitur Res, vt eius conditio, aut circumſtantia propriè dicatur ignorari. Secundo verò modo, ita cognoſcitur res, vt alia dicantur peruerſe, ac erronee iudicari. Res primo modo propoſita, ſecundum id, quod per ignorantiam occultatur, propriè voluntatem non mouet, illam attrahendo; vel retrahendo, ideoque nec propriè cauſat inuoluntarium; Dici tamen poteſt, illud cauſare improprie, tanquam remouens prohibens; Quia, ſi talis rei conditio, vel circumſtantia fuiſſet propoſita, & non occultata, Voluntatem à præſtando 13

consensu retardasset, At verò, secundo modo proposita, ac cognita, Voluntatem mouet, non solum secundum id, quod verè proponitur, sed etiam secundum conditionem, aut circumstantiam, quæ falsò in re illâ, repræsentatur; Mouet enim, vt affecta, siue vestita tali conditione, quæ in illâ verè non est, sed esse iudicatur; & voluntas, in rem illam sic vestitam, positiuè fertur; Ideoque error iste, propriè causat inuoluntarium; *Errantis* enim, *nulla est voluntas*; vt dicitur *in L. cum testam ff. de iuris, & facti ign.*

14 Aduertendum est tertiò, Ignorantiam, Errorem, & Dolum, contingere posse; Vel circa ea, quæ pertinent ad substantiam Actus, Contractus, aut Voti; V. G. circa eius materiam, aut conditiones indiuiduales; Vt, si quis vendat lapidem, putans, non esse gemmam, quem alias non vendidisset; Vel circa circunstantiam aliquam accidentalem, vt si quis, sciens, lapidem esse gemmam, illum vendat Homini, quem putat, esse fidelem, cum tamen sit infidelis, & cui non vendidisset, si cognouisset, esse infidelem. Si ignorantia, error, aut dolus contingant solum circa circunstantiam aliquam accidentalem; Tunc, sicut non tollunt notitiam, & consensum, circa ea, quæ pertinent ad substantiam Contractus, Voti, vel Actus; Ita non tollunt eius valorem. At verò, si contingant, circa aliquam conditionem indiuidualem, & pertinentem ad substantiam actus; Tunc error circa illam conditionem, tollit actus valorem; quia conditionem illam excludendo, eam reddit inuoluntariam; sicque tollit consensum absolutum circa rem volitam, qui consensus, ad actus valorem, omnino requiritur. Qui enim vult vendere lapidem, quia putat, non esse Gemmam, non habet voluntatem absolutam vendendi lapidem, sed solum conditionatam, posito quod non sit Gemma. Ergo, eo ipso, quod est Gemma, non habet voluntatem illum vendendi; Sicque non datur consensus absolutus, ad venditionis valorem omnino necessarius. At verò, si conditio illa tantummodo ignoretur; Ignorantia valorem actus non tollit; cum enim conditionem illam non excludat, eam non reddit propriè inuoluntariam; Vnde cum tali Ignorantiâ, dari simul potest voluntas absoluta circa rem, cuius conditio ignoratur. Qui enim vult vendere lapidem, quem ignorat, esse Gemmam, potest eum velle absolutè vendere, siue sit, siue non sit Gemma; Qui autem hoc modo absolutè vult aliquid; eo ipso censetur simul virtualiter, ac implicitè velle, quidquid est necessariò connexum cum illo, & consequenter etiam ipsam conditionem, eo ipso, quod illam non excludit; sicque conditio, non solùm non est inuoluntaria, sed est virtualiter, ac implicitè voluntaria; Quod ad actus valorem sufficit; Qui enim Sacros Ordines suscipit, quamuis ignoret, illos Votum Castitatis annexum habere, illud tamen censetur emittere, quia Sacros Ordines volendo, illud etiam censetur implicitè velle; Si tamen, per errorem putaret, tale Votum Ordinibus non esse annexum; tunc illud non censeretur emittere, quia per errorem excluderet, Neque obstat, quod, si Titius Votum cognovisset, esse Ordinibus annexum, illos non suscepisset. Nam, hæc conditionalis, est de futuro,

non

Digitized by Google

non de præsenti; ideoque præsentem voluntatem non mutat, sed illam relinquit absolutam. Nemo autem incipit, vel desinit obligari, propter ea, quæ in his, vel in illis circumstantiis facturus esset, sed propter ea, quæ de facto facit. Dum ergo, in hoc casu, Titius velit Ordines absolutè suscipere, præsens hæc voluntas non mutatur per hoc, quod illos non esset suscepturus, si hoc vel illud accideret; ideoq; nec impeditur obligatio.

15 Aduertendum est quartò; Ignorantiam, Errorem, & Dolum, respectu actus, aliquando dici antecedentes ipsum actum, vt dictum est supra; quando scilicet illum causant, & ad illum faciendum inducunt; Vt, cum quis ignorans, esse diem Veneris, carnes ita comedit, vt illas non comederet, si sciret, esse diem Veneris. Et hic error, cum alicuius dolo contingit, à Iuris peritis *L. Et eleganter. ff. de dolo.* appellatur, dolus, dans causam actui; quia, si non adesset, actus non fieret; Aliquando verò, dici concomitantem eundem actum; quando scilicet illum non causat, nec ad illum faciendum inducit, sed cum eo per accidens conjungitur; Vt, cum quis ita comedit carnes, vt eas adhuc comederet, quamuis sciret, esse diem Veneris; & hic appellatur error incidens in actum; quia, eo etiam non existente, adhuc fieret actus. Ita *S. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 8.*

16 Aduertendum est quintò; Dupliciter posse aliquem ita esse dispositum, vt, si sciret, esse diem Veneris, vel non comederet, vel adhuc comederet; Primò habitualiter; cum, scilicet, de facto, nullum habet actum, quo velit, vel nolit carnes comedere, sed illum probabiliter haberet, si aduerteret, esse diem Veneris; Et hæc dispositio habitualis, nullum causat effectum moralem, quandiu non prodit in actum; Quia homo non obligatur per id, quod facturus, vel non facturus esset, si hoc vel illud ei accideret, vel non accideret; sed per id, quod actu facit, vel non facit. Secundò actualiter; cum scilicet, de facto habet voluntatem conditionatam comedendi, vel non comedendi, si sciret; Et hæc actus valorem impedit, quando Ignorantia est antecedens, quia excludit Voluntatem absolutam talis obiecti; Non vult enim illud obiectum, vt affectum, ac vestitum tali proprietate, vel conditione; Quæ, licet tunc absolutè ignoretur, sub conditione tamen apprehenditur, quantum sufficit. At quando Ignorantia est concomitans, actus valorem non impedit; quia neque causat, neque impedit, aut excludit voluntatem absolutam talis obiecti; Cum enim tunc detur voluntas carnes comedendi, etiam si constaret, esse diem Veneris; Voluntas hæc non excludit voluntatem absolutam carnes comedendi, siue sit, siue non sit dies Veneris; esto, ex errore quis putet; non esse tunc diem Veneris. Hæc autem Voluntas absoluta ad actus valorem sufficit. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum, respondetur; Spectato modo connaturali operandi illius, qui cum dubio operatur; Emptionem factam à Titio, cum eo dubio, iure naturæ, fuisse validam, tam ex parte Ementis quam ex parte Vendentis. Ita *Suarez de cens. d. 4. s. 8. n. 10. Sanchez in sum. lib.* 17

Digitized by Google

lib. 1. *c.* 16. *num.* 14. *Filliuc. tr.* 11. *c.* 8. *quæst.* 9. *num.* 247. *Auila p.* 2. *c.* 5. *d.* 5. *d.* 6. *Bonac. quæst.* 3. *de matr. p.* 2. *num.* 4. *in fine.*

18 Primò; Quia tam Venditor, quam Emptor, habuerunt voluntatem absolutam vendendi, ac emendi; Modus enim operandi proprius eorum, qui cum dubio operantur, est, velle rem dubiam absolutè, quæcumque tandem illa sit. Nam, ideo est peccatum, operari cum dubio; Quia qui vult Contractum, de quo dubitat, an sit vsurarius, vel non; censetur illum velle absolutè, siuè Vsurarius, sit, siue non; Hæc autem voluntas absoluta, ad actus valorem sufficit, quia illum reddit plenè, ac perfectè voluntarium. Cum ergo Titius, lapidem emerit, dubitans, an esset Vitrum, an Adamas; illum consequenter emere voluit, quidquid tandem esset, siue Vitrum, siue Adamas, similemque voluntatem habuit Venditor. Hæc autem Voluntas fuit sufficiens, vt Emptio illa esset valida. Sicut similis Voluntas, in Isaac, fuit sufficiens, vt eius Benedictio data Iacob, esset valida: Cum enim Isaac benedixit Iacob, dubitans, an esset Esau; ex Communi Doctorum sententiâ *cum Abulensi in c.* 27. *Gen. qu.* 7. eius mens, ac intentio fuit, dirigere benedictionem ad Filium præsentem, vteruis ex illis esset, ideoque fuit valida.

19 Secundò; Quia modus operandi, proprius eorum, qui operantur cum Ignorantiâ, & non cum errore positiuo, est; Velle rem cognitam absolutè, & explicitè, simulque virtualiter, ac implicitè, eius conditionem indiuidualem ignoratam, siue occultam; Qui enim vouit Peregrinationem Ierosolymitanam, non cogitando de nauigatione, sed ignorando, eam fieri per mare, censetur etiam virtualiter voluisse nauigationem. Et qui Sacros Ordines suscipit, non cogitando de Castitatis voto, illis annexo, adhuc tamen censetur Castitatem vouere; Quia, per voluntatem Ordinum, censetur etiam virtualiter, ac implicite velle Castitatis Votum quamuis ignoratum, eo quod, per Ignorantiam, non fuerit exclusum; sicut exclusum fuisset, per errorem, si Ordines suscipiens, putasset, Castitatis Votum, illis annexum non esse; Tunc enim volens Ordines, voluisset illos, sine voto Castitatis, illud excludendo, sicque illud non emisisset. Qui autem operantur cum dubio, operantur cum Ignorantiâ, cum dubium eam essentialiter supponat.

Tertiò; Quia, hic est modus operandi, qui in Sacramentorum administratione communiter seruatur; Qui enim baptizat, semper habet intentionem baptizandi Infantem præsentem absolutè, quicumque ille sit; in quo non errat; licet aliquando ignoret, eum esse Filium sui inimici. Imo, per errorem, putet, esse Filium Amici. Similiter, qui absoluit; semper absoluere intendit hominem præsentem, quicumque ille sit; Et qui consecrat, intendit consecrare totam materiam præsentem, quæcunque sit, licet ignoret, quot particulæ, materiam illam præsentem consecrandam ingrediantur; Et, si Minister, aliam intentionem haberet, mortaliter peccaret; quia Sacramentum, nullitatis periculo exponeret. Sicut ergo Sacramentorum Minister, hanc intentionem sic absolutam regulariter habet; Ita operans cum dubio 20

dubio, vel Ignorantiâ negatiuâ, regulariter similem habet voluntatem, dum contrahit vel vouet; Ideoque eius Contractus sunt validi, non minus, quam sint valida Sacramenta; Non minus enim in vno casu, quam in alio, adest voluntas & consensus substantialis directus, ad valorem sufficiens.

21 Si tamen Titius per errorem putasset, Lapidem, siue Adamentem illum esse Vitrum, & habuisset voluntatem conditionalem, illum non emendi, nisi esset Vitrum; Tunc Emptio, non fuisset valida ex parte Ementis; sicut neque esset validus baptismus, si Minister, illum conferens, per errorem putaret, Infantem præsentem, esse Filium Amici, & haberet intentionem conditionalem, illum non baptizandi, nisi esset Filius Amici, quia tunc voluntas non esset absoluta, sed conditionalis, & conditio non subsisteret; Ideoque Contractus & baptismus tunc essent inuoluntarij. Cæterum, sicut hic operandi modus, regulariter in Sacramentorum administratione, non seruatur; Ita neque seruatur in Contractibus ab Operantibus cum ignorantiâ, vel dubio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

22 AD rationes autem dubitandi initio propositas, facilè respondetur; Ad primam; Benedictionem fuisse validam, quia Isaac absolutè benedicere voluit Filium præsentem, quicumque tandem ille esset, quamuis dubitaret; num esset Esau, an Iacob: Iacob verò, vel contrahere voluit cum Muliere præsente, quæcumque esset, & tunc Matrimonium fuit sufficienter voluntarium, & validum, quamuis ille putaret, esse Rachelem; vel habuit determinatam voluntatem contrahendi cum Rachele, & tunc matrimonium, propter errorem personæ, fuit inuoluntarium, & consequenter inualidum.

Ad secundam: Inter metum, & Ignorantiam, quamuis fatuam hanc esse disparitatem; quod metus non tollit consensum directum, quamuis illum minuat; Ignorantiâ verò, quamuis fatua, illum tollit. 23

Ad tertiam; Disparitatem esse, quia ad peccandum non est necesse, velle formaliter, ac directè malitiam, siue actum vt malum; sed satis est, velle actum, cui est coniuncta malitia. At verò, ad Voti, ac Contractuum valorem necessaria est voluntas positiua se obligandi: Sine hac enim nulla datur obligatio; sicut sine positiuâ intentione conficiendi Sacramentum, nullum est Sacramentum. 24

Ad quartam: Voluntatem illam fuisse quidem sufficientem ad valorem Emptionis; Non tamen esse Voluntatem indirectam, & interpretatiuam causæ, siue ipsius Ignorantiæ, sed directam, & absolutam ipsius Emptionis. 25

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Errorem antecedentem, circa materiam Contractus, aut Voti, quamuis sit vincibilis, & voluntarius, ad eorum valorem non sufficere; Quia facit Contractum, aut Votum, voluntarium, ac volitum solùm indirectè in ipsâ ignorantiâ, tanquam in Causâ: Hoc autem, ad Contractus valorem non sufficit; Tum quia, vt Contractus sit validus, debet 26

Digitized by Google

esse volnntarius, ac volitus directè, & in se ipso, & debet esse actus humanus, non minus, quam Sacramentorum administratio. Tum quia aliàs Votum emissum ab Ebrio validum esset, si ante ebrietatem esset præuisum. Sicut homicidium ante ebrietatem præuisum, & postea, in ebrietate, commissum, est peccaminosum. Consequens autem est absurdum, vt per se patet. In ordine verò ad culpam, & ad pænam; Hoc voluntarium indirectum, siue in causâ, sufficit; Quia voluntas causæ, quando datur obligatio vitandi effectum, censetur voluntas interpretativa ipsius effectus; semperque datur obligatio vitandi culpam. At, non semper datur obligatio vouendi, vel contrahendi. Cum ergo obligatio, quæ ex voto, vel Contractu aut alio simili actu oritur, esse debeat omnino voluntaria: Sequitur, eam debere esse volitam, in se ipsâ, nec sufficere, vt sit volita in causà; Ideoque, Errorem antecedentem, siue vincibilis sit, siue inuincibilis, actuum valorem impedire; semper enim, eodem modo tollit cognitionem, & consequenter voluntatem, quæ, ad actus valorem, est omnino necessaria.

27 Secundò; Ignorantiam, siue Errorem concomitantem conditionis rei, quando est vincibilis, valorem Voti, ac Contractus circa rem illam non impedire; Quia cum tali Ignorantià dari potest; imo regulariter, de facto datur voluntas absoluta, etiam ad conditionem ignoratam se extendens; Cum ignorantià enim vincibili concomitante, quod Peregrinatio Hierosolymitana nauigationem requirat, potest quis habere voluntatem absolutam Peregrinationis Hierosolymitanæ, siue nauigationem includat, siue non includat, quia, licet ignoret; nauigationem de facto requiri; de illà tamen cogitat sub conditione, si requireretur; Hoc autem sufficit, vt voluntas per actum absolutum in illam tendat.

Tertiò; Ignorantiam conditionis rei, affectatam, sive positiue volitam, Voti ac Contractuum circa rem ignoratam valorem regulariter non impedire; Quia regulariter, cognitionem directam conditionis ignoratæ non excludit, & consequenter neque eius voluntatem; Qui enim vult aliquid ignorare, iam necessariò de illo cogitat, ideoque velle etiam potest, se ad illud obligare saltem sub conditione, quod decipiatur; Imo, eo ipso, quod non vult tollere ignorantiam, habet voluntatem se obligandi sub quacumque conditione; quæ voluntas sufficit ad obligandum, & consequenter ad Voti, vel Contractus valorem. Dixi regulariter; Quia, si voluntas ignorandi non oriatur ex voluntate faciendi, sed ex aliquo timore humano, vel alio simili respectu; tunc, qui vouet, vel contrahit, potest non habere intentionem se obligandi absolutè, & omnibus modis, sed solum iuxta exigentiam materiæ; sub tali conditione propositæ; in quo casu Voluntas non esset ad valorem sufficiens. 28

QVAE-

QVAESTIO XXII.

An ignorantia Vincibilis, aliquando saltem, ad actus valorem sufficiat.

CASVS.

1 TITIVS, audiens ab Amico, se solere subindè, in Ebrietate, plura promittere; dixit, se velle imposterum obligari, si eas promissiones, in Ebrietate, proferret; Accidit autem, post hoc, vt, die quadam, dum esset ebrius, centum aureos Sempronio promiserit; sed in se deinde, ex Ebrietate, reuersus, eidem Sempronio illos petenti, dare noluerit; Quæritur. Vtrum eos soluere teneatur.

SVMMARIVM.

2 *Ignorantia vincibilis, actuum valorem impedit, sicut ebrietas.*
4 *Ad valorem Voti requiritur, vt sit, in se, formaliter volitum, ac liberum.*
9 *Cur ad valorem Sacramenti requiratur intentio aliqua tunc, cum conficitur Sacramentum.*
10 *Promissio, facta in ebrietate, aliquando obligat.*
11 *Promissio conditionalis, positâ conditione obligat.*
12 *Voluntas, etiam præterita, sufficit, ad Sacrificium applicandum.*
13 *Promissio, per positionem conditionis, ex conditionali fit absoluta.*
14 *Contrahit quis valide per Procuratorem, quamvis tempore contractus dormiat.*
15 *Promissio, includens conditionem, in ebrietate ponendam, est valida.*
16 *Votum, in ebrietate, emissum, non est volitum in se ipso.*
17 *Iuramentum ex consuetudine, in ipsâ solùm est volitum.*
18 *Ad validam promissionem quid sufficiat.*
19 *Obligatio promissionis conditionata, incipit, cum ponitur conditio.*
20 *Promissio conditionata, in quo adæquatè consistat.*
21 *Quid requiratur, vt obliget.*
22 *Cur ad Sacramenta conficienda requiratur voluntas, aliquo modo præsens.*
23 *Intentio præterita ad baptizandum non sufficit.*
24 *Ad Baptismum recipiendum sufficit.*

RATIONES DVBITANDI.

VT melius constet, quæ voluntas, ad actuum valorem requiratur; 2
Et an, & quomodo Ignorantia eundem valorem impediat, proponitur casus de ebrietate; Quia in eà res clarius apparet, & quæcumque de eà dicentur, applicari poterunt Ignorantiæ. Sicut enim promissio, facta in ebrietate, aliam libertatem non habet, quam ipsius ebrietatis; ita similis promissio, facta

ex Ignorantia vincibili, aliam libertatem non habet, quam ipsius ignorantiæ vincibilis; si ergo ebrietas sufficit ad actus valorem impediendum, sufficiet etiam ignorantia; & si ebrietas aliquando illum non impedit neque, in simili casu impediet ignorantia vincibilis.

3 In Casu itaque proposito, Titius teneri non videtur ad soluendam pecuniam in ebrietate promissam. Ita *Ledesma quæst.* 58. *ar.* 3. *d.* 1. *Syluester v. Votum* .2. *quæst.* 2. *Aragon.* 2. 2. *quæst.* 88. *ar.* 1. *& alii, quos refert Sanch. lib.* 1. *de matr. d.* 8. *num.* 20.

4 Primò: Quia promissio non videtur fuisse valida, alioquin validum etiam esset Votum, in ebrietate emissum. Non minorem enim libertatem habet promissio facta in ebrietate, quam haberet Votum. Votum autem ab Ebrio emissum, non est validum, quia non est formaliter & in se ipso voluntarium, sed solum denominatiuè, & in causâ, hoc est, in voluntate ebrietatis. Cum tamen, ad Voti valorem necessariò requiratur, vt sit volitum, ac liberum formaliter in se ipso; Tum quia voti obligatio, per hoc distinguitur ab obligatione satisfaciendi, quæ oritur ex iniuriâ, & ab obligatione ad pœnam, quæ oritur ex culpâ, quod illa est formaliter, & simpliciter voluntaria, ac in se libera, Istæ verò, sunt in se simpliciter, ac formaliter inuoluntariæ, & voluntariæ solum denominatiuè, & in causâ. Tum quia, sola voluntas verba promissoria proferendi, non sufficit ad obligandum, nisi adsit etiam formalis voluntas, se obligandi, Sicut sola voluntas proferendi verba consecrationis, non sufficit ad consecrandum, nisi simul adsit voluntas actualis, vel virtualis consecrandi. Cum ergo, Votum in ebrietate emissum, non teneat, neque tenebit promissio, in eadem ebrietate, à Titio facta.

Secundò; Quia, qui ex consuetudine iurat, quamuis cum iuramento promittat, se peregrinaturum Lauretum, si amplius luserit, Voto tamen, vel iuramento non tenetur. Ergo, à fortiori, qui in ebrietate promittit, non tenetur seruare promissum; Ideo enim consuetudinarius non tenetur; quia, cum ex consuetudine, & sine aduertentiâ promittat, non habet animum promittendi, qui tamen, ad Votum essentialiter requiritur. Sed etiam, qui in ebrietate promittit, non habet animum promittendi; Aliam enim voluntatem non habet, quam ebrietatis. Ergo etiam, in ebrietate promittens, non tenetur servare promissum. Titius autem supponitur, in ebrietate promisisse. 5

Tertiò: Quia, si quis, ante ebrietatem, voluntatem haberet consecrandi, & in ebrietate deinde, supra materiam debitè præsentem, verba consecrationis proferret, non propterea consecraret. Ergo etiam, si Titius, ante ebrietatem, voluntatem habuerit se obligandi, & in ebrietate deinde, verba promissoria protulerit, non propterea se obligauit, & consequenter neque tenetur soluere, quod sic promisit. Consequentia probatur: Ideo enim ille non consecraret, quia consecrandi voluntas, quam ante ebrietatem habuit, tunc non concurreret, neque influeret in prolationem verborum consecrationis, neque illam vllo modo causaret, quod tamen ad veram, ac validam 6

dam

dam consecrationem, necessariò requiritur; Eius enim concursus, ab ebrietate impediretur. Sed, propter eandem rationem voluntas se obligandi, quam ante ebrietatem Titius habuit, non influit in verba promissoria, tempore ebrietatis prolata. Ergo neque Titius, per talem promissionem, obligabitur.

7 Quartò; Quia assignari non potest, quandonam promissio à Titio in ebrietate sic facta, incipiat esse valida, eumque obligare; Ergo non est valida. Antecedens probatur; Quia non incipit esse valida ante ebrietatem; tunc enim non dabatur voluntas absoluta se obligandi, sed solum velut conditionata; *si verba promissoria protulerit;* quæ tamen voluntas ad promissionis valorem essentialiter requiritur; Neque incepit esse valida, cum Titius verba promissoria protulit; quia tunc, cum careret libertate, erat incapax obligationem contrahendi. Cum ergo assignari non possit, quandonam inceperit obligare, nunquam obligauit, & consequenter non fuit valida.

8 Quintò. Quia ideo absolutio data sub conditione de futuro; *vt si quis dicat; absoluo te, si restitueris;* non est valida, quia neque est valida tunc, cum impenditur, neque tempore, quo conditio adimpletur; sed etiam promissio, sic conditionaliter facta, neque est valida tempore, quo datur voluntas conditionata se obligandi; neque tempore, quo ponitur conditio. Ergo neque promissio, sic facta, est valida; Minor probatur; quia ideo absolutio neutro tempore est valida, quia, tempore adimpletæ conditionis, non existit materia, & forma, quæ tamen sunt partes, ad Sacramenti valorem, essentialiter requisitæ; tempore verò, quo verba absolutionis proferuntur, non datur intentio conficiendi Sacramentum, ad illud essentialiter requisita; Cum voluntas conditionata, quandiu talis est, maneat suspensa, & nihil operetur, sed intendat Sacramentum conficere, solùm, quando erit adimpleta conditio. Hæc autem omnia, militant etiam in promissione, quæ supponitur facta à Titio, vt dictum est. Ergo hæc etiam, erit inualida; ideoque illum nullo modo obligabit.

NOTABILE.

Aduertendum est; ad Sacramentum valide conficiendum, necessariò requiri voluntatem, siue intentionem Sacramentum conficiendi, vel actualem, vel virtualem, tunc, cum à Ministro proferuntur verba formæ; V. G. Verba Consecrationis, vel absolutionis; Quia Voluntas illa, siue intentio, ad illam verborum prolationem concurrere debet, eamque causare; Externa enim verborum prolatio, in tantum est consecratio, in quantum pendet, & oritur ab intentione consecrandi. Id autem, quod ad aliud per modum causæ efficientis concurrere debet, tunc, cum ad illud concurrit, existere necessariò debet, vel in se, vel in suâ virtute, quia causa efficiens causat, vt existens; nec sol illuminare posset, si actu non existeret. Quod si intentio consecrandi, ad prolationem verborum Consecrationis concurrere non deberet, neque necesse esset, vt tunc existeret, vel in se ipsà, vel in suâ virtute; sed satis esset, quod aliquo modo præcessisset, nec fuisset retractata; Sic enim, qui heri habuit intentionem, 9

S 3 ac

ac voluntatem offerendi hodie Sacrificium pro Caio; etiamsi hodie nullam habeat voluntatem applicandi Sacrificium Caio, satisfacit obligationi, quâ illi hodie Sacrificium applicare tenetur, quia voluntas ista influere non debet in Sacrificium. Hoc posito,

RESOLVTIO.

10 AD Casum, Respondetur; Titium, teneri ad soluendos Sempronio centum aureos, quos illi, in ebrietate, promisit. Ita *Suar. tom.* 3. *de Relig. lib.* 6. *c.* 5. *num.* 9. *& tr.* 2. *lib.* 4. *de Voto cap.* 17. *num.* 9. vbi probat, non esse promissionem factam in ebrietate; sed ante ebrietatem; conditionaliter tamen; *Nau. c.* 12. *sum. n.* 46. *Clavis reg. lib.* 6. *c.* 8. *num.* 3. *Bonac. d.* 1. *de Sacr. qu.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 17. *Azor. lib.* 11. *c.* 20. *Arag.* 2. 2. *q.* 88. *ar.* 1. & alii communiter.

11 Primò: Quia promissio conditionalis obligat, positâ conditione; si quis enim voueret, se nunquam amplius vinum biturum, si quempiam, in ebrietate; occiderit; Et deinde aliquem ebrius occideret, à vino abstinere teneretur; & Votum seruare. Sed etiam Titius promisit, se soluturum, si quid, in ebrietate, promitteret; & in ebrietate promisit 100. Sempronio. Ergo etiam Titius, illos soluere tenetur. Maior probatur: Quia Vouens, vere habuisset animum se obligandi, & animus ille fuisset omnino liber, nec quidquam illi deesset ad obligandum.

12 Secundò. Quia quis Sacrificium teneretur cras applicare pro aliquo, & hodie voluntatem haberet offerendi cras Sacrificium pro illo; etiam si postea cras nullam aliam voluntatem haberet Sacrificium offerendi pro illo; Ex vi voluntatis hodiernæ, verè satisfaceret obligationi, & Sacrificium illi validè esset applicatum. Ergo etiam Titius, ex vi illius voluntatis se obligandi, quam ante ebrietatem habuit, manere postea potuit sufficienter obligatus, cum in ebrietate verba promissoria protulit; quamuis tunc nullam aliam voluntatem habuerit se obligandi; Si enim voluntas illa, sine aliâ nouâ voluntate, valide Sacrificium applicare potuit; cur non potuit etiam voluntas se obligandi, quam Titius ante ebrietatem habuit, validè illum sine aliâ nouâ voluntate obligare? Antecedens autem probatur; Quia voluntas Sacrificii applicatiua, cum ad Sacrificium concurrere non debuerit, nec in illud influere, consequenter neque ad illud valide applicandum existere debuit tunc, cum Sacrificium celebrabatur, sed satis fuit, quod præcesserit, nec fuerit reuocata.

Tertiò. Quia, si Titius Sempronio centum aureos promisisset, si Pater consentiret; vel, si à Deo, ex tali infirmitate, liberaretur; certe, positâ conditione, illos soluere teneretur; Per positionem enim conditionis, voluntas ex statu conditionali transiret ad absolutum; Sicque inciperet obligare; Sed etiam per prolationem promissionis verbalis, in ebrietate factam, promissio conditionalis transiit in absolutam. Ergo illa etiam Titium obligauit ad solvendos centum Sempronio: Neque obstat, quod prolatio illa promissionis verbalis facta fuerit sine libertate; Nam, non est conditio, quatenus libere ponenda, sed quatenus 13

tenus

Digitized by Google

tenus ponenda in ebrietate. Adde quod, neque in Titii potestate esset consensus Patris, vel liberatio ex infirmitate; Et tamen nihilominus istorum positio sufficeret ad obligationem contrahendam. Ergo, eodem modo, sufficiet positio promissionis verbalis, quamuis sine vllà nouà libertate.

Quartò. Quia Titius per Procura-
14 torem contrahere, & obligari potest vinculo matrimonii, quod est vinculum omnium maximum, quamuis ipse dormiat, vel sit ebrius, dum Procurator, actu, eius nomine contrahit. Ergo à fortiori obligari potuit, dum protulit verba promissoria, quamvis tunc fuerit ebrius. Sicut enim, dum matrimonij contractus ab ejus Procuratore poneretur, ipse principaliter obligaretur à voluntate, quà Procuratori mandavit, vt eius nomine contraheret, quæ voluntas fuit omnino libera, ac plene voluntaria; Ita, in casu præsenti, obligatur principaliter à voluntate, quà ante ebrietatem libere obligari voluit, quoties in ebrietate verba promissoria proferret; Et, sicut tunc minus solùm principaliter obligaretur ab Procuratoris actione, ipso tunc inscio, positâ, tanquàm à conditione; Ita, in casu præsenti, à verbali promissione, minus solùm principaliter obligatur, & tanquam à conditione.

15 Quintò, Denique, quia tota promissio, quoad substantiam, ante ebrietatem, omnino libere fuit posita; fuit enim posita voluntas se obligandi, in quà essentialiter consistit promissio, quoad substantiam; quamuis, quia voluntas est conditionalis, requiratur deinde promissio verbalis, tanquam conditio, vt actu obliget; sicut, cum accenditur lucerna, ponitur tota causa illuminatiua cubiculi, licet, vt illud de facto illuminet, requiratur approximatio, siue eius positio in cubiculo. Non est tamen necesse, vt conditio ponatur libere, quia neque est necesse, vt sit in nostrâ potestate: Vnde, sicut potest non esse in nostrâ potestate, ita potest non esse in nostrâ libertate. Satis ergo est, vt quomodocumque ponatur, ad hoc, vt voluntas conditionalis transeat in absolutam, & obligare incipiat.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Atque hinc facilè ad rationes oppositas patet responsio. Ad primam 16
enim Respondetur; Disparitatem esse, quia Votum, ante ebrietatem, nullo modo fuit volitum in se ipso, & directè, sed solùm indirectè, interpretatiuè, ac præsumptiuè, quatenus fuit volita ebrietas, cum præuisione consuetudinis vota emittendi in illâ. At, in casu proposito, promissio, siue voluntas directa se obligandi, ante ebrietatem fuit posita; In hac autem consistit propriè essentia promissionis. Quod si supponeremus, etiam Vouentem in ebrietate ante illam habuisse voluntatem se obligandi, si Vota emitteret in ebrietate; In eo casu etiam Votum, ab eo in ebrietate emissum, esset validum, ex vi voluntatis se obligandi, quam ante ebrietatem habuisset.

Ad secundam: Respondetur eodem 17
modo; Iurantem ex consuetudine ad nihil teneri; quia iuramentum illud, ac promissio, non est volita in se ipsâ,

sed

Digitized by Google

ſed ſolùm indirectè in prauâ conſuetudine, in cuius victoriâ negligens fuit. At verò, promiſſio, in caſu propoſito, ante ebrietatem, fuit à Titio volita, directè & in ſe ipſâ; ideoque illum obligare potuit.

18 Ad tertiam; Reſpondetur: Diſparitatem eſſe, quia ad valide conſecrandum requiritur, vt ipſa prolatio verborum conſecrationis actu procedat, ex intentione conſecrandi, vel actuali, vel virtuali, & ab ipsâ dependeat, tanquam à causâ efficiente, cum ipsâ verborum prolatio, ſolùm vt procedens ex tali intentione, ſit forma Sacramenti. At, ad valide promittendum non eſt neceſſe, vt promiſſio verbalis procedat ex actuali, vel virtuali voluntate ſe obligandi, ſed ſatis eſt, quod quomodocunque ponatur; cum non obliget tanquam eius effectus, ſed ſolùm, tanquam conditio, ad obligandum requiſitâ.

19 Ad quartam; Reſpondetur. Obligationem cœpiſſe, cum Titius verba promiſſoria protulit in ebrietate. Tunc enim poſita fuit conditio ad obligandum requiſita. Neque obſtat, quod tunc Titius non eſſet liber; Nam hoc ad obligationem non requiritur; Sicut enim, conditio potuit non eſſe in poteſtate Titij; vt, ſi promiſiſſet dependenter à conſenſu Patris; Ita potuit non eſſe in eius libertate; Neque conditio obligat, ex eo, quod ſit libera, ſed ſolum ex eo, quod ſit poſita.

20 Ad quintam; Reſpondetur: Diſparitatem eſſe, primò; quia abſolutio requirit voluntatem abſolutam Sacramentum conficiendi tunc, cum verba abſolutionis proferuntur; cum Sacramenta ſuſpendi non poſſint, excepto matrimonio; Votum verò, vel Promiſſio, non requirit neceſſariò voluntatem abſolutam, ſed fieri etiam poteſt per conditionatam. Secundò: Quia Sacramentum Pœnitentiæ, cum ſit ſignum ſenſibile, conſiſtit non ſolùm in voluntate Sacramentum conficiendi, ſed etiam principaliter in verbis abſolutionis. At votum, vel Promiſſio, adæquatè conſiſtit in voluntate ſe obligandi, licet deinde, quando hæc eſt conditionata, requiratur conditionis poſitio, vt actu obliget. Tertiò denique: Quia, in Sacramentis, verborum prolatio, oriri debet ex voluntate Sacramentum conficiendi, vel actuali, vel virtuali, quæ propterea tunc debet adeſſe. At prolatio promiſſionis verbalis, cauſari neceſſariò non debet ab ipsâ voluntate ſe obligandi; ſed quando eſt conditio, ſatis eſt, quod quomodocumque ponatur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Ad obligandum, ſufficere voluntatem quomodocunque præteritam, non retractatam, & poſitionem illius conditionis, ſub quâ quis vult obligari; Sicut, ad applicandum Sacrificium pro aliquo, ſufficit voluntas præterita non retractata, & poſitio Sacrificij: Si quis enim hodie promittat, dare, poſt menſem, centum aureos Sempronio; Statim, poſt menſem, ſine nouâ voluntate, incipit obligari. Cuius rei ratio eſt: Tum quia voluntas ipſa, cum ſit cauſa obligationis, etiam eiusdem obligationis menſura, ita vt eo ſolùmmodo obligetur, quo 21

ipſa

Digitized by Google

ipsa vult obligari, & non aliter, Tum quia, est causa obligationis, non physica, sed moralis, sicut ipsa obligatio, est effectus moralis, non physicus. *Suar. de Sacr. disp. 13. sect. 3. concl. 2.*

22 Secundò; Ad Sacramenta, non sufficere voluntatem præteritam, non retractatam, sed requiri aliquo modo præsentem, vel actualiter, vel virtualiter; quia voluntas Sacramentum conficiendi, debet esse causa physica consecrationis, ac prolationis verborum formæ, eo quod verba illa, determinare debeat ad esse Sacramentale. Ad hoc autem requiritur, vt sit aliquo modo præsens, *Sayrus lib. 2. c. 5. quest. 5. art. 2. ad finem.*

23 Tertiò; Illum inualidè baptizare, qui, ante ebrietatem, intendit aliquos, tempore ebrietatis, baptizare; Tum quia, tempore ebrietatis, non adest intentio actualis, vel virtualis, Cum, per ebrietatem, interrumpatur. Tum quia, actio baptizandi, debet esse humana, ac libera. *Coninch. de Sacramentis qu. 64. art. 8. d. 2. num. 74.*

Quartò, Eum, qui in ebrietate, recipit baptismum, quem, ante ebrietatem petierat, validè illum recipere; 24 Quia voluntas baptismum recipiendi, non debet esse causa, ad illum concurrens, sed solùm mera dispositio, ex parte subiecti, ad illum recipiendum; nec receptio necessariò requirit in recipiente libertatem, cum esse non debeat actio humana ipsius Recipientis; Sicut, cum conficitur Sacramentum, actio, per quam conficitur, debet esse actio humana ipsius Conficientis. *Suar. sec. 3. concl. 1.*

QVAESTIO XXIII.

An error circa Personam, cum quà agitur, reddat actum inualidum.

CASVS.

1 TITIVS, equum emit à Cæsare, quem putabat, esse Pompeium; & eundem deinde donauit Seio, putans esse Sempronium. Quæritur; an emptio illa, & donatio, fuerint validæ.

SVMMARIVM.

6 De cuiuscumque actus essentia, sunt, eius materia, & causa finalis.

7 Quæ sit causa materialis, & finalis Emptionis.

8 Quæ sit causa materialis, & finalis Donationis.

9 Emptio ex errore circa Personam Venditoris, est valida.

10 Persona Venditoris est circumstantia Emptioni accidentalis.

11 Sicut qualitas Personæ, cum quà contrahitur, in Matrimonio.

12 Emptio essentialiter respicit solum æqualitatem, inter pretium, & rem,

13 *Metus inducens ad emendum, emptionis valorem non tollit.*
14 *Emens, regulariter voluntatem habet absolutam, non conditionatam.*
15 *Donatio ex errore circa personam Donatarij, est invalida.*
16 *Persona Donatarij, pertinet ad causam finalem Donationis.*
17 *Voluntas, in Donatione, semper est virtualiter conditionata.*
18 *Donatio, Personam essentialiter respicit.*
19 *In quo differant contractus onerosi, & & gratuiti.*
20 *Error circa causam inductivam Onerosos non vitiat.*
21 *Aliquando etiam non vitiat Gratuitos.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm ex dictis constet, ad actus valorem, requiri necessariò voluntatem directam se obligandi, nec sufficere indirectam; ideoque Ignorantiam, præsertim antecedentem, eorùm valorem vt plurimum impedire. Quæri solet, an hæc voluntas, ita requiratur circa Personam, cum quà agitur, vt error, vel ignorantia circa illam sufficiat ad reddendum actum inualidum.

3 Et quidem, in Casu proposito, emptio videtur fuisse inualida ex defectu consensus necessarij, ac sufficientis. Ita *Reginaldus lib.* 31. *num.* 92. *Coninch. d.* 31. *de matr. d.* 1. *num.* 9. *Henriq. lib.* 11. *c.* 10. *num.* 1. *Rebell. lib.* 3. *quæst.* 2. *nu.* 2. *Sanch. lib.* 7. *matr. d.* 18. qui hoc probant de simili contractu Matrimonij.

4 Primò; Quia Titius, dum equum emit à Cæsare, putans, esse Pompeium, videtur voluntatem conditionatam habuisse, emendi equum, si Venditor esset Pompeius, illum aliàs non empturus ab alio. Cum ergo hæc conditio defecerit, defecit etiam consequenter consensus, ad emptionis valorem omnino necessarius; Emptio enim, sicut & quilibet alius contractus, in hoc consensu consistit.

Secundò; Quia, si emptio equi, facta cum errore, circa Personam Venditoris valida fuisset, etiam valida fuisset donatio ejusdem equi facta Seio, cum simili errore circa Personam Donatarij; Si enim Persona Venditoris ad emptionis substantiam non pertinet, neque Persona Donatarij pertinebit ad substantiam Donationis; Et, si sola emptionis materia ad emptionis substantiam pertinet, cur non etiam sola materia donationis pertinebit ad substantiam donationis; Consequens autem est falsum; Quia donatio, facta cum errore Personæ, est inualida; Non solum enim res, quæ donatur, sed etiam Persona, cui fit donatio, pertinet ad substantiam donationis, vt docent communiter Doctores; *cum Vasq. opusc. de restitut. c.* 7. *d.* 10. *num.* 91. 5

NOTABILIA.

6 ADuertendum est primò; In quocumque Voto, ac Contractu, duo esse necessariò de eorum essentià, ac substantià; materiam scilicet, & causam finalem siue finem, propter quem circa talem materiam ponitur operatio; Sic enim, cum quis vouet, talem domum non ingredi, ad vitandam occasionem peccandi; non solùm ingressus in talem domum, quæ est materia; sed etiam vitatio occasionis peccandi, qui est finis, ita sunt de essentià istius

Voti,

Voti, vt altero eorum deficiente, Votum statim deficiat; Siue enim domus destruatur, siue abeat inde meretrix, Voti obligatio statim cessat. Similiter, cum quis equum pretio emit; non solùm pretium, quod est emptionis materia; & id, quod traditur ab Emptore; sed etiam equus, qui est causa finalis, siue id, ad quod obtinendum traditur pretium, ad emptionis substantiam pertinet; altero enim eorum deficiente, iam non est amplius emptio. Ratio autem huius rei est; quia, cum voluntas operetur semper circa aliquid, & propter aliquem finem, sequitur, quod ad omnem suam operationem, hæc duo essentialiter requirat; & consequenter, quod hæc duo, ad essentiam cuiuscumque operationis nostræ voluntatis pertinere dicantur; inter quas etiam sunt Votum, & contractus.

7 Aduertendum est secundò; Causam materialem, siue materiam emptionis, esse pretium, hoc enim est id, quod traditur: Causam verò finalem, siue finem, esse equi acquisitionem, hæc enim est id, quod intenditur, & ad quod obtinendum ordinatur pretij traditio: Quod autem equus habeatur à Petro, vel à Paulo, est circumstantia, emptioni merè accidentalis, sine illà enim tota venditionis essentia haberi potest. Quoniam verò pretium non est emptionis materia, nisi, vt æquiualens equo, neque equus est finis, nisi vt æquiualens pretio, (cum enim emptio sit actus iustitiæ commutatiuæ, essentialiter respicit æqualitatem inter pretium, & rem,) hinc fit, vt ad emptionis valorem, omnes qualitates, & conditiones communiter cognitæ, tam pretij, quam Rei, notæ esse debeant Emptori, Error enim circa illas tolleret consensum circa ipsam materiam vel finem, & consequenter circa essentialia contractus, cum ipsæ essentialiter constituant æquiualentiam pretij, cum re, & è contra; Aliæ vero qualitates, & circumstantiæ accidentales, ignorari possint, sine præjudicio valoris, quia non tollunt consensum substantialem, qui ad contractus valorem essentialiter requiritur.

Aduertendum est tertiò, in donatione materiam esse rem, quæ traditur à Donatore, finem verò esse Donatarij beneuolentiam erga se, & amicitiam, acquirere, aut fouere, aut augere, vel si donatio fiat titulo gratitudinis, beneficia à Donatario accepta aliquo modo compensare. Beneuolentia autem est essentialiter connexa cum tali Personâ, huius enim beneuolentiam determinate intendit acquirere Donator per donationem, & non alterius, & beneficia ab hoc accepta compensare; beneficia enim, non accepit ab alio, sed ab hoc. Hinc ergo fit, vt donatio, Personam Donatarij essentialiter respiciat, tanquam aliquid pertinens ad ejus causam finalem & non solùm tanquam circumstantiam mere accidentalem; sicut emptio respicit Personam Venditoris. His positis, 8

RESOLVTIO.

Respondetur primò; Emptionem fuisse validam. Ita *Vasq.* 1. 2. *d.* 30. *cap.* 4. *num.* 28. *Sanch. lib.* 4. *sum. c.* 2. *nu.* 3. *Azor. tom.* 1. *c.* 18. *quæst.* 4. *Reginald. to.* 2. *lib.* 31. *c.* 14. *n.* 97. & alij communiter. 9

Digitized by Google

10 Primò: Quia, in emptione, error circa Personam Venditoris, est error solùm circa circumstantiam accidentalem. Cum hoc autem errore, dari potest consensus circa substantiam contractus, ad eius valorem sufficiens; cum enim, nihil sit volitum, quin præcognitum, quando error est solùm circa circumstantiam accidentalem, non tollit, quin contractus sit, quoad essentiam, voluntarius, & consequenter voluntarius simpliciter; esto, sit inuoluntarius secundum quid, siue respectu illius accidentis, circa quod est error. Contractus autem eo ipso, quod est voluntarius simpliciter, est voluntarius quantum ad eius valorem, & requiritur, & sufficit.

11 Secundò; Quia, in matrimonio, error etiam antecedens circa qualitatem Personæ: Vt, si quis cum Bertà contrahat, quia putat esse diuitem, cum tamen sit pauper; Iure naturæ, matrimonium non irritat; quià causa, siue diuitiæ, in quibus erratur, sunt extra essentiam Matrimonii; ideoque consensum substantialem ad Matrimonium sufficientem non tollunt. Sed etiam, in emptione, Persona Venditoris, est extra emptionis essentiam, vt patet ex dictis. Ergo error circa illam, emptionem non irritabit.

12 Tertiò; Quia contractus emptionis, pertinet ad iustitiam commutatiuam. Hæc autem essentialiter respicit solùm æqualitatem inter pretium, & rem, nec curat de Venditoris Personà, quæ propterea, ad emptionis valorem, omnino per accidens se habet.

13 Quartò, Quia metus, quamuis, inducat ad emendum, non propterea reddit emptionem, iure naturæ, irritam, cum relinquat libertatem sufficientem ad ad eius valorem. Sed etiam error circa Personam Venditoris, relinquit libertatem sufficientem circa emptionem, cum Venditoris Persona ad eius essentiam non pertineat, vt dictum est. Ergo neque error Personæ Venditoris, reddet emptionem, iure naturæ, irritam; ideoque emptio equi, facta à Titio, fuit valida.

Neque obstat, quod Titius, sub hac implicità conditione, in emptionem consenserit; *si Venditor sit Pompeius*; Nam, quamuis habere potuerit hanc voluntatem conditionatam, (in quo casu, emptio non fuisset valida, quia, non subsistente conditione, non fuisset simpliciter consensus in illam;) de facto tamen, illam non habuit, sed absolutam; Quia, hæc est, quæ regulariter haberi solet. Neque vllus præsumitur vnquam habere conditionatam, nisi hoc exprimat: Sic enim, etiam in Matrimonio, cum quis contrahit cum Bertà, putans, esse diuitem, cum tamen sit pauper; Quamuis ille, qui contrahit, vtramque habere voluntatem habere possit; *Contraho tecum, quia diues es: & contraho tecum, si diues es.* Nisi tamen, de hac secundà, se explicet; semper præsumitur habere primam; quia hæc regulariter haberi solet ab omnibus; Error enim circa causam, quæ inducit ad contrahendum, non reddit regulariter consensum conditionatum, & consequenter neque contractum simpliciter inuoluntariū. 14

RESOLVTIO II.

Respondeo secundò, Donationem fuisse inualidam: Fuit enim facta, cum errore circa Personam Donatarij; Error au- 15

autem personæ donationem reddit inualidam. Ita *Vasq. opusc. de rest. c. 7. d. 10. num. 91. Layman. lib. 3. tr. 4. f. 5. c. 5. nu. 1. Sanchez lib. 7. matr. d. 19. num. 20. Suar. tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. c. 11. n. 5. Lessius lib. 2. c. 42. d. 7. nu. 33.* & alij communiter.

16 Primò; Quia, Persona Donatarij, pertinet ad causam finalem donationis, vt dictum est; & consequenter ad eius essentiam; Sicut Persona pauperis in genere, pertinet ad causam finalem eleemosynæ, cum hæc essentialiter ordinetur ad eius indigentiam subleuandam. Error autem circa causam finalem, tollit consensum necessarium ad valorem donationis.

17 Secundò; Quia, Donatio, Promissio, Votum, & omnes contractus non onerosi, sed gratuiti, totam suam vim habent ex voluntate, ac intentione Donantis; hæc autem semper censetur esse conditionalis, si videlicet causa, à qua quis inducitur ad donandum, subsistat; hic enim censetur esse animus saltem implicitus Donantis; non donare, nisi causa subsistat. Cum ergo, causa inducens ad donandum, non subsistat, quando circa Donatarii Personam contingit error; sequitur, donationem tunc esse inualidam.

18 Tertiò; Quia, Donatio non pertinet ad Virtutem Iustitiæ, sicut emptio, alijque contractus Onerosi; sed ad virtutem liberalitatis, vel gratitudinis. Hæ autem Virtutes essentialiter respiciunt Personam determinatam, in quam liberalitas, vel gratitudo exercetur; sicut Virtus eleemosynæ, siue misericordiæ, essentialiter respicit, in genere, Personam pauperis, cujus indigentiam subleuat.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Contractus onerosos, in hoc differre à gratuitis, quod in onerosis, Persona non pertinet ad essentiam contractus; excepto tamen matrimonio, in quo Personæ ipsæ Contrahentium sunt materia contractus: In Gratuitis verò, Persona pertinet ad essentiam, ac substantiam contractus. 19

Secundò; In contractibus onerosis, errorem antecedentem, siue circa causam, quæ inducit ad contrahendum, illos, iure naturæ, non irritare; Cum quis enim, ex errore, dicit; *Contraho cum Bertà, quia diues est*; Matrimonium est validum, licet contingat error circa causam, quæ inducit ad contrahendum; quia scilicet, causa illa, est extra substantiam, & essentiam matrimonij, sed solum circumstantia aliqua accidentalis. In Gratuitis verò, errorem circa causam inductiuam ad contrahendum, illos, iure naturæ, irritare; quia in his, voluntas contrahendi, est semper conditionata. *Si causa, quæ inducit ad contrahendum, subsistat*; Quod, in contractibus onerosis, non contingit. 20

Tertiò; Donationem, quamuis Donatarij Personam essentialiter respiciat, illam tamen non respicere semper determinatè, & in indiuiduo, sed aliquando solum indeterminatè, & sub aliquâ ratione communi; Cum quis enim dat eleemosynam Petro, ad eius inopiam sublevandam, non dat illi eleemosynam, quatenus Petrus est, sed solùm quatenus pauper est. Hinc autem fit, vt etiamsi ille se fingat Paulum, adhuc eleemosyna valida sit, quia adhuc est pauper; Quod autem sit Petrus, vel Paulus, est solùm con- 21

Digitized by Google

conditio aliqua, & circumstantia accidentalis, quæ eleemosynæ essentiam non mutat; Vnde error circa illam, non est error circa substantialia eleemosynæ, qui solus eam reddere potest invalidam, sed solum circa aliquod accidens.

QVAESTIO XXIV.

An error circa motiuum operandi, reddat operationem inualidam.

CASVS.

1 BERTA, putans, Maritum à Purgatorii pœnis non liberandum, nisi illius debitis solutis. Ei morti proximo cum iuramento promisit, se eius debita soluturam. Quæritur; an iure naturæ ex vi talis promissionis ea soluere teneatur.

SVMMARIVM.

7 *ContractusOnerosi habent motiuum distinctum à motiuo Operantis; secus gratuiti.*

8 *In gratuitis, idem semper est motiuum Operis, & Operantis.*

9 *Ideo error circa motiuum operandi hos semper irritat.*

10 *Motiuum operandi in istis est causa finalis intrinseca operationis.*

11 *Promissio ex errore circa motiuum, promittendi, non obligat.*

12 *Error circa motiuum, tollit animum se obligandi.*

13 *Est error antecedens.*

14 *Est error circa causam finalem intrinsecam.*

15 *Debitorum solutio Animæ Defuncti non prodest.*

18 *Promissio obligat, cum includit animum se obligandi.*

19 *Promissio conditionata hunc animum non includit, cum datur error circa conditionem.*

20 *Iuramentum, non magis obligat, quam Promissio.*

21 *Debitorum solutio prodest defuncto, cum rationem habet Eleemosynæ.*

22 *In contractibus lucratiuis idem est finis operis, & Operantis.*

RATIONES DVBITANDI.

CVm Homo, ex eo, quod rationalis 2 sit, nunquam sine aliquo motiuo operetur; Quæritur, an, sicut dum errat circa personam, cum qua agit, error ille, sufficit aliquando ad reddendam ipsam actionem inuoluntariam, & consequenter inualidam; Ita ad hoc, sufficiat error circa motiuum, à quo ad operandum inducitur; Si enim non sufficit, Berta Mariti debita soluere tenebitur, si verò sufficit, non tenebitur.

Aliquibus ergo videtur; Bertam ex vi 3 promissionis, teneri ad debita Mariti soluenda. Ita *Medina c. de restit. qu. 4. §. sequitur. Salas. 1. 2. tract. 3. d. 4. n. 45. Coninch. de Sacr. d. 31. d. 1. n. 7.*

Primò;

4 Primò; Quia promissio de re licitâ, imo honestâ, obligat, cum sit datio fidei; & hæc obliget ad fidem seruandam. Sed Berta, mariti debitorum solutionem promittendo, promisit aliquid honestum, aliena enim debita soluere ad alium subleuandum, est actus charitatis. Ergo promissionem implere tenetur, & Mariti debita soluere.

5 Secundò. Quia Berta, non fictè, sed verè, Marito promisit, se eius debita soluturam. Ergo animum habuit se obligandi ad ea soluenda, ideoque verè se obligauit, & ea soluere tenetur.

6 Tertiò. Quia Berta promissioni addidit iuramentum; hoc autem obligat ad rem promissam ponendam, ne Deus per iuramentum dicatur adductus in testem falsitatis.

NOTABILIA.

7 ADuertendum est primò: Contractus Gratuitos, quales sunt Promissio, Donatio, &c. In hoc differre ab Onerosis; quales sunt Emptio, Locatio, Conductio, & similes, Quod Gratuiti nullum aliud habent motivum, aut finem, quam motiuum, vel finem ipsius Operantis; Cum quis enim, dat Pauperi pecuniam, ad eius inopiam subleuandam, donatio illa nullum alium habet finem, quam pauperis subleuationem, qui est etiam finis ipsius Donantis. At verò, Onerosi proprium habent motiuum ac finem à fine Operantis plerumque diuersum; Si quis enim, Pauperem conducat ad laborandum in Vineâ, vt deinde det illi mercedem, ad eius inopiam subleuandam, Conductio illa proprium habet finem, ab eâ inseparabilem, qui est Vineæ cultura; Ad hanc enim Conductio illa essentialiter ordinatur; Hic autem finis est diuersus, ab inopiæ subleuatione, quæ est finis, ac motiuum Conducentis ad conducendum.

8 Aduertendum est secundò. Hinc necessariò sequi, vt in contractibus gratuitis, idem semper sit motiuum, siue finis operationis, ac Operantis; & consequenter, quod motiuum Operantis sit intrinsecum operationi, & ad ejus essentiam pertineat. Inopiæ enim subleuatio ita est finis intrinsecus illius donationis, vt hæc ab illâ essentialiter pendeat, & per illam constituatur in esse talis donationis. At verò in Onerosis, licet idem possit esse aliquando finis operationis, ac Operantis; (vt, si quis pauperem conduceret ad laborandum in Vineâ, ad Vineæ culturam obtinendam;) potest tamen etiam esse diuersus; (Vt, si eum conducat ad ejus inopiam, mercede subleuandam;) Tunc enim, est ipsi operationi extrinsecus, & ad eius essentiam non pertinens.

9 Aduertendum est tertiò. Ex his omnibus colligi; Errorem circa motiuum operandi, in Contractibus Gratuitis, illos reddere omnino inuoluntarios, ac invalidos; Eo enim ipso, quod erratur circa motiuum, erratur circa aliquid, pertinens ad essentiam, ac substantiam ipsius operationis, siue contractus; Error autem circa aliquid, pertinens ad essentiam operationis, illam reddit inuoluntariam, & consequenter invalidam. At in contractibus onerosis Error circa motiuum operandi non est error circa aliquid, pertinens ad essentiam ipsius opera-

operationis, siue contractus; sed circa aliquid, illi mere accidentale, ac extrinsecum; Error autem circa aliquid accidentale operationi, sicut non impedit consensum in ipsam operationem, ita nec impedit eius valorem.

10 Aduertendum est quartò; Ex his ulterius colligi. In contractibus Gratuitis, motiuum, siue id, quod inducit, V. G. Ad donandum, esse causam finalem intrinsecam ipsius donationis, sicut est causa finalis intrinseca Intentionis, ac voluntatis donandi. Hinc autem fit, vt sicut, per errorem circa causam finalem intentionis, tollitur intentio donandi; Hæc enim semper est conditionata; (si causa inducens ad donandum subsistat, cum nemo supponatur habere animum donandi, etiamsi causa donandi non subsistat) ita per eundem errorem, tollatur donatio, ejusque valor; Donatio enim, in tantum est valida, in quantum procedit ab intentione, ac voluntate donandi; ideoque, eâ sublatâ, est omnino nulla. At, in contractibus onerosis, motiuum, quod inducit, V. G. Ad Operarium conducendum, non est causa finalis intrinseca conductionis; hæc enim, est Vineæ cultura, vt dictum est; sed solùm extrinseca, & impulsiua, siue finis operantis, non verò ipsius operis. Hinc autem fit, vt, quamuis contingat error circa tale motiuum, adhuc conductio sit valida, quia etiam, posito tali errore, dari potest Intentio, ac Voluntas, siue Consensus, ad conductionis valorem sufficiens; adhuc enim dari potest voluntas, dandi mercedem, ad Vineæ culturam obtinendam, in quo consistit essentia conductionis; quamuis deinde, hoc totum, per aliam voluntatem imperantem, ad Operarij inopiam subleuandam, ordinetur; quare inopiæ subleuatio, respectu Conductionis, non est causa finalis, sed solum impellens. His positis,

RESOLVTIO.

Ad Casum, Respondetur: Bertam, ex vi promissionis, ad debita Mariti soluenda non teneri. Ita *Sanch. lib. 4. matr. d. 9. num. 15. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 18. num. 6. Nau. c. 17. n. 68. & 107. Valentia 2. 2. d. 5. quæ. 6. p. 2. Clauis reg. lib. 10. tr. 1. cap. 2. num. 6. Petr. Nauarr. lib. 1. de restitut. c. 2. num. 23. Syluester v. Testam. 1. quæst. 9. Bellarm. lib. 2. de purg. c. 16. in fine*, & alii apud istos. 11

Primò; Quia Berta non magis tenetur, quàm si fictè promisisset; Non magis enim habuit animum promittendi, ac se obligandi, quam habuisset, si fictè promisisset. Nam, in promissione, eius intentio fuit, Mariti debita soluere, si hoc esset vtile ad eum à Purgatorij pœnis liberandum. Hoc autem non erat vtile; Defunctorum enim Animæ, à Purgatorij pœnis subleuantur solùm, Ecclesiæ suffragijs, Missæ Sacrificio, Indulgentiis, Orationibus, aliisque pœnalibus fidelium operibus, non verò debitorum solutione. Cum ergo Mariti debita soluere ad eius liberationem, non esset vtile, sicut Berta ex errore putabat, consequenter, nec ipsa habuit intentionem, ac animum promittendi; qui tamen animus, ad promissionis valorem, est omnino necessarius. 12

Secun-

Digitized by Google

13 Secundò; Quia promissio, est contractus gratuitus. In his autem, error antecedens, siue dans causam contractui, illum reddit omnino nullum, ex defectu consensus necessarij; nihil enim magis, est contrarium consensui, quam error. *L. si per errorem ; ff. de iurisdict. omn. Iud.*

14 Tertiò; Quia, Error circa causam finalem intrinsecam promissionis, cùm tollat consensum; reddit irritam promissionem. Berta autem, errauit circa causam finalem intrinsecam suæ promissionis; Causa enim finalis promissionis, fuit, Maritum à Purgatorij pœnis liberare. In hoc autem decepta est; Quia falsum est, Animam, à Purgatorij pœnis non liberari, donec ejus debita soluantur; Nam Deus Animas, in Purgatorio, non punit, nisi pro culpis proprijs, in hac vitâ, contractis; Vel ergo Defunctus, non soluendo peccavit vel non peccauit; Si non peccauit, vel quia soluere non poterat, vel aliâ ex causâ; puniri non debet; Pœna enim essentialiter supponit culpam; Si peccauit, punitur quidem pro culpâ negligentiæ in soluendo, juxta mensuram ipsius negligentiæ, & quantum ad ejus expiationem satis est; Verùm, postquam hanc pœnam sustinuerit, statim coronam gloriæ consequetur, siue debitum sit solutum, siue non. Ipse enim jam est impotens ad soluendum, neque eius Salus, ab alterius voluntate pendere debet; Alioquin aliquis in æternum in Purgatorio manere posset; Si nimirum, eius Hæres nunquam debita solueret.

15 Neque dici potest; quod debiti solutio, prosit Animæ defuncti, dum fit ab aliquo, qui aliàs, soluere non tenebatur; sicut tenebatur Hæres, bona Defuncti possidens; Quia tunc, talis solutio habet rationem eleemosynæ, sicque est satisfactoria pro Animâ ipsius Defuncti. Sicut, si quis solueret debita alicuius, ea soluere non potentis, talis solutio, haberet rationem eleemosynæ.

Hoc, inquam, dici non potest; Quia gratis dicitur, debiti solutionem, factam ab eo, qui soluere non tenetur, habere rationem eleemosynæ; Non enim illam habet respectu Creditorum, cum hi non sint ita pauperes, vt eleemosynâ indigeant, eiusque sint capaces; Neque respectu Animæ Defuncti; Quia, in tantum respectu Defuncti esset eleemosyna, in quantum esset actus Virtutis; V. G. Justitiæ commutatiuæ erga Creditores, & liberalitatis erga debitorem; Et quilibet actus Virtutis, est satisfactorius; ideoque Animæ à Purgatorij pœnis subleuatiuus; Falsum est autem, quemlibet actum Virtutis, esse pro peccatis satisfactorium; Neque enim, qui ludit, vel iocosè, intra Eutrapeliæ terminos, confabulatur, vel lautè comedit intra terminos Temperantiæ; ludendo, vel comedendo, satisfacit pro peccatis, vt constat ex communi sensu Fidelium; Alioquin etiam Hæres, soluendo, satisfaceret; Talis enim solutio, esset actus Justitiæ commutatiuæ: Quod tamen communiter non admitti tur. 16

Neque est eadem ratio de solutione Debiti alicuius Viuentis, ad soluendum impotentis; Nam, hæc solutio, habet 17

bet veram rationem eleemosynæ; Debitorem enim subleuat à miseriâ, in quâ reperitur; cum, vel à Creditoribus in carcerem conijci posset, vel spoliari bonis, quibus indiget, ad vitæ sustentationem; Quod in Animâ Defuncti non militat; siue enim eius debita soluantur, siue non, nihil ei prodest, vel obest.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

18 AD rationes autem in contrarium, patet solutio. Ad primam enim, Respondetur; Promissionem de re honestâ, obligare, quando est vera promissio, & includit animum se obligandi. Bertæ autem promissio, propter errorem circa motiuum promittendi, non fuit vera promissio, nec Berta animum habuit se obligandi.

19 Ad secundam; Respondetur, Bertam verè Marito promisisse, & non fictè; Quia tamen, eius promissio fuit conditionata, si debitorum solutio ad Maritum à Purgatorij pœnis liberandum esset, utilis; & hæc conditio, fuit erronea, ac non subsistens; ideo etiam promissionem fuisse nullam, & subsistentem.

20 Ad tertiam; Iuramentum, non magis obligasse Bertam, quam obligaverit promissio; Iuramentum enim fuit accessorium promissioni. Cum ergo, eam promissio non obligaverit, vt constat; consequenter, neque illam obligavit Iuramentum.

COROLLARIA.

21 COlligitur ex dictis primò; cum *in Spec. Exemp. dist. 5. exem. 123. & dist. 9. exemp. 101.* Legitur; Animas aliquando apparuisse, & petiisse, vt earum debita soluerentur, vt sic à Purgatorij pœnis liberari possent, *& cum lib. 6. reuel. 1. S. Brigitta*, affirmari videtur. Animas tandiu cruciari, donec iniustè ablatum restituatur; Hæc omnia, ita intelligenda esse; vt Animæ solutionem illam peterent, tanquam eleemosynam, creditoribus faciendam, eo quod essent pauperes, & ab ijs, qui aliàs soluere non tenebantur; sicque tanquam opus satisfactorium, quod ipsis Animabus prodesse poterat, sicut Jeiunia, orationes, & alia suffragia; *Bellarm. lib. 2. de purg. c. 16. in fine.*

Secundò; Hanc statui posse regulam generalem. In contractibus lucratiuis, siue gratuitis; eundem esse finem Operis, ac Operantis; Idem enim semper, est finis promissionis, vel donationis, ac Promittentis, vel Donantis. In contractibus verò onerosis; non semper eundem esse finem Operis, ac Operantis; Dum enim quis emit aliquid, vt Amico complaceat, complacere Amico, licet sit finis Emptoris, non est tamen finis Emptionis; nam hic est rei emptæ acquisitio, vel possessio, aut dominium: Hinc autem fit, vt donatio, causâ non subsistente, semper sit inualida, emptio verò non semper, vt melius constabit ex dicendis. *Mol. tom. 1. de inst. tr. 2. d. 209.* 22

QVÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO XXV.

An error circa causam impulsiuam operationem reddat inualidam.

CASUS.

1 TITIVS, videns Mercatorem quendam laceris vestibus indutum; putans, eum esse pauperem; misericordia motus, omnes eius merces, pretio rigoroso emit, quamuis illis non indigeret, solùm vt sic eius inopiam subleuaret. Post emptas verò merces, comperit, Mercatorem illum, non esse pauperem, sed auarum: Quæritur, Vtrum emptio ista, iure naturæ, fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 *Error circa causam impulsiuam, Operationem non vitiat.*

7 *Quid sit causa finalis intrinseca; quid extrinseca.*

8 *Quis finis Operis, & quis Operantis.*

9. *Quid causa finalis, quid impulsiua.*

10 *Emptio, quamuis ex errore circa motiuum emendi, est valida.*

11 *Error tunc, est solum circa Circumstantiam accidentalem.*

12 *Sicut in Eleemosynâ, error circa Pauperis mores.*

13 *Et sicut in matrimonio, error circa Sponsæ diuitias.*

14 *Est error circa finem Operantis, non operis.*

15 *Quæ sit Voluntas emptionis constitutiua.*

16 *Voluntas imperans emptionem, ad eius essentiam non pertinet.*

17 *Deceptio circa illam, est deceptio circa causam impulsiuam.*

18 *Regula ad distinguendam causam finalem ab impulsiuâ.*

19 *Causa finalis, quæ.*

20 *Respectu voluntatis conditionatæ, qualibet causa est finalis.*

RATIONES DVBITANDI.

CAusa motiua, siue inducens ad operandum; aliquando est finalis, aliquando impulsiua; aliquando finalis simul, ac impulsiua. Error circa causam impulsiuam, Operationis valorem non impedit; Quia, cum hæc, ad eius essentiam non pertineat, non tollit consensum, qui ad eius valorem & requiritur, & sufficit. Error vero circa reliquas duas causas operationis valorem impedit; quia tollit consensum, ad illum necessarium. 2

Quia tamen, causas istas ab inuicem distinguere, difficile est: Indeque oritur, vt aliqui actus reputentur inualidi, qui tamen verè sunt validi; & è contrà aliqui habeantur, vt validi, qui verè sunt inualidi; Ideo, vt facilius discer- 3

ni possint, præsens casus proponitur. In quo, emptio facta à Titio, videtur non fuisse valida. Ita *Rebell. p. 2. de inst. & lib. 1. de contract. in gen. quæst. 6. s. 2. Salas. 1, 2. tr. 3. d. 4. s. vlt. num. 42.*

4 Primò: Quia non videtur, ad fuisse consensus, ad eius valorem necessariò requisitus; Titius enim, in tantum intentionem habuit Mercatoris merces emendi, in quantùm putauit, Mercatorem illum esse pauperem. Cùm ergo Mercator verè non esset pauper, consequenter neque Titius voluntatem habuit eius merces emendi. Sine hac autem voluntate, emptio non fuit voluntaria, & consequenter nec valida.

5 Secundò: Quia Titius, videtur, intentionem habuisse merces emendi solùm sub conditione, quod Mercator esset pauper; Ab eius enim paupertate motus est, ad eius merces emendas. Sed conditio non fuit posita, quia Mercator verè non erat pauper. Ergo Titius absolutè, & simpliciter intentionem non habuit eius merces emendi. Sine hac autem intentione, emptio valida esse non potuit.

6 Tertiò: Quia Titius deceptus est circa causam finalem emptionis; deceptus enim est circa Mercatoris paupertatem, ad quam subleuandam, mercium emptionem ordinauit. Error autem circa causam finalem dispositionis, irritat dispositionem; Cum enim causa finalis sit illa, à quâ mouetur voluntas ad disponendum, tanquàm à ratione, siue motiuo formali, quamque disponens principaliter intendit; hinc fit, vt, quando datur error circa illam, deficiat omnino voluntatis consensus, sicque, ex defectu necessarij consensus, vitietur dispositio.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò: Voluntatem, 7 non solùm alijs potentijs, sed sibi etiam aliquando aliquos actus imperare; Experientiâ enim constat, ex motiuo charitatis, moueri nos aliquando, ad actus Pœnitentiæ, vel Temperantiæ exercendos; vt, ad ieiunandum, ad dandam eleemosynam, &c. Tunc autem, obiectum formale actus imperati, appellatur causa finalis intrinseca eiusdem actus; obiectum verò formale actus imperantis, dicitur eiusdem causa impulsiua, quatenus est id, sine quo actus ille non fuisset à Voluntate imperatus. Et causa quidem impulsiua, respectu actus imperati, est Circumstantia omnino accidentalis, ac, extrinseca, & appellari solet finis Operantis, quia est finis, intentus ab Operante, & à quo Operans mouetur ad actum imperandum; Causa verò finalis, pertinet ad substantiam ipsius actus imperati, cum sit eius motiuum formale; & appellari solet finis Operis, quia est finis non tam ab Operante, quam ab ipso opere intentus; cum Opus, ad illam essentialiter ordinetur, tanquam medium ad finem. Sic, cum quis à Pauperis Sanctitate mouetur ad ei dandam eleemosynam; Sanctitas, quia est motiuum Voluntatis ad imperandum actum Eleemosynæ, dicitur causa impulsiua respectu Eleemosynæ; Ipsa verò Paupertas, causa finalis; quia hæc est motiuum formale ipsius actus Eleemosynæ, cum hæc ad alterius miseriam, ac paupertatem subleuandam essentialiter

tialiter ordinetur. Similiter, paupertas dicitur finis Operis; hoc est, Eleemosynæ; Sanctitas verò finis Operantis; quia prima, immediatè, & directè mouet ad dandam alteri pecuniam, vel aliud simile; secunda verò, mouet ad ipsum actum Eleemosynæ imperandum. Error ergo circa causam impulsiuam, actum non vitiat; quia, cum, respectu actus, sit circumstantia merè accidentalis, cum errore circa illam, adhuc dari potest consensus sufficiens, circa substantiam ipsius actus. At verò, error circa causam finalem, illum vitiat, quia tollit consensum, ac voluntatem, quæ ad eius valorem, est necessaria; Cessante enim fine, cessant omnia, quæ sunt ad finem, & consequenter etiam ipsa mediorum voluntas.

8 Aduertendum est secundò: Quamlibet nostram Operationem, essentialiter ordinari ad aliquid, tanquam medium ad finem; Sic enim Eleemosyna ordinatur ad alienam miseriam subleuandam; quia ipsa nihil est aliud, quam alienæ miseriæ subleuatio; Et emptio, ad rei alicuius dominium obtinendum; quia emptio nihil est aliud, quam solutio pretij, ad rem illam obtinendam. Hic ergo finis, necessario semper intenditur ab Operante, dum operatur; Ideoque dicitur finis operis, quia opus illud ab Operante poni non potest, quin finem illum intendat, dicitur etiam finis intrinsecus, quia essentialiter ab operatione respicitur, tanquam aliquid ab eà principaliter intentum. Dixi ab eà, & non ab Operante; Quia ab Operante, dum eam ponit, alius finis principaliùs intendi potest; imo regulariter intenditur, cum ipsa Operatio assumatur, vt medium ad illum consequendum; Qui enim, ad alterius miseriam subleuandam, eius merces emit; eius miseriæ subleuationem principalius intendit, quam mercium acquisitionem, cum hanc, ad illam ordinet, tanquam medium ad finem. Error ergo circa hunc finem, qui non potest ab Operante non intendi, dum eam operationem ponit, vitiat operationem, quia illam reddit inuoluntariam, eo quod operatio sine illo fine poni non possit; Error verò circa omnia alia motiua, non vitiat; Quia operatio, sine alijs omnibus, poni potest; ideoque est error solùm circa aliquid accidentale, quod propterea non impedit consensum ad eius valorem, & necessarium, & sufficientem.

Aduertendum est tertiò: Hinc colligi posse, quid sit, causa finalis; quid impulsiua. Causa enim finalis alicuius operationis, est illa, sine quà, operatio illa ab Operante poni non potest. Impulsiua verò, sine quà, licèt de facto non ponatur, absolutè tamen poni potest. Sic, dum quis, ad Mercatoris inopiam subleuandam, eius merces emit; mercium acquisitio, est causa finalis, quia emptio, ac pretij solutio, sine illà poni non potest. Impossibile enim est, soluere pretium pro re, & eius acquisitionem non intendere. Eius verò inopiæ subleuatio, est causa impellens, quia etiam sine illà poni potuit emptio, Emptor enim ab alio fine, quàm Mercatoris inopiæ subleuandæ moueri potuit ad merces illas emendas. His positis, 9

RESOLUTIO.

10 AD Casum respondetur; Emptionem fuisse validam. *Lessius lib.2.c.17.d.5. Sanchez.lib 7.matr. d.18. num.18. Laym. lib.3. tract.4. s.5. c.5. num.6. Coninck. d.31. de Sacr. d.1. num.3. Reginald. tom.2. lib.25.c.8. s.2. num.121. Bonac. de contract. d.3.qu.1.p.2 §.2. num.3.* & alii communiter.

11 Primò: Quia, quamuis Titius circa Mercatoris paupertatem deceptus fuerit, adhuc tamen emptio fuit sufficienter, ac simpliciter voluntaria; Error enim circa Mercatoris paupertatem, non fuit error circa aliquid necessarium, & ad emptionis essentiam pertinens, sed solum circa aliquid illi accidentale. Error autem circa circumstantiam emptioni accidentalem, facit solùm, vt emptio sit inuoluntaria secundum quid; hoc est, quoad illam circumstantiam; non verò, quod sit inuoluntaria simpliciter, & quoad emptionis essentiam. Cum ergo, non obstante errore circa Mercatoris paupertatem, emptio adhuc fuerit simpliciter voluntaria; consequenter fuit etiam valida.

12 Secundò: Quia, Cum quis, videns Sacerdotem aliquem pauperem, sed pessimum, qui tamen se fingit eximiæ Sanctitatis, ac perfectionis; ex hoc mouetur ad eleemosynam illi largiendam, quam nunquam contulisset, si cognouisset, esse peccatorem; largitio illa eleemosynæ, valida est. Similiter, cum Medicus, ad preces alicuius, qui eius Consanguineum se fingit, sumit curam Infirmi, quem aliàs non curasset, cura illa est voluntaria. Ergo voluntaria etiam, ac valida fuit, mercium emptio facta à Titio; Non minus enim fictâ Mercatoris paupertas, fuit solùm causa impulsiua Titij ad eius merces emendas, quam ficta Sanctitas Sacerdotis pauperis, ad eleemosynam illi largiendam; vel preces ficti Consanguinei, ad curam Infirmi suscipiendam; Quia non magis ad emptionis essentiam pertinet Mercatoris inopia; quam ad essentiam eleemosynæ, Sanctitas pauperis; vel ad curam Infirmi, preces ficti Consanguinei: Cùm Emptio intrinsecè & essentialiter ordinetur solùm, ad rei emptæ dominium acquirendum; Sicut eleemosyna essentialiter ordinatur solùm ad paupertatem subleuandam; Et curatio, ad infirmitatem sanandam. Sicut ergo, in eleemosynâ, sola alienæ paupertatis subleuatio, est causa finalis, siue motiuum intrinsecum, ac obiectum formale. Sanctitas verò, vel infirmitas, aut quodlibet aliud motiuum est motiuum extrinsecum, & causa eius impulsiua. Ita, in emptione, sola dominij in rem emptam acquisitio, est motiuum intrinsecum, & causa finalis; Venditoris verò paupertas, vel amicitia, aut quodlibet aliud motiuum, est motiuum solùm extrinsecum, & causa solùm impulsiua; Ideoque error circa ista, emptionis valorem non impedit, sicut error circa Sanctitatem, non impedit valorem eleemosynæ.

Tertiò: Quia, cum quis mouetur ad Matrimonium contrahendum cum aliquâ propter eius diuitias; Quamuis decipiatur, putans, illam esse diuitem, cum sit pauper; adhuc tamen matrimonium, iure naturæ, validum est. Ergo 13

valida

valida etiam fuit emptio, facta à Titio, ad Mercatoris inopiam ſubleuandam, quamuis Titius, circa eius inopiam deceptus fuerit; Non minus enim Mercatoris inopia, in quâ fuit error, eſt extra eſſentiam emptionis, quam Mulieris diuitiæ, ſint extra eſſentiam Matrimonij.

14 Tertiò: Quia Mercatoris inopia, licet fuerit finis Operantis, & motiuum ad emptionem imperandam, non tamen fuit finis Operis, ſiue ipſius emptionis. Error autem circa finem Operantis, operationis imperatæ naturam non mutat, cum ſit extra ejus eſſentiam; Vnde nec tollit conſenſum, ad ejus valorem neceſſariò requiſitum.

OBIECTIONUM SOLVTIO.

15 AD rationes autem in contrarium, reſpondetur; Ad primam. Titium, in tantùm habuiſſe intentionem, ſiue voluntatem mercium emptionem imperantem, in quantum putauit, Mercatorem eſſe pauperem; per hunc enim actum imperantem, ordinauit mercium emptionem, tanquam medium, ad eius inopiam ſubleuandam. Hæc tamen intentio, non eſt illa, quæ ad emptionis valorem neceſſariò requiritur, eamque conſtituit; nam hæc eſt voluntas dandi pretium ad mercium dominium obtinendum; Hæc autem voluntas, etiam cum errore circa paupertatem Mercatoris, dari potuit.

16 Ad ſecundam; Reſpondetur ſimiliter; Titium habuiſſe voluntatem ſibi mercium emptionem imperandi ſolùm ſub conditione, quod Mercator eſſet pauper; ideoque, errorem circa eius paupertatem hanc intentionem abſtuliſſe, & conſequenter etiam emptionis ordinationem ad illam ſubleuandam; At, non per hoc, voluntatem abſtuliſſe dandi pretium ad merces obtinendas. Hæc autem ſola ad emptionis valorem, & requiritur, & ſufficit, quia hæc ſola eſt de ejus eſſentia.

Ad tertiam; Negatur antecedens; Titius enim non deceptus eſt circa cauſam finalem intrinſecam emptionis, quæ erat mercium acquiſitio, ſed ſolùm circa cauſam impulſiuam, ſiue circa cauſam finalem extrinſecam. Error autem circa cauſam finalem extrinſecam, ſiue impulſiuam, ſicut non tollit conſenſum circa emptionis ſubſtantiam, ita nec impedit eius valorem. 17

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Hanc ſtatui poſſe tanquam regulam vniuerſalem, ad cognoſcendum, quæ ſit cauſa finalis, quæ verò ſolùm impulſiua. Illa enim, quæ voluntatem mouet ad aliquid directè volendum, dicetur cauſa finalis illius actus, & objecti; illa verò, quæ voluntatem mouet ad illum actum reflexè imperandum, ſicut dicitur cauſa finalis intrinſeca, reſpectu ipſius actus imperantis, ita dicetur cauſa ſolum impulſiua, reſpectu actus imperati, quatenus talis actus, ſine illâ non fuiſſet à voluntate per alium actum imperatur. Sic pauperis miſeria, quæ voluntatem immediatè mouet ad pecuniam illi dandam, dicitur cauſa finalis intrinſeca illius largitionis, ſiue eleemoſynæ; 18

mosynæ; Sanctitas verò, vel Infirmitas eiusdem pauperis, quæ voluntatem mouet ad talem largitionem reflexè imperandam, sicut respectu ipsius voluntatis imperantis, est causa finalis, & motiuum formale; ita respectu largitionis, dicitur solùm causa impulsiua; quatenus talis est, vt sine illâ, huiusmodi largitio non fuisset imperata, & consequenter, nec posita. Quare largitio eleemosynæ, prout ab actu imperante pendet, tanquam à causa efficiente, ita ab eius motiuo pendet, tanquam à causâ impulsiuâ, siue tanquam à causâ finali extrinsecâ.

19 Secundò: Causam finalem, dici etiam posse illam, quam Operans, per illum actum, principaliter intendit; Causam verò impulsiuam, dici omne aliud motiuum extrinsecum, quod voluntatem ad operandum impellit, etiam si tale sit, vt sine eo, voluntas operationem illam non fecisset. Et in hoc sensu, paupertatis subleuatio, est causa finalis intrinseca eleemosynæ, quia eleemosyna, cum sit actus misericordiæ, circa pauperem, vt pauperem, essentialiter versatur; Pauperis verò Infirmitas, vel Sanctitas, aut Religio, est causa solùm impulsiua, quia est motiuum extrinsecum, & circumstantia, eleemosynæ omnino accidentalis, quamuis eleemosynam largiens, supponatur ita affectus, vt eleemosynam non daret, si sciret, illum non esse infirmum, vel Sanctum, aut Catholicum.

Tertiò; Si eleemosynam largiens propter pauperis infirmitatem; dum eam largitur, haberet actum voluntatis efficacem, quo diceret; *nolo dare eleemosynam pauperi, si non est infirmus:* In isto casu, non fore validam donationem, si causa impulsiua non subsisteret; hoc est, si pauper, verè non esset infirmus; quia tunc voluntas donandi, non esset formaliter absoluta, sed conditionata; ideoque, conditione non subsistente, redderetur nulla. Si tamen largiens, hanc voluntatem, non haberet actu, & de præsenti, sed solùm esset habiturus, si sciret, causam impulsiuam non esse veram, sed simulatam, tunc non vitiaretur donatio, quamuis ille de præsenti velleitatem quandam haberet; quâ diceret; *Nollem dare, si scirem, non esse infirmum*; Quia, in hoc casu, donandi voluntas, quam de facto haberet, esset formaliter absoluta, nec ex consortio huiusmodi velleitatis, desineret esse talis. 20

QUÆ.

Digitized by Google

QUÆSTIO XXVI.

An aliquando ſaltem error circa cauſam impulſiuam reddat operationem inualidam.

CASVS.

1 QUAMVIS Titius, & Caius, æqualiter, quoad ſufficientiam, ad beneficium quoddam Parochiale approbati fuiſſent: Cœteris tamen paribus, beneficium conferendum erat Titio, quia erat Ciuis. Verum quia Caius, morum Sanctitatem, & Canonum doctrinam ſimulauit; ei de facto collatum eſt, aliàs non conferendum. Quæritur; an talis collatio, iure naturæ, fuerit valida.

SUMMARIUM.

7 *Cauſa impulſiua, eſt etiam aliquando circumſtantia cauſæ finalis.*

8 *Hoc contingit, cum Cauſa finalis eſt terminus comparatiuus.*

9 *Beneficij Parochialis collatio, ex errore circa mores, ac doctrinam, eſt inualida.*

10 *Mores, ac doctrina, concurrunt ad conſtituendum digniorem.*

11 *Ideoque ſunt ſimul cauſa impulſiua, ac finalis.*

12 *Sicut infirmitas, conſtituit Pauperem magis indigentem.*

13 *Et ſicut, in Matrimonio, qualitas pertinet ad Perſonam.*

14 *In beneficij ſimplicis collatione, mores, & doctrina, ſunt cauſa ſolùm impulſiua.*

15 *In collatione verò beneficij Parochialis, ſunt etiam cauſa finalis.*

16 *In eleemoſyna diſtributione, Pauperis infirmitas, regulariter, eſt cauſa ſolùm impulſiua.*

17 *In quibus caſibus, error circa cauſam impulſiuam, vitiet actum.*

18 *Circumſtantiæ, quæ reſpectu vnius actus ſunt accidentales, reſpectu alterius ſunt ſubſtantiales.*

RATIONES DVBITANDI.

QVamuis error circa cauſam impulſiuam ad operandum, regulariter, operationem non vitiet, eo quod cauſa impulſiua, ad eius eſſentiam non pertineat, ſed ſit aliquid illi merè accidentale, vt dictum eſt. Quia tamen, aliquando, ita eſt impulſina, vt ſimul etiam pertineat ad finalem; in quo caſu error circa illam, vitiat operationem. Ideo explicandum adhuc ſupereſt: quando hoc contingat, vt ſic cauſa impulſiua melius, ac facilius diſtingui poſſit à finali. 2

Beneficij ergo Parochialis collatio, ob

morum Sanctitatem,acCanonum doctrinam simulatam, facta Cajo, videtur fuisse valida; *Vasquez opusc. de eleem. c. 3. d. vlt. num. 18. Azor. tom. 1. lib. 1. c. 18. prope finem Aragon. 2. 2. quæst. 77. ar. 3. Aluarez 1. 2. quæst. 6 art. 8. num. 7.*

4 Primò: Quia collatio illa, non fuit facta, ex errore circa causam finalem, siue circumstantiam substantialem collationis; sed solùm circa causam impulsiuam; Quamuis enim Episcopus Caio, propter simulatam ejus Sanctitatem, ac doctrinam beneficium contulerit potiùs, quam Titio; illa tamen causa non fuit, nec esse debuit, causa finalis, siue principalis, sed solùm impulsiua; Nam causa finalis fuit idoneitas ad tale beneficium. Cum ergo error circa causam impulsiuam non vitiet dispositionem, dicendum est, beneficij collationem factamCaio, quamuis propter simulatamSanctitatem, ac doctrinam, fuisse validam.

5 Secundò; Quia, si quis, paupertate pressus, fingeret se interChristianos infirmum, vel inter infideles infidelem, & eleemosynam consequeretur, & ob hanc causam simulatam, qui eum viderent, mouerentur ad eleemosynam illi largiendam, talis largitio esset valida; Esset enim sufficienter voluntaria, vt potè facta vero pauperi titulo eleemosynæ, & error esset solùm circa circumstantiam aliquam accidentalem, quæ donationis essentiam variare non potest. Sed etiam Episcopus, ad beneficium Cajo conferendum, motus est ab ejus Sanctitate, ac doctrinâ simulatâ, tanquam à causâ impulsiuâ, & non finali. Ergo etiam ejus collatio fuit valida.

6 Tertiò: Quia, si alicui certa pecuniæ summa esset commissa, vt eam pauperibus distribueret, & vnus ex pauperibus, ipsius Distributoris consanguineum se simulans, ob hoc principaliter ab eo eleemosynam acciperet; talis largitio esset valida; quia pauper ratione veræ paupertatis haberet jus ad illam pecuniam; quamuis non ipse magis, quam alij pauperes; sed etiam Caius, ratione veræ idoneitatis, habebat jus ad beneficium, quamuis non magis, quam Titius. Ergo, etiamsi ab Episcopo illi, ob Sanctitatem simulatam, fuerit collatum, talis collatio fuit valida; Non enim fuit error in causâ finali, neque in aliâ circumstantia substantiali collationis, vt suppono.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò: Causam impulsiuam, aliquando non esse purè impulsiuam, sed simul etiam constitutiuam Causæ finalis; Si quis enim, ex legato certam pecuniæ summam, magis Indigenti distribuere teneatur; Et duo in paupertate sint æquales, sed vnus eorum infirmus sit; In hoc casu; Si Dispensator, ob Infirmitatem, moueretur ad pecuniam Infirmo potius quàm Sano distribuendam; Infirmitas, non solùm esset causa impellens ad pecuniam infirmo largiendam; Sed præterea constitueret etiam causam finalem illius distributionis, quatenus Infirmum redderet magis indigentem. Cum autem causa impulsiua pertinet simul ad causam finalem, tunc error circa illam vitiat dispositionem; quia, cum sit error circa essentiam dispositionis, eam reddit simpliciter inuoluntariam. 7

Aduer-

Digitized by Google

8 Aduertendum est secundò: Causam impulsiuam, regulariter, esse etiam Causæ finalis constitutiuam; quando Causa finalis est terminus aliquis comparatiuus, siue consistit in aliquâ comparatione: Tunc enim, cum necessariò sit aggregatum aliquod ex pluribus circumstantijs, vna ex illis mouere potest ad operandum, sicque esse causa impulsiua. In hoc autem Casu esset impulsiua simul, & constitutiua Causæ finalis. Sic in proposito Casu; maior idoneitas cum constitui prudenter non possit, nisi pensatis omnibus circumstantijs: Desumi necessariò debet etiam ex morum Sanctitate, ac Canonum Doctrinâ. Hæ enim Virtutes, cæteris paribus, reddunt magis idoneum: ideoque sunt integratiuæ Causæ finalis, ad rectam Beneficij Parochialis collationem requisitæ. Si ergo simul moueant ad vnum alteri præferendum, iam habebunt simul rationem causæ impulsiuæ, ac finalis. Vnde error circa illas, erit error circa causam finalem collationis beneficii, eamque propterea reddet inuoluntariam, & consequenter inualidam. His positis,

RESOLUTIO.

9 AD Casum respondetur; Beneficij Parochialis collationem, factam Caio, non fuisse validam. Ita *Sanch. lib.7. matr.d.19.num.20.& lib.4.sum. c.2. n.6. & 41. Vasquez loco cit.num. 19. Layman. lib.3.tract.4.s.5.cap.5 num 1. Reginald.lib. 25.num.66. Molina tract.4.d.272. Sylvester v.Votum.2.quæst.*8.& alij apud istos.

10 Probatur primò: Quia in beneficijs Parochialibus, quæ conferuntur per concursum, tenetur Episcopus iuxta decretum Tridentini, *Sess.24.c.18. reform.* ex approbatis per examinatores Synodales, magis idoneum eligere. Sed, non existente in Caio Sanctitate, ac doctrinâ; quam simulabat, Caius non erat magis idoneus, quam Titius: Ergo Episcopus, voluntatem non habuit, ei beneficium Parochiale conferendi, potius quàm Titio; ideoque collatio fuit inualida ex defectu consensus.

Secundò; Quia Caij Sanctitas, ac Canonum doctrina simulata; non fuerunt solùm, respectu Episcopi, causa impulsiua, ad Parochiale beneficium ei conferendum, sed partialiter etiam causa finalis, quatenus, ratione illarum, fuit ab Episcopo iudicatus magis idoneus, quam Titius, ideoque simpliciter dignus, vt ei beneficium conferretur, potius quàm Titio. Error autem circa causam finalem, reddit irritam dispositionem; quia tollit consensum substantialem circa illam, eamque reddit inuoluntariam. 11

Tertiò: Quia, si ex duobus pauperibus æque indigentibus, vnus se fingeret infirmum, ob idque Dispensator, aliàs ex legato ad certam pecuniam, magis indigenti largiendam obligatus, moueretur ad dandam ei potius, quam alteri pauperi talem pecuniam, largitio illa esset inualida, quia intentio Dispensatoris esset, dare pecuniam magis indigenti. Simulans autem infirmitatem, verè non esset magis indigens. Sed etiam intentio Episcopi fuit, beneficium conferre magis idoneo, ac digniori; Et Cajus, Sanctitatem, ac Canonum doctrinam simulans, non erat magis idoneus, nec dignior. Ergo etiam beneficij collatio facta Caio, fuit inualida. 12

13 Quartò: Quia, in Matrimonio, quamuis error circa qualitatem personæ, regulariter, Matrimonium non irritet, quia qualitas personæ regulariter ad Matrimonij substantiam non pertinet; vt, cum quis vult contrahere cum Liâ, putans esse nobilem, vel diuitem, cum sit ignobilis, vel pauper; quando tamen qualitas pertinet etiam ad designandam indiuiduationem personæ; vt, cum quis vult contrahere cum primogenita Titij; quia tunc error circa qualitatem personæ, trahit secum errorem etiam circa ipsam personam, Matrimonium est nullum. Ergo similiter, quamuis error circa causam impulsiuam, regulariter, dispositionem non vitiet, quia causa impulsiua ad substantiã dispositionis regulariter non pertinet; Quando tamen causa impulsiua pertinet etiam ad causam finalem, quia error circa illam, trahit secum errorem etiam circa ipsam causam finalem, dispositio erit inuoluntaria, ac nulla.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

14 AD rationes autem in contrarium facilè respondetur; ad primam; Rationem illam, in beneficij simplicis collatione, optimè probare; Cum enim, in eâ, spectetur solùm idoneitas ad beneficium; non verò maior idoneitas, sicut spectari debet in beneficij Parochialis collatione, ex Tridentino; hinc fit, vt, in beneficij simplicis collatione, Sanctitas, & Canonum doctrina, sint causæ merè impulsiuæ, & extrinsecæ; Non enim requiruntur ad hoc, vt persona, sit ad beneficium simpliciter idonea; In collatione verò beneficij Parochialis, pertineant etiam ad causam finalem, quia, illis positis, persona est simpliciter magis idonea, ac dignior. Quamuis ergo beneficij collatio, facta Caio, fuisset valida, si beneficium fuisset simplex, & solùm conferendum digno, quia tamen beneficium fuit Parochiale, & conferendum digniori, collatio, fuit inualida.

Ad secundam: Negatur minor; Episcopus enim, ad conferendum beneficium Caio potius, quàm Titio, motus est, ab eius Sanctitate, ac canonum doctrinâ simulatâ, non solùm tanquam à causâ impulsiuâ, sed etiam tanquam à causâ partialiter finali, quatenus Sanctitas illa, ac doctrina simulata, concurrebant, ad illum constituendum, ac iudicandum magis idoneum, & digniorem, quæ major idoneitas, in huiusmodi collatione, est causa finalis. 15

Ad tertiam respondetur: Rationem disparitatis esse, quia causa finalis, quàm spectare debebat pecuniæ Dispensator, erat sola paupertas simpliciter. Ad hanc autem, erat aliquid omnino extrinsecum; & accidentale, consanguinitas, ideoque solùm causa impulsiua ad talem distributionem. At causa finalis, quam in beneficij Parochialis collatione spectare debebat Episcopus, non erat idoneitas simpliciter, sed maior idoneitas. Hac autem, constituitur etiam per Sanctitatem, ac doctrinam, quia constituitur, pensatis omnibus. 16

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò: Errorem circa causam impulsiuam, licet, quantum est ex se, nunquam vitiet dispositionem; in duobus tamen casibus illam, quasi per accidens, vitiare. Primus est: quando causa impulsiva, in quâ erratur; apponitur per modum conditionis; vt, si dans eleemosynam pauperi, fingenti se infir- 17

mum;

mum; diceret; *do tibi eleemosynam, si es infirmus*; tunc enim, non subsistente conditione, largitio esset nulla. Secundus est, quando error circa causam impulsiuam trahit secum errorem circa causam finalem; vt in casu præsenti: tunc enim, causa finali non subsistente, neque subsistit dispositio, Idemque dicendum est etiam de errore circa qualitatem personæ, in contractu Matrimonij; Nam hic etiam illum vitiat solùm, quando qualitas, in qua erratur, apponitur per modum conditionis, vel quando error circa qualitatem, redundat in errorem personæ, propter easdem rationes.

Secundò: Aliqua, quæ respectu vnius dispositionis, sunt circumstantiæ solùm accidentales, posse respectu alterius, esse substantiales; Sanctitas enim, & doctrina, quæ respectu collationis beneficij simplicis, sunt circumstantiæ merè extrinsecæ; & accidentales; respectu collationis beneficij Parochialis, sunt circumstantiæ substantiales, vt patet ex dictis. 8

QUÆSTIO XXVII.

An error circa Conditionem reddat operationem inualidam.

CASVS.

1 TITIVS, audiens ab Amico; hæreditatem opulentam sibi esse relictam vouit, Ecclesiam quandam, in honorem Beatæ Virginis, ædificare; Post aliquot verò dies comperit, hæreditatem non sibi, sed alteri eiusdem nominis, sed patriæ diuersæ fuisse relictam. Ipse tamen, etiam independenter ab illâ hæreditate, erat valde diues; Quæritur, Vtrum Ecclesiam ædificare teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Etiam Conditio participat rationem causæ motiuæ.*
3 *Videtur participare rationem Causæ impulsiuæ.*
5 *In quo differat voluntas conditionata ab absoluta.*
6 *Conditio, est similis causæ finali.*
7 *Votum, ex suppositione erroneâ factum, non obligat.*
8 *Non est absolutum, sed conditionatum.*
9 *Cessante suppositione, cessat, sicut cessante causâ finali.*
10 *Et sicut, cessante eadem causâ, cessat lex.*
11 *Causa, quæ, respectu Voti simplicis, est finalis, respectu solemnis, est impulsiua.*
12 *In Voto simplici, conditio, est causa finalis.*
13 *Votum restituendi, si res antea non erat debita, non obligat.*
14 *Cur Causa, in dubio, præsumenda sit impulsiua.*
15 *Error circa vnam causam, non tollit valorem voti, si alia subsistat.*

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm Conditio sit ratio volendi objectum, sicut est causa motiua; Ipsa quoque participare videtur rationem Causæ motiuæ. Difficultas ergo solùm est, quam rationem Causæ participet; finalis ne, an impulsiuæ. Videtur enim participare rationem impulsiuæ, cuius error actum non irritat; Ideoque Titius teneri videtur ad votum soluendum, ac Ecclesiam ædificandam. Ita *Anchoran. c. magna. de voto num. 13. notab. 15. ibique Anton num. 15. Hostien. num. 10 & glossa. Et ex parte Molina tom. 1. tract. 2. d. 209.*

3 Primò: Quia *in c. ex parte; de conuers. Coniug.* Pontifex respondit, validum fuisse votum castitatis, emissum à quadam Muliere, quæ Sponsum habebat, cum quo Matrimonium ratum contraxerat; quamuis, ad vouendum, mota fuerit ex errore; putans, Maritum esse leprosum; in quo tamen decipiebatur. Ergo etiam validum fuit Titij Votum; quamuis ad vouendum motus fuerit ex errore, putans, sibi Hæreditatem fuisse relictam; quod tamen erat falsum. Non minus enim Titij error fuit solùm circa causam impulsiuam, quam error Mulieris.

4 Secundò: Quia Titij error non fuit circa causam finalem Voti; Non enim fuit circa rem pertinentem ad substantiam Voti, sed solùm circa motiuum quoddam; vel occasionem valde extrinsecam; quæ Titij voluntatem excitare quidem potuit, & applicare ad vouendum; sed ita tamen, vt neque ad Voti materiam, neque ad eius finem intrinsecum, vllo modo pertineret. In omni enim Voto causa finalis intrinseca, videtur esse, Dei cultus, per eum Virtutis actum exercendus, qui à Vouente promittitur. Si ergo Titij error non fuit circa causam finalem Voti, fuit solùm circa causam impulsiuam; Hic autem error Voti valorem non impedit, quia non aufert consensum, neque circa promissionem, neque circa rem promissam; non solùm materialiter; hoc est: quoad suum esse materiale; Sed etiam formaliter; hoc est: quo ad finem, ad quem, per se, ac principaliter ordinatur, in quantum res illa est promissa.

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Voluntatem conditionatam in hoc differre ab absolutâ, quod conditionata essentialiter fertur, non solùm in objectum, sed etiam in conditionem; imo in obiectum non fertur, nisi vt vestitum tali conditione; absoluta verò, fertur solùm in objectum secundum se. Cum quis enim vult ducere Bertam, si diues est; per eam voluntatem, ita tendit in Bertam, vt simul tendat in eius diuitias. Imò, in Bertam non tendit, nisi quatenus est affecta diuitijs. Qui verò vult ducere Bertam diuitem; per eam voluntatem ita tendit in Bertam, vt in ejus diuitias non tendat. Hinc autem fit, vt deficiente conditione, statim deficiat etiam voluntas conditionata; eademque conditione non subsistente, nec voluntas conditionata subsistat; Deficientibus enim diuitijs, statim cessat voluntas conditionata ducendi Bertam; ijsdemque non subsistentibus, non subsistit. At, si voluntas sit absoluta, quamuis diuitiarum circumstantia deficiat, voluntas 5

tamen

Digitized by Google

tamen ducendi Bertam, non deficit, eâdemque circumſtantiâ non ſubſiſtente, adhuc voluntas illa ſubſiſtit.

6 Aduertendum eſt ſecundò; Hinc colligi primò; Conditionem eſſe ſimilem cauſæ finali, non verò impulſiuæ. Sicut enim Intentio tollitur, ſublatâ causâ finali; Ita ſublatâ Conditione, tollitur voluntas conditionata. Secundò; errorem circa conditionem, reddere operationem inualidam, ſicut reddit error circa cauſam finalem; Eodem enim modo eam reddit ſimpliciter inuoluntariam, cum voluntas conditionata, non minus eſſentialiter feratur in conditionem, quam quælibet voluntas, in ſuam cauſam finalem. His poſitis,

RESOLUTIO.

7 Reſpondetur: Titium non teneri Eccleſiam ædificare, eiuſque Votum non fuiſſe validum. Ita *Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 16. & lib. 4. ſum. c. 2. num. 42. Azor. lib. 11. c. 15. quæſt. 3. Sylueſter v. Votum 2 quæſt. 8. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 18.* & alij plurimi apud iſtos.

8 Primò: Quia Titius, non abſolute vouit, aut voluit Eccleſiam ædificare, ſed ſolum ex ſuppoſitione hæreditatis adeptæ. Cum ergo hæreditatem adeptus non ſit, conſequenter neque voluit Eccleſiam ædificare, ideoque ex vi Voti illam ædificare non tenetur; Votum enim cum fuerit conditionatum, & conditio poſita non fuerit, non fuit validum ex defectu conſenſus.

9 Secundò: Quia, ceſſante causâ finali Voti, ceſſat Votum, eo quod deficiat intentio Vouentis; deficit enim eius proprium, formale, ac principale motiuum; Nam cauſa finalis eſt quaſi obiectum formale, & motiuum intrinſecum actus per Votum promiſſi, ſicut cauſa finalis eleemoſynæ eſt paupertas, quia eleemoſyna, cum ſit eſſentialiter paupertatis ſubleuatio, eſſentialiter verſatur circa pauperem, vt pauperem, tanquam circa proprium motiuum intrinſecum, ac formale. Cum ergo non fuerit poſita hæreditas, quæ fuit & conditio, & cauſa finalis vouendi; neque fuit poſita intentio, per Votum ſe obligandi. Sicque Votum, non fuit voluntarium, & conſequenter neque obligatorium, ac validum.

Tertiò: Quia, ceſſante causâ finali legis, ceſſat lex; Votum autem eſt lex 10 quædam priuata, quam homo ſibi imponit. Similiter donatio ceſſat, quando ceſſat cauſa finalis donationis; Votum autem eſt ſpecies quædam donationis, vel promiſſionis; Quod verò hæreditatis adeptio fuerit Conditio, ſiue Cauſa finalis vouendi, & non tantùm impulſiua, ex eo euidenter colligitur, quia Votum fuit factum, quaſi in gratiarum actionem propter beneficium illud à Deo acceptum. Gratiarum autem actio eſſentialiter præſupponit beneficium, tanquam conditionem, & ad eiuſdem beneficij compenſationem ordinatur, tanquam ad finem.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

Ad rationes in contrarium; reſpondetur: Ad primam; *In dicto c. ex* 11 *parte*, non eſſe ſermonem de Voto ſim-

ſimplici, ſed de Profeſſione religioſà, quæ non irritatur ex errore circa cauſam finalem, vt infra patebit. Atque hanc interpretationem amplectitur *Sanch. lib.* 10 *matr. d* 9 *num.* 20. Dici etiam poſſet; *ex illo cap.* non colligi, eam Mulierem, Votum Caſtitatis emiſiſſe poſt matrimonium ratum, ſed tantum, habitum Religionis aſſumpſiſſe, eo errore ductam, quia falsò putabat, Sponſum ſuum eſſe leproſum; Vnde Pontifex eam non obligat ad Caſtitatem ſeruandam, ſed ei tantùm conſulit perſeuerantiam in religione, quamuis falſa ſit cauſa, quæ ad habitum religionis ſuſcipiendum, illam induxit; *Quia,* inquit, *etiam ſine tali causà, idem facere potuiſſet.* Verùm hoc ipſum melius infra patebit. *Quæſt* 30.

12 Ad ſecundam; Negatur, Errorem Titij, non fuiſſe circa conditionem, vel cauſam finalem; Votum enim, fuit à Titio emiſſum in recognitionem, ac quaſi compenſationem hæreditatis adeptæ, tanquam propter finem; Recognitio autem, eſſentialiter præſupponit hæreditatem adeptam. Dei verò cultus per actum promiſſum exercendus, licet ſit cauſa finalis, quaſi vniuerſalis, Votis omnibus communis; Non tollit tamen, quin dentur etiam alij fines particulares principaliter intenti, quibus ceſſantibus, Votum ceſſat. Sic enim, qui peregrinationem vouet ad Filij Sanctitatem obtinendam, illà non obtentà, ad nihil tenetur. Cuius rei ratio à priori eſt, quia Votum, cenſetur factum ſolùm ſub illà conditione. Conditione autem non poſità, Votum non obligat, quia abſolutè non datur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Eum qui certæ Eccleſiæ vouit, reſtituere agrum, quem illi putabat eſſe debitum; Si poſtea conſtet, agrum illum ad talem Eccleſiam non pertinere, nec illi eſſe debitum; ad nihil, ex vi Voti, teneri; Quia verbum reſtituendi, Votum limitauit ad rationem Juſtitiæ, tanquam primario intentam, quamuis ad Votum illud emittendum, impellere potuerit etiam Religio. 13

Secundò: In dubio, an cauſa, circa quam contigit error, fuerit finalis, vel impulſiua; præſumendum eſſe, quod fuerit impulſiua, & conſequenter, quod Votum obliget. Tum quia, poſſeſſio ſtat pro Voto, quod conſtat, fuiſſe emiſſum; In dubio autem, melior eſt conditio poſſidentis. Tum quia, in omni Voto, cauſa finalis certa, eſt Dei cultus per actum promiſſum exercendus; Ergo in dubio, cæteræ cauſæ, cenſendæ ſunt impulſiuæ. *Sanchez lib.* 10. *matr. d.* 9. *nu.* 17. 14

Tertiò: Si Votum fiat propter duplicem cauſam finalem; Quamuis in vnà erretur, adhuc Votum obligare; Quia vna ſufficit ad obligandum, & vt Votum teneat. Si quis tamen, intenderet, ſe obligare ſolùm, veràque illà causà exiſtente; tunc, vnà ceſſante, Votum non obligaret, quia Votum non obligat, niſi juxta intentionem Vouentis. 15

QUÆ-

QUÆSTIO XXVIII.

An cessante vnâ Causâ operationis, cesset etiam eius valor, ac efficaciâ.

CASVS.

1 TITIVS, à quodam Sacerdote paupere, enixè rogatus, ei vigintiquinque aureos, cum iuramento, promisit; Antequam tamen daret, Sacerdos ille, in quodam concursu, beneficium Parochiale, satis pingue obtinuit. Titius, hoc audito, ei promissos aureos, dare amplius nolebat, dummodo licitè posset; Ideoque quæsiuit, an teneretur. Quæritur, an, ex vi promissionis, eos dare teneatur.

SUMMARIUM.

3 *Promissio, mutatis circumstantiis, an obligat.*

6 *Ex se, nullum habet finem intrinsecum, quem respiciat.*

7 *Iuxta varios promittendi modos obligat vel non obligat.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVoniam, non solùm in causas motiuas, sed etiam in conditiones, pluribus modis ferri potest voluntas conditionata; Ideo quæritur; An, quando fertur in plures, ita in eas feratur, vt qualibet earum deficiente, cesset statim ipsa intentio, ac voluntas, & consequenter etiam valor operationis ab eâ dependens; An vero adhuc intentio perseueret. Idemque dicendum est, quando circa eas, vel earum aliquam, contingit error; An, scilicet, illâ non subsistente, nec subsistat intentio; & consequenter nec libertas, nec valor operationis; An verò adhuc detur intentio, sicque operatio sit valida.

3 Titius igitur, ex vi promissionis teneri non videtur, ad aureos promissos Sacerdoti soluendos. *Conınch. de Sacr. d.31. d.1. R.P.Beati Lib.I. num.7. Azor.tom.1. lib.11. cap.15. quæst. 13. Syluester v.Votum.2.quæst.8.*

Primò: Quia cessante causa finali promissionis, cessat promissio; sed causa finalis promissionis, fuit Sacerdotis paupertas; ad hanc enim subleuandam, videtur Titius, eos aureos promisisse; quod colligi etiam potest ex mutatione voluntatis, auditâ mutatione status Sacerdotis. Ergo, cessante Sacerdotis paupertate, cessauit etiam in Titio obligatio promissionis. Hæc autem, per beneficij Parochialis acquisitionem, cessauit. 4

Secundò: Quia Titius, quando, cum iuramento, Sacerdoti pecuniam promisit, intentionem habuit; se obligandi solùm conditionatè, si esset pauper. Voluntas autem conditionata ad nihil obligat, nisi ponatur conditio. Sicut ergo Titius, ex vi promissionis, ad nihil fuisset obligatus, si Sacerdos, tempore promissionis, non fuisset verè, sed fictè pauper; ita neque obligatur, si desinat esse pauper. 5

NOTABILE.

ADuertendum est; Promissionem, ex se nullum habere finem specia- 6

lem

lem intrinsecum, sicut habet eleemosyna, vel misericordia, quæ ad alienam miseriam subleuandam essentialiter ordinatur, tanquam ad suum finem intrinsecum, ac motiuum formale; Sed fieri posse, propter hunc, vel illum finem, ad libitum Promittentis. Hinc autem fit primò, vt, in promissione, intentio promittendi, ac se obligandi, sit semper virtualiter conditionata; *si causa mouens ad promittendum, subsistat*; Quia illa causa, est motiuum formale specificatiuum talis promissionis. Secundò, vt eadem intentio, habere simul possit plura motiua formalia promittendi; quorum, vel omnia moueant per modum causæ finalis, vel aliqua per modum causæ finalis, aliqua verò per modum causæ impulsiuæ. Hoc posito,

RESOLUTIO.

7 AD Casum respondetur; Titium, ad pecuniam Sacerdoti pauperi promittendam, moueri potuisse, vel à solà paupertate, tanquam à causà finali, & à Religione, siue Sacerdotio, tanquam à causà impulsiuà; vel ab vtroque tanquam à causà finali; Et hoc rursus dupliciter; scilicet; Vel ab vtroque, solùm tanquam à causà adæquatà, ac totali, ita vt singula motiua essent causæ partiales; vel à singulis tanquam à pluribus causis totalibus.

8 Si Titius motus fuit à solà Paupertate principaliter, siue tanquam à causà finali, & à Sacerdotio solum minus principaliter, & tanquam à causà impulsiuà: Respondetur; cessasse in Titio promissionis obligationem, propter rationes superius assignatas; ideoque Titium ad nihil amplius teneri.

Si verò è contra, Titius principaliter motus est à Religione, vel Beneficentià, ratione Sacerdotij; minus verò principaliter à paupertate: tunc Respondetur; Non cessasse in Titio obligationem; Quia non cessauit causa finalis promissionis, sed solùm impulsiua. 9

Si autem motus fuit ab vtroque simul per modum vnius causæ adæquatæ: Respondetur; Etiam, in hoc casu, cessasse obligationem; Quia, alterutrà causà deficiente, cessauit iam causa motiua, ac finalis: Non enim intentionem habuit aliter se obligandi, nisi illà duplici causà existente. 10

Si denique motus fuit à singulis tanquam à causis, ac motiuis totalibus; tunc Respondetur; obligationem non cessasse; Quia, cessante paupertate, non cessauit motiuum Religionis, siue Sacerdotij. 11

Si autem, de hac ipsà intentione suà dubitet Titius; tunc Respondetur; probabilius videri, quod obligatio non cessauerit. Tum quia in dubio, melior est conditio possidentis, & promissio possidet; certum enim est, quod fuerit facta, incertum verò, an cessauerit. Tum quia, in dubio, semper præsumitur pro actus perseuerantia, sicut præsumitur pro eius valore, *L. quoties ff. de reb. dub.* Præsertim in fauorabilibus, vt est in casu præsenti; *c. cum dilecti: de donat.* Atque ita, præter Auctores superius citatos, sentire videntur, *Suarez tom. 2. de relig. tract. de voto lib. 4. c. 18 num. 7. Sanch. lib. 1. matr. d. 4. num. 9. & lib. 10. matr. d. 9. num. 16. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. d. 209. Less. lib. 2. de iust. c. 18 d. 17. num. 129. Nau. sum. c. 17. num. 107.* 12

QUÆ-

QUÆSTIO XXIX.

An quilibet error circa Causam finalem, operationem reddat invalidam.

CASUS.

1 TITIVS Romam venturus, cum audiſſet, in quadam Domo habitare Fœminam, quæ aliàs illi fuerat occaſio peccandi; vouit, per illam viam non tranſire. Poſtea verò, ab Amico cognouit, Fœminam illam, ibi verè tunc non habitare. Accidit tamen, vt poſt aliquot menſes, habitare ibi cœperit; & Titius hoc reſciens, dubitare cœperit; Num per illam viam tranſire poſſet, & an Votum teneret. Quæritur; An Votum fuerit validum, ac teneat.

SUMMARIUM.

5 *Aliquis error circa cauſam finalem Voti, illud non inualidat.*

6 *Satis eſt, vt cauſa motiua, tempore executionis ſubſiſtat.*

7 *Sicut in Voto, facto ad Filij ſanitatem obtinendam.*

8 *Etiam in Diſpenſatione, ſatis eſt, vt cauſa ſubſiſtat, tempore conceſſionis*

9 *Vouentis intentio, eſt, ſe obligare pro tempore executionis.*

10 *Cauſa, exiſtere poteſt tempore executionis, licet non exiſtat tempore emiſſionis Voti.*

11 *Error circa cauſam, pro tempore executionis, reddit Votum inualidum.*

12 *Per Cauſæ ceſſationem, Votum non extinguitur, ſed ſuſpenditur.*

RATIONES DUBITANDI.

2 QUamuis error circa cauſam finalem intrinſecam operationis, eam regulariter reddat inualidam, quia tollit conſenſum, qui ad eius valorem neceſſariò requiritur; Adhuc tamen ſupereſt difficultas; an quilibet error circa cauſam finalem, tollat intentionem, ad operationis valorem, requiſitam. Et eam quidem tollere videtur; ſicque Titij Votum non tenere. Ita *Navar. c. 18. n. 7 in fine. Molina tom. 2. d. 272 Henriq. lib. 11. matr. c. 14. Syluester v. Votum. 2. quæſt. 7. Angel. v. iuram. num. 35.*

3 Primò; Quia, quando Titius Votum emiſit, Fœmina non habitat in illâ domo; Titij autem intentio fuit, obligare ſed ad non tranſeundum per illam viam, non abſolutè, ſed ſolùm conditionatè & poſito, quod Fœmina habitaret in illè domo, Cum ergo Fœmina ibi non habitaret, quando Titius Votum emiſit, conſequenenter Titius intentionem non habuit ſimpliciter ſe obligandi, ſicque, ex defectu conditionis, ac conſenſus: Votum non fuit validum.

4 Secundò: Quia error circa cauſam finalem Voti, reddit Votum inuoluntarium, & conſequenter nullum, Titius autem Votum emiſit, ex errore circa cauſam finalem; illud enim emiſit ad vitandum

peccandi periculum, imminens ex habitatione Fœminæ in tali domo; quod periculum verè non iminebat, dum Votum emisit, cum Fœmina ibi tunc non habitaret. Cum ergo Titius Votum emiserit, ex errore causæ finalis, consequenter Votum fuit inuoluntarium, ac nullum.

RESOLVTIO.

5 Respondetur tamen; Titium, teneri, per illam viam non transire, & Votum ab eo emissum, fuisse validum. *Sanch. lib. 4. sum. cap. 2. num. 45. & lib. 10. matr. d. 9. num. 16. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de Voto c. 19. num. 5. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 15, quæst. 13.* & alij apud istos.

6 Primò: Quia ad hoc, vt Votum, ex errore causæ finalis emissum, non sit validum, nec obliget, non sufficit, quod tempore emissionis Voti, causa non subsistat; sed necesse est, vt non subsistat, eo tempore, quo Votum est exequendum; Si enim tunc subsistat, jam res per Votum promissa, tunc est vtilis ad finem illum obtinendum; Vouens autem, dum vouet, intendit se obligare ad rem promissam ponendam, si tempore, quo est ponenda, ad finem intentum consequendum sit vtilis; non verò, si sit vtilis tempore, quo Votum emittitur; Quod enim tunc sit vtilis, vel inutilis, parum refert, dummodo sit vtilis tempore, quo ponitur; ad hoc enim ponitur, vt per eam finis obtineatur.

7 Secundò: Quia, si quis audiens ab Amico, Filium suum esse in extremo vitæ periculo constitutum, ad eius sanitatem obtinendam, voueat peregrinationem lauretanam post tres menses ponendam; licet tunc, quando vouit, Filius in eo periculo constitutus non esset, si tamen tempore, ad Voti executionem præfixo, Filius in eo periculo existeret, Votum teneret; Quia pro eo tempore, causa finalis Voti existeret; ideoque peregrinatio esset tunc medium, ad sanitatem Filio obtinendam vtile. Hoc autem solùm requiritur, ex intentione Vouentis, vt Votum obliget.

Tertiò: Quia, dum Romam mittitur pro dispensatione aliquâ obtinendâ; quamuis falsa causa expressa, vitiet dispensationem; Si tamen causa, sit falsa solùm eo tempore, quo ad dispensationem obtinendam, Romam mittitur; sed sit vera tempore, quo Pontifex dispensationem concedit, valet dispensatio, quia ad valorem dispensationis attenditur solùm tempus concessionis, & non aliud. Sed etiam, ad Voti valorem, attenditur solùm tempus executionis, & non aliud. Ergo, quamuis causa finalis falsa Votum vitiet, si tamen causa est falsa solùm tempore, quo Votum emittitur, sed non tempore, quo Votum est exequendum, valebit Votum. 8

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; Titij intentionem fuisse, obligare se ad non transeundum per illam viam, posito quod Fœmina ibi habitaret, non eo tempore, quo Votum emisit, sed eo tempore, quo transeundum illi erat per illam viam, quia pro eo tempore, abstinentia à transitu per illam viam, erat medium vtile ad peccatum vitandum; tempore autem, quo Titius per illam viam transire poterat, iam Fœmina habitabat in illâ domo. 9

Ad secundam, Respondetur; Errorem circa causam finalem Voti vitiare Votum, si detur tunc, cum Votum est exequendum: quia, deficiente fine, media tunc ad illum sunt inutilia. At, si 10

ſi detur ſolùm, dum Votum emittitur, non ſufficere ad Votum irritandum; quia cum eo errore, dari poteſt cauſa finalis tempore executionis, itcque res per Votum promiſſa, eſſe medium vtile ad eum finem conſequendum. Hoc autem ſufficit, vt Votum vim habeat obligandi; non enim ſpectatur tempus emiſſionis, ſed tempus executionis; ſicut, in diſpenſatione, requiritur veritas cauſæ, non tempore petitionis, ſed tempore conceſſionis.

COROLLARIA.

11 Colligitur ex dictis primò; Quando tempore Voti executioni præfixo, Cauſa finalis non ſubſiſtit, Votum tunc eſſe inualidum; poſito autem, quod ſemel ſit inualidum, ſemper eſt inualidum, etiamſi poſtea ſuperueniat cauſa finalis. Sicut, ſi ſemel, tempore, quò Pontifex diſpenſationem conceſſit, cauſa erat falſa, etiam ſi poſtea ceſſet falſitas cauſæ, non propterea ſit valida diſpenſatio; quia, quod ab initio fuit inualidum, tractu temporis conualidari non poteſt.

12 Secundò: Quando, tempore executionis Voti, cauſa finalis verè ſubſiſtit, & conſequenter Votum eſt validum; Quamuis poſtea, eadem cauſa ceſſet, non propterea Votum omnino extingui, ſed ſolùm ſuſpendi; ideoque, redeunte causâ finali, etiam Voti obligationem redire. Tum quia, alioqui, ſi quis, dum eſt ſanus, voueat, ſingulis ſextis ferijs, ieiunare in pane, & aquâ, Et poſtea efficiatur infirmus, ac malæ valetudinis, ita vt à ieiunio excuſetur. Si deinde ad priſtinam redeat ſanitatem, dictum ieiunium ſeruare amplius non tenebitur; Hoc autem eſt contra communem ſenſum Fidelium. Tum quia Votum ſemel validum, per materiæ mutationem de bonâ in malâ, vel de poſſibili in impoſſibilem, aut maius bonum impedientem, non extinguitur, ſed ſuſpenditur, ſi mutatio illa, ſit tantùm temporalis, & non perpetua. Ergo etiam ſuſpendetur ſolùm, ſi ceſſatio cauſæ finalis, ſit tantum temporalis, & non perpetua. Unde qui vouit, non tranſire per aliquam viam, eo quod ibi habitet Mulier, quæ illi eſt occaſio peccandi; ſi illa domicilium mutet, illac tranſire poterit. At, ſi ea Mulier ibi poſtea iterum habitare incipiat, ad Votum tenebitur; quia, per ceſſationem temporalem cauſæ finalis, Votum fuit tantum ſuſpenſum, non extinctum; ſicut ſuſpenditur tantum, & non extinguitur, per mutationem temporalem materiæ. *Suarez tom. 2. de relig. tract. de Voto l. 4. c. 19. num. 5.*

QUÆSTIO XXX.

An error circa quamlibet causam finalem, operationem inualidet.

CASVS.

1 MVLIER quædam, post contractum Matrimonium cum Seio, falsò putans, illum esse leprosum; ad lepræ periculum vitandum, ante Matrimonij consummationem, Monasterium ingressa est; ibique, post annum professionem emisit. Postea verò comperit, illum verè non fuisse leprosum. Quæritur; Vtrum professio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 *Error circa causam finalem Professionis, illam reddere videtur inualidam.*

3 *Videtur error circa substantialia Professionis.*

5 *Sicut, si esset circa materiam Professionis.*

6 *Et sicut est, in Voto simplici.*

7 *Verè tamen illam non vitiat.*

9 *Professio, est contractus onerosus.*

10 *Sicut est Matrimonium.*

11 *In contractibus onerosis, error circa causam motiuam, non tollit eorum voluntatem absolutam.*

12 *Hæc voluntas, datur in Professione, sicut in Matrimonio.*

14 *Tam Professio, quam Votum simplex, debent esse libera.*

15 *Error circa causam motiuam Professionis, non est circa substantialia.*

16 *In Contractibus onerosis, causa motiua, ad eorum substantiam non pertinet.*

17 *Professionis emissio, est absoluta.*

18 *Differentia inter contractus gratuitos, & onerosos.*

19 *Alia differentia.*

20 *Regula vniuersalis pro Contractibus gratuitis, & onerosis.*

RATIONES DUBITANDI.

QVamuis huius Quæstionis resolutio, 2
colligi fortasse posset ex resolutione *Quæst.* 25. Quia tamen, in professione, religiosa, est specialis difficultas; & vt clarius appareat, in quo Professio differat à Voto simplici; & præsertim, vt, in contractibus, causa finalis extrinseca, melius distinguatur ab intrinsecâ; Quæritur; an Mulieris professio, in casu proposito fuerit valida; Aliquibus enim videtur non fuisse valida. Vt *Rebell p. 2. de oblig. just. lib. 1. de contract. in gen quæst. 6. s. 2. Salas 1. 2. tr. 3. d. 4. s. vlt. num. 42. Rosel. v. diuortium num. 7.*

Primò; Quia, Professio Religionis, non 3
minus liberum consensum requirit, quàm Votum simplex, cum Professio sit Votum solemne. Sed Votum simplex, ex errore causæ finalis, est irritum, propter defectum consensus, ad illud necessarijs nihil enim est magis contrarium consensui, quam error. Ergo etiam Professio. Sed Professio fuit facta à Muliere, ex errore circa causam finalem, & motiuam, fuit enim

Digitized by Google

enim facta, ad vitandam lepram, quam Mulier putabat, se contracturam ex consortio cum Seio leproso; in quo decepta est. Ergo fuit inuoluntaria, & consequenter irrita.

4 Secundò; Quia error circa substantialia alicuius dispositionis, illam irritat, cum reddat inuoluntariam; Sed error circa causam finalem Professionis, est error circa substantialia Professionis, sicut est respectu Voti simplicis. Ergo error circa causam finalem Professionis, illam vitiat, ac reddit inuoluntariam; ideoque Professio facta à Muliere, ex simili errore, fuit inualida.

5 Tertiò; Quia, si Mulier decepta fuisset circa materiam Professionis, & putans, se profiteri in Religione *Sancti Augustini*, professa esset in Religione *Sancti Benedicti*; Professio fuisset nulla, ex defectu voluntatis, & consensus. Ergo etiam, cum professa sit, ex errore circa causam finalem, Professio fuit nulla; Non minus enim error circa causam finalem, quam circa materiam Professionis, est error circa substantialia Professionis.

6 Quartò; Quia, ideo Votum simplex, ex errore causæ finalis emissum, est nullum, quia qui illud emittit, habet intentionem illud emittendi solùm sub conditione, quod causa finalis subsistat; siue illud emittit dependenter solum à tali causâ finali; Sed etiam, qui profitetur, Professionem emittit solùm dependenter à causâ finali motiua, habetque intentionem profitendi solùm conditionatam, *posito, quod talis causa subsistat*; Nulla enim est ratio, cur hæc intentio habeatur in Voto, & non in Professione; Ergo etiam Professio, ex errore circa causam finalem emissa, erit nulla.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen: Professionem fuisse validam. *Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 20. Nav. lib. 3. cons. de conu. coniug. cons. 3. num. 4. Rodrig. p. 1. sum. cap. 238 num. 3. Syluester v. diuortium quæst. 22. num. 5. Reginald. lib. 25. c. 8. s 2. num 121. Bonac. de contract. d. 3. qu. 1. p. 2. §. 2. num. 3. Layman. lib. 3. tract. 4. s. 5. c. 5 num. 6.* & alij apud istos.

Primo; Quia; *in c. fin. 20. qu. 3.* deciditur; Professionem dolo Monachorum factam, esse validam; ipsos tamen priuandos esse hæreditate illius Professi. Et, *in c. ex parte* 2. *de conuers. coniug.* dicitur; loquendo de Muliere, quæ falsò existimans, se posse à Viro leproso recedere, Monasterium ingressa erat; *Quamuis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta; cum sine qualibet tali causa, id ipsum, religionis obtentu facere potuisset.* Ergo, ex mente Pontificis, Mulieris Professio fuit valida. Ex hoc tamen textu, hoc clarè colligi non potest; vt dictum est. 8

Secundò; Quia Professio, est contractus onerosus, initus inter Professum, ac Religionem, quo Religiosus traditur, ac obligatur Religioni; & è contra Religio obligat se ad ipsum Religiosum alendum, ac retinendum: Omnes autem contractus onerosi, celebrati ex errore, vel dolo, dante causam Contractui, siue ex errore circa causam finalem contractus, spectato solo iure naturæ, sunt validi; dummodo error non contingat circa substantialia Contractus. Cum ergo nullum extet ius positiuum, quod Professionem dolo emissam 9

sam irritauerit; dicendum est, eam fuisse validam.

10 Tertiò: Quia Matrimonium, ex errore circa causam inducentem ad contrahendum celebratum, non est, ipso iure, irritum, nisi error sit circa substantialia contractus, vt est error Personæ. Ergo neque Professio, ex eodem errore facta, erit irrita, nisi error contingat circa substantialia Professionis, vt est error circa Religionem; Nam etiam Professio est Matrimonium quoddam spirituale, & contractus onerosus.

11 Quartò: Quia, in Contractibus onerosis, error circa causam inductiuam ad contrahendum non tollit voluntatem, sicut intentionem absolutam contrahendi, ut patet in contractu Matrimonij, Emptionis, Venditionis, & alijs similibus; in quibus intentio contrahendi est omnino absoluta, & independens ab omnibus circumstantijs accidentalibus, ac extrinsecis; Sed Professio, est contractus onerosus: Ergo error circa causam illius inductiuam, non tollit voluntatem absolutam profitendi; alioquin hoc idem asseri posset etiam de Matrimonio, & alijs contractibus onerosis. Adde; quod, cum contractus isti sint, ex se, irreuocabiles, ac perpetui, hic modus illos volendi absolutè, est illis magis connaturalis, ac conformis, quia est modus illos volendi irreuocabiliter.

12 Quintò: Quia, ideo in Matrimonio, Voluntas contrahendi est absoluta, & independens ab omnibus, quæ ad ipsius Matrimonij essentiam non pertinent; Quia, si dependeret ab alijs rebus extrinsecis, sequeretur, plurima Matrimonia censenda esse irrita, neque illius Matrimonij valorem fore vnquam certum; Semper enim dubitari posset, an intentio contrahendi fuerit conditionata, & solùm, positâ tali circumstantiâ accidentali, ac extrinsecâ; Hoc autem cederet in graue damnum Reipublicæ; Sed hoc idem prorsus dici posset de Professione, si intentio profitendi non esset absoluta, cum ipsa sit Matrimonium quoddam spirituale. Ergo etiam, in Professione, Voluntas profitendi erit absoluta; ideoque independens à veritate causæ inducentis ad profitendum.

Sextò: Quia Error, vel Dolus, quando est circa substantialia Professionis, non tollit perfectam libertatem, ad substantiam Professionis requisitam, sicut nec illam tollit ad Matrimonium, cui æquiparatur; Unde Ecclesia, Professionem dolo emissam, non irritauit; Sicut nec irritauit Matrimonium, quando error non est circa substantialia. Ergo nec tollit eius valorem, sicut illum non tollit, in Matrimonio. 13

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim respondetur; Tam Votum simplex, quàm Professionem religiosam debere esse simpliciter liberam, ac voluntariam, ita vt non interueniat error circa substantialia; In Voto tamen simplici, cum sit simile contractibus gratuitis; (est enim promissio facta Deo de re aliqua facienda, vel omittenda;) Error circa causam finalem censetur error circa substantialia, quia procedit ex intentione virtualiter conditionali, *si videlicet causa* 14

causa, à quà inducitur ad promittendum, subsistat. At verò in Professione religiosâ, cum sit similis contractibus onerosis, vt dictum est; Error in causâ finali, non censetur esse error circa substantialia, quia causa finalis, siue inductiua, non est intrinseca, nec ingreditur essentiam contractus onerosi. Hinc ergo fit, vt Votum simplex, ex errore circa causam finalem, sit irritum, Professio verò non sit irrita.

15 Ad secundam respondetur; negando, errorem circa causam finalem Professionis, esse errorem circa substantialia illius, sicut est in Voto simplici. Ratio autem disparitatis est; quia Votum simplex, est contractus quidam gratuitus; Professio verò, est contractus onerosus, de cuius essentia non est causa inducens ad contrahendum, vt patet in Matrimonio, & cæteris contractibus onerosis.

16 Ad tertiam respondetur; negando similiter consequentiam; Nam in omnibus contractibus, materia contractus, est de illius essentia; At causa finalis, in contractibus onerosis, non est de illorum essentia, sed est illis extrinseca, & accidentalis, cum in illis, sit potius finis operantis, quam finis operis, & sit potius causa impulsiua, quam finalis; est enim variabilis ad libitum Contrahentium, cum idem contractus, sit indifferens, vt fiat propter illum, vel alium finem. Si autem est intrinseca, error circa illam, non est error circa substantialia.

17 Ad quartam respondetur. Negando minorem; Qui enim professionem emittit, illam emittit absolutè, siue erretur, siue non, in causâ inductiuâ; Cum enim sit voluntas eligendi statum perpetuum, consequenter est voluntas illum eligendi independenter à quibuscumque circumstantijs extrinsecis, & etiam si erretur in circumstantiis illius status quantumuis magnis; Alioquin de quacumque Professione dubitari semper posset, an esset valida, sicque oriretur magna confusio. Hæc autem non oritur, ex eo, quod in Voto simplici, voluntas illud emittendi, sit dependens à causâ finali, & virtualiter conditionalis; *si talis causa subsistat;* Cum enim Votum simplex, simile sit contractibus gratuitis, & promissioni; & Promissio nullam habeat ex se causam finalem determinatam & intrinsecam, sed sit indifferens, vt fiat propter hunc potius finem, quam alium; fieri debet dependenter à causâ finali motiuâ; alioquin nullum haberet finem; & consequenter per voluntatem virtualiter conditionatam; *si talis causa subsistat.*

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Hanc esse differentiam inter contractus onerosos, & gratuitos; quod in onerosis, causa finalis intrinseca, est identificata cum eorum materia; cum enim sint essentialiter mutui, illud, quod respectu vnius Contrahentis est materia, respectu alterius est causa finalis. Sic in Emptione, ac Venditione, pretium, quod, respectu Ementis, est materia, quæ traditur ad rei emptæ dominium obtinendum; respectu Vendentis, est causa finalis; Venditor enim tradit rem, ad eius pretium obtinendum. Similiter in Matrimonio, vnus Contrahens tradit proprium corpus alteri, ad alterius dominium obtinendum in ordine ad generationem; & sic in omni- 18

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm Conditio sit ratio volendi objectum, sicut est causa motiua; Ipsa quoque participare videtur rationem Causæ motiuæ. Difficultas ergo solùm est, quam rationem Causæ participet; finalis ne, an impulsiuæ. Videtur enim participare rationem impulsiuæ, cuius error actum non irritat; Ideoque Titius teneri videtur ad votum soluendum, ac Ecclesiam ædificandam. Ita *Anchoran. c. magnæ. de voto num. 13. notab. 15. ibique Anton num. 15. Hostien. num. 10 & glossa. Et ex parte Molina tom. 1. tract. 2. d. 209.*

3 Primò: Quia *in c. ex parte; de conuers. Coniug.* Pontifex respondit, validum fuisse votum castitatis, emissum à quadam Muliere, quæ Sponsum habebat, cum quo Matrimonium ratum contraxerat; quamuis, ad vouendum, mota fuerit ex errore; putans, Maritum esse leprosum; in quo tamen decipiebatur. Ergo etiam validum fuit Titij Votum; quamuis ad vouendum motus fuerit ex errore, putans, sibi Hæreditatem fuisse relictam; quod tamen erat falsum. Non minus enim Titij error fuit solùm circa causam impulsiuam, quam error Mulieris.

4 Secundò: Quia Titij error non fuit circa causam finalem Voti; Non enim fuit circa rem pertinentem ad substantiam Voti, sed solùm circa motiuum quoddam; vel occasionem valde extrinsecam; quæ Titij voluntatem excitare quidem potuit, & applicare ad vouendum; sed ita tamen, vt neque ad Voti materiam, neque ad eius finem intrinsecum, vllo modo pertineret. In omni enim Voto causa finalis intrinseca, videtur esse, Dei cultus, per eum Virtutis actum exercendus, qui à Vouente promittitur. Si ergo Titij error non fuit circa causam finalem Voti, fuit solùm circa causam impulsiuam; Hic autem error Voti valorem non impedit, quia non aufert consensum, neque circa promissionem, neque circa rem promissam; non solùm materialiter; hoc est: quo ad suum esse materiale; Sed etiam formaliter; hoc est: quo ad finem, ad quem, per se, ac principaliter ordinatur, in quantum res illa est promissa.

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Voluntatem 5
conditionatam in hoc differre ab absolutâ, quod conditionata essentialiter fertur, non solùm in objectum, sed etiam in conditionem; imo in obiectum non fertur, nisi vt vestitum tali conditione; absoluta verò, fertur solùm in objectum secundum se. Cum quis enim vult ducere Bertam, si diues est; per eam voluntatem, ita tendit in Bertam, vt simul tendat in eius diuitias. Imò, in Bertam non tendit, nisi quatenus est affecta diuitijs. Qui verò vult ducere Bertam diuitem; per eam voluntatem ita tendit in Bertam, vt in ejus diuitias non tendat. Hinc autem fit, vt deficiente conditione, statim deficiat etiam voluntas conditionata; eademque conditione non subsistente, nec voluntas conditionata subsistat; Deficientibus enim diuitijs, statim cessat voluntas conditionata ducendi Bertam; ijsdemque non subsistentibus, non subsistit. At, si voluntas sit absoluta, quamuis diuitiarum circumstantia deficiat, voluntas tamen

tamen ducendi Bertam, non deficit, eâ demque circumstantiâ non subsistente, adhuc voluntas illa subsistit.

6 Aduertendum est secundò; Hinc colligi primò; Conditionem esse similem causæ finali,non verò impulsiuæ. Sicut enim Intentio tollitur,sublatâ causâ finali; Ita sublatâ Conditione, tollitur voluntas conditionata. Secundò; errorem circa conditionem, reddere operationem inualidam,sicut reddit error circa causam finalem; Eodem enim modo eam reddit simpliciter inuoluntariam, cum voluntas conditionata, non minus essentialiter feratur in conditionem,quam qualibet voluntas, in suam causam finalem. His positis,

RESOLUTIO.

7 Respondetur: Titium non teneri Ecclesiam ædificare,eiusque Votum non fuisse validum. Ita *Sanch. lib. 10. matr. d.9. num.16. & lib.4. sum.c.2. num.42. Azor. lib.11. c.15. quæst.3. Syluester v. Votum 2 quæst.8. Suar.tom.2. de relig. lib. 4. de voto c. 18.* & alij plurimi apud istos.

8 Primò: Quia Titius, non absolute vouit, aut voluit Ecclesiam ædificare, sed solum ex suppositione hæreditatis adeptæ. Cum ergo hæreditatem adeptus non sit, consequenter neque voluit Ecclesiam ædificare, ideoque ex vi Voti illam ædificare non tenetur; Votum enim cum fuerit conditionatum,& conditio posita non fuerit,non fuit validum ex defectu consensus.

9 Secundò; Quia,cessante causâ finali Voti, cessat Votum, eo quod deficiat intentio Vouentis; deficit enim eius proprium,formale, ac principale motiuum; Nam causa finalis est quasi obiectum formale, & motiuum intrinsecum actus per Votum promissi, sicut causa finalis eleemosynæ est paupertas, quia eleemosyna, cum sit essentialiter paupertatis subleuatio, essentialiter versatur circa pauperem, vt pauperem, tanquam circa proprium motiuum intrinsecum, ac formale. Cum ergo non fuerit posita hæreditas, quæ fuit & conditio, & causa finalis vouendi; neque fuit posita intentio, per Votum se obligandi. Sicque Votum, non fuit voluntarium, & consequenter neque obligatorium, ac validum.

10 Tertiò: Quia, cessante causâ finali legis, cessat lex; Votum autem est lex quædam priuata, quam homo sibi imponit. Similiter donatio cessat, quando cessat causa finalis donationis; Votum autem est species quædam donationis, vel promissionis; Quod verò hæreditatis adeptio fuerit Conditio, siue Causa finalis vouendi, & non tantùm impulsiua, ex eo euidenter colligitur, quia Votum fuit factum, quasi in gratiarum actionem propter beneficium illud à Deo acceptum. Gratiarum autem actio essentialiter præsupponit beneficium, tanquam conditionem,& ad eiusdem beneficij compensationem ordinatur, tanquam ad finem.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

11 Ad rationes in contrarium; respondetur: Ad primam; *In dicto c. ex parte*, non esse sermonem de Voto sim-

simplici, sed de Professione religiosâ, quæ non irritatur ex errore circa causam finalem, vt infra patebit. Atque hanc interpretationem amplectitur *Sanch. lib.* 10 *matr. d 9 num.* 20. Dici etiam posset; *ex illo cap.* non colligi, eam Mulierem, Votum Castitatis emisisse post matrimonium ratum, sed tantum, habitum Religionis assumpsisse, eo errore ductam, quia falsò putabat, Sponsum suum esse leprosum; Vnde Pontifex eam non obligat ad Castitatem seruandam, sed ei tantùm consulit perseuerantiam in religione, quamuis falsa sit causa, quæ ad habitum religionis suscipiendum, illam induxit; *Quia*, inquit, *etiam sine tali causâ, idem facere potuisset*. Verùm hoc ipsum melius infra patebit. *Quæst* 30.

12 Ad secundam; Negatur, Errorem Titij, non fuisse circa conditionem, vel causam finalem; Votum enim, fuit à Titio emissum in recognitionem, ac quasi compensationem hæreditatis adeptæ, tanquam propter finem; Recognitio autem, essentialiter præsupponit hæreditatem adeptam. Dei verò cultus per actum promissum exercendus, licet sit causa finalis, quasi vniuersalis, Votis omnibus communis; Non tollit tamen, quin dentur etiam alij fines particulares principaliter intenti, quibus cessantibus, Votum cessat. Sic enim, qui peregrinationem vouet ad Filij Sanctitatem obtinendam, illâ non obtentâ, ad nihil tenetur. Cuius rei ratio à priori est, quia Votum, censetur factum solùm sub illâ conditione. Conditione autem non positâ, Votum non obligat, quia absolutè non datur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Eum qui certæ Ecclesiæ vouit, restituere agrum, quem illi putabat esse debitum; Si postea constet, agrum illum ad talem Ecclesiam non pertinere, nec illi esse debitum; ad nihil, ex vi Voti, teneri; Quia verbum restituendi, Votum limitauit ad rationem Justitiæ, tanquam primario intentam, quamuis ad Votum illud emittendum, impellere potuerit etiam Religio. 13

Secundò: In dubio, an causa, circa quam contigit error, fuerit finalis, vel impulsiua; præsumendum esse, quod fuerit impulsiua, & consequenter, quod Votum obliget. Tum quia, possessio stat pro Voto, quod constat, fuisse emissum; In dubio autem, melior est conditio possidentis. Tum quia, in omni Voto, causa finalis certa, est Dei cultus per actum promissum exercendus; Ergo in dubio, cæteræ causæ, censendæ sunt impulsiuæ. *Sanchez lib.* 10. *matr. d.* 9. *nu.* 17. 14

Tertiò: Si Votum fiat propter duplicem causam finalem; Quamuis in vnâ erretur, adhuc Votum obligare; Quia vna sufficit ad obligandum, & vt Votum teneat. Si quis tamen, intenderet, se obligare solùm, verâque illâ causâ existente; tunc, vnâ cessante, Votum non obligaret, quia Votum non obligat, nisi juxta intentionem Vouentis. 15

QUÆ-

QUÆSTIO XXVIII.

An cessante unâ Causâ operationis, cesset etiam eius valor, ac efficaciâ.

CASVS.

1 TITIVS, à quodam Sacerdote paupere, enixè rogatus, ei vigintiquinque aureos, cum iuramento, promisit; Antequam tamen daret, Sacerdos ille, in quodam concursu, beneficium Parochiale, satis pingue obtinuit. Titius, hoc audito, ei promissos aureos, dare amplius nolebat, dummodo licitè posset; Ideoque quæsiuit, an teneretur. Quæritur, an, ex vi promissionis, eos dare teneatur.

SVMMARIVM.

3 *Promissio, mutatis circumstantiis, an obligat.*

6 *Ex se, nullum habet finem intrinsecum, quem respiciat.*

7 *Iuxta varios promittendi modos obligat vel non obligat.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVoniam, non solùm in causas motiuas, sed etiam in conditiones, pluribus modis ferri potest voluntas conditionata; Ideo quæritur: An, quando fertur in plures, ita in eas feratur, vt qualibet earum deficiente, cesset statim ipsa intentio, ac voluntas, & consequenter etiam valor operationis ab eâ dependens; An vero adhuc intentio perseueret. Idemque dicendum est, quando circa eas, vel earum aliquam, contingit error; An, scilicet, illâ non subsistente, nec subsistat intentio; & consequenter nec libertas, nec valor operationis; An verò adhuc detur intentio, sicque operatio sit valida.

3 Titius igitur, ex vi promissionis teneri non videtur, ad aureos promissos Sacerdoti soluendos, *Coninch. de Sacr. d. 31. d. 1. R.P. Beati Lib. I. num. 7. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 15. quæst. 13. Syluester v. Votum. 2. quæst. 8.*

Primò: Quia cessante causa finali promissionis, cessat promissio; sed causa finalis promissionis, fuit Sacerdotis paupertas; ad hanc enim subleuandam, videtur Titius, eos aureos promisisse; quod colligi etiam potest ex mutatione voluntatis, auditâ mutatione status Sacerdotis. Ergo, cessante Sacerdotis paupertate, cessauit etiam in Titio obligatio promissionis. Hæc autem, per beneficij Parochialis acquisitionem, cessauit. 4

Secundò: Quia Titius, quando, cum iuramento, Sacerdoti pecuniam promisit, intentionem habuit; se obligandi solùm conditionatè, si esset pauper. Voluntas autem conditionata ad nihil obligat, nisi ponatur conditio. Sicut ergo Titius, ex vi promissionis, ad nihil fuisset obligatus, si Sacerdos, tempore promissionis, non fuisset verè, sed fictè pauper; ita neque obligatur, si desinat esse pauper. 5

NOTABILE.

ADuertendum est; Promissionem, ex se nullum habere finem specia- 6

QUÆSTIO XXIX.

An quilibet error circa Causam finalem, operationem reddat invalidam.

CASUS.

1 TITIVS Romam venturus, cum audiisset, in quadam Domo habitare Fœminam, quæ aliàs illi fuerat occasio peccandi; vouit, per illam viam non transire. Postea verò, ab Amico cognouit, Fœminam illam, ibi verè tunc non habitare. Accidit tamen, vt post aliquot menses, habitare ibi cœperit; & Titius hoc resciens, dubitare cœperit; Num per illam viam transire posset, & an Votum teneret. Quæritur; An Votum fuerit validum, ac teneat.

SUMMARIUM.

5 *Aliquis error circa causam finalem Voti, illud non inualidat.*

6 *Satis est, vt causa motiua, tempore executionis subsistat.*

7 *Sicut in Voto, facto ad Filij sanitatem obtinendam.*

8 *Etiam in Dispensatione, satis est, vt causa subsistat, tempore concessionis*

9 *Vouentis intentio, est, se obligare pro tempore executionis.*

10 *Causa, existere potest tempore executionis, licet non existat tempore emissionis Voti.*

11 *Error circa causam, pro tempore executionis, reddit Votum inualidum.*

12 *Per Causæ cessationem, Votum non extinguitur, sed suspenditur.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QUamuis error circa causam finalem intrinsecam operationis, eam regulariter reddat inualidam, quia tollit consensum, qui ad eius valorem necessariò requiritur; Adhuc tamen superest difficultas; an quilibet error circa causam finalem, tollat intentionem, ad operationis valorem, requisitam. Et eam quidem tollere videtur; sicque Titij Votum non tenere. Ita *Navar. c. 18. n. 7 in fine. Molina tom. 2. d. 272. Henriq. lib. 11. matr. c. 14. Syluester v. Votum. 2. quæst. 7. Angel. v. iuram. num. 35.*

Primò; Quia, quando Titius Votum 3 emisit, Fœmina non habitat in illâ domo; Titij autem intentio fuit, obligare sed ad non transeundum per illam viam, non absolutè, sed solùm conditionatè & posito, quod Fœmina habitaret in illè domo, Cum ergo Fœmina ibi non habitaret, quando Titius Votum emisit, consequenenter Titius intentionem non habuit simpliciter se obligandi, sicque, ex defectu conditionis, ac consensus: Votum non fuit validum.

Secundò; Quia error circa causam fi 4 nalem Voti, reddit Votum inuoluntarium, & consequenter nullum, Titius autem Votum emisit, ex errore circa causam finalem; illud enim emisit ad vitandum

 peccan-

peccandi periculum, imminens ex habitatione Fœminæ in tali domo; quod periculum verè non iminebat, dum Votum emisit, cum Fœmina ibi tunc non habitaret. Cum ergo Titius Votum emiserit, ex errore causæ finalis, consequenter Votum fuit inuoluntarium, ac nullum.

RESOLVTIO.

5 Respondetur tamen; Titium, teneri, per illam viam non transire, & Votum ab eo emissum, fuisse validum. *Sanch. lib. 4. sum. cap. 2. num. 45. & lib. 10. matr. d. 9. num. 16. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de Voto c. 19. num. 5. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 15. quæst. 13.* & alij apud istos.

6 Primò: Quia ad hoc, vt Votum, ex errore causæ finalis emissum, non sit validum, nec obliget, non sufficit, quod tempore emissionis Voti, causa non subsistat; sed necesse est, vt non subsistat, eo tempore, quo Votum est exequendum; Si enim tunc subsistat, jam res per Votum promissa, tunc est vtilis ad finem illum obtinendum; Vouens autem, dum vouet, intendit se obligare ad rem promissam ponendam, si tempore, quo est ponenda, ad finem intentum consequendum sit vtilis; non verò, si sit vtilis tempore, quo Votum emittitur; Quod enim tunc sit vtilis, vel inutilis, parum refert, dummodo sit vtilis tempore, quo ponitur; ad hoc enim ponitur, vt per eam finis obtineatur.

7 Secundò: Quia, si quis audiens ab Amico, Filium suum esse in extremo vitæ periculo constitutum, ad eius sanitatem obtinendam, voueat peregrinationem lauretanam post tres menses ponendam; licet tunc, quando vouit, Filius in eo periculo constitutus non esset, si tamen tempore, ad Voti executionem præfixo, Filius in eo periculo existeret, Votum teneret; Quia pro eo tempore, causa finalis Voti existeret; ideoque peregrinatio esset tunc medium, ad sanitatem Filio obtinendam vtile. Hoc autem solùm requiritur, ex intentione Vouentis, vt Votum obliget.

Tertiò: Quia, dum Romam mittitur 8 pro dispensatione aliquâ obtinendâ; quamuis falsa causa expressâ, vitiet dispensationem; Si tamen causa, sit falsa solùm eo tempore, quo ad dispensationem obtinendam, Romam mittitur; sed sit vera tempore, quo Pontifex dispensationem concedit, valet dispensatio, quia ad valorem dispensationis attenditur solùm tempus concessionis, & non aliud. Sed etiam, ad Voti valorem, attenditur solùm tempus executionis, & non aliud. Ergo, quamuis causa finalis falsa Votum vitiet, si tamen causa est falsa solùm tempore, quo Votum emittitur, sed non tempore, quo Votum est exequendum, valebit Votum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes autem in contrarium re- 9 spondetur; Ad primam; Titij intentionem fuisse, obligare se ad non transeundum per illam viam, posito quod Fœmina ibi habitaret, non eo tempore, quo Votum emisit, sed eo tempore, quo transeundum illi erat per illam viam, quia pro eo tempore, abstinentia à transitu per illam viam, erat medium vtile ad peccatum vitandum; tempore autem, quo Titius per illam viam transire poterat, iam Fœmina habitabat in illâ domo.

Ad secundam, Respondetur; Errorem 10 circa causam finalem Voti vitiare Votum, si detur tunc, cum Votum est exequendum: quia, deficiente fine, media tunc ad illum sunt inutilia. At, si

si detur solùm, dum Votum emittitur, non sufficere ad Votum irritandum; quia cum eo errore, dari potest causa finalis tempore executionis, scitque res per Votum promissa, esse medium vtile ad eum finem consequendum. Hoc autem sufficit, vt Votum vim habeat obligandi; non enim spectatur tempus emissionis, sed tempus executionis; sicut, in dispensatione, requiritur veritas causæ, non tempore petitionis, sed tempore concessionis.

COROLLARIA.

1 Colligitur ex dictis primò; Quando tempore Voti executioni præfixo, Causa finalis non subsistit, Votum tunc esse inualidum; posito autem, quod semel sit inualidum, semper est inualidum, etiamsi postea superueniat causa finalis. Sicut, si semel, tempore, quò Pontifex dispensationem concessit, causa erat falsa, etiam si postea cesset falsitas causæ, non propterea fit valida dispensatio; quia, quod ab initio fuit inualidum, tractu temporis conualidari non potest.

2 Secundò: Quando, tempore executionis Voti, causa finalis verè subsistit, & consequenter Votum est validum; Quamuis postea, eadem causa cesset, non propterea Votum omnino extingui, sed solùm suspendi; Ideoque, redeunte causâ finali, etiam Voti obligationem redire. Tum quia, alioqui, si quis, dum est sanus, voueat, singulis sextis ferijs, ieiunare in pane, & aquâ, Et postea efficiatur infirmus, ac malæ valetudinis, ita vt à ieiunio excusetur. Si deinde ad pristinam redeat sanitatem, dictum ieiunium seruare amplius non tenebitur; Hoc autem est contra communem sensum Fidelium. Tum quia Votum semel validum, per materiæ mutationem de bonâ in malâ, vel de possibili in impossibilem, aut maius bonum impedientem, non extinguitur, sed suspenditur, si mutatio illa, sit tantùm temporalis, & non perpetua. Ergo etiam suspendetur solùm, si cessatio causæ finalis, sit tantum temporalis, & non perpetua. Unde qui vouit, non transire per aliquam viam, eo quod ibi habitet Mulier, quæ illi est occasio peccandi; si illa domicilium mutet, illac transire poterit. At, si ea Mulier ibi postea iterum habitare incipiat, ad Votum tenebitur; quia, per cessationem temporalem causæ finalis, Votum fuit tantum suspensum, non extinctum; sicut suspenditur tantum, & non extinguitur, per mutationem temporalem materiæ. *Suarez tom. 2. de relig. tract. de Voto l. 4. c. 19. num. 5.*

QUÆSTIO XXX.

An error circa quamlibet causam finalem, operationem invalidet.

CASVS.

1 MVLIER quædam, post contractum Matrimonium cum Seio, falsò putans, illum esse leprosum; ad lepræ periculum vitandum, ante Matrimonij consummationem, Monasterium ingressa est; ibique, post annum professionem emisit. Postea verò comperit, illum verè non fuisse leprosum. Quæritur; Vtrum professio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 *Error circa causam finalem Professionis, illam reddere videtur inualidam.*
3 *Videtur error circa substantialia Professionis.*
5 *Sicut, si esset circa materiam Professionis.*
6 *Et sicut est, in Voto simplici.*
7 *Verè tamen illam non vitiat.*
9 *Professio, est contractus onerosus.*
10 *Sicut est Matrimonium.*
11 *In contractibus onerosis, error circa causam motiuam, non tollit eorum voluntatem absolutam.*
12 *Hæc voluntas, datur in Professione, sicut in Matrimonio.*
14 *Tam Professio, quam Votum simplex, debent esse libera.*
15 *Error circa causam motiuam Professionis, non est circa substantialia.*
16 *In Contractibus onerosis, causa motiua, ad eorum substantiam non pertinet.*
17 *Professionis emissio, est absoluta.*
18 *Differentia inter contractus gratuitos, & onerosos.*
19 *Alia differentia.*
20 *Regula vniuersalis pro Contractibus gratuitis, & onerosis.*

RATIONES DUBITANDI.

QVamuis huius Quæstionis resolutio, colligi fortasse posset ex resolutione *Quæst.* 25. Quia tamen, in professione, religiosa, est specialis difficultas; & vt clarius appareat, in quo Professio differat à Voto simplici; & præsertim, vt, in contractibus, causa finalis extrinseca, melius distinguatur ab intrinsecà; Quæritur; an Mulieris professio, in casu proposito fuerit valida; Aliquibus enim videtur non fuisse valida. Vt *Rebell p. 2. de oblig. iust. lib. 1. de contract. in gen quæst. 6. s. 2. Salas 1. 2. tr. 3. d. 4. s. vlt. num. 42. Rosel. v. diuortium num. 7.* 2

3 Primò; Quia, Professio Religionis, non minus liberum consensum requirit, quàm Votum simplex, cum Professio sit Votum solemne. Sed Votum simplex, ex errore causæ finalis, est irritum, propter defectum consensus, ad illud necessarij; nihil enim est magis contrarium consensui, quam error. Ergo etiam Professio. Sed Professio fuit facta à Muliere, ex errore circa causam finalem, & motiuam, fuit enim

enim facta, ad vitandam lepram, quam Mulier putabat, se contracturam ex consortio cum Seio leproso; in quo decepta est. Ergo fuit inuoluntaria, & consequenter irrita.

4 Secundò; Quia error circa substantialia alicuius dispositionis, illam irritat, cum reddat inuoluntariam; Sed error circa causam finalem Professionis, est error circa substantialia Professionis, sicut est respectu Voti simplicis. Ergo error circa causam finalem Professionis, illam vitiat, ac reddit inuoluntariam; ideoque Professio facta à Muliere, ex simili errore, fuit inualida.

5 Tertiò; Quia, si Mulier decepta fuisset circa materiam Professionis, & putans, se profiteri in Religione *Sancti Augustini*, professa esset in Religione *Sancti Benedicti*; Professio fuisset nulla, ex defectu voluntatis, & consensus. Ergo etiam, cum professa sit, ex errore circa causam finalem, Professio fuit nulla; Non minus enim error circa causam finalem; quàm circa materiam Professionis, est error circa substantialia Professionis.

6 Quartò; Quia, ideo Votum simplex, ex errore causæ finalis emissum, est nullum, quia qui illud emittit, habet intentionem illud emittendi solùm sub conditione, quod causa finalis subsistat; siue illud emittit dependenter solum à tali causà finali; Sed etiam, qui profitetur, Professionem emittit solùm dependenter à causà finali motiua, habetque intentionem profitendi solùm conditionatam, *posito, quod talis causa subsistat*; Nulla enim est ratio, cur hæc intentio habeatur in Voto, & non in Professione; Ergo etiam Professio, ex errore circa causam finalem emissa, erit nulla.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen: Professionem fuisse validam. *Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 20. Nav. lib. 3. cons. de conu. coniug. cons. 3. num. 4. Rodrig. p. 1. sum. cap. 238 num. 3. Syluester v. diuortium quæst. 22. num. 5. Reginald. lib. 25. c. 8. s 2. num 121. Bonac. de contract. d. 3. qu. 1. p. 2. §. 2. num. 3. Layman. lib. 3. tract. 4. s. 5. c. 5 num. 6.* & alij apud istos.

Primo; Quia; *in c. fin. 20. qu. 3.* deciditur; Professionem dolo Monachorum factam, esse validam; ipsos tamen priuandos esse hæreditate illius Professi. Et, *in c. ex parte*: *de conuers. coniug.* dicitur; loquendo de Muliere, quæ falsò existimans, se posse à Viro leproso recedere, Monasterium ingressa erat; *Quamuis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta; cum sine qualibet tali causa, id ipsum, religionis obtentu facere potuisset*: Ergo, ex mente Pontificis, Mulieris Professio fuit valida. Ex hoc tamen textu, hoc clarè colligi non potest; vt dictum est. 8

Secundò; Quia Professio, est contractus onerosus, initus inter Professum, ac Religionem, quo Religiosus traditur, ac obligatur Religioni; & è contra Religio obligat se ad ipsum Religiosum alendum, ac retinendum: Omnes autem contractus onerosi, celebrati ex errore, vel dolo, dante causam Contractui, siue ex errore circa causam finalem contractus, spectato solo iure naturæ, sunt validi; dummodo error non contingat circa substantialia Contractus. Cum ergo nullum extet ius positiuum, quod Professionem dolo emis- 9

sam

sam irritauerit; dicendum est eam fuisse validam.

10 Tertiò: Quia Matrimonium, ex errore circa causam inducentem ad contrahendum celebratum, non est, ipso iure, irritum, nisi error sit circa substantialia contractus, vt est error Personæ. Ergo neque Professio, ex eodem errore facta, erit irrita, nisi error contingat circa substantialia Professionis, vt est error circa Religionem; Nam etiam Professio est Matrimonium quoddam spirituale, & contractus onerosus.

11 Quartò: Quia, in Contractibus onerosis, error circa causam inductiuam ad contrahendum non tollit voluntatem, sicut intentionem absolutam contrahendi, vt patet in contractu Matrimonij, Emptionis, Venditionis, & alijs similibus; in quibus intentio contrahendi est omnino absoluta, & independens ab omnibus circumstantijs accidentalibus, ac extrinsecis; Sed Professio, est contractus onerosus: Ergo error circa causam illius inductiuam, non tollit voluntatem absolutam profitendi; alioquin hoc idem asseri posset etiam de Matrimonio, & alijs contractibus onerosis. Adde; quod, cum contractus isti sint; ex se, irreuocabiles, ac perpetui, hic modus illos volendi absolutè, est illis magis connaturalis, ac conformis, quia est modus illos volendi irreuocabiliter.

12 Quintò: Quia, ideo in Matrimonio, Voluntas contrahendi est absoluta, & independens ab omnibus, quæ ad ipsius Matrimonij essentiam, non pertinent; Quia, si dependeret ab alijs rebus extrinsecis, sequeretur, plurima Matrimonia censenda esse irrita, neque illius Matrimonij valorem fore vnquam certum; Semper enim dubitari posset, an intentio contrahendi fuerit conditionata, & solùm, positâ tali circumstantiâ accidentali, ac extrinsecâ; Hoc autem cederet in graue damnum Reipublicæ; Sed hoc idem prorsus dici posset de Professione, si intentio profitendi non esset absoluta, cum ipsa sit Matrimonium quoddam spirituale. Ergo etiam, in Professione, Voluntas profitendi erit absoluta; ideoque independens à veritate causæ inducentis ad profitendum.

Sextò: Quia Error, vel Dolus, quando est circa substantialia Professionis, non tollit perfectam libertatem, ad substantiam Professionis requisitam, sicut nec illam tollit ad Matrimonium, cui æquiparatur; Unde Ecclesia, Professionem dolo emissam, non irritauit; Sicut nec irritauit Matrimonium, quando error non est circa substantialia. Ergo nec tollit eius valorem, sicut illum non tollit, in Matrimonio. 13

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim respondetur; Tam Votum simplex, quàm Professionem religiosam debere esse simpliciter libera, ac voluntaria, ita vt non interueniat error circa substantialia; In Voto tamen simplici, cum sit simile contractibus gratuitis; (est enim promissio facta Deo de re aliqua facienda, vel omittenda;) Error circa causam finalem censetur error circa substantialia, quia procedit ex intentione virtualiter conditionali, *si videlicet* 14

causa

causa, à quà inducitur ad promittendum, subsistat. At verò in Professione religiosà, cum sit similis contractibus onerosis, vt dictum est; Error in causà finali, non censetur esse error circa substantialia, quia causa finalis, siue inductiua, non est intrinseca, nec ingreditur essentiam contractus onerosi. Hinc ergo fit, vt Votum simplex, ex errore circa causam finalem, sit irritum, Professio verò non sit irrita.

15 Ad secundam respondetur; negando, errorem circa causam finalem Professionis, esse errorem circa substantialia illius, sicut est in Voto simplici. Ratio autem disparitatis est; quia Votum simplex, est contractus quidam gratuitus; Professio verò, est contractus onerosus, de cuius essentia non est causa inducens ad contrahendum, vt patet in Matrimonio, & cæteris contractibus onerosis.

16 Ad tertiam respondetur; negando similiter consequentiam; Nam in omnibus contractibus, materia contractus, est de illius essentia; At causa finalis, in contractibus onerosis, non est de illorum essentia, sed est illis extrinseca, & accidentalis, cum in illis, sit potius finis operantis, quam finis operis, & sit potius causa impulsiua, quam finalis; est enim variabilis ad libitum Contrahentium, cum idem contractus, sit indifferens, vt fiat propter illum, vel alium finem. Si autem est intrinseca, error circa illam, non est error circa substantialia.

17 Ad quartam respondetur. Negando minorem; Qui enim professionem emittit, illam emittit absolutè, siue erretur, siue non, in causà inductiuà; Cum enim sit voluntas eligendi statum perpetuum, consequenter est voluntas illum eligendi independenter à quibuscumque circumstantijs extrinsecis, & etiam si erretur in circumstantiis illius status quantumuis magnis; Alioquin de quacumque Professione dubitari semper posset, an esset valida, sicque oriretur magna confusio. Hæc autem non oritur, ex eo, quod in Voto simplici, voluntas illud emittendi, sit dependens à causà finali, & virtualiter conditionalis; *si talis causa subsistat;* Cum enim Votum simplex, simile sit contractibus gratuitis, & promissioni; & Promissio nullam habeat ex se causam finalem determinatam & intrinsecam, sed sit indifferens, vt fiat propter hunc potius finem, quam alium; fieri debet dependenter à causà finali motiuà; alioquin nullum haberet finem; & consequenter per voluntatem virtualiter conditionatam; *si talis causa subsistat.*

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Hanc esse differentiam inter contractus onerosos, & gratuitos; quod in onerosis, causa finalis intrinseca, est identificata cum eorum materia; cum enim sint essentialiter mutui, illud, quod respectu vnius Contrahentis est materia, respectu alterius est causa finalis. Sic in Emptione, ac Venditione, pretium, quod, respectu Ementis, est materia, quæ traditur ad rei emptæ dominium obtinendum; respectu Vendentis, est causa finalis; Venditor enim tradit rem, ad eius pretium obtinendum. Similiter in Matrimonio, vnus Contrahens tradit proprium corpus alteri, ad alterius dominium obtinendum in ordine ad generationem; & sic in 18

Digitized by Google

omnibus contractibus onerosis. At in contractibus gratuitis, cum non sint propriè mutui, causa finalis non est necessariò identificata cum eorum materia; Qui enim promittit peregrinationem, vel calicem, nullum habet finem determinatum, qui cum peregrinatione, vel calice sit identificatus; sed hæc promittere potest propter quemcunque finem voluerit. Hinc ergo fit primo; vt in contractibus gratuitis intentio, ac voluntas contrahendi sit virtualiter conditionalis, & dependens à causà finali motiuà; in onerosis verò voluntas contrahendi sit absoluta, & independens à causà ad contrahendum inductiuà. Secundò, vt, in gratuitis, causa finalis pertineat ad eorum substantiam; in onerosis verò, sit solum circumstantia extrinseca, & accidentalis; quia non est finis operis, sed Operantis.

19 Secundo: Ex prima illà differentià, oriri etiam aliam differentiam. Nam in contractibus onerosis, cùm causà finalis sit identificata cum eorum materià, non est variabilis ad libitum Contrahentium, sed est essentialiter determinata, sicut est determinata materia; ita vt, quicumque talem contractum celebrare velit, illum celebrare necessario debeat propter talem finem intrinsecum, nec possit illum celebrare sine tali fine; Esto, moueri etiam possit ab alijs finibus; Sic enim, qui vult aliquid emere, necessariò vult tradere pretium ad rei emptæ dominium obtinendum; & qui vult Matrimonium contrahere, vult tradere proprium corpus alteri, ad alterius dominium obtinendum, in ordine ad generationem; Alioquin neque illa esset emptio, neque hoc Matrimonium. Contra verò, in Contractibus gratuitis, causa finalis, cùm non sit necessariò identificata, cum eorum materia non est essentialiter determinata, sed est variabilis ad libitum Contrahentium; Qui enim Calicem Ecclesiæ promittit, nullum habet finem determinatum, propter quem illum promittere necessariò debeat, sed illum promittere potest propter quemcumque finem voluerit; Hinc ergo fit, vt intentio promittendi debeat esse dependens à causà finali motiuà, & inductiuà ad contrahendum; Quia, si ab illà non penderet, nullum haberet finem, ad quem intrinsecè terminaretur; quod tamen est contra naturam voluntatis, quæ per omnes suos actus ferri debet in aliquod bonum per se expetibile, & consequenter in aliquem finem; Intentio verò emendi, non debeat esse dependens à causà inductiuà ad emendum, quia, cum sit essentialiter determinata ad dandum pretium, vt rei emptæ dominium obtineat, iam habet sufficientem causam finalem, ad quam terminetur. Secundò fit, vt intentio promittendi debeat esse virtualiter conditionata, *si causa subsistat;* Quia causa finalis intrinseca cum non sit, ex se, determinata, sed pro libito à voluntate determinabilis, potest esse vera, vel falsa; Intentio verò emendi, debeat esse absoluta; Quia, cum causà finalis intrinseca sit, ex se, essentialiter determinata, non potest esse variabilis; Ideoque debet esse necessariò verà; Qui enim dat pretium, necessariò rei emptæ dominium acquirit; neque in hoc contingere potest error.

Tertiò: Hinc desumi posse hanc regulam vniuersalissimam. Primò in omnibus 20

bus

bus contractibus onerofis, cauſam inductiuam ad contrahendum, eſſe regulariter ipſis contractibus extrinſecam; ideoque errorem circa illam, huiuſmodi contractus non vitiare; In contractibus verò gratuitis, cauſam inductiuam eſſe intrinſecam, ideoque errorem circa illam, eos vitiare. Secundò in omnibus contractibus onerofis, cauſam inductiuam eſſe motiuum, non ipſius intentionis contrahendi, ſed actus, per quem contractus onerofi à voluntate imperantur, ideoque poſſe variari ad libitum voluntatis, & appellari poſſe potius cauſam impulſiuam, quam finalem, cum ſit propriè finalis ſolùm reſpectu actus imperantis. In gratuitis verò, eſſe motiuum immediatum ipſius voluntatis promittendi, vel donandi, quæ aliàs nullum haberet motiuum, ad quod vltimò terminaretur; ideoque appellari debere, reſpectu iſtorum contractuum, cauſam finalem intrinſecam.

QVAESTIO XXXI.

An error, circa operationem Cauſæ materialis, Operationem inualidet.

CASUS.

1 MERCATOR quidam, moriens, plures merces in hæreditatem Filio reliquerat, ſingulisque mercibus, propria nomina appoſuerat. Inter alias autem erat etiam Arboris cuiuſdam Sinenſis Cortex; Virtutis, contra febres, præſertim quartanas; admirabilis. Filius, Patre mortuo, merces omnes cum ſuis nominibus, vendendas expoſuit, Corticis virtutem ignorans; Titius verò, illac caſu tranſiens, & Corticem videns, quia eius virtutem optimè nouerat, illum tribus aureis emit: Sed paulo poſt, quia virtus erat iam communiter nota; eà patefactà, eundem Corticem ſtatim vendidit aureis ſeptuaginta. Quæritur; Vtrum Emptio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

1 *Ad operationis ſubſtantiam pertinet non ſolum finis, ſed etiam materia.*
6 *In emptione, ac venditione, non ſolum res vendenda, ſed eius etiam qualitates pertinent ad materiam.*
7 *Rei valor, deſumitur ex eius vtilitate in ordine ad vſum, ad quem vendi ſolet.*
8 *Et ex communi æſtimatione, quam Res habet, in illo loco.*
9 *Error circa virtutem Rei vendendæ, irritat venditionem.*
10 *Illam reddit ſimpliciter inuoluntariam.*
11 *Ad venditionis ſubſtantiam non minus pertinet qualitas Rei, quam Res.*
12 *Nec minus, quam cauſa finalis.*
13 *Qualitas Rei vendendæ, conſtituit valorem, qui eſt Venditionis materia.*

Digitized by Google

14 *Quæ qualitas, Rei valorem ac venditionis materiam constituat.*

15 *Qualitas Personæ, regulariter Matrimonij materiam non constituit.*

16 *Non omnes Rei qualitates, ad venditionis materiam pertinent.*

17 *Thesaurus absconditus, non pertinet ad materiam venditionis Agri.*

RATIONES DVBITANDI.

2 SIcut ad Operationis substantiam, pertinet eius motiuum, siue causa finalis, ita pertinet eius obiectum, siue causa materialis; Tam enim sine vnâ, quàm sine aliâ, operatio esse non potest; ideoque ad eius valorem, etiam causæ materialis notitia requiritur, sicut finalis; &, ex errore circa materialem, æquè est inualida operatio, ac ex errore circa finalem. Hoc ergo posito, sicut quæsitum est; An, & quando, error circa causam finalem, eiusque circumstantias, operationem reddat inualidam? Ita quærendum superest; An, & quando, eandem irritet, error circa causam materialem, eiusque qualitates, ac circumstantias; Sic enim, & eorum, quæ ad cuiuslibet operationis valorem, necessariò requiruntur, habebitur perfecta notitia, & quanta ad ipsius valorem impediendum, sit erroris, cignorantiæ efficacia, constabit.

3 Corticis igitur Emptio, videtur fuisse valida. *Turrian. 2. 2. tom. 2. d. 58. d. 4. n. 6. P. Nau. de rest. c. 2. num. 36.* & alij.

4 Primò: Quia, quamuis Mercatoris Filius Corticis virtutem ignoraret, ipsius tamen Corticis notitiam habebat; Hoc autem sufficere videtur, vt eius venditio, illi fuerit voluntaria, & consequenter, vt emptio fuerit valida. Sicut enim ad Matrimonij valorem, sufficit notitia Personæ, cum quà contrahitur, quamuis circa eius qualitates detur ignorantia, vel error; ita ad valorem venditionis, & consequenter etiam emptionis, satis est notitia rei, quæ venditur; licet circa eiusdem rei qualitates detur ignorantia, vel error; Non minus enim, in emptione, ac venditione, res, est materia contractus, quàm, in Matrimonio, persona. Si ergo in Matrimonio, ignorantia, vel error circa qualitatem personæ, illud non vitiat; neque in venditione, error, vel ignorantia circa qualitatem rei venditæ, illam vitiabit; Vtrobique enim, qualitas videtur esse circumstantia merè accidentalis.

Secundò: Quia, si ad emptionis ac venditionis valorem, requireretur, non solùm notitia Rei emendæ, vel vendendæ, sed etiam qualitatis ipsius Rei; sequeretur, inualidam esse venditionem, ac emptionem quacumque rei qualitate ignoratâ; Eo enim ipso emptio, vel venditio esset inuoluntaria. Consequens autem est absurdum; Hoc enim esset iugum grauissimum, hominum commercijs imponere, quod nec timorati ferre possent; Et artifices, quoscumque defectus rerum, quas vendendas exponunt, cum ipsorum notabili detrimento, omnibus manifestare tenerentur; ex quo fieret, vt paucos haberent emptores, multumque illis de pretio detraheretur. Cum ergo ad venditionis valorem, in Venditore, qualitatis rei vendendæ notitia non requiratur, 5

dicen-

dicendum videtur, Corticis venditionem, factam à Filio Mercatoris, eius virtutem ignorante, & consequenter etiam eius emptionem, fuisse validam.

NOTABILIA.

6 ADuertendum est primò: In contractu emptionis, ac venditionis; & locationis, ac conductionis, non solùm rei venditæ, vel locatæ substantiam, ad eorum essentiam pertinere, sed eius etiam qualitates; Tum quia, per venditionem, venditur, & alienatur, quidquid vtilitatis est in re, ac in Emptorem transfertur; Et per locationem, in Conductorem transfertur vsus, non solum substantiæ rei, sed etiam qualitatum ipsius; Hinc autem fit, vt vitium rei ignoratæ, contractum reddat inuoluntarium, ac nullum; Qui enim rei vitium ignorauit, ignorauit aliquid pertinens ad substantiam emptionis, ac venditionis, ideoque illam simpliciter noluit. Tum quia, totum illud, quod in re, quæ emitur, aut venditur, est pretio æstimabile; est de venditionis, ac emptionis substantia; Est enim eius materia, vel finis. Non solùm autem res, sed etiam eius qualitates, sunt pretio æstimabiles; Nam etiam qualitates concurrunt ad rei vtilitatem, ac valorem intrinsecum constituendum, cum hic semper oriatur ex aliquà rei virtute, & qualitate, ratione cuius plus æstimatur; Vnde Herba, naturali virtute, ad morbum aliquem curandum, prædita, ratione illius virtutis, in magna est apud homines æstimatione.

7 Aduertendum est secundò; In Emptione, ac Venditione attendi vtilitatem, ac valorem, quam res, secundum communem æstimationem habet, in ordine ad vsum, ad quem vendi communiter consueuit: Hic enim est, per se, valor illius rei; Nam valor, quem res habet, ratione virtutis occultæ, siue in ordine ad alium vsum particularem, ab Emptore specialiter cognitum, est valor per accidens rei, & fructus peritiæ ipsius Emptoris. Vnde, si quis, singularem alicuius Gemmæ, aut Herbæ virtutem, ad morbum aliquem curandum, cognosceret, quam alij homines communiter non cognoscunt; eam non solùm validè, sed etiam licitè, emere posset pretio, quo communiter æstimatur; quamuis Venditor, si eius virtutem singularem cognosceret, illam non venderet, vel saltem non nisi pretio longe maiori; Quia, in tali emptione, nullam Venditori iniuriam faceret, daret enim illi pretium, quo, in ordine ad vsum, ad quem vendi solet, in eo loco, communiter, æstimatur. Hæc autem est, per se, rei illius valor, ac vtilitas.

Aduertendum est tertiò: Rei vtilitatem, ac valorem, pensandum esse, iuxta communem æstimationem, quam res habet in eo loco, in quo venditur, aut emitur; Res enim non pluris valere censetur, quam, in eo loco communiter æstimetur; Vnde, si in alienà Regione, res parui æstimetur, paruo emi potest; Atque ita, apud Indos, licitum est, pro Auro, alijsque rebus pretiosissimis Specula, Tintinnabula, & alia similia commutare; quia Aurum ibi parui æstimatur; contra verò Specula, ac Tintinnabula magni. His positis, 8

RESOLVTIO.

9 AD Casum respondetur; Emptionem illam, fuisse inualidam. Ita *Molina tom. 2. d. 353. num. 13. Lessius lib. 2. c. 21. d. 11. num. 85. Filliuc. tract. 35. cap. 6. num. 126. Bonac. d. 3. de contr. q. 2. p 4. num. 3. Salon. 2. 2. quaest. 77. art. 3. contr. 3. concl. 2. Arag. ibidem;* & alij apud istos.

10 Primò; Quia Filius Mercatoris, dum Corticem vendidit, eius virtutem, quamuis alias communiter notam, ignorauit; nec illum, eo saltem pretio, vendidisset, si eius virtutem cognouisset. Ignorantia autem, vel error circa qualitatem rei, quæ venditur, aut emitur, emptionem, ac venditionem reddit simpliciter inuoluntariam, & consequenter inualidam. In emptione enim, ac venditione, ignorantia, vel error circa qualitatem rei emendæ, aut vendendæ, est error circa aliquid pertinens ad earum materiam, quæ est rei valor; nam hic, ex rei qualitatibus, potissimum desumitur, ac specialiter attenditur.

11 Secundò: Quia non minus pertinet ad essentiam emptionis, ac venditionis, qualitas rei, quam ipsa rei substantia, imò multò magis; Magis enim ex rei qualitatibus desumitur eius valor, qui in venditione, ac emptione, primario, ac principaliter attenditur, quàm ex ipsà substantià; Nam Herbæ, vel Lapides, ideo habent valorem, quia habent virtutem aliquam specialem ad morbos curandos, vel ad alios similes effectus. Sed ignorantia, vel error circa substantiam rei vendendæ, reddit irritam venditionem, eo quod illam reddat simpliciter inuoluntariam: ergo etiam ignorantia, vel error circa qualitates eiusdem rei, illam reddet inualidam, & consequenter etiam emptionem. Cum igitur Mercatoris Filius, Corticis virtutem ignorauerit, nec illum, eo saltem pretio vendidisset, si cognouisset; dicendum est, venditionem illam, & consequenter etiam emptionem, fuisse inualidam.

Tertiò: Quia, Qualitas rei vendendæ non minus pertinet ad substantiam emptionis, ac venditionis, quam causa finalis; qualitas enim rei vendendæ, pertinet ad materiam venditionis, vt dictum est; Materia autem, non minus pertinet ad essentiam dispositionis, quàm causa finalis, vt per se patet. Sed error, vel ignorantia causæ finalis, reddit irritam emptionem, ac venditionem, vtpotè inuoluntariam; Ergo eam etiam reddet inualidam ignorantia, vel error circa rei vendendæ qualitates. 12

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem in contrarium, respondetur. Ad primam; Esse magnam disparitatem inter qualitates Personarum, in contractu Matrimonij, & qualitates rei vendendæ, in contractu emptionis, ac venditionis; In Matrimonio enim, qualitas Personæ, nullo modo concurrit ad constituendam ipsam Personam, quæ est materia contractus Matrimonij, sed est aliquid illi merè accidentale; At in emptione, ac venditione, qualitas rei vendendæ, constituit eius valorem, qui est materia venditionis; Res enim, vt habens talem, vel talem valorem, est materia venditionis; Talem 13

autem,

autem, vel talem valorem habet à qualitatibus. Hinc ergo fit, vt, in Matrimonio qualitas Personæ, sit circumstantia accidentalis; in emptione verò ac venditione, qualitas rei vendendæ, sit circumstantia substantialis, siue pertinens ad substantiam venditionis, & consequenter, vt ignorantia, vel error circa illam, irritet emptionem, ac venditionem; error verò, vel ignorantia circa qualitatem Personæ non irritet Matrimonium.

14 Ad secundam respondetur; Distinguendo sequelam; Ignorata quacumque qualitate, quæ reddit rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur, emptio esset inuoluntaria, ac inualida: Concedo sequelam. Si qualitas ignorata non reddat rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur; Nego sequelam. Quando enim qualitas non reddit rem notabiliter magis, aut minus vtilem ad id, ad quod emitur, Emptor censetur irrationabiliter inuoluntarius, quia nemo legem tam rigorosam in contrahendo admittit, vt ignorantia cuiuscumque qualitatis rei, sufficiat ad reddendam emptionem inualidam, neque hoc bono communi expedit. Ad valorem ergo venditionis, ac emptionis satis est notitia earum qualitatum, vel vitiorum, quæ reddunt rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur; Sic enim contractus emptionis, ac venditionis, est humano modo vsualis, neque vllum ex hoc sequitur inconueniens. Contra verò, si Sutor, qui calceos confecit ex parte corii debiliori, ea de re emptorem admonere teneretur; multum de iusto pretio, cum notabili suo detrimento detrahere cogeretur, & paucissimos emptores inueniret. Hi enim, vitijs cognitis, ab emptione retraherentur; & aliunde calcei sic confecti, suo modo, ad vsum, pro corii qualitate, sunt vtiles, neque omnes esse possunt ex corio firmo. Satis ergo erit, si Sutor pro calceorum qualitate, pretium moderetur. Si tamen, corium esset adustum, eâque de causâ calcei statim essent rumpendi; tunc Sutor vitium illud manifestare teneretur, quia calceos redderet notabiliter minus vtiles ad vsum, ad quem communiter emuntur, & si non manifestaret, venditio esset nulla.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; In contractibus emptionis, venditionis, locationis, ac conductionis, hanc statui posse tanquam regulam generalem. Qualitatem rei emendæ, locandæ &c. ad eorum materiam, ac essentiam pertinere; ideoque ignorantiam, vel errorem circa illam eos reddere irritos. In contractu verò Matrimonij, qualitatem Personæ esse ipsi Personæ, vt plurimum, omnino accidentalem; ideoque eius ignorantiam, vel errorem, Matrimonij valorem non impedire. 15

Secundò; Si à Rustico afferantur herbæ, ad iumentorum pabulum vendendæ, & Pharmacopola, in arte peritus, aliquam inter illas agnoscat magni pretij, ac valoris, ad Pharmaca conficienda; posse hunc, herbas illas emere pretio, quo communiter venduntur in illo foro, eius valorem Rustico non detegendo; Quia herbæ illæ, 16

ex

ex modo ipso vendendi, hoc est, ad pabulum iumentorum, non plus communiter æstimantur; Quod autem aliquæ ex illis, Pharmacopolæ, ad alium vsum deseruiant, fructus est suæ Artis, ac peritiæ. *Less. lib. 2. de iust. c. 21. d. 11. n. 85.*

17 Tertiò: Si quis thesaurum, aut venam Auri, in agro alicuius latere sciat; posse hunc, agrum illum emere pretio communi, quo æstimatur ad vsum, ad quem vendi communiter consueuit, & quo emere posset, si thesaurum, aut venam illam non haberet; Quia iustum pretium rei per se, est illud, quo communiter res æstimatur ad vsum, ad quem emi consueuit; Nec Venditor, vllâ re suâ defraudatur, cum thesaurus, in nullius bonis sit, *§. thesaurus. inst. de rer. diuis.*

QVÆSTIO XXXII.

An error circa quamlibet qualitatem Causæ materialis operationem irritet.

CASVS.

1 TITIVS, decem Adamantes, quos secum ex Poloniâ attulerat, Romæ vendidit, mille aureis, quia hic erat in Poloniâ eorum valor, ignorans, Romæ, vbi erat Aduena, valere aureos decem mille. Quæritur; Vtrum, venditio ista fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 *Non semper error circa qualitates materiæ, contractum vitiat.*

6 *Rei vendendæ valor duplex; intrinsecus, & extrinsecus.*

7 *Error valoris, quem ibi res habet, contractum non irritat.*

8 *Est error circa valorem extrinsecum.*

9 *Valor rei extrinsecus, est venditioni accidentalis.*

10 *Error circa illum, reddit venditionem inuoluntariam solùm secundum quid.*

11 *Pretium pertinet ad substantiam venditionis, non quantitas pretij.*

12 *Idem valet in Donatione.*

13 *Id, quod in illis fuit inuoluntarium, est restituendum.*

RATIONES DVBITANDI.

SIcut Causa impulsiua, tenens se ex parte Causæ finalis, aliquando est illi extrinseca, aliquando etiam intrinseca, eiusque constitutiua; Ita qualitates, tenentes se ex parte obiecti, siue Causæ materialis aliquando sunt illi merè accidentales; aliquando etiam essentiales, eamque constituunt. Hinc autem fit, vt sicut error circa causam impulsiuam, aliquando operationem vitiat; aliquando non vitiat; Ita eam aliquando reddat inualidam; error circa qualitates causæ, siue obiecti materialis; aliquando non reddat. 2

3 Vt ergo qualitates istæ, præsertim in contractibus Emptionis, ac Venditionis, melius ab inuicem distingui possint, præsens Casus proponitur; in quo, venditio videtur fuisse inualida.

Ita

Digitized by Google

Ita *Nauar. cap. 3. ſum. num.* 89. *Sylueſter v. emptio quaeſt.* 20. *Medina c. de reſtitut. quaeſt.* 34. *Molina tom.* 2. *d.* 353. *num.* 20.

4 Primò; dum Titius Romæ vendidit Adamantes, eorum valorem ignorauit, neque eo pretio vendidiſſet, ſi cognouiſſet, Ergo venditio illa fuit inuoluntaria, & conſequenter inualida, Ignorantia enim vel error circa rei vendendæ valorem, eſt error circa ſubſtantiam venditionis, cum rei valor ad eſſentiam venditionis pertineat, vt dictum eſt. Ignorantia autem, vel error circa ſubſtantiam alicuius diſpoſitionis, eam reddit inuoluntariam, & conſequenter inualidam.

5 Secundò; Quia Titius errauit circa pretium; Pretium autem pertinet ad ſubſtantiam contractus venditionis, non minus quàm rei vendendæ valor; Ergo errauit circa aliquid pertinens ad ſubſtantiam venditionis; ſicque venditio fuit omnino inuoluntaria, ac inualida.

NOTABILE.

6 ADuertendum eſt; Rem vendendam, duplicem habere valorem; Alium intrinſecum, qui ſcilicet prouenit ex aliquà virtute, vel qualitate ipſius rei, ex qua virtute oritur, vt magis æſtimetur; Alium extrinſecum, qui prouenire ſolet ex ipſius rei abundantià, vel penurià; ex multitudine Emptorum, ex raritate Venditorum; &c. Et, qui, manente re, in ſe ipsà immutatà, pro locorum, ac temporum diuerſitate, variatur; Primus pertinet ad ſubſtantiam venditionis, quia oritur ex rei qualitatibus, quæ in venditione ſunt circunſtantiæ ſubſtantiales, vt dictum eſt. Secundus verò, eſt circunſtantia, venditioni omnino accidentalis; ſicut eſt omnino accidentalis, ipſi rei vendendæ, ac variatur, ipsà re inuariatà. Hoc poſito,

RESOLVTIO.

REſpondetur; Venditionem fuiſſe validam, etiam ſi Titius, cognito Adamantium valore, eos, eo ſaltem pretio, non vendidiſſet. *Vaſq.* 1. 2. *d.* 30. *cap.* 4. *num.* 28. *Azor. tom.* 1. *c.* 18. *qu.* 4. *Reginald. tom.* 2. *lib.* 31. *cap.* 14. *num.* 97. *& lib.* 25. *num.* 340. *d.* 3. *Sanch. lib.* 1. *c.* 2. *num.* 11. *Arag.* 2. 2. *quaeſt.* 77. *ar.* 3. *Salaſ. de contr. d.* 36. *de empt. num.* 7. & alij communiter. 7

Primò; Quia, licet eos vendiderit ex errore, putans valere Romæ, ſolùm mille aureis, ſicut valebant in Patrià; adhuc tamen error ille, fuit ſolùm circa eorum valorem extrinſecum, & prouenientem, ex locorum diuerſitate, & fortaſſe ex eorum penuria, Romæ. Error autem circa valorem, rei extrinſecum, cum ſit error circa circunſtantiam, venditioni omnino accidentalem, non tollit conſenſum ad illam neceſſarium, & conſequenter nec eius valorem. 8

Secundò; Quia non minus eſt accidentalis venditioni valor extrinſecus, proueniens rei, ex locorum diuerſitate, vel ex Venditorum penurià, quàm ſit accidentalis Matrimonio qualitas perſonæ, cum quà contrahitur. Sicut enim ſola perſona, cum quà contrahitur, pertinet ad eſſentiam Matrimonij, vel 9

vel tanquam materia, vel tanquam finis, non verò eius diuitiæ, vel pulchritudo, aut nobilitas. Ita solus valor, proueniens ex qualitatibus rei vendendæ, pertinet ad essentiam venditionis, tanquam materia, vel finis, non verò valor extrinsecus; Nam hic variari potest, eodem valore intrinseco manente, Sicut variari possunt diuitiæ, vel pulchritudo, manente eadem Personà. Sicut ergò, in Matrimonio, error circa personæ qualitatem, quamuis sit antecedens, & causa Matrimonij, illud non irritat, quia causa, in quà erratur, est extra eius essentiam. Ita in venditione, error circa valorem extrinsecum, quamuis sit antecedens, & causa venditionis, illam non irritabit, quia, etiam in venditione, causa, in quà erratur, est extra eius essentiam.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 Neque obstant rationes in contrarium: Ad primam enim respondetur: Venditionem fuisse simpliciter voluntariam, & inuoluntariam solùm secundum quid, ratione erroris circa valorem extrinsecum Adamantium. Sicut Matrimonium contractum cum aliquà, quæ putabatur diues, est simpliciter voluntarium, & inuoluntarium solùm secundum quid ratione erroris circa diuitias. Quemadmodum ergo Matrimonium, cum hoc errore contractum est validum. Ita valida fuit venditio, ex illo errore facta; Licet enim error circa valorem, rei intrinsecum, sit circa substantialia venditionis, error tamen circa valorem extrinsecum, non est circa substantiam, venditionis, sed solùm circa circumstantiam aliquam, illi prorsus accidentalem.

Ad secundam respondetur: Licet pretium in genere, ad substantiam venditionis pertineat, ad illam tamen non pertinere quantitatem pretij, sed hanc pertinere potius ad iustitiam venditionis; In casu autem posito, fuit error solùm circa pretij quantitatem, quæ variari potest, manente eodem valore intrinseco rei, sicut variari potest valor extrinsecus. Huic enim regulariter proportionari solet quantitas pretij. 11

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Quæ dicta sunt de venditione, applicari etiam posse donationi: Si quis enim Caio donaret currum, valoris mille aureorum, putans valere solùm quadringentos, donatio esset valida, etiam si, cognita veritate, non donasset: Quia non interueniret error circa currum, qui est de substantia Donationis, sed solùm circa pretij quantitatem, quæ est circumstantia accidentalis. Idem contingeret, si quis alicui donaret nummum aureum, putans valere quindecim Iulijs, cum valeret tringinta; tunc enim etiam, error esset solùm circa pretij quantitatem, non circa nummum; ideoque valida esset donatio. In his tamen casibus, teneretur Donatarius, excessum supra quindecim, restituere, quia donatio, ad illum excessum non se extenderet, nec in ordine ad illum excessum esset voluntaria, Donator enim haberet voluntatem donandi nummum, solùm vt valentem quindecim Iulijs, non verò vt valentem triginta. 12

triginta. Totus autem valor donationis, desumitur ex voluntate Donatoris.

13 Secundò; Quamuis venditio fuerit valida, teneri tamen Emptorem ad restituendum Titio pretium, quod deerat ad pretium ibi iustum. Tum quia quoad illum defectum, Venditio fuit Titio omnino inuoluntaria, cum Titius intentionem habuerit Adamantes vendendi pretio ibi iusto. Tum quia iustitia vnumquemque obligat ad res emendas, pretio iusto; sicut obligat Venditorem ad eas, eodem pretio vendendas, & non supra illud.

QVAESTIO XXXIII.

An quilibet error circa Causam, siue obiectum materiale operationis, eam vitiet.

CASVS.

1 TITIVS, putans, Lauretum, centum milliaribus, Romà distare & Templum quoddam Virgini Sacrum, decem; Vtramque peregrinationem, ad eiusdem peregrinationis labores sustinendos, vouit. Post Votum autem emissum, comperit, Lauretum distare milliaribus centum, & decem; Templum verò, viginti. Quæritur, Vtrum Votum istud fuerit validum.

SVMMARIVM.

3 *Error circa materiam operationis, cur illam vitiare videatur.*

4 *Inconueniens inde consequens.*

5 *Materia Voti, aliquando coincidit cum ejus causà finali.*

6 *Error circa Voti materiam, aliquando leuis, aliquando notabilis.*

7 *Error leuis, Votum non irritat.*

8 *Notabilis irritat.*

9 *Error circa accessorium, non irritat Votum circa principale.*

10 *Error circa circunstantiam materialem, illam non semper reddit inuoluntariam.*

11 *Votum irritum circa principale, est etiam irritum circa accessorium.*

12 *Quandonam, in Emptione, causa finalis, coincidat cum materià.*

RATIONES DVBITANDI.

NON est hic Quæstio de qualitatibus obiecto materiali operationis, accidentalibus, sed de substantialibus; Itineris enim longitudo, vel breuitas, ad eius substantiam pertinere videntur. Quare quæritur hic; an quilibet error circa qualitates materiæ intrinsecas, ad operationem irritandam sufficiat. 2

3 Ratio autem dubitandi est; Quia ex vno capite, error circa substantiam, siue circa essentialia alicuius dispositionis, illam vitiat, cum eam reddat involuntariam, & nihil magis sit contrarium voluntati, quam error. *L. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iud.* Sed Titius, dum putabat, Lauretum Româ distare solùm milliaribus centum; errauit circa Voti materiam; Verè enim distabat milliaribus centum, ac decem; & Templum Beatæ Virginis, quod ipse putabat distare decem, verè distabat viginti. Ergo Votum, ex hoc errore factum fuit inuoluntarium, ac nullum.

4 Ex alio verò capite; si quilibet error, etiam circa substantialia alicuius dispositionis, sufficeret ad illam vitiandam; sequeretur, nunquam, aut ferè nunquam esse validas dispositiones, quæ communiter fiunt, & quæ communiter tanquam validæ admittuntur; Semper enim, aut ferè semper, interuenit aliquis error, vel circa materiam, vel circa finem, Nam, dum quis peregrinationem aliquam vouet, nunquam, aut ferè nunquam, itineris longitudinem, & consequenter peregrinationis laborem, ita exactè vouet, vt in aliquâ itineris parte non erret, putans; V. G. Iter, esse milliariorum decem, cum sit, vel solùm nouem, vel vndecim. Si ergo quilibet error, sufficit ad dispositionem inualidandam, nunquam aut ferè nunquam, Vota, ac dispositiones, quæ communiter fiunt, erunt validæ. Quod tamen est contra communem sensum, ac praxim.

NOTABILIA.

5 ADuertendum est primò, Causam vouendi, aliquando; cum Voti, aut dispositionis materiâ, non coincidere, sed illi esse omnino extrinsecam; Vt, cum quis, ad Filij sanitatem obtinendam, vouet ieiunium; Tunc enim Filij sanitas, est omnino distincta à ieiunio, quod est Voti materia; Aliquando verò cum ipsâ Voti materiâ coincidere, ita ut sit, vel ipsa res promissa, vel eius pars; Vt, cum quis vouet peregrinationem, ad eius labores sustinendos; Tunc enim, labor, non distinguitur ab ipsâ peregrinatione, quæ est Voti materia. Quando causa vouendi, cum Voti materiâ non coincidit; Tunc error circa causam finalem, irritat Votum, & error circa causam impulsiuam non irritat, vt dictum est. Quando verò coincidit; Tunc, si error sit circa partem modicam, Votum obligat; quia error circa illam, non est propriè error, qui consensui ad valorem necessariò aduersetur, cum sit in re modicâ; At verò, si error sit circa partem notabilem, Votum non obligat, quia error circa illam tollit consensum, qui ad valorem est necessarius.

Aduertendum est secundò: Vt cognoscamus, num qualitas, circa quam est error, magni sit, aut parui momenti, itaut ex errore circa illam, Votum, aut dispositio irritetur, vel non irritetur, Spectandam esse rem illam, non absolutè, & secundùm se, sed respectu totius materiæ Voti, aut dispositionis. Id enim, quod respectu vnius dispositionis, erit modicum, respectu alterius erit magnum, ac notabile. Nam decem milliaria, quæ respectu centum, censentur quid modicum, respectu viginti, non con- 6

censentur modicum, sed notabile. His positis,

RESOLUTIO I.

7 AD Casum Respondetur primò; Votum peregrinationis ad Virginem Lauretanam, fuisse validum. Quia error circa itineris longitudinem, fuit modicus, ideoque insufficiens ad illud vitiandum; In moralibus enim, parum pro nihilo reputatur.

RESOLVTIO II.

8 REspondetur secundò; Votum peregrinationis ad aliud Beatæ Virginis Templum, fuisse inualidum; Quia error circa itineris longitudinem, notabilis; Decem enim, quamuis comparata ad centum, sint quid modicum; comparata tamen ad viginti, sunt aliquid magnum, ac notabile; ideoque error circa illa, fuit sufficiens ad Votum irritandum. Atque ita tenent *Suar. tom. 2. de relig. tr. de Voto. lib. 1. c. 11. num. 8. Sanch. lib. 10. matr. d. 9. n. 13. & lib. 4. sum. c. 2. n. 11. Sotus lib. 7. qu. 1. art. 2. Arag. 2. 2. quæst. 88. ar. 1. Rodr. p. 2. sum. c. 92. num. 4. Aluarez. 1. 2. d. 157. num. 6.* & alii plures.

COROLLARIA.

9 COlligitur ex dictis primò; Quando error, non est circa materiam per Votum principaliter promissam, sed solùm circa aliquid illi accessorium, tunc Votum obligare solùm ad principale, non verò ad accessorium; Si quis enim voueat peregrinationem Lauretanam pedestrem, non advertens, vel putans, illam circumstantiam, non esse valde difficilem; tenebitur quidem ire Lauretum, sed non pedibus; Quia Votum censetur voluntarium solùm circa rem principaliter promissam, quo ad illam verò circumstantiam, inuoluntarium. *Sanch. lib. 4. sum. c. 2. num. 15.*

Secundò; Cum quis vouet, ire Lauretum, putans distare centum milliariis, cum distet centum, & decem; Quamuis Votum quo ad illum excessum videatur inuoluntarium, ideoque ad illum non obligare; verè tamen, etiam illum excessum esse virtualiter voluntarium; Quia circumstantia illa levis decem milliariorum, circa quam fuit error, est inseparabilis à materiâ principaliter promissa. Ergo eo ipso, quod est volitum principale censetur etiam virtualiter volita circumstantia; ideoque vouens, ad illam tenetur. Cum verò circumstantia, à rei promissæ substantiâ est inseparabilis; vt accidit in circumstantiâ itineris pedestris; Tunc error circa illam, eam reddit inuoluntariam; ideoque Vouens, ad illam non tenetur, sed solùm ad principale. 10

Tertiò; Quando Votum, est irritum propter errorem notabilem, circa rem principaliter promissam; esse etiam irritum circa accessorium, quamuis hæc fuerit cognita. Si quis enim peregrinationem Lauretanam obire voueat, sacco indutus; putans distare solùm quadraginta milliariis, cum distet plus quàm centum; non solùm non tenetur ad illa quadraginta milliaria, in quibus non errauit, sed neque ad saccum induendum. Quia vtrumque accessoriè tantum, & non principaliter, per Votum, promisit. Principali autem destructo, 11

Digitized by Google

corruit etiam accessorium; Cum hoc eius naturam sequatur, *reg. accessorium: de reg. iuris in 6.*

12 Quartò; Cum quis ad gemmam emendam mouetur à virtute aliquà, quam in illà putat esse, ad certum morbum sanandum; Tunc causam finalem cum emptionis materià coincidere; Virtus enim, & qualitas illa, quæ ad gemmam emendam mouet, vt causa finalis, eo quod emptio ad talem virtutem obtinendam ordinetur; pertinet etiam ad emptionis materiam, cum ex illà, valor gemmæ intrinsecus, qui est emptionis materia, desumatur. Quare, si circa talem virtutem contingat error, emptio ex defectu voluntarij erit inualida, quia error, erit circa emptionis substantialia.

QVAESTIO XXXIV.

An semper, Ignorantia circa qualitates materiæ intrinsecas, operationem reddat inualidam.

CASVS.

1 TITIVS, Ordinis Carthusianorum difficultates ignorans, & præcipuè, quod ibi carnes nunquam comederentur, vouit eius Religionis ingressum. Verum, cum postea de eorum regula certior esset factus, ingredi amplius noluit; & quæsiuit; Vtrum Votum, ex tali Ignorantià emissum, fuerit validum.

SVMMARIVM.

3 *In Voto difficultates notabiles ignoratæ, illud reddere videntur nullum.*

6 *Aliud est, difficultates ignorare; aliud, circa illas errare.*

7 *Ignorantia, difficultates ignoratas non excludit, error excludit.*

8 *Votum Religionis, etiam difficultatibus ignoratis, tenet.*

9 *Ignorantia difficultatum, voluntatem vouendi absolutam non impedit.*

10 *Ad Voti valorem, cognitio confusa rei promissa sufficit.*

11 *Cur cognitio distincta non requiratur.*

12 *Non obstat, quod Ignorantia sit antecedens.*

13 *Cur ignorantia vitiorum Rei emendæ, emptionem irritet.*

14 *Qua Ignorantia, causet inuoluntarium.*

15 *Obligationem impediens, si illi superueniat, eam tollit.*

16 *Eleemosyna; facta etiam cum Ignorantia antecedente, aliquando est valida.*

RATIONES DVBITANDI.

QVamuis error circa qualitates, obiectio materiali operationis intrinsecas, illam reddat inualidam, vt con- 2

constat ex dictis; Superest tamen adhuc difficultas, an hoc idem præstet etiam ignorantia. Sic enim, haberi poterit optima regula ad cognoscendum; An plurima Vota obligent, vel non obligent; Et quæ ratio voluntarii, ad eorum valorem requiratur, ac sufficiat.

3 Titii ergo votum videtur fuisse inualidum. Ita *Molina tom. 2. d. 272. Nau. c. 18. sum. num. 7. in fine. Henriq. lib. 11. de matr. c. 14. Siluest. v. Votum, 2. quæst. 17. in fine.*

4 Primò; Quia vitium notabile rei emendæ, ignoratum, reddit irritam emptionem; Ergo etiam difficultates notabiles in re per Votum promissa, ignoratæ, reddent irritum Votum; Non minus enim ignorantia vitij rei emendæ, reddit illius emptionem inuoluntariam, quam ignorantia difficultatum, inuoluntarium reddat Votum.

5 Secundò; quia error notabilis circa rem, per Votum, promissam, reddit Votum simpliciter inuoluntarium, ac irritum. Ergo etiam ignorantia notabilis circa difficultates rei, per Votum, promissæ, reddet Votum simpliciter inuoluntarium, ac irritum; Non minus enim ignorantia antecedens, causat inuoluntarium, quam error; si ergo error notabilis circa aliquid pertinens ad materiam Voti, illud reddit inuoluntarium, ac irritum, etiam ignorantia notabilis circa difficultates rei per Votum promissæ, Votum reddet inuoluntarium, ac irritum. Nam etiam difficultates, ad Voti materiam pertinent.

NOTABILIA.

6 ADuertendum est primò; cùm quis rem aliquam confusè cognoscit, sine circumstantijs; dupliciter illam sine circumstantiis posse cognoscere; primò præcisiuè; hoc est, præscindendo ab ipsis circumstantijs, & illas non cognoscendo; & hoc fit per ignorantiam, quatenus ipsæ circumstantiæ non cognoscuntur, nec penetrantur. Secundò negatiuè; hoc est, illas à re cognità excludendo; & hoc fit per errorem; Quatenus circumstantiæ illæ, positiuè iudicantur, in re cognitâ non esse. Sic potest quis officium aliquod ita confusè apprehendere, vt eius difficultates non penetret, nec aduertat; & tunc dicitur illas ignorare, & ab eis præscindere, quia illas non cognoscit; Aliquando verò, potest officium illud ita confusè apprehendere, vt simul habeat iudicium falsum in intellectu; quo indicet, in officio illo, non esse difficultates; & tunc circa illas errare dicitur, & illas à re cognitâ excludere, quia iudicat illas, in re, non esse.

Aduertendum est secundò; Hanc esse differentiam, inter ignorantiam, & errorem; quod ignorantia, circumstantias ignoratas non excludit, error verò illas excludit; hinc autem fit, vt qui confusè rem aliquam cognoscens, eius circumstantijs non penetratis, eam vouet, ac promittit, censeatur eam velle absolutè, circumstantias ignoratas non excludendo, sed ab eis præscindendo; ideoque illas tanquam inseparabiliter connexas cum re volità, implicitè, ac virtualiter volendo; Qui enim absolute vult aliquid, censetur simul virtualiter, ac implicitè velle, quidquid est cum illo inseparabiliter connexum. Qui verò rem confusè cognoscens, habet simul cognitionem erroneam circa aliquam eius circumstantiam, putans, illam non esse in re, censetur, 7

Digitized by Google

letur, rem illam velle solùm, vt spoliatam tali circumstantia, & consequenter illam velle, non absolutè, sed solùm conditionatè, posito; quod tali circumstantià careat; hinc autem fit, vt talis circumstantia sit omnino inuoluntaria. His positis,

RESOLVTIO.

8 AD Casum respondetur; Votum fuisse validum; ideoque Titium teneri ad Religionis ingressum. *Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de Voto c. vlt. num. 7. Valent. 2. 2. d. 5. quaest. 20. pun. 4. in fine. Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 14. & lib. 4. sum. c. 2. num. 10. Caiet. 2. 2. quaest. 89. art. 3. Sotus lib. 7. de iust. quaest. 2. ar. 1. ad 3.* & alii communiter.

9 Primò; Quia ignorantia difficultatum non impediuit, quin Titius ad ingressum Ordinis Carthusianorum, simpliciter & absolutè obligare se voluerit; Ergo neque impediuit, quin virtualiter, & implicitè ad illas se obligare voluerit; Qui enim absolutè vult aliquid, eo ipso, virtualiter, ac implicitè simul vult, quidquid est cum illo necessario connexum; & ideo, qui vult ludum, eo ipso, virtualiter, ac implicitè, vult omissionem Sacri, studij, & omnium aliarum actionum cum ludo incompossibilium, quia istarum omnium actionum omissio, est inseparabiliter connexa cum ludo. Cum ergo difficultates Ordinis Carthusianorum, sint cum illo inseparabiliter connexae, eo ipso, quod Titius, ad Ordinem obligare se voluit, virtualiter etiam ac implicitè obligare se voluit, ad illas, quamuis eas ignorauerit; Per ignorantiam enim, illas non exclusit, sicut exclusisset per errorem, si putasset; V. G. ibi comedi carnes; ibi non esse silentium &c. Eo autem ipso, quod eas non exclusit, implicite voluit, volendo Ordinem, cum quo erant inseparabiliter connexae.

Secundò; Quia ad valorem Voti, eiusque obligationem contrahendam, satis est cognitio confusa rei, quae per Votum promittitur; satis enim est, habere intentionem faciendi id, quod faciunt alij; dum simile Votum emittunt; ad hoc autem sufficit cognitio confusissima rei, quae per Votum promittitur, & ipsius, promissionis. Sicut ergo; quia ad Sacramenti valorem, sufficit intentio confusa faciendi id, quod facit Ecclesia, sufficit etiam cognitio confusissima eiusdem Sacramenti; Ita, ad valorem Voti, cum sufficiat intentio faciendi id, quod alij faciunt, dum simile Votum emittunt, sufficiet etiam, cognitio confusissima rei, per Votum promissae, quamuis non distinguat, nec penetret difficultates, quae in re promissà continentur. 10

Tertiò; Quia si ad Voti valorem requireretur cognitio distincta omnium difficultatum, vel circumstantiarum, quae sunt in re per Votum promissa; nullum fere daretur Votum, quod esset validum; & in rebus humanis, nullus contractus esset firmus. Nunquam enim, aut fere nunquam, datur in vouentibus cognitio rei per Votum promissae, adeo clara, & distincta, vt omnes rei circumstantias, ac difficultates, quae voluntatem retrahere possunt à vouendo, repraesentet. Si ergo ad Voti valorem, requireretur cognitio distincta rei per Votum promissae, aut ipsius promissionis, nunquam, aut fere nunquam, Votum esset validum. 11

Neque

Digitized by Google

12 Neque obstat, quod, si quis talem difficultatem cognouisset, non vouisset. Nam primò voluntas ista non datur de facto; sed daretur, si daretur cognitio difficultatis; voluntas autem, quæ de facto non datur, sed solùm daretur, nihil de facto operatur, sed solùm operaretur; ideoque non impedit, ne res per Votum promissa, sit simpliciter & absolutè promissa, independenter à difficultatibus non præuisis, quæ à Voto retraxissent; Secundò Sicut ex eo, quod certò constet, quod si Testator sciuisset, Titium esse furem, ei legatum non reliquisset, non rectè colligitur, quod illud de facto ei absolutè non reliquerit, vel quod de facto non habuerit animum illud ei relinquendi; ita ex eo, quod, si quis cognouisset difficultates, non vouisset, non rectè colligitur, quod de facto absolutè, & independenter ab ipsis difficultatibus, non vouerit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 AD rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; Ignorantiam vitiorum rei emendæ, reddere emptionem inuoluntariam, ac irritam; primò; quia illa, non est propriè ignorantia, sed error; Dum enim quis emit equum infirmum, eius infirmitatem ignorans, putat, esse sanum, alias non emeret; Error autem antecedens, causat inuoluntarium, quia facit, vt emptor velit emere equum sanum, siue non habentem infirmitatem, & consequenter habeat voluntatem illum emendi solùm conditionatè, & posito, quod non sit infirmus. Secundò; Quia, qui emit equum, emit illum, vt vtilem ad vsum, ad quem emitur; Non est autem vtilis, si sit infirmus; Ergo non habet voluntatem illum emendi absolutè, sed solùm conditionatè, & posito, quod sit sanus. Cum autem quis absolutè vouet aliquid, eius difficultates ignorans, rem illam promittit absolutè, & independenter à difficultatibus ignoratis, cum, ignorantia, illas non excludat, sicut excludit error; ideoque censetur, illas etiam virtualiter, & implicitè velle, tanquam cum re promissa, inseparabiliter connexas; hinc ergo fit, vt, quamuis rei vitia ignorata, reddant emptionem inuoluntariam, ac irritam, difficultates ignoratæ, Votum non reddant inuoluntarium, nec irritum.

Ad secundam, respondetur; Ignorantiam totalem rei, causare inuoluntarium, 14 sicuti causat error, quia est causa, cur de facto fiat aliquid, quod alias non fieret; Dum enim quis, ignorans, esse diem ieiunij carnes comedit, ignorantia est causa, cur carnes comedat, quas alias non comederet, si sciret, esse diem ieiunij; ideoque illa carnium comestio est illi inuoluntaria. At ignorantia alicuius circumstantiæ rei, orta ex confusione cognitionis, quam quis habet de re, quam vult vel promittit, non propriè causat inuoluntarium; sicut enim confusam rei cognitionem non excludit, ita neque excludit eius volitionem. Ignorantia autem difficultatum rei per Votum promissæ, est ignorantia solùm secundi generis, non excludens rei cognitionem, sed solùm cognitionem distinctam; ideoque non reddit Votum inuoluntarium, nec tollit eius obligationem.

COROLLARIA.

15 Colligitur ex dictis primo; *Sanctum Thomam*, dum, *in 4 d. 38. qu. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad primum dicit*; id, quod impediret Voti emissionem, si præsens esset eo tempore, quo vouetur; Voto emisso superueniens, eius obligationem auferre. Intelligendum esse de eo impedimento, quod impediret, ne obligatio consurgeret ex Voto, dum fit; Morbus enim, qui impediret, ne Votum ieiunij obligaret, dum fit; si Voto superueniat, eius obligationem aufert. At difficultas, quæ præuisa, impediret solùm, ne Votum emitteretur sed non eius obligationem, posito quod fieret; si Voto iam facto superueniat, eius obligationem non aufert. Non maiorem enim vim habet obligationem tollendi, dum Voto superuenit, quàm illam impediendi, ne consurgat, dum Votum emittitur *Sanchez lib. 10. matr. d. 9. num. 14. & lib. 4. sum. cap. 2. num. 10.*

16 Secundò; Dum quis odio maximo habens fures, facit eleemosynam pauperi, quem ignorat, esse furem; Eleemosynam illam, esse voluntariam, ac validam; Quamuis enim eleemosynam largiens, tempore, quo illam largitur furi, virtute odij, quo tunc est affectus erga fures, nullum eis bonum impertiri velit, & recusaret si nosset; actu tamen, & absolutè, nulla conditione apposità, dare vult eleemosynam illi pauperi, quem ignorat esse furem. Neque hunc esse furem obstat, quin includatur in voluntate illa dandi eleemosynam; cum vere sit pauper; Hic enim euentus, non censetur exceptus ab illà voluntate, ob tacitam conditionem, quod largiens eleemosynam, si nouisset, illum esse furem, excepisset, & dare noluisset; nisi expresse, tempore dandi eleemosynam, exceperit, & positiuè voluerit, illam dare solùm sub conditione, quod non esset fur; quia hæc tacita conditio, non abstulit voluntatem absolutam dandi eleemosynam petenti. Hoc autem sufficit, vt eleemosyna sit simpliciter voluntaria, ac valida.

QVAE-

QVAESTIO XXXV.

An error, ortus ex dolo illius, cum quo agitur, operationem, iure ciuili, reddat inualidam.

CASUS.

1 TITIVS, vt Caium ad Equum, magno pretio, emendum induceret; per mendacium asseruit; sibi ab alio septuaginta aureos fuisse oblatos, nec tamen dare voluisse. Caius verò, eo mendacio deceptus, Equum septuaginta aureis emit, cum solùm valeret quinquaginta. Quæritur; Vtrum emptio ista, iure ciuili, fuerit valida.

SVMMARIVM.

3 *Dolus Venditoris, Emptionis valori non videtur obstare.*

9 *Contractus bonæ fidei, & stricti iuris quid.*

10 *Quomodo inter se differant.*

11 *Dolus Venditoris, emptionem, iure ciuili irritat.*

12 *Quænam iura, hoc decernant.*

13 *Alij contractus, iure ciuili, irriti.*

14 *Iura, contractum irritant, in odium deceptoris.*

15 *Non obstat lex.* si dolo.

16 *Argumentum ab æquiparatis, quando valeat.*

17 *Quinam dolus, contractum irritet.*

18 *Dolus relatus, non irritat.*

19 *Deceptor, per contractum dolosum, acquisita, restituere tenetur.*

20 *Lex,* & eleganter, *contractus dolosos bonæ fidei irritat, non stricti iuris.*

21 *Dolus Matrimonium non irritat.*

22 *Neque Professionem Religiosam.*

23 *Nec semper reliquos contractus.*

RATIONES DVBITANDI.

EX hactenus dictis, satis constat, quomodo Operationum inualiditas sit effectus naturalis erroris, vel ignorantiæ, & quomodo ex illis, iure naturæ, oriatur, ex defectu consensus, ad valorem necessariò requisiti. Examinandum superest; an aliquando, esse etiam possit eorum effectus ciuilis, ita vt operatio, ex errore, vel ignorantia procedens; aliquando, iure ciuili sit irrita, quamuis alias, iure naturæ sit valida; & è contra, aliquando, iure ciuili, sit valida, quamuis, iure naturæ, sit irrita. Sermo tamen semper est de errore, & ignorantiâ antecedente, & quæ dat causam operationi; Nam de concomitante, & quæ in operationem dicitur incidens, agetur postea. 2

Dolus ergo illius, cum quo agitur, operationis valori non videtur obstare; Ideoque emptio, facta à Caio, iure ciuili, videtur valida. *Ita Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. num. 31. Coninch. de Sacr. d. 23. d. 9. Filliuc.* 3

9. *Filliuc. tom. 2. tr. 33. c. 7. num. 119. Layman. lib. 3. tract. 4. §. 3. c. 5. num. 6. Becan. tom. 2. c. 3. assert. 3. num. 18.*

4 Primò; Quia *in L. si dolo. 5. C. de rescind. vendit.* dicitur; *si dolo aduersarij deceptum, venditionem prædij te fecisse, Præses animaduerterit, rescindi venditionem iubebit.* Ergo insinuatur, venditionem, non esse omnino irritam, sed irritandam.

5 Secundò; Quia metus, dans causam contractui, illum non reddit irritum, sed irritandum. Ergo etiam dolus; ab æquiparatis enim valet argumentum, etiam in pœnalibus.

6 Tertio; Quia, *ex L. Iulianus 14. ff. de action. empt.* apertè datur actio ex Empto, ei, qui dolo venditoris inductus, pecus scabiosum emit; sed actio ex empto, nunquam datur, quando emptio est nulla. Ergo emptio, cui dolus causam dedit, est valida; ideoque valida etiam fuit emptio equi, quamuis illi, Titij venditoris dolus causam dederit.

7 Quartò; Quia *in L qui vas 49. §. vlt. ff. de furt.* expressè definitur; Vendentem rem furtiuam, fieri dominum pretij. Hoc autem esset falsum, si venditio esset nulla; Et tamen Emptor, ad emendum inducitur dolo Venditoris, fingentis, rem esse suam, quam Emptor nunquam emisset, si sciuisset esse furtiuam.

8 Quintò; Denique, quia; *in L. rem alienam; ff. de contrac. empt.* definitur: Venditionem rei alienæ esse validam; & tamen Emptor ad contrahendum inducitur à dolo venditoris, fingentis, rem illam esse suam. Ergo emptio est valida, quamuis illi, Venditoris dolus causam dederit.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Duo dari 9 genera contractuum; alij dicuntur bonæ fidei, quia in illis, vnus Contrahentium alteri obligatur de omni eo, quod ex æquo, & bono, præstare oportet; Et in his, Iudex, amplam facultatem habet iudicandi, quod sibi bonum, & æquum visum fuerit; Quamuis de eo, actum, dictum aut expressum à Contrahentibus non sit. Alij verò dicuntur stricti iuris: quia in eis, Iudicis arbitrium, nihil potest; sed Iudex iudicare tenetur solùm iuxta id, quod nominatim & expressè à Contrahentibus conuentum est; eos contractus strictè, ac proprie, iuxta corticem literæ, & absque vllà benignitate, ac æquitate, interpretando. Primi generis, sunt emptio, ac venditio; locatio, & conductio; mandatum; depositum; commodatum; pignus; tutela; & alij similes. Secundi generis sunt; promissio; donatio; mutuum stipulatio; transactio; emphyteusis; feudum; & alij omnes, qui in lege tanquam bonæ fidei expressi non sunt.

Aduertendum est secundò, *ex Rebell. p 2. lib. 1. de contract. in genere. quæst. 2. sec. 1. num. 3.* Differentiam, inter contractus bonæ fidei, ac stricti iuris assignatam, oriri posse saltem radicaliter ex naturà ipsorum contractuum; Aliqui enim, in ordine ad obligandum ex naturà suà ampliorem; alij restrictiorem exigunt interpretationem; Nam, si quis, in contractu venditionis, quò se, iusto pretio accepto, rem venditam dare obligauit, fidem datam non impleat, lumen naturale dictare videtur, eam obligationem ita esse 10

exten-

extendendam, vt Venditor, ad omnia damna, ex mora, ſecuta, ſit obligandus; Secus verò, ſi fidem datam, in liberali promiſſione non adimpleat; Hæc enim obligatio, reſtringenda potius eſt, quàm extendenda, cum indignum videatur, vt Donator, ſuæ liberalitatis pœnam patiatur. Dixi tamen, ſaltem radicaliter, quia, quamuis aliquis contractus, ex naturà ſuà, ampliorem; alius verò ſtrictiorem interpretationem recipiat; Sine iuris tamen adminiculo, non apparet, quomodo hoc diſcrimen in omnibus contractibus ſtricti iuris, ac bonæ fidei, ex ipſorum contractuum naturà colligi poſſit; Contractus enim commodati; V. G. eſt bonæ fidei, mutuum verò eſt ſtricti iuris, & tamen in vtroque, obligatio, poſt moram, extenditur ad omnia damna, inde creditori ſubſecuta, quamuis à contrahentibus, hoc expreſſum non ſit; Sunt ergo ſtricti iuris, vel bonæ fidei, quia ita à iure poſitiuo diſpoſitum eſt.

RESOLVTIO.

11 AD caſum reſpondetur; Emptionem equi à Caio factam, cum ei dolus Titij Venditoris, cauſam dederit, iure ciuili, fuiſſe irritam. Ita *Molina tom. 2. d. 352. num. 1. Sanch. lib. 1. matr. d. 64. num. 3. Couarru. reg. poſſeſſ. p. 2. §. 6. n. 6. Nauar. com. 2. de regul. num. 31.*, & alij apud iſtos.

12 Primò; Quia ita expreſsè definitur *in L. & eleganter: ff. de dolo*; Vbi dicitur; *hoc enim ſic accipimus; carere dolo emptorem, vt ex empto teneri non poſſit, aut nullam eſſe venditionem, ſi in hoc ipſo vt venderet, circumſcriptus eſt.* In hac autem lege, agitur de Minori, per dolum decepto, vt ſeruum venderet; in quo dolo participauit emptor cum ipſo ſeruo; Nam primò, Minor, conſilio ſerui fuit circumſcriptus, vt eum cum peculio venderet; Secundò, in eo ipſo, vt eum venderet, deceptus eſt. Primus fuit dolus non dans cauſam contractui, ſed incidens in contractum; Nam Minor, non videtur fuiſſe deceptus, vt venderet ſeruum, quem fortaſſe aliàs vendere intendébat, ſed ſolùm, vt eum, minori pretio, venderet; Hoc autem non ſufficit, vt venditio ſit omnino nulla, quia dolus incidens, ex communi Doctorum ſententia, contractum non irritat; Et de hoc dolo, intelligenda ſunt verba illa legis; *carere dolo Emptorem, vt ex empto, teneri non poſſit;* Si enim Emptor, de dolo incidenti participaſſet, vtique obligatus fuiſſet actione ex empto. Secundus, fuit dolus, dans cauſam contractui; & de hoc dolo, loquitur lex, dum ait; *aut nullam eſſe venditionem; ſi in hoc ipſo, vt venderet, circumſcriptus eſt*; ſcilicet ab Emptore; Et hic dolus, contractum, ipſo iure irritat. Cum ergo Titij dolus, emptioni equi cauſam dederit, emptio illa, ipſo iure fuit irrita.

Secundò; Quia, ideo ſolùm promiſſio dotis, metu facta, ipſo iure, eſt nulla; quia *in L. ſi mulier: §. ſi dos: ff. de eo, quod met. cauſ.* dicitur; Talem dotis promiſſionem, eſſe nullam, Ideo prorogatio iuriſdictionis, metu facta, ipſo iure, eſt nulla: quia *text. in L. 2. ff. de iudic.* dicit; eam eſſe nullam. Ideo ſocietatis, ſi dolo malo, aut fraudandi cauſa, contracta ſit, eſt ipſo iure irrita; quia *in L. 3. §. fin. ff. pro ſocio, cui reſponderi* 13

non potest; expresſè definitur; eſſe nullius momenti; Eo enim ipſo, quod lex vtitur verbo *nullum*, ſemper ſignificat, contractum, ipſo iure, non valere, ſed eſſe à iure reprobatum. Sed *in d. L. & eleganter*: expreſſè dicitur; venditionem, cui Emptoris dolus cauſam dedit, eſſe nullam; Ergo, ipſo iure, erit irrita, & non ſolùm irritanda; idemque dicendum eſt de emptione equi, facta à Caio, inducto à Titio, per dolum; eadem enim prorſus eſt ratio.

14 Tertiò; Quia lex, venditionem in odium deceptoris, & in pœnam ipſius deceptionis, ipſo iure, iuſte irritare potuit, ne Deceptori ſua fraus prodeſſet, & ne delictum maneret impunitum; Cum ergo ex verbis legis colligi antiquo modo poſſit, illam de facto irritaſſe; dicendum eſt, legem de facto venditionem, ipſo iure, irritaſſe; Ita enim expediebat ad bonum commune, quod eſt finis legis; Et aliàs innumeris fraudibus, ac dolis pateret via, quibus, hoc modo, ſufficienter occurritur: Si autem venditio illius ſerui, ipſo iure, fuit irrita; propter eandem rationem, irrita etiam fuit, emptio facta à Caio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

15 AD rationes in contrarium, reſpondetur; Ad primam; Verba illius legis, non eſſe intelligenda, quaſi contractus venditionis, ante reſciſſionem, fuerit validus; ſed in ordine ad reuocandam traditionem, & factum; hoc eſt, ad cogendum Emptorem ad reddendam rem, quam accepit, recipiendo pretium, quod pro ea dedit, eo quod contractus, ipſo iure, ad eum effectum, eſſet nullus.

Ad ſecundam; negatur conſequentia; 16 Argumentum enim ab æquiparatis, valet ſolùm in ijs, quæ à iure vniuerſaliter, & per modum regulæ, ſunt æquiparata, non verò, ſi in aliquibus ſolùm caſibus particularibus ſint æquiparata. Dolus autem, & metus, non æquiparantur in omnibus, & per modum regulæ, ſed in aliquibus ſolùm caſibus à iure expreſſis; vt, in ſtipulatione, quæ eſt contractus ſtricti iuris & in iuramentis, quæ ſiue metu, ſiue dolo præſtita, ſeruanda ſunt, quando in aliorum damnum non redundant.

Ad tertiam; reſpondetur; Dolum ex- 17 plicitum, & apertum, dantem cauſam contractui, reddere contractum, ipſo iure irritum; Et de hoc dolo loqui *l. & eleganter*: non verò dolum velatum tantùm, & implicitum, de quo loquitur; *l. Iulianus*; Ibi enim, adfuit dolus velatus tantùm, & implicitus, quatenus Venditor, vendidit rem vitioſam ſcienter, vitium tacendo; in quo caſu, valida eſt venditio de iure ciuili, ſed datur emptori, non ſolùm actio ad repetendum, id, quod non dedutſet, ſi rei vitium cognouiſſet, ſed etiam detrimentum, quod ex eà emptione paſſus eſt: Lex ergo *Iulianus*; non eſt contra nos.

Ad quartam, & quintam reſpondetur; 18 Etiam *ex hac lege* probari ſolùm, quod dolus velatus, ac implicitus, qualis reperitur in fure, vel alio, qui rem alienam vendit, non reddit contractum, ipſo iure, irritum, quod à nobis non negatur. Immo vendens rem alienam, propriè nec dolum committit; Neque enim tenetur Venditor, rei dominium transferre in Emptorem, ſed ſolùm rei poſſeſſionem vacuam

vacuam tradere, *text. iuncta. glos. in l. ex empto: ff. de act. empt. Tuscus tom.* 8. *l.* 1. *concl.* 53. *Mantica lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 87.

COROLLARIA

19 Colligitur ex dictis primò; Deceptorem teneri in conscientiâ, non solùm ad restituendam rem, per contractum dolosum, acquisitam, sed etiam ad resarcienda omnia damna decepto, ex eo contractu, secuta. Quia decipiens, per suum dolum, fuit causa iniusta omnium illorum damnorum; causa autem damnorum iniusta, ad ea resarcienda tenetur.

20 Secundò; Dictam *l. & eleganter:* non solùm, ipso iure, irritare contractum venditionis, sed omnes contractus bonæ fidei; Quia eadem prorsus est ratio de omnibus. Contractus verò stricti iuris, ex dolo alterius Contrahentis celebratos, non esse, ipso iure, irritos, quia non deest illis consensus substantialis, cum dolus non contingat circa substantialia, vt suppono, sed solùm circa causam, quæ inducit ad contrahendum; Nec ius humanum illos irritauit, sicut irritauit contractus bonæ fidei; Deceptus tamen, illos ad libitum rescindere potest, & Deceptor, in conscientiâ, tenetur, rem, per eum contractum acquisitam, restituere, & damna resarcire, quia fuit illorum causa iniusta, & cum, per iniuriam, talem contractum extorserit, tenetur deceptum in integrum restituere.

21 Tertiò; quæ hactenus dicta sunt, non valere in contractu Matrimonij; si quis enim per dolum, aliquam inducat ad contrahendum, falsò affirmans, se esse nobilem, vel diuitem, validum est Matrimonium, quamuis dolus apertus Contrahentis, illi causam dederit. Quia alij contractus bonæ fidei, sunt irriti solùm ex dispositione iuris Ciuilis; Nullum autem extat ius positiuum, quod Matrimonium dolo contractum irritauerit, nisi quando dolus est circa conditionem seruilem, nam ius ciuile, comprehendere non potest Matrimonium fidelium, cum sit Sacramentum, sed solùm Summus Pontifex, vt fusè probat. *Sanch. lib.* 7. *matrim. d.* 3. *num.* 4.

Quartò; Neque valere in Professione Religiosa, ex eodem dolo, emissâ; quia nullum ius positiuum illam irritauit. 22
Lex enim; & eleganter: cum sit ciuilis, extendere se non potest ad professionem religiosam, quæ est materia Ecclesiastica, ideoque ad solum Pontificem spectat; sicut Matrimonium. Imo, quamuis Lex Ciuilis eam irritare posset, de facto tamen non irritauit; quia de illa mentionem non facit, Professio autem, sicut & Matrimonium, specialem mentionem requirunt, vt irritentur, cum sint contractus qualificati, ideoque speciali nota digni: *Et Lex; & eleganter;* odiosa sit, eo quod exorbitet à iure naturæ; Sicut enim dispensatio cum illegitimo ad obtinenda beneficia, non comprehendit beneficium curatum, quia hoc, est beneficium qualificatum, ideoque speciali notâ dignum; & dispensatio est odiosa, cum exorbitet à iure communi: *C. fin. §. ille verò: de filijs Presb. in* 6. Ita, propter eandem rationem, *Lex, & eleganter;* Matrimonium, ac Professionem non comprehendet.

Quintò; Dolum apertum alterius 23
Contra-

Contrahentis, dantem causam contractui, ipso iure, contractum irritare, solùm, quando Deceptus, est inuincibiliter deceptus, ita vt prudentissimus quisque falli posset; secus verò, si deceptio non sit prudens, sed vincibilis, ac crassa. Tum quia iura vigilantibus subueniunt. *L. pupillus 24. in fin. ff. de his quæ in fraudem.* Tum quia metus, vt contractum rescindere valeat, debet esse talis, vt cadat in constantem virum; *L. interpositas 13. C. de transact.* Ergo etiam dolus debet esse prudens; non fatuus, vincibilis, ac crassus. *Sanch. lib. 3. matr. d. 22. num. 8.*

QVAESTIO XXXVI.

An error, ortus ex dolo Tertij, operationem, iure ciuili, reddat inualidam.

CASVS.

1 TITIVS, quia persuadere volebat Caio, vt magnam frumenti copiam Sempronio venderet pretio currenti, quod erat vile; inscio Sempronio, illi asseruit, se à Principe audiuisse, aliquot tritici Naues breui superuenturas; ideoque tritici pretium esse notabiliter minuendum. Hoc autem dolo, Caius inductus est, vt centum tritici modios pretio currenti Sempronio venderet. Secutâ tamen venditione, contrarium accidit; Nam tritici valor notabiliter creuit. Caius, errore detecto, triticum iam venditum, dare noluit, sed voluit contractum rescindere. Quæritur; Vtrum, stando in iure ciuili, potuerit.

SVMMARIVM.

3 *Quod error ex dolo Tertij, contractum irritet.*

5 *Quod non irritet.*

7 *Contractus imperfecti, & perfecti, quid.*

8 *Quot modis errare possit Contrahens circa causam inductiuam.*

9 *Venditio orta ex dolo Tertij, est valida.*

10 *In eâ, nulla interuenit iniuria ex parte Contrahentium.*

11 *Cum sit contractus perfectus, censetur celebratus absolutè.*

12 *Error circa valorem extrinsecum rei vendendæ, venditionem non vitiat.*

13 *Quando dolus circa causam inductiuam, trahit errorem circa substantialia, Contractus est nullus.*

14 *Si tamen addatur protestatio, est validus, & quomodo.*

15 *Dolosè inducens, tenetur ad damna.*

16 *Si alius Contrahens, sit doli conscius, contractus est nullus.*

17 *Imo etiam, si illum ignoret ignorantiâ mortaliter vincibili.*

RATIO.

RATIONES DVBITANDI.

2 ERror antecedens, siue ex quo aliquis mouetur ad operandum, aut contrahendum, oriri potest aliquando ex dolo alterius, cum quo contrahitur, aliquando ex dolo alicuius Tertij, aliquando denique ex merà ipsius Contrahentis deceptione. Quando error oritur ex dolo alterius Contrahentis, Iura in odium ipsius decipientis, contractum irritant. Vt *Quæst. præced.* dictum est. Quæritur nunc; an illum irritent etiam, quando error oritur ex dolo Tertij, & consequenter, an Caius, venditionis contractum rescindere potuerit.

3 Ratio autem dubitandi est. Quia ex vno capite, videtur non potuisse. Venditio enim facta à Caio, spectato tam iure naturæ, quàm iure ciuili, fuit omnino valida, spectato quidem iure naturæ; Quia error, vel dolus non fuit circa substantialia venditionis, sed solùm circa causam inductiuam ad vendendum, & alias, nulla interuenit iniuria partis. Spectato verò iure positiuo; Quia nullum extat ius positiuum, quod similem contractum irritum reddat, nisi quando alter contrahens est doli particeps. Si autem venditio fuit valida, rescindi non potuit; alias, omnes contractus rescindi possent, orireturque magna confusio, ac perturbatio in Republicà.

4 Secundò; Quia, quando contractus, ex alterà saltem parte, est completus, iuxta *L. Iulianus* 14. *ff. de act. empti in princ.* non datur Decepto actio ad contractum rescindendum, sed solùm ad repetendum à Venditore totum id, quod Emptor, detecto errore, non dedisset, Cum ergo Sempronius iam pretium dederit, sicque contractum impleuerit, illum Caius rescindere non potuit.

Ex alio verò capite; videtur potuisse; 5 Quia venditio, sicut & cæteri contractus, semper censentur celebrati sub tacità conditione; *si causa inducens ad contrahendum, subsistat*; Si quis enim, ex errore, putans, aliquam Mulierem esse nobilem, vel diuitem, cum ea contrahat sponsalia de futuro, quæ alias non contraxisset; ea, errore detecto, dissoluere potest, vt fusè probat, *Sanch. lib.* 1. *matr. d.* 63. Cum ergo, in venditione, causa inducens ad vendendum, non fuerit subsistens, poterit Caius; errore detecto, venditionem rescindere.

Tertiò; Quia, cum deceptio fuerit circa rem magni momenti, Deceptus meritò non censetur consentire voluisse; Ergo, in conscientià, rescindi potuit venditio: Ita *Lessius lib.* 2. *c.* 17, *d.* 5, *n.* 31. 6

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Duo dari genera contractuum onerosorum. 7 Quidam enim sunt essentialiter omnino imperfecti, eo quod, ex naturà suà, sint via ad alium contractum; vt est contractus sponsalium, qui est via ad Matrimonium; & quælibet promissio mutua, quæ ad alium contractum in futurum celebrandum ordinatur. Alij verò sunt essentialiter, omnino in se, perfecti, eo quod sint in se vltimo consummati, nec sint via ad alium contractum; vt sunt contractus emptionis, locationis, Matrimonij, &c.

Aduertendum est secundò; Tripliciter 8

errare posse Contrahentem, circa causam inductiuam ad contrahendum. Primò, si putet, rem, à se, per contractum, comparandam, non habere aliquod vitium, quod re verà habet; vt, si quis ignoranter emat equum infirmum. Secundò; si putet, rem illam, aliquam habere virtutem, quam re verà non habet, licet nullum habeat vitium; vt, si quis emat gemmam, putans, eam habere virtutem ad curandum aliquem morbum, quam verè non habet. Tertiò denique, si putet, habere aliquam circumstantiam accidentalem, quam non habet; vt, si quis emat frumentum, putans, eius pretium, propter penuriam, esse augendum, cum tamen propter superuenientem abundantiam, verè sit minuendum. His positis.

RESOLVTIO.

9 AD casum respondetur; Validam fuisse tritrici venditionem, factam à Caio, non solùm iure naturæ, sed etiam iure ciuili; ideoque illam, errore detecto, rescindere non potuisse. Ita *Sanch. lib.* 1. *matr. d.* 64. *num.* 5. *Lessius lib.* 2. *c.* 17. *d.* 5. *num.* 31. *Molina tom.* 2. *d.* 352. *num.* 11. *Becan. tom.* 2. *c.* 13. *num.* 13. *Medina c. de rest. quæst.* 33. & alij communiter.

10 Probatur autem; Tum propter rationes superius allatas; Quia error, vel dolus, non fuit circa substantialia contractus; fuit enim solùm circa valorem, tritico ab extrinseca copia, vel penuria, prouenientem, qui valor, est rei omnino extrinsecus, & accidentalis, vt patet ex dictis; Et alias, nulla interfuit partis iniuria. Tum, quia, alias, sequeretur, quod, si quis, ad frumentum, vel vinum, aut aliud quid simile vendendum induceretur; eo quod falsò putaret, post aliquot dies, superuenturum triticum, vel vinum in magnà abundantià, Sicque ipsius pretium esse minuendum, nulla esset venditio, vel saltem illam pro libito rescindere posset; quod tamen, sine maximo absurdo, & maximà Reipublicæ perturbatione, concedi non potest.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem dubitandi pro parte oppositâ, facilè respondetur; Ad primam; Contractus essentialiter imperfectos, qualis est, contractus sponsalium, semper censeri celebratos sub tacità conditione, *si causa inducens ad contrahendum, subsistat*; Promissio enim, cum sit lex quædam priuata, vltra promittentis voluntatem non obligat; Intentio autem, ac virtualis voluntas promittentium, est; si causa, propter quam ad promittendum inducuntur, subsistat. At verò contractus perfecti, sub hac tacita conditione non celebrantur, nisi quando causa inductiua, est simul etiam materialis, vel aliquo modo pertinens ad materialem; Vt, cum quis à virtute gemmæ mouetur ad eam emendam; tunc enim, virtus gemmæ, non solùm est causa inductiua ad emendum, sed pertinet etiam ad materiam emptionis. Cum ergo, in casu proposito, Causa inductiua ad vendendum, nullo modo ad materiam venditionis pertineat, sed omnino sit illi extrinseca, contractus non fuit celebratus, sub conditione quod causa subsisteret, sed absolutè; ideoque fuit validus independenter 11

ter

ter ab eius veritate, nec rescindendus, cum nulla data fuerit causa rescindendi; Quod enim Titius, causam dederit in ordine ad contractum rescindendum, perinde fuit, ac si Caius, à se ipso fuisset deceptus.

12 Ad secundam respondetur; Errorem, non fuisse circa aliquid magni momenti, intrinsecum venditioni, sed solùm circa aliquid extrinsecum. Hoc autem, ad reddendum contractum nullum, vel ad illum rescindendum, non sufficit; alioqui daretur occasio contrahentibus, errorem fingendi, nec vllus vnquam daretur contractus firmus; sed de cujuscunque valore dubitari semper posset.

COROLLARIA.

13 COlligitur ex dictis primò; Quando dolus circa causam inductiuam ad contrahendum, trahit secum errorem circa substantialia contractus; vt cum quis ad contrahendum inducitur, putans, quod res per contractum acquirenda, aliquam habeat virtutem, quam non habet, vel non habeat aliquod vitium, quod habet; contractum esse nullum, ac rescindendum quo ad factum: quia, sicut Venditor, dum rem aliquam vendit, ejus qualitatem ignorans, perinde est, ac si rem vnam pro aliâ venderet, eo quod rerum qualitates, in contractu venditionis, sint circumstantiæ substantiales, & ad eius materiam pertineant, non minus quam res ipsa; Ita, in emptione, dum emptor, rem aliquam emit, putans, habere aliquam perfectionem, seu qualitatem connaturalem, quàm verè non habet; vel non habere defectum ei connaturalem, quem verè habet; nulla est emptio, quia error est circa substantialia contractus. Vnde deceptus, in conscientiâ, contractum implere non tenetur, sed potest resilire.

Secundò; Si Venditor, in contractus 14 celebratione, dicat, se nolle de vitio rei occulto teneri, sed emptorem suo periculo rem illam emere debere, si velit, & re verà vitium ignoret; Tunc, contractum esse validum; quia Emptor, illam tunc emere vellet etiam cum vitio occulto; sicque contractus esset perfectè voluntarius. Imo, si pretium, tempore contractus, spectatis circumstantijs, & rei apparentiâ, ipsi rei esset æquale; Tunc, quamuis postea detegetur vitium, quo detecto, iam pretium fieret excedens. Venditor tamen ad nihil teneretur; quia Emptor, pretio iusto, rem illam emit, attentis circumstantijs, quæ tempore contractus aderant, & vitij occulti periculum in se suscepit. *Mol. d. disp. 353. num. 15.*

Tertiò; Titium, qui dolo Caium, ad 15 triticum vendendum induxit, teneri ex iustitiâ ad omnia damna, quæ Caius ex tali venditione, passus est, & ad illum restituendum in integrum; Suo enim dolo, sicut fuit causa iniusta venditionis, ita fuit causa iniusta omnium damnorum, quæ ex illâ sunt subsecuta. Causa autem iniusta damni, ad illud resarciendum tenetur.

Quartò; Si Sempronius, conscius fuisset doli, in eo casu, posse Caium contractum non implere, sed ab eo recedere; Quia iam Sempronius censeretur doli particeps; dolum enim manifestare, vel impedire tenebatur; ideoque, non 16

Digitized by Google

manifestando, peccasset contra iustitiam, & iniuriam Caio fecisset; sicque; in conscientiâ, illum in integrum restituere teneretur, non solùm rem per contractum acquisitam restituendo, sed etiam resarciendo damna, quæ Caius ex ea venditione passus esset; fuisset enim omnium illorum damnorum causa iniusta.

17 Quintò; Idem omnino dicendum esse, etiamsi Sempronius doli conscius non fuisset, sed tamen vincibilter ignorasset, ignorantiâ mortaliter vincibili; teneretur enim similiter non solùm ad dissolutionem contractus, sed etiam ad damnorum restitutionem; Quia ipsius culpâ, secuta fuissent, eo quod Ignorantia mortaliter vincibilis, non excuset à culpâ; cum causet voluntarium saltem indirectum. Si tamen ignorantia fuisset vincibilis solùm venialiter; tunc probabile est, fore, vt ipse neque sub veniali ad restitutionem teneretur; quia obligatio in materiâ graui, non potest esse nisi sub peccato graui; obligatio enim pendet ex materiæ grauitate posito præcepto naturali, vel positiuo; neque vllus vnquam dicet, aliquem sub veniali tantùm obligari ad restitutionem centum, vel mille aureorum, nec posse hoc peccato liberari, nisi proponat restituere. *Less. lib. 2. cap. 7. dub. 6. num. 28.*

QVAESTIO XXXVII.

An error, ortus ex merà deceptione ipsius Operantis, operationem, iure ciuili, reddat inualidam.

CASVS.

1 TITIVS, falsò putans, Gemmam quandam, habere virtutem contra febres acutas, illam emit summo pretio iusto, eo pretio nunquam empturus, si veritatem cognouisset; huius tamen erroris Venditore omnino inscio. Postea verò, experimento comperit, Gemmam, illâ virtute non esse præditam; Quæritur; Vtrum emptio illa, iure ciuili, fuerit valida.

SVMMARIVM.

1 *Error, an contractus, iure naturæ irritos, irritet etiam semper, iure ciuili.*

4 *Quam potestatem habeat Respublica, in ordine ad contractus.*

5 *De facto, aliquos contractus, iure naturæ, irritos, conualidat.*

6 Emptio

6 *Emptio, ex solâ Emptoris deceptione, orta, iure ciuili est valida.*

7 *Ius ciuile, quandonam det actionem ad contractum rescindendum.*

8 *Et quando concedat actionem redhibitoriam.*

9 *Respublica, supplere potest defectum consensus ad valorem requisiti.*

10 *Irritare potest contractus, iure naturæ, validos.*

11 *Dum supplet defectum consensus, reddit contractum, etiam iure naturæ, validum.*

12 *Supplet hunc defectum solum, quando error est prudens.*

13 *Conualidat contractum, saltem quo ad effectus.*

14 *Conualidare solum potest, inualidum, ex defectu consensus.*

15 *Conualidat etiam, quando error est solùm concomitans.*

16 *Hinc efficaciter probatur, conualidare etiam gesta, quando datur error communis.*

RATIONES DVBITANDI.

2 Sicut error, ortus ex dolo Tertij, iure ciuili operationem non irritat, quando error contingit, non circa substantialia, sed solùm circa circumstantiam aliquam accidentalem; Ita à fortiori illam non irritabit, similis error, ortus ex merâ deceptione ipsius Operantis, cum nullus omnino tunc dolus interueniat. Difficultas tamen adhuc non leuis est; An, stante etiam errore circa substantialia; in quo casu, Operatio, ex defectu consensus, iure naturæ, est inualida; Ius ciuile, illam aliquando conualidet: Hinc enim facilè constabit, quæ sit, in Principe, potestas, ac Voluntas in ordine ad Reipublicæ bonum procurandum, & ad eiusdem perturbationes vitandas.

Emptio ergo ista, non videtur, iure ciuili, fuisse valida; Quia non fuit valida, iure naturæ; ex defectu consensus, cum error, fuerit circa substantialia ipsius emptionis; scilicet, circa Gemmæ virtutem, ac qualitatem connaturalem, quæ ad materiam emptionis pertinet, non minus quam ipsa Gemma. Stante enim hoc errore, dari non potuit consensus, ad emptionis valorem, iure naturæ, necessarius. Si autem emptio, iure naturæ, fuit inualida; iure ciuili, valida esse non potuit; quia ius ciuile, supponit ius naturæ, in eoque fundatur. Si ergo iure naturæ fuit inualida, fuit etiam inualida, iure ciuili. 3

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Principem, sicut Rempublicam conseruare tenetur, eiusque tranquillitatem, ac pacem, quantum potest, procurare, & perturbationes vitare; Ita potestatem habere, præstandi quidquid ad hoc, est necessarium. Hinc est, vt non solùm de bonis subditorũ, sed etiam de vitâ disponere possit, quando hoc ad Reipublicæ bonum, est necessarium. Vnde, tempore belli, Milites obligare potest, vt militent, & certum locum in bello teneant, etiam si, ex hoc, manifestum vitæ periculum eis immineat; & tempore pestis, Medicis præcipere potest, vt pestilentiâ laborantibus, quamuis cum vitæ periculo medeantur. Denique de subditorum bonis, de facto, disponit, in lege præscriptionis, bona vnius in alium transferendo, ad tollendas lites, & alia inconuenientia vitanda. Eodem ergo modo, de ijsdem bonis disponere 4

Digitized by Google

potest, etiam in contractibus, vim illis tribuendo, rerum dominia transferendi, sicut tribuit praescriptioni.

5 Aduertendum est secundò; Ius ciuile, aliquibus contractibus, quamuis, iure naturae, inualidis, hanc vim de facto tribuisse; In lege enim, *Iulianus 24. ff. de act. empt.* expressè definitur. Venditionem, in quà Venditor, rem vitiosam ignoranter vendit tacendo vitium, esse validam. Similiter, contractibus, ex errore antecedenti celebratis, concedit actionem redhibitoriam, per quam Venditor cogi possit, vt pretium restituat, & rem venditam sibi accipiat, sicque contractus rescindatur; quod fieri non posset, si contractus non fuisset validus. His autem contractibus, Ius, valorem contulit, vt contrahentibus tolleretur occasio fingendi errorem, sicque maxima vitaretur confusio, ac perturbatio, quae, alias, ex hac fictione oriretur in Republicà. Sicut praescriptioni vim dedit rerum dominia transferendi, vt sic, & lites, & dominiorum incertitudo, tollerentur. His positis.

RESOLVTIO.

6 Respondetur; Emptionem factam à Titio, iure ciuili, fuisse validam, quamuis, iure naturae, esset inualida. Ita *Molina tom. 2. d. 353. num. 8. Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. num. 31. Nau. cap. 23. num. 89. Sotus lib. 6. quaest. 3. art. 2. circa 6. concl. & in 4. d. 27. quaest. 1. art. 2. concl. 1. Henriq. lib. 11. de matr. c. 1. n. 3. Medina c. de rest. quaest. 33* & alij communiter apud istos.

7 Probatur autem primò; Quia *in l. Iulianus 24. ff. de actio. empt.* Venditio, in quà, Venditor, rem vitiosam scienter vendidit, tacendo vitium, iure ciuili, dicitur valida; sed ex illà, ortam esse Emptori actionem ad repetendum à Venditore, non solùm excessum pretij, sed etiam damnum, quod inde passus est; ad quod tamen damnum, *per dictam l.* Venditor non tenetur, quando rem vitiosam vendidit ignoranter. Dolus autem, in hac venditione, fuit circa substantialia; fuit enim circa vitium rei, & consequenter venditio ista, stando in Iure naturae, erat irrita. Ergo, iure ciuili, potest esse validus contractus, licet, iure naturae, sit inualidus; ideoque potuit etiam emptio, ex errore, facta à Titio, esse iure ciuili valida, quamuis iure naturae fuerit inualida.

Secundò; Quia, in huiusmodi contractibus, ex dolo, siue errore antecedenti celebratis; Ius ciuile concedit actionem redhibitoriam, per quam cogi potest Venditor, vt restituat pretium acceptum, & rem venditam sibi accipiat, ac rescindi iubet contractum; Ergo contractus praesumitur à iure validus; si enim esset irritus, rescissione non indigeret, idemque colligitur etiam apertè, *ex l. aliter, & seq. ff. de contrah. empt.* Contractus autem, ex dolo, siue errore antecedenti celebrati, quando error est circa substantialia contractus; vt accidit in emptione suprapostita, sunt iure naturae irriti. Ergo contractus, iure naturae, irriti, possunt esse, iure ciuili, validi; Atque ita, est de facto, emptio Gemmae. 8

Tertiò; Quia Ius ciuile, cum habeat dominium in bona subditorum, propter bonum commune, supplere potest defectum 9

fectum consensus ipsius Contrahentis decepti, sicque reddere contractum, in vtroque foro, omnino validum; vt sic tollatur occasio Contrahentibus errorem fingendi, ex quâ fictione, maxima orietur perturbatio, ac confusio in Republicâ; cùm ergo *ex l. Iulianus; ex l. aliter; & ex alijs similibus*; habeamus; Ius ciuile, contractus ex dolo, vel errore antecedenti, celebratos, reddere validos; Dicendum est; Ius ciuile, eos reddere validos, etiam in foro conscientiæ, supplendo defectum consensus, ac voluntarij ad valorem naturalem requisiti; Ex hoc enim, nullum sequitur absurdum, & sic melius consulitur bono communi. Hoc autem posito, emptio Gemmæ, fuit omnino valida in vtroque foro; supplente Iure, defectum consensus circa vitium rei, ad valorem emptionis necessariò requisiti.

10 Quartò; Quia Ius ciuile, sicut propter bonum commune irritare potest contractus, alias iure naturæ, validos: Ita è contra, non est cur reddere non possit, iure ciuili, validos eos, qui alias, iure naturæ, sunt inualidi. Ergo validam, iure ciuili, reddere potuit emptionem Gemmæ, quamuis alias iure naturæ, esset inualida.

OBIECTIONIS SOLVTIO.

11 AD rationem in contrarium; patet responsio; Dicendum enim est; Emptionem fuisse validam & iure ciuili, & iure naturali; quia ius, & potuit, & propter bonum commune, voluit, supplere defectum consensus, ad ejus valorem iure naturæ, necessario requisiti.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Ius positiuum, in contractibus, ex errore antecedenti circa substantialia celebratis, supplere defectum consensus, solùm, quando error est prudens, ac inuincibilis, non verò quando est vincibilis, ac fatuus; Sicut rescindit contractus metu celebratos, solùm, quando metus est cadens in constantem virum; & sicut reddit validos actus, ac gesta, per iudicem habentem titulum coloratum, solùm, quando error communis est inuincibilis, non verò quando est crassus, vel supinus; Quia error crassus, vel supinus æquiparatur scientiæ *ex c. 2. de constit. in 6.* & probat. *Sanchez. lib. 5. matrim. d. 22. num. 8.* 12

Secundò dici etiam posse; quod Ius positiuum, quamuis efficere non possit, vt contractus, alias iure naturæ inualidi, validi sint, in ratione contractus, & quoad essentiam, eo quod implicet, quod detur contractus, & quod legitimus duorum consensus non interueniat; Statuere tamen potest, vt sint validi quoad effectum, ita vt habeant omnes effectus, quos haberent, si essent, consensu explicito, celebrati; V. G. vt per eos transferatur dominium, & oriatur in Contrahentibus mutua obligatio. Quia, cùm translatio dominij, & mutua Contrahentium obligatio, quæ ex contractu consurgit, ad contractus essentiam non pertineat; sed sit effectus ipsius; nihil obstat, quin per leges humanas, fieri possit; sicut etiam leges humanæ, in multis casibus, sine Dominorum consensu, rerum dominium in alios transferunt: vt patet in legibus præscriptionis. 13

Tertiò;

14 Tertiò; Ius humanum, non omnem Contractum, iure naturæ irritum, posse efficere validum, sed eum solùm, qui est irritus ex defectu legitimi consensus Contrahentium; Quia eorum consensum supplere potest. Hinc autem fit, vt si contractus sit irritus, ex defectu materiæ; vt est, contractus vsurarius, in quo, pro mutuo datur pretium, vel aliquid pretio æstimabile; illum reddere non possit validum, quia materiæ defectum supplere non potest, sicut supplere potest defectum consensus, cum consensus sit causa efficiens, & hæc ab aliquo extrinseco suppleri possit; Vnde etiam est, vt in Matrimonio, Contrahentium consensus suppleri possit à Deo; Tum quia, consensus est causa efficiens Matrimonij, & hæc à Deo suppleri potest; Non minus enim Deus efficere potest; vt sine mutuo Coniugum consensu oriatur inter illos vinculum, indissolubile, & mutua corporum translatio, quam calefacere possit sine igne. Tum quia, Deus, maius dominium habet in corpora coniugum, quam habeant ipsimet Coniuges; Cum ergo, ipsi, eo quod suorum corporum sint Domini; eorum dominium in alium transferre possint; à fortiori hoc idem poterit Deus. Hæc tamen potestas, in ordine ad Matrimonium, in nulla Republicâ, neque Ecclesiastica, neque sæculari reperitur, sed in solo Deo, vt benè probat. *Sanch. lib. 2. matrim. d. 27.*

15 Quartò; Quæ dicta sunt de dolo, siue errore antecedenti, & dante causam contractui, idem omnino dicendum esse de errore concomitante, & incidente in Contractum, Quia argumenta, quæ probant de vno, æquè probant etiam de altero; Cum dolus incidens, causet non voluntarium; sicut antecedens causat inuoluntarium; & vterque æquè tollat consensum, ad valorem actus necessariò requisitum. Neque solùm eædem rationes militant in vtroque dolo, stando in iure naturæ; sed etiam, stando in iure ciuili; Quando enim error, non est circa materiam totalem, sed solùm circa partem materiæ; vt cum quis aureolam vendit, quæ postea magnâ ex parte inuenitur, ænea, valida est venditio, quia auri aliquid habuit, & si inauratum aliquid sit, valet venditio, licet aurum putetur, propter eandem rationem; Atque ita statuitur *in l. quid tamen. ff. eodem.*

Quintò; Ex hoc valore, quem Ius, 16
propter bonum commune, Contractibus, alias, iure naturæ, inualidis confert; non leue desumi posse argumentum; quod idem Ius, eodem modo, valorem etiam conferat actibus, qui, posito errore communi, ac bonâ Populi fide, fiunt non solùm ab Habente titulum coloratum, sed etiam ab habente solam possessionem Officij. Si enim Respublica, ad vitanda inconuenientia, quæ ex huiusmodi Contractuum inualiditate sequerentur, eos conualidat; Cur, posito errore communi, non conualidet actus factos ab Habente possessionem Officij; cum ex horum nullitate, eadem, imo maiora sequantur inconuenientia; Et si ad hos contractus validandos, supplet defectum consensus, ad eorum valorem requisiti ex parte Decepti; Cur etiam, posito errore communi, ad actus, qui fiunt, conualidandos; non suppleat defectum iurisdictionis ad eorum valorem, in Habente

bente

Digitized by Google

bente possessionem Officij, requisitæ; cum longe minus sit, supplere defectum iurisdictionis, quam defectum consensus, & vterque defectus, eodem modo suppleatur in genere Causæ efficientis. Tam enim Iurisdictio, est causa efficiens valoris in actu, quam Consensus in Contractu. Certè, non apparet; cur Respublica, vnum præstare debeat, & non aliud, cum non minus vnum, quam aliud conferat ad bonum commune, quod ipsa procurare tenetur. Posito autem, quod Respublica, solùm propter bonam Populi fidem, actus conualidet, & iurisdictionis defectum etiam in Habente solam possessionem Officij suppleat, quot perturbationes vitantur, & quot perplexitatibus, ac angustijs liberantur Conscientiæ, cum præsertim nullum hinc sequatur inconueniens. Sed de hoc fusius suo loco.

QVAESTIO XXXVIII.

An error incidens in Operationem, illam, iure naturæ, irritet.

CASVS.

TITIVS, Gemmam emit, falsò putans, illam specialem habere virtutem contra morbos oculorum, quam verè non habebat; Eam tamen empturus, etiamsi talem virtutem non habuisset; Et hoc nullà prius adhibità diligentià, ad rei veritatem cognoscendam. Quæritur; Vtrum emptio ista, iure naturæ, fuerit valida.

SVMMARIVM.

3 *Error incidens in emptionem, an eam irritet.*
6 *Verè non irritat.*
7 *Non tollit voluntatem absolutam emendi.*
8 *Error supponitur vincibilis.*
9 *Non tollit voluntatem emendi rem, quacumque circumstantià posita.*
10 *Non est circa materiam emptionis, adequatam.*
11 *Cur, cum errore circa materiama sit valida emptio, & non Matrimonium, R. P. Beati Lib. I.*
12 *Ignorantia, & error concomitans, dummodo non sint circa materiam adequatam, contractum non vitiant.*

RATIONES DVBITANDI.

CAsus hic, à præcedenti differt, pri- 2
mò, quia, ibi error, in Emptore, supponitur antecedens, & dans causam Contractui, hic verò concomitans & incidens in contractum. Secundò; quia error, ibi supponitur omnino inuincibilis, hic verò vincibilis. Proponitur autem, & vt melius appareat diuersus modus, quo Voluntas, posito vtroque errore,

operatur; & vt constet, quæ libertas, ad valorem, ex parte actus, requiratur, ac sufficiat.

3 Aliquibus ergo, Emptio videtur non fuisse valida. Ita *Fillsuc. tom. 2. tr. 25. c. 6. num. 17. & Merolla d. 1. c. 2. d. 21. dif. 5. num. 963.*

4 Primò; Quia, si quis contrahat Matrimonium cum Lià, putans esse Rachelem, quamuis sit dispositus ad contrahendum cum illà, etiam si sciret, esse Liam, adhuc Matrimonium illud, est nullum; Sed similem voluntatem habuit Titius in emptione Gemmæ; Vtrobique enim datur ignorantia concomitans circa materiam contractus; Ergo emptio facta à Titio fuit nulla; Ideo enim Matrimonium est nullum, quia, ratione Ignorantiæ concomitantis, non est voluntarium, quamuis non sit inuoluntarium. Sed etiam emptio Gemmæ, propter eandem rationem; non fuit voluntaria, quamuis non fuerit Inuoluntaria. Ergo etiam Emptio Gemmæ fuit nulla.

5 Secundò; Quia, ad hoc, vt Matrimonium sit validum, requiritur expressus Contrahentium consensus, & vt contractus expressè, ac positiuè sit voluntarius. Ergo hoc totum requiretur etiam, ad hoc, vt emptio, iure naturæ, sit valida; Non minus enim emptio, est contractus onerosus, quam Matrimonium; Imò, inter hos contractus, nulla videtur esse diuersitas, nisi in hoc, quod materia Matrimonij, est persona Contrahentium; materia verò emptionis; est res quæ emitur. Sicut igitur in Matrimonio, error tollit positiuum consensum; ita illum tollet in emptione.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; emptionem factam à Titio, iure naturæ, fuisse validam. 6 Ita *Vasq. 1. 2. d. 13. c. 4 num. 30. Molina tom. 2. c. 352. num. 13. Sanc. lib. 1. matr. d. 64. num. 6. & d. 65. Medina Cod. de restit. quæst. 33. Syluester v. culpa. quæst. 7.* & alij apud istos.

Primò; Quia error, quem Titius habuit, fuit non circa Gemmam, sed circa specialem eius virtutem; Hic autem, non impediuit voluntatem absolutam emendi Gemmam, independenter ab eâ virtute: Potuit ergo Titius, cum eo errore, habere voluntatem absolutam emendi Gemmam, & consequenter emptio Gemmæ esse perfectè voluntaria, ac libera, sicque stando in iure naturæ, valida. 7

Secundò; Quia error, quem Titius habuit, fuit vincibilis, vt in casu supponitur; Error autem vincibilis, causat voluntarium saltem indirectè. Cum ergo Titius habuerit voluntatem absolutam emendi Gemmam, & vincibiliter errans circa eius virtutem, virtualiter illam emere voluerit etiam sine tali virtute, videtur habuisse voluntatem, ad emptionis valorem sufficientissimam, stando in iure naturæ. 8

Tertiò; Quia, si Titius explicitè hanc voluntatem habuisset: *Volo emere hanc Gemmam, siue habeat, siue non habeat virtutem contra morbum oculorum*; Emptio fuisset sufficientissimè voluntaria, ac valida; Nihil enim ei deesset ad valorem, sicut nihil deesset ad valorem Matrimonij, si haberet animum contrahendi cum muliere præsente, quæcunque illa esset; quamuis per errorem putaret, esse Rache- 9

Digitized by Google

Rachelem. Sed Titius, similem habuit voluntatem circa Gemmam; Illam enim emere voluit absolutè, siue haberet, siue non haberet virtutem contra morbum oculorum; alioquin error non fuisset concomitans, sed antecedens, nec fuisset vincibilis, sed inuincibilis. Ergò valida etiam fuit illius emptio, non obstante errore circa eius virtutem; Error enim non impediuit voluntatem, ad eius valorem sufficientem.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 AD rationes in contrarium, respondetur; ad primam; Disparitatem esse primò, quia in Matrimonio, error supponitur circa Personam, quæ est materia adæquata Matrimonij; In emptione verò, error supponitur, non circa Gemmam, quæ est emptionis materia, sed solùm circa Gemmæ qualitatem, siue circumstantiam aliquam materiæ, sine qua dari potest consensus, & voluntas circa ipsam materiam. Secundò; quia; in Matrimonio, error supponitur inuincibilis; in emptione verò vincibilis. Ex vtroque autem hoc capite, error circa Personam, reddit Matrimonium non voluntarium; quæ duo, cum non reperiantur in errore circa Gemmæ virtutem, consequenter error circa illam, non erit sufficiens ad reddendam emptionem Gemmæ non voluntariam, & inualidam.

11 Ad secundam, respondetur; dari in emptione, positiuum consensum plenissimè voluntarium circa Gemmam, cum detur eius cognitio, quamuis non detur cognitio virtutis illius; Hic autem consensus, in Matrimonio, dari non potest, cum supponatur, dari errorem circa ipsam Personam, & consequenter deesse cognitionem Personæ ad talem consensum necessariam. Hinc ergo fit, vt emptio cum illo errore potuerit esse valida; Matrimonium verò validum esse non possit; Quia, cum errore circa Personam, dari non potest consensus in illam; sicut cum errore circa Gemmæ virtutem, dari potuit consensus in ipsam Gemmam, eiusque emptionem.

COROLLARIVM.

COlligitur ex dictis; Ignorantiam, siue errorem concomitantem, quamuis sit circa circumstantiam aliquam substantialem contractus, dummodo non sit circa ipsam materiam adæquatam, actotalem, non tollere valorem illius contractus, quia non impedit consensum sufficientem in ipsum contractum: Quamuis enim circumstantiam illam reddat non voluntariam; hoc tamen non impedit, quin res ipsa possit esse sufficienter, & absolute volita; cum Voluntas, in rem illam adhuc positiuè tendere possit per actum absolutum, non tendendo in eius circumstantiam, etiam substantialem, sed ab illà quasi præscindendo. Hæc autem voluntas, sufficit ad actus valorem, vt constat ex dictis. Quod si error supponatur vincibilis, tunc neque tollit consensum virtualem, acimplicitum in ipsam circumstantiam ignoratam. Qui enim vult explicitè aliquid, vult simul implicitè, ac virtualiter, quidquid cum illo est necessario connexum; vnde multò magis datur consensus ad valorem sufficiens. 12

Dd 2 QVAE-

QVAESTIO XXXIX.

An metus, præceptorum humanorum violationem impediat.

CASVS.

1 TITIVS, ob homicidium ab eo commissum, detinebatur in Carcere iam morti destinatus. Accidit autem, vt, die quadam, Princeps, cum esset hæreticus, carcerem ingressus, ei, libertatem promiserit, si librum quendam hæreticum de religione tractantem, totum legeret; ipse verò, ad libertatem recuperandam, legit. Quæritur. Vtrum mortaliter peccauerit, & in excommunicationem, Bullæ Cœnæ, inciderit.

SVMMARIVM.

2 *Quid sit metus.*
3 *Libri heretici lectio, ad saluandam vitam, an liceat.*
9 *Metus probabilis, & improbabilis, quid.*
10 *Metus antecedens, & concomitans, quid.*
11 *Præceptum humanum, quas actiones prohibeat.*
12 *Libri heretici lectio, ad saluandam vitam, est licita.*
13 *Per illam, nulla Lex violatur.*
14 *Lex humana, non magis obligat, quam positiua Diuina.*
15 *Multa præcepta Ecclesiastica, non obligant cum graui incommodo.*
16 *Ecclesia, an obligare possit cum vita periculo.*
17 *Cum datur vita periculum, cessat legis obligatio.*
18 *An semper cesset.*
19 *Metus, licet à culpà non excuset, contractus rescindit.*
20 *Libri heretici lectio, ex se, Religionis contemptum non includit.*
21 *Quando Ecclesia obligare possit, etiam cum vita periculo.*
22 *Sacerdoti, ad Viaticum ministrandum, non licet consecrare in fermentato.*
23 *Metus, non solùm iniustè, sed etiam iustè incussus, à legis obligatione excusat.*

RATIONES DVBITANDI.

QVamuis Metus, operationes nostras non reddat simpliciter inuoluntarias, sicut error, ac ignorantia; Quia tamen, in eis, rationem voluntarij, ac liberi minuit; Quæritur; an ita minuat, vt aliquando saltem, excuset à culpà, & à pœnà, & actuum valorem impediat, & hoc, respectu quorumcumque præceptorum, siue Humanorum, siue Diuinorum, siue Naturalium. Nomine autem metus, ex Arist. 2. Reth. c. 5. Intelligitur communi- 2

muniter, illa animi perturbatio, quæ ex cognitione alicuius mali, vel imminentis, vel probabiliter venturi concipitur.

3 Titius ergo, librum hæreticum legendo, videtur mortaliter peccasse, & in excommunicationem Bullæ Cœnæ incidisse. Ita *Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 4. & 2. 2. qu. 125. art. 3. & in opusc. tom. 3. tract. 8. Adrian. in 4. q. 3. de clauibus.*

4 Primò; Quia legem Ecclesiasticam violauit, librorum hæreticorum lectionem, sub pœnâ excommunicationis prohibentem; *can. 1. Bullæ Cœnæ.* Hanc autem, neque ad saluandam vitam, violare poterat; Tum quia, neque ad saluandam vitam, licet peccare; & legis violatio, peccatum est. Tum quia, neque ad saluandam vitam, licet operari contra bonum commune; bonum enim priuatum, nunquam bono communi præferri licitè potest. Legis autem violatio, ac transgressio, est contra bonum commune; cum ipsa lex, tota sit propter bonum commune, & ad illud ordinetur.

5 Secundò; Quia non minus Titius, legem Ecclesiasticam, violauit, librum hæreticum legendo ad vitam saluandam, quam Parochus, tempore pestis, sui Episcopi præceptum violasset de non discedendo ab Vrbe, vt Sacramenta petentibus ministraret, si ad saluandam vitam, discessisset; Non minus enim Titius, fecit contra legem, quam Parochus fecisset contra Episcopi præceptum; Sed Parochus, ab Vrbe discedendo, quamuis ad saluandam vitam, verè Episcopi præceptum violasset, ac mortaliter peccasset; Ergo etiam Titius, librum hæreticum legendo, quamuis ad vitam saluandam, legem Ecclesiasticam violauit, ac mortaliter peccauit; & consequenter excommunicationem incurrit.

Tertiò; Quia, si mulier, quamuis infimæ conditionis, Titio in carcere, sic detento promisisset, se eum à morte liberaturam, si illi Matrimonium promitteret, & ipse promisisset; Promissio illa, quamuis ad saluandam vitam facta, adhuc fuisset obligatoria, & illum verè obligaret. Ergo similiter, libri hæretici lectio, quamuis ad saluandam vitam facta, adhuc fuit violatiua præcepti, & illud verè violauit; sicut enim mortis timor ad impediendam promissionis obligationem non fuisset sufficiens; ita nec fuit sufficiens ad impediendam legis violationem, ac culpam. 6

Quartò; Quia promissio Matrimonij, quamuis facta ad vitam saluandam, non minus obligasset Titium, quam, si ob quemcumque alium finem, fuisset facta. Non minus enim fuisset libera in vno casu quam in alio. Ergo similiter, libri hæretici lectio, quamuis facta ad vitam saluandam, non minus legem Ecclesiasticam violauit, quam si ob quemcunque alium finem, fuisset facta; Sicut enim se habet promissio, in ordine ad producendam obligationem, ita se habet libri hæretici lectio in ordine ad legem violandam. Ergo sicut, in promissione, obligatio non impeditur ex eo, quod promissio fuerit facta ad vitam saluandam; ita in libri hæretici lectione, legis violatio non impeditur ex eo, quod lectio fuerit posita ad vitam saluandam. 7

Quintò; Quia, si Princeps, Titio vitam 8

promisisset, si carnes die Veneris in Ecclesiasticæ obseruantiæ contemptum comedisset; ipse, comedendo, mortaliter peccasset, quamuis eas ad saluandam vitam comedisset; tenebatur enim, etiam cum mortis periculo, Ecclesiasticas obseruantias non contemnere, neque scandalum, aut signa contemptus, dare. Ergo similiter, mortaliter peccauit, librum hæreticum legendo, quamuis ad saluandam vitam, eum legerit; Non minus enim peruersionis periculum, sibi ex tali lectione imminens vitare tenebatur, quam periculum contemptus legis, ac scandali, ex carnium comestione, proueniens; Nec minus Princeps, libri hæretici lectionem ei obtulit, ad eum peruertendum, quam obtulisset carnium comestionem, ad legem contemnendam.

NOTABILIA.

9 ADuertendum est primò; duplicem dari metum; Primus dicitur iustus, & probabilis, quia à legibus approbatur, ac admittitur, & cadens in constantem Virum, quia in eo, in quem cadit, constantiæ, ac fortitudinis laudem non adimit. Talis autem est, non solùm timor mortis, sed etiam cuiuscumque alterius grauis mali imminentis: vt, mutilationis; longi carceris; exilij diuturni; seruitutis; amissionis gradus honorifici, vel bonorum, aut omnium, aut notabilis partis eorum, cum sine his nemo commodè, ac honorificè viuere possit; infamiæ, siue iuris, siue facti, quæ facilè purgari non possit; excommunicationis iniustæ; aut alterius similis mali. Neque solùm, cum quis, hæc mala timet sibi, sed etiam, cum ea timet Filijs, Parentibus; Vxori, & arctissimis Amicis; horum enim mala, nostra reputamus. Denique talis censetur esse timor reuerentialis, quo Filius timet offensam Parentum; Pupillus Tutoris; Subditus Principis; Vxor Viri; Monachus Abbatis; Clericus Episcopi; &c. Secundus dicitur metus non iustus, neque probabilis, quia à legibus non probatur; nec cadens in constantem Virum, quia, si in aliquem cadat, est cum iactura constantiæ; vt est timor mali alicuius leuis. Non est hic sermo de secundo metu, sed de primo.

Aduertendum est secundò; sicut duplex datur error, & ignorantia; antecedens, scilicet, & concomitans; ita dupli- 10 cem similiter dari metum; antecedentem, & concomitantem. Primus, est causa, cur fiat aliquid, quod propterea fieri dicitur ex timore. Vt, cum Mercator, tempore tempestatis, ex metu naufragij, proijcit merces in mare, quas alias non proijceret. Secundus, non est causa operis, sed est simul cum opere; Latro enim, dum furatur, cum timore furatur, non ex timore; quia timor, non est causa, cur furetur. Nos hic loquimur de metu antecedente, non de concomitante.

Aduertendum est tertiò; Præce- 11 ptum humanum, prohibere aliquando aliquid, alias, non intrinsecè malum, vt cum prohibet Venationem, vel piscationem, vel armorum gestationem, præsertim noctu. Aliquando verò, prohibere aliquid, etiam lege naturali, vel Diuinâ prohibitum; vt, cum specialiter prohibet, Clerici percussionem, vel occisionem. Hic solùm quæritur; an metus grauis,

grauis, eorum præceptorum violationem impediat, quæ prohibent aliquid, aliàs, ex se indifferens, nec intrinsecè malum. His positis.

RESOLVTIO.

12 Respondetur; Titium, librum hæretícum legendo, ad vitam saluandam, nullo modo peccasse, neque vllam censuram contraxisse. Ita *Vasq.* 1. 2. *d.* 161. *c.* 2. *Suar. de legib. lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 6. *Salas d.* 11. *s.* 1. *num.* 12. *Clauis Reg. lib.* 3. *c.* 7. *num.* 34. *Valent.* 1. 2. *d.* 7. *q.* 5. *p.* 6. *quæst.* 4. *Azor. lib.* 1. *cap.* 11. *quæst.* 1. *Becanus tom.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *quæst.* 4. *Sanch. lib.* 1. *sum. c.* 18. *num.* 4. *Lessius lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 6. *num.* 59. *Duard. in explic. Bullæ Cœnæ, lib.* 1. *c.* 2. *quæst.* 2. *num.* 30. & alij communiter.

13 Primò; Quia, librum hæreticum, eo fine, legendo, nullam legem violauit; Non diuinam, quia hæc non extat; Non naturalem, quia libri hæretici lectio, non est intrinsecè mala, sicut est fornicatio, vel mendacium; alioquin huiusmodi libros legere, nunquam licitum esset; nec Pontifex eos legendi facultatem concedere posset; Quod enim est intrinsecè malum, nunquam est eligibile. Neque Ecclesiasticam; quia lex Ecclesiastica, in hoc casu, non obligat; Ecclesia enim, non censetur intentionem habere, per suas leges obligandi, quando leges, sine graui incommodo seruari non possunt; Nam, in suis legibus, Christi legibus conformare se debet; Huius autem iugum, suaue est, & onus leue. Cum ergo lex Ecclesiastica, à Titio, sine vitæ detrimento, seruari non posset, illum non obligabat; Ideoque Titius, librum hæreticum legendo, illam non violauit.

Secundo; Quia, lex Ecclesiastica, cum 14 sit humana, non magis obligat, quam lex positiua Diuina; Hæc enim, longè grauior est, quam humana. Sed lex positiua Diuina, cum periculo vitæ, aut alterius grauis detrimenti, non obligat; lex enim de Confessione ante communionem præmittendà; de confessionis integritate; & aliæ similes, quæ sunt Diuinæ, non obligant cum graui incommodo. Ergo neque lex Ecclesiastica obligabit cum graui incommodo. Sicut ergo Titius, ad saluandam vitam; sine vllà culpà, peccatum in confessione tacere potuisset; ita ad eandem vitam saluandam; potuit, sine vllà culpà, librum hæretici legere.

Tertiò; Quia de facto, multa dantur 15 Ecclesiastica præcepta, quæ non obligant cum graui incommodo; Præceptum enim ieiunij, cum salutis detrimento non obligat, vt habetur; *cap. consilium de obseru. ieiun.* Nec præceptum audiendi sacrum diebus festis, obligat cum periculo mortis, aut alterius grauis nocumenti: Nec præceptum non communicandi cum excommunicato vitando, obligat in casu necessitatis; vt habetur; *c. quoniam multos.* 11. *quæst.* 3. *&c. inter de sent. excom.* Ergo neque Præceptum non legendi librum hæretici, cum vitæ periculo obligabit; Vnde, sicut Titius ad saluandam vitam cum excommunicato vitando comunicare potuisset; ita potuit hæretici librum legere, sine vllà culpà.

Quartò; Quia Ecclesia, potestatem 16 non habet, per suas leges, etiam cum vitæ periculo obligandi, nisi quando hoc, bono commu-

communi præcise est necessarium; Hæc enim potestas, illi à Christo concessa non est, cum talis concessio, nullibi extet; nec ad bonam gubernationem sit necessaria. Sed à libri hæretici lectione abstinere, bonum commune immediatè non respicit, sed potius bonum particulare legentis, ne scilicet, per talem lectionem, peruersionis periculo exponatur; Ergo Ecclesia, ad abstinendum à tali lectione, etiam cum vitæ periculo, obligare non potest; Ideoque Titius, ad vitam saluandam, librum illum sine vllà culpà legere potuit; Magis enim Ecclesiæ interest, vitam hominis conseruare, quam libri hæretici lectionem prohibere; dummodo ex tali lectione, legis contemptus, aut scandalum, aut aliqua iniuria, Ecclesiæ non proueniat.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

17 Neque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim; Negatur minor; Nam lex Ecclesiastica, cum graui detrimento, obligare non potest, & multo minus cum vitæ periculo; Vnde, in eo casu, sicut eius obligatio cessat, ita non datur eius violatio; Et quamuis lex ordinetur ad bonum commune, & propter illud sit posita, finem tamen suum sufficienter consequitur, si regulariter, per se, & extra hos casus extremæ, vel grauis necessitatis, obseruetur; Ideoque ad commune bonum sufficit, vt regulariter, ac per se, obliget, licet cum graui detrimento, ac periculo non obliget.

18 Ad secundam; Negatur maior. Ratio autem disparitatis, est euidens; Nam Episcopi præceptum, tempore pestis, Parochos obligans ne ex Vrbe discedant, & vt Sacramenta necessaria ministrent, cum præcipiat Parochorum assistentiam, quæ tunc temporis, est bono communi maximè necessaria, vt Morituri, sine debitis Sacramentis, & auxilijs non obeant; obligare illos potest pro eo tempore etiam cum vitæ periculo; Quia bonum comune particulari præferendum est. At abstinentia à libri hæretici lectione, non est actio immediatè, & de se, respiciens bonum commune, sed potius legentis vtilitatem, ne per lectionem, peruersionis periculo se exponat; Vnde etiam, præceptum talem lectionem prohibens, immediatè non respicit bonum commune, sed potius singulorum vtilitatem. Non est autem necessè, vt huiusmodi præcepta, obligent cum graui detrimento, ac incommodo, sed ad bonum commune satis est, vt regulariter, ac per se, & extra casum grauis necessitatis, obligent, vt dictum est.

Ad tertiam, & quartam respondetur; 19
Metum grauis mali, quamuis non sit sufficiens ad contractum rescindendum esse tamen sufficientem, ad excusandum à transgressione legis humanæ; quia lex humana, non obligat cum tanto detrimento, ac incommodo; nec talis obligatio, ad bonam Reipublicæ gubernationem, vllo modo, est necessaria, aut expediens; sicut plerumque, est necessarium, ne rescindantur contractus, sed vim habeant obligandi.

Ad quintam, respondetur; Disparita- 20
tem esse; quia tunc, carnium comestio, cum contemptum Religionis includat, est intrinsecè mala; ideoque, etiam cum mortis periculo, vitanda; bonum enim

enim Religionis, semper bono priuato propriæ vitæ præferendum est. At libri hæretici lectio, quamuis concedatur, secum afferre periculum peruersionis;(quod tamen non ita frequenter accidit;) adhuc tamen, non est intrinsecè mala, quia non includit religionis contemptum, & ex graui causâ, licet, peccandi periculo se exponere; Vnde Confessarius, Confessiones audire potest, quamuis illas audiendo, exponat se periculo pollutionis. Cuius rei ratio est; Quia, non quodlibet peccandi periculum, est peccatum; sed solùm periculum temerarium; nam, si periculum sit rationabile, & prudens, peccatum esse non potest. Cum ergo libri hæretici lectio, non sit intrinsecè mala, non est necessariò vitanda, etiam cum vitæ periculo; nec Ecclesia, cum tanto incommodo obligat, ad eam vitandam.

COROLLARIA.

21 Colligitur ex dictis primò; posse legem Ecclesiasticam, ex vi suæ potestatis, sub culpâ lethali, & sub censurâ, obligare fideles ad aliquid, etiam cum vitæ periculo agendum, vel vitandum, quamuis non sit ex suâ naturâ, & intrinsecè malum, si hoc, ad bonum commune sit necessarium. Si enim Rex temporalis, vel Respublica, propter bonum commune, vnum, vel plures Ciues, morti exponere potest; Vt, cum, Ciuibus præcipit, vt contra irruentes hostes, arma sumant; & Medicis, ne, præualente peste, à Ciuitate discedant; cur Ecclesia, Fideles, suis legibus, obligare non poterit, etiam cum vitæ periculo, quando hoc, ad bonum commune Religionis, est necessarium. Non minus enim, in Ecclesiâ, datur potestas necessaria ad sui conseruationem, quam in Republicâ. Hæc autem potestas, aliquando necessariò extendi debet ad obligandum ad aliquid, etiam cum vitæ periculo; quia hoc esse potest, hic & nunc, ad boni communis conseruationem necessarium; Atque ita, tempore grassantium hæresum, Summus Pontifex, aliquibus Religiosis, vel alijs viris doctis catholicis, præcipere posset, vt, etiam cum vitæ discrimine, doctrinam catholicam prædicarent, quia tunc ageretur de Religionis conseruatione, quæ vitæ priuatæ præferenda est. *Vasquez d. 161. c. 3. Valent. d. 7. quæst. 5. p. 8. qu. 4. Becan. tom. 2. tr. 5. cap. 6. qu. 4. num. 8.*

Secundò; Non esse licitum Sacerdoti, ad communicandum infirmum, in articulo mortis constitutum, sine sacris vestibus celebrare, vel consecrare in fermentato, quamuis præceptum de Eucharistiâ in articulo mortis sumendâ sit diuinum, & præceptum celebrandi cum vestibus sacris & consecrandi in azimo, sint tantum Ecclesiastica; Quia præceptum sumendi Eucharistiam in mortis articulo, non obligat absolutè, sed solùm posito, quod detur, vel dari ritè possit, copia Sacramenti. In hoc autem casu, talis copia ritè dari non potest; & aliunde, præceptum de non celebrando sine sacris vestibus, immediatè respicit ritum, ac bonum commune Sacramentorum. 22

Tertiò; Metum mortis, aut alterius grauis damni, excusare à transgressione legis humanæ, & consequenter etiam à pœna, per eam legem, transgressoribus impositâ, non solùm, quando metus, est 23

est iniuste incussus; sed etiam, quando est incussus iustè; Quamuis enim, hic metus, non sit sufficiens ad rescissionem contractus, est tamen sufficiens ad excusandum à legis humanæ transgressione; quia lex humana non obligat cum tanto detrimento, ac incommodo; Vnde, qui, propter homicidium commissum, in alicuius Principis domum, se recepit, nec inde sine periculo exire potest, ne à Iustitiæ Ministris capiatur; diebus festis, ad Ecclesiam accedere non tenetur, vt sacrum audiat.

QVAESTIO XL.

An metus grauis, à quorumcumque præceptorum humanorum violatione excuset.

CASVS.

1 SACERDOS quidam, cum, metu mortis compulsus, Clericum Neapoli occidisset, Florentiam se transtulit, ibique sæpius celebrauit. Quæritur; vtrum, Clericum occidendo, sacrilegium commiserit, & in excommunicationem, ac irregularitatem, tam ex Clerici occisione, quam ex celebratione, inciderit.

SVMMARIVM.

2 *Metus, excusare non videtur, quando præceptum humanum prohibet aliquid, lege naturali prohibitum.*

7 *Verè tamen, tunc etiam excusat.*

8 *Lex humana, regulariter, non obligat cum graui incommodo.*

9 *Vnde, tunc, obligat solùm lex naturalis.*

10 *Sicut, cum quis, legem humanam inuincibiliter ignorat.*

11 *Humana prohibitio, tunc, non magis obligat, quam, si inuincibiliter ignoraretur.*

12 *Metus, excusat à pœnà, debitâ ex vi iuris humani, non naturalis.*

13 *Vbi tamen agitur de bono communi, neque à violatione, ac pœna Iuris humani.*

14 *Peccat tunc, quis solùm materialiter, contra legem humanam, non formaliter.*

15 *Metus excusat à Censuris.*

16 *Nec in Confessione, est explicanda circumstantia violationis iuris humani.*

17 *Neque vlla irregularitas, incurritur, ob violationem censuræ.*

18 *Votum obligat ad instar legis humanæ.*

RATIONES DVBITANDI.

QVamuis metus grauis, à præceptorum humanorum transgressione excuset, quando hæc, aliquid, alias, non intrinsecè malum præcipiunt, vel prohibenti; Est tamen specialis difficultas; an excuset, quando prohibent aliquid Diuina, vel naturali lege, prohibitum; Multi enim qui, in primo casu, hoc concedunt; in secundò negant; eisque propterea, Sacerdos videtur, Clericum occidendo, sacrilegium commi- 2

commisisse, & consequenter excommunicationem Canonis, & irregularitatem contraxisse. *Sanch. lib. 9. matr. disp. 31. num. 6. Duard. in explic. Bullæ Cœnæ lib. 1. c. 2. quæst. 2. num. 7. & lib. 2. c. 3. qu. 13. concl. 3.*

3 Primò; Quia occidit personam Deo consecratam; hoc autem, est Sacrilegium, non minus, quam si occidisset, in loco Sacro. Neque obstat, quod, metu mortis compulsus, occiderit; Quia, cum occisio Innocentis, priuata auctoritate, sit actio intrinsecè mala, & contra legem naturalem, nullo metu excusari potest à culpâ; tenebatur enim, mortem subire potius, quam Clericum innocentem occidere, cum malum culpæ; cuicumque malo, etiam propriæ mortis præferre teneretur. Si autem mortis metus, non sufficit ad Clerici homicidium excusandum à culpâ, illud consequenter, nec excusare valebit à pœna excommunicationis, ac irregularitatis, illud annexâ.

4 Secundò; Quia in ijs, quæ iuri Diuino, ac naturali aduersantur, quale est Clerici homicidium; metus non excusat à pœnâ, vt habetur; *c. si quis coacti: 22. quæst. 5.* ibi: *Si quis coactus, pro vitâ redimenda, vel pro qualibet causâ, vel necessitate periuret; quia plus corpus, quàm animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat*; Ergo etiam, in Clerici homicidio, quod legi Diuinæ, ac naturali aduersatur, metus, Sacerdotem homicidam ab excommunicatione, ac irregularitate excusare non potuit.

5 Tertiò; Quia *in c. Sacris; de his, quæ vi.* Pontifex decernit; communicationem cum excommunicato vitando, factam per vim, & coactionem, excusari à culpa, quia est simpliciter inuoluntaria; factam verò per metum, non excusari, licet minuatur, quia est simpliciter voluntaria: additque: *licet metus attenuet culpam; quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere; excommunicationis labe credimus inquinari.* Si ergo metus, communicationem cum excommunicato vitando, ab excommunicatione non excusat, quia non excusat à culpâ; multò minus excusabit Clerici homicidium ab excommunicatione, ac irregularitate, cum illud similiter non excuset à culpâ.

6 Quartò; quia Vxor, quæ metu mortis, copulam habuit cum fratre Mariti, priuatur iure petendi debitum, quia metus, licet culpam minuat, illam tamen non tollit. Sed hoc idem valet in Clerici homicidio. Ergo etiam, Clerici homicida, excommunicationem, & irregularitatem incurrit; Non minus enim, ei fuit voluntarium homicidium, quam Vxori incestus cum fratre Mariti, nec minus est intrinsecè malum homicidium, quam incestus.

RESOLVTIO.

7 Respondetur tamen; Sacerdotem, metu mortis, Clericum occidendo, sacrilegium non commisisse, sed simplex homicidium; ideoque neque excommunicationem, aut irregularitatem incurrisse. *Suar. tom. 5. in 3. p. d. 4. s. 3. num. 14. Sanchez tacitè se retractans. lib. 2. sum. c. 10. num. 49. Auila de cens. p. 2. c. 6. d. 8. dub. 5. Vasquez 1. 2. d. 98. c. 3. Clau. reg. lib. 2. cap. 5. num. 21. Salas 1. 2.*

Ee 2 tract.

Digitized by Google

tract. 13. *d.* 3. *f.* 2. *num.* 14. *Suar. tom.* 1. *de relig. lib.* 3. *de sacril. c.* 2. *num.* 4. *Comitolus lib.* 5. *quaest.* 8. & alij apud istos.

8 Primò, quia Sacerdos, Clericum sic occidendo, peccauit solùm contra legem naturalem, prohibentem homicidium, non verò contra legem Ecclesiasticam, ex motiuo Religionis, ac in reuerentiam status Clericalis, prohibentem, ne quis manus violentas in Clericum injiciat; *can. si quis suadente.* 17. *qu.* 4. Hæc enim, cùm sit lex humana, in eo casu, cùm tanto incommodo, ac vitæ discrimine, non obligabat. Circumstantia autem sacrilegij, desumitur ex legis Ecclesiasticæ prohibitione; hæc enim, ex motiuo Religionis, & in reuerentiam status Clericalis, prohibet, ne quis manus violentas in Clericum injiciat. Cum ergo Sacerdos, metu mortis sibi incusso, Clericum occidens, contra legem Ecclesiasticam non peccauerit, consequenter neque Sacrilegium commisit; neque excommunicationem, aut irregularitatem contraxit; Censuræ enim non incurruntur, nisi peccetur præcisè contra legem Ecclesiasticam, vt docent communiter Doctores in materia de Censuris.

9 Secundò; Quia, quando lex humana, prohibet aliquid, quod est intrinsecè malum; quamuis teneatur quis, mortem potius subire, quàm illud agere; hæc tamen obligatio, ex ipsa lege humana non prouenit; Hæc enim non obligat cum vitæ periculo; Sed ex vi præcepti naturalis, actionem intrinsecè malam prohibentis. Quamuis ergo Sacerdos, mortem subire potius, quàm Clericum occidere teneretur: hæc tamen obligatio, ex lege Ecclesiastica non oriebatur, sed solùm ex naturali; ideoque peccauit solùm contra legem naturalem, non verò contra Ecclesiasticam; Si autem contra legem Ecclesiasticam non peccauit, neque eius pœnas incurrit; hæ enim transgressoribus solùm sunt impositæ.

Tertiò; Quia, qui furatur, inuincibiliter ignorans, excommunicationem esse furto ab Episcopo impositam; propter furtum, excommunicationem illam non incurrit; Tum quia; *in c. vt animarum: de constit. in* 6. expressè decernitur; sententijs per statuta Ordinariorum prolatis, non ligari ignorantes. Tum quia, Episcopi legem inuincibiliter ignorans, offendit tantum ius naturale, contra quod se agere cognoscit, non verò Episcopi ius positiuum, quod inuincibiliter ignorat; Ergo solius prioris iuris pœnas incurrit, non verò excommunicationem, quæ est pœna, per legem Episcopalem, imposita. Sed etiam Sacerdos, Clericum, metu mortis, occidens, offendit solam legem naturalem, quæ sola obligabat, non verò Ecclesiasticam; Quia hæc, in eo casu, & cum vitæ discrimine, non obligabat. Ergo ipse etiam, solius iuris naturalis pœnas incurrit, non verò iuris Ecclesiastici; Sicut enim se habet ignorantia, in ordine ad excusandum à legis transgressione; ita se habet metus, præsertim mortis, in lege humana. 10

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium. 11 Ad primam enim respondetur, Sacerdotem, occidisse personam Deo consecratam,

secratam, solùm materialiter; quia circumstantia personæ Sacræ, ratione metus, illum tunc non obligabat, magis quam si occidisset, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, siue personam Deo consecratam; Non minus enim metus, habet vim excusandi à legis Ecclesiasticæ transgressione, quam ignorantia inuincibilis, eò quod lex Ecclesiastica non obliget cum graui detrimento ac incommodo. Sicut ergo, si Clericum occidisset, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, sacrilegium non commisisset, sed simplex homicidium contra legem naturalem; Ita illum occidens, metu mortis compulsus, sacrilegium non commisit, sed simplex homicidium contra legem naturalem, à cuius transgressione, metus, illum non excusauit.

12 Ad secundam respondetur; In ijs, quæ iuri diuino, ac naturali aduersantur, metum non excusare à pœna, ex vi illius iuris debitâ; A pœnâ autem debitâ ex vi alterius iuris, posse optimè excusare; Sicut enim excusare potest à transgressione alterius iuris, nempe humani, ita excusare potest etiam à pœna, per tale ius, transgressoribus impositâ. Atque ita Sacerdotem, de facto, à pœna excommunicationis, & irregularitatis excusauit.

13 Ad tertiam, Respondetur; Pontificem ibi loqui, vel de communicatione in crimine; vt docet *D. Thomas quodlib.* 11. *art.* 9. Vel de communicatione cum iniuriâ fidei, & contemptu censuræ, vt volunt, *Azor. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *quæst.* 1. *Salas de legibus d.* 11 *s.* 1. *num.* 15. *& Sayr. lib.* 2. *de cens. c.* 14. *num.* 43. alios referens; In quibus casibus, metus non excusat à culpâ mortali, etiam contra Ecclesiæ prohibitionem, cum Ecclesia, in istis casibus, vbi agitur de bono communi Religionis, obliget etiam cum mortis periculo, vt *Quæst. praced.* dictum est. In his ergo casibus, sicut metus non excusat à culpâ mortali contra Ecclesiæ prohibitionem de non communicando cum excommunicato, ita non excusat à Censurâ.

Ad quartam respondetur; Idem omnino dicendum esse de Vxore, quæ metu mortis compulsa, comisit incestum, quod dicitur, de Sacerdote, qui metu mortis, Clericum occidit; scilicet, illam incestum commisisse solùm materialiter, perinde ac, si inuincibiliter ignorasset, eum, cum quo copulam habuit, fratrem esse Mariti; Ideoque nullam pœnam, à Iure Ecclesiastico impositam incurrisse; cum, ratione metus, nullo modo ius illud offenderit, sed peccauerit solùm contra ius naturale, quod illam obligabat ad mortem potius subeundam, quam ad copulam illam permittendam; eadem enim prorsus est ratio, in vno casu, ac in alio. 14

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Si lex aliqua Ecclesiastica, Missæ auditionem præciperet diebus festis sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ; omittentem tunc Missam metu mortis, excommunicationem non incursurum, etiamsi metus incuteretur in odium, ac contemptum Religionis. Quia omittens Sacrum, tunc peccaret ad summum contra legem 15

naturalem de Fide, ac Religione tuendâ; non verò contra legem humanam Ecclesiasticam, quia hæc non obligaret cum tanto incommodo: excommunicatio autem non incurritur, nisi præcisè contra ipsam legem Ecclesiasticam peccetur.

16 Secundò; Sacerdotem, qui, ad euadendam mortem sibi, ab alio comminatam, Clericum occidit, non teneri in confessione, Clericatus circumstantiam explicare, sed satisfacere dicendo; *occidi hominem.* Cum enim hoc peccatum, sacrilegij circumstantiam non habuerit, consequenter illam explicare non tenetur, imo nec potest; confiteretur enim peccatum sacrilegij, quod verè non commisit; nisi tamen simul circumstantiam metus sibi illati explicaret.

17 Tertiò; Sacerdotem, nullam irregularitatem ex celebratione contraxisse; Quia non erat in statu Censuræ, ideoque, præmissâ confessione simplicis homicidij, licite poterat celebrare.

18 Quartò; Eum, qui voueret, aliquod peccatum lege naturali prohibitum non committere; V.G. Non fornicari, si deinde, ad euadendam mortem, sibi comminatam, fornicaretur; non peccaturum peccato Sacrilegij contra Votum, sed solùm peccato simplicis fornicationis. Cum enim Votum, sit veluti lex quædam priuata, quàm homo sibi imponit; obligat solùm ad instar legis Ecclesiasticæ, quæ ab homine imponitur; ideoque non obligat, cum graui detrimentto, ac incommodo. In Confessione ergo satisfaceret dicendo; *fornicatus sum*; nec circumstantiam Voti explicare teneretur; imo nec posset, vt de circumstantia sacrilegij dictum est.

QVAESTIO XLI.

An metus grauis, à Legis Diuinæ positiuæ transgressione, excuset.

CASVS.

1 CVM plures, in eadem Naui, ad loca Sancta traijcerent, in eàque vnicus esset Sacerdos; accidit vt Nauis exortà repente tempestate, ad scopulum alliserit, atque ita fluctibus iactaretur, vt submersionis periculum immineret. Omnes, qui erant in Naui, imminentis periculi timore perculsi, ad Sacerdotem statim confugerunt, vt ei peccata confiterentur; Et quia periculum imminens, tempus integrè confitendi non concedebat, singuli, vnum tantum, aut alterum peccatum, confessi sunt. Quæritur; Vtrum, contra præceptum de Confessionis, integritate, mortaliter peccauerint.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

4 *Præceptum de Confessionis integritate, obligare videtur cum quocumque periculo.*
5 *Sicut lex naturalis.*
6 *Et sicut præceptum de sigillo Confessionis.*
7 *Verè tamen non obligat.*
8 *Præceptum Diuinum de re non intrinsecè mala, regulariter, non obligat cum graui incommodo.*
9 *Nec Deus, per illud, intendit, cum graui incommodo, obligare.*
10 *Sicut, nec aliqua præcepta naturalia, sic obligant.*
11 *Res prohibita, tunc, solùm ex Dei voluntate, est mala.*
12 *Quandonam metus non excusat.*
13 *Præceptum Diuinum positiuum obligat sicut humanum.*
14 *Præceptum de Confessionis integritate, obligat, sicut Præceptum de restitutione.*
15 *Præceptum Sigilli, ordinatur ad bonum Sacramenti.*
16 *Adultus, metu mortis, baptismum potest omittere.*
17 *Quandonam lex positiua Diuina, obligat etiam cum vitæ periculo.*
18 *Quæ præcepta naturalia, cum eo periculo, non obligent.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CAsus est adeo clarus, ac obuius, vt praxis ipsa, nullum dubitationi locum relinquere videatur, Quia tamen, quo clarior est, eo etiam clarius propositæ quæstionis veritatem ostendit; illum examinare hic placuit; Quæ enim de eo dicentur; innumeris alijs casibus applicari poterunt, licet metus, non sit mortis, sed alterius grauis mali imminentis.

3 Aliquibus ergo Nauigantes, illi, videntur mortaliter peccasse; Ita *Gerson. p. 2.* & *Victoria. in relect. de temp. concl. 2. n. 10.*

Primò; Quia fecerunt contra præceptum Diuinum de integritate Confessionis; Nam præceptum Diuinum, obligat, etiam cum quocumque periculo; magis enim, ac strictius obligat, quam præceptum humanum; Hoc autem obligat, etiam cum vitæ periculo; Si enim Princeps, tempore pestis, Medico præcipiat, ne à Ciuitate discedat; tenetur ille, etiam cum vitæ periculo non discedere; Et, si, ad saluandam vitam, discedat, mortaliter peccat. Sicut ergo Medicus, contra Principis præceptum, à ciuitate recedendo, peccaret, quamuis recederet ad vitam saluandam: ita peccarunt Nauigantes, contra præceptum diuinum de confessionis integritate, aliqua peccata in Confessione tacendo; Quamuis propter imminens periculum, ea tacuerint. 4

Secundò; Quia lex diuina de Confessionis integritate, non minus obligat, quam lex naturalis; Sed lex naturalis, ita obligat, vt nullus metus, ab eius transgressione excuset; Ergo etiam lex diuina de Confessionis integritate; ideoque mortaliter peccarunt Nauigantes, dum metu mortis, aliqua peccata in Confessione tacuerunt. 5

Tertiò; Quia aliqua præcepta positiua Diuina, de facto obligant, etiam cum vitæ periculo; Ita enim obligat, in omnium sententiâ, præceptum de sigillo Confessionis seruando; de consecratione in duplici specie; Et de sacrificij consumptione; de debitâ Sacramentorum confectione; de extremâ vnctione danda solum infirmo, & non sano; & similia; quæ obligant, etiam cum vitæ periculo. Ergo omnia, cum eodem periculo; obligabunt; Nulla enim apparet ratio, cur aliqua ita obligent, & non omnia. Si autem præceptum de Confessio- 6

fessionis integritate, obligat etiam cum vitæ discrimine, excusare ab illa non potuit Nauigantes, mortis metus; ita vt aliqua peccata in Confessione tacendo, mortaliter non peccauerint.

RESOLVTIO.

7 RESpondetur tamen; Nauigantes, aliqua peccata in Confessione; ob imminens mortis periculum, tacendo, nullo modo peccasse. *Suar. de cens. dub. 6. s. 3. num. 7. & de legib. lib. 3. c. 30. n. 6. Vasq. 1. 2. d. 162. c. 2. Sanch. lib. 1. c. 18. num. 4. Salas. tr. 3. d. 3. s. 1. num. 35. Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 2. Clauis reg. lib. 3. c. 7. num. 34. Sotus lib. 1. de iust. quæst. 6. art. 4. ad finem corp.* & alij communiter.

8 Primò; Quia præceptum de Confessionis integritate, quamuis diuinum, cum sit de re, quæ ex se, non est intrinsecè mala, sicut est fornicatio, regulariter non obligat cum graui detrimento, ac incommodo; Quamuis enim, Deus, cum isto rigore, etiam cum vitæ periculo, homines ad suæ legis obseruantiam obligare posset; Ex suaui tamen prouidentiâ, hac potestate non vtitur, nisi grauissimâ aliqua causa id exigente; vt quando modus iste obligandi, ad bonum commune necessarius est, ac expediens; alioquin falsum esset, quod mandata eius grauia non essent, nec Christi iugum, suaue esset, & onus leue, sed potius valde asperum ac graue. Cum ergo, in hoc casu, præceptum de Confessionis integritate, à Nauigantibus, sine graui incommodo, seruari non posset, illos non obligabat; ideoque etiam plura peccata in Confessione tacendo, illud nullo modo violarunt.

Secundò; Quia, hæc Dei intentio, non obligandi regulariter per sua præcepta, cum graui detrimento, ac incommodo, sed humanæ imbecillitati, ac fragilitati, se accommodando, ex varijs scripturæ locis colligitur. Nam Dauid, ne vnà cum suis; fame deficeret, 1. *Reg.* 21. panes propositionis comedit; quod, lege diuinâ, laicis erat omnino prohibitum; Et tamen hoc factum Dominus non damnauit, vt habetur *Matth.* 12. & die Sabbathi, Discipuli, sine vllo peccato, spicas colligebant; Mattatias cum suo exercitu, necessitate compulsus, pugnauit, *primo Macchab.* 3. Et tamen, eo facto, nullum commisit peccatum; quia, propter vrgentem necessitatem, excusabatur. Sicut ergo præcepta ista, quamuis diuina, non obligabant cum graui incommodo, ita cum graui incommodo non obligat præceptum de integritate Confessionis. 9

Tertio; Quia multa præcepta, quamuis sint de iure naturali diuino, non tamen obligant cum periculo grauis incommodi; Votum enim, quamuis sit debitum iure diuino naturali, non tamen obligat cum graui incommodo. Restitutio, licet iure diuino, ac naturali facienda sit, non tamen obligat, cum fieri non potest, nisi cum proprio detrimento longe maiori; Confessio, quamuis iure diuino ante sumptionem Eucharistiæ præmittenda sit, non tamen obligat simpliciter, & in omnibus casibus. Ergo idem dicendum videtur etiam de præcepto integritatis confessionis, & aliorum similium præce- 10

Digitized by Google

præceptorum diuinorum; quod scilicet non obligent cum graui incommodo, præcepta enim diuina positiua, non magis obligant, quàm præcepta naturalia, cum horum obligatio censeatur omnium maxima.

11 Quartò; Quia, quod lege diuinà positiuà prohibetur, non est intrinsecè malum, sed est malum solùm ex voluntate Legislatoris illud prohibentis. Verisimile autem non est, Deum regulariter velle, aliquid esse malum, & ad illud nos obligare, etiam cum graui detrimento, ac periculo: præsertim, quando præceptum ordinatur ad propriam, ac specialem vtilitatem Operantis, eamque respicit tanquam finem; quale est præceptum de Confessionis integritate, & similia.

12 Dixi tamen, regulariter, quia, si violatio legis diuinæ positiuæ, vel cum fidei, & Religionis contemptu, coniuncta sit, vel cum aliorum offensione, ac detrimento, tunc nullus mortis metus excusat, sed lex obligat, etiam cum mortis periculo; & hac ratione, mortem subiere Fratres Machabei, quia in contemptum diuinæ Legis, ad carnes suillas comedendas, ab impio Rege adigebantur. Similiter, si ob salutem, ac bonum aliorum, diuinæ legis præcepta implere necesse sit, tunc etiam, nullus mortis metus excusat; Vnde, peste seuiente, vel naufragio, aut bello, vel fame præmente, Episcopi, vel Presbyteri, nequ quam excusantur, si metu mortis, greges sibi commissos destituant; vel, si infans vita periclitetur, nec sit, qui ei baptismum conferre possit, præceptum charitatis, & baptismi obligat ad eum baptizandum, ne paruulus, sine baptismo decedens, pereat, quamuis alius mortem minetur, si eum baptizes.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 Ad rationes autem in contrarium respondetur, ad primam; Præcepta diuina positiua, quo ad modum obligandi, non differre à præceptis humanis; Vtraque enim obligant solùm humano modo, hoc est, quando impleri possunt, sine notabili detrimento, ac incommodo. Neque exemplum Medici, valet. Nam, sicut in politicis, dantur aliquæ actiones, quæ, de se, respiciunt, non bonum commune, sed potius singulorum vtilitatem; Ita in spiritualibus, dantur aliquæ actiones, quæ, de se, respiciunt bonum Religionis, eiusque conseruationem, & aliquæ, quæ respiciunt particularem vtilitatem ipsius Operantis. Sicut ergo, in politicis, operationes, de se, respicientes bonum commune, præcipiuntur per præcepta obligantia, etiam cum vitæ periculo; vt est assistentia Medici, tempore pestis; operationes verò, de se respicientes bonum particulare singulorum, præcipiuntur per præcepta, obligantia solùm, quando sine graui incommodo impleri possint; Ita in spiritualibus, operationes, de se, respicientes bonum commune Religionis, per præcepta diuina ita præcipiuntur, vt obligent cum vitæ periculo, nec eas omittere liceat, etiamsi mortem quis subire deberet; bonum enim commune Religionis, quod in his præceptis attenditur, cuilibet damno particulari præponi debet. Atque ita obligat præceptum de sigillo Confessionis; de consecratione in

in duplici specie; & vniuersaliter de debitâ Sacramentorum confessione. Operationes verò, singulorum vtilitatem respicientes, præcipiuntur per præcepta, obligantia solùm, quando sine graui incommodo impleri possunt; Atque ita obligat, præceptum de integritate Confessionis, & de illâ præmittendâ ante sumptionem Eucharistiæ; præceptum de baptismo sumendo in adultis &c.

14 Ad secundam; respondetur. Præceptum de Confessionis integritate, obligare, sicut obligat aliqua lex naturalis; obligat enim, sicut obligat præceptum restitutionis; Hoc autem obligat solùm, cum sine graui detrimento impleri potest.

15 Ad tertiam; Iam patet disparitas inter præceptum de sigillo, & præceptum de Confessionis integritate; Nam primùm respicit, de se, bonum commune Religionis; sicut præceptum de non danda absolutione, sine debitâ iurisdictione; Ordinatur enim ad hoc, vt Confessio non reddatur nimis onerosa, & ne Fideles, ab eâ retrahantur; quod immediatè pertinet ad bonum commune Religionis. Secundum verò, ordinatur per se ad bonum ipsius Pœnitentis. Hinc ergo fit, vt primum obliget etiam cum vitæ periculo, secundum verò solùm, quando sine notabili incommodo, impleri potest.

NOTABILIA.

16 Colligitur ex dictis primò; Non teneri Adultum, cum vitæ periculo, Sacramentum baptismi suscipere; quia consulere sibi potest contritione, Dei auxilio, habitâ; Si tamen Adultus, esset iam in mortis articulo constitutus, tunc teneretur baptismum non omittere, etiamsi Tyrannus mortem statim inferendam minaretur; Quia tunc, nulla daretur sufficiens causa illum omittendi; illa enim mortis acceleratio, non esset tanti momenti, vt propter eam, Sacramentum, ad salutem tam necessarium omitteret; Cum præsertim, valdè difficile sit, ac incertum, per solam contritionem, saluari.

Secundò; Legem diuinam positiuam, 17 obligare cum mortis periculo, quando eius obseruantia includit circumstantiam maioris boni, quam sit, propriam vitam seruare; Atque ita obligat sigillum Confessionis, quia includit circumstantiam maioris boni; maius enim bonum est, quod homines à Sacramento Confessionis non retrahantur, quam quod Titius viuat. Verùm, hæc ratio, reducitur ad rationem boni communis, quod semper particulari præferendum est.

Tertiò; etiam aliqua præcepta natura- 18 lia affirmatiua; vt est præceptum restitutionis, & præceptum de subueniendo proximo in extremâ necessitate constituto; non obligare cum vitæ periculo; quia, cum, vita humana, sit maximum bonum, ius naturale dictat, non teneri hominem, vitam pro legis cuiuscunque obseruatione exponere, nisi aliunde aliquod malum maximum sequeretur; Vnde, etiam in extrema necessitate, licitum est, rem alienam, inuito domino, accipere; Imo hæc præcepta propterea dicuntur affirmatiua, quia non obligant semper, & ad semper, sed solùm, quando oportet, & sicut oportet, seruato ordine charitatis.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO XLII.

An Metus grauis, legis naturalis violationem impediat.

CASVS.

1 DVM Turcæ, cum Christianis bellum gererent; Fideles quidam, in eorum triremibus captiui, & remigare, & arma ab eis ad Christianos occidendos petita, suppeditare recusarunt; Turcæ tamen, & verberibus, & minis eos ad vtrumque coegerunt; Quæritur; an Fideles, & remigando, & arma suppeditando, mortaliter peccauerint.

SVMMARIVM.

3 *Fideles Captiui, arma Turcis suppeditando, videntur mortaliter peccasse.*
4 *Cooperari enim alterius morti videtur intrinsecè malum.*
6 *Non minus, quam blasphemare.*
7 *Opponitur præcepto negatiuo, vt blasphemia.*
8 *Et sicut occisio directa Innocentis.*
9 *Quot modis, operatio, possit esse intrinsecè mala.*
10 *Quot modis, Proximi malo cooperari quis possit.*
11 *Fideles Captiui, arma Turcis suppeditando, non peccarunt.*
12 *Suppeditatio illa, de se, non est intrinsecè mala.*
13 *Posito metu, non est cooperatio voluntaria ad malum.*
14 *Sicut Eucharistiæ ministratio, occulto Peccatori publicè petenti, ex iustâ causâ, licet.*
15 *Et petitio mutui ab Vsurario.*
16 *Armorum suppeditatio est cooperatio solùm materialis.*
17 *Quæ, non est intrinsecè mala.*
18 *Sicut est formalis.*
19 *Quæ opponitur præcepto negatiuo.*
20 *Occisio, est essentialiter cooperatio formalis.*
21 *Quæ actiones, ratione metus, à peccato excusentur.*
23 *An excusetur reuelatio secreti.*
24 *Et Sacramentorum confectio in materiâ dubiâ.*
25 *Et ignis delatio, & applicatio ad domum comburendam.*

RATIONES DVBITANDI.

SIcut dantur aliqua præcepta Diuina 2
positiua, quæ obligant solùm humano modo; hoc est; quando sine graui incommodo, impleri possunt; Ita dantur etiam aliqua Naturalia. De his ergo solùm quæritur; An ab eorum transgressione, Metus grauis excuset; Nam à transgressione aliorum, certum est, non excusare.

Aliqui autem putant, Metum, quan- 3
tumuis grauem, neque ab horum violatione excusare; ideoque Fideles captiuos, quamuis metu mortis compulsos, &

Digitized by Google

remigando, & arma Turcis suppeditando, mortaliter peccasse. Ita *Nauar. c.27. sum. n 63. Tolet. c. 24. sum. excom. 5. in fine. Sayr. de censur. lib. 3. c. 7. nu. 8. Suar. to. 5. in 3. p. d. 21. s. 2. Comitol. lib. 5. qu. 8. Beia p. 2. casu 24.*

4 Primò; Quia, quamuis metu mortis, & ad vitæ conseruationem hoc fecerint, aliàs à Turcis occidendi; hoc tamen sufficere non videtur, ad eos à mortali excusandos; Nam arma Turcis porrigendo, verè Christianorum occisioni, ac captiuitati cooperati sunt; Cooperatio autem ad iniustam occisionem, vel captiuitatem, cum sit actio intrinsecè mala, nullo mortis metu excusari potest à mortali.

5 Secundò; Quia, quamuis remigatio, & armorum porrectio, secundum se, & abstracte considerata, sint operationes indifferentes; consideratæ tamen in talibus circumstantijs, siue prout hic, & nunc fiunt; sunt veræ cooperationes ad actus iniustos; sunt enim auxilium necessarium, vel vtile, Turcis exhibitum ad eorum iniustitias exercendas. Cooperatio autem, ad malum, cum sit intrinsecè mala, nullo mortis metu fieri potest licita. Ergo Christiani, in Turcarum Triremibus, has actiones exercentes, à mortali excusari non possunt.

6 Tertiò; Quia non minus est intrinsecè malum, cooperari malo, quam mentiri, vel blasphemare, aut fornicari; Sicut enim hæc, ideo sunt intrinsecè mala, quia non sunt mala, quia prohibita, sed sunt prohibita quia mala; Ita cooperari malo, non est malum, quia prohibitum, sed potius prohibitum, quia malum. Sed mentiri, aut blasphemare, neque ex metu mortis, & ad vitæ conseruationem, vnquam licet; Ergo neque licebit ad saluandam vitam, actui iniusto, ac peccaminoso cooperari. Cum ergo Christianorum occisio, ac captiuitas, sint actiones iniustæ, neque ad saluandam vitam, potuit Christianis captiuis esse licitum, illis cooperari.

Quartò; Quia, non minus cooperatio ad malum, opponitur præcepto naturali negatiuo, quam mendacium, vel fornicatio; Sicut enim dicitur; *Non mentieris, non mœchaberis &c.* ita dicitur; *non cooperaberis peccato, siue ruina spirituali proximi tui.* Ergo cooperatio ad mortem iniustam Christianorum, non minus est intrinsecè mala, quam fornicatio; Ideo enim fornicatio est intrinsecè mala, quia opponitur præcepto naturali negatiuo; vel saltem eius malitia intrinseca ex eo colligitur. Sed etiam cooperatio ad malum, opponitur præcepto naturali negatiuo charitatis. Ergo hæc etiam, erit intrinsecè mala; Ideoque, ex nullo titulo, vnquam licita; Hinc enim est, quod præcepta naturalia negatiua, dicantur obligare semper, & ad semper, quia, cum prohibeant actiones intrinsecè malas, illas absolutè prohibent, in quacunque circumstantia, etiamsi mortis periculum immineat. Quamuis ergo Christiani captiui, metu mortis coacti, arma Turcis porrexerint, ad Christianos iniustè occidendos, non propterea excusari possunt à mortali. 7

Quintò; Quia, si Christiani captiui, in Turcarum Triremibus existentes, quamuis metu mortis tormenta bellica, contra Christianos in bello pugnantes, 8

ex-

explosissent, certè mortaliter peccassent, quia, ex nullo mortis metu, licet directè, & per se, innocentem occidere. Ergo similiter, quamuis metu mortis, arma Turcis contra Christianos porrexerint, mortaliter peccarunt; quia sicut ex nullo mortis metu licet, innocentem occidere; ita ex nullo mortis metu licet, eius morti cooperari.

NOTABILIA.

9 Aduertendum est primò; Dupliciter posse operationem aliquam, dici intrinsecè malam; primò ex eo, quod secundum se, absolutè, & sine vllo respectu ad aliquid extrinsecum, sit talis. Et hæc, ita est mala, vt nullà concessione, nullo fine, nullà additâ circumstantiâ, fieri vnquam possit bona; Cum enim eius malitia, ex illius substantia, & essentia secundum se considerata, oriatur; sicut essentia, aut substantia, per nullam circumstantiam tollitur, aut mutatur; Ita, per nullam circumstantiam, tollitur, vel mutatur, eius malitia, Huiusmodi autem sunt; Mendacium, blasphemia, idololatria, & similia; Cum enim, tota malitia blasphemiæ, consistat in hoc, quod sit dictum aliquod contra Deum; & idololatriæ, vt sit cultus creaturæ pro Deo. Et Mendacij, vt sit dictum contra mentem: Quæcumque circumstantia addatur huic dicto contra Deum, nunquam mutabitur malitia blasphemiæ, quia semper remanebit essentia blasphemiæ, in quâ fundatur eius malitia. Secundò; Dici potest operatio intrinsecè mala, non absolutè, & secundum se, sed solùm respectiuè, vel per ordinem ad aliquem finem extrinsecum malum, ad quem hic & nunc, ordinatur; vel ratione alicuius circumstantiæ malæ, cum quâ coniungitur; Et hæc, ita est mala, vt tamen fieri possit non mala, imo etiam bona; Cum enim, circumstantia illa, quæ ex parte operationis, & obiecti, est necessaria, vt malitia consurgat, aut Dei voluntate, aut aliâ ratione mutari possit, ipsâ operationis substantiâ permanente, tolli consequenter à tali operatione potest malitia, per mutationem talis circumstantiæ. Huiusmodi autem sunt; acceptio rei alienæ, inuito Domino; Occisio innocentis; abscissio manus; & similes. Si enim Deus, alicui concederet, rem alterius accipere; per hanc concessionem, iam tolleretur circumstantia ad furtum necessaria; quia res illa, à Deo, rerum omnium absolutissimo Domino concessa, iam non esset amplius aliena, quod tamen ad furtum necessariò requiritur. Similiter, quia ad hoc, vt occisio hominis, priuatâ auctoritate, sit iure naturæ, & ex obiecto mala, requiritur vt non sit ad propriam defensionem; Ideo, si quis, Inuasorem propriâ auctoritate, ad sui defensionem occidat, quia mutatur circunstantia, non peccat. Denique, quia, ad hoc, vt abscindere sibi manum, sit ex obiecto malum, debet esse cum eâ circunstantiâ, vt non sit ad totius conseruationem; Ideo, ad mortem euadendam, licitum est, sibi manum abscindere, quia tollitur circumstantia, quæ ad abscissionis malitiam, erat necessariò requisita; bonum enim partis, necessario est ordinatum ab bonum totius, ideoque huic postponendum, sicut bonum priuatum, bono communi.

Digitized by Google

10 Aduertendum est secundò; Dupliciter posse aliquem Proximi malo, vel temporali, vel spirituali cooperari; scilicet, vel per actionem determinatam ad illud malum, & illius inductiuam; vel per actionem, ex se, indifferentem, sed quæ hic, & nunc ab Agente principali applicatur, & extrinsecè ordinatur, tanquam medium ad illud malum. Dupliciter enim potest quis ad alterius occasionem cooperari, vel simul cum homicida occidendo, vel puluerem tormentarium, aut fustem, aut gladium ministrando. Primo modo, nunquam licet malo cooperari, etiamsi mortis periculum aliàs immineat, quia est cooperatio formalis; & actio intrinsecè mala. Secundo modo, aliquando, ex iustà causà, licet; quia est cooperatio solùm materialis, imo potius mali permissio, quàm cooperatio ad illud; Hæc autem, ex iustà causà, licet; neque enim ex charitate, proximi malum, etiam cum vitæ periculo, impedire tenemur, sed solùm, cum sine graui nostro incommodo possumus; licet teneamur etiam cum vitæ periculo, proximi malum non procurare, illique positiuè, & formaliter non cooperari. Tria autem necessariò requiruntur, vt cooperatio materialis ad alterius malum, sit licita; primò, vt actio, quæ ponitur, ex se, ad illud malum non sit determinata sed indifferens, sicut gladij ministratio non est ex se determinata ad occisionem; potest enim quis gladio, etiam ad alium finem, quam ad occidendum vti. Secundò, vt ponatur, non temere, sed ex aliquà iustà causà, vt, si ministrans, esset famulus, & gladium ministraret, ne à Domino eijceretur. Tertiò denique, vt proximi malum, vel impediri non possit, vel saltem illud quis impedire non teneatur, sed possit permittere. Seruus enim Homicidæ, homicidium impedire cum graui suo detrimento, ac incommodo, non tenetur. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Christianos, in Turcarum triremibus captiuos, metu mortis, remigando, & arma ad Christianos occidendos porrigendo, mortaliter non peccasse. *Vasq. opusc. de scand. art. 8. dub. 7. Sanch. lib. 9. matr. d. 31. in fine, & lib. 1. sum. cap. 7. num. 18. Reginald. tom. 2. lib. 21. num. 119. Azor. tom. 1. lib. 2. c. 17. quæst. 6. & lib. 8. c. 23. q. 17. Layman. lib. 2. tract. 3. c. 13. n. 5. Filliuc. tom. 2. tr. 22. c. 5. num. 147. P. Nauar. lib. 3. de rest. c. 4. num. 62. Rebell. tom. 1. de oblig. p. 1. lib. 2. de rest. quæst. 14. s. 7. Auila de cens. p. 2. c. 6. d. 8 d. 5. c. 3.* & alij communiter. 11

Primo; Quia remigatio illa, de se, 12 non erat intrinsecè, & absolutè mala, sed indifferens; erat enim delatio triremis per mare, quà Turcæ, benè, & malè vti poterant; Et quod de facto malè, & in Christianorum perniciem vsi sint, ortum est merè ex ipsorum malitia. Ergo nulla est ratio, cur Fideles captiui, ad saluandam vitam, illam ponere licitè non potuerint; illam enim ponendo, non cooperati sunt formaliter, sed solùm materialiter damno Christianorum quatenus posuerunt aliquid, ex quo, præter illorum voluntatem, ex solà Turcarum malitià, sequutum est illud damnum, quod ipsi, tanto suo incommodo, impedire non tenebantur.

Se-

Digitized by Google

13 Secundò; Quia remigatio illa, in tantum fuit mala, in quantum fuit cooperatio voluntaria ad damnum Chriſtianorum, nullam enim aliam malitiam habere potuit, quam voluntariæ cooperationis. Sed, quando metu mortis ponitur, iam non cenſetur amplius cooperatio voluntaria ad damnum Chriſtianorum; iam enim non tenebantur amplius, tale damnum impedire, quod tamen neceſſariò requiritur, vt damnum illud, reſpectu ipſorum dici poſſit voluntarium; Cum Deo non dicantur voluntaria peccata noſtra, quamuis ad illa nobiſcum phyſicè concurrat; ſolùm quia illa impedire non tenetur. Ergo remigatio, metu mortis ab illis poſita, non fuit mala, quamuis ex ipſà, per accidens, & præter intentionem Fidelium captiuorum ſecuta ſit occiſio, & captiuitas Chriſtianorum; fuit enim tunc mera permiſſio illius damni, quæ, ex iuſtâ causà, eſt licita; ſicut Deo eſt licita permiſſio peccati, cum tunc non tenerentur cum tanto incommodo, ac vitæ periculo, damnum illud impedire, ſicut Deus peccata noſtra impedire non tenetur.

14 Tertiò; Quia poteſt Parochus, ſine vllà culpà, imo debet, peccatori occulto, publice petenti, Euchariſtiam miniſtrare, quamuis eius indignitatem, vel priuatim, vel ex confeſſione ſciat; ſi enim illi Euchariſtiam publice negaret, vel eum infamaret, vel eius Confeſſionem reuelaret; Ergo à fortiori, potuerunt Fideles captiui, metu mortis in Turcarum triremibus remigare, quamuis ſcirent, illam remigationem Chriſtianis per accidens fore nociuam. Non minus enim remigatio, de ſe, eſt aliquid indifferens, quam miniſtratio Euchariſtiæ; nec minus, Turcæ, ex ſuà malitià, eà male vſi ſunt, quam peccator occultus, ex ſuà malitià, male vtatur Euchariſtiæ miniſtratione: Nec minus Fideles captiui, iuſtam cauſam habebant illam ponendi, quam Parochus, Euchariſtiæ miniſtrationem; nec magis ipſi tenebantur impedire damnum Chriſtianorum, quam Parochus ſacrilegium ſiue indignam ſumptionem peccatoris occulti. Sicut ergo, Parochus, occulto peccatori Euchariſtiam miniſtrando, non peccat, Ita non peccarunt Fideles captiui, remigando, & arma Turcis contra Chriſtianos porrigendo. Sicut enim, Euchariſtiæ miniſtratio non eſt mala prout procedit à Parocho, ſed ſolùm prout ſubeſt directioni peccatoris, qui eà male vtitur; Ita remigatio, non eſt mala, quatenus procedit à Fidelibus captiuis, ſed ſolùm prout ſubeſt directioni Turcarum, qui ea vſi ſunt in damnum Chriſtianorum.

15 Quartò; Quia poteſt quis, ex iuſtà causà, licite petere mutuum ab Vſurario, quamuis certò ſciat, eum non daturum niſi cum vſuris. Ergo etiam Fideles captiui, licite potuerunt, metu mortis, in Turcarum triremibus remigare, quamuis ſcirent, Turcas, illà remigatione vſuros in damnum Chriſtianorum; Sicut enim, in primo caſu, tota malitia vſuræ, eſt ex parte Vſurarij, qui petitionem mutui, ex ſe indifferentem, determinat ad vſuras; Ita, in ſecundo, tota malitia fuit ex parte Turcarum, qui remigationem, ex ſe, indifferentem, determinarunt ad damnum Chriſtianorum.

OBIE-

OBIECTIONVM SOLVTIO.

16 NEq; obstant rationes in contrarium. Nam ad primam respondetur; Fideles captiuos, arma Turcis porrigendo, Christianorum morti esse cooperatos, solùm materialiter, &c. quasi permissiue; in quo nullum fuit peccatum, cum ipsi, eorum mortem, cum tanto suo incommodo, impedire non tenerentur.

17 Ad secundam respondetur; remigationem, in illis circumstantijs consideratam, fuisse cooperationem solùm materialem ad damnum Christianorum, quatenus à Turcis ad illud fuit determinata; sicut Eucharistiæ ministratio peccatori occulto, est cooperatio ad eius sacrilegium, solùm materialis, quatenus ab ipso peccatore ad hoc determinatur. Cooperatio autem materialis, non est intrinsecè mala, sed, ex iustà causà, licet, vt dictum est.

18 Ad tertiam respondetur; cooperari malo formaliter, esse intrinsecè malum, sicut mentiri, vel fornicari; ideoque nunquam licere etiam ad vitæ conseruationem; Cooperari verò, solum materialiter, nullo modo esse intrinsece malum, sed, ex iustà causà, esse licitum, cum etiam Deus, vt causa efficiens ad opus materiale peccati concurrat, sicque illi materialiter cooperetur.

19 Ad quartam respondetur similiter; Cooperationem formalem ad malum, opponi præcepto naturali negatiuo, sicut opponitur fornicatio, aut mendacium; Non verò cooperationem solùm materialem. Fideles autem captiui, remigando cooperati sunt solùm materialiter damno Christianorum, quod, ex iustà causà, potest aliquando, non solùm esse licitum, sed etiam debitum ex iustitià; Vxor enim, ex iustitià, debitum Viro petenti tenetur reddere, quamuis sciat, illum habere Votum castitatis, sicque illicite petere, & consequenter, se eius sacrilegio materialiter cooperari.

Ad quintam respondetur; Bombardæ explosionem, non esse actionem ex se indifferentem, quà aliquis bene, & male vti possit, sed esse, ex se, determinatam ad mortem Christianorum, & eorum occisiuam; ideoque essentialiter esse cooperationem formalem, & intrinsecè malam, quæ, ex nullo mortis metu, potest esse licita; At remigatio, & armorum porrectio, cum sint, ex se, actiones indifferentes ad bonum vel malum vsum, consequenter sunt cooperatio solùm materialis ex Turcarum malitia; ideoque, prout processerunt à Fidelibus captiuis, potuerunt esse bonæ, ac licitæ. 20

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; non solùm prædictas actiones excusari à peccato; sed etiam, asportare necessaria ad bellum contra Christianos; admouere scalas, & machinas ad muros; Turcas humeris sustentare; iuuare ad castra munienda; ad propugnacula ædificanda &c. neque solùm, metum mortis propriæ, huiusmodi actiones à peccato excusare, sed etiam metum mortis comminatæ Filijs, Vxori, aut alijs consanguineis, imo etiam personæ arctissimà amicitià coniunctæ; Quia talis metus, est cadens in 21

Vi-

Digitized by Google

Virum constantem; cum istorum mala, ratione consanguinitatis, vel amicitiæ, meritò reputentur tanquam propria.

22 Secundò; licitum esse, ad mortem euadendam, admouere scalam furari volenti, ensem vendere, vel commodare, alterum occidere volenti, cymba transuehere duellum committere volentes, aut alium interficere &c. quia omnes huiusmodi actiones, non sunt intrinsecè, & ex obiecto malæ, sed indifferentes; ideoque ab ijs non tenetur quis abstinere, cum vitæ periculo.

23 Tertiò: Dari aliqua, quæ quamuis præcepto naturali negatiuo sint prohibita, in necessitate tamen, ac vitæ periculo, sunt licita; abscindere enim sibi manum, ad mortem euitandam, est licitum, sicut est etiam reuelare peccatum occultum, vel secretum alterius, vel probabili peccandi periculo se exponere; vel ensem Domino furioso restituere; Quia, cum hæc, ex obiecto, non sint mala, sed solùm ex circumstantijs extrinsecis; metu mortis, cohonestari possunt, & à peccato excusari.

24 Quartò: licitum esse Sacerdoti, metu mortis, Sacramenta conficere in materià, vel formà dubià; V. G. Eucharistiam conficere cum pane ex spelta confecto; quia licet, conficere, vel ministrare Sacramentum cum materià, vel formà dubia si absolutè consideretur, videatur malum ex obiecto, eo quod Sacramentum, irritationis periculo exponatur; suppositâ tamen circumstantià periculi mortis, desinit esse malum, quia tunc, illi periculo non exponitur temere, sed ex causà rationabili, quod non videtur illicitum; sicut non esset illicitum, si mortis periculum immineret ei, qui suscepturus est Sacramentum, vt omnes concedunt, neque enim peccaret quis, si moriturum, aquà naturali deficiente, baptizaret aquà ex sale resolutà.

Quintò: Si aliqui Ignem portarent, vt illum domui alicuius applicarent, & transeuntem cogerent, vt ipsos ad illum ignem deferendum iuuaret; non solùm non peccaturum hunc, deferendo ignem, sed neque illum domui applicando, ad mortem euadendam, dummodo tamen in eà non essent homines; Quia delatio ignis non est, ex obiecto, mala, sed indifferens; & transiens, in eo casu, esset in extremà necessitate illius domus, ad vitam propriam conseruandam; Ergò, sicut licitum esset, eam sibi accipere, ita licet per ignis applicationem eam destruere. Si tamen in eà essent homines, non liceret; Quia tunc ignis applicatio domui esset intrinsecè, & ex obiecto mala; esset enim actio directe, ac per se illorum hominum innocentium interfectiua, 25

QVAESTIO XLIII.

An Metus actuum valorem impediat.

CASVS.

1 DVM Vir quidam valde nobilis; propter homicidium ei falsò impositum, iam damnàtus esset ad mortem; Iudex ei vitam, ac libertatem promisit, si eius Filiam duceret in vxorem; ipse autem ad saluandam vitam, eam duxit; postea verò, propriâ innocentiâ probatà, dubitare cœpit, an Matrimonium illud fuerit validum. Quæritur, Vtrum fuerit validum.

SVMMARIVM.

3 *Metus reddere videtur Matrimonium coactum, ac nullum.*

5 *Causat inuoluntarium solùm secundum quid.*

6 *Quinam dicatur ortus ab extrinseco, qui ab intrinseco.*

7 *Matrimonium, celebratum ad mortem vitandam, est validum.*

8 *Est liberè assumptum, vt medium, ad mortem vitandam.*

9 *Quidquid est inuoluntarij, oritur ab ipso Contrahente.*

10 *Votum, ex simili metu emissum, tenet.*

11 *Matrimonium, à quocumque offeratur, vt medium ad vitandam mortem; semper, eodem modo, est liberum.*

12 *Tota coactio, est ab ipso delicto Contrahentis.*

13. *Quando oritur ab intrinseco, non tollit consensum debitum.*

14 *Nec animus extorquendi nocet, si non manifestatur.*

15 *Matrimonium ex metu cum Concubinà contractum, est validum.*

16 *Sicut etiam contractus, à detruso in Carcerem, celebratus.*

17 *Et Matrimonium, cum Medici Filià initum.*

RATIONES DVBITANDI.

SIcut Metus grauis, in ordine ad aliqua præcepta, habet vim excusandi à culpâ, & à pœna; Ita quæritur; An aliquando saltem, habeat vim, etiam actuum valorem impediendi; eam enim habere videtur. Ideoque Matrimonium, simili metu, à Viro nobili contractum, etiam iure naturæ, asserunt esse nullum. *Molina to. 2. de Iust. d. 167. & 326. art. 2. Salas 1. 2. quæst. 6. art. 6. tract. 3. d. 3. sect. 1. num. 8. D. Bonauent.* & alij quos referunt, *Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. & Rebell. lib. 2. d. matr. q. 9. num. 8.* 2

Primò: Quia videtur metu mortis fuisse coactum; nunquam enim, eo timore secluso, Vir nobilis innocens, fœminam tam disparis conditionis in Vxorem duxisset; Cum ergo eam, metu mortis 3

coactus,

Digitized by Google

coactus, duxerit, non videtur voluntariè duxisse, & consequenter nec valide.

4 Secundò; Quia omnis contractus, sine consensu, est nullus; Eius enim essentia, in consensu consistit; *l. obligationem. ff. de action. & obligat.* sed vbi adest metus, deficit consensus; nihil enim consensui tam contrarium est, quam vis, atque metus, *reg.* 117. *de reg. iur.* Ergo omnis contractus, metu initus, est nullus, & consequenter à fortiori, etiam Matrimonium; Hoc enim, maiorem adhuc, ac pleniorem exigit libertatem, quam cæteri contractus, cum semel initum, sit omnino irreuocabile, sicut est etiam professio religiosa; quod alii contractus non habent.

NOTABILIA.

5 ADuertendum est primò, Metum non causare inuoluntarium simpliciter, sicut causant ignorantia, ac error; sed solùm secundum quid; Actio enim, quæ fit ex metu, considerari potest, vel cum omnibus circumstantiis annexis, vel sine illis, siue ab illis præscindendo. Primo modo considerata, dicitur voluntaria, quia fit ex electione. Secundo modo considerata, dicitur inuoluntaria, quia fit cum tristitià, ac repugnantià; nec, remotis illis circumstantijs, fieret. Sic proiectio mercium in mare ex metu tempestatis certum naufragii periculum afferentis, si consideretur in circumstantià naufragij, dicitur voluntaria, quia Mercator, sciens, & volens, ad mortis periculum euadendum, eligit potius merces proijcere, quam illas seruare. At verò, si consideretur secundum se, & præscindendo à tali periculo, dicitur inuoluntaria, quia Mercator, dum merces proijcit; cum tristitià proijcit, & si periculum illud non immineret, non proijceret. Dicitur tamen simpliciter voluntaria, & inuoluntaria secundum quid, quia est voluntaria, provt est actu, realiter, & à parte rei; inuoluntaria verò solùm prout est in apprehensione; Vnum quodque autem, dicitur esse simpliciter tale, quale est realiter, & à parte rei; secundum quid verò, quale est solum in apprehensione.

Aduertendum est secundò: Metum oriri in nobis posse, vel ab intrinseco, vel ab extrinseco. Oriri dicitur ab intrinseco, quando nobis incutitur, vel ab infirmitate, vel ab aliquo delicto, vel à tempestate, vel ab aliquà Ferà, vel ab alià quacumque causà naturali. Oriri dicitur ab extrinseco, dum à causà aliquà liberà nobis incutitur, vt, dum quis incidit in Latrones mortem comminantes. Hic autem, dupliciter incuti potest. Primo, non ad aliquem actum, aut contractum extorquendum, sed alia de causà. Vt, si Iudex Reo mortem minetur propter delictum ab eo commissum. Secundò; ad aliquem actum, vel contractum extorquendum. Vt, si Iudex aliquem Innocentem in carcerem conijciat, ad Matrimonium, aut alium contractum ab eo extorquendum. Et hic etiam incuti potest, vel iustè; Vt si quis iustam delicti accusationem minetur; vel iniustè; Vt, si minetur mortem, priuatà auctoritate inferendam. Quocumque ex his modis incutiatur, nunquam tollit voluntarium simpliciter, & ad actuum valorem sufficiens. Quare, stando in iure naturali, contractus, & alij actus quicumque, metu facti, nunquam erunt inualidi, ex defectu 6

Digitized by Google

consensus, ad valorem requisiti, ac sufficientis, sed ad summum, esse poterunt inualidi, ex vi iuris positiui. His positis,

RESOLVTIO.

7 Respondetur: Matrimonium, à Viro nobili Innocente cum Filiâ Iudicis contractum ad mortem vitandam, fuisse validum. *Azor. lib.* 1. *c.* 11. *quaest.* 6. *Lessius lib.* 2. *c.* 17. *d.* 6. *num.* 42. *Sotus* 4. *d.* 29. *quaest.* 1. *ar.* 3. *Henriq. lib.* 11. *de Matrim. c.* 9. *nu.* 4. *Sanch. lib.* 4. *matr. d.* 8. *num.* 4. *&* *d.* 14. *num.* 2. & alii innumeri ab his relati.

8 Primò: Quia Vir nobilis à nullo fuit compulsus ad Matrimonium illud contrahendum, sed solùm à se ipso; Nemo enim Matrimonium illud ab eo exegit, sed ipse illud sponte elegit, tanquam medium, à Iudice sibi oblatum, ad mortem euadendam. Ergo Matrimonium illud, fuit omnino spontaneum, & voluntarium; ideoque validum.

9 Secundò; Quia, quidquid inuoluntarij in eo Matrimonio reperitur; totum ortum habuit ex ipsa delinquente, eiusque delicto; Iudex enim metum non incussit, sed potius metum, à delinquente iam aliunde ex delicto conceptum, abstulit, illâ conditione oblatâ, ac eo medio exhibito, ad mortem euadendam. Metus autem, ortus ab ipso delinquente, non tollit rationem voluntarij sufficientis ad valorem Matrimonij, sicut illam non tollit metus mortis, ex graui aliquâ infirmitate conceptus.

10 Tertiò; Quia, Votum ex simili metu emissum, tempore ægritudinis, vel tempestatis, est validum, vt habetur *in c. si nobis. de regul.* Ergo validum erit etiam Matrimonium; Ad huius enim valorem sufficit ea libertas, quæ est sufficiens in Voto.

Quarto: Quia, si aliquis Tertius Viro nobili, eam immunitatem à morte, simili conditione propositâ, obtulisset, fuisset vtique validum Matrimonium; Ergo validum etiam fuit, quamuis ea conditio ab ipso Iudice fuerit proposita; Metus enim ideo contractum irritat, quia tollit omnimodam libertatem consensus, vt de Matrimonio habetur *c. cum locum, de sponsal.* Hanc autem, non minus tollit, quando oritur ab ipso Contrahente, vel ab aliquo Tertio, quam quando oritur à Iudice; A quocumque enim inferatur, verè tunc propriè non infertur, sed potius aufertur, oblato medio ad malum euadendum. 11

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes in contrarium, respondetur; Ad primam; Virum nobilem, à nullo extrinseco fuisse coactum, sed à se ipso, suoque delicto; Iudex enim, metum non intulit, sed potius abstulit, eo medio illi ad mortem euadendam proposito; Coactio autem, quæ prouenit ab intrinseco, non est propriè coactio, nec tollit libertatem sufficientem ad Matrimonium, & quemcunque alium contractum. 12

Ad secundam respondetur; metum, præsertim ortum ab intrinseco, sicut non tollit consensum, nec voluntarium, aut liberum simpliciter, sed solùm secundum quid; ita non tollere consensum sufficientem ad valorem Matrimonij, & cuius- 13

cuiuscumque alterius contractus; ad horum enim valorem, ille consensus sufficit, qui satis est ad valorem voti; Votum autem, factum ex metu quantumuis graui, tempore ægritudinis, vel tempestatis, ab omnibus censetur validum.

COROLLARIA.

14 Colligitur ex dictis primò; Quamuis Iudex animum habuerit incutiendi Viro nobili metum ad Matrimonium ab eo extorquendum, si tamen ei hunc animum non significauit, adhuc Matrimonium fuisse validum; quia, cum Vir nobilis eum animum non cognouerit, eo metu ad Matrimonium celebrandum coactus non est, sed sua sponte illud, tanquam suæ incolumitatis medium, elegit.

15 Secundò: Matrimonium cum Concubinâ contractum metu mortis præsentaneæ, ex morbo, aut naufragio, aut inferno, esse validum, quia huiusmodi metus, non est ab vllo incussus ad Matrimonium extorquendum.

Tertiò: Contractum à detruso in carcerem celebrato, esse validum, si in Carcerem non sit detrusus ad ipsum contractum extorquendum. Quia, licet metus carceris grauis sit, cum tamen ad contractum extorquendum non sit incussus, contractum non inualidat. 16

Quartò: Si Medicus, lethali morbo oppresso mederi nolit, nisi eius Filiam in Vxorem ducat, aut alium contractum faciat, validum fore eum contractum, timore mortis ab Ægro celebratum. Quia timor mortis non est incussus à Medico, sed à morbo; Medicus autem solùm Matrimonium, vel contractum petit, tanquam sui laboris stipendium. 17

QVAESTIO XLIV.

An metus, ad actum aliquem extorquendum, iustè incussus, eius valorem impediat.

CASVS.

1 TITIVS, Vxori in adulterio deprehensæ, minatus est mortem, auctoritate Iudicis, infligendam, nisi Monasterium ingrederetur, ibique profiteretur, Vxor autem, mortis metu coacta, Monasterium ingressa est, ibique suo tempore, professionem emisit. Quæritur: Vtrum professio fuerit valida.

SVMMARIVM.

2 *Metus, ad actum extorquendum, iustè incussus, Professionem irritare videtur.*

8 *Vere tamen, non irritat.*

9 *Metus iustus, ab alio propriè non incutitur.*

10 *Sicut Ægro non incutitur à Medico.*

11 Oti-

11 *Oritur à proprio delicto.*
12 *Nec ad Professionem obligat absolutè.*
13 *Cum possit quis renuere.*
14 *Obligat solum sub conditione.*
15 *Nec ad hoc, per se, ordinatur.*
16 *Donatio, Latroni, ex metu facta, cur sit rescindenda.*
17 *Minæ iniustæ, Matrimonium irritant.*
18 *Pecunia metu, vt pretium extorta, retineri potest.*
20 *Metus iustus, non tollit voluntarium, saltem in causà.*
21 *Metus iustus, non est cadens in constantem Virum.*

RATIONES DVBITANDI.

2 IN Casu præcedenti, metus, à nullo fuerat incussus ad Matrimonium extorquendum, sed erat ortus à proprio delicto, quamuis falsò; eoque metu supposito, Matrimonium Viro nobili fuerat à Iudice oblatum, tanquam medium, ad mortem vitandam. At in præsenti, metus Vxori adulteræ incutitur à Marito, ad professionem ab eà extorquendam. Propterea, professio sic emissa, videtur fuisse inualida. *Philiarc. de off. Sacerd. p. 2. lib. 2. c. 8. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 2. ar. 1. Nauar. com. 4. de regul. num. 76.* & alijs.

3 Primò; Quia, videtur, metu mortis iniustè extorta; quamuis enim, ipsa timori causam dederit per suum delictum, ideoque metus fuerit iustus; delictum tamen, illam non obligabat ad professionem; Ergo nec ad illam obligari poterat per metum, ex tali delicto ortum; ideoque iniustè adhibitus est ille metus, ad professionem extorquendam.

Secundò; Quia nemo ad professionem, vel Matrimonium obligari potest ab alio, quàm à se ipso; hi enim status summam requirunt libertatem. Ergo Titius, ratione delicti, Vxorem obligare non poterat ad professionem; si enim hæc, iustè renuere poterat, ille iuste cogere non poterat; ideoque professio, ratione coactionis, & defectus plenæ libertatis, fuit inualida. 4

Tertiò: Quia delicti accusatio, ordinatur ad punitionem, non verò ad professionem. Ergo Titius, iniuste, accusationis minas adhibuit, ad professionem ab Vxore extorquendam; Vnde consequenter, professio sic extorta, fuit inualida. 5

Quartò: Quia, si quis, vt latebras latroni fugienti concedat, omnium bonorum suorum donationem ab illo extorqueat, iniustitiam committit, & talis donatio rescindi potest, quia illum cogit latebras emere plus iusto. Ergo multo maiorem iniustitiam committet, si extorqueat professionem; Tunc enim, pro latebrarum pretio, petit rem, quæ in infinitum illarum ualorem excedit. Sicut ergo alij contractus, ex tali metu initi, essent rescindendi, ita professio, erit irrita; Id enim, quod sufficit ad alios contractus rescindendos, sufficit ad irritandam professionem, cum hæc, semel valida, rescindi amplius non possit, sicut nec Matrimonium. 6

Quintò; Quia, *in c. veniens de spons.* Matrimonium cuiusdam Adolescentis, à parentibus cuiusdam puellæ, in lecto cum eà reperti, irritum iudicatum est, quia ab eis eam ducere coactus est, & tamen 7

metus

Digitized by Google

metus fuit iustus, cum ipse Adolescens fuerit in culpà. Ergo metus, quamuis iuste incussus, sufficit ad irritandum Matrimonium, & consequenter etiam professionem, cum eædem prorsus conditiones, ad vtriusque valorem requirantur.

RESOLVTIO.

8 Respondetur tamen; Professionem, ab Vxore Titij emissam; ex metu iuste ab illo incusso, ad eandem professionem extorquendam, fuisse validam. *Sanchez. lib. 4. matr. d. 15. num. 3. & lib. 4. sum. c. 3. num. 9. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 40. Nau. lib. 3. cons. tit. de regul. c. 27. nu. 3. Gutierez de iuram. p. 1. c. 57. num. 5. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 2. ar. 1. ad 1. Syluester v. metus quæst. 6. Henriq. lib. 11. matr. c. 9. Suarez tom. 3. de relig. lib. 6. c. 3. nu. 5.* & alij communiter.

9 Primò; Quia à Titio nullus Vxori metus proprie incussus est, sed potius, metu illi aliunde incusso ex proprio delicto, oblata est ei professio, in remedium timoris, & ab ipsa Vxore sponte electa est. Ergo nulla est ratio, cur valida non fuerit. Titius enim, metum non intulit, sed potius abstulit, oblatà professione tanquam medio ad pœnam delicto debitam euadendam.

10 Secundò: Quia, si infirmo grauiter ægrotanti minetur Medicus, se illi nolle mederi, nisi eius Filiam ducat in Vxorem, valet Matrimonium, vt dictum est; quia non Medicus infert metum, sed morbus; & Medicus solùm exigit Matrimonium, tanquam sui laboris stipendium, in quo ei iniuriam non facit; cum ex iustitia ei mederi non teneatur. Ergo valebit etiam professio, à Titij vxore delinquente emissa, metu iustæ pœnæ alias adulterio debitæ, & sibi iuste ab eo comminatæ; quia, non Titius metum intulit, sed delictum, & Titius solùm professionem petijt, tanquam mercedem, ac pretium, desistendi ab accusatione; nec ei in hoc iniuriam intulit, cum lege iustitiæ non teneretur, eam non accusare, eiusque punitionem non procurare; quidquid sit, an hoc sit pretium excedens, vel iustum.

Tertiò; Quia ideo Matrimonium, propter Medici minas, ab ægro cum eius filia contractum, est validum, quia metus, à quo æger mouetur ad contrahendum, censetur tunc potius oriri ab ægritudine intrinsecà, quam extrinsece à Medico incuti. Sed etiam metus, à quo Titij Vxor mota est, ad professionem emittendam, censetur potius ortus à delicto intrinseco, quàm extrinsece incussus à Titio; intra ipsam enim, erat iusta causa timendi, & radix, ac initium timoris, nempe delictum; Ergo etiam professio, à Titij Vxore, propter Titij minas emissa, fuit valida; metus enim ab intrinseco contractuum valorem non tollit. 11

Quartò: Quia Titius, minans Vxori punitionem, per Iudicem infligendam, nisi professionem emitteret, illam non obligauit ad aliquod malum, quod alias non esset debitum; Ergo nullam ei iniustitiam fecit, professionem extorquendo; non enim extorsit, malum aliquod aliàs indebitum inferendo. 12

OBIECTIO.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 AD rationes in contrarium respondetur: Ad primam; Titij Vxorem, nullo modo fuisse per metum obligatam ad professionem emittendam; potuit enim iuste renuere; sed professionem solùm ei fuisse oblatam tanquam medium, ad pœnam alias iam sibi ex delicto debitam, euadendam. In hoc autem, nulla potuit esse iniustitia; sicut Medicus nullam censetur iniustitiam committere, cum ab ægro exigit Matrimonium cum Filia, tanquam sui laboris stipendium.

14 Ad secundam resp. Titium Vxorem ad professionem non obligasse absolutè, sed solùm sub conditione, quod ipsa pœnam delicto debitam vellet euadere. Hoc autem non est propriè cogere; nam ipsa potius se ipsam coegit, vt pœnam euaderet.

15 Ad tertiam: Delicti accusationem, per se quidem ordinari ad punitionem, & non ad professionem; hinc tamen non rectè inferri, quod Titius, iniustitiam commiserit, professionem extorquendo, vt ab illâ desisteret; sic enim, non absolutè professionem extorsit, sed solùm sub conditione, quod ipsa vellet, illum desistere ab accusatione, sicque pœnam delicto debitam euadere.

16 Ad quartam; donationem ex metu à latrone factam, & similes contractus, non rescindi ratione metus, sed ratione enormis læsionis; quia in his Contractibus læsio in pretio, est læsio in substantia; quando autem hæc contingit in contractibus bonæ fidei, rescindi possunt contractus, vel ad æqualitatem reduci, vt docet *Sanch. lib. 4. matr. d. 6. num. 15.* At in professione læsio circa substantiam contingit solùm, quando est error circa Religionem; vt si putem, me vouere in Religione *Sancti Francisci*, & voueam in Religione *Sancti Augustini*. Sicut in Matrimonio, læsio circa substantiam contingit solùm, quando est error in persona, vel conditione seruili. In his ergo casibus est irrita professio, vel Matrimonium, sicut alij contractus sunt rescindendi. At quando læsio est in accidentalibus, sicut alij contractus non sunt rescindendi; ita professio, ac Matrimonium non sunt irrita.

Ad quintam respondetur; tale Matrimonium irritari, quia Parentes, delinquenti minati sunt, non accusationem, sed mortem, vel aliud damnum, propriâ auctoritate inferendum; quod damnum iniustè minati sunt, cum secundum Canones inferre non possent. 17

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Eum, qui à delinquente centum aureos extorsit, vt eum absconderet; illos retinere posse; quia, cum illos petierit, & obtinuerit, tanquam pretium occultationis, ad quam non tenebatur, iustè petijt, ac obtinuit. 18

Secundò: Eum, qui delinquenti, sine animo, malum illud inferendi, minatus est accusationem, nisi daret centum, eos posse retinere. Quia, dum pretium petijt, ne accusaret, illud petijt, non solùm, ne accusaret, sed ne posset accusare, etiam si vellet; Ad hoc autem nihil refert, quod animum accusandi habuerit, vel non habuerit. 19

Tertiò;

20 Tertiò: Matrimonium, ex metu iuste ad illud extorquendum incusso, esse validum, quia est omnino voluntarium; si enim iuste quis infert tibi metum, iam tu, per tuum delictum liberè positum causa illius es. Ergo Matrimonium, iam non est tibi inuoluntarium; saltem enim in causâ fuit omnino voluntarium, ac liberum.

Quartò: Metum iustum non esse me- 21 tum cadentem in constantem Virum; quia metus iustus est metus mali, quod delinquens sibi infert per delictum. Hic autem non cadit in Virum constantem, nec virtute illius, delinquens dici potest coactus, vt constat *ex l. si mulier, 21. in princ. ff. de eo, quod metus causa.*

QVÆSTIO XLV.

An metus, ad extorquendum actum, iniustè incussus, eius valorem impediat.

C A S V S.

1 VIR quidam nobilis, sed facinorosus, per Sicarium, petijt à Titio, vt domum quandam ei venderet, cum alias occisurus, nisi venderet. Titius uerò, quia hominem nouerat, metu compulsus, eam vendidit, pretio quidem iusto, sed infimo. Quæritur: Vtrum Venditio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 *Metus, à Sicariò, ad venditionem extorquendam incussus, eam reddere videtur nullam.*

5 *Sicut etiam promissionem Latroni factam.*

6 *Et Votum.*

7 *Eam tamen, iure natura non irritat.*

8 *Cum detur adhuc consensus sufficienter voluntarius.*

9 *Nec minus liber, quàm dum oritur ex metu iusto.*

10 *Nec ratio iniuria illam irritat.*

11 *Sicut nec dolus, contractum.*

12 *Nec ipse metus, Sacramenti susceptionem.*

13 *Iniuria non sufficit ad eam iure natura irritandam.*

14 *Sicut nec ad irritandam pecunia donationem, factam latroni.*

15 *Nec promissionem, eidem ex metu factam.*

16 *Vota, ex Ecclesia solùm consuetudine, sunt irrita.*

17 *Per contractum metu iniusto celebratum transfertur dominium.*

18 *Est etiam iure positiuo validus.*

19 *Est tamen rescindendus.*

20 *Si metus sit iustus, non est rescindendus.*

RATIONES DVBITANDI.

2 Metus Adulteræ, à Viro, ad professionem extorquendam, incussus non erat grauis, nec cadens in constantem virum, quia iustè erat incussus; vt patet ex dictis, *Quæst. præced.* At metus, Titio, per Sicarium, à Viro facinoroso incussus, grauis est, & Titio Iniuriosus. Ideoque videtur sufficiens ad reddendam venditionem inualidam. Ita *Molina tom. 2. d. 326. Sotus lib. 8. quæst. 1. ar. 7. ad 3. Clau. reg. lib. 2. c. 2. nu. 10. Salas 1. 2. tract. 3. d. 2 s. 4. nu. 8.*

3 Primò: Quia Contractus, per iniuriam celebratus, ipso iure naturæ, videtur irritus. Tum quia hæc videtur esse pœna, iniuriæ proportionata. Tum, quia æquum non est, vt, qui metu iniusto iniuriam intulit, commodum reportet ex suo delicto; reportaret autem, si contractus sic celebratus, esset validus. Tum denique, quia iniuria illa, omnino est compensanda, nec alius eam compensandi modus apparet, quam per contractus irritationem; sed venditio, fuit per iniuriam extorta; Titius enim ius habebat, ne iniustis minis ad eam cogeretur. Ergo videtur fuisse ipso iure naturæ irrita.

4 Secundò: Quia, si venditio illa esset valida, sequeretur, quod, quando Latrones à Peregrinis, metu mortis incusso, pecunias extorquent, earum pecuniarum donatio à Peregrinis facta, esset valida, ipsique Latrones verum earum dominium acquirerent, nec ad restitutionem tenerentur. Consequens autem, est contra communem omnium sensum; omnes enim tenent, per talem metum acquisita, esse restituenda. Ergo signum est, iniuriam metus iniustè incussi contractus, iure ipso naturæ, reddere irritos.

Tertiò: Quia, si quis Latroni, metu mortis incusso, petenti pecuniam promittat, eam deinde soluere non tenetur; non enim videtur habuisse voluntatem sufficientem ad valide promittendum, cum promissio debeat esse gratuita, ac liberalis; illa verò fuerit coacta; vnde etiam solutio vsurarum, ipso iure naturæ est irrita, quia deest voluntas liberalis, ad eius valorem necessaria. Ergo promissio, metu mortis, iniuste extorta, irrita est; Idem autem prorsus dicendum est de domus venditione, facta à Titio, cum eadem omnino sit ratio. 5

Quartò: Quia, in omnium sententiâ, Vota simplicia; vt, peregrinationis Lauretanæ; eleemosynæ, & alia similia metu extorta, ipso iure naturæ irrita sunt; nullum enim extat ius positiuum, illa irritans. Ergo idem dicendum est etiam, de alijs promissionibus, ac contractibus, & consequenter etiam de venditione, metu mortis, iniuste extorta. 6

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; Venditionem, metu mortis, à Titio factam, fuisse, iure naturæ, validam; sed rescindendam. *Sanch. lib. 4. matr. d. 8. num. 4. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 36. Henriq. lib. 11. matr. c. 4. num. 4. Bonac. de matr. quæst. 3. p. 8. num. 8. Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 6. & 13. Vasq. 1. 2. d. 27. in fine. Nau. c. 22. sum. num. 50. Suarez tom. 3. de relig. lib. 6. c. 5. num. 8. Syluester v metus quæst.* 8. & alij apud istos. 7

Primò: Quia, non obstante iniuriâ, per metum illatâ, datur quidquid ad venditionis 8

ditionis valorem neceſſariò requiritur; ad valorem enim alicuius contractus, requiritur ſolùm iuſtus titulus, & voluntarius conſenſus. Sed metus, ſiue iuſte, ſiue iniuſte incuſſus, non tollit voluntarium abſolute; ſicut enim, qui ad euitandum naufragium, merces proijcit, illas voluntarie proijcit; ita, qui latroni petenti, dat pecunias ad vitandam mortem, illas voluntariè dat; neque excludit titulum dati, & accepti; donati, & promiſſi; Ergo non tollit contractus valorem; ideoque venditio, ſimili metu facta, iure naturæ, fuit valida.

9 Secundò: Quia, non minus eſt libera voluntas, metu iniuſto coacta, quam iuſto; In vtroque enim caſu, voluntas æquè non vult abſolutè, ſed ſolùm ad illud periculum euitandum; nam æquè ad vitandum ſolùm mortis periculum, & proijcit quis merces in mare, & dat pecunias latroni, alias nec merces proiecturus, nec pecunias daturus. Sed voluntas metu iuſto, vel ab intrinſeco coacta, habet libertatem ſufficientem ad valorem contractus, vt dictum eſt; Vere enim eſt ſimpliciter libera. Ergo etiam coacta metu iniuſto, erit libera ſufficienter; ideoque ex hoc capite, venditio non potuit eſſe nulla.

10 Tertiò: Quia, ſi venditio, metu illo extorta, eſſet irrita; vel eſſet irrita, ratione iniuriæ, vel ratione defectus libertatis ſufficientis. Ex neutro autem capite, eſt irrita; vtraque enim hæc ratio, æque reperitur in contractu celebrato, ex metu leui, qui tamen eſt validus; Nam, ſi Auarus, metu amittendæ pecuniæ, iniuſte ſibi incuſſo, cogatur inire contractum locationis, vel mutui; In metu iſto, inuenitur ratio iniuriæ, ad reſtitutionem obligans, & metus iſte, fortius Auarum priuat libertate, quam Peregrinum, metus vulnerum, illi à latronibus comminatorum. Sicut ergo metus leuis iniuſtus, contractum ab Auaro celebratum non irritat; ita metus grauis, quamuis iniuſtus, venditionem, à Titio factam non irritabit.

Quartò: Quia contractus, cui dolus cauſam dedit, non eſt, iure naturæ, irritus; Matrimonium enim contractum ex errore, quo quis putabat; fœminam eſſe nobilem, vel diuitem, cum tamen eſſet ignobilis, & pauper, eſt validum. Sed in iure, metus æquiparatur dolo; *l. ſi dolo. ff. de inut. ſtipul. & c. cum contingat. de iure iur. & c. 2. de pactis, in 6.* Ergo etiam contractus, cui metus cauſam dedit, non erit iure naturæ irritus, ſed validus. Vnde conſequenter, valida fuit venditio, à Titio metu facta. 11

Quintò; Quia, ad Sacramentorum valorem, requiritur voluntas, & intentio ſuſcipientis; & tamen voluntas, etiam metu graui coacta, in adultis ſufficit ad valorem baptiſmi; *ex c. maiores. de baptiſmo. & c. Iudæis: d 45.* Similiter ad valorem iuramenti requiritur libertas; & tamen iuramentum, etiam metu graui extortum, obligat. *ex c. verum, & c. ſi verò. de iureiur.* Ergo ſimiliter, quamuis ad valorem contractus, requiratur libertas; ſufficiet libertas, quæ ſtare poteſt ſimul cum coactione, ex metu graui. 12

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obſtant rationes in contrarium: Nam ad primam, negatur minor; 13

minor; Neque enim iniuria sufficit ad contractum irritandum, neque per ipsius annullationem resarcitur; nam, si quis metu baptizari cogatur, iniuriam patitur, & tamen hæc non resarcitur per irritationem baptismi; Et, si quis, fide data de Matrimonio, Virginem defloret, & postea aliam ducat, iniuria grauissima priori illata non resarcitur per irritationem Matrimonij cum posteriori. Sufficienter ergo resarcitur iniuria per hoc, quod contractus factus rescindatur, & res in suum pristinum statum restituantur; sicque sufficienter punitur iniuria; neque qui illam intulit, vllum ex eâ commodum reportat, cum rescindere teneatur contractum, & res in pristinum statum restituere.

14 Ad secundam respondetur: Donationem illam à Latronibus metu extortam, attento iure naturæ fuisse validam, & dominium transtulisse. Hinc tamen non sequitur, quod Latrones ad restitutionem non teneantur; Nam, cum, ratione iniuriæ, teneantur, res in suum pristinum statum restituere, & donationem rescindere, consequenter tenentur sic accepta restituere.

15 Ad tertiam respondetur; Eum, qui Latroni pecuniam promisit, ex vi promissionis, teneri eam tradere; licet ratione iniuriæ, deinde excusetur; potest enim aliquis simul ex vno capite esse obligatus ad aliquid faciendum, & ex alio deobligatus. Nam potest quis alicui debere centum, ratione contractus, & simul ratione iniuriæ sibi ab eo illatæ, sibi debitum retinere, donec alter debitam satisfactionem exhibeat; & si alter debitum petat, repelli poterit, exceptione iniuriæ. Similiter ergo, qui latroni pecuniam promisit, illam ex vi promissionis dare tenetur; ratione tamen iniuriæ, illam negare potest, & petentem iniuriæ exceptione repellere. Promissio autem, & donatio, vt sit valida, debet quidem esse liberalis, hoc est, nullo pretio recepto, non tamen requiritur, vt sit omnino libera.

Ad quartam respondetur; Vota simplicia, per metum extorta, esse irrita, 16
non iure naturæ, nec iure positiuo scripto, sed traditione, & Ecclesiæ consuetudine, vim legis obtinente, sicut hoc etiam modo sunt irrita Matrimonium metu contractum, & Matrimonium fidelis cum infideli.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Contra- 17
ctus, metu etiam iniusto celebratos, esse validos, per eosque transferri dominium; quia per eos requiritur titulus, & interuenit traditio, quæ duo sufficiunt ad dominium transferendum.

Secundò: Contractus metu celebratos 18
esse validos non solùm iure naturæ, sed etiam iure positiuo; *in c. enim Abbas. de his quæ vi:* renunciatio facta per metum debet in irritum revocari. Ergo signum est, esse validam; quod enim irritum est, non indiget, vt in irritum reuocetur; *&* *in c. ad audientiam. de his quæ vi:* Quæ vi metusque causa fiunt, carere debent robore firmitatis, rescindi enim possunt, & debent. & *in l. vlt. C. de his quæ vi.* dicitur; Venditiones, donationes, transactiones quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari. Ergo erant aliquo modo valida, ac iuris remedio infirmandæ.

Tertiò:

19 Tertiò: Contractus metu iniusto celebratos, esse rescindendos, siue metus ab altero Contrahente incussus fuerit, siue ab aliquo tertio. Tum quia, res illa, per contractum metu initum acquisita, ad quemcumque possessorem transit eo vitio affecta, vt habetur expresse *l. si cum exceptione. 14. §. in hac actione. ff. de eo quod met. caus.* Tum quia metum passus, ob iniuriam sibi illatam, habet ius rescindendi contractum factum; habet enim ius, vt sibi detur satisfactio, & iniuria facta reparetur; Hæc autem aliâ via reparari non potest, quam contractum factum rescindendo, & res in suum pristinum statum restituendo.

Quartò: Contractus, metu iusto celebratos, nullo modo esse irritandos, quia contractus metu iniusto initi rescindendi sunt, solùm ratione iniuriæ, metum passo illatæ; hæc autem omnino cessat, quando metus est iustè illatus. 20

QVAESTIO XLVI.

An metus, ad extorquendum actum, iniustè incussus, eius valorem, iure positiuo, impediat.

CASVS.

1 TITIVS, vnicum beneficium, quod habebat, graui metu compulsus, renunciauerat. Volens autem ad Sacros Ordines promoueri, nec habens patrimonium, putansque, renunciationem illam, metu factam, non tenere; ad titulum illius Beneficii promoueri voluit. Quæritur: an potuerit.

SVMMARIVM.

2 *Beneficii resignatio, metu extorta, iure saltem positiuo videtur irrita.*
5 *Sicut est irrita electio ad beneficium.*
6 *Qui actus, metu extorti, à iure irritentur.*
8 *Huiusmodi resignatio non est irrita, sed irritanda.*
9 *Sicut nec iuramentum, simili metu factum.*
10 *A iure solùm præcipitur irritanda.*
11 *Si addatur incarceratio, à iure irritatur.*
12 *Rescissio renunciationis, est tacita beneficii collatio.*
13 *Etiam electio metu extorta specialiter à iure irritatur.*
14 *Resignans, ante rescissionem, fructus percipere non potest.*
15 *Nec officium recitare tenetur.*
16 *Et si beneficium possideat, sine titulo possidet.*

RATIONES DVBITANDI.

POsito, quod actus, metu etiam iniusto, extortus; neque ex defectu consensus, neque ratione iniuriæ, iure naturæ 2

sit

fit inualidus. Quæritur, an saltem ratione iniuriæ sit inualidus, iure positiuo. Videtur enim esse; & consequenter Titium, ad titulum beneficii, ex metu, renunciati, promoueri potuisse. Ita *Basil. de Leon. lib. 4. c. 8. num. 16. & Nau. in c. accepta de rest. spol. oppos. 5. nu. 5.* ait se longo tempore eam docuisse.

3 Primò: quia renunciatio illa, cum metu facta fuerit, videtur ipso iure fuisse irrita; in Clementina enim: *multorum. 2. de pœnis.* decernitur beneficiorum resignationes, modo supradicto extortas, licet à Resignantium Prælatis receptæ, aut ratæ habitæ fuerint, nullius omnino esse firmitatis. Idemque videtur colligi *ex c. Abbas: de his quæ vi.* Si autem resignatio fuit inualida, iam Titius retinet titulum beneficij, vnde ad ipsum ordinari potest.

4 Secundò; Quia, qui renunciat Ecclesiam ex metu, restituitur ad illam sine noua collatione; vt constat *ex c. ad aures. de his quæ vi.* Ergo signum est, per talem beneficij renunciationem, titulum non amisisse; *& in c. ad audientiam.* dicitur; beneficij renunciationem metu factam, firmitatis robore carere debere. Cùm ergo beneficii resignatio, metu graui fuerit à Titio facta, ipso iure irrita fuit, ac proinde Titius, titulum beneficij adhuc retinet, ad quem propterea ordinari potuit.

5 Tertiò: Quia electio ad beneficium, metu facta, ipso iure, est irrita; Ergo idem dicendum est de beneficij resignatione; eadem enim est ratio.

NOTABILE.

Aduertendum est. Ius positiuum, non omnes actus, aut contractus, metu iniusto extortos generaliter ipso facto irritasse, sed solùm aliquos. Hi autem sunt. Primò: Matrimonium, *ex c. veniens 2. de spons. & c. 2. de eo, qui duxit in Matrim. c. requisiuit. & cap. gemma; de sponsal.* Secundò: Sponsalia: *ex c. literis; de Sponsal. Impub.* Tertiò: Professio Religiosa, *ex c. perlatum. de his quæ vi.* quod ad quodlibet Votum extenditur. Quartò: Absolutio à Censuris; *ex c. vni: de his, quæ vi. in 6.* Quintò: Rerum Ecclesiæ promissio, vel traditio; *ex c. peruenit. de iureiur.* Sextò: Testes coacti, in testamento adhibiti. *L. qui testam. §. vlt. ff. de testam.* Septimò: Denique promissio, vel obligatio, facta in gratiam illius, qui aliquem metu graui in carcerem conjecit, vel detinet. *L. qui in carcerem. ff. de eo quod met. causa.* reliquos tamen omnes, decernit esse irritandos; *in L. vlt. C. de his, quæ vi, & L. si cum except. 14. §. in hac actione. ff. de eo, quod metus causa;* vt sic saltem reparetur iniuria, dum res in pristinum statum restituuntur. Hoc posito, 6

RESOLVTIO.

Respondetur, Titium ad titulum beneficij promoueri non potuisse; *Nau. loco cit. num. 7. Azor. lib. 1. cap. 11. quæst. 9. Reginald. tom. 2. lib. 3. c. 23. f. 2. n. 333. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 37.* & alij apud istos. 7

Primò:

8 Primò: Quia beneficij reſignatio quamuis metu facta; non fuit tamen ipſo iure irrita, ſed solùm irritanda; ſicut omnia alia geſta per metum; hic enim caſus de beneficii renunciatione non inuenitur in iure ab hac regula exceptus ſicut inueniuntur Sponſalia, Matrimonium, Profeſſio religioſa, & alii ſimiles actus. Si autem renunciatio fuit valida, donec reſcinderetur; ante reſciſſionem, Titius, ad titulum beneficii promoueri non potuit; illum enim iam non habebat, ſed per reſignationem amiſerat.

9 Secundò: Quia iuramentum metu extortum, quamuis valeat: *ex c. verum. de iureiur.* ſi tamen apponatur actui nullo, & à iure reprobato, non valet *ex c. cum contingat de iureiur. c. quamuis pactum. de pactis in 6.* & alibi. Sed iuramentum, de beneficii renunciatione metu factum, valet, ſicut etiam iuramentum de beneficio renunciato non repetendo; *ex c. ſi verò de iureiur.* Ergo ſignum eſt, quod renunciatio illa valida fuit.

10 Tertiò: Quia, nullibi in iure beneficij reſignatio inuenitur irritata, ſed ſolùm irritanda; *in c. enim ad aures,* non dicitur; renunciationem illam non valere, ſed ſolum eum, qui renunciauit, eidem Eccleſiæ eſſe præficiendum; vbi non indicatur, non debere præfici, ſine nouâ collatione; nam ipſamet reſtitutio, eſt tacita beneficij collatio. Similiter *in c. ad audientiam:* ſolùm dicitur; renunciationem metu factam, carere debere robore firmitatis. Hæc autem verba optimè intelligi poſſunt de reſciſſione per ſententiam facienda. Denique caſus *in Clementina: multorum. de pœnis;* eſt ſpecialis; erat enim ibi ſermo de quodam, qui à Domino ſæculari, captus fuerat, & detentus, donec beneficium renunciaret; cuius renunciationem decernit Pontifex, eſſe irritam, inducens nouum ius pro illâ, non verò vniuerſaliter declarans, beneficiorum reſignationes metu extortas, eſſe irritas. Decretum autem pro caſu ſpeciali, ad alios caſus extendi non debet.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium facilè reſpondetur. Ad primam, patet diſparitas. Caſus enim illius Clementinæ eſt ſpecialis, & propterea ad alias reſignationes extendi non debet; vnde illæ ſolum reſignationes, quæ per metum & incarcerationem, ac detentionem iniuſtam, factæ fuerint, nullæ erunt; aliæ verò per metum, ſine incarceratione, extortæ, iuxta regulam generalem, erunt validæ, ſed irritandæ. 11

Ad ſecundam: ex tertia probatione, patet reſponſio; Poterit enim quis ad priſtinum beneficium redire, reſciſſa renunciatione prius facta, abſque noua illius collatione, quia illa reſciſſio, & beneficii reſtitutio, eſt tacita beneficij collatio; ſicut, qui, cum impedimento, & ſine titulo canonico, beneficium obtinuit, obtenta deinde impedimenti diſpenſatione, ſiue nouâ collatione, beneficium retinere poteſt, quia diſpenſatio illa, cenſetur eſſe tacita eiuſdem beneficij collatio. 12

Ad tertiam negatur conſequentia; Nam, cum ille etiam ſit caſus particularis, extendi ad alios non debet; nec regulam generalem euertere. Adde, quod 13

metus,

metus, in electione, magis publicæ vtilitati repugnat, quam in renunciatione, & ideo Pontifex voluit, vt in electione maior requiratur libertas. Ita *Nauar. in c. accepta. opposit. 5. num. 1. de rest. spol. & num. 21.*

COROLLARIA.

14 Colligitur ex dictis primò; Antequam, per Iudicem, fiat resignationis irritatio, & restitutio in integrum, renunciantem non posse licitè beneficium ita renunciatum tenere, nec in eo ministrare, aut fructus ex illo percipere, quia titulum per renunciationem amisit, & beneficium sine titulo canonico licitè retineri non potest, *c. 1. de reg. iur. in 6.*

Secundò; Sic renunciantem non teneri amplius, post renunciationem, & ante rescissionem, ad horas canonicas, sed eum, cui ille beneficium renunciauit; quia hic, & non ille, absolutè habet beneficij titulum, ac beneficium. 15

Tertiò; Si renuncians, remaneat in beneficij possessione, per triennium, non iuuari decreto de pacificis possessoribus; quia possedit sine titulo. 16

QVÆSTIO XLVII.

An coactio ad actum, cum libertate ad loci, vel personæ electionem, eius valorem impediat.

CASVS.

1 TITIVS, à Principe vocatus, precibus priùs, deinde etiam minis, vnam ex Filiabus Sempronij, quamcumque vellet, ducere coactus est; ille verò duxit Rachelem, Quæritur; Vtrum Matrimonium illud fuerit validum.

SVMMARIVM.

2 *Ad Matrimonii valorem sufficere videtur libertas solùm quo ad circumstantias.*
4 *Sicut sufficit ad electionem.*
5 *Verè tamen est inualidum.*
6 *Quia est omnino coactum.*
7 *Ex eoque infelices exitus timeri possunt.*
8 *Ad matrimonij valorem, requiritur libertas circa statum Matrimonialem.*
10 *Ad electionem obligari quis potest à lege; secus ad Matrimonium.*
11 *Ad Matrimonij, ac Professionis valorem, requiritur omnimoda libertas quo ad statum.*

RATIONES DVBITANDI.

QVoniam, inter actus, qui à Iure declarantur inualidi, cum metu iniusto, sunt extorti, ponitur contractus Matrimonij, Quæritur; an, vt sit irritus, 2

requi-

requiratur omnimoda coactio, non solùm quo ad actus substantiam, sed etiam quo ad eius circunstantias; An verò sufficiat coactio ad ipsum actum, cum libertate ad circunstantias. Aliqui enim existimarunt, requiri omnimodam coactionem; Ideoque Matrimonium à Titio cum Rachele contractum, fuisse validum. Ita *Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 11.* & alij, quos refert *Couaru. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 8.*

3 Primò; Quia, non videtur vllo modo fuisse coactum, sed omnino liberum, ac voluntarium; nulla enim coactio, facta est circa electionem illius fœminæ, esto fuerit facta circa electionem absolutè. Ergo Matrimonium, quamuis ea coactione extortum, validum tamen fuit; quia fuit plenè liberum.

4 Secundò; Quia, si quis, Ecclesiæ regimen assumere cogatur, relicta sibi facultate eligendi quamcumque Ecclesiam voluerit, & vnam eligat, electio illa valida est; sicut valeret electio, si electores non certam personam, sed aliquam ex certis, in Ecclesiæ alicuius regimen eligere cogerentur. Ergo similiter erit validum Matrimonium si quis, non certam personam, sed solùm vnam ex certis, assumere cogatur; tunc enim substantia electionis non videtur coacta, sed libera; nec ad electionem minor libertas requiritur, quam ad Matrimonium, vt constat *ex c. 3. §. cæterum, de elect. in 6.*

RESOLVTIO.

5 Respondetur tamen, Matrimonium illud fuisse inualidum. Ita *Sanch. lib. 4. matr. d. 12. n. 20. Salas 1. 2. tract. 3. d. 3. s. 1. nu. 27. Rebell. p. 2. lib. 2. quæst. 11. s. 1. num. 11. Basilius de Leon. lib. 4. c. 14. num. 14.* & alij apud istos.

Primò, Quia Matrimonium illud, verè ac propriè fuit coactum, Titius enim, ita Matrimonium, ex metu, assumpsit, vt illud, in sua libertate relictus non assumpsisset. Ergo huiusmodi Matrimonium comprehendi debet sub decreto Matrimonia coacta irritante. Verè enim simpliciter est coactum. 6

Secundò. Quia non minus ex hoc, quàm ex quolibet alio Matrimonio coacto, infelices exitus timeri possunt, cum enim Titius, contra suam voluntatem, vnam ex filiabus Sempronij in Vxorem eligere sit coactus, de infelici exitu prudenter timeri potest. Hæc autem fuit ratio Matrimonia coacta irritandi. 7

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes in contrarium, Respondetur, ad primam, non sufficere ad Matrimonij libertatem, huius, vel illius personæ electionem, sed requiri, vt electio ipsius status Matrimonialis, omnino libera sit, & non coacta, alioquin Matrimonium dici non potest absolutè liberum, sed coactum & liberum solùm respectiuè. Libertas autem respectiua, cum non sit plena, ad Matrimonij valorem non sufficit. 8

Ad secundam respondetur primò. Si electio coacta *ex c. 3. §. cæterum: de elect. in 6.* irrita esset: sicut *ex c. cum locum. de sponsal.* est irritum Matrimonium metu contractum: eodem modo fore irritam electionem, in quà daretur optio eli- 9

eligendi vnam ex determinatis personis vel Ecclesijs, sed ad ipsam electionem daretur coactio, quia iam electio illa, absolutè esset coacta, & libera solùm respectiuè, ideoque non plenè, prout ad electionem requireretur.

10 Respondetur secundò: Disparitatem esse inter Matrimonium, ac electionem, quia ad electionem faciendam inter duos obligari quis, vel à lege, vel à Superiore potest. At ad Matrimonium, nemo vlla lege obligari potest, nisi ipse prius, ex sua voluntate se obliget.

COROLLARIVM.

Colligitur ex dictis, ad valorem Matrimonij, ac professionis religiosæ, requiri à iure plenam, ac omnimodam libertatem, non solùm circa electionem personæ, vel Religionis, sed etiam circa electionem ipsius status, cum enim sint status immutabiles, & semel assumpti, relinqui amplius non possint, nisi omnino liberè assumerentur, infelices exitus timeri meritò possent. 11

QVAESTIO XLVIII.

An coactio, iusta secundum allegata, & probata, actus valorem impediat.

CASVS.

1 RACHEL, post contracta cum Titio sponsalia, cum alio Viro fornicata fuerat; Titius de hoc certior factus, eam ducere amplius nolebat. Verùm, quia Sponsæ fornicationem probare non potuit, à Iudice, sub pœnà excommunicationis, eam ducere coactus est, Quæritur; Vtrum Matrimonium illud sit validum.

SVMMARIVM.

3 *Coactio formaliter iusta, Matrimonij valori obstare non videtur.*

7 *Vere tamen obstat.*

8 *Est enim iniusta ex parte coactionem patientis.*

9 *Vt obstet, satis est coactio materialiter iniusta.*

10 *Per hanc, coactus, sibi metum nullatenus infert.*

11 *Neque hac coactio, locum habet in Foro Conscientia.*

12 *Esto, sit iusta, ex parte Iudicis metum inferentis.*

13 *Et à Iure præcipiatur.*

14 *Vnde oriatur tunc nullitas Matrimonij.*

15 *Coactio, vt Matrimonium non irritet, debet esse materialiter & formaliter iusta.*

RATIONES DUBITANDI.

Cum Matrimonium metu, ad id, iniustè incusso, contractum, iure po- 2

sti-

fitiuo, sit irritum, vt dictum est; Oritur difficultas; an, vt sit irritum, sufficiat coactio, materialiter solùm, & à parte rei iniusta, licet formaliter, ac secundum allegata, & probata, sit iusta: vt contingit, in casu proposito; an verò requiratur, vt coactio, tam materialiter, quàm formaliter sit iniusta.

3 Aliqui *cum Sanch. lib. 4. de matr. d. 14. num. 9. Bonac. quæst. 3. de matr. p. 8. num. 14. & alijs*, putant, ad valorem sufficere, vt coactio, sit iusta formaliter, ac secundum allegata, & probata, licet materialiter sit iniusta; Ideoque Matrimonium, à Titio contractum esse validum.

4 Primò; Quia coactio facta à Iudice, fuit secundum allegata, & probata, & secundum iuris ordinem, formaliter iusta; coactio autem iusta, Matrimonij valorem non tollit, sicut nec cuiuscumque alterius contractus.

5 Secundò, Quia ideo Matrimonium coactum, est inualidum; quia à iure est reprobatum; stando enim in iure naturæ, esset validum, & de facto Matrimonium, metu graui inter infideles celebratum, est validum, quia infideles Ecclesiæ legibus non sunt subiecti, sed in hoc casu, a iure non reprobatur, nec reprobari potest, cum coactio præcipiatur; Ergo, in hoc casu, est validum.

6 Tertiò: Quia, si Iudex, quamuis iustè in re, iniustè tamen secundum allegata, & probata, Titium ad Matrimonium coegisset, Matrimonium, ratione iniuriæ formalis, esset nullum, Ergo è contra, cum coegerit iustè secundum allegata, & probata, quamuis iniustè materialiter, & in re; Matrimonium erit validum, Ius enim, à quo oritur Matrimonij irritatio, respicit solùm veritatem ac iustitiam, quæ habetur secundum allegata & probata, vnde hæc solùm dicitur iuridica.

RESOLUTIO.

Respondetur tamen, Matrimonium, ex Iudicis coactione iuridicà, à Titio contractum, probabilius esse inualidum. *Basil. de Leon. lib. 4. c. 19. nu. 11. Henriq. lib. 11. de matr. cap. 9. nu. 4. Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 6. Salas. 1. 2. tract. 3. d. 3. s. 1. nu. 27. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 30. Rebell. p. 2. de oblig. lib. 1. quæst. 5. num. 12.* & alij plures apud istos. 7

Primò, Quia, licet coactio illa, prout se tenet ex parte Iudicis, fuerit iusta; prout tamen se tenet ex parte Titij, eam coactionem patientis non fuit iusta, sed iniusta, cum ipse tali coactioni causam non dederit. Ergo ius irritans Matrimonium ex coactione iniustà, hunc casum non excludit: In irritatione enim, non tam attenditur iustitia coactionis ex parte inferentis, quam ex parte patientis, cum in istius gratiam, ac fauorem fuerit à iure statuta irritatio, non verò in fauorem inferentis. 8

Secundò, Quia, si Pater, Adolescenti cum Filia deprehenso mortem minaretur, nisi eam duceret in Vxorem, Matrimonium esset nullum. *ex cap. veniens. de sponsal.* quamuis Pater ex errore putaret, talem coactionem sibi esse licitam; quia scilicet in re, & respectu Adolescentis, esset iniusta. Sed etiam coactio facta à Iudice secundum allegata, & probata, licet esset iusta ex parte ipsius, in 9

re tamen, & ex parte Titij, erat iniusta; Ergo etiam Matrimonium à Titio contractum, fuit nullum.

10 Tertiò; Quia ad hoc, vt contractus metu initus, non sit rescindendus, necessariò requiritur, vt ipse metum patiens, vel per delictum, vel per ægritudinem, vel alio simili modo, sibi metum intulerit, vt constat *ex l. si mulier 21. in princ. ff. de eo, quod metus causa*; vbi, cum Mulier contra Dominum suum ingrata, timens, ob ingratitudinem, reducendam esse in seruitutem, ex hoc timore aliquid dedisset, eius donatio non reuocatur; quia ipsa sibi hunc metum intulit; sed Titius, dum à Iudice ad Matrimonium cogitur, iustè quidem secundum allegata, & probata, sed iniustè secundùm rem, nullo modo hunc metum sibi infert, cum nullo modo sit eius causa; Ergo hoc Matrimonium est irritum; sicut, si esset alius contractus, esset rescindendus.

11 Quartò; Quia coactio à Iudice facta fundatur in falsâ præsumptione; Illa autem, quæ fundantur in falsâ præsumptione, locum non habent in Foro conscientiæ, cum hoc Forum innitatur veritati: *c. tua c. is qui fidem: de sponsa.* Ergo hæc coactio, locum non habet in Foro conscientiæ; ideoque Matrimonium, in Foro conscientiæ, nullum est.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

12 NEque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim respondetur; Coactionem factam à Iudice, fuisse quidem iustam ex parte Iudicis inferentis sed iniustam ex parte Titij patientis; Hoc autem sufficit, vt Matrimonium, ipso iure, sit irritum; sicut est sufficiens, vt quilibet alius contractus, sit rescindendus.

Ad secundam respondetur; Quamuis coactio, à iure præcipiatur, non tamen propterea Matrimonium approbari, quia coactio illa fundatur in falsâ præsumptione, in quo casu, etiamsi, in Foro externo, approbaretur, non tamen approbaretur in Foro interno, quia Forum externum, & internum, conueniunt solùm; quando externum, non innititur falsæ præsumptioni. 13

Ad tertiam respondetur; Disparitatem esse: quia, si Iudex, iniustè cogat secundùm allegata, & approbata, iniuriam infert ei, quem cogit; quamuis enim in re, sit delinquens, quamdiu tamen eius delictum non probatur, ius habet, ne à Iudice damnetur tanquam reus; iniuria autem, obligat ad contractum rescindendum, vt res in integrum restituantur, & sic resarciatur iniuria. Cum ergo, in iis casibus, Matrimonium fit irritum, in quibus alij contractus sunt rescindendi, sequitur, in isto casu, Matrimonium esse nullum. At quando Iudex, iustè cogit secundùm allegata, & probata, sed iniustè in re, nullitas Matrimonij, non oritur ex iniuriâ illata ei, quem Iudex cogit, sed quia ille, qui cogitur, in re iniustitiam patitur propter falsam præsumptionem, cui Forum externum tunc innititur, Forum internum non conformatur externo; quando hoc innititur falsæ præsumptioni. 14

COROLLARIVM.

COlligitur ex dictis; Ad hoc vt coactio Matrimonij valorem non impediat, necessariò requiri, vt sit omnino 15

Digitized by Google

omnino iusta, non solùm formaliter, & iuridicè, sed etiam materialiter, & in re. Cum enim Matrimoninm debeat esse validum in conscientiæ Foro, quod falsæ præsumptioni non innititur, necessariò requiritur, vt coactio realiter, & secundùm rem ipsam, sit iusta: Cum verò ad Matrimonij valorem, à iure requiratur iustitia in coactione, requiritur etiam, ut coactio sit iusta formaliter; alia enim iustitia requiri à iure non potest, quam formalis, & iuridica.

QVAESTIO XLIX.

An Metus leuis, in Foro conscientiæ, contractum rescindat.

CASVS.

1 CVIVSDAM Viri Principis Vxor, cum, præter dotem, bona paraphernalia haberet satis ampla; ad instantiam Mariti, ex metu quodam reuerentiali erga illum, & vt iurgia cum illo, eiusque offensionem vitaret, pro illo fideiussit, alias non fideiussura. Quæritur; Vtrum ex illa fideiussione, in Foro conscientiæ, teneatur.

SVMMARIVM.

2 *Fideiussio, ex metu leui facta, in Foro conscientiæ obligare videtur.*
4 *Sicut obligat in Foro externo.*
5 *Et sicut Matrimonium ex simili metu initum.*
7 *Non obligat tamen, etiam si sit solemnis.*
8 *Ratione iniuriæ, quam metus etiam leuis includit.*
9 *Vnde Fideiubens, in suam libertatem est restituendus.*
10 *Vt contractus in Foro conscientiæ obligent, debent à iure approbari.*
11 *Forum internum, quando cum externo conueniat.*
13 *Matrimonij irritatio, oritur ex iure Ecclesiastico.*
14 *Cur Fideiubens habeat ius ad contractum rescindendum.*
15 *Pecunia, metu extorta vt pretium iustum, retineri potest.*
16 *Hæreditatis renunciatio, metu reuerentiali facta, est rescindenda.*
17 *Promissio, eodem metu facta, in conscientia non obligat.*
18 *Remissio debiti, ex desperatione illud recuperandi, debitorem non liberat.*
19 *Blanditiis acquisita, restitutioni obnoxia non sunt.*

Digitized by Google

RATIONES DVBITANDI.

2 QVamuis metus leuis, in Foro externo, ita parui fiat, vt ad rescindendum contractum, metu leui, quamuis iniustè incusso, celebratum, non concedatur actio, sicut conceditur, quando metus est grauis. Est tamen non leuis difficultas; an eodem modo parui fiat in Foro interno Conscientiæ; an verò metus, etiam leuis, sufficiat ad contractum, in eo rescindendum. Videtur enim, eodem modo parui fieri, sicut in Foro externo; & consequenter, Principis Vxorem, ex fideiussione, in Foro Conscientiæ, teneri; Ita *Azor. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *Medina c. de rest. quæst.* 3. *c.* 2. *nu.* 3. *Tabien. v. coactio, quæst.* 7. *num.* 8.

3 Primò; Quia fideiussio, quamuis fuerit facta ex metu, & non plenè libere, metus autem fuit leuis, non solùm iure naturæ, sed nec iure canonico, aut ciuili contractus rescindit, eo quod ab vtroque iure pro nihilo reputetur: *l. nec timorem* 7. *ff. de eo quod metus causa*; & detur actio ad contractus rescindendos solùm ob metum grauem, *ex c.* 1. *de his quæ vi*; ne detur occasio litium, sicut daretur, si ob metum etiam leuem daretur actio ad contractus rescindendos. Cum ergo fideiussio, facta fuerit solùm, ex metu leui, valida omnino fuit, nec rescindenda; ideoque obligat in conscientia.

4 Secundò; Quia Vxori, in Foro externo negaretur à iure actio ad talem contractum rescindendum, eo quod hæc concedatur solùm ob metum grauem, & metus Vxoris sit leuis, sed obligaretur ad contractum implendum; Ergo etiam, in foro conscientiæ, obligatur ad illum implendum; Forum enim internum, & externum, semper conformia sunt, quando externum non innititur falsæ præsumptioni.

Tertiò; Quia Matrimonium, metu 5 leui contractum, in foro conscientiæ, non irritatur; sicut irritatur, quando metus est grauis. Ergo alii contractus eodem metu irriti, in foro conscientiæ non infirmantur, ac rescinduntur; non minor enim libertas requiritur in Matrimonio, quam in aliis contractibus; Si ergo metus leuis valori Matrimonij non obstat, neque obstabit aliorum contractuum firmitati. Quare sicut fuisset validum Matrimonium metu illo celebratum, ita fuit valida fideiussio, ipsamque vxorem obligat ad illam implendam.

Quartò; Quia, si fideiussio, eo 6 metu facta, in foro conscientiæ rescindi posset, etiam rescindi posset in foro externo; Iam enim Vxor haberet ius illam rescindendi. Ergo, in Foro externo, illi iustè negari non posset actio ad illam rescindendam; alioquin forum externum cooperaretur iniuriæ, ab incutiente metum illi illatæ, aut illam continuaret. Cum ergo in iure negetur actio ad illam rescindendam, signum est, Vxorem non habere ius ad illam rescindendam, & consequenter fideiussionem obligare in conscientiâ.

RESOLUTIO.

REspondetur tamen; Vxorem, fide- 7 iussione illa sic facta, in foro conscientiæ non teneri, sed posse illam rescin-

ſcindere, quamuis omnes ſolemnitates ad illius valorem à iure requiſitæ, ſeruatæ eſſent. *Sanch. lib. 4. matr. diſ. 9. num. 14. Molina tom. 2. d. 167. in fine. Reginaldus tom. 2. lib. 25. c. 4. ſ. 1. n. 33. Leſſius lib. 2. cap. 17. d. 6. num. 46. Nau. c. 17. ſum. n. 30. & c. 22. num. 51. P. Nauar. lib. 3. de reſt. c. 1. d. 7. num. 332. Sotus in 4. d. 29. ar. 3.*

8 Primò; quia, cum Vxor fideiuſſionem fecerit, metu, quamuis leui coacta, per illam coactionem, iniuriam paſſa eſt, Ergo habet ius iniuriam illam à ſe repellendi, & conſequenter ab eo contractu recedendi, illumque reſcindendi, ſic enim ſolùm, & non alio modo iniuriam à ſe repellit.

9 Secundò; Quia Princeps, qui metu, quamuis leui, Vxorem ad fideiubendum coegit, iniuriam, ac iniuſtitiam ei intulit, cum ipſa haberet ius, ne ſic cogeretur; Ergo iniuſtitiam, ac iniuriam, quantum poteſt, reſarcire tenetur, & conſequenter res in priſtinum ſtatum reſtituere. Tunc autem ſolùm cenſetur, res in ſuum priſtinum ſtatum reſtituere, cum Vxorem in ſuam priſtinam libertatem reſtituit, conſtituendo illam in ſtatu, in quo omni metu depoſito, fideiuſſionem libere approbare poſſit, vel reprobare; quandiu enim in hoc ſtatu non ponitur, eius ius non manet reparatum, ſed ſemper læſum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 NEque obſtant rationes in contrarium. Nam ad primam, reſpondetur; Ex eo, quod ab vtroque iure negetur actio ad contractus metu leui celebratos, reſcindendos, non rectè inferri, quod contractus illi, in foro conſcientiæ, firmi ſint, ac obligatorij; Nam, etiam in venditione, quando deceptio eſt infra dimidium iuſti pretij, à iure ciuili negatur actio ad contractum reſcindendum, & tamen certum eſt, decipientem teneri tunc reſtituere. Vt ergo contractus alioqui inualidi, aut infirmi, in conſcientià obligent, requiritur, vt à iure poſitiuo approbentur, vt contingit in legibus præſcriptionis; non autem ſufficit, vt ſola actio fori externi denegetur; nam hæc à iure, plerumque denegatur ad vitandas lites, quæ alias facilè oriri poſſent, & tunc ius, tales contractus non tam approbat, quam permittit, propter bonum commune; ne ſcilicet Respublica, litibus perturbetur. Sicut ergo, quando in venditione interuenit læſio infra dimidium iuſti pretij, quia ius, quamuis actionem deneget, eam tamen venditionem non approbat, venditio, in foro conſcientiæ reſcindenda eſt, & decipiens tenetur reſtituere; ita, cum in fideiuſſione, aliiſque ſimilibus contractibus, interuenit coactio ex metu leui, quia ius, quamuis deneget actionem, tales tamen contractus non approbat; ideo contractus, illi, reſcindendi ſunt, in foro conſcientiæ, ratione iniuriæ, nec obligant.

Ad ſecundam reſpondetur; Forum externum, & internum eſſe conformia in ordine ad ea, quæ forum externum approbat, non verò in ordine ad ea, quæ non approbat, ſed ſolùm permittit, & ad quæ, ſolùm actionem denegat; quamuis in ordine ad hæc etiam dici poſſent conformia; Eo enim ipſo, 11

quod

quod forum externum, contractum aliquem non approbat, sed solùm permittit, censetur illum reputare tanquam malum, ac rescindendum, alioquin approbaret.

12 Ad tertiam respondetur primò; Negando antecedens; multi enim dicunt, Matrimonium, metu leui, celebratum, esse inualidum; Quia metus leuis, non minus aufert plenitudinem libertatis ad Matrimonium requisitam, quam metus grauis: quidquid tamen sit de hoc.

13 Respondetur secundò negando consequentiam; Rescissio enim aliorum contractuum, in foro conscientiæ, oritur ex iniustitiâ admissâ ab eo, qui metum intulit, quæ iniustitia, cum æquè inueniatur in metu leui, ac graui, hinc fit, vt vterque metus ad rescissionem sufficiat. At Matrimonii irritatio non oritur ex iniuriâ illata, sed ex iure Ecclesiastico, quod illud meritò irritauit, quando metus est grauis, non verò quando est leuis, quia subuenire voluit metum grauem patienti, eo quod fecerit, quod debuerit, eligendo ex duobus malis id, quod minus est. Subuenire autem noluit, quando metus est leuis, quia tunc metum passus, leuiter ad rem tam grauem motus est, sicut etiam ius ciuile, iustissimè fauet grauem metum patienti, metu leui contempto.

14 Ad quartam respondetur; Vxorem habere, in foro conscientiæ, ius ad rescissionem fideiussionis, quia habet ius, vt in pristinum statum libertatis restituatur, in quo fideiussionem illam libere approbare possit, vel reprobare; sicut, qui in venditione læsus est infra dimidium pretij iusti, ius habet, vel ad contractus rescissionem, vel ad pretium iustum. In foro autem externo non negatur hoc ius, nec reprobatur, sed solùm, propter bonum commune, & ad lites vitandas, negatur illi actio; in quo nulla est iniustitia, sicut nulla est iniustitia, quod etiam læso infra dimidium, negetur actio.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Potentem iustè aliquem accusare, si incusso illo accusationis timore, aliquid ab eo extorqueat; ne accuset, non teneri illud restituere, quia, cum iustè illum accusare posset, priuatur iure, & actione accusandi, quam habebat; quod, cum sit pretio æstimabile, iuste pro eo aliquid accipere potest, tanquam pretium. Hoc tamen proportionem habere debet cum iure, quo priuatur, quia ad iustitiam contractus requiritur necessario æqualitas, ac proportio inter pretium, ac rem, siue opus pretio æstimabile; *Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 45.* 15

Secundò; Quamuis renunciatio paternæ hæreditatis, facta à Filio metu reuerentiali Patris, in Foro externo, non rescindatur, eo quod metus iste, non sit grauis; In foro tamen conscientiæ, si ea renunciatio fiat, repugnante voluntate, ad petitionem Patris, cui non audet contradicere, & ne eum molestia afficiat; esse omnino rescindendam, & Patrem teneri, hæreditatem sic renunciatam restituere, quia metus iste, quamuis leuis, cum sit iniuriosus, & causa actus, in foro conscientiæ, ad eum rescindendum est sufficiens. Pater enim, cum sua auctoritate filii libertatem oppresserit, ex iustitiâ eam rela- 16

relaxare tenetur, ita ut filius eligere possit, quod ei placuerit; & si non faciat, iniuriam infert, & consequenter restituere tenetur quidquid per talem consensum inuoluntarium consecutus est. Quod si Pater eam hæreditatem nolit restituere, poterit filius occultè facere compensationem. *Nauar. in sum. c. 17. num. 152.*

17 Tertiò; Filium, qui ad instantiam Patris morientis, timens eius indignationem, & ne illum in eo articulo molestia afficeret, promisit, de suo quoddam eius debitum soluere, alias nullo modo promissurus, non teneri in foro conscientiæ illud debitum soluere, quia metu quasi coactus; ac voluntate repugnante, promisit; Promissio autem, sic facta, in foro conscientiæ, rescindi potest, nec obligat. *Sanch. lib. 3. matr. c. 9. num. 16.*

18 Quartò; Si aliquis suo debitori partem debiti remittat, eo quod desperet, se posse alio modo debitum recuperare, debitorem non esse tutum in conscientià, sed teneri partem debiti sibi condonatam restituere; quia ea remissio coactè, ac inuoluntariè, & repugnante voluntate, facta est, ob timorem conceptum iniustè toto debito carendi. Si tamen nulla interueniat fraus, vel culpa debitoris, sed verà eius inopià cognità, Creditor, spe solutionis destitutus, partem debiti remittat; tunc re vera voluntariè condonat, & debitor nihil restituere tenetur. Idemque dicendum est etiam, si tertia aliqua persona, cum Creditore tractans dicat: *Ego curabo, vt debitor tibi partem debiti soluat, si tu, liberali uoluntate, reliquum remiseris*; Nam si ille remittat, omnino voluntariè remittit, ac nullo modo coactè. *Sanch. num. 17.*

Quintò; Blanditijs extorta, restitutioni non esse obnoxia; Quia blanditiæ, nullo modo causant inuoluntarium; concupiscentia enim & amor, sunt potius causa, vt voluntas maiori conatu operetur. Neque obstat, quod amor, dicatur non minus excæcare, quam ebrietas. Nam hoc, intelligi debet solùm in ordine ad prudenter, & iuxta rectam rationem operandum, non verò in ordine ad operandum voluntariè, ac liberè. *Molina tom. 1. tract. 2. d. 94.* 19

QVAESTIO L.

An preces importunæ, in foro conscientiæ, contractum rescindant.

CASVS.

1 VIR quidam nobilis, dum transiret per viam, videns in quadam officinâ Pileum figuræ, ac materiæ nouæ, à se priùs non visæ, eum à Mercatore, alias amico, precibus importunis, tandem gratis extorsit. Quæritur. Vtrum illum retinere possit, an restituere teneatur.

SVMMARIVM.

4 Precibus importunis extorta, videntur retineri posse.
5 In Foro tamen Conscientiæ non possunt.
6 Preces importunæ, æquiparantur coactioni.
7 Et in iure, etiam metui.
8 Nec plenam libertatem relinquunt.
9 Et qui propter illas aliquid facit, cum repugnantiâ facit.
10 Quid requiratur, vt dicantur importunæ.
11 Cur preces Pauperum non sint importunæ.
12 Ludus, precibus importunis extortus, cur sit validus.
13 Timor reuerentialis, precibus importunis æquiualet.
14 Precibus importunis, legatum impediens, tenetur ad restitutionem.
15 Licentiæ sic à Superioribus extorta, non valent.

RATIONES DVBITANDI.

2 DVm agitur de metu, Quæri solet, an preces importunæ, illi æquivaleant in ordine ad actum vel irritandum, vel rescindendum. Videntur enim non æquivalere, sicque Virum nobilem, Pileum importunis precibus extortum retinere posse. Ita *P. Nauar. lib. 4. de rest. c. 5. d. 2. num. 27. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 9. num. 5. Rodriguez p. 1. sum. cap. 208. num. 3. Garzias lib. 2. de contr. c. 19.*

3 Primò, Quia preces importunæ non efficiunt inuoluntarium mixtum, siue secundùm quid, alioquin Pauperes, eleemosynam precibus importunis obtentam restituere tenerentur, quod tamen nemo asserit. Cum ergo Vir nobilis, precibus, quamuis importunis, Pileum, à Mercatore gratis obtinuerit, illum liberè, & sine vllâ coactione obtinuit: ideoque illum retinere potest, non minus, quàm per veram donationem obtenta.

4 Secundò: Quia trahens alium, solis precibus importunis, ac secluso omni metu, ad ludum, luctum deinde in ludo factum, restituere non tenetur, vt communiter asseritur. Ergo signum est, preces

preces importunas, non causare inuoluntarium mixtum, obligans ad restitutionem; ideoque Virum nobilem, Pileum similibus precibus obtentum, non teneri restituere.

RESOLVTIO.

5 RESpondetur tamen; Virum nobilem probabilius Pileum, precibus importunis extortum, in foro conscientiæ, retinere non posse; sed teneri illum restituere. *Sanch. lib.* 4. *matr. d.* 10. *num.* 4. *Nau. c.* 16 *sum. nu.* 17. *& lib.* 4. *cons. tit. de claud. despons. cap.* 5. *ad* 4. *num.* 4. *& ad* 7. *num.* 7 *Salon.* 2. 2. *quæst.* 62. *ar.* 2. *controu.* 5. *concl.* 3. *Gutierez lib.* 1. *c.* 37. *num.* 15. *Syluester, v. restit.* 2. & alij plures apud illos.

6 Primò; Quia preces importunæ, æquiparantur metui, ac coactioni. *Iudic.* enim 16. dicitur; fortissimum Samsonem, importunis Dalilæ precibus, coactum, detexisse veritatem. Ergo preces importunæ, vim habent oppressionis, ac vexationis, ac proinde metum incutiunt. Sed metus, & coactio leuis, in foro conscientiæ ad restitutionem obligant. Ergo etiam preces importunæ, obligant ad restitutionem; non minus enim, reddunt donationem, secundum quid, inuoluntariam, quam metus leuis.

7 Secundò; Quia, etiam in iure, preces importunæ, æquiparantur metui. *In extrau.* enim *Io.* 22. *de prabend.* dicitur: *& improbitas importuna petentium à nobis, & prædecessoribus nostris, non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur, c. fin. de rescript. in* 6. dicitur; *per ambitiosam importunitatem petentium, & l. eum.* 5. *C. de Apostat.* dicitur; *qui siue inuitum, siue suasione &c.* Vbi violentia, & importuna suasio, æquiparantur. Cum ergo preces importunæ, metui æquiparentur; sequitur, illas ad restitutionem obligare, sicut obligat metus.

Tertiò; Quia, vt contractus quicumque, rectè, & absque iniustitiâ celebretur, necessariò requiritur, vt ad illum libera vtriusque Contrahentis voluntas concurrat. Tum quia non est maior ratio, cur vna debeat esse perfectè libera, & non alia; Tum quia nemo iustè cogi potest ad se obligandum. Ergo, si altera voluntas, metu, quantumuis leui, cogatur, iniustè, ac cum iniuriâ cogetur, ideoque cogens, metu quocumque, quamuis leui, extorta restituere tenebitur. Sed etiam preces importunæ, habent vim eodem modo cogendi. Ergo ipsæ etiam ad restitutionem obligabunt. 8

Quartò; Quia, non minùs qui precibus importunis mouetur, ad aliquid donandum, donat inuoluntariè secundùm quid, & ad earum precum molestiam repellendam, aliàs nullo modo donaturus, quàm qui donat, metu leui coactus, ne Donatarium contristet, eiusque amicitiam, qua indiget, perdat. Sed donatio ista, rescindenda est, & obligat ad restitutionem; Ergo & illa, Vtraque enim æquè fit, cum voluntatis repugnantiâ, & cum nolitione conditionata, qua, si posset, non daret. 9

Preces tamen, vt ad restitutionem obligent, ita debent esse importunæ, vt causent inuoluntarium secundum quid. Quod tunc contingit, cum quis pro- 10

pter illas voluntate omnino repugnante & ad vehementem importunitatem repellendam, quasi coactus, aliquid facit, Qui enim sic operatur, censetur operari sine plenà libertate, & cum nolitione conditionata, quæ sufficit ad producendam obligationem restituendi, vt dictum est.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

11 AD rationes autem in contrarium, respondetur; ad primam. Preces pauperum importunas, regulariter non causare inuoluntarium secundùm quid, quia paruipenduntur, & qui dat eleemosynam, voluntariè dat, nec vult sibi fieri restitutionem, cum præsertim eleemosyna est paruæ quantitatis. Hinc tamen non sequitur, alias preces importunas, nunquam causare inuoluntarium secundum quid; experientia enim constat, aliquid aliquando dari propter illas, cum maximà repugnantia; hæc autem repugnantia, signum euidens est inuoluntarij secundùm quid; nihil enim est aliud, quam nolitio conditionata dandi illud, quod de facto datur.

12 Ad secundam respondetur; Esse disparem rationem inter ludum, & alios contractus; Nam ludus, quamuis sic extortus, sit inuoluntarius secundùm quid, eius tamen consensus, est sufficiens, vt contractus sit validus ex parte attrahentis, sicut est sufficiens, vt sit validus ex parte attracti. Et quamuis in alijs contractibus onersios, coactus rescissionem petere possit; in ludo tamen non potest, quia, cum sit contractus lucro ac iacturæ expositus, spes lucrandi, & periculum perdendi, vtrinque æqualia sunt; ideoque coactus, petere hic non potest quod dedit, reddendo quod accepit; quia nihil propriè dedit, & nihil accepit; hinc ergo fit, vt alium etiam minis attrahens ad ludendum lucrum restituere non teneatur, quia, ratione iniuriæ attractionis, nihil restituere tenetur, sed solùm pati pænam, si illi infligatur à Iudice, neque ratione lucri ex ludo acquisiti, quia fuit acquisitum per contractum omnino validum.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò: Quæ dicta sunt de precibus importunis, omnia à fortiori locum habere, in timore reuerentiali, quia hic, eodem modo, causat inuoluntarium secundùm quid, ex quo oritur obligatio restituendi. 13

Secundò: Impedientem Legatum precibus importunis, quæ causent inuoluntarium secundum quid, teneri ad restitutionem, quia, ratione iniuriæ illatæ Testatori, illum in suum pristinum libertatis statum restituere tenetur, & consequenter contractum extortum, vel impeditum reuocare. 14

Tertiò: Licentiam aliquid dandi, vel accipiendi, à Religioso precibus importunis extortam, quando Superior, voluntate repugnante, & ad importunitatem repellendam, consentit, non excusare ipsum à vitio proprietatis, quia illa non est licentia, sed violentia. *Sanch. lib. 4. d. 10. num. 9.* 15

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO LI.

An peccatum sit essentialiter offensa Dei.

C A S V S.

1 RVSTICVS quidam, cum inaduertentia ad Dei legem, sæpius, in materià etiam graui, mentitus est. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit, ac Deum offenderit.

SVMMARIVM.

3 *Grauiter mentiens cum inaduertentia ad Dei legem, mortaliter peccare non videtur.*
8 *Deus, quot modis considerari possit.*
9 *Quid sit peccatum mortale, quid veniale.*
10 *Sic mentiens, Deum grauiter offendit.*
11 *Transgreditur legem naturalem cognitam.*
12 *Virtualiter Deum contemnit.*
13 *Mendacium est prohibitum, quia malum.*
14 *Etiam antecedenter ad Dei legem, est peccatum.*
15 *Dei offensa, est actio contra Dei legem, vel formaliter, vel consequenter.*
16 *Peccatum constituitur per oppositionem cum aliquà lege.*
17 *Peccatum, est inobedientia Deo facta, vel directè, vel indirectè.*
18 *Cur circumstantia inadvertentiæ, in confessione explicanda non sit.*
19 *Quomodo omnia peccata sint contra Dei legem.*
20 *Etiam veniale, est legis preuaricatio.*
21 *Omne peccatum reddit actum inordinabilem ad vltimum finem.*
22 *Peccatum veniale, cur dicatur esse præter legem.*
23 *Veniale, in quo differat à mortali.*

RATIONES DVBITANDI.

SIcùt operatio, legi internæ conformis, appellatur virtuosa; ita quæ ei est difformis, ab eàque deficiens, dicitur defectuosa, siue defectus, ac peccatum; estque nobis mala, sicut aquæ, est malus calor; Sicut enim calor, est malus aquæ, quia est contra eius inclinationem ad frigus, à quo conseruatur, ac perficitur. Ita peccatum, nobis est malum, quia est contra dictamen rationis, siue legem internam, quæ nos inclinat ad operationem virtuosam, & per eam ad felicitatem. Cum autem Conscientia, siue lex interna, nostrarum operationum sit regula immediata, vt vidimus; eius officium, ac munus est, non solùm 2

voluntatem dirigere ad rectè operandum, iuxta mensuram libertatis, quæ illi ab ignorantiâ, ac metu relinquitur, sed ipsarum etiam operationum perfectiones, ac defectus indicare; vtrumque enim hoc munus, est proprium regulæ.

3 Vt ergo Conscientiæ, siue legis internæ natura, ac vis ad nostras operationes dirigendas, melius adhuc cognoscatur; peccati, quod illi directè opponitur, natura, species, ac proprietates, quærendæ sunt; sic enim fiet, vt opposita, iuxta se posita, magis elucescant, Quamuis autem, certum sit, peccati malitiam, ac essentiam, consistere in eius propositione cum conscientiâ, siue lege interna, ac regula rationis; adhuc tamen dubitatur, an sit essentialiter offensa Dei; Aliqui enim hoc negant, asseruntque, Rusticum, dum cum inadvertentiâ ad Dei legem, grauiter mentitus est, nec Deum offendisse, nec mortaliter peccasse. Ita sentire videntur, *D. Thom. 1. 2. qu. 71. art. 6. ad 5. Suar. lib. 2. de legib. c. 6. num. 17.*

4 Primò; Quia offensa Dei consistit in eo, quod quis scienter faciat contra Dei præceptum, ac legem; Sed Rusticus, dum mentitus est, ad Dei legem non aduertit; Ergo mentiendo, non fecit contra illam formaliter, & consequenter Deum formaliter non offendit.

5 Secundò; Quia *Rom. 4. ubi non est lex, nec prævaricatio*; & *1. Cor. 15. virtus peccati lex*; Ergo peccatum formaliter constituitur per contrarietatem ad Dei legem. Cum ergo, ad hanc non aduerterit Rusticus, dum mentitus est, contra illam non fecit, & consequenter nec peccauit.

Tertiò; quia peccatum *ex Sancto Ambrosio de Paradiso c. 8.* est transgressio 6
diuinæ legis, & inobedientia cælestium mandatorum, & consequenter offensio Superiori facta. Sed inobedientia, & offensio necessariò requirunt cognitionem legis superioris, cuius voluntati inobediens repugnat. Ergo ad peccatum, necessariò requiritur cognitio legis superioris; ad quam cum rusticus non aduerterit, consequenter nec Deum offendit.

Quartò; Quia, Si rusticus aduertisset, 7
mendacium lege diuinâ esse prohibitum, multò grauius peccasset, quàm aduertendo solùm esse dictamini rationis, siue legi naturali contrarium. Consequens autem est falsum; si enim grauius peccasset, hanc circumstantiam aduertentiæ, tanquam mutantem speciem explicare teneretur, quod tamen à nemine admittitur; Ergo signum est, peccatum, solùm in contrarietate ad Dei legem consistere.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Deum con- 8
siderari posse, vel quatenus est Legislator; vel quatenus est primum Principium, ac supremus omnium creaturarum Dominus; vel denique quatenus est vltimus Finis noster. Certum est, peccatum, eo ipso quod est contra dictamen, ac regulam rationis, non propterea esse offensiuum Dei, quatenus Legislator est; si enim Deus, nullum homini præceptum imposuisset, adhuc mendacium, fornicatio, homicidium, & similia, essent contra regulam, ac dictamen

Digitized by Google

ctamen rationis, & tamen tunc non essent contra Dei præceptum, ac legem, & consequenter neque contra Deum vt Legislatorem. Similiter certum est, non omnia peccata, eo ipso quod sunt contra regulam rationis esse simul offensam Dei, tanquam primi Principij, ac creaturarum omnium Domini, sed ea solùm, quæ sunt contra Religionem, vt sunt blasphemia, idololatria; &c. Deus enim, vt primum Principium, ac supremus creaturarum Dominus, habet solum ius, vt à creaturis colatur; Hic autem cultus, Deo debitus, non tollitur propriè per quodcumque peccatum; sicut enim cultus, non consistit in quocumque opere bono, sed solùm in quibusdam actibus; vt, in Oratione, Sacrificio, & aliis similibus actibus Religionis, ita non tollitur per quodcumque peccatum, sed solùm per peccata contra Religionem. Peccatum ergo, eo ipso, quod est contra regulam rationis, est offensiuum Dei, solùm quatenus est vltimus finis noster; Eo enim ipso, quod aliquis actus, est contra regulam rationis, est inordinabilis ad vltimum finem, ad quem tamen omnia aliquo modo referri debent; Hinc ergo fit, vt Deum offendat, quia violat ius, quod Deus tanquam vltimus finis habet, vt omnia ad eum, aliquo modo, referantur, ad ordinentur.

9 Aduertendum est secundò; Non quamlibet Dei offensam, sufficere ad eius Amicitiam dissoluendam, sed requiri, vt offensa sit grauis; sicut requiritur etiam inter homines. Cum enim amicitia, sit res grauissima, à rebus parui momenti pendere non debet. Quare, quemadmodum, inter homines, qui amicum vel incautè solùm, vel in re leui offendit, iustam causam soluendæ amicitiæ dedisse non censetur; nec propter quamcumque offensiunculam fit quis statim Amico inimicus, eumque usque ad mortem persequitur. Ita inter Deum, & homines, non quælibet Dei offensa, satis est, ad eius amicitiam dissoluendam; neque enim probabile est, risum immoderatum, aut verbum otiosum, hominem cæteroqui iustum, perpetuò Dei odio dignum reddere; sed requiri, vt offensa sit grauis. Vnde, in Euangelio, quædam peccata, rebus leuissimis comparantur, alia verò grauissimis. *Matt. 23. excolantes culicem, camelum deglutientes, & Luca 6. quid vides festucam in oculo Fratris tui, trabem autem, qua in oculo tuo est, non consideras.* Quæ autem sint trabes, quæ festucæ, colligi poterit primò ex Scriptura; Si enim peccatum aliquod, in eà dicatur excludere à regno Dei, *vt Galat. 5. Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Indicatur, peccatum illud esse mortale, & offensam Dei grauem. Secundò; Ex qualitate, & quantitate materiæ, quæ præcipitur, vel prohibetur. Si enim hæc, ex se, sit valde vtilis ad Dei, vel proximi charitatem conseruandam, & quantitas sit notabilis, peccatum erit similiter mortale, & offensa grauis. Tertiò; denique, ex virtute, cui peccatum opponitur; si enim, per illud, grauiter lædatur aliqua virtus, ex iis, quæ homini maximè necessariæ sunt, offensa erit grauis. Si verò peccatum aliquod, vel in Scripturà non magni fiat, vel eius materia leuis sit, vel aduertentia imperfecta, erit tan-

tantùm offensa leuis, ac venialis. His positis,

RESOLVTIO.

10 Respondetur; Rusticum, sic mentiendo, mortaliter peccasse, ac Deum offendisse. *Vasq.* 1. 2. *d.* 96. *c.* 2. *Azor. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 1. *quæst.* 4. *Medina* 1. 2. *qu.* 71. *art.* 6. *Aluarez* 1. 2. *d.* 131. *nu.* 3. *Bonac. d.* 2. *quæst.* 2. *p.* 1. *nu.* 2.

11 Primò: Quia, ad mortaliter peccandum, satis est, transgredi legem naturalem cognitam, in re graui, alioqnin omnes gentes, quæ Deum, vel specialem Dei prohibitionem ignorant, mentiendo, aut occidendo, mortaliter non peccarent, & consequenter propter hos actus malos, non punirentur pœnâ æternâ; quod non videtur concedendum, sed Rusticus sic mentiendo legem naturalem transgressus est in re graui, ergo mortaliter peccauit.

12 Secundò; Quia actus humanus eo ipso, quod est moraliter malus, & contra rectam rationem, in re graui, est etiam virtualiter contemptiuus Dei, vt vltimi Finis. Hic enim virtualis contemptus est inseparabilis à malitiâ morali actus, vt dictum est. Ergo Rusticus, sic mentiendo, virtualiter Deum, tanquam ultimum Finem, contempsit; ideoque illum offendit; Et quia materia erat grauis, offendit grauiter.

13 Tertiò; Quia, lex diuina, ideo prohibet mendacium, homicidium, adulterium, & similia, quia mala sunt. Ergo hæc, antecedenter ad Dei prohibitionem habent malitiam sufficientem, vt constituantur in esse peccati. Ergo, quamuis Rusticus, mentiendo, ad Dei prohibitionem non aduerterit, adhuc tamen peccauit; & Deum offendit, saltem quatenus est custos legis naturalis.

Quartò; Quia, seclusa Dei lege, si quis mentiatur, verè inhonestè, ac indecenter operatur, ideoque peccat. *Rom. enim* 2. dicitur: *Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Et Deus, quamuis sibi legem imponere non possit, mentiri tamen non potest, quia malum est; Ergo mendacium, antecedenter ad omnem Dei legem, est peccatum; ideoque potuit Rusticus, etiam cum inaduertentia ad Dei legem, mentiendo, peccare. 14

OBIECTIONUM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium; Nam ad primam respondetur; Dei offensam, consistere in hoc, quod quis faciat contra Dei legem, vel formaliter, vel consequenter, non autem in eo, quod contra illam faciat formaliter; Mendacium enim, antecedenter ad omnem Dei legem est in se malum, & peccatum. Imo propterea est diuinâ lege prohibitum, quia peccatum est. Vnde ratio formalis, & causa principalis, cur sit peccatum, non est lex Diuina, sed eius contrarietas cum dictamine rationis, siue cum natura humana, quatenus ratione vtitur, & eius inordinabilitas ad Deum tanquam ad vltimum finem; Consequenter verò, 15

& in-

Digitized by Google

& indirectè, est lex diuina, eo quod omnia peccata, sint etiam contra legem Diuinam, quatenus Deus præcipit, iustis legibus obedientiam præstari, & omnia peccata, sunt contra aliquam legem, vel Diuinam, vel naturalem, vel humanam; imo ideo sunt peccata, quia aliqua ex istis legibus sunt prohibita.

16 Ad secundam respondetur; ex illis Scripturæ locis, solùm colligi, quod peccatum essentialiter constituitur, per contrarietatem ad aliquam legem, & quod omne peccatum est malum, quia aliqua lege est prohibitum, quod est verissimum. Nam comestio, tempore ieiunij, est mala, quia iure humano, est prohibita; omissio Confessionis ante Communionem, est mala, quia habenti conscientiam peccati mortalis, iure diuino, præcepta est Confessio; & mendacium est malum, quia iure naturæ, siue lege naturali, est prohibitum. Hinc tamen non sequi, quod omne peccatum sit malum, quia lege Diuina est prohibitum; quamuis enim omnia peccata, de facto lege diuina sint prohibita; ratio tamen formalis, cur sint peccata, non est, quia lege diuina sunt prohibita, sed solùm, quia sunt prohibita aliqua lege, vel Diuinà, vel naturali, vel humanà.

17 Ad tertiam respondetur; Peccatum esse inobedientiam, & offensam Deo factam, non formaliter, sed solùm materialiter, & indirectè, siue consequenter: neque enim ad rationem peccati requiritur, vt sit transgressio legis ex voluntate non obediendi Deo, sed satis est, quod sit contra rationem; sic enim, eo ipso, est etiam saltem mediatè contra Dei legem, & consequenter inobedientia materialis, quæ sufficit ad peccatum,

Ad quartam respondetur; Concedendo, grauius peccare eum, qui aduertenter violat Dei præceptum, quam qui nullam illius aduertentiam habet; quia tamen fere nunquam accidit, vt quis Dei legem ignoret, de ijs, quæ sunt intrinsecè mala, & ad eam aliquo modo non aduertat; hinc est, vt in confessione eam circunstantiam aduertentiæ, vel inaduertentiæ explicare necesse non sit. 18

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Omne peccatum, esse contra Dei legem, vel indicantem, illud esse malum, ac peccatum; hoc enim modo, omnia peccata intrinsecè mala, sunt contra Dei legem eorum malitiam indicantem: vel esse contra Dei legem, facientem, illud esse malum, ac peccatum: hoc enim modo omnia, quæ sunt mala, quia prohibita, sunt contra Dei legem præcipientem, sine facientem, illa esse mala cum ideo sint mala, quia sunt Diuinæ legi contraria. 19

Secundò; Non solùm peccato mortali, sed etiam veniali, conuenire, quod sit legis præuaricatio, siue quod sit voluntas, locutio, aut operatio contra legem; Nam etiam veniale, verè est contra legem. Verè enim est contra rectam rationem, sicut mortale; Imo eodem sæpe præcepto prohibetur, quo mortale, vt patet in furto graui; & leui; Vnde, cum venialia, dicuntur esse non contra legem, sed præter legem, intelligendum est, non esse contra legem absolutè, sed solùm cum addito, scilicet leuiter, & non notabiliter, vel non esse contra legem, Diuinæ gratiæ, ac amicitiæ necessariam, peccatis enim venialibus, Diuina amicitia non dis- 20

Officij dedisse causam; an verò, se toties Officium omisisse. Quæritur; quomodo peccatum suum confiteri debeat.

SVMMARIVM.

3 *Satis esse videtur; in Confessione causam officii omissioni datam exprimere.*
6 *Ipsa tamen omissio, est explicanda.*
7 *Est in se, & formaliter peccatum.*
8 *Et volita, saltem in causa.*
9 *Quamuis tunc in nostra potestate amplius non sit.*
10 *Vt aliquid sit peccatum, satis est, quod sit volitum in causa.*
11 *Non est tamen nouum peccatum.*
12 *Proiectio Breuiarij, est virtualis omissio officij.*
13 *Actus externi, quamuis indirectè solùm volti, inducunt censuras, & obligationem restituendi.*

RATIONES DUBITANDI.

2 QVæstio hæc, non solùm confert, vt peccati naturam melius cognoscamus, sed etiam, vt sciamus, quomodo sit in confessione explicandum. Sensus autem Quæstionis est; An opus externum malum, præuisum, sed eo tempore factum, quo in nostra potestate non est, sit dicendum formaliter peccatum; an solùm effectus peccati. Si enim est peccatum, erit consequenter in Confessione explicandum; Secus autem, si solùm sit eius effectus.

3 Aliqui putant esse solùm effectum peccati, sicut dum homo occiditur, mors est solùm occisionis effectus: & consequenter satis esse, in Confessione causam omissioni officii, per Breuiarij proiectionem in mare datam, exprimere. Ita *Vasq. 1. 2. d. 94. c. 2. Azor. tom. 2. lib. 1. c. 7. quæst. 1. Clauis reg. lib. 2. c. 6. num. 15. & probabile putat Sanch. lib. 1. sum. c. 16. n. 46.*

Primò: Quia omnia opera, quæ fiunt quando iam non manent in nostrà potestate, vt sunt opera, quæ fiunt in ebrietate, informari non possunt vllà malitià morali, ideoque non possunt peccata, neque per dominationem extrinsecam à malitià causæ, sed solùm, sunt quidam effectus peccati præcedentis, eo modo, quo, cum quis hominem occidit, mors non est peccatum, sed effectus peccati; tandiu enim, actus externus, est capax malitiæ moralis existentis in mala voluntate interna, quandiu est liber, alioqui iam denominari non potest malus, & peccatum, sed solum effectus malitiæ, ac peccati. Sed omissiones officij, consequentes ad proiectionem breuiarij in mare, non fuerunt liberæ, vitari enim nullo modo potuerunt; Ergo non fuerunt capaces malitiæ moralis. Ideoq; denominari non potuerunt peccata, sed solùm effectus peccati, siue proiectionis breuiarij in mare; Ergo satis erit, proiectionem breuiarij in mare, & causam omissioni sic datam, in confessione explicare. 4

Secundò: Quia, si effectus, qui ex causà voluntarià sequuntur, essent verè, & formaliter, in se peccata, quando in nostra potestate non sunt, sequeretur Ebrium, committendo homicidium antea 5

 tea

tea præuisum, mortaliter peccare, & consequenter amittere gratiam, quam per pœnitentiam, vel Confessionem antecedentem, post causam datam, fortè recuperauerat, similiter eum, qui proijcit breuiarium, si secunda die confiteatur, & gratiam recuperet, peccare mortaliter omittendo officium tertia die, sicque gratiam, per pœnitentiam recuperatam, amittere, consequens autem est falsum, quia gratia, absque actu libero, amitti non potest.

RESOLVTIO.

6 Respondetur tamen; probabilius videri, quod non satis sit dicere, se dedisse causam omissioni officij, per proiectionem breuiarij, sed quod confiteri teneatur se officium omisisse. *Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 79. ar. 3. ad 3. & quæst. 150. art. 4. Sotus in 4. d. 12. quæst. 1. art. 7. Sanch. lib. 9. matr. d. 45. num. 28. Salas 1. 2. quæst. 71. tr. 12. d. 2. s. 9. Becan. p. 2. tract. 2. c. 3. qu. 6. nu. 8. Comitol. lib. 5. quæst. 5. Tanner. 1. 2. d. 4. d. 3. num. 35. & ibi Suar. tract. 5. d. 3. s. 4. n. 5.* & alij plures apud istos.

7 Primò, Quia ipsa omissio officij verè in se, & formaliter, est peccatum, quamuis non habeat malitiam distinctam à malitia proiectionis breuiarij, sed dicatur mala, & peccatum, solum per denominationem extrinsecam à malitia proiectionis; Sicut actus externus, est in se, ac formaliter peccatum, quamuis denominetur tale, solùm à malitia voluntatis internæ. Sicut ergo qui hominem occidit, non satis explicat totum suum peccatum, dicendo, *Habui voluntatem occidendi hominem*, sed explicare debet etiam ipsum actum externum; cum hic etiam sit pars materialis, ac subiectum peccati completi, Ita qui breuiarium proiecit, & officium omisit, non satis explicabit peccatum suum, dicendo: *Dedi causam omissioni officij per proiectionem breuiarij in mare*; sed ipsam officij omissionem explicare tenebitur; nam hæc etiam, est verè pars materialis, ac subiectum peccati.

Secundò; Quia, vt aliquid, sit in se, vere ac formaliter, peccatum, non est necesse, vt sit, in se ac directè, voluntarium, sed sufficit, vt sit voluntarium indirectè, & in causa; Cum quis enim, ex ignorantia culpabili, omittit ieiunium omissio ieiunij, vere ac formaliter, est transgressio præcepti, quamuis non sit in se, ac directe voluntaria, sed solùm indirecte, in ipsâ ignorantia, vel negligentiâ, tanquam in causâ. Sed omissio officij, fuit indirectè volita, ac voluntaria in causâ; ergo vere, ac formaliter, fuit peccatum: ideoque in Confessione, explicanda est. 8

9 Tertiò; Quia, si omissio officij, non esset in se formaliter peccatum, hoc ideo esset, quia postquam proiectum est breuiarium in mare, omissio officij, iam non est amplius in potestate Sacerdotis. Sed hoc non obstat. Nam, non solum, emissio sagittæ, ad inimicum occidendum, est peccatum, sed etiam ipsa vulneratio; licet hæc, post sagittæ emissionem, non sit amplius in potestate emittentis, alioqui, si quis emitteret sagittam, animo vulnerandi, vel occidendi inimicum, & de facto vulneraret, aut occideret, non esset necessarium in Confessione exprimere, se inimicum vulnerasse,

rasse, vel occidisse, sed satis esset dicere, se sagittam emisisse, animo inimicum vulnerandi, vel occidendi; Imo, si à Confessario interrogaretur, an occidisset, sine mortali, dicere posset, se non occidisse, quia mendacium, esset de materia Confessionis non necessaria, ideoque solùm veniale. Consequens autem, est contra communem sensum, ac praxim fidelium. Ergo omissio officij, vere est in se formaliter peccatum, ideoque in Confessione necessariò explicanda.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 AD rationes in contrarium respondetur. Ad primam; Negando maiorem; Vt enim actus externus, dici possit peccatum, satis est, quod fuerit voluntarius, ac liber, in suâ causâ; alioqui peccata, ex ignorantiâ culpabili, commissa appellari non possent vera peccata, quod tamen est contra communem sensum, ac praxim fidelium.

11 Ad secundam respondetur; Negando sequelam; Cum enim omissio officij, tertia die, non sit peccatum, ratione sui, voluntarium, & imputabile, sed solùm per denominationem extrinsecam à voluntario, ac imputabilitate causæ, siue proiectionis breuiarij in mare quatenus hæc fuit etiam virtualiter omissio Officij; Sequitur, omissionem illam non fuisse propriè nouum peccatum, nec Sacerdotem gratiam amisisse, quia committere nouum peccatum mortale, significare videtur, ponere nouum voluntarium, nouam malitiam, & nouam imputabilitatem; hanc autem non posuit Sacerdos, sed solùm actum externum, imputabilem ratione causæ antecedenter positæ; Dici etiam posset, omissionem officij, secutam tertia die, post confessionem non fuisse amplius formaliter, & in se peccatum, sicut fuerant præcedentes, quia, cum causa illius omissionis, scilicet proiectio breuiarij in mare, supponatur iam fuisse per pœnitentiam retractata, ac intercisa; iam omissiones postea subsecutæ, censentur fuisse omnino inuoluntariæ, & consequenter meri effectus necessarij proiectionis, antecedenter positæ.

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Proiectionem breuiarij, non fuisse formalem omissionem officij, sed solùm causam omissionis, siue omissionem virtualem, quatenus in ea formale breuiarij proiectione, includebatur virtualiter voluntas officium omittendi; tunc tamen tota culpa omissionis fuit contracta, quia tunc fuit posita tota malitia; tota enim malitia propriè est in voluntate omittendi officium; hanc autem, censetur Sacerdos habuisse, quando voluntariè dedit causam omissioni officij per breuiarij proiectionem. 12

Secundò; Actus externos, quamuis indirectè tantùm voluntarios, siue sint in se formaliter peccata, siue sint solùm effectus peccati; inducere irregularitatem, excommunicationem, ac obligationem restituendi, perinde ac si esset in se formaliter, ac directè voluntarij; Et hoc, etiam si prior voluntas fuerit per pœni- 13

 tentiam

tentiam interrupta. Si enim omissioni officij esset imposita excommunicatio, Sacerdos singulis diebus illam incurreret, etiam post contritionem; quia ad hæc incurrenda satis est, liberam illis dedisse causam, & effectum esse subsecutum. Vnde, qui hominem lethaliter vulnerauit, & postea confessus est, si vulneratus postea moriatur, adhuc irregularitatem incurrit, quia tunc ad causam liberè positam est subsecutus effectus.

QVAESTIO LIII.

An peccati malitia, ex boni finis intentione minuatur.

CASVS.

1 TRES Milites quandam pecuniæ summam furto abstulerunt; primus, vt ex eà existenti in graui necessitate subueniret; Secundus, vt intra terminos temperantiæ, lautè comederet; Tertius, vt illam pecuniam apud se haberet. Quæritur; Vtrum omnes tres, æque grauiter peccauerint in genere furti; an verò aliqui leuiùs.

SVMMARIVM.

3 *Bonitas intentionis, malitiam minuere non videtur.*

8 *In quo sensu debeat hoc intelligi.*

9 *Qui ad dandam eleemosynam furatur, minus peccat in genere furti, quam qui simpliciter furatur.*

10 *Furtum, tunc est minus voluntarium.*

11 *Bona intentio, aliquam malitiæ ignorantiam iuducit.*

12 *Et minuit rationem voluntarij.*

13 *Non per se, sed per accidens.*

14 *Non directè, sed indirectè.*

15 *Tendit in furtum solùm tanquam in medium.*

16 *Peccatum, non semper est minus graue, quo intentio est melior.*

17 *Furtum factum ad dandam eleemosynam, non est minùs graue, quam factum ad laudatè comedendum.*

RATIONES DVBITANDI.

HÆc etiam Quæstio, confert ad peccati naturam meliùs cognoscendam; hinc enim patebit; an peccati malitia, adæquatè consistat in eius oppositione cum lege internà, siue regulà rationis; an verò includat etiam partialiter rationem voluntarij, ita vt ex eius incremento, vel decremento, ipsa etiam augeatur, vel minuatur. Dum autem quæritur; an peccatum ex fine bono minuatur, sensus est; 2

eſt; an eius malitia, ex eo præcisè, quod ad aliquem finem bonum ordinetur, (ſicut, in propoſito caſu, furtum à primo milite ordinatur ad alienam miſeriam ſubleuandam) in ſuo genere, fiat minor.

3 Aliqui putarunt, nullatenus minui; ideoque omnes tres æquè grauiter peccaſſe. ita *Io. Medina c. de reſtit. quaſt.* 27. *Almain. tr.* 1. *mor. c.* 12. *ad* 2. *dub.*

4 Primò; Quia furti malitia ex bonitate finis, ac intentionis, ſecundum ſe non minuitur: *c. enim forte* 14. *quaſt.* 5. habetur: *ſi totum tribuat pauperibus, quod abſtulerat; addit potius peccatum, quam minuat.* Ergo omnes tres æquè grauiter peccarunt.

5 Secundò; Quia, ſi bonitas intentionis, furti malitiam minueret, ſequeretur, quod, quò bonitas intentionis eſſet maior, eo etiam furti malitiam magis minueret; imo adeo creſcere poſſet intentionis bonitas, vt ex toto furti malitiam auferret. Sicut enim, quia frigus in aquâ, per introductionem caloris, ſemper minuitur, ita creſcere poteſt calor, vt ex aquâ, totum auferat frigus; itâ, ſi per intentionis bonitatem minueretur malitia in furto, adeo creſcere poſſet bonitas intentionis, vt totam à furto malitiam tandem auferret. Conſequens autem, apud omnes eſt falſum, Ergo bonitas intentionis minuere non poteſt malitiam furti, ideoque omnia illa furta, in genere furti, æque grauia fuerunt.

6 Tertiò; Quia, ſi bonitas finis, ac intentionis, furti malitiam minueret, ideo minueret, quia furto aliquid bonitatis communicaret; ſicut ignis minuit frigus in aquâ, quia aliquid caloris illi communicat, ratione cuius, frigus remittitur. Sed impoſſibile eſt, operi malo, ex intentione, ac fine bono, aliquid bonitatis communicari; Tum quia bonitas, ac malitia in nullo gradu poſſunt eſſe ſimul, vt fusè probat *Vaſq.* 1. 2. *d.* 70. Tum quia opus malum reddit potius intentionem malam, quam ab ipsâ bonitatem accipiat. Ergo impoſſibile eſt, minui malitiam furti, ex bonitate intentionis.

Quartò; Quia bonitas operis, non minuit malitiam finis intenti; Qui enim orat in Eccleſiâ ex intentione res Eccleſiæ furandi, non propterea, ex hoc, furti malitiam minuit, ſed potius aggrauat. Ergo è contra, neque bonitas finis intenti, minuet malitiam ipſius operis; eadem enim vtrobique videtur eſſe ratio. 7

NOTABILE.

ADuertendum eſt, non quæri hic: an ille, qui furatur ex intentione boni finis; v. g. ad dandam eleemoſynam, minus peccet, quam ille, qui furatur, ex intentione finis mali; v. g. ad fornicandum; Certum eſt enim, hunc Secundum magis peccare extenſiuè; quia furtum non ſolùm habet malitiam furti, ſed etiam fornicationis, quam malitiam non habet furtum Primi, factum ad dandam eleemoſynam; Quæritur ergo ſolùm; an furtum, quod ſecundùm ſe, habet tantam malitiam, ſi fiat ex intentione boni finis, per hanc intentionem reddatur minus malum, in genere furti; hoc poſito, 8

RE-

RESOLVTIO.

9 AD Casum, Respondetur; furtum illius, qui furatus est, ad dandam eleemosynam, fuisse minus graue, in genere furti, quam furtum illius, qui ex cupiditate alienæ pecuniæ, furatus est. *Vasq.* 1. 2. *d.* 69. *Salas* 1. 2. *tract.* 7. *d.* 3. *s.* 11. §. 5. *Azor. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *quæst.* 8. *Filliuc. tom.* 2. *c.* 9. *num.* 339. *Caiet.* 2. 2. *quæst.* 148. *art.* 2. & alii communiter.

10 Primò; Quia bonitas intentionis, per accidens, ac indirectè minuere potest malitiam operis. Opus enim, eo ipso, quod fit, & est volitum propter alium finem, est minus voluntarium, quàm si fieret, & expeteretur propter se; nam, eo ipso, amatur solùm, quatenus vtile est ad alium finem; sicque eius malitia est minus voluntaria, quàm si gratiâ sui appeteretur; & ideo *Arist.* 5. *Ethic. c.* 2. dicebat; qui furatur ad mœchandum, magis esse mœchum, quam furem; & *D. Aug. lib. contr. mendac. c.* 8. stuprum ex luxuriâ grauis esse, quàm ex misericordia; quia ex luxuriâ, appetitur propter se; ex misericordiâ verò appetitur propter aliud; si enim Virgo ex libidine peccet, magis peccat, quam si ex intentione Parentum necessitatibus succurrendi. Cum ergo furtum, factum ex bono fine pauperi subueniendi, sit minus voluntarium, quàm factum ex cupiditate pecuniæ, ac propter se; sequitur, quod etiam sit malum minùs graue in genere furti; operis enim malitia ex voluntarij diminutione, censetur minui.

11 Secundò; Quia, cum aliquod opus malum fit ex intentione finis boni, intentio illa regulariter aliquam causare solet ignorantiam malitiæ ipsius operis; simplices enim, ac ignorantes, facile existimare possunt, opus aliàs malum, factum tamen ob bonum finem, licitum esse, vel saltem esse minus malum; & hoc eo facilius credere possunt, quo finis est melior; Hæc autem ignorantia malitiæ peccati, sicut minuit rationem voluntarij, ita minuit rationem malitiæ. Imo, si ignorantia esset vincibilis, malitiam operis omnino tolleret. Cum ergo, qui furatus est ad dandam eleemosynam, ratione bonæ intentionis, aliquam habuerit ignorantiam malitiæ furti, sequitur, furtum illius fuisse minus graue, quia etiam ob ignorantiam illam fuit minus voluntarium.

OBIECTIONUM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium: Ad primam enim Respondetur; Malitiam furti, per se, ac directè, minui non posse ex intentione boni finis; malitia enim furti, non ideo minuitur ex bono fine, quia finis bonus aliquem gradum bonitatis illi communicet, quo ipsa veluti remittatur, ac minuatur, sicut remittitur frigus in aquâ, dum aliquis gradus caloris in illam introducitur; sed quia, eo ipso, quod furtum appetitur propter bonum finem, est minus voluntarium; ideoque etiam minus malum; diminuta enim ratione voluntarij, necesse est, vt minuatur etiam malitia furti. Dum autem in iure dicitur; eum, qui dat pauperibus, quod furto abstulit, augere peccatum; hoc ideo dicitur, quia dando pauperibus 12

reddit

reddit se impotentem, ad rem ablatam, saltem in specie restituendam.

13 Ad secundam Respondetur; illud argumentum probare solùm, quod bonitas finis, non minuit per se, ac directè malitiam furti, sicut calor in aquam introductus, minuit in eà frigus, sed quod illam minuit solùm indirectè, & per accidens, quatenus furtum ordinando ad finem bonum minuit in eo rationem voluntarij, & consequenter etiam malitiæ, eo enim ipso, quod aliquid appetitur propter aliud, est minus voluntarium; quam si appeteretur propter se.

14 Ad tertiam Respondetur, hoc etiam argumentum, probare solùm quod bonitas finis, per se, ac directè, furti malitiam non minuat, sed solùm indirectè, ac per accidens, vel quatenus intentio bona inducit malitiæ ignorantiam, quæ illam minuit in ratione voluntarij, & consequenter etiam in ratione malitiæ; vel quatenus ordinando furtum ad finem bonum, minuit in eo rationem voluntarij, & consequenter etiam rationem malitiæ, quod nos non negamus.

15 Ad quartam Respondetur; Disparitatem esse, quia intentio finis, cum sit ratio eligendi media, fertur in finem propter se, vt docet *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 7. Vnde quando intentio est bona voluntas malum medium eligendi, virtute prioris intentionis, tendit in illud quasi per accidens; sicque est illi minus voluntarium, quam, si propter se, esset volitum, & consequenter etiam minus malum. At, quando intentio, secundum se est mala; cum semper voluntas tendat in finem propter se, quodcunque medium ad hoc eligat, semper remanet eadem ratio voluntarij respectu finis, nec vnquam minuitur, si autem non minuitur ratio voluntarij, neque minueretur ratio malitiæ.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò, quamuis peccatum factum ex bono fine, sit minus graue, quàm si fieret propter se ipsum, non semper tamen reddi minus graue, quo finis secundùm se fuerit melior, ideoque neque ex optimo fine extinguendam omnino peccati malitiam, nisi ex tali fine oriretur ignorantia inuincibilis malitiæ peccati, tunc enim per accidens ab hac, omnis malitia auferretur ab opere. Ratio autem huius rei est, quia ex eo, quod finis sit melior, sequitur solùm, quod sit magis appetibilis, non verò quod de facto magis appetatur, ex eo autem solùm, quod finis de facto magis appetatur, sequitur quod opus malum, electum vt medium, sit minus voluntarium, & consequenter etiam minus malum. 16

Secundò, Furtum factum ad dandam eleemosynam, non esse peccatum magis graue, quàm factum ad laute comedendum, siue enim fiat propter unum; siue propter alium finem, semper est æque minus voluntarium, quàm si propter se fieret, Ad hoc autem parum conducit, quod finis sit honestus, vel indifferens. Per accidens tamen intentio melioris finis potest esse causa minoris malitiæ; quia potest esse causa alicuius ignorantiæ, ratione cuius opus factum ex intentione talis finis apprehendatur tanquam licitum, vel minus malum, vt dictum est. 17

Digitized by Google

QVAESTIO LIV.

An peccatum ex se mortale, ex imperfecta libertate, fieri possit veniale.

CASVS.

1 DVM Titius fæminam quandam curiosius aspiceret, occurrit illi turpis cogitatio, & aliqui etiam motus in appetitu sensitiuo. Et quamuis ad eorum malitiam, aliquam habuerit aduertentiam, ob vehementem tamen distractionem ad alia, fuit negligens & in cogitatione repellenda, & in motibus reprimendis. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Quæ ad peccatum mortale requirantur.*
3 *Imperfecta libertas, non videtur reddere posse veniale peccatum, quod alias esse mortale.*
7 *Nec videtur explicari posse, in quo consistat hæc semiplena libertas.*
8 *Quid sint motus primo primi, quid secundo primi.*
9 *Quid consensus directus, quid indirectus.*
10 *Semiplena libertas. peccatum alias mortale, reddit veniale.*
11 *Peccatum mortale, plenam deliberationem requirit.*
12 *Ne nimis sit difficilis ad cœlum via.*
13 *Debet esse plene voluntarium.*
14 *Consensus imperfectus, reputatur communiter solùm veniale.*
15 *Homo, iuxta diuersum statum, præcepta grauiter, vel leuiter violat.*
16 *Semiplena libertas, est sufficiens ad veniale.*
17 *Ideo ab eo non excusat.*
18 *Semiplena aduertentia, in quo consistat.*
19 *Ad peccatum mortale, requiritur aduertentia ad malitiam actus.*
20 *Sufficit aduertentia ad malitiam in genere.*
21 *Indicia semiplenæ aduertentiæ, ac libertatis.*

RATIONES DVBITANDI.

CVm peccatum mortale sit essentialiter separatiuum hominis ab vltimo fine, qui est Deus, dissolutiuum amicitiæ Diuinæ; & allatiuum pœnæ æternæ, & consequenter offensa Dei grauis; tria ad illud necessariò requiruntur. Primò, vt in eius obiecto sit talis malitia, quæ cum vltimo fine repugnet; si enim malitia non esset talis, refundere non posset in actum deformitatem suf- 2

ſufficientem ad hominem ab eo fine ſeparandum. Quæ autem obiecta ſint hoc modo mala, colligitur vel ex ſcripturâ; vel ex mente Legislatoris; vel ex grauitate ipſa rei, quæ præcipitur, aut prohibetur; vel denique ex communi ſenſu Doctorum. Secundò, vt hæc obiecti malitia perfectè cognoſcatur, ſi enim cognoſcatur, actus in ratione mali, non erit liber. Tertiò denique vt voluntas in illam perfectè, vel directe vel indirectè conſentiat; ſi enim nonconſentiat, actus, in ratione mali, non erit voluntarius. Cum autem aliquod ex huiuſmodi requiſitis deeſt, peccatum, quod alias ex genere ſuo eſſet mortale, vel nullum eſt, vel fit veniale.

3 Dubium tamen eſt; an imperfecta libertas, quæ oritur, vel ex imperfectâ aduertentiâ, vel ex imperfecto conſenſu, ſit ſufficiens ad reddendum veniale peccatum, quod aliâs, ex ſe, eſſet mortale Aliqui enim putant, non ſufficere; Ideoque Titium, turpem cogitationem non expellendo, nec motus reprimendo, vel mortaliter, vel nullo prorſus modo, peccaſſe. Ita *Ioan. Sanch. in ſelect. d.* 18. *Medina* 1. 2. *quæſt.* 74. *art.* 6. *docum.* 5.

4 Primò; Quia Deus ſua præcepta non imponit ſemihomini, ſed homini integro, & ſuarum potentiarum Domino, ſed Titius, dum erat ad alia vehementer diſtractus, non erat ſuarum operationum integrè Dominus, magis quam ſemidormiens, vel ſemiebrius. Ergo nullam à Deo obligationem habebat; ideoque neque venialiter peccauit.

5 Secundò; Quia Titius, dum in turpi cogitatione expellenda, & ſenſualibus motibus reprimendis, erat negligens, vel plenè deliberare potuit, vel non; ſi non potuit, nullo modo peccauit; ſi potuit, iam videtur mortaliter peccaſſe. Ergo vel mortaliter, vel nullo modo peccauit.

Tertiò, Quia, ſi ſemiplena aduertentia potuit negligentiam alias mortalem excuſare à mortali, & facere venialem; poterit etiam, ſi feratur circa peccatum veniale, v. g. circa mendacium iocoſum, ab illo excuſare, alioquin ſemiplena deliberatio fauorabilior eſſet peccato mortali, quam veniali, quia à mortali excuſaret, & non à veniali. Cum ergo à veniali non excuſet, neque excuſabit à mortali. 6

Quartò; Quia explicari non poteſt, in quo conſiſtat hæc ſemiplena aduertentia in peccato; nam conſiſtere non poteſt in difficultate ceſſandi à peccato, quia hanc experitur homo valde ad malum inclinatus, etiam cum plena deliberatione: neque in cognitione, ſiue aduertentia remiſſa ad obiectum, quia in gradu quantumcumque remiſſo dari poteſt cognitio ſufficiens ad reddendam voluntatem perfectè liberam, ergo hæc ſemiplena aduertentia propriè non datur. 7

NOTABILIA.

ADuertendum eſt primò, Aliquos in nobis dari motus, qui dicuntur primo primi, quia omnem rationis vſum, ac malitiæ conſiderationem præueniunt, ideoque voluntarij non ſunt, cum voluntas non feratur in incognitum; vt cum quis die ieiunij comedit, apprehendens cibum, vel ſibi vtilem, vel ſen- 8

sensui delectabilem, sed ad prohibitionem, ac ieiunij præceptum non aduertens; Tunc enim comestio, cum omnem turpitudinis, ac malitiæ aduertentiam præueniat, dicitur motus primo primus. Præter hos autem dantur etiam in nobis alij, qui dicuntur secundo primi, quia primis succedunt, & cum aliqua malitiæ cognitione, ac aduertentiâ coniuncti sunt; vt, cum quis aliquam habens ieiunij, ac prohibitionis cogitationem, siue aduertentiam comedit. Primi motus, cum voluntarij non sint, ad culpam imputari non possunt; Secundi verò, cum ratione aduertentiæ ad malitiam præcaueri possint, ac repelli, aliquo modo voluntarij sunt, ideoque imputantur ad culpam iuxta mensuram ipsius aduertentiæ; Sicut enim ad peccatum, aliqua requiritur aduertentia, ita ad peccatum mortale, requiritur aduertentia perfecta; ad veniale verò sufficit imperfecta.

9. Aduertendum est secundò; Duplicem dari voluntatis consensum; Primus, dicitur directus, ac expressus, quia voluntas, per illum, directe tendit in obiectum, illud volendo; vt, cum quis, experiens aliquos motus in appetitu sensitiuo, illos vult ibi esse, in iisque delectatur. Secundus dicitur indirectus, siue interpretatiuus, ac virtualis, quia, per illum, voluntas non directe fertur in ipsum obiectum, sed vel in eius causam; vt, cum quis, vult curiose legere, vel iocose loqui, aut immoderate aspicere; ex quibus excitari regulariter solent motus illi in appetitu sensitiuo; vel illud non impedit, cum possit, ac teneatur; vt, cum quis eosdem motus experiens, illos non impedit, aut reprimit, animum ad alia diuertendo, Quamuis autem ad peccatum non sit necessarius consensus directus in obiectum malum, sed sufficiat indirectus, eo quod, in moralibus, idem sit, voluntatem velle causam, vel non impedire effectum, cum potest, ac debet, ac velle ipsum effectum, aliquis tamen necessariò requiritur, cum nihil sit peccatum, nisi sit voluntarium, & voluntarium dicatur id, cui voluntas consentit. Ad peccatum autem mortale, requiritur consensus plenus ac perfectus, sicut ad veniale sufficit imperfectus; nimis enim durum esset, hominem propter consensum solùm imperfectum, Diuinâ amicitiâ priuari, ac pœna æternâ puniri, sicut punitur propter mortale. His positis,

RESOLVTIO.

10 Respondetur, Titium, propter semiplenam libertatem, venialiter solùm peccasse. *Vasq. 1. 2. d. 107. Nauar. in sum. prælud. 9. Bonac. de pecc. d. 2. quæst. 2. pun. 3. num. 2. Sanch. lib. 1. sum. cap. 10. num. 10. Lessius lib. 4. c. 3. d. 5. nu. 116. Azor. tom. 1. lib. 4. c. 5. qu. 2. Reginal. lib. 11. cap. 5.* & alij apud istos.

11 Primò; Quia ex vno capite, qui semiplenâ libertate in peccatum consentit, libere consentit, & consequenter peccat; sed Titius cum semiplenâ libertate turpem cogitationem saltem indirecte in ipsâ negligentiâ voluit. Ergo peccauit. Ex alio verò peccatum non potuit esse mortale, quia peccatum mortale, cum Diuinam amicitiam dissoluat, & hominem æternæ pœnæ reum constituat, plenam

nam deliberationem, ac libertatem requirit, sicut illam requirunt Diuina amicitia, ac finis vltimi adeptio, cum sint res grauissimæ. Sicut ergo amicitia Diuina, per actum contritionis solùm semiplene liberum, recuperari non potest; ita nec per actum malum, solùm semiplene liberum, amitti; neque enim minor libertas requiritur ad gratiam amittendam, quàm ad illam recuperandam.

12 Secundò; Quia, si quælibet aduertentia ad peccatum mortale, sufficeret, nimis ardua, ac difficilis esset ad cælum via, nec Christi iugum suaue dici posset ac leue. Ergo, sicut ad peccandum, aliqua aduertentia requiritur, ita ad peccandum mortaliter, requiritur aduertentia plena.

13 Tertiò; Quia consensus imperfectus, imperfectè solùm est voluntarius. Ergo etiam imperfectè solùm erit peccatum ideoque solùm veniale; Ratio enim peccati, sicut essentialiter requirit rationem liberi, ac voluntarij, ita illi commensuratur.

14 Quartò; Quia omnes communiter dum leuem negligentiam in tentationibus repellendis committunt, venialiter solùm se peccare existimant. Negligentia autem illa est consensus quidam interpretatiuus, ac virtualis. Ergo consensus imperfectus, ex communi hominum sensu, est peccatum solùm veniale.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

15 Neque obstant rationes in contrarium. Nam ad primam Respondetur; Deum homini præcepta imponere absolutè, ipsum verò hominem, iuxta diuersum statum, in quo reperitur, illa grauiter, vel leuiter violare; Cum ergo Titius ea, ad alia vehementer distractus violauerit, leuiter solum violauit, & non integrè.

Ad secundam Respondetur; Titium tunc non potuisse plene deliberare; hinc tamen non sequi, quod nullo modo peccauerit, sed solùm quod non peccauerit mortaliter; cum enim semiplenam deliberationem haberet, habebat etiam libertatem sufficientem ad venialiter peccandum. 16

Ad tertiam; Negatur consequentia; semiplena enim aduertentia excusare potest à mortali; quia ad hoc sufficit, vt opus, plena libertate, legi Dei non opponatur, at ad excusandum à veniali requireretur, vt libertate omnino careret; Cum ergo opus supponatur semiliberum, erit etiam semipeccatum, hoc est peccatum veniale, ac imperfectum. 17

Ad quartam Respondetur; semiplenam deliberationem consistere in cognitione confusâ malitiæ; orta vel ex eo, quod quis nondum sit integrè à somno excitatus; vel ex eo, quod sit semiebrius; vel ex eo, quod sit ad alia notabiliter distractus; vel denique ex eo, quod animum, passione aliqua vehementi, adeo occupatum, habeat, vt ad id, quod agit, vix attendat. Cum cognitione enim adeo confusa dari non potest perfecta libertas, sed solùm imperfecta. 18

COROLLARIA.

19 Colligitur ex dictis primò; Ad peccatum mortale non sufficere aduertentiam ad actum malum, sed requiri aduertentiam, & cogitationem malitiæ ipsius actus. Vt quis enim contra ieiunij præceptum peccare dicatur, non satis est, vt in die ieiunij aduertat se comedere, sed præterea requiritur, vt aduertat, comestionem illam esse prohibitam: nam, si ad hoc non aduertat, dici non potest amplecti malum, ac peccatum, cum voluntas non feratur in incognitum; *Reginaldus lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 31.

20 Secundò; Vt aliquod opus sit mortale, non requiri plenam considerationem malitiæ obiecti, quatenus mortalis est, sed sufficere considerationem, & aduertentiam & malitiam in genere; positâ enim hac aduertentiâ, potest quis ac tenetur inquirere, an malitia sit grauis, uel leuis; nisi enim hoc inquirat, mortaliter peccandi periculo se exponit, censeturque, opus illud velle, quacumque malitia sit affectum. *Vasq.* 1. 2. *d.* 117. *num.* 14.

21 Tertiò; Aliquas assignari coniecturas ad cognoscendum in dubio, num quis plenam, an verò semiplenam tantum aduertentiam, ac libertatem habuerit. Primò enim; si quis dubitet, an perfectè à somno fuerit excitatus, vel ebrietatem depulerit, vel cogitatione, aut passione aliqua vehementi, animum occupatum habuerit, iudicare poterit, se perfecte non aduertisse, nec consensisse. Hæc enim, sicut, quando sunt perfecta, libertatem tollunt, ita cum imperfecta sunt, illam minuunt. Secundò, cum quis rei malæ tentationem aduertens, se ita dispositum sentit, vt, quamuis posset, non exequeretur; tunc enim signum est, vel nullum, vel imperfectum solùm adfuisse consensum; quia, cum potentia executiua voluntati omnino obtemperet, si homo sit ita dispositus, signum est, etiam in voluntate, aut fuisse dissensum, aut imperfectum consensum: cum de consensu aliunde non constat. Tertiò denique, si homo timoratæ sit conscientiæ; tunc enim præsumere poterit, se plene non consensisse; sicut e contra, si perditis sit moribus, plene consensisse, quia à communiter contingentibus desumitur fortissima præsumptio, &, si peccato consensisset, facile cognosceret, cum nostrorum actuum nobis sit debita cognitio. *Sanchez lib.* 1. *in dec. c.* 1. *num. ult.*

QVÆ

QVAESTIO LV.

An peccatum ex se mortale, ex Superioris voluntate, fieri possit veniale.

CASUS.

1 IN quadam Religione, erat Constitutio obligans ad audiendum, singulis diebus, sacrum sub veniali. Vnus autem ex Religiosis, integro mense, Sacrum diebus ferialibus omisit. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Legislator, non videtur obligare posse leuiter in materià graui.*
7 *Sicut non potest lex Diuina, ac naturalis.*
10 *Nec Confessarius, dum pœnitentiam imponit.*
11 *Potest tamen.*
12 *Lex, totam obligandi vim habet à voluntate Legislatoris.*
13 *Sicut Votum à Voluntate Vouentis.*
14 *Modus obligandi leuiter in materià graui, est possibilis, & sæpe conueniens.*
15 *Superioris voluntas requiritur, & ad obligationem, & ad qualitatem obligationis.*
16 *Quomodo à Superioris voluntate peccati grauitas pendeat.*
17 *Virtus, non semper grauiter læditur.*
18 *Cur Legislator, in materià leui, grauiter obligare non possit.*
19 *Cur lex naturalis, in materia graui, leuiter obligare non possit.*
21 *Quomodo obligatio fit effectus.*
22 *Cur Confessarius, leuiter obligare non possit in materia graui.*
23 *Lex, à Legislatoris voluntate totaliter pendet.*
24 *Materià de se leuis, quomodo fieri possit grauis.*

RATIONES DVBITANDI.

CVm ad peccatum mortale, requiratur in obiecto malitia grauis, vt *Quæst. præced.* dictum est. Certum est, omissionem Sacri diebus festis, grauem malitiam continere; opponitur enim Ecclesiæ præcepto, quod Sacri auditionem præcipit sub mortali. Quæstio igitur est; an hæc omissio, quæ ex se est sufficiens ad mortale, ex solà Legislatoris voluntate fieri possit, materia solùm peccati venalis. 2

Ratio autem dubitandi est primò; quia, cum quodlibet peccatum mortale sit transgressio Legis, & hæc transgressio ex Legislatoris voluntate pendeat, non videtur Legislator, posse in materià graui obligare solùm sub culpà leui; Superio- 3

Digitized by Google

perioris enim voluntas requiritur solùm ad obligationem imponendam; qualitas verò ipsius obligationis, ex rerum præceptarum grauitate vel leuitate desumi debet. Ergo hanc obligationem extendere, vel coarctare, à Superioris voluntate non pendet.

4 Secundò; Quia, quod peccatum sit veniale, vel mortale, non pendet à voluntate Superioris præcipientis, sed ex ipsis rebus præceptis; hæ enim, posito præcepto, grauem, vel leuem deordinationem deinde ex se habent. Ergo ex Superioris voluntate, fieri non potest veniale, quod alias esset mortale.

5 Tertiò; Quia Superior, per suum præceptum, constituit rem præceptam in materia alicuius virtutis; si enim præcipiat ieiunium, illud constituit in materiâ temperantiæ; si Sacrum, in materia Religionis &c. Ergo qui hæc omittit, si grauia sint, virtutem illam grauiter lædit, ideoque venialiter solùm peccare non poterit.

6 Quartò; Quia non potest Legislator, in materiâ leui, obligare sub culpâ graui; talis enim obligatio irrationabilis esset, ac iniusta. Sed etiam irrationabilis, ac iniusta est obligatio leuis, in materiâ graui; non enim proportionatur materiæ. Ergo etiam obligare non potest leuiter in materiâ graui.

7 Quintò; Quia lex Diuina, ac naturalis, in materiâ graui obligare non potest solùm sub veniali. Ergo neq; lex humana; ex præcepto enim, in materiâ graui, naturaliter, ac necessario sequi videtur obligatio grauis, cum hæc sit illi proportionata.

8 Sextò; Quia nemo Voto se obligare potest solum sub veniali, in materiâ graui. Ergo neque Legislator in materiâ graui obligare potest solùm sub veniali; ideo enim voto nemo obligare se potest sub veniali in materiâ graui, quia quamuis voti, ac promissionis obligatio ex Vouentis intentione pendeat; quantitas tamen obligationis sumitur ex naturâ rei iuxta materiæ qualitatem; totum hoc autem militat etiam in lege, cum Votum sit lex quædam priuata.

Septimò; Quia obligatio, est quasi effectus, qui ad legem necessariò consequitur, ideo enim subditi legibus obligantur, quia leges, legitimæ sunt, ac validæ. Sed effectus, qui ad causam necessariam consequitur, impediri non potest. Ergo neque obligatio grauis, positâ lege in materiâ graui. 9

Octauò; Quia, in Sacramento Pœnitentiæ, pœnitens sub mortali pœnitentiam grauem implere tenetur, quamuis Confessarius illi dicat, se intendere illum obligare solùm sub veniali; Ergo etiam, quamuis Legislator obligare intendat solùm ad veniale, si materia sit grauis, subditus adhuc obligabitur sub mortali; Atque ita tenent: *Vasquez* 1. 2. *tom.* 2. *d.* 158. *c.* 3. *n.* 17. *& c.* 4. *n.* 32. *Bellarm. to.* 1. *controu. p.* 2. *contr.* 5. *lib.* 3. *de Eccl. milit. c.* 11. *in solut. ad pen. Aragon.* 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 3. *col.* 5. *Reginald. lib.* 15. *n.* 44. *Sotus lib.* 1. *de iust. quæst.* 6. *art.* 4. 10

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; Religiosum, sacrum præceptum omittendo, venialiter solùm peccasse. Ita *Suar. lib.* 3. *de legib. cap.* 27. *num.* 7. *Sanch. lib.* 11

lib. 1. matr. d. 9. num. 6. & lib. 6. sum. c. 4. num. 25. Salas de legib. d. 10. s. 7. num. 33. Valentia 1. 2. d. 7. quæst. 5. pun. 2. quæstiunc. 2. Ioan. Sanch. in select. d. 15. num. 16. Nau. c. 73. summ. num. 49 Bonac. d. 1. de legib. qu. 1. pun. 7. §. 4. num. 23. Lessius lib. 2. c. 41. d. 9. num. 96. & alii apud istos.

12 Primò; Quia legis obligatio pendet totaliter à voluntate Legislatoris. Ergo, si Legislator obligare nolit ad mortale, lex ad mortale obligare non potest; obligatio enim extendi non potest vltra mentem Legislatoris; *ex L si quis, nec causam*; & actus, in moralibus, non excedit intentionem Agentis; *L. non omnis. ff. si certum petatur*. Cum ergo constitutio supponatur non obligare ad mortale; sequitur, Religiosum mortaliter non peccasse, sed solùm venialiter.

13 Secundò; Quia Votum ac promissio, est lex quædam priuata, quam promittens sibi imponit; promittens autem, etiam in materiâ graui, ad solam culpam venialem obligare se potest; si enim ex solo defectu voluntatis se obligandi, ad nullam culpam obligare se potest, cum sola voluntas se obligandi totius obligationis sit mensura; cur ad solam culpam venialem se obligare non poterit, si ad illam solam velit se obligare. Ergo etiam lex, ad solam culpam venialem obligare poterit, etiam in materiâ graui, si Legislator ad illam solam velit obligare; mensura enim obligationis in lege, est voluntas Legislatoris non minus, quam voluntas Vouentis in Voto.

14 Tertiò; Quia hic modus obligandi solùm sub veniali etiam in materia graui, potest aliquando esse conueniens, præsertim in Religionibus; In his enim Superiores, ne multiplicentur obligationes graues, & cum leues sufficiant, aliqua grauia præcipere possunt sub veniali; quæ enim indecentia, aut iniustitia, aut excessus in hoc appareat; Cum ergo modus hic obligandi, & possibilis sit, & sæpe etiam conueniens; non apparet, cur negari debeat; ideoque Religiosus obligari potuit solùm ad veniale, & consequenter constitutionem transgrediendo, venialiter solùm peccauit. Atque ita dari de facto, in aliquibus Religionibus similes constitutiones, asserit. *Suar. lib. 3. de legib. c. 27.*

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium; Nam ad primam Respondetur; Voluntatem Superioris requiri non solùm ad imponendam obligationem, sed etiam ad eius qualitatem; Ipse tamen regulariter, cum aliter non explicat, censetur velle obligare iuxta qualitatem materiæ, & tunc ex materiæ grauitate, vel leuitate, pensanda est obligatio. 15

Ad secundam Respondetur; Quamuis à Superioris voluntate immediatè non pendeat, quod peccatum sit veniale, vel mortale, pendere tamen mediatè, quatenus voluntas Legislatoris intendentis obligare solùm ad veniale facit, vt omissio rei præceptæ, quamuis grauis, legem tamen grauiter non lædat. 16

Ad tertiam; Negatur consequentia; Virtus enim, grauiter non læditur, nisi cùm eius omissio grauiter est prohibita. 17

bita. In præsenti autem, auditio Sacri, est præcepta solùm leuiter, & sub veniali.

18 Ad quartam; Negatur consequenter. Quamuis enim Legislator, in materiâ leui, obligare grauiter non possit, quia illa voluntas obligandi esset iniusta, & subdito iniuriosa; potest tamen in materiâ graui leuiter obligare, quia sic nullam subdito iniuriam infert, & aliunde obligationis diminutio legem reddit magis suauem, & est actus benignitatis in Superiore, qui, sicut totam obligationem tollere posset, ita illam potest minuere, acde facto minuit, vt subdito reddatur suauior.

19 Ad quintam Respondetur; Legem naturalem obligare non posse leuiter in materiâ graui, quia obligatio legis naturalis, oritur ex re ipsa. Ergo, sicut res ipsa grauis est, ita grauis esse debet obligatio. At, obligatio legis positiuæ, totaliter pendet à voluntate Legislatoris. Ergo sicut ab eo auferri pro libito potest ita potest limitari.

20 Ad sextam; Negatur Antecedens; sicut enim omnis obligatio, ortum habet ab intentione Vouentis, ita oriri ab illa potest modo limitato, & non secundùm omnem materiæ proportionem, ac capacitatem.

21 Ad septimam Respondetur; Quamuis obligatio seruandi legem sit effectus legis; hunc tamen effectum coarctari posse pro voluntate Legislatoris; Legislator enim ferre potest legem obligantem, vel quantum potest, vel solùm secundum minorem obligationem, quam potest imponere, cum hoc ab eius voluntate omnino dependeat.

Ad octauam; primò: Negatur Antecedens. Confessarius enim, pro suâ voluntate, coarctare potest obligationem pænitentiæ; nam, cum pænitentia, lex quædam sit, ac præceptum, humanæ legis, ac præcepti conditiones sortiri debet. Respondetur tamen secundò: Negando consequentiam. Ratio autem diuersitatis est, quia Confessarius, pænitentiam non imponit nomine proprio, sed nomine Christi, & tanquam eius vices gerens. Christus autem, non præsumitur velle ad grauem pænitentiam leuiter solùm obligare. 22

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Peccatum, quod aliàs, attentâ materiæ grauitate, deberet esse mortale, ex solâ Legislatoris voluntate fieri posse veniale; quia potest Legislator rem illam, quamuis grauem, percipere solùm sub veniali, in hoc autem casu, talis legis transgressio est solùm venialis, cum totaliter pendeat à voluntate Legislatoris. 23

Secundò, Etiam peccatum, quod alias, attentâ materiæ leuitate, deberet esse veniale, ex Legislatoris voluntate, fieri posse mortale: Silentij enim violatio, vel ingressus in alienam cellam, quæ secundum se considerata essent ad summum peccata venialia, si accedat Superioris præceptum sub pœnâ excommunicationis, fient mortalia. Tunc tamen, materiæ istæ, à fine præcepti redduntur graues, cum ob grauem aliquem finem prohibeantur; sicut esus pomi, quamuis secundum se, res leuissima videretur, quia tamen prohibitus fuit in recognitio- 24

nem

nem Auctoritatis, & humanæ subiectionis, ab hoc fine, fuit redditus res grauissima. Et in hoc sensu *Clem. exiui. de verb. signif. & c. ex his: de verb. signif. in 6.* dicitur, verba præceptiua, *in reg. S. Francisci*, indicare obligationem sub mortali, quia præcipiunt ob finem grauem.

QVAESTIO LVI.

An peccatum ex genere mortale, ex materia leuitate, fieri possit veniale.

C A S V S.

1 LEX erat in quodam Regno, ne vllus ex eo triticum extraheret, ad vitandam famem, quæ ibi timebatur. Titius tamen nihilominus quinque tritici modios extraxit. Quæritur: Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

3 *Quinque Tritici modiorum extractio, videtur materia grauis.*
7 *Materiæ grauitas, & leuitas, vnde desumatur.*
8 *Eadem materia respectu diuersorum, potest esse grauis, & leuis.*
9 *Quinque Tritici modios extrahere, non est mortale.*
10 *Lex, per hoc grauiter non violatur.*
11 *Sicut, si extraheretur quantitas longe minor.*
12 *Quinque modij, reputantur materia leuis.*
13 *Eorum extractio, leuiter prohibetur.*
14 *Et Reipublicæ infert damnum leue.*
15 *Finis legis est, vitare damnum graue.*
17 *Quænam materia censenda sit, graue damnum afferre.*
18 *Materiæ paruitas, non rectè desumitur per comparationem ad totam rem præceptam.*
19 *Desumitur ex fine præcepti.*
20 *Aquam, in Calice, vino non miscere est mortale.*
21 *Vna, aut altera vncia ieiunium non frangit.*
22 *Materiæ grauitas, prudentis arbitrio pensanda est.*
23 *Duorum horarum labor, diebus festis, videtur materia leuis.*

RATIONES DVBITANDI.

SIcut semiplena libertas, & Legislatoris voluntas, peccatum alias ex genere suo mortale, reddere possunt veniale, ita à fortiori, hoc potest materiæ 2

leuitas, licet enim furtum, ex genere suo, sic peccatum mortale, si quis tamen alteri rem modicam surripiat, non censetur communiter peccare mortaliter, quia illi graue damnum non infert. Difficultas est, in quo hæc materiæ grauitas, ac lenitas consistat. Propter ea Titius, quinque tritici modios extrahendo, mortaliter peccasse videtur. Ita *Sanch. lib. 1. sum. c. 4. num. 8. Victoria de potest. ciuili. nu. 19. Clauis reg. lib. 3. c. 7. num* 14.

3 Primò; Quia quinque modij videntur materia grauis; Quamuis enim, ex ista Titij contrauentione Regno graue damnum non sequatur, sequeretur tamen, si idem à multis & communiter fieret. Spectari autem non debet damnum, quod ex illius contrauentione præcisè sequitur, sed quod sequeretur, si idem à multis & communiter fieret. Sed tunc esset materia grauis; Ergo absolutè est materia grauis, ideoque sufficiens ad mortale.

4 Secundò, Quia in furto datur quantitas notabilis, etiamsi quantitas illa alicui parum noceat, centum enim aurei, sunt materia grauis, etiamsi Regi ablati paruum illi nocumentum afferant. Ergo similiter quinque modij, erunt materia grauis, quamuis Reipublicæ notabile damnum non afferant, in his enim attendendum non videtur damnum, sed quantitas, alioquin surripere mille aureos diuersis, singulis vnum Julium auferendo, non esset peccatum mortale.

5 Tertiò, Quia, si quinque modij, non essent materia grauis, & sufficiens ad mortale, sequeretur, finem legis frustrari; nunquam enim quilibet tantam tritici quantitatem extrahit, vt ex eâ solâ ingens Reipublicæ damnum sequatur. Ergo nunquam violaretur finis legis, sicque frustraretur.

Quartò, Quia, ideo, Latro Viatori quinquaginta aureos surripiens, iustè suspenditur, quia quamuis hoc damnum illatum semel, non sit notabile, expedit tamen illud grauiter puniri, ne passim fiat; sicque fiat notabile; Ergo similiter, quamuis quinque modij, semel extracti, Reipublicæ, damnum notabile non afferant, expedit tamen hoc grauiter prohiberi, ne passim fiat, sicque damnum fiat notabile. 6

NOTABILIA.

Aduertendum est primò, materiæ, siue rei præceptæ grauitatem, vel leuitatem desumendam esse, non ex re ipsâ secundùm se, sed quatenus conducit ad finem à Legislatore intentum, ita vt, si res quæ præcipitur, vel prohibetur, ad Legislatoris finem grauiter conducat, eius transgressio sit peccatum graue, quamuis in se sit leuis. Si verò leuiter conducat, sit peccatum veniale, quamuis materia in se sit grauis: sic enim, quia finis præcepti prohibentis furtum est, ne dominus damnum in bonis suis patiatur, ablatio quinquaginta aureorum, est materia grauis, quia Dominum grauiter lædit, ablatio verò semiiulij, est materia leuis, quia Dominum notabiliter non lædit. Similiter, gestare comam, quamuis secundùm se videatur materia leuis, si tamen à Prælato, propter decentiam status Ecclesiastici, sub excommunicatione prohibeatur, fit materia 7

ria grauis, per ordinem ad finem à Prælato intentum. Ratio autem à priori est; quia, cum res præcepta, à Legislatore per præceptum assumatur tanquam medium ad obtinendum finem præcepti; in ipsâ nihil aliud attenditur, quam vtilitas & conducentia ad talem finem; hoc enim est, quod in medijs attenditur, & non aliud. Hinc ergo fit, vt ea, quæ ad eum grauiter conducunt, vel illum notabiliter lædunt, dicantur materia grauis, quæ verò leuiter, materia leuis. Quænam autem in particulari, grauiter, vel leuiter conducant ad finem legis, colligi poterit, vel ex re ipsâ præceptâ, vel ex fine, vel ex circumstantijs, vel ex communi sensu Fidelium, aut Ecclesiæ, vel ex iudicio prudentum, ita ut res illa dicatur ad finem præcepti grauiter conducere, quæ iudicio Prudentum reputatur talis.

8 Aduertendum est secundò; eandem rem, quæ respectu vnius finis, ac præcepti, est materia grauis, posse respectu alterius finis, ac præcepti, esse materiam leuem. Si enim in aliqua Religione extaret constitutio strictè obligans ad Sacrum singulis diebus audiendum, omissio vnius Sacri, esset materia grauis, quia auditio Sacri ab illâ Religione ordinaretur ad spiritualem singulorum profectum, ac fructum; quo fructu priuaretur, qui Sacrum omitteret. At verò si extaret similis constitutio in Vniuersitate aliquâ, vel Academia; omissio vnius Sacri, non esset materia grauis, sed leuis; qui tunc auditio Sacri ordinaretur, non ad fructum spiritualem singulorum, sed ad rectam Academiæ gubernationem, pacem, ac decorem, qui finis non grauiter læditur, etiamsi Sacrum aliquando prætermittatur. Ita *Vasq. 1. 2. quæst. 96. art. 4. d. 158. c. 6. num. 60.* His positis,

RESOLVTIO.

Respondetur; Titium, quinque tritici modios è Regno extrahendo, mortaliter non peccasse. Ita *Suar. tom. 5. in 3. p. d. 4. s. 6. num. 11. & d. 18. s. 3. n. 16. & de legib. lib. 3. c. 25. n. 7. Valent. 1. 2. d. 7. qu. 5. p. 6. col. 957. Bonac. d. 2. quæst. 3. p. 3. num. 12. Reginald. lib. 15. num. 30. Vasq. loco cit. Molina tom. 1. tract. 2. dub. 88. circa finem, Azor. to. 1. lib. 5. cap. 28.* & alij communiter. 9

Primò; Quia tota ratio hanc extractionem prohibendi, est vitatio damni Reipublicæ. Ergo, dum Respublica, ex tali extractione graue damnum non patitur, non fit grauiter contra illius prohibitionem; Tunc enim lex grauiter violatur, quando grauiter violatur eius finis intrinsecus. Sed finis istius legis, grauiter non violatur; hic enim, alius non est, quam vitatio damni, quod ex tali extractione non sequitur; Ergo lex, in hoc casu, grauiter non violatur; ideoque Titius mortaliter non peccauit. 10

Secundò; Quia si lex ista grauiter violaretur, quinque modios extrahendo, sequeretur, grauiter etiam violari, extrahendo quantitatem de se sufficientem ad furtum; talis enim quantitas, de se grauis est, & si passim, ac communiter extraheretur, Regnum inde damnum pateretur; consequens autem à nemine conceditur. Ergo, sicut extrahere semimodium, non censetur materia grauis, quia inde Rei- 11

publicæ graue damnum non ſequitur; ita neque extrahere quinque modios, erit materia grauis, cum neque ex iſta extractione, graue damnum Reipublicæ ſequatur.

12 Tertiò; Quia Aureus, qui pro furto reputatur communiter materia grauis, pro donatione prohibita, non reputatur materia grauis, ſed leuis; Imò, cum in donatione, attendatur qualitas donatoris, ac donatarij, & aliæ circumſtantiæ, fieri poteſt, vt etiam donatio equi, reputetur donatio leuis, ſicuti reputatur *in c. Etſi quæſtionibus: de Simonia.* Ergo, ſicut aureus, & equus, licèt reſpectu furti ſint materia grauis, reſpectu donationis prohibitæ poſſunt eſſe materia leuis, quia finem pro inhibitione leuiter lædunt; ita quinque tritici modij, licet reſpectu furti, vel alterius præcepti, poſſint eſſe materia grauis, reſpectu præcepti extractionem prohibentis, poterunt eſſe materia leuis, cum eorum extractio leuiter opponatur fini, in eâ prohibitione, à Republicâ intento, qui eſt, ne Regnum inde damnum patiatur.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 AD rationes autem in contrarium Reſpondetur. Ad primam; Finem Legiſlatoris fuiſſe, vitare damnum, quod tritici extractione ſequi poſſet Reipublicæ, non tamen intendiſſe Legiſlatorem prohibere grauiter tritici extractionem factam ab vno, dum graue damnum Reipublicæ non cauſat, quamuis illud cauſaret, ſi à multis paſſim fieret; alioquin etiam extractio ſemimodij, imo etiam quartæ, aut quintæ partis vnius modij, eſſet mortalis, eo quod hæc etiam, ſi paſſim, ac communiter à multis fieret, notabile damnum Reipublicæ cauſaret. Cum ergo lex non obliget vltra intentionem, ac voluntatem Legiſlatoris, ſequitur, legem hanc, in hoc caſu, grauiter non obligare; ideoque Titium grauiter non peccaſſe.

Ad ſecundam Reſpondetur; ex furto centum aureorum, quemlibet etiam Regem graue damnum accipere; poſſet enim plures milites, vel pediſſequos alere, quo commodo, ac vtilitate priuatur; & cum à multis eadem ſumma ſurripitur, toti illi Communitati per modum vnius damnum notabile infertur. Verùm, quamuis damnum graue non inferretur; adhuc graue furtum committeretur, quia retineretur alienum Domino notabilitet inuito, qui eſt finis immediatus iſtius, prohibitionis potius, quam damnum Domini. 14

Ad tertiam Reſpondetur; Negando, finem legis adæquatè & perfectè fruſtrari; ex illâ enim extractione Respublica graue damnum non patitur, Finis autem Legiſlatoris eſt, hoc ſolum damnum vitare, vt ſuppono. 15

Ad quartam Reſpondetur; Latronem iuſtè ſuſpendi, non tam ob damnum illatum, quam ob actionem iniurioſam. At in præſenti, finis legis adæquatus eſt, vitare damnum. Hoc autem, cum graue non ſit, non apparet, vnde culpa mortalis naſci poſſit. 16

COROL-

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; nullam certam regulam statui posse, ad definiendum, quænam mercium extractio censenda sit graue damnum Reipublicæ inferre; sed hoc pensandum esse prudentis arbitrio; regulariter tamen loquendo, centum aurei, vel merces eiusdem valoris, videntur esse materia grauis, ex quâ Respublica damnum pati possit; sicut pro donatione, materia grauis, duos vel tres aureos excedere debet. Nisi tamen Respublica, vel esset ab inimicis oppressa, vel magnam penuriam pateretur: Nam tunc, etiam quantitas longè minor censeretur materia grauis. *Molina tract. 2. d. 89. circa finem. Azor. tom. 1. lib. 5. c. 28.*

18 Secundò; Materiæ paruitatem & grauitatem non rectè desumi per ordinem ad totam quantitatem præceptam; ita vt illa dicatur materia leuis, quæ, respectu totius quantitatis præceptæ, leuis est, & è contra; Nam, si quis quingentos, vel mille aureos in eleemosynam distribuere teneatur, & retineat viginti; hæc retentio, respectu totius summæ, leuis est, & tamen censetur materia grauis, & peccatum mortale; quia grauiter conducit ad intentum, qui est alienæ miseriæ subleuatio, vel pietatis exercitium. Contra verò, si quis ex Voto, Officium B. Virginis recitare teneatur, & duas horas omittat; hæc omissio, quamuis in comparatione totius officij sit materia grauis, cum sit ferè tertia illius pars; absolutè tamen censetur omissio, & materia leuis, quia non videtur grauiter, sed solùm leuiter conducere ad deuotionem excitandam, & Virginem colendam, qui est finis intentus; idemque dicendum videtur de tertiâ parte cuiuslibet horæ minoris in officio Diuino. *Bonacina d. 2. de pecc. quæst. 3. pun. 3. num. 14.*

Tertiò; Ad ferendum iudicium de 19
alicuius materiæ grauitate, vel leuitate, attendendum præcipuè esse finem præcepti, an sit grauis, vel leuis, & an res præcepta, ad illum sit necessaria, vel non necessaria; res enim, quæ in se leuis est, aliquando fit grauis ratione finis, quem subditus ignorat. Hoc autem colligi poterit ex circumstantijs, quibus Legislator ad præceptum ferendum motus est, quales sunt; vitare scandalum, aut damnum commune, aut periculum vota violandi &c. In dubio tamen, an finis sit grauis, vel res præcepta sit ad illum necessaria; præsumi debet, & finem esse grauem, & rem necessariam; quia præsumptio stat pro communiter contingentibus; & ferè semper præceptum imponitur solùm ob finem grauem, & de materiâ ad illum necessaria. *Sanch. lib. 1. c. 4. num. 3.*

Quartò; Mortaliter peccaturum, qui 20
aquæ guttam vino non misceret in Calice; quia quamuis aquæ gutta, secundùm se considerata, sit materia parua; at non est parua, sed magna in ordine ad mysterium, ac significationem, propter quam ab Ecclesiâ præcipitur. Ex leui autem vel magnâ vtilitate, quam res præcepta habet ad finem à Legislatore intentum, eius grauitas, uel leuitas desu-

desumitur, vt dictum est *Card. de Lugo de Sacr. Euch. d. 15. s. 2. num. 21.*

21 Quintò; In materia ieiunii vnam aut alteram vnciam cibi communis non sufficere ad peccatum mortale, sed censeri materiam leuem, non ex eo, quod duæ vnciæ, sint quarta pars collatiunculæ serotinæ, vt vult *Diana p. 5. tract. 5, res. 11.* Nam paruitas materiæ non rectè desumitur per ordinem ad totam quantitatem præceptam, vel prohibitam, vt dictum est. Sed quia vna, vel altera vncia leuiter solùm conducere videtur ad corpus alendum, & est quid leue in genere alimenti. Ecclesia autem præceptum ieiunij præcipit solùm abstinentiam eorum, quæ per se, ac principaliter ordinantur ad corpus alendum. Vnde non præcipit abstinentiam potus, quia hic principaliter non ordinatur ad corpus nutriendum, sed ad sitim sedandam; nec abstinentiam medicamentorum, quia hæc principaliter non ordinantur ad corporis nutritionem, sed ad sanitatem. *Turrianus. p. 1. sum. c. 296. d. 27. num. 2.*

22 Sextò; Etiam, quando præceptum, certam aliquam materiam, vel tempus præscribit, materiæ grauitatem vel leuitatem pensandam esse, non ex eo, quod sit tertia, vel quarta, aut alia similis pars materiæ præceptæ; sed ex eo, quod ratione suæ magnitudinis, vel grauitatis, absoluta eius omissio, secundum prudentem existimationem, leuem uel notabilem afferat deformitatem in materià adæquata præcepti. Sic enim in officio Diuino omissio, quæ quantitatem vnius horæ paruæ v. g. tertiæ, sextæ, nonæ, & completorij, non attingit, censetur materia leuis, quia non censetur communiter mutilatio notabilis, nec in diuino officio, cuius est pars, notabilem deformitatem afferre; hoc tamen totum ex prudenti arbitrio desumendum, ac æstimandum est, pensatis personarum conditionibus, & alijs circumstantijs, respectu talis materiæ. Vnde, dum communiter dicitur, illam esse materiam grauem, cuius violatio charitati Dei, vel proximi intelligitur contraria, hoc ipsum ad prudentis arbitrium necessariò reducendum est; sic enim solùm, & non aliter discerni potest, an materia, charitati sit contraria, nec ne. *Suar. tom. 2. de relig. lib. 5. de voto c. 4. num. 15. Castrop. to. 2. d. 2. p. 5. num. 1.*

Septimò; In diebus festis, in ordine ad opera seruilia, duas horas censeri materiam leuem, nec sufficere ad peccatum mortale, non quia sint pars leuis respectu totius diei; nam materiæ leuitas, ex hoc solū non rectè deducitur, vt dictum est; sed quia non grauiter, sed leuiter tantum opponuntur cultui diuino, qui est finis intentus à præcepto, opera seruilia diebus festis prohibente: quod totum ex communi fidelium sensu, ac Ecclesiæ vsu colligitur. In operibus tamen forensibus, ac iudicialibus, materiæ grauitas, non ex temporis quantitate, sed ex operis qualitate desumitur; si quis enim aliquem contractum venditionis, aut locationis, solemniter celebraret, mortaliter peccaret, quia faceret actum irritum, quod ex se grauem habet deformitatem, præsertim si fiat à Iudice. Si verò rem aliquam parui momenti, vel ad usum necessariam, venderet, venialiter solùm peccaret, quia iam consuetudo obtinuit, vt hoc non sit graue peccatum, &, si adsit iusta causa, vt ementium, vel vendentium necessitas, nullum. *Castropalaus tom. 1. tract. 9. d. 2. pun. 3. n. 4.* 23

QVÆ-

QVAESTIO LVII.

An quodlibet peccatum, ex genere mortale, fieri possit veniale ex leuitate materiæ.

CASVS.

1 IN Concilio Tridentino, sess. 24. c. 18. reform. Examinatoribus Synodalibus prohibetur, ne aliquid prorsus, occasione examinis ad concursum beneficiorum Parochialium, nec ante, nec post accipiant; alioquin Simoniæ vitium, tam ipsi, quam alij dantes incurrant. Quidam autem Sacerdos, post peractum examen, pomum, & quædam alia munuscula leuia Examinatoribus donauit; Quæritur; Vtrum Sacerdos ille dando, & examinatores recipiendo, mortaliter peccauerint.

SVMMARIVM.

3 *Examinatores Synodales munuscula recipiendo, videntur mortaliter peccasse.*
7 *Aliqua præcepta, admittunt materiæ paruitatem, aliqua non.*
8 *Quænam illam admittant, quæ non.*
9 *Simonia, alia iuris Diuini, alia Ecclesiastici.*
10 *Examinatores, mortaliter non peccarunt.*
11 *In Simonia Iuris Ecclesiastici, datur paruitas materiæ.*
12 *Sicut in furto, ac contumelia.*
13 *Et sicut datur in Voto.*
14 *Est mala, quia prohibita, & non è contra.*
15 *In Simonia iuris naturalis, cur materiæ paruitas non detur.*
16 *Leuia munuscula, nullo modo sunt simonia.*
17 *Quæ quantitas requiratur, & sufficiat ad mortale.*
18 *Vendens officium Sacristæ, an peccet contra iustitiam.*
19 *Ex quo argui possit materiæ leuitas.*
20 *In materiâ blasphemiæ, non datur paruitas.*
21 *Neque in Sortilegijs.*
22 *Neque in fractione sigilli Confessionis.*
23 *Neque in formis Sacramentorum.*
24 *Neque in Ieiunio ad Eucharistiam prærequisito.*
25 *Neque in ætate ad Professionem, Sacros Ordines, & Matrimonium requisitâ.*
26 *In vsura datur paruitas materiæ.*
27 *Et in Iuramento promissorio.*
28 *Et in operibus ad lucrandas Indulgentias iniunctis.*
29 *Et in personarum acceptione, quoad beneficia.*
30 *Et in Interruptione anni probationis, alijsque similibus.*

R. P. Beati Lib. I.

RATIONES DVBITANDI.

2 QVamuis peccatum ex genere suo mortale, ex materiæ paruitate fieri possit veniale, vt *Quæst. praced.* probatum est; Quia tamen aliqua præcepta, hanc materiæ paruitatem admittunt; aliqua non admittunt; superest inquirendum, cur aliqua non admittant, & ex quo signo dignoscenda sint.

3 Aliqui enim putant, tam Sacerdotem, quam Examinatores peccasse peccato Simoniæ. Ideoque mortaliter. Ita *Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. c. 3. num. 5. & cap. 14. num. 12. Sanch. lib. 2. sum. c. 4. num. 1. Laym. lib. 4. tract. 10. c. 8. n. 4. Nauar. in extrau. de dat. & accept. notab. 10. num. 20.*

4 Primò; Quia ex Trid. simoniam commiserunt; In materià autem simoniæ, sicut non datur paruitas materiæ, ita nec datur peccatum solùm veniale.

5 Secundò; Quia, si quis vnicum *Agnus Dei*, vel Salutationem Angelicam vendat, mortaliter peccat; cuiuscumque enim quantitatis sit id quod ab altero recipit pro ipso *Agnus Dei*, si illud recipit tanquam pretium, iam rem sacram grauiter vilipendit, ac contemnit; nam illam pretio siue magno, siue modico, æquiparare, est paruam, ac vilem æstimare: quod sine graui ipsius rei spiritualis iniuria fieri non potest. Ergo eodem modo, quidquid Sacerdos examinatoribus donauit, fuit satis ad mortaliter peccandum, peccato Simoniæ.

6 Tertiò; Quia in eà materià reperitur culpa mortalis, in quà reperitur integra ratio iniuriæ, ac offensæ; sic enim, qui iurat, in Domo sua pulices non reperiri, cum sciat reperiri, grauiter peccat, quia adducit Deum in Testem falsitatis, non minus quam si mendacium grauissimum iuraret; & qui articulum fidei leuissimum negat, grauissimè peccat, quia æquè negat infinitam Dei veracitatem, ac si negaret mysterium Trinitatis; ideo enim, vterque articulus creditur, quia DEUS verax, vtrumque reuelauit. Cum ergo dentur multæ materiæ, in quibus, licet paruæ sint, reperitur integra ratio iniuriæ, ac offensæ, vt in enumeratis, & in omnibus, quæ immediatè Deum, eiusque honorem respiciunt; sequitur, in his, non dari leuitatem materiæ. Inter istas autem enumerari solet simonia.

NOTABILIA.

ADduertendum est primò; certum esse apud omnes, dari aliqua, in quibus non admittitur paruitas materiæ, & aliqua, in quibus admittitur; in iuramento enim assertorio, in idololatriâ, in simoniâ, in odio Dei, in infidelitate; & vniuersaliter, in omnibus, quæ Deum, eiusque honorem immediatè respiciunt, nulla datur materiæ paruitas, quia in his omnibus quantumuis materia sit parua, in illa tamen inuenitur integra ratio grauis irreuerentiæ, ac iniuriæ; nam qui falsum iurat, Deum facit esse mendacem; qui simoniam committit, rem spiritualem pretio temporali æstimat &c. Idemque dicendum est de pollutione, fornicatione, homicidio, ac similibus, quæ materiæ paruitatem non admittunt, neque ratione materiæ variant iudicium, ac indecentiam. Contra verò furtum, mendacium, & similia, quamuis 7

ex

ex genere suo, grauia sint, non semper tamen æqualem habent indecentiam; hæc enim, si fiant in magnâ, vel parua quantitate, variant iudicium. Denique verbum otiosum, curiositas, scurilitas, & similia, ex se ita leuia sunt, vt non nisi ex aliquo accidente extrinseco, grauia esse possint.

8 Aduertendum est secundò; Rationem, cur aliqua, materiæ paruitatem admittant, aliqua non admittant, desumendam esse ex fine, ac motiuo præcepti, quo prohibentur; finis enim, est mensura cæterorum, quæ sunt ad finem. Duo autem dantur præceptorum genera; aliqua, quæ pro fine, ac motiuo habent aliquid omnino indiuisibile, vt præceptum prohibens periurium, ne Deus fiat testis falsitatis; falsitas enim, formaliter consistit in indiuisibili, nec suscipit magis, aut minus. Et aliqua quæ pro motiuo, ac fine habent aliquid diuisibile; vt præceptum prohibens furtum, ne Dominus in rebus suis damnum patiatur; Damnum enim habet latitudinem, & potest esse maius, aut minus. Illa ergo præcepta, quæ habent pro fine aliquid indiuisibile, materiæ paruitatem non admittunt, quia quælibet materia, siue magna sit, siue parua, æquè est cum illo incompossibilis; quælibet enim falsitas æquè Deum reddit testem falsitatis; ideoque æquè etiam grauiter est prohibita. Illa verò, quæ pro fine habent aliquid diuisibile, materiæ paruitatem admittunt; quia, sicut finis ipse latitudinem habet, & suscipere potest magis, ac minus; ita illud suscipere necessario debet etiam materia, cum respectu illius habeat rationem medij, vt dictum est; Ex eo enim, quod damnum ex furto consequens, possit esse maius, vel minus, fit, vt etiam furtum ipsum, possit esse maius, aut minus, sicque iuxta mensuram damni, grauiter, vel leuiter prohiberi. Neque hoc fortasse differt in re à communi doctrina, si rectè explicetur, quod scilicet illa non admittant paruitatem materiæ, in quorum materiâ quantumuis parua, inuenitur integra ratio grauis offensæ, ac iniuriæ.

Aduertendum est tertiò; Duplicem dari simoniam, aliam, in quâ venditur, vel permutatur res spiritualis cum temporali, tanquam cum pretio; vt si aliquid detur, vel accipiatur pro Sacramentis, vel pro Sanctorum reliquijs, vel pro calice, eo quod sit consecratus &c. & hæc, non solùm iure Ecclesiastico, sed etiam naturali, ac diuino, est prohibita; maxima enim irreuerentia, ac iniuria fit rei sacræ, & spirituali, eam temporali pretio æstimando, cum illi æquiparetur. Aliam verò, in qua venditur, vel permutatur res annexa rei sacræ; cum re, vel pretio temporali; vt, si quis aliquid det pro consequendo officio Æconomi, vel Sacristæ alicuius Ecclesiæ, vel Rectoris, aut Gubernatoris alicujus Hospitalis; aut aliquid det, vel accipiat occasione examinis &c. & hæc, iure solùm Ecclesiastico, est prohibita; Ecclesia enim, sicut reddere potest aliquem immunem à Laicâ potestate, prohibendo, ne capiatur in Ecclesia, ita vt, si capiatur, sacrilegium committatur; ita prohibere potest, ne res aliqua rei sacræ annexa vendatur, in ipsius rei sacræ reuerentiam; atque ita prohibuit permutationem vnius beneficij cum alio sine Superioris auctoritate, & resignationem beneficij propria auctoritate

Digitized by Google

factam, cum reseruatione pensionis, & acceptionem alicuius rei occasione examinis. His positis.

RESOLVTIO.

10 Respondetur; neque dantem munuscula occasione examinis neque accipientes mortaliter peccasse. *Molina tract. 2. d. 92. Reginald. tom. 2. lib. 23. cap. 11. q. 5. num. 166. & c. 15. sec. 3. nu. 210. Azor. p. 3. lib. 12. c. 28. p. 1. qu. 3. Bonac. de legib. d. 10. quaest. 2. p. 8. § incid. num. 12. Nauar. loc. cit. & notab. 3. ad finem Sanch. lib. 2. sum. cap. 8. num. 17.* & alij apud istos.

11 Primò; Quia haec simonia non est iuris naturalis, cum in ea non vendatur aliquid spirituale pro pretio temporali; sed solius iuris Ecclesiastici, cum in ea intercedat solùm permutatio rei temporalis cum temporali. In hac autem, nulla est ratio, cur non admittatur paruitas materiae; ratio enim, quod res spiritualis, & sacra aequipararetur temporali, ac vili, hic non militat, cum hic permutetur res temporalis cum temporali; neque haec permutatio est prohibita, quia mala, sed potius est mala, quia est ab Ecclesiâ prohibita. Cum ergo munuscula data, & accepta, supponantur leuia, sequitur, eorum dationem, & acceptionem, fuisse solùm venialem ex paruitate materiae.

12 Secundò; Quia, peccatum ex genere suo mortale, fieri potest veniale ex leuitate materiae, cum nihil obstat; atque haec est regula generalis. Sic enim furtum ex genere suo mortale, in materiâ leui est solùm veniale; idemque dicendum est de contumelia, detractione, percussione, &c. Ergo etiam simonia iuris positiui Ecclesiastici, quamuis ex genere suo sit mortalis, ex leuitate tamen materiae fieri poterit venialis; nihil enim magis hic obstat, quam in furto; imò, si in furto, quod iure naturali negatiuo est prohibitum, paruitas materiae admittitur, nulla est ratio, cur non admittatur in simoniâ iuris Ecclesiastici, quae, iure tantum humano est prohibita.

13 Tertiò; Quia in Voto admittitur leuitas materiae; qui enim vouit dare centum pauperibus; si vnum, aut alterum iullum omittat, non propterea mortaliter peccabit. Ergo à fortiori admittenda erit in simonia iuris tantum Ecclesiastici; non minus enim violatio Voti, est sacrilegium, quam Simonia; nec minus Votum, est factum ex motiuo religionis, quam ex eodem motiuo sit prohibita Simonia iuris Ecclesiastici; neque vlla apparet ratio, cur in vno admittenda sit materiae paruitas, & non in alterâ. Cum ergo munuscula, supponantur fuisse materia leuis, tam qui dedit, quam qui acceperunt, venialiter solùm peccauerunt.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 Neque obstant rationes in contrarium. Nam ad primam, & secundam; Respondetur; argumenta illa optimè probare de simonia iuris naturalis, & Diuini, in quâ aliquid spirituale, ac sacrum permutatur pro temporali; secus autem de simonia iuris tantum positiui Ecclesiastici, in quâ aliquid temporale permutatur pro temporali, & quae non est prohibita, quia mala, sed potius mala, quia prohibita; in hac enim, nulla

la apparet ratio, cur non admittenda sit materiæ paruitas, sicut in alijs iuxta regulam generalem.

15 Ad tertiam Respondetur; In casibus quidem enumeratis, non dari paruitatem materiæ, quia præcepta illa habent finem indiuisibilem, vt consideranti patebit; & ideo in quacunque paruâ materiâ reperitur integra ratio irreuerentiæ, ac iniuriæ grauis, & propter eandem rationem, nec dari in simoniâ iuris naturalis, ac diuini, quia semper, pretio temporali, res spiritualis æstimatur. At ratio ista, non militat in simonia iuris positiui Ecclesiastici; hæc enim, ideo solùm est mala quia prohibita; ideoque in illa, nulla est ratio, cur non admittatur materiæ paruitas, sicut in ieiunio, alijsque similibus præceptis Ecclesiasticis. Sicut ergo, comedere tantillum carnis in Quadragesima, ob materiæ paruitatem excusatur à mortali; ita donare Examinatoribus munuscula, ob eandem materiæ paruitatem à mortali excusabitur.

COROLLARIA.

16 Colligitur ex dictis primò; Paruitatem rei temporalis, quæ datur, vel accipitur pro re spirituali, excusari à quacumque simoniâ, etiam ex alio capite, quia scilicet id, quod modicum est, pro nihilo reputatur, nec dari solet in pretium, sed solùm beneuolentiæ, ac honestatis gratia; sic enim habetur *in c. Etsi Quæstiones: de simonia §. finali*; Huiusmodi autem paruitas, non est æstimanda ex eo, quòd non sufficiat ad furtum, sed ex eo, quod non sit tanta, vt probabiliter præsumatur, recipientem motura ad aliquid iniquum faciendum.

Secundò; Licet dari possit quantitas 17 tam magna, vt sit sufficiens ad peccatum mortale simoniæ, per ius Ecclesiasticum introductæ, & tam parua, vt à mortali excuset; nihilominus statui non posse regulam aliquam generalem ad dignoscendum, quænam sit illa quantitas, quæ sufficit ad peccatum mortale, ita vt minor non sufficiat, sed in casibus particularibus, arbitrio prudentis viri iudicandum esse; sicut accidit etiam in materia furti.

Tertiò; Si quis vendat officium Sacristæ, vel Æconomi, acceptâ pecuniâ; 18 mortaliter non peccare contra iustitiam, sed solùm contra Religionem; ideoque nihil teneri restituere; quia officium illud, secundum se, est pretio æstimabile, & qui illo se spoliat, temporale incommodum subit; & si non esset Ecclesiæ prohibitio, talis venditio, neque iniusta esset, neque illicita. Quamuis ergo, ob Ecclesiæ prohibitionem, officium illud vendendo, peccet contra Religionem, & simoniam committat; non tamen peccat contra iustitiam, & consequenter nihil restituere tenetur. Idemque dicendum esset, de Examinatoribus Synodalibus, si aliquid acciperent per modum liberalis donationis; illud enim restituere non tenerentur, quia illud accipiendo, peccarent solùm contra Religionem, non verò contra iustitiam.

Quartò; Ad cognoscendum, an in 19 transgressione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ culpam tantummodo venialem constituat, hanc statui posse tanquam regulam vniuersalem. Vt, quoties finis alicuius præcepti, consistit in in-

indiuisibili; toties in eius transgressione, non detur materiæ leuitas, propter rationem superius *num.* 8. indicatam, quoties verò; finis est diuisibilis, & habet moralem latitudinem, ac suscipere potest magis & minus; toties, in eius transgressione, detur materiæ paruitas, & venialiter tantum peccari possit. An verò finis aliquis consistat in indiuisibili, aut moralem habeat latitudinem; vel ex naturà ipsius finis, vel ex circunstantijs, vel ex communi Ecclesiæ, ac Fidelium sensu, vel ex Doctorum, ac prudentum iudicio, colligendum erit. Quia tamen hæc regula melius apparebit, si materijs particularibus applicetur; ideo.

20 Quintò; Deducitur in materià blasphemiæ, non dari paruitatem materiæ; Tum quia, in qualibet blasphemia, reperitur integra ratio grauis iniuriæ Diuinæ, quæ propterea consistit in indiuisibili; Blasphemia enim, est verbum contumeliosum in Deum, vel falsa ei tribuens, vel vera negans, vel creaturis tribuens, quod Deo soli debetur, cum animo eum directè, vel indirectè inhonorandi; æque autem inhonoratur Deus, siue illi falsò tribuantur res magnæ, siue paruæ. Tum quia, si quælibet maledicta à persona vili in Magistratum, aut Senatorem prolata, censentur iniuria grauis. *L. Prætor. §. atrocem ff. eodem.* quanto magis censenda erit grauis iniuria, quæ Deo ab homine, per blasphemiam infertur. *Valentia tom. 3. d. 1. qu. 13. par. 1.*

21 Sextò; Neque in sortilegijs, dari paruitatem materiæ; quia, cum sortilegium, tacitam vel expressam Dæmonis inuocationem contineat, est de se semper mortale, siue deinde in re ludicrà, & parua, siue in magna inuocetur Dæmon. Ratione tamen ignorantiæ, excusari potest à mortali; Vt, si quis tacitam inuocationem aut ignoret, aut non aduertat; quod aliquando contingere potest, eo quod inuocatio sit valde occulta. Si tamen occurrat aliqua suspicio, tunc datur obligatio abstinendi, donec res melius cognoscatur; quod si non fiat, erit veniale, vel mortale iuxta mensuram negligentiæ in inquirendo; vt patet ex dictis supra de ignorantià *Lessius lib. 2. c. 44. d. 4. n. 26.*

Septimò; Neque in fractione sigilli Confessionis, dari paruitatem materiæ; Tum quia, obligatio celandi peccata in Confessione audita, non oritur ex eo, quod peccata audita, sint magna; sed ex eo, quod secretum, sit maximi momenti, ne homines à Confessione retrahantur. Æque autem violatur secretum, per reuelationem venialium, ac per reuelationem mortalium. Tum quia, non solùm mortalium, sed etiam venialium reuelatio, est absolutè reuelatio Confessionis; sicut non solùm mortalium, sed etiam venialium confessio, est absolutè Sacramentalis confessio. *Baldell. lib. 3. d. 14. num. 13. Maldcrus de sigillo c. 3.* 22

Octauò; Neque in formis Sacramentorum, dari paruitatem materiæ quoad mutationem, aut omissionem verborum essentialium; Quia, Sicut quælibet omissio, vel mutatio tollens sensum formæ, sufficit ad Sacramentum irritandum: ita sufficit ad mortaliter peccandum. Si tamen omittantur aliqua verba non necessarià, vt, in consecratione hostiæ, particula; enim; vel in formà baptismi particula; ego; tunc, ex genere suo, & 23

secluso scandalo, non erit nisi veniale quia hæc censetur materia leuis. *Hurtadus de de Sacr. in genere d. 1. diffic. 24.*

24 Nonò; Neque dari paruitatem materiæ, in ieiunio ad Eucharistiæ sumptionem prærequisito; quia Ecclesia præcipit, ne Eucharistia, post cibum, vel potum sumatur, vt significetur, Christum esse primum cibum fidelium. Eodem autem modo violatur hoc præceptum, siue cibus, aut potus in paruâ, siue in magnâ quantitate sumatur; quamuis enim vnica mica panis, aut aquæ gutta ante Eucharistiam sumeretur, hoc sufficeret, vt Euharistia d ceretur, post cibum, aut potum sumpta; si quis tamen per modum respirationis, tabacchi fumum aut carnium vaporem ex ollâ ascendentem attraheret, ieiunium naturale non violaret; sicut nec violaret, qui aliquid per modum saliuæ traijceret, vel lignum, aut lapillum, & similia, quæ à stomaco alterari non possunt; quia, cum hac omnia non habeant rationem cibi, vel potus, Eucharistia, post illa, sumpta, dici non potest, post cibum, vel potum sumpta. *Card. de Lugo de Euch. d. 15. s. 2. n. 22.*

25 Decimò; Neque dari paruitatem materiæ in ætate ad Professionem, Sacros Ordines, ac Matrimonium requisitâ; Quia ætas, in his, cum à iure præscribatur, ac taxetur, consistere debet in indiuisibili, sicut consistit pretium, cum à iure taxatur. Regulæ autem illæ. *Quod parum distat, nihil distare videtur; parum pro nihilo reputatur*, & similes; valent solùm in ijs, quæ à iure non præscribuntur, quia tunc, illud parum, non requiritur ad præceptum implendum; nam, quando requiritur, non est amplius moraliter parum; alioquin, si quis, post mediam noctem diei Iouis, per Orationem Dominicam, carnes comederet, mortaliter non peccaret, quia parum pro nihilo reputatur, quod tamen nemo concedit. Requiritur ergo ad professionem, annus 16. omnino completus; ad Sacerdotium 24. post hunc enim ordinandus statim dici potest attingere. 25. Et ad Matrimonium, in Viro, annus 14. & in Fœmina, 12. Quod autem dictum est de ætate, dicendum est etiam de probationis anno, ad professionem prærequisito. Nam hic etiam *ex Trid. sess. 25. c. 15. de regul.* debet esse completus, antequam emittatur professio. Ad Matrimonium tamen, docent communiter Doctores, sufficere, quod vltima dies anni 12. in fæmina, & 14. in Viro, sit inchoatâ, quamuis non sit completa, quia in fauorabilibus, dies cœptus habetur pro completo. *L. quâ ætate. ff. de testam. ita Nauarr. cons. 6. Sanch. lib. 7. de matr. d. 104. n. 2.*

Vndecimò; In Vsura dari paruitatem materiæ, non minus quam in furto, quia tota Vsuræ malitia consistit in hoc, vt aliquid accipiatur vltra sortem; sicut malitia furti consistit in hoc, vt surripiatur alienum; sicut ergo in furto datur paruitas materiæ, quia alienum, quod surripitur, potest esse notabile, vel leue; ita dabitur in vsura, cum in ipsâ quoque illud aliquid, quod accipitur vltra sortem, possit esse notabile, vel leue. 26

Duodecimò; Licet in iuramento assertorio, non detur materiæ paruitas, quia siue mendacium sit leue, siue sit graue, semper eodem modo Deus adducitur in testem. 27

testem falsitatis; In promissorio tamen dari; Tum quia, in eo, obligatio æstimari non potest independenter à qualitate materiæ, sicut in assertorio, sed solùm dependenter ab illa; si enim res sub iuramento promissa, sit mala, eam non implere, nullum erit peccatum; Materia autem potest esse grauis, vel leuis; in quo casu, si sit grauis, grauiter obligabit, leuiter, si sit leuis, & nullo modo, si sit mala. Tum quia violatio voti circa materiam leuem, non est nisi peccatum veniale, cum sit parua materia fidelitatis, ac religionis, nec similis promissio facta homini, imò neque lex ipsa, siue diuina, siue Ecclesiastica de simili materiâ, obliget nisi leuiter; ergo à fortiori etiam violatio iuramenti promissorij de re leui, erit peccatum solùm veniale; maior enim est obligatio Voti, quam iuramenti, vt docet *D. Thomas. 2. 2. quæst. 89. art. 8.* Tum denique, quia iuramentum, est accessorium promissioni. Ergo non magis obligat, quam promissio. Accessorium enim sequitur naturam sui principalis. *Sanch. lib. 3. sum. cap. 4. num. 23.*

28 Decimotertiò; In operibus iniunctis ad lucrandas indulgentias, dari materiæ paruitatem, Si enim opus iniunctum, sit vna missa, v. g. quamuis quis minimam eius partem omittat, adhuc indulgentiam probabiliter lucrabitur, quia moraliter loquendo, totum opus præscriptum posuisse censetur, eo quod in moralibus, parum pro nihilo reputetur. Si tamen pars illa, quamuis in se minima, respectu totius operis iniuncti, sit pars notabilis; vt, si quis vespere, dum datur signum trinæ Salutationis Angelicæ, vnam ex illis omitteret, plenariam indulgentiam *ab Adriano VI.* recitantibus concessam, non lucraretur, quia totum opus iniunctum moraliter non poneret; idemque contingeret, si plura tanquam conditio indiuisibilis imponerentur; vt, si imponeretur quatuor, aut septem Ecclesiarum visitatio, aut quid simile, tunc enim, qualibet earum omissâ, indulgentia non obtineretur, quia non poneretur opus iniunctum. *Suar. tom. 4. in tertiam partem disp. 52. s. 4. n. 4.*

Decimoquartò; Probabile esse quod in Personarum acceptione quoad beneficia conferenda, dari possit paruitas materiæ; si quis enim omisso digniori, beneficium aut cathedram conferat digno, iustitiam distributiuam grauiter violare non videtur, si dignitatis excessus modicus sit. Tum quia, quamuis electio dignioris sit materia præcepti; hæc tamen non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, sicut illam habet res aliena. Sicut ergo res aliena, potest esse notabilis, vel leuis, ita maior dignitas, esse potest leuiter, vel notabiliter maior, sicque venialiter, vel mortaliter peccari, iuxta quantitatem excessus. Idem autem dicendum est etiam, dum quis, in graui necessitate, eleemosynam largitur propinquo, omisso propinquiore, & in alijs similibus; omnium enim eadem est ratio. *Sotus de iust. lib. 3. quæst. vlt. art. 2.* Contraria tamen sententia, quam tenet *Turrianus tom. 2. de iust. d. 21. d. 1. num. 6.* Est etiam valde probabilis; quia materia præcepti non est excessus dignitatis, sed electio dignitatis, cui conferendum est beneficium. Hæc autem consistere videtur in indiuisibili, & esse materia grauis; sun-

fundat enim ius ad beneficium, quod ius, est aliquid graue; sicut in materiâ furti, vnica acus, quia Sartori est notabiliter vtilis, censetur materia grauis.

30 Decimoquintò; Dari leuitatem materiæ, in interruptione anni probationis; in ingressu, ac egressu clausuræ Religiosæ; in officij recitatione; in Missæ auditione, & actione; in celebratione post meridiem, & cum vestibus sacris; in violatione interdicti; in Clerici percussione, in reliquiarum furto; in præcepto correctionis fraternæ; in inuidia; iudicio temerariò, ac detractione; In Patrimonio ad Ordines requisito; in debiti coniugalis negatione; in rerum Ecclesiasticarum alienatione; in librorum prohibitorum retentione, aut lectione; in communicatione, cum excommunicato, & in alijs similibus; quia in his omnibus, finis præcepti, est aliquid diuisibile habens moralem latitudinem, ideoque admittit etiam leuitatem materiæ; ac transgressionis.

QVAESTIO LVIII.

An peccatum veniale, fieri possit mortale ratione periculi proximi.

CASVS.

1 TITIO, ludus erat proxima occasio, ac periculum blasphemandi, ideoque sæpius à Confessario monitus fuerat, vt ludum vitaret; accidit tamen, vt die quadam, ab amico inuitatus prius, deinde etiam minis, ludere coactus sit. Quæritur; Vtrum ludendo mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

- 2 *Titius, ludendo, ratione periculi blasphemandi, videtur mortaliter peccasse.*
- 7 *Veniale, si fiat occasio proxima mortalis, fit mortale.*
- 8 *Quot modis, possit aliqua actio, esse occasio proxima.*
- 9 *Titius, ludendo mortaliter non peccauit.*
- 10 *Non temerè; blasphemandi periculo se exposuit.*
- 11 *Non censetur amasse periculum.*
- 12 *Nec illi fuisse voluntarium.*
- 13 *Periculum longè maius, permittitur Coniugatis.*
- 14 *Temere se periculo exponere, est intrinsecè malum.*
- 15 *Est contemptus, saltem interpretatiuus salutis.*
- 16 *Periculum peccati, non est peccatum.*
- 17 *Tenetur quis aliquando, se illi exponere.*
- 18 *Potest quis, ad infideles conuertendos, subuersionis periculo se exponere.*
- 19 *Et Pater, ad alendos filios ex Concubina.*
- 20 *Filius, paternam domum deserere non tenetur, propter occasionem proximam ibi existentem.*

Digitized by Google

21 *Nec Parochus proprium Officium.*
22 *An Concubina, Domini domum.*
23 *An Catholicus, ducere possit Hæreticam.*

RATIONES DVBITANDI.

2 SIcut peccatum ex genere suo mortale, ex imperfecta libertate, Superioris voluntate, ac materiæ leuitate, fieri potest veniale; ita è contra, peccatum ex genere suo veniale, pluribus titulis, sed præcipuè ratione periculi proximi incidendi in mortale; vel scandali, vel multiplicationis, ac frequentiæ fieri potest mortale. Et de periculo quidem proximo, dubitari solet; an semper, ratione illius veniale fiat mortale, Videtur enim semper fieri, ideoque Titium, ludendo, mortaliter peccasse. Ita *Lorca. 2.2. d. 28. sec. 3. num. 9. Graffius lib. 1. decis. c. 28. Lopez p. 1. instruct. c. 21. & 22.*

3 Primò; Quia, Titius ludendo, probabili blasphemandi periculo se exposuit; probabili autem peccandi periculo se exponere, videtur intrinsecè malum, ac peccatum iuxta illud *Ecclesiast. 3. qui amat periculum, peribit in illo.*

4 Secundò; Quia qui probabili se periculo exponit amittendæ salutis spiritualis, eam contemnere conuincitur; propriam autem salutem contemnere, est intrinsecè malum.

5 Tertiò; Quia, Bona spiritualia, cuicumque bono temporali præferenda sunt. Ergo vitatio periculi peccandi, cuicumque alteri bono præferenda est, & consequenter, neque ad famam propriam, vel alienam conseruandam, licitum erit peccandi se periculo exponere. Ergo neque ad minas vitandas, potuit Titius licitè, tali periculo se exponere.

Quartò; Quia, si propria, & proximi salus periclitaretur, non esset ordo legitimus charitatis, propriam deserere, & alienam respicere. Sed, si quis, ad alienum peccatum vitandum, peccandi periculo se exponeret, propriam desereret. Ergo faceret contra rectum, ac legitimum ordinem charitatis: sic autem fecisse videtur Titius. 6

NOTABILIA.

ADuertendum est primò; certum esse apud omnes, non solùm peccatum veniale, sed etiam actionem quamlibet indifferentem fieri mortaliter malam, si sit proxima, ac moralis occasio incidendi in mortale; eodem enim præcepto quo peccatum mortale vitare tenemur, eius etiam periculum proximum cauere iubemur, Nam qui illud non vitat, cum potest, conuincitur amare peccatum, cuius amat periculum, & salutem contemnere, cujus amittendæ periculo se exponit. Ex quo *Sanchez lib. 1. c. 8. n. 5.* deducit; Concupiscentem fœminam, cuius statum ignorat, aut fœminam in communi; teneri, hoc ipsum in Confessione explicare; Quia, quantum est ex parte sui desiderij, fertur in fœminam cuiuscumque status sit, seque periculo exponit, eius circunstantiæ peccatum committendi. Illud autem dicitur periculum proximum, ac morale, quod vel ex se, vel attentà fragilitate personæ, frequenter, aut plerumque ad peccandum inducit. 7

Aduertendum est secundò; Actionem aliquam, posse esse occasionem proxi- 8

mam

mam peccandi, aliquando in materiâ aliquâ determinatâ, in quâ ſe quis fragilem expertus eſt; Vt, cum Chirurgus, quaſdam fœminæ partes curat, cum periculo mali conſenſus, quem ſæpius expertus eſt: Aliquandò verò, in aliâ materiâ, vel genere; Vt, cum Confeſſarius, peccata carnalia mulierum in confeſſione audit, cum periculo, vel alicuius mali conſenſus in genere, vel pollutionis. Ad excuſandam expoſitionem in primo caſu, longe maior cauſa requiritur, quam in ſecundò; quia periculum, eſt longè maius. Imo periculum, attentâ fragilitate, poteſt eſſe tale, vt vix vlla inueniatur cauſa ſufficiens ad illam excuſandam; quæ verò cauſa, ſit ſufficiens, determinari non poteſt, ſed ex circunſtantijs, ac prudentum iudicio, colligendum eſt. Occaſio autem, dicitur proxima, non ſolùm, quando eſt occaſio peccati externi, ac conſumati, ſed etiam, quando eſt occaſio ſolius peccati, ac conſenſus interni; Vt, cum quis domi retinet fœminam, ex cuius præſentiâ mouetur ad eam turpiter deſiderandam. Non minus enim vnum, quam aliud, eſt peccatum mortale. His poſitis.

RESOLVTIO.

9 Reſpondetur; Titium, ludendo mortaliter non peccaſſe. *Suar. tom.* 4. *in* 3. *p. d.* 32. *ſect.* 2. *Nauar. c.* 3. *ſum. nu.* 14. *Sanch. lib.* 1. *ſum. c.* 8. *num.* 1. *Salas* 1. 2. *tract.* 3. *d.* 3. *ſ.* 1. *num.* 31. *Sotus lib.* 5. *de iuſtit. quæſt.* 1. *art.* 6. *concluſ.* 2. *Henriq. lib.* 4. *de pœn. c.* 24. *num.* 4. *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 9. & alij apud iſtos.

10 Primò; Quia, quamuis Titius; ludendo, probabili periculo ſe expoſuerit blaſphemandi, non temere tamen, ſed ex vrgenti, ac rationabili causâ, ſe illi expoſuit; periculum autem peccandi, non ita eſt malum, vt ex aliquâ iuſtâ causâ honeſtari non poſſit; non enim eſt formaliter peccatum, ſed ſola illius occaſio; neque peccatum neceſſario trahit. Ergo non eſt, cur ex iuſtâ causâ honeſtari non poſſit; videtur autem fuiſſe cauſa ſufficiens, in Titio, vitare minas.

Secundò; Quia, in tantum peccandi periculo ſe exponere, eſt peccatum, in quantum hæc expoſitio, eſt interpretatiuè, ac virtualiter amor periculi. Sed, quando, ex causâ vrgenti, periculo ſe quis exponit, non amat periculum, ſed potius illud bonum, ad quod ſine periculo perueniri non poteſt; Ergo ex vrgenti causâ, periculo ſe exponere, non eſt peccatum. Titius autem, ex ſimili causâ, blaſphemandi periculo ſe expoſuit. 11

Tertiò; Quia, in tantum peccati periculum, eſt peccatum, in quantum eſt integrè voluntarium, ſiue in quantum quis cenſetur, illud gratis amare. Dum autem quis, ex aliquâ graui, vel vrgenti neceſſitate, illi ſe exponit, tale periculum non eſt illi mortaliter voluntarium, cum illud moraliter, ſine graui periculo, vitare nequeat; Vnde *S. Baſil. in conſtit. Monaſt. c.* 4. *p.* 489. docuit, qui, vrgente aliquâ causâ, ſe periculo obijcit, vel permittit ſe eſſe in illo, cum tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum, quam inuitus illud ſubire; & ideo magis prouidebit Deus, ne in illo pereat. Cum ergo Titius, non temere, ſed ad vitandas minas, ſimili periculo ſe expoſuerit, non tam videtur illud voluntariè aſſumpſiſſe, 12

quam coactè subijsse; ideoque mortaliter non peccasse.

13 Quartò; Quia C. *consultationi: de frigidis:* permittuntur Coniugati, quorum Matrimonium est occultè irritum, habitare tanquam fratres, quamuis cum periculo tactuum; & hoc ratione scandali, & ad propriam infamiam vitandam; Ergo potuit etiam Titius, ad vitandas amicorum minas, ludere, quamuis cum probabili periculo blasphemandi; longe enim maius, ac probabilius periculum tactuum imminet coniugatis ex eorum cohabitatione, quam Titio blasphemiæ ex ludo. Ergo, si illis potest esse nihilominus licita cohabitatio, potuit etiam esse licitus ludus Titio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 NEque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; exponere se temere peccandi periculo, esse intrinsece malum, quia tunc periculum est assumptum, ac plene voluntarium; secus autem, illi se exponere ex iustà, ac rationabili causa; tunc enim non censetur assumptum, sed solùm permissum; quod ex rationabili causà, non est illicitum, cum peccandi periculum, non sit ex se peccatum, nec illud necessariò trahat. Titius autem, periculo se exposuit, non temere, sed ex rationabili causà.

15 Ad secundam Respondetur; Eum qui temere propriæ salutis amittendæ periculo se exponit, conuinci, quod illam contemnat, quia tunc voluntariè illi periculo se exponit; non verò qui ex iustà causà, & inuoluntarià, illud potius permittit, quam assumat.

Ad tertiam Respondetur; Bona quidem spiritualia cuicumque bono temporali esse præferenda; At hinc non sequitur, vitationem periculi præferendam esse cuicumque damno certo temporali; nam periculum peccati, non est in se peccatum nisi quatenus, sine necessitate amatur; nec inducit necessariò ad peccatum; damnum verò temporale est certum, vt suppono. 16

Ad quartam Respondetur; Si propria, & aliena salus, æquè periclitentur, tunc propriam non esse periculo exponendam; at si aliena certò periclitetur, propria verò solùm contingenter; vt, cum infans apud infideles moriturus est sine baptismo, si tu non baptizes, si verò accedas imminet tibi periculum subuersionis; tunc non solùm potest quis, sed etiam tenetur, ob infantis salutem, illi periculo se exponere; non enim spoliandus videtur infans iure, quod habet ad baptismum, vel propter malitiam infidelium, vel propter fragilitatem illius, à quo esset baptizandus. 17

COROLLARIA.

COlligitur ex dictis primò; Posse aliquem ad infideles accedere ad eos conuertendos quamuis cum periculo propriæ subuersionis; & ad prædicandum Meretricibus, præsertim ex officio, quamuis cum periculo peccandi, quia tunc datur sufficiens causa honestandi periculum, cui ille se exponit; neque censendum est, fore vere periculum, sed Diuino auxilio facilè vincendum. *Salas 1. 2. tract. 8. d. vnic. sect. 5. num. 60.* 18

Secundò; Posse, imo teneri Parentem, alere filios ex concubinà, qui separari 19

parari non possunt à concubinâ, quamuis immineat periculum lapsus cum concubinâ, quia damnum, quod ex omissione alimentorum prouenit, est graue, & ineuitabile; periculum verò; quod Pater incurrit, Dei auxilio vitare potest, quod auxilium non deerit, cum, non ex propriâ voluntate periculum illud assumpserit, sed ad propriæ obligationi satisfaciendum, in illud inciderit. *Io. Sanch. d. 10. select. n. 9.*

20 Tertiò; Filium non teneri paternam domum deserere, in quâ adest occasio peccandi, nec Mercatores, aut Scribas teneri à proprijs officijs abstinere, quamuis in illis habeant occasionem peccandi; Quia occasio non est illis voluntaria, & illam permittunt potius, quam assumant, nec illam cum graui detrimento vitare tenentur. *Nauarr. c. 3. sum. n. 4.*

21 Quartò; Neque Parochum teneri, officium deserere, quamuis experiatur voluntariam pollutionem, occasione desumptà ex auditis in Confessione; quia periculum cum tam graui detrimento vitare non tenetur; sed satis erit, si firmiter proponat, amplius non consentire, Idemque dicendum esset etiam de quocumque aliò Confessario, si ei ex desertione officij, aliqua nota honoris, aut famæ immineret. *Nauar. c. 3. n. 16.*

Quintò; Neque teneri concubinam, exire è Domo Domini, si exiens, non recuperatura est, quæ sibi debentur, & hæc sit, aliqua summa notabilis; quamuis enim quilibet teneatur propriæ saluti consulere, etiam cum aliquo detrimento temporali; nemo tamen cum graui detrimento, peccandi periculum vitare tenetur, cum, etiam non vitando periculum, vitare possit peccatum. *Io. Sanch. d. 10. select. n. 20.* 22

Sextò; Posse Catholicum ex aliqua graui causâ, Matrimonium contrahere cum hæreticâ; Tum quia peruersionis periculum, in Viro, non censetur ita moraliter proximum, sicut censeretur in fœmina. Tum quia peruersionis, ac salutis periculum, non est ex ijs peccatis, quæ, quauis circunstantiâ positâ, vel detractâ, suam retinent deformitatem, sed eius malitia pendet à circunstantijs; Ergo, si adsit causa iusta, poterit non esse peccatum, *Basil. Pont. de matr. in Append. c. 6. Sanch. lib. 7. d. 72. n. 5.* 23

QVAESTIO LIX.

An peccatum veniale fieri possit mortale ratione scandali.

CASVS.

TITIVS, cum multam pecuniam haberet, timeretque, eam sibi surripiendam, si domi retineret; apud Vsurarium eam deposuit,

quamuis sciret, illi fore materiam vsuræ exercendæ, & hoc esset sub minori excommunicatione prohibitum. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Pecunias apud Vsurarium deponere, videtur peccatum scandali.*

6 *Quid sit, Proximi peccato directè cooperari*

7 *Quid sit cooperari indirectè.*

8 *Quæ sit obligatio, Proximi peccato non cooperandi.*

9 *Pecunias, ex iustà causà, apud Vsurarium deponere, scandali peccatum non est.*

10 *Qui iustam habet causam, habet ius deponendi.*

11 *Pecuniæ depositio, non est ex se mala, sed indifferens.*

12 *Nec est directa cooperatio ad vsuras.*

13 *Imo, quando datur iusta causa nec indirecta.*

14 *Est solùm permissio vsuræ.*

15 *Non datur tunc obligatio vsuras impediendi.*

16 *Pecuniæ depositio, non est inductiua ad vsuras.*

17 *Quæ præstare possit Famulus, sine scandalo, & ex quà causà.*

21 *Meretrici domum locare, non est peccatum scandali.*

22 *Quid possint Caupones.*

23 *Quæ aliæ actiones excusentur à scandalo.*

RATIONES DVBITANDI.

2 Sicut peccatum ex genere suo veniale, si ipsi Operanti sit occasio proxima peccati grauis, fieri potest mortale. Ita fit mortale, si similis peccati, ac ruinæ spiritualis, sit occasio Proximo. Idem enim præceptum charitatis, quod obligat ad vitandum peccatum proprium, obligat etiam ad vitandum quantum fieri potest, peccatum Proximi; ergo, sicut obligat ad vitandum periculum proximum peccati proprij, ita obligat etiam ad vitandum simile periculum peccati proximi. Ideoque Titius, pecuniam apud Vsurarium deponendo, mortaliter peccasse videtur. *S. Thom. 2. 2. quæst. 78. ar. 4. ad 3. Sotus lib. 6. iust. qu. 1. ar. 6. in fine. Nau. c. 14. n. 40. Azor. tom. 1. lib. 11. c. vlt. quæst. 2. Less. lib. 2. c. 20. d 21. n. 184. Salon. 2. 2. qu. 78. ar. 4. controu. 4.* quod tamen limitant, quando aliunde, pecuniæ defuturæ erant ad vsuras exercendas, vel exercendas in tantà quantitate; eo quod tunc depositio, sit collatio instrumenti ad irrogandam iniuriam Tertio.

3 Primò; Quia scandalum est dictum, vel factum, præbens alteri occasionem ruinæ. Sed Titius per depositionem pecuniæ apud Vsurarium, præbuit illi occasionem vsuræ exercendæ, & consequenter ruinæ spiritualis, siue peccati; Ergo pecunias apud Vsurarium deponendo, peccauit peccato scandali.

4 Secundò; Quia qui cooperatur peccato alterius, quamuis eius ruinam non intendat, reus est peccati quod alter committit; Est enim causa illius, cum ita ad illud inducat, vt sine eius inductione alter peccatum non commisisset. Sed Titius, pecunias apud

apud Vſurarium deponendo, cooperatus eſt illius vſuræ; ſi enim pecunias apud eum non depoſuiſſet, ille vſuram non exercuiſſet. Ergo reus eſt ſimilis peccati; eadem enim virtus, quæ obligat ad non peccandum contra illam, obligat etiam ad non dandam alteri occaſionem peccandi contra illam.

5 Tertiò; Quia, ſi Titius, conſilio, aut perſuaſione, Vſurarium explicitè induxiſſet ad vſuram exercendam, certè peccaſſet peccato ſcandali; fuiſſet enim tunc vera cauſa illius vſuræ: Sed etiam, pecunias apud illum deponendo, induxit implicitè ad vſuram exercendam; miniſtrauit enim illi materiam vſuræ; Ergo etiam pecunias deponendo, peccauit peccato ſcandali; inductio enim implicita, ad eandem ſpeciem pertinere videtur, ad quam pertinet explicita; cum implicitum, & explicitum ad eandem pertineant ſpeciem.

NOTABILIA.

6 ADuertendum eſt primò; per hoc, quod quis præbeat alteri proximam peccandi materiam ex ſe indifferentem ad vſum bonum, vel malum, eius peccatum non intendendo, ſed vel propriam vtilitatem, vel aliquid aliud; dici non poſſe directè cooperari peccato illius; nemo enim cenſetur cauſa moralis directa illius, quod nec præcipit, nec conſulit, nec intendit, nec re ipſa efficit. Qui autem ſic præbet peccandi materiam, nec conſulit, nec præcipit, nec intendit, nec cum altero actionem peccaminoſam efficit. Ergo non cooperatur directè peccato alterius, ſed ad ſummum indirectè.

7 Aduertendum eſt ſecundò; Vt quis per hanc exhibitionem materiæ indifferentis, cenſeatur indirectè cooperari peccato alterius, neceſſario requiri, vt poſſit, ac teneatur eius peccatum, & illius materiæ abuſum, impedire; vt enim quis cenſeatur indirectè cooperari peccato alterius, neceſſario requiritur, vt alterius peccatum ſit illi indirectè voluntarium, alioquin rationabiliter illi tribui non poteſt tanquam cauſæ. Vt autem quis cenſeatur indirectè velle peccatum alterius, neceſſario requiritur, vt illud impedire poſſit, ac teneatur; ſi enim illud impedire non tenetur, nulla eſt ratio, cur dicatur illud indirectè velle; Vnde Deus non dicitur, noſtra peccata indirectè velle, ſed ſolùm permittere, quia, quamuis poſſit, ea impedire non tenetur.

Aduertendum eſt tertiò; Omnes teneri, proximo occaſionem peccandi non præbere, & eius peccatum, cum commodè poſſumus, impedire. 8 Hæc autem obligatio oritur, & ex generali præcepto charitatis, quo proximi malum non ſolùm temporale, ſed etiam ſpirituale, vitare tenemur; & ex virtute, cui ſpecialiter opponitur peccatum, ad quod alter inducitur; eadem enim virtus, quæ obligat ad vitandum peccatum, obligat etiam ad vitandam occaſionem illius peccati, tam paſſiuam, quàm actiuam: quia tamen hæc obligatio non eſt abſoluta, ſed velut conditionata, cum ſcilicet commodè, & ſine graui noſtro incommodo poſſumus; hinc fit, vt quando adeſt iuſta aliqua cauſa proprij detrimenti vitandi, ceſſet obligatio; ideoque tunc licitum nobis ſit, res indifferentes miniſtrare, & earum abuſum permittere. Hæc autem cauſa eò debet eſſe grauior, primò; quò grauius eſt peccatum,

catum, cui datur occasio. Secundò; quò probabilius est, nobis non cooperantibus, alterum non peccaturum. Tertiò; Quò cooperatio propinquius peccatum attingit. Quartò; Quò minus iuris habetur ad tale opus indifferens ponendum. Quintò denique, quò magis peccatum, iustitiæ est oppositum; & hoc propter damnum tertij. His positis.

RESOLVTIO.

9 AD Casum Resp. Titium, pecunias suas apud Vsurarium deponendo, non peccasse mortaliter peccato scandali. *Sanchez lib.* 1. *som. c.* 7. *num.* 36. *Valentia* 2. 2. *d.* 5. *quæst.* 21. *p. vlt. in fine. Molina tom.* 2. *dub.* 331. *colum.* 2. *Rebell. p.* 2. *de iust. lib.* 8. *qu.* 16. *s.* 4. *num.* 20. *Caiet.* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. *Arag. p.* 62. *ar.* 5. *in solut. ad vlt.* & alij plures apud istos.

10 Primò; Quia Titius, ius habebat, & iustam causam, talem pecuniam apud Vsurarium deponendi, cum alius modus tunc non occurreret, eam non amittendi, Ergo, quamuis præuideret, Vsurarium ea abusurum ad vsuras, non peccauit deponendo; nullus enim peccat vtendo iure suo ex iustâ causâ; nam eo ipso quod adest iusta causa, obligatio vitandi peccatum proximi cessat, licitèque potest permitti.

11 Secundò; Quia, ea pecuniæ depositio, cum non sit, ex se, res mala, sed indifferens; & sola circunstantia peccati proximi vitandi eam vitiet; tunc solùm est mala, quando Titius peccatum Vsurarij impedire tenetur. Sed positâ iustâ causa proprij damni vitandi, Titius non tenebatur amplius Vsurarij peccatum impedire; Ergo depositio illa, non fuit mala; supponitur autem causa sufficiens; metus illam pecuniam alias amittendi; nam cum tanto suo detrimento, Vsurarij peccatum impedire non tenebatur.

Tertiò; Quia, Cum ea pecuniæ depositio, non sit cooperatio directa ad vsuras, sed ad summum indirecta, tunc solùm moraliter imputabilis est, quando commodè potest non poni, vt dictum est; sed à Titio commodè, & sine periculo grauis detrimenti, non poterat non poni; Ergo illi imputari non potuit ad culpam. 12

Quartò; Quia tunc solùm, qui facit opus indifferens, quo credit, alios abusuros ad peccatum, mortaliter peccat, quando hoc facit sine causâ iustâ, ac sufficienti; tunc enim solùm non præcauet proximi peccatum, ac damnum, quantum commodè potest, sicut tenetur ex charitate, sed potius censetur illud velle indirectè, cum in moralibus idem sit, malum non præcauere, ac illud positiuè velle. Sed Titius, iustam ac sufficientem causam habuit pecuniam apud Vsurarium deponendi, ne scilicet eam amitteret; Ergo eam deponendo mortaliter non peccauit. 13

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; Titium non iam præbuisse occasionem vsuræ, quàm illam permisisse, cum haberet causam sufficientem pecunias apud Vsurarium deponendi, & depositio esset aliquid ex se indifferens ad bonum, ac malum vsum, & ex solâ malitiâ Vsurarij determinata esset ad malum. In hoc autem, nulla apparet culpa. 14

Ad

15 Ad ſecundam; Negatur minor; non enim propriè cooperatus eſt vſuræ per pecuniæ depoſitionem apud Vſurarium; nam, cum haberet iuſtam cauſam illam deponendi, Vſurarij peccatum vitare non tenebatur; quod tamen neceſſario requiritur ad cooperationem indirectam, vt dictum eſt.

16 Ad tertiam Reſpondetur; Diſparitatem eſſe, quia conſilium, & ſimilia, ſunt ex ſe inductiua ad malum; ideoque intrinſecè mala. At pecuniæ depoſitio, non eſt ex ſe inductiua ad vſuras; ſed aliquid ex ſe indifferens ad bonum, vel malum vſum, & à ſolà malitià Vſurarij determinata eſt ad vſuras, ac vſum malum; Sicut autem nunquam licet id, quod eſt intrinſecè malum, ita, quando adeſt iuſta cauſa, licet ponere id, quod eſt ex ſe indifferens; quia tunc nulla eſt ratio, cur ſit illicitum, cum iuſtà causà excuſet, & tollat omnem moralem cooperationem ad malum.

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; poſſe famulos ſternere equum, & Dominum comitari, ac expectare, quamuis certò ſciant, ipſum ad fornicandum abire; quia hæc miniſteria, ex ſe ſunt indifferentia, & exhibentur à famulo, vrgente neceſſitate obſequendi Hero, rem indifferentem præcipienti. Si tamen famulus Herum comitaretur, vt riualem illius mulieris inuaderet, nulla ratione liceret, quia, inuadere alium, eſt intrinſecè malum. Si vero ſolùm, vt à riualibus aggredientibus Dominum tueretur vel admoneret, vt ſic incolumis, euaderet; adhuc rariſſimè, & è vrgenti ſolùm neceſſitate liceret; quia, quamuis hæ actiones ſint ex ſe indifferentes, eo quod bono, ac malo vſui poſſint deſeruire; ideoque poſſint aliquando eſſe licitæ; cum tamen ita proximè accedant peccato Domini, vt ſint quaſi poſitiua, ac directa cooperatio, maximà indigent cauſa, vt excuſentur; *Sanchez lib. 1. ſum. cap. 7. n. 22.*

Secundo; Licere famulis cibos condire, & ad menſam miniſtrare, ac lectum ſternere concubinæ Heri; quia hæc omnia miniſteria ſunt ex ſe indifferentia, & valde remotè ad peccatum concurrunt; vnde ſola obſequendi neceſſitas ſufficit ad illa excuſanda. Si vero Herus aſcendere velit per feneſtram; ob ſolam rationem famulatus, non licebit humeris ſuſtinere, vel ſcalam admouere, vt aſcendere poſſit, ſed alia grauior cauſa requiretur, qualis eſſet vitatio alicuius magni damni, quod alias timeret; cum enim hæc miniſteria, valde proximè peccato accedant, ſola ratio famulatus non videtur ſufficere ad excuſandum; *Nauar. ſum. c. 20. num. 16.* 18

Tertiò; Probabilius eſſe, quod ex graui cauſa liceat famulo, ſcribere tantùm litteras amatorias concubinæ, nomine Heri; eas tamen non deferendo, quia proferre, vel ſcribere verba turpia, non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens, eorumque honeſtas, vel inhoneſtas, pendet à fine proferentis, vel ſcribentis; Cum enim verba, vel ſcriptura, ſint ſigna conceptuum; in tantum erunt praua, vel honeſta, in quantum conceptus erunt praui, vel honeſti; ſed rei turpis conceptus, indifferens eſt; poteſt enim bo- 19

bonum finem spectare; vt inuestigationem ipsius malitiæ; & malum, vt fomitem libidinis; Ergo dari poterit aliquis casus, in quo famulo, huiusmodi verba turpia scribere liceat; vt si alias immineret periculum alicuius nocumenti grauis. *Sanchez lib. 9. Matr. d. 46. nu. 34.*

20 Quartò; Non esse etiam improbabile, quod famulus ex graui causa possit deferre litteras amatorias ad concubinam, quia deferre litteras ita materialiter, non videtur directa cooperatio ad peccatum, tanquam proximum instrumentum sed magis remotè se habere; Internuncium autem de eisdem rebus turpibus deferre, nunquam licet, quia famulus per tale internuncium censetur directè, ac proximè Heri peccato cooperari tanquam instrumentum, quo mediante Herus mulierem inducit ad peccandum.

21 Quintò; Licitum esse, domum meretrici, aut Vsurario, locare, modo locetur ad habitandum, & non ad turpiter agendum, quia sic locans, vtitur iure suo, nec censetur eorum peccato cooperari, cum locus, extrinsecè ac nimis remotè ad peccandum se habeat. Imo licitum etiam videtur, cubiculum commodare petenti ad fornicandum, quando absque graui detrimento negari non potest; quia commodare cubiculum, ex obiecto non est intrinsecè malum, sed indifferens, & ex solà prauà abutentis intentione, ad malum determinatur.

22 Sextò; Non peccare mortaliter Caupones, vendentes vinum bibere volenti, vt inebrietur, si aliquod damnum ex talis vini non venditione illis obueniat; secus verò, si nullum inde damnum paterentur; Ea enim vini venditio, non est ex se, & ex obiecto mala, sed indifferens; Ergo ad vitandum aliquod incommodum, poterit esse licita; Idemque dicendum videtur etiam, cum cibos ministrant die ieiunij, scientes, alios petere ad ieiunium soluendum; Cum enim, ministrare cibos alteri, non sit ex obiecto malum, sed indifferens, & sola circumstantià scandali generalis, & occasionis ruinæ proximi, illam vitiet; tunc solùm erit mala, quando ministrans, scandalum vitare tenetur; tunc autem solùm ad hoc tenetur, quando iustam causam excusantem non habet; qualis esset in hoc casu, amissio Heri, aut aliud simile damnum. *Lessius lib. 4 c. 2. d 4. n. 24.*

Septimò; Mortaliter non peccare, qui facit aliquod opus indifferens, quo alter iam paratus ad peccandum, abutetur, & quod opus alter faceret, si ipse non faceret; Tum quia, hæc videtur leuis cooperatio, quæ sufficere non videtur ad mortale; Tum quia, etiamsi ipse abstineret à tali opere, adhuc peccatum non euitaretur; adhuc enim adesset alius, qui illud faceret. Hinc excusantur artifices, qui vendunt ornamenta mulieri, quibus credunt, ipsam abusuram ad malum; quia eadem ornamentà illi venderentur ab alio; & caupones, qui cœnam parant nolentibus ieiunare; quia nolentibus ipsis parare cibos, adhuc peccatum non impeditur; alibi enim hospites, cibos inuenirent, & ipsi interim damnum paterentur; cum præsertim, concurrere non videantur ad cœnam, quatenus est fractio ieiunij, sed solùm prout est aliquid deseruiens ad refectionem, quod non est intrinsecè malum. *Valentia 2. 2. d. 9. qu. 2. p. 3.* 23

QVAE-

QVAESTIO LX.

An peccatum veniale fieri poſſit mortale, ratione multiplicitatis, ac frequentiæ.

CASVS.

1 TITIVS initio Quadrageſimæ propoſuit, ſingulis diebus, parum aliquid carnis comedere, & de facto comedit. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Plura venialia, conſtituere videntur vnum mortale.*
6 *Venialia, alia ſunt vnibilia alia non.*
7 *Propoſitum committendi plura venialia, quando ſit mortale.*
8 *Regula ad dignoſcendum, quæ venialia ſint vnibilia.*
9 *Plura venialia committens, per ſe loquendo, venialiter ſolùm peccat.*
10 *Plura venialia, ratione frequentiæ, ſpeciem non mutant.*
11 *Sola multiplicatio, non auget malitiam.*
12 *Nec reddit venialia incompoſſibilia cum gratiâ.*
13 *Plura mortalia, non conſtituunt vnum mortale maius.*
14 *Quæ venialia, fiant tandem mortale.*
15 *Sola frequentia venialium, non eſt legis contemptus.*
16 *Cur plura furta leuia, conſtituant tandem vnum graue.*
17 *Sæpius comedens die Ieiunij, tandem mortaliter peccat.*
18 *Et eodem die feſto ſæpius laborans.*
19 *Pluribus, modicum panis tribuens, die ieiunij, mortaliter non peccat.*
20 *Pluribus diebus, ſalutationem Angelicam omittens, quando mortaliter peccet.*
21 *Religioſus minima vſurpans, quando mortaliter peccet.*
22 *Furtum de ſe leue, quando ſit mortale.*
23 *Plura furta leuia, diuerſis facta, quando fiant mortale.*

RATIONES DVBITANDI.

CVm peccatum ex genere ſuo veniale, 2
ratione periculi proximi incidendi in mortale, & ratione ſcandali, aliquando ſaltem fiat mortale. Quæritur; an fieri poſſit mortale, etiam ratione conſuetudinis, ac frequentiæ; aliqui enim *cum S. Auguſtino epiſt.* 108. *ad Seleuc.* dicente; *ſi venialia collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt, & opprimen, ſicut vnum aliquod grande peccatum*; id aſſeruerunt, & conſequenter Titium peccati mortalis condemnarunt. Vt *Angelus v. inobedientia. Fagundez de præc. Eccl. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 14. *nu.* 3. *Tolet. lib.* 6. *ſum. c.* 25. *num.* 1. *Valent.* 2. 2. *d.* 6. *qu.* 6. *p.* 4. *Clauis reg. lib.* 2. *c. vlt. n.* 21. *Rodrigu. p.* 2. *ſum. c.* 99. *n.* 1.

Primò; Quia ex *S. Auguſtino tr.* 1. *in ep. D. Io.* multa peccata leuia faciunt vnum 3
grande, ſicut multæ guttæ, implent flumen,

men, & multa grana faciunt massam; & *ser.* 41. *de Sanct.* non solùm maiora, sed etiam minuta, si nimium plura sint, mergunt. Cum ergo Titius, singulis diebus, parum aliquid carnis comederit, videtur ratione multiplicationis, ac frequentiæ mortaliter peccasse.

4 Secundò; Quia, qui ex consuetudine contra legem delinquit, hoc ipso peccare videtur ex legis contemptu; ipsa enim peccandi consuetudo, contemptus quidam legis censetur. Qui autem peccat ex contemptu, mortaliter peccat.

5 Tertiò; Quia, qui, per plures dies, ex vineà alienà vnum racemum furaretur, licet singula furta essent solùm venialia, post multa tamen furta, tandem peccaret mortaliter. Ergo similiter, quamuis singulæ carnis comestiones fuerint solùm veniales, post multas tamen, Titius tandem mortaliter peccauit.

NOTABILIA.

6 ADuertendum est primò; Peccata venialia, quæ, ratione paruitatis materiæ, talia sunt, duplicis esse generis; aliqua enim, vel ratione materiæ, siue obiecti, vel ratione effectus, quem post se relinquunt, continuari possunt, & vniri; aliqua verò non. Illa, quorum materia, vel effectus vniri moraliter potest, ita vt pro vno reputetur, constituere tandem possunt vnum peccatum mortale, non quia plura venialia efficiant vnquam vnum mortale, sed quia vltimus actus, versatur circa materiam, vel producit effectum, qui cum præcedentibus continuatus, est sufficiens ad peccatum mortale. Sic qui post leuia furta, peruenit ad tantam quantitatem, quæ coniuncta cum præcedentibus, constituat materiam notabilem, per vltimum furtum mortaliter peccat, quia peruenit ad quantitatem notabilem, & quæ infert proximo damnum graue. Similiter, qui sæpius intemperanter cibum capit, tandem mortaliter peccat, quia vltima comestio simul cum alijs præcedentibus, tandem est causa adæquata notabilis infirmitatis; præcedentes autem comestiones moraliter vniuntur, non ratione temporis, sed ratione effectus, qui à præcedentibus comestionibus relictus est; illæ enim fuerunt via, ac dispositio ad grauem corporis infirmitatem, quam vltima deinde comestio, suppositis præcedentibus, causauit. Illa verò, quorum materia, vel effectus continuari non potest, nunquam constituere possunt vnum peccatum mortale, quia singulæ materiæ, & singuli effectus, sunt parui, & cum semper remaneant diuisi, absque morali continuatione, semper remanent parui, & consequenter vltimum peccatum, retinet qualitatem peccati venialis, sicut primum. Sic quantumuis multiplicentur mendacia iocosa, semper remanent venialia, quia semper eandem malitiam retinent; sola enim multiplicatio, sicut non constituit actum in alia specie, ita nec auget peccati grauitatem intensiuè, sed solùm extensiuè, constituendo solùm plura peccata eiusdem rationis.

Aduertendum est secundò; Propositum committendi plura peccata venialia 7 secundi generis, nunquam per se loquendo esse mortale; cum enim modicæ illæ materiæ non coalescant in vnam, ita coniungi non possint, vt vnam quantitatem notabilem efficiant; Vnde propositum illud, nunquam feretur in rem grauem, ac

ac sufficientem ad mortale. Propositum verò committendi plura peccata venialia primi generis, potest esse mortale; quia, cum modicæ illæ materiæ, coalescant in vnam, constituere tandem poterunt materiam notabilem, & sufficientem ad mortale, in quam propterea si feratur propositum, erit mortale.

8 Aduertendum est tertiò; Hanc tradi posse regulam generalem *ex Vasq. 1. 2. d. 146. c. 2. n. 3.* Quotiescumque materia, vel obiectum, vel effectus vltimi peccati venialis, continuari potest cum materiâ, vel obiecto, vel effectu actuum præcedentium, tunc vltimum peccatum, in quo materia illa, vel effectus completur in ratione notabilis, est mortale, quamuis aliàs esset veniale; quia iam versatur circa materiam notabilem. Quando verò materia, vel effectus vltimi peccati venialis, moraliter continuari non potest cum materiâ venialium præcedentium; tunc vltimum peccatum non est mortale; quia singulæ materiæ, sunt paruæ, & remanent diuisæ, absque morali coniunctione; Vnde vltimum peccatum versatur circa materiam paruam, sicut alia; ideoque remanet veniale. His positis.

RESOLVTIO.

9 AD Casum Respondetur; Titium, carnes in modica quantitate, singulis diebus Quadragesimæ, comedendo, venialiter solùm peccasse. Ita *Sanch. lib. 1. summ. c. 4. num. 15. & c. 5. num. 2. Azor. lib. 4 c. 9. quæst. 11. Sotus lib. 7. iust. qu. 2. art. 1. Suar. to. 2. de relig. lib. 5. de voto c. 5. num. 2. & 10. Vasq. 1. 2. d. 146. c. 2. in fine. Garzias tom. 1. de benef. p. 3. c. 1. num. 169. Becanus p. 2. tr. 1. c. 2. quæst. 5. num. 2.* & alij communiter.

Primò; Quia comestiones illæ replicatæ, erant omnes eiusdem speciei cum primâ, non minus quàm plura mendacia iocosa sint eiusdem speciei, cum primo. Sed prima comestio fuit solùm venialis; Supponitur enim in materiâ leui. Ergo etiam reliquæ fuerunt solùm veniales. 10

Secundò; Quia sola replicatio, & multiplicatio, non constituit per se loquendo actum in aliâ specie diuersa, nec auget peccati grauitatem intensiuè, sed solùm extensiue; ex eo enim, quod plures actus in vnum collecti sint, naturam non mutant; si ergo singulæ comestiones, seorsim, erant tantum venialia, etiam omnes simul fuerunt solùm venialia. 11

Tertiò; Quia multa venialia proximè, ac immediatè non priuant nos gratia, nec sunt incompossibilia cum illa. Ergo constituere non possunt vnum mortale; hoc enim stare non potest cum gratiâ, sed illam omnino expellit. 12

Quartò; Quia plura peccata mortalia eiusdem speciei non constituunt vnum peccatum mortale maius, nec alterius speciei. Ergo neque multa venialia constituere poterunt vnum mortale. 13

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium Respondetur; Ad primam; S. Augustinum loqui, non de quibuscumque venialibus, sed de illis, quorum materia continuari potest, & facere vnam materiam maiorem sicut guttæ aquæ continuantur, & 14

faciunt vnam aquam maiorem; in his enim, materia talis est, vt per partes minutas maior facta, tandem sit materia peccati mortalis, eo quod facta sit grauis; vt, si quis furtum vnius oboli centies repetat, vel si ex dolio parum vini effundat, & ita subinde parum, vt totum tandem vinum exhauriat; vel si promittat, singulis diebus erogare pauperibus vnum obolum & millies deneget: At in illis, in quibus materia per partes non crescit, eo quod singula peccata ex se integram, ac completam materiam, & obiectum habeant; vt sunt mendacia iocosa, verba otiosa, leues nugæ, risus immoderatior, sermo inurbanus, & similia; nullum potest dari peccatum, quod tandem sit mortale; quia quantumuis repetantur, semper sunt eiusdem speciei, cuius fuit primum, & finis Legislatoris, eodem modo læditur per actus repetitos, ac si repetiti non essent.

15 Ad secundam Respondetur; Solam frequentiam, ac consuetudinem venialium, non esse propriè contemptum legis, vel præcepti; contemptus enim, in solâ voluntate interius perficitur, non verò in opere externo, cum consistat in transgressione legis, facta ex intentione, Superiorem, eiusque potestatem contemnendi; quæ intentio hic non reperitur.

16 Ad tertiam Respondetur; Negando consequentiam; Disparitas autem est, quia plures illæ comestiones, nihil habent, in quo vniantur, ac continuentur, ita vt efficere possint vnam materiam grauem, & sufficientem ad mortale, sicut efficere possunt plura furta; quæ tamen constituunt peccatum mortale, non quia multa furta parua constituant vnum furtum magnum, sed quia, re alienâ per minimas partes furtim sublatâ, tandem graue damnum Domino infertur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Comedentem sæpius in die ieiunij, tandem vltima illa comestione, quæ peruenit ad quantitatem notabilem, violare ieiunium; quia illa vltima comestio, quamuis per se sumpta, leuiter solùm læderet temperantiam, coniuncta tamen cum alijs, & alijs suppositis, eam grauiter lædit; moraliter autem coniungitur, ratione prohibitionis, quæ se extendit ad totam diem; sicut, propter eamdem rationem, plures particulæ eiusdem diei, vniuntur ad constituendum tempus notabile, ideoque reputari debet, ac si esset simul cum alijs facta; Contra vero, si quis, diuersis diebus, parum aliquid comedat, quia vnum ieiunium, cum alio non continuatur, sed sunt præcepta diuersa, neque comestio, vno die facta, cum comestione alterius diei, ideo nunquam, nisi venialiter peccat; neque propositum aliquid comedendi singulis diebus, excedit culpam venialem, quia, cum feratur in omnes illas comestiones, non coniunctim sumptas, sed separatas, & distributiuè, prout sunt singulis diebus debitæ; sequitur, quod nunquam sit propositum de mortali. *Suar. lib. 5. de Voto c. 5. n. 16.* 17

Secundò; Sæpius eodem die festo laborantem, sed modico tempore singulis vicibus; peccare mortaliter, cum ad quantitatem notabilem; v. g. duarum horarum peruenerit, quia omnes illi labores, 18

res, cum fiant eodem die, moraliter continuantur, & reputantur quasi facti in eodem tempore; Verum enim est dicere, eum vltra duas horas, eodem die, laborasse; cum obligatio, totam diem respiciat. Contrà verò, si singulis diebus festis, per quadrantem laboraret, venialiter solùm peccaret, quia, sicut festa diuersa sunt, ita & labores sunt diuersi, nec inter se vllo modo continuantur. *Sanch. lib. 3, sum, c. 4. num. 12.*

19 Tertiò; Mortaliter non peccare, qui die ieiunij, quatuor panes, ita in multos distribuit, vt singulis modicum frustulum obtingat, quia, cum materia non sit sufficiens ad ieiunij violationem; distribuens non magis peccat, quàm comedentes: Hi autem, mortaliter non peccant, eo quod eorum comestiones moraliter non vniantur; idemque dicendum esset, etiam, si esset in causa, vt plures, eodem die festo, per quadrantem laborarent.

20 Quartò; Si quis, pluribus diebus, omittat Salutationem Angelicam, vel paruam eleemosynam, quam per Votum singulis diebus dare promisit, mortaliter peccare (si tempus determinauit non ad finiendam obligationem, sed potius ad illam augendam, eo modo, quo tempus præfigitur debito soluendo, non vt debitum extinguatur, si in illo non fiat solutio, sed ne solutio vlterius protrahatur, & adueniente termino, sit magis debitor;) quia tunc, non solùm omittitur recitatio, vel eleemosyna illius diei, sed etiam omnium dierum præcedentium, quæ tunc debita est, & consequenter grauis; Contra verò si tempus determinauit ad finiendam obligationem, eo modo, quo dies præfigitur recitationi Officij diuini, ita vt res promissa, sit onus diei, nunquam mortaliter peccat; quia qualibet omissio, moraliter non continuatur cum aliâ, neque cum illâ vnum quid efficit. In Votis autem personalibus, tempus semper censetur appositum ad finiendam obligationem; quia Vouens, nullo modo censetur velle obligationem in diem sequentem prorogare, nisi aliud constet. In votis verò realibus, facilius præsumi potest intentio protogandi obligationem, quia attendi videtur, non solùm religiosum aliquod obsequium, sed etiam alicuius necessitatis remedium, quod eandem semper habet opportunitatem. *Suar. lib. 5. de Voto c. 5. n. 12.*

Quintò; Religiosum, minima recipientem, vel expendentem, aut vsurpantem ex bonis monasterij, absque Superioris licentiâ, mortaliter peccare contra paupertatem, quando peruenit ad notabilem quantitatem; quia illa modica, vniuntur ad constituendam quantitatem sufficientem ad mortale. Si tamen modica, quæ accipit Religiosus, sint comestibilia, & ad proprium vsum accepta, probabilius est, furta illa minima non continuari, sicque non esse peccatum mortale, quamuis perueniatur ad notabilem quantitatem, quia hæc furta, facta à famulis, & ancillis, etiamsi paulatim perueniant ad quantitatem notabilem, non sunt peccatum mortale, eo quod Domini, in istorum acceptione, non sint ita rationabiliter inuiti, nec tam rigidè velint ista prohibere, cum valde difficile sit, famulos interdum modicum quid non accipere. Hæc autem ratio, multò fortius militat in religiosis, cum hi,

hi, non ad instar famulorum, sed tanquam filij ex bonis monasterij alantur. *Sanch. lib. 7. sum. c. 21. n. 31.*

22 Sextò; Eum, qui modicam quantitatem postremo loco furatur Sempronio, postquam hic ab alijs passus est damnum leue, si eo furto, damnum præcedens fiat notabile, peccare mortaliter, si conscius erat damni præteriti; quia illo vltimo furto posito, positum est notabile damnum proximi. Quicumque autem sciens, ex suo actu leui sequi damnum notabile proximi, mortaliter peccat, eum actum faciendo. Si verò conscius non erat damni præcedentis, mortaliter non peccat; quia, si non sit conscius damni præcedentis, damnum illud liberè, ac moraliter continuari, non potest cum præcedentibus. *Vasqu. 1. 2. d. 146. c. 2. num. 4.*

Septimò; Eum, qui furatur à diuersis, à singulis quidem modicam quantitatem, sed ita tamen, vt omnia furta simul sumpta, quantitatem notabilem efficiant; mortaliter peccare; quia, licet singulis damnum notabile non afferat, affert tamen toti Communitati, & materiæ illæ moraliter continuantur ad constituendam quantitatem notabilem. Vsurpatio autem rei alienæ in notabili quantitate, est peccatum mortale furti; Et quamuis, in hoc casu particulari, cessaret finis præcepti, qui est, vitatio damni notabilis proximi; quia tamen non cessat in communi, non propterea cessat vis ipsius præcepti; Cessante enim fine legis in aliquo casu particulari, non cessat lex, etiam in eo, obligare. 23

QVAESTIO LXI.

An plura venialia diuersæ rationis, constituere possint vnum mortale.

CASVS.

1 IN vna ex Dominicis Quadragesimæ, Clericus quidam in Sacris, parum aliquid carnis comedit; per quadrantem laborauit; partem modicam Sacri non audiuit; & in Officij recitatione vnum psalmum omisit. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

2 *Clericus plura præcepta leuiter violans, videtur mortaliter peccasse; & cur.*

7 *Probabilius tamen venialiter solùm peccauit.*

8 *Materiæ illorum præceptorum, in vnum coalescere non possunt.*

9 *Quodlibet præceptum specialem ac proprium finem respicit.*

10 *Leues detractiones de pluribus sunt solùm veniales.*

11 *Ad*

Digitized by Google

11 *Ad constituendum mortale, non sufficit vnio in motiuo aut virtute.*
12 *Debent posse esse materia eiusdem præcepti.*
13 *Plures modicæ pecuniæ quomodo vniri possint.*
14 *Præcepta diuersæ rationis, nihil habent commune, in quo continuari possint.*
15 *Eadem est ratio de pluribus Votis, ac de pluribus præceptis.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm ex dictis *Quæst. præced.* constet, plura furta venialia, constituere tandem posse vnum furtum mortale, Quia eorum materiæ, licet seorsim sint leues, simul tamen sumptæ constituunt vnam materiam grauem, & sufficientem ad mortale. Hinc oritur difficultas: an quoties plurium venialium materiæ, constituere simul possunt materiam grauem, toties ex pluribus venialibus, fieri possit vnum mortale. Videtur enim posse; ideoque Clericum, plura illa præcepta leuiter violando mortaliter peccasse. Ita *Vasq. d.* 146. *c.* 2. *n.* 4. *Clauis reg. lib.* 2. *c. vlt. num.* 20. *Salas* 1. 2. *tract.* 13. *d.* 16. *s.* 26. *in fine. Bonacina dub.* 2. *de pecc. quæst.* 3. *p.* 5. *n.* 29. *Sanchez. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 16.

3 Primò; Quia omnia ista præcepta, videntur esse eiusdem rationis; omnia enim obligant in materiâ religionis; Ergo Clericus, illa violans, virtutem religionis grauiter violauit, ideoque mortaliter peccauit.

4 Secundò; Quia per accidens est, omnes illas operationes pluribus præceptis esse imperatas, vnico enim præcepto imperari poterant; Sed, si vnico præcepto imperatæ fuissent, omnes illæ omissiones leues constituerent vnum peccatum mortale; Ergo etiam, si sint pluribus præceptis imperatæ, adhuc modicæ illæ omissiones vnum peccatum mortale constituunt.

Tertiò; Quia, si quis Sempronio magnam pecuniæ summam promisisset, pro- 5
missionibus diuersis, quarum singulæ leuem materiam continerent, eodem modo peccaret omittendo pecuniæ solutionem, ac si vnica promissione totam illam summam promisisset; Ergo similiter, per plures illas paruas omissiones, eodem modo peccauit, ac peccasset, si vnico præcepto omnes illæ operationes fuissent imperatæ; Cum enim ad Dei cultum & honorem, omnia illa præcepta ordinentur, parum referre videtur, vnico ne an multiplici præcepto, omnes illæ operationes fuerint imperatæ.

Quartò; Quia omnes obligationes 6
sunt onus eiusdem diei; ideoque earum materiæ videntur continuari moraliter & in vnum coalescere, sicque constituere materiam grauem, & sufficientem ad mortale.

RESOLVTIO.

REspondetur tamen; probabilius vi- 7
deri, quod Clericus, per illas plures paruas omissiones; mortaliter non peccauerit, sed solùm plura venialia commiserit, *Suar. tom.* 2. *de relig. lib.* 5. *de Voto c.* 15. *num.* 16. *Garzias de benef. tom.* 1. *p.* 3. *c.* 1. *num.* 174 *Lorca de pecc. d.* 60. *Caiet.* 2. 2 *quæst.* 88. *art.* 3. *Nau. c.* 12. *n* 65. *Valentin.* 2. 2. *dub.* 6. *quæst.* 6. *p.* 4. *quæstiune.* 2. & alij communiter.

8 Primò, Quia operationes illæ, cum sint materia, & obiectum diuersorum præceptorum, in vnum coalescere non possunt, nec moraliter continuari, nec Clericus vllum præceptum in materia graui violauit, sed multa, & singula in materia leui: Ergo plura tantum venialia commisit.

9 Secundò: Quia, quamuis plura illa præcepta Ecclesiastica obligent ex eadem virtute religionis, eo quod Ecclesia, ex motiuo religionis, omnes illas operationes videatur præcipere, per hoc tamen non tollitur, quin sint præcepta omnino diuersa, & ita distincta, ac si quodlibet eorum, quolibet distincto die, implendum esset; quodlibet enim ad specialem aliquem Dei cultum ordinatur, ad quem non ordinatur aliud, ideoque cum eo non conuenit. Ergo Clericus violans plura ista præcepta in materia leui, mortaliter non peccauit, sed plura tantum peccata venialia commisit.

10 Tertiò, Quia, si quis detrahat Petro in materia leui, eius leuem defectum occultum aperiendo, & eodem modo detrahat Paulo, Francisco, & aliis, mortaliter non peccabit, sed tantum tot venialia committet, quot sunt detractiones, siue homines, quibus detrahit, & tamen obligatio non detrahendi, est eiusdem rationis, & ad virtutem iustitiæ spectat: Ergo similiter, quamuis obligatio omnium præceptorum, spectet ad eamdem virtutem religionis, eorum violatio in materia leui, non erit vnum mortale, sed solùm plura venialia: non minus enim singula præcepta, sunt inter se omnino diuersa, & non vnibilia, quam in detractione, sint personæ quibus detrahatur.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim Respondetur. Non sufficere vnionem in virtute, ac motiuo religionis, sicut in detractionibus non sufficit vnio in virtute, ac motiuo iustitiæ, requiritur ergo præterea continuatio moralis, vel in materia præcepta, vel in effectu relicto, quæ sicut non datur in pluribus detractionibus leuibus de diuersis personis; ita non datur in pluribus operationibus, vel omissionibus leuibus diuersorum præceptorum. 11

Ad secundam Respondetur; Impossibile esse, vnico formali præcepto, omnes illas operationes imperari; quamuis enim vnico actu præciperentur; ille tamen actus esset virtualiter multiplex, & de re multiplici; sicut, cum quis promittit singulis sabbatis Angelicam salutationem recitare; Quare, sicut quolibet sabbato absoluitur promissio illius diei, neque vltra progreditur, neque recitatio vnius sabbati cum recitatione alterius sabbati coniungitur; ita qualibet omissione leui, violatur leuiter præceptum omissum, nec vnius violatio cum alterius violatione coniungitur. 12

Ad tertiam Respondetur; Disparitatem esse; quia, cum omnes pecuniæ promissæ cedant in vtilitatem illius, cui fuerunt promissæ, omnes in hunc finem, qui est immediatus, adunantur, & moraliter continuantur, siue vnica, siue multiplici promissione promissæ sint; siue vnico die, siue pluribus diebus solven- 13

uendæ sint. At plures operationes, siue omissiones non habent, in quo vniantur, cum qualibet, respiciat finem immediatum sui præcepti, qui est omnino diuersus à fine immediato alterius præcepti.

14 Ad quartam Respondetur; Operationes illas præceptas, per accidens, esse onus eiusdem diei; æque enim benè poterant poni in diuersis diebus; neque ex eo, quod omnia præcepta occurrant eodem die festo, sequitur, quod eorum materiæ possint continuari; nam, cùm sint præcepta omnino diuersæ rationis, nihil habent commune, ratione cuius, vel in materià, vel in effectu continuari possint, & in vnum coalescere; sicque semper, remanent præcepta diuersa, & qui illa transgreditur, semper plura præcepta transgreditur in materià leui.

COROLLARIVM.

Colligitur ex dictis, quæ dicta sunt de præceptis diuersis eodem die occurrentibus, valere etiam de pluribus Votis eodem die obligantibus; vt, si quis vno Voto promitteret, in honorem Virginis septies Salutationem Angelicam recitare; & alio Voto in honorem Dominicæ Passionis, quinquies Orationem Dominicam, & alijs Votis alias Orationes in honorem alicuius Sancti; Quamuis enim omnium Votorum obligatio, pertineat ad virtutem Religionis, adhuc tamen ipsa Vota sunt ita inter se diuersa, vt nihil habeant commune, in quo eorum materiæ moraliter continuentur, sicut dictum est de pluribus præceptis Ecclesiasticis eodem die occurrentibus. 15

QVAESTIO LXII.

An omnes actus cum Re præceptà incompossibiles sint peccatum mortale.

CASVS.

1 TITIVS, die quodam festo, cum plueret, decreuit propter pluuiam domi manere, ac Sacrum omittere; domi verò posteà, partim studuit; partim ambulauit, partim officium, ac coronam recitauit. Quæritur; Vtrum omnibus istis actionibus mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

3 *Omnes actiones incompossibiles cum auditione Sacri, videntur esse causa omissionis Sacri.*

8 *Quænam actiones sint causa omissionis Sacri.*

9 *Quot modis comparari possint cum Sacri omissione.*

Digitized by Google

10 *Non omnes actiones incompossibiles, sunt peccata.*

11 *Non omnes fuerunt causa omissionis Sacri.*

12 *Reliqua præter primam, se habuerunt concomitanter.*

13 *Sicut impedimenta luminis; posita post primum, non impediunt.*

14 *Ille solus actus est causa omissionis Sacri, ex vi cuius ponitur omissio.*

15 *Primus actus integrè impedit auditionem Sacri.*

16 *Proiecto breuiarij, est causa omissionis officij.*

17 *Actiones, post causam sufficientem omissionis electa, ipsius omissionis non sunt causa.*

18 *Actus, qui est causa omissionis, non habet aliam malitiam, quam ipsius omissionis.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVemadmodum peccatum veniale, aut aliud opus indifferens, quando eligitur, vt medium ad finem mortalem, fit mortale; Ita fit etiam mortale, quando intenditur vt finis consequendus per medium mortale. Hoc ergo posito, quæritur; an omnes actus, cum re præceptâ incompossibiles, sint peccata mortale, cum sine præcepti violatione poni non possint; Nemo enim studere potest, aut dormire diebus festis, dum Sacrum est audiendum, quin Sacrum omittat.

3 Et Titius quidem, omnibus illis actionibus, videtur mortaliter peccasse. Ita *Aluarez* 1. 2. *d.* 76. & alij apud ipsum. Et ex parte; *Valent.* 1. 2. *d.* 6. *quæst.* 1. *p.* 4. *Salas* 1. 2. *tract.* 13 *d.* 7. *f.* 7. quatenus dicunt, actum, qui est causa omissionis culpabilis, esse peccatum commissionis.

Primò; Quia omnes illæ actiones fuerunt causa omissionis Sacri; omnes enim erant incompossibiles cum Sacri auditione. Hoc autem sufficit, vt omnes dicantur causa moralis omissionis Sacri; Tum quia illis positis, sequitur necessariò omissio Sacri; Tum quia, omnes ex se habent, vt sint impeditiuæ auditionis Sacri. Causa autem moralis peccati, est peccatum. 4

Secundò; Quia, vt aliquid censeatur causa moralis alicuius effectus, satis est, vt illo posito, sequatur effectus, quamuis ob aliam etiam causam sequatur, vel sequi possit. Sed posito quocumque actu incompossibili cum auditione Sacri, necessariò sequitur omissio Sacri. Ergo omnis actus incompossibilis cum auditione Sacri, est causa moralis omissionis Sacri. 5

Tertiò; Quia, de ratione causæ non est, vt ab illâ solâ sit effectus, alias non futurus; alioqui sequeretur, quòd si duo homines, explosis simul bombardis, hominem occiderent, neuter eorum esset causa illius cædis; quocumque enim illorum bombardam non explodente, adhuc secutus fuisset effectus. Ergo ad causam moralem; satis est, vt, ea positâ, sequatur effectus, quamuis, illâ non positâ, adhuc idem effectus sequeretur. Sed positis omnibus actionibus incompossibilibus cum auditione Sacri, sequitur necessariò omissio Sacri. Ergo omnes, sunt causa moralis omissionis Sacri, ideoque peccaminosæ. 6

Quartò, Quia si quilibet actus incompossibilis cum auditione Sacri non esset causa omissionis Sacri, sequeretur, Clericum, 7

ricum, qui iam statuisset ex tædio, tempore nauigationis, officium non recitare, non peccare projiciendo breuiarium in mare; neque, qui Voto castitatis obstrictus, vxorem duceret, si antea statuisset, Votum illud non seruare; nec Latronem, rem furto sublatam distrahendo; si prius illam Domino statuisset non restituere; in his enim omnibus casibus actus incompossibilis cum executione præcepti, non ita est causa omissionis, vt, eo remoto, fuissent hi præceptum seruaturi.

NOTABILIA.

8 ADuertendum, est primò; Actum internum voluntatis, quo quis expressè vult Sacrum omittere, esse causam omissionis, quia directè fertur in omissionem ipsam, & similiter actus illos externos, ex quorum intentione, ac desiderio Sacrum omittitur, esse causam indirectam eiusdem omissionis Sacri; quia propter illos Sacrum omittitur, & illi auditionem Sacri per se impediunt; differunt autem actus internus voluntatis, & isti actus externi, quia propositum omittendi Sacrum, est veluti causa efficiens omissionis, actus verò externi incompossibiles, qui fiunt tempore omissionis Sacri, sunt quasi causa formalis, quia formaliter impediunt obseruantiam præcepti.

9 Aduertendum est secundò; actus qui fiunt tempore omissionis Sacri, siue quo esset audiendum Sacrum, dupliciter cum ipsâ omissione comparari posse; primò per se, siue vt sunt causa illius, & aliquid antecedens; & sic semper sunt peccatum, quamuis actus alias in se boni essent; Tum quia causa peccati eo ipso est peccatum; Tum quia effectus, qui sequitur ex actione humanâ, est vna ex circumstantijs ipsius; quando autem circumstantia est mala, etiam ipse actus redditur malus; Ergo, quando omissio Sacri culpabilis, sequitur ex aliquâ actione tanquam ex causâ, actio illa erit mala. Secundò comparari possunt actus cum omissione, tanquam aliquid illam accidentaliter concomitans; tunc autem non sunt peccatum, quia, cum non sint causa omissionis Sacri, nullam malitiam contrahunt ab ipsâ omissione; imo volente iam Titio, v. g. domi manere, ac Sacrum omittere, melius est, eò tempore studere, aut horas Canonicas recitare, quam ludere. His positis,

RESOLVTIO.

R̲Espondetur; non omnes illas actiones fuisse peccaminosas, sed solam mansionem domi, *Valentia tom.* 2. *disp.* 6. *quæst.* 1. *p.* 4. *d.* 2. *Azor. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 13. *qu.* 7. *Clauis reg. lib.* 2. *c.* 6. *num.* 10. *Bonacin. disp.* 2. *de pecc. quæst.* 4. *p.* 4. *num.* 27. *Vasqu.* 1. 2. *d.* 93. *cap.* 3. *num.* 10. *Becanus p.* 2. *tract.* 2. *c.* 3. *quæst.* 5. & alij apud istos. 10

Primò; Quia hæc sola mansio, per se primo fuit electa à Titio, & cum Sacri auditione erat incompossibilis. Ergo hæc sola fuit causa omissionis externæ Sacri; hæc enim sola, per se, & sine alijs, re ipsa Sacri auditionem impediuit, & 11

ex vi illius, secuta est omissio; Ergo hæc sola fuit causa omissionis, ideoque peccaminosa.

12 Secundò; Quia omnes aliæ actiones, quamuis cum auditione Sacri incompossibiles, cum fuerint electæ solùm secundariò, & post priorem illam operationem; (nomine autem operationis, intelligimus hic etiam id, quod physica operatio non est, vt sedere, iacere, domi manere, &c.) non fuerunt causa omissionis; posito enim primo illo opere incompossibili, scilicet mansione domi, necessariò posita est omissio Sacri. Ergo reliqua opera, quæ secundariò fuerunt assumpta, nullam habuerunt causalitatem in Sacri omissionem, sed solùm habuerunt se per accidens, & concomitanter; ideoque non fuerunt malæ.

13 Tertiò; Quia, si lumen semel impediatur per conclusionem fenestræ, iam reliqua impedimenta, quæ idem lumen impedire potuissent, de facto nullo modo impediunt, quia de facto iam semel integre impeditum est; Ergo similiter, cum auditio Missæ semel integrè impedita fuerit per mansionem domi, iam aliæ actiones, quæ superuenerunt, quamuis aliàs impedire potuissent, tamen de facto conditionem Sacri non impedierunt.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 Neque obstant rationes in contrarium. Nam ad primam respondetur; Non omnem actum ex se incompossibilem cum auditione Sacri, esse actu causam omissionis, sed illum solùm, ex vi cuius de facto sequitur omissio Sacri, scilicet mansionem domi; ex vi enim istius solùm, secuta est omissio Sacri.

Ad secundam; & tertiam Respondetur; Disparitatem esse inter duas explosiones bombardæ, & duas actiones incompossibiles cum auditione Sacri: nam vna explosio, alteram iuuat in ordine ad occisionem ponendam; Cum enim secundus explodit, non est adhuc posita occisio, vt suppono. At primus actus incompossibilis cum auditione Sacri, integrè ac perfectè eius auditionem impedit; Vnde reliqui supervenientes nihil efficiunt. 15

Ad quartam Respondetur; negando sequelam, proiectio enim breuiarij, facta à Clerico post propositum hoc canonicas omittendi est peccatum, quia per illam ponitur causa omissionis horarum, & Clericus reddit se impotentem ad præcepti obseruationem. Similiter qui obstrictus est Voto castitatis, si ducat Vxorem, ponit veram causam omissionis Voti, quia reddit se impotentem ad Voti obseruantiam; denique distractio rei furto ablatæ, est peccatum, quia est contrectatio rei alienæ, inuito Domino, & est actus incompossibilis cum restitutione. 16

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; operationes incompossibiles cum auditione Sacri, non 17

non esse causam omissionis, quando secundariè eliguntur, & positâ iam aliâ causâ sufficiente; nam, si eligerentur vt finis; vt si quis ex desiderio studendi, vellet domi manere, & sic Sacrum omittere; iam essent causa omissionis per modum finis.

18 Secundò; Actum, qui est causa omissionis Sacri, non habere aliam malitiam quam malitiam omissionis Sacri, Tum quia ordinatur ad illam tanquam causa; in moralibus autem, quæ ad vnum ordinantur, non censentur esse numero distincta, cum quis enim parat gladium, & domo egreditur, vt occidat inimicum; licèt isti actus physicè sint plures, omnes tamen constituunt unum numero peccatum homicidij. Tum quia actus secundùm se bonus, redditur malus, solùm quia est causa omissionis Sacri. Ergo non habet aliam malitiam, præter malitiam ipsius omissionis; ab ea enim habet actus, vt sit peccaminosus. Tum denique quia bona intentio, quando est causa malæ electionis; vt, cum quis furatur ad eleemosynam faciendam; quamuis in se ipsâ sit peccatum; non habet tamen malitiam diuersam à malitiâ, electionis, v. g. à malitiâ furti.

QVAESTIO LXIII.

An propositum non abstinendi ab vllo veniali, sit peccatum mortale.

CASVS.

1 TITIVS, cum, quodam die, scrupulis angeretur; tædio affectus, omnia venialia committere proposuit, & sola mortalia vitare. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

3 *Propositum admittendi omnia venialia, videtur occasio proxima peccati mortalis, & sic peccatum mortale.*
7 *Non est tamen mortale.*
8 *Non constituit in periculo proximo mortaliter peccandi.*
9 *Neque est virtualiter propositum periculi proximi.*
10 *Alioqui teneremur, vitare aliqua venialia.*
11 *Nec salus nostra consisteret in obseruatione præceptorum obligantium ad mortale.*
12 *Imò teneretur quis, etiam de venialibus conteri.*
13 *Venialia, constituunt solùm in remoto periculo mortalis.*
14 *Cum proposito venialia non vitandi, stare potest firmum propositum vitandi mortalia.*
15 *Ideoque propositum venialium, non continet periculum mortalium.*
16 *Aliquando tamen est peccatum mortale.*

RATIO-

RATIONES DVBITANDI.

2 Certum est, peccatum veniale, si fiat occasio proxima incidendi in mortale, fieri saltem plerumque mortale. Certum præterea est; Intentionem, ac propositum omnia venialia committendi, siue non vitandi vllum veniale, esse ad minimum peccatum veniale. Dubium ergo solùm est; an huiusmodi intentio sit essentialiter constitutiua in periculo proximo peccandi mortaliter. Si enim est constitutiua, est ex se peccatum mortale; si verò non est constitutiua, poterit esse solùm veniale.

3 Quod autem sit essentialiter occasio proxima peccandi mortaliter, & consequenter, quod Titius per talem intentionem mortaliter peccauerit; tenent *Sanchez lib. 1. sum. c. 5. num. 4. Bonac. d. 2. de pecc. qu. 3. p. 5. num. 17. Valent. tom. 2. d. 6. quæst. 18. p. 2. Clauis reg. lib. 2. c. 13. num. 17.*

4 Primò; Quia habens hoc propositum, & hunc affectum ad omnia venialia, censetur esse in morali, ac proximo periculo peccandi mortaliter. Cum enim venialia ex *S. Thom. 1. 2. qu. 83. art. 3.* ad mortale disponant, iuxta illud *Ecclesi. 18. Qui spernit modica, paulatim decidet*; eo ipso, quod quis vult omnia venialia committere, censetur esse in proximo, ac morali periculo peccandi mortaliter, illudque velle. Velle autem periculum proximum peccandi mortaliter, est mortale.

5 Secundò; Quia, propositum committendi omnia venialia in aliquà materià determinatà, sed periculosà, v. g. in materià luxuriæ est peccatum mortale; si quis enim propositum habeat admittendi confabulationes, aspectus, tactus, & similia ex merà curiositate, & seclusà intentione delectationis; in quo casu sunt solùm venialia; videtur eo ipso mortaliter peccare; quia omnia ista venialia videntur esse certum periculum libidinis mortalis. Ergo à fortiori, erit mortale, propositum generale committendi omnia venialia, quæ se obtulerint; Non minus enim hoc propositum est periculum proximum peccandi mortaliter, quam sit aliud, peccandi in materià luxuriæ.

Tertiò; Quia, qui concupiscit fæminam in communi, quia quantum est ex parte illius desiderij, exponit se periculo concupiscendi fæminam cuiuscumque status sit; ratione talis periculi, peccat speciali peccato, eamque circumstantiam in confessione explicare tenetur. Sed etiam, qui vult omnia venialia, quæ se obtulerint, committere, exponit se periculo peccandi mortaliter; obiectum enim istius propositi, apertissimum periculum in se continet peccandi mortaliter, Ergo peccat mortaliter. 6

RESOLVTIO.

Respondetur tamen, Titium, eo proposito, mortaliter non peccasse. 7 *Salas 1. 2. to. 2. q. 88. tract. 13. d. 16. s. 23. num. 67. in fine. Io. Sanch. in select. d. 10. num. 17. Nau. c. 14. num. 42.*

Primò; Quia, quamuis peccata venialia ad mortale disponant, non disponunt tamen mortaliter, ac proximè, sed solùm remotè; Videmus enim sæpe, homi- 8

nes

Digitized by Google

nes mortalia non committere, quamuis de venialibus nihil curent; nam, licet venialia charitatem refrigerent, & animum debilitent; propositum tamen non committendi mortalia, & piorum operum exercitium, eundem animum corroborant, detinentque, ne corruat; quod enim ex vnà parte deperditur alià vià reparatur. Cum ergo propositum committendi omnia venialia, non sit dispositio, ac periculum proximum committendi mortale, neque erit peccatum mortale, sicque Titius, tali proposito, mortaliter non peccauit.

9 Secundò; Quia propositum committendi omnia venialia, ideo est peccatum mortale, quia est propositum periculi, & occasionis proximæ committendi mortale. Ex hoc autem capite non potest esse mortale; nam illud periculum proximum committendi mortale, vel consistit in omnibus venialibus simul sumptis, vel solùm in aliquibus; non in aliquibus tantum, quia alias propositum committendi aliqua venialia in quacumque materià esset propositum committendi mortale; neque in omnibus simul, quia nunquam dari potest casus, in quo hæc committantur, Ergo propositum illa committendi, non est propositum alicuius periculi moralis, ac possibilis.

10 Tertiò; Quia, si propositum illud esset mortale, sequeretur teneri quemlibet sub mortali ad aliqua venialia vitanda; si enim omnia, sunt occasio proxima peccandi mortaliter, & vnusquisque hanc occasionem vitare tenetur; Ergo vnusquisque tenetur omnia vitare, vitando aliqua; hæc autem quænam erunt?

11 Quartò; Quia, hac ratione, salus nostra non consisteret solùm in obseruatione præceptorum obligantium ad mortale, sed etiam in obseruatione eorum, quæ obligant ad venialia, cum vitatio venialium ad vitationem mortalis necessariò requiratur.

12 Quintò, Quia, cum quis conteritur de mortali, teneretur etiam simul conteri de venialibus tanquam de proximis dispositionibus ad illud. Consequens autem euidenter est falsum; propositum enim non vitandi venialia optimè stare potest simul cum proposito non admittendi mortale.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

13 Neque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur, Quamuis non solùm omnia, sed singula venialia disponant ad mortale, vt furtum graue, non tamen inde sequi, quod venialia constituant in morali, ac probabili periculo committendi mortale, sed ad summum in periculo remoto. Hoc autem non inducit obligationem illud vitandi sub mortali.

14 Ad secundam, Negatur Antecedens, potest enim quis nolle vitare venialia in aliquo genere, & tamen firmum propositum habere, vitandi mortale in eodem genere, neque apparet, quomodo venialia in aliquo genere constituant in periculo proximo committendi mortale in eodem genere.

15 Ad tertiam Respondetur, Negando minorem; neque enim apparet, quomodo obiectum propositi omnia venialia committendi, periculum proximum in

in se contineat committendi mortale, cum stare possit simul cum firmissimo proposito non admittendi mortale.

COROLLARIVM.

16 Colligitur ex dictis; Aliquando propositum committendi venialia, posse esse peccatum mortale. Si quis enim propositum habeat committendi venialia, dum sunt illi occasiones proximæ mortalium; vt, si quis proponat ludere sciens, ludum illi esse proximam occasionem blasphemandi; vel illa venialia, quæ cum alijs venialibus vnita constituunt mortale in eà circunstantia, in quà illud constituunt; vt, si quis proponat multa furta committere, in paruà quantitate, quæ simul vnita constituant quantitatem sufficientem ad mortale; certè iste tunc mortaliter peccabit; hoc tamen non orietur, ex eo præcisè, quod sit propositum admittendi venialia, sed ex eo, quod sit propositum admittendi venialia, in eà circunstantià, in quà, vel sunt periculum proximum mortalis, vel illud constituunt. Ita *Salas loco citt.*

QVAESTIO LXIV.

Per quid peccata, specie, inter se differant.

CASVS.

1 IN quadam Religione, inter regulas, quæ obligabant sub mortali, erat hæc, ne Religiosi sub pœnà excommunicationis sine Superioris licentià, extra Monasterium, noctu comederent. Quidam autem Religiosus, ad cœnam ab amico inuitatus, inscio Superiore, noctu apud illum cænauit. Quæritur, quot peccata mortalia commiserit.

SVMMARIVM.

3 *Religiosus, vnicum peccatum commisisse videtur contra Votum obedientiæ.*

7 *Per quid, vnum peccatum ab alio distinguatur.*

8 *Ex diuersitate Virtutum, colligitur diuersitas peccatorum, & non è contra.*

9 *Religiosus, duplex peccatum commisit.*

10 *Contra Votum, & contra regulam.*

11 *Cur sint obligationes diuersæ.*

12 *Quæ limitatio addi possit.*

13 *Votum, & regula, quas obligationes inducant.*

14 *Septimum, ac decimum Decalogi præceptum, quomodo differant.*

15 *Quo-*

15 *Quomodo multiplicitas præceptorum, arguat multiplicitatem peccatorum.*
16 *Sacerdos Beneficiarius, officium omittendo, quot peccata committat.*
17 *Sacerdotem occidens, quot peccata committat.*
18 *Peccatum odii, sit ne vnum, an multiplex.*
19 *Blasphemia in loco Sacro, quotuplex sit peccatum.*
20 *Idem peccatum, pluribus legibus potest esse probibitum.*
21 *Peccata cordis, per quid specie differant.*
22 *Per quid, peccata oris.*
23 *Per quid, peccata operis.*
24 *Regula ad specificam peccatorum diuersitatem dignoscendam.*

RATIONES DVBITANDI.

2 CVm *ex Tridentino sess.* 14. *c.* 5. ad Confessionis valorem singula peccata, & circumstantiæ mutantes speciem sint explicandæ. Vt, & Confessarij de peccatorum specie, ac numero rectè iudicare, & Pœnitentes vtrumque prout oportet declarare valeant. Non abs re erit ostendere; ex quo, eorum distinctio, siue specifica, siue numerica desumatur; Sic enim, statui poterit regula, ad eorum species, ac numerum facilius dignoscendum, & in Confessione explicandum.

3 Videtur ergo Religiosus, extra Monasterium cænando vnicum peccatum commisisse contra Votum obedientiæ, quo regulam vouit; Ita *Sotus lib.* 7. *iust. qu.* 2. *art.* 3. *ad primum. Ledesma in sum. Sacr. tr. de pœn. c.* 19.

Primò. Quia Voti obligatio, & obligatio regulæ, non sunt obligationes specie diuersæ, alioquin dici posset, etiam obligationes iuris naturalis, diuini, ac humani, esse tres obligationes specie diuersas; non magis enim inter se differunt illæ, quam istæ; Ergo Religiosus, noctu, inscio Superiore, extra Monasterium cænando, quamuis fecerit contra Votum, & contra regulam, non tamen commisit duo peccata mortalia, sed vnum, alioquin etiam Vsurarius, v. g. dando ad vsuram, tria peccata committeret; faceret enim contra præceptum Diuinum, naturale, ac humanum; quod tamen nemo concedit. 4

Secundò; Quia, si Religiosus, sic extra Monasterium cænando, duo peccata commisisset, etiam qui ex affectu rei alienæ, nullà interpositá morá, mouetur ad furandum, duo peccata committeret, vnum contra decimum Decalogi præceptum, quo desiderium rei alienæ directè vetatur, alterum contra septimum quo furtum prohibetur, magis enim differunt inter se septimum præceptum, ac decimum, quam obligatio Voti, ac regulæ. Sed nemo dicit, eum, qui ex affectu rei alienæ, mouetur ad furandum, duo peccata commisisse, sed vnum; Ergo neque Religiosus, sic extra Monasterium cænando, duo peccata commisit, sed vnum. 5

Tertiò; Quia Multiplicitas præceptorum non rectè arguit multiplicitatem peccatorum; alioquin ad multiplicitatem peccatorum requireretur multiplicitas præceptorum, Diuersitas enim præceptorum esset mensura, vnde de- 6

sumeretur diuersitas peccatorum. Sed peccata multiplicari possunt specie, etiam non multiplicatis præceptis, fornicatio enim, adulterium, pollutio, & bestialitas, specie inter se differunt, & tamen omnia, vni eidemque præcepto castitatis opponuntur. Ergo multiplicitas præceptorum, non rectè arguit multiplicitatem peccatorum, ideoque ex eo, quod Religiosus fecerit contra Votum ac regulam, non rectè infertur, duo peccata commisisse.

NOTABILIA.

7 ADuertendum est primò, cum idem sit principium constitutiuum cuiuscumque rei, & illius distinctum à qualibet aliâ, hinc fieri, vt, sicut peccatum constituitur in esse peccati per contrarietatem ad regulam rationis; ita per diuersitatem eiusdem contrarietatis specie differat ab alijs, hæc autem diuersitas colligitur à posteriori ex diuersitate præceptorum, quibus opponitur, ex diuersitate, inquam, non materiali, secundum quam, plura præcepta inter se differunt solùm ratione diuersorum præcipientium; nam eadem res, v. g. eadem vsura, prohiberi simul potest præcepto diuino, naturali, ac humano; sed formali, secundum quam plura præcepta inter se differunt, ratione diuersorum finium, vel motiuorum, propter quæ aliquid præcipiunt, vel prohibent: Cum enim peccatum sit trangressio legis, vel præcepti, eo ipso, quod præceptum, est formaliter diuersum, ratione diuersi motiui, etiam ipsa transgressio est diuersa: Quoniam verò propter idem motiuum præcipi, vel prohiberi possunt aliquando res inter se notabiliter diuersæ; vt cum ex eodem motiuo Castitatis prohibetur fornicatio, pollutio, Sodomia, &c. hinc est, vt aliquando etiam peccata inter se differant iuxta diuersitatem rerum, quæ præcipiuntur, vel prohibentur. Quamuis tunc etiam res illæ, præter finem communem, alium etiam habeant specialem, vt consideranti patebit.

Aduertendum est secundo, quamuis verùm sit, peccata diuersis virtutibus opposita, specie distingui, non tamen è contra esse vniuersaliter verum, quoties peccata specie distinguuntur, toties esse contra virtutes diuersas; nam castitas est virtus vnius speciei, & tamen peccata contra castitatem sunt multa, specie diuersa, vt fornicatio, adulterium incestus &c. Similiter liberalitas, est vna virtus secundùm speciem, & tamen eidem opponitur auaritia, ac prodigalitas, quæ specie inter se differunt. Diuersitas ergo specifica peccatorum, colligitur propriè ex diuersitate specifica dictaminum rationis, quibus peccata illa opponuntur, sicut enim peccatum iniustitiæ consistit in hoc, quod opponatur dictamini rationis dictanti, proximum non esse lædendum in bonis suis. Ita, quia Proximus, quatuor bonorum genera habet, in quibus lædi potest, scilicet Vitam, Honorem, Famam, & Res temporales. Hinc fit, vt quatuor etiam dentur dictamina specie diuersa, quorum primum dictat; Proximum non esse lædendum in vita: & huic opponitur homici- 8

Digitized by Google

micidium, Secundum dictat, non esse lædendum in honore; & huic opponitur Contumelia. Tertium dictat, non esse lædendum in fama, & huic opponitur detractio. Quartum denique dictat, non esse lædendum in rebus; & huic opponitur furtum; Dictamina autem ista, specie differunt, quia respiciunt bona notabiliter, siue specie diuersa. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD Casum Respondetur, Religiosum probabilius commisisse duplex peccatum, alterum contra Votum, quo vouit regulam, alterum contra ipsam regulam Ita *Suar. tom. 3. de relig. lib.* 10. *c.* 6. *num.* 6. *Sanc. lib.* 4. *sum. c.* 11. *num.* 25. *Vasq. d.* 98. *c.* 3. *num.* 7. *Salas tr.* 13. *d.* 3. *s.* 2. *num.* 16. & alij apud istos.

10 Primò; Quia peccatum est legis transgressio. Ergò, vbi lex est diuersa, etiam transgressio est diuersa. Lex autem Voti, ac Regulæ, videtur esse diuersa; regula enim vim habet subditos obligandi, iuxta varias materias, & motiua virtutum, cum hic fuerit finis Legislatoris in condenda regula. Votum verò solùm ex virtute Religionis; Vnde, quatenus est contra regulam, pertinet ad diuersas species, iuxta diuersas materias; quatenus verò est contra Votum, semper est eiusdem speciei infimæ, & pertinet ad eandem virtutem Religionis.

11 Secundò; Quia Regula, sicut, & præceptum Superioris, ratione potestatis à Pontifice communicatæ, vim habet constituendi rem præceptam in materià virtutis, iuxta varias materias, instar legum, cum ipsa etiam regula sit lex; & Votum obligat semper in materià religionis, ad seruanda promissa Deo facta. Hæ autem duæ obligationes videntur esse speciè diuersæ. Ergo etiam peccata erunt duo specie diuersa, & in confessione explicanda.

Limitat, optimè *Sanchez*, vt hoc verum sit in Superioris præcepto, solùm quando Superior præcipiens obligare vellet ex vi vtriusque potestatis, quam habet, & à Pontifice, & ex vi Voti obedientiæ; vt, si aliquid præciperet in virtute obedientiæ & sub pœna excommunicationis; quia tunc per virtutem obedientiæ exigit obedientiam Voto sibi debitam, per pœnam verò excommunicationis exigit obedientiam sibi, vt Prælato, debitam. Si autem præcipiat solùm in virtute obedientiæ, probabilius est, tunc vnicum esse peccatum contra Votum, quia, cum non constet, intentionem Superioris esse, vtroque modo præcipere, non strictius, sed fauorabilius in dubium iudicandum est. 12

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem oppositas Respondetur; ad primam; Negatur antecedens. Votum enim inducit obligationem ex motiuo Religionis; Regula verò, ex motiuo illius virtutis, ad quam pertinet actus, per regulam præceptus; regula enim, cum sit quædam lex, constituit materiam præceptam 13

in ea virtute, ad quam materia illa spectat, sicut faciunt aliæ leges; quia hoc regulariter est motiuum Legislatoris, dum regulam condit, aut præceptum imponit. Atque hinc est, vt si quis omittat rem præceptam, non satis sit, fateri regulæ transgressionem, sed explicari etiam debeat materia regulæ, vt constet species peccati commissi, vt accidit etiam in alijs præceptis; qui enim omittit Sacrum in die festo, non satisfacit, dicendo; *Transgressus sum præceptum Ecclesiasticum*; sed explicare debet etiam materiam omissam, vt constet species peccati commissi. Cum ergo motiuum regulæ, & motiuum Voti, sint diuersa, & pertineant ad diuersas virtutes, constituere possunt obligationes formaliter diuersas, & refundere diuersas malitias in transgressionem. Ius verò naturale, diuinum, ac humanum, cum obligent ex eodem motiuo, & differant solùm ex parte Præcipientium, differunt solùm materialiter, ideoque refundere non possunt in transgressionem, malitias diuersas.

14 Ad secundam negatur sequela; Septimum enim, ac decimum præceptum, non differunt formaliter, cum habeant idem motiuum, sed solùm materialiter, ratione rei præceptæ diuersæ, quatenus vnum directè prohibet solùm actum internum, aliud verò etiam externum. At, Votum, ac regula, differunt formaliter, quia habent diuersum finem, ac motiuum, vt dictum est.

15 Ad tertiam; Distinguo Antecedens; Multiplicitas specifica, & formalis præceptorum, non arguit multiplicitatem peccatorum; Nego antecedens: Cum enim peccatum, nihil sit aliud, quam legis transgressio, necessariò ad legis multiplicationem formalem, debet multiplicari. Multiplicitas materialis præceptorum, non arguit multiplicitatem peccatorum. Concedo Antecedens; Sicut enim peccatum non habet malitiam, per oppositionem ad legem, quatenus procedit à tali vel tali Legislatore, sed solùm quatenus est condita propter tale, vel tale motiuum; ita nec diuersitatem habet â lege, quatenus pendet à tali Legislatore, sed solùm quatenus præcipit ex tali motiuo.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Sacerdotem beneficiarium, Diuinum officium omittendo non committere duo peccata, quamuis faciat contra obligationem beneficij & Ordinis Sacri; nam vtraque hæc obligatio imposita est ex eodem motiuo religionis; vt Sacerdos, & beneficiarius, rebus sacris vacet. Similiter, qui die Dominico, in quem incidit dies festus alicuius Sancti, ex præcepto, Sacrum non audit, duo peccata non committit: quia plura hæc præcepta, non præcipiunt auditionem Sacri ex diuerso, sed ex eodem motiuo Religionis. Contra verò Sacerdos, si in actum venereum consentiat, duo saltem peccata committit, quia actus venereus Sacerdoti, ex varijs præceptis, & propter diuersa motiua, est prohibitus; scilicet, ex motiuo castitatis, ex motiuo Religionis ratione Voti, quod per actum venereum violatur. 16

Secundò; Eum, qui Sacerdotem occidit, committere plura peccata specie diuersa, 17

uersa, quia facit contra plura præcepta, ex diuerso motiuo imposita; facit enim contra præceptum iustitiæ, & contra reuerentiam Sacerdoti debitam. Similiter, qui sanguinem, in loco Sacro, voluntariè effundit, peccat contra iustitiam, sanguinem fundendo, & contra reuerentiam loco sacro specialiter debitam, ex præcepto Ecclesiæ, hanc reuerentiam, in hac materiâ, ex religionis motiuo præscribentis.

18 Tertiò; Peccatum odij erga proximum, quo quis vult illi malum circa facultates, vel honorem, vel personam, non esse plura peccata diuersa, sed vnum; quia odium est peccatum, quod consummatur interius, & in suo esse specifico constituitur, potius ex motiuo, quam ex obiecto materiali. Ergo licet mala volita proximo specie differant; quia tamen optantur ex eodem motiuo, hoc est, ex displicentiâ personæ; ideo odium semper est vnius, eiusdemque speciei.

19 Quartò; Blasphemiam, & turpia colloquia in loco Sacro, præter malitiam, quam habent in alio loco, non habere etiam malitiam specialem in loco sacro, sicut habet pollutio; quia ista non sunt speciali lege humanâ prohibita, ne fiant in loco sacro, ob loci reuerentiam, sicut est prohibita pollutio.

20 Quintò; Posse peccatum aliquod esse eiusdem speciei, quamuis sit lege diuina, naturali, ac humana prohibitum; quia lex tam diuina, quam humana, illud ex eodem motiuo prohibere potest; atque ita de facto prohibetur vsura, furtum &c.

21 Peccata cordis specie differre, ac multiplicari; Primò, ratione obiecti, siue materiæ specie diuersæ; vt si quis velit occidere, ac furari. Secundò, ratione diuersæ circumstantiæ in eadem materiâ; vt, si quis velit furari in loco sacro. Tertiò, denique ratione finis diuersi ab ipsâ materiâ; vt, si quis velit occidere, ut furetur; hæc enim omnia habent deformitates, & oppositiones cum rectâ ratione, quæ communiter reputantur notabiliter diuersæ in genere moris.

Peccata oris specie differre; Primò, 22 quando sermo est de obiectis, siue materijs specie diuersis; vt sunt, blasphemia, & contumelia. Secundò, quando est circa personas specie diuersas; vt contumelia dicta in Patrem, vel Regem, quia tunc censentur habere deformitates notabiliter diuersas contra pietatem, ac iustitiam; omnes tamen contumeliæ videntur esse eiusdem speciei, quia inter se notabiliter differre non videntur, cùm omnes sint læsiuæ eiusdem honoris, in quo tota earum malitia consistit.

Peccata operis specie differre, sicut 23 peccata cordis; Primò, ratione materiæ diuersæ; vt, si quis occidat, & furetur. Secundò; ratione diuersæ circumstantiæ in eadem materiâ; vt, si quis furetur in loco sacro. Tertiò, denique ratione finis, à materiâ diuersi; vt, si quis occidat, vt furetur. Istæ enim omnes repugnantiæ cum rectâ ratione; censentur communiter inter se notabiliter diuersæ, in quâ notabili diuersitate consistit diuersitas specifica.

Ad dignoscendam diuersitatem spe- 24 cificam peccatorum, hanc statui posse tanquam

quam regulam vniuersalem. Cum peccatum, sit essentialiter transgressio legis internæ, vt dictum est; tot erunt peccata specie diuersa, quot erunt leges internæ notabiliter inter se diuersæ. Tunc autem, leges internæ erunt notabiliter diuersæ, cum habebunt motiua præcipiendi, vel prohibendi, notabiliter diuersa. Tunc verò motiua erunt notabiliter diuersa, cum à Viris prudentibus, talia iudicabuntur. Non quod iudicium prudentum hanc diuersitatem notabilem efficiat, sed quia, cum ex rebus ipsis habere non possimus regulam certam; hæc tandem desumenda est ex iudicio prudentum; in eoque sistendum est. Sic Incestus, & Adulterium, specie differunt, quia incestus est transgressio legis internæ dictantis; non esse accedendum ad non suam propter reuerentiam debitam sanguini. Adulterium verò est transgressio alterius legis internæ dictantis, non esse accedendum ad non suam, quia aliena est: Quæ duo motiua, prudentum iudicio, notabiliter inter se differunt.

QVAESTIO LXV.

Per quid peccata, quæ exterius perficiuntur, inter se, numero distinguantur.

CASVS.

1 DVM in quadam Ecclesiâ, magna populi multitudo, ad Sacramentum Eucharistiæ recipiendum confluceret; Parochus, quamuis cum conscientia peccati mortalis, plurium Confessiones audiuit, eisque Eucharistiam ministrauit. Quæritur; Vnum ne, an plura peccata commiserit.

SVMMARIVM.

3 *Plurium Confessiones audire in statu peccati mortalis, videtur vnum numero peccatum.*

8 *Peccata alia sunt merè interna, alia etiam externa.*

9 *Plurium Confessiones sic audire, sunt plura peccata.*

10 *Plures Confessiones, sunt plures actiones completæ, & inter se non vnibiles,*

11 *Sicut percussio Petri, & percussio Pauli.*

12 *Diuersitas numerica peccatorum sumitur ex diuersitate obiectorum, vel actionum externarum.*

13 *Confessiones nihil habent, in quo vniri possint.*

14 *Non ordinantur ad aliquid aliud.*

15 *Sicut plura periuria ad confirmandam eandam falsitatem.*

16. Vo-

16 *Voluntas omittendi officium, fertur in ſingulas horas tanquam in eius partes.*
17 *Tot ſunt peccata, quot ſunt actus externi conſummati.*
18 *Peccatum non reſtituendi, eſt vnum, non plura.*
19 *Vſus rei alienæ, eſt peccatum diuerſum ab eius acceptione.*
20 *Omnes actus præcedentes, vel ſubſequentes actum principalem ſunt vnum ſolùm peccatum.*
21 *Etiamſi ex ſe non ſint indifferentes, ſed mali.*

RATIONES DVBITANDI.

2 QVoniam in Confeſſione, non ſolùm peccatorum ſpecies; ſed etiam numerus eſt explicandus; Ideo, ſicut oſtendimus, vnde eorum ſpecies deſumatur, ita oſtendendum eſt, vnde deſumi debeat eorum numerus; Et quia hic diuerſo modo deſumitur in peccatis externis, ac in internis; De externis prius quærendum eſt; deinde *Quæſt. ſeq.* de Internis.

3 Videtur ergo Parochus vnum tantum peccatum commiſiſſe. Ita *Azor. tom. 1. lib. 4. c. 4. in fine. Ioan. Sanch. in ſelec. d. 6. num. 1. Nauar. in c. conſideret; in princ. de pænit. d. 5. num.* 48.

4 Primò; Quia, cum confeſſiones illæ fuerint auditæ vna poſt aliam, videntur moraliter inter ſe continuari, & quaſi vnum actum completum moraliter integrare; ſicut, qui totâ nocte contra prohibitionem ludit, ſemel tantùm luſiſſe videtur; *ex Bartolo, & Nauar. de pænit. c. cum conſideret num* 46. Ergo, ſicut iſte, cenſetur vnum tantùm peccatum committere, ita Parochus, confeſſiones audiendo.

Secundò; Quia, ſi quis ex voluntate occidendi inimicum, emat gladium, equum aſcendat, inimicum ſequatur, ac tandem occidat quamuis interim voluntatem illum occidendi ſæpius repetat, cenſetur tamen vnum tantum peccatum committere, & ſatisfacit, confitendo occiſionem. Ergo eodem modo, cum illarum Confeſſionum auditiones, proceſſerint omnes ab eadem voluntate, cenſentur vnum ſolùm peccatum moraliter conſtituere. 5

Tertiò, Quia, qui ſucceſſiuè plures contumelias, ac iniurias in aliquem profert, vocando illum, adulterum, furem periurum, &c. non committit tria peccata, licet triplicem iniuriam diuerſæ rationis proferat. Ergo neque Parochus audiendo plures confeſſiones, plura peccata commiſit; non minus enim ſingulæ iniuriæ, ſunt in ſe ipſis completæ, quàm ſingulæ confeſſiones. 6

Quartò; Quia, qui voluntatem habet occidendi vnam familiam per modum vnius, vnum ſolùm peccatum formaliter committit; alioqui, qui vellet homines infinitos occidere, malitias infinitas formaliter contraheret. Sed etiàm Parochus, initio voluntatem habuit audiendi confeſſiones accedentium per modum vnius; Ergo vnum ſolùm peccatum commiſit, quamuis virtualiter multiplex, ſicut eſt virtualiter multiplex etiam voluntas totam familiam occidendi, quia vult formaliter plures occidere; nec ſatisfaceret, quis in confeſſione dicendo; ſe habuiſſe voluntatem homicidij, quia non eſt voluntas vnius homicidij, ſed plurium; ſicut non ſatisface- 7

ret dicendo, se habuisse intentionem fornicandi, si intentionem habuisset fornicandi cum omnibus in eadem domo existentibus.

NOTABILE.

8 ADuertendum est, Dari aliqua peccata, quæ interius consummantur, vt odium, superbia, inuidia, hæresis, delectatio morosa &c. & aliqua, quæ exteriùs perficiuntur, vt iuramentum falsum, homicidium, furtum, fornicatio, &c. rursus inter ea, quæ exterius perficiuntur, aliqua ita habent suum terminum integrum, & completum, vt ab alio non dependeant in esse peccati, sed totam in suo genere malitiam completam habeant, vt fornicatio, alia verò vel proprium terminum non habent ex se vltimo completum, sed vnibilem cum alio in ordine ad aliquod tertium; vt, si plura iuramenta adhibeantur ad vnicam falsitatem eodem tempore confirmandam, vel plures maledictiones, idem malum inimico imprecentur, vel plures percussiones, vnum vulnus constituant, vel ordinantur ad alium actum principalem, tanquam via, ac media ad finem, vt, cum quis animo furandi, scalam arripit, alijsque medijs vtitur ad furandum. Quoties actus habent suum terminum vltimò completum, & independentem ab alio in genere peccati, nec habent aliquod tertium, in quo vniri possint, toties ad multiplicationem actus, multiplicantur peccata, quia peccata numero distinguuntur per multiplicationem huiusmodi obiectorum completorum. Cum verò actus vniri possunt in aliquo tertio, vel ordinantur ad alium actum principalem, tanquam via ad terminum, vel media ad finem; peccata non multiplicantur ad multiplicationem actuum. Tum quia, ratione illius vnionis in aliquo tertio, datur fundamentum illos moraliter reputandi tanquam vnum; Tum quia media videntur facere vnum cum fine; & quando vnum est propter aliud, non censetur nisi vnum, vt docet *S. Thomas 1. p. quæst. 5. art. pen. ad vlt. arg.* Hoc posito,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Parochum tot peccata numero diuersa commisisse, quot confessiones audiuit. *Vasquez 1. 2. d. 98. c. 3. num. 9. Henriq. lib. 5. d. Sacr. c. 5. num. 4. Molina tom. 4. d. 41. num. 4. Salas tract. 13. d. 5. s. 6. num. 65. Filliuc. tr. 21. cap. 9. num. 331.* & alij apud istos. 9

Primò; Quia ad multiplicationem personarum multiplicantur etiam actiones, neque vna cum alia vniri potest ad faciendum vnum; neque enim auditio vnius confessionis potest cum auditione alterius componere vnum, magis, quàm vna fornicatio, cum alia vnam fornicationem, vel vulneratio Titij, cum vulneratione Sempronij vnam vulnerationem. Nam quælibet ex istis actionibus, est omnino independens ab aliâ in esse peccati, sicut sunt ipsæ personæ, & totam malitiam in suo genere completam habet, non minus, quàm fornicatio cum diuersis personis; Sicut ergo plures fornicationes sunt plura peccata, ita plures administrationes confessionis erunt plura peccata. 10

Secun-

11 Secundò; Quia, si quis, percusso Petro, statim percutiat Paulum, aut prolatâ blasphemiâ in S. Petrum, aliam statim conijciat in S. Paulum, non vnum tantùm peccatum committit, sed duo. Ergo etiam, si Parochus, audita Titij confessione in statu peccati mortalis, audiat confessionem Sempronij, non vnum, sed duo peccata committet; non minus enim hi, tam physicè, quam moraliter reputantur duo actus completè distincti, quam illi.

12 Tertiò; Quia, sicut diuersitas numerica motuum desumitur ex diuersitate subiectorum, quæ mouentur, vt communiter docent Philosophi, ita diuersitas numerica peccatorum desumenda videtur ex diuersitate obiectorum, vel personarum, circa quas diuersi actus successiuè versantur.

OBIECTIONUM SOLVTIO.

13 AD rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; administrationes illas confessionis nihil habere, in quo vniri possint, ac continuari, sicut nec habent plures fornicationes; ideoque integrare non posse moraliter, aut componere vnum actum, vel administrationem; sicut nec plures fornicationes vnam fornicationem; Qui autem, eodem impetu iræ eadem conuicia, vel blasphemias, vel percussiones, pluries repetit, vnum tantùm peccatum committere videtur, quia prius peccatum videtur moraliter cum subsequentibus continuari, ita vt omnes illi actus vnam rixam, vel pugnam integrent, sicut ludus totius noctis, vnum ludum integrare videtur. Neque dici potest, actiones illas vniri in voluntate finis. Tum quia hac ratione, etiam plures fornicationes vniri possent. Tum quia, administrationes illæ, non sunt ex se medium ad aliud.

14 Ad secundam Respondetur; Disparitatem esse maximam inter actiones ordinatas ad occisionem inimici, & inter confessionis administrationem, factam pluribus; nam illæ actiones, cum omnes ordinentur tanquam media ad occisionem tanquam ad finem, & actum principalem censentur facere vnum cum illa, vnde, explicato actu principali, censentur omnes sufficienter explicatæ; at auditiones confessionum, non ordinantur vna ad aliam, sed quælibet est omnino independens ab alia, & in se est adæquatè completa. Si tamen occisio, siue actus principalis non sequeretur, tunc teneretur, qui illa media adhibuit, ad ea confitenda, quia tunc essent plura peccata, eò quod tunc non haberent, in quo vnirentur.

15 Ad tertiam, Iam ex supradictis patet responsio, periuria enim illa vniuntur, quia fiunt ad confirmandam eandem falsitatem, & iniuriæ vnam rixam constituunt, hoc autem non contingit in administratione confessionis, facta pluribus.

16 Ad quartam Respondetur: Voluntatem internam occidendi integram familiam per modum vnius posse dici vnum numero peccatum, sicut voluntas comburendi domum, vel voluntas omittendi officium, quia omnes ex illâ familiâ, accipiuntur per modum vnius, sicut omnia cubicula accipiuntur, quatenus constituunt vnam domum, & omnes horæ canonicæ, quatenus com-

Digitized by Google

ponunt vnum officium diuinum; At occasio successiua singulorum, nunquam dici poterit vnum peccatum, sed tot, quot erunt personæ occisæ, Similiter ergo, quamuis concederetur, voluntatem internam audiendi confessiones omnium, fuisse vnum solùm numero peccatum internum; adhuc tamen non sequeretur, quod actualis auditio confessionis singulorum, non esset multiplex peccatum pro multiplicitate personarum, quarum confessio audiretur. Dixi, pro multiplicitate personarum; quia, si idem sæpius, sine notabili morà inter vnam confessionem, & aliam, ad confessionem accederet, tunc censeri posset moraliter vna confessio, sicut cum quis eundem, pluries percutit sine interruptione, censetur semel solùm moraliter illum percutere; tunc enim, non daretur, neque diuersitas obiecti, neque moralis temporis interruptio. Ex his autem solùm capitibus, desumitur numerica peccatorum diuersitas.

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; Tot esse peccata numero diuersa, quot sunt actus externi consummati, vnus post altérum quia post consummatum primum actum; qui sequitur, est omnino alius, & diuersus, & sua turpitudine per se malus, ac vitiosus. Quando verò actus externus, vnus est & continuus, semper peccatum est vnum numero, quamuis internæ voluntates multiplicentur; licet enim voluntas formalis cesset, ac interrumpatur; virtualis tamen semper continuatur, sicque omnes illi actus interni, censentur esse vnus moraliter. *Suarez de pæn. d. 23. sec. 5. num. 20.*

Secùndò; Peccatum externum non restituendi, etiam si duret per annum, esse vnum numero peccatum, quamuis actus interni multiplicentur, quia semper continuatur in illà exteriori omissione debitæ restitutionis. Dummodò tamen non interrumpatur; hoc enim necessarium est in quocumque peccato; interrumpitur autem, vel per propositum restituendi, vel si fiat impotens ad restituendum. Quia in his casibus, retentio illa, exterius desinit esse verè, & formaliter in se peccatum, cum desinat esse voluntaria; vnde iterum incipit deinde noua, ac diuersa retentio, sicque nouum, ac diuersum peccatum. *Vasquez tom. 4. in tertiam par. quæst. 91. art. 1. dub. 5. num. 21.* 18

Tertiò; Licet in rebus, quæ vsu consumuntur; vt sunt panis, vinum, pecunia &c. Vsus rei alienæ, non sit nouum peccatum distinctum, à peccato iniustæ acceptionis; quia earum vsus non est æstimabilis pretio distincto à pretio ipsius rei; vsus enim panis non habet pretium distinctum à pretio ipsius panis. In rebus tamen, quæ vsu non consumuntur; vt sunt equus, domus, vestis &c. Vsum rei furto ablatæ, esse nouum peccatum numero saltem distinctum ab ipso peccato furti, & in Confessione explicandum. Quia earum vsus est æstimabilis pretio distincto à pretio ipsius rei; pro vsu enim equi, vel vestis, aut domus, 19

Digitized by Google

domus, recipi licitè potest pretium. Ergo sicut depositarius si contra Deponentis voluntatem vtatur re depositâ, peccat; ita qui vtitur re furto ablatâ, peccat nouo peccato distincto à peccato iniustæ acceptionis, & in confessione explicando. *Nauar. cap. 17. summ. num. 54.*

20 Quartò; Quando actus, qui peccatum consummatum præcedunt, vel subsequuntur, sunt actus ex se indifferentes; vt; cum quis, ex intentione occidendi inimicum, surgit è lecto, parat ensem, domo egreditur, & alias actiones exercet, donec illum interficiat; omnes esse vnum tantùm peccatum, quia tota illa series actionum fit ex vi vnius voluntatis occidendi, in quâ est vna tantùm malitia homicidij. Ergo tota illa, est vnum peccatum; Vnde satis est dicere: vel; *occidi hominem*; si secutum est homicidium; vel, si secutum non est; *habui voluntatem occidendi.*

21 Quintò; Quando actus, qui præcedunt, vel comitantur actum externum consummatum, sunt per se mali; vt sunt in peccato fornicationis, oscula, tactus, amplexus, & similia; esse etiam omnes moraliter vnum tantùm peccatum; quia, cum omnes tactus impudici, præscindendo à copulâ, sint eiusdem rationis, ac speciei, siue sint oscula, siue amplexus &c. sicut omnes contumeliæ sunt eiusdem speciei; sequitur, quod, sicut non statim, ac iniuriæ multiplicantur physicè, censeantur etiam multiplicari moraliter; sed, cum quis vno impetu iræ, ter aut quater vocat alium latronem, censeatur vna numero contumelia; Ita non statim, ac quis alium impudicè osculatur, amplectitur, vel tangit &c. censeatur plura moraliter, peccata committere, sed vnum solùm, quod explicabitur in confessione sufficienter dicendo; *semel impudicè tetigi*: ratio enim tactus impudici, necessariò includitur in copulâ fornicariâ, quæ haberi non potest sine tactu. Ergo eo ipso, quod quis explicat copulam, explicat etiam necessariò, se tactum impudicum habuisse. Cum ergo multitudo tactuum impudicorum, non sit necessariò declaranda, quia moraliter censetur vnus numero tactus; neque oscula confitenda sint sub nomine osculi, sed sufficiat sub nomine tactus impudici; sequitur, explicata fornicatione, omnia sufficienter remanere explicata, siue copulam antecedant, siue subsequantur. *Fagundez de præc. Eccl. lib. 3. c. 4. n. 14.*

QVAESTIO LXVI.

Per quid, peccata merè interna distinguantur inter se, numero.

CASUS.

1 TITIVS proposuerat, ad domum meretricis accedere, ad fornicandum; dum autem esset in via, ob negotium quoddam, quod absoluere voluit, ad alia distractus, propositum aliquoties interrupit, & postea renouauit, donec tandem accessit, & fornicatus est. Quæritur; an plura illa proposita, fuerint plura numero peccata, an vnum.

SVMMARIVM.

2 *Quot modis voluntas ab actu interno possit cessare.*

3 *Plura fornicandi proposita, videntur fuisse plura peccata.*

6 *Quæ diuersitas sit inter peccata interna voluntatis.*

7 *Voluntas inefficax, per quid differat ab efficaci.*

8 *Quomodo vtraque censeatur moraliter perseuerare.*

9 *Plura illa proposita, sunt vnum numero peccatum.*

10 *Omnia, sunt moralis continuatio primi.*

11 *Primum censetur moraliter perseuerare, quamdiu non retractatur.*

12 *Hanc pluralitatem, nec pœnitentes confitentur, nec Confessarij quærunt.*

13 *Non est confitendus numerus vulnerum, quibus alius occisus est.*

14 *Quæ diuersitas inter actus efficaces, & inefficaces.*

15 *An efficax, longo tempore durare possit.*

16 *Plures actus inefficaces, cur non possint vniri.*

17 *Actus inefficaces, multiplicantur per solam cessationem, ac interruptionem.*

18 *Efficaces per solam retractationem.*

19 *Quamuis non sequatur actus externus, pluralitas actuum internorum efficacium, confitenda non est.*

20 *Quando actus efficax retractatur, & postea repetitur; secundus, est nouum peccatum in Confessione explicandum.*

RATIONES DUBITANDI.

SIcut certum est, Voluntatem, quandiu in eodem actu interno peccaminoso perseuerat, vnum tantum peccatum committere; ita certum videtur, quando cessat ab eo actu, & post aliquod tempus, per nouum, ac distinctum liberi arbitrij exercitium, alium similem actum producit, aliud etiam peccatum à primo 2

saltem

saltem physicè numero distinctum, committere. Quia tamen voluntas diuerso modo cessare potest à primo actu, & post aliquod tempus, alium similem producere; aliquando enim cessare potest voluntariè; vt cum illum, vel formaliter, vel virtualiter retractat; aliquando verò naturaliter; vt, cum illum, vel per somnum, vel per comestionem, vel per distractionem ad aliud, interrumpit. Ideo quæri solet, quæ interruptio, siue quæ cessatio requiratur, vt secundus actus sit peccatum, non solùm physicè, sed etiam moraliter numero distinctum à primo. Plura enim Titij proposita moraliter, plura numero peccata fuisse videntur. Ita *Suar. tom. 4. in 3. p. d. 22. s. 5. num. 17. Vasq. 1. 2. d. 75. c. 2. Bonac. d. 2. de pecc. quæst. 4. p. 2. num. 9. Filliuc. to. 2. tract. 21. c. 8. num. 313.* qui tamen *num.* 318. ait, in ordine ad confessionem non multiplicari numero, nisi interruptio sit moralis, & voluntaria.

3 Primò; Quia alioqui sequeretur, quod, si quis pluries proponeret fornicari, & postea non fornicaretur sufficeret dicere in confessione, semel habui voluntatem efficacem fornicandi, nec explicare teneretur numerum actuum internorum voluntatis, quibus peccare statuerat; omnes enim illi actus censerentur vnus actus moraliter continuatus. Consequens autem est absurdum; si quis enim pluries voluntate inefficaci, sibi complaceat in fornicatione, numerum actuum internorum explicare tenetur; Ergo multò magis tenebitur eumdem numerum explicare; quando voluntates fuerunt efficaces.

Secundò; Quia, si quis haberet voluntatem efficacem fornicandi, & postea ab illa cessaret, & post mensem eamdem voluntatem repeteret, certè in isto casu nouum peccatum committeret numero distinctum à priore, & in confessione explicandum. Ergo, multiplicatis actibus internis, multiplicantur numero peccata. 4

Tertiò; Quia, si quis eliciat actum odij erga proximum, & postea ab eo cesset, & illum repetat; censetur nouum peccatum committere, in confessione explicandum. Ergo à fortiori, si quis efficaciter proponat fornicari, & postea ab eo proposito, per aliquam distractionem, vel somnum cesset, & iterum deinde illud repetat, committet nouum peccatum, in confessione explicandum. 5

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Peccata, quæ interius à voluntate committuntur, esse in triplici differentia; Quædam enim sunt; quæ actum externum nullo modo respiciunt, neque tanquam effectum per ipsos ponendum, in quo consummentur; neque tanquam obiectum, à quo sumant suam malitiam, & specificentur, vt est odium Dei, vel proximi; superbia; inuidia &c. Alia sunt, quæ, licet non ordinentur ad ponendum actum externum, ab eo tamen specificantur, & sumunt suam malitiam; vt delectatio morosa, vel simplex complacentia; vel desiderium inefficax alicuius peccati; siue actus externi; v. g. fornicationis, aut homicidij. Alia denique 6

nique sunt, quæ non solùm respiciunt actum externum vt obiectum, sed etiam vt effectum per ipsos ponendum, ac executioni mandandum; vt est intentio, siue propositum efficax fornicationis, vel homicidij. Hi enim actus ordinantur ad ponendum actum externum, suntque illius causa.

7 Aduertendum est secundò; Voluntatem efficacem, ab inefficaci distingui, quia efficax, si non retractetur, mouet necessariò ad ponenda media ad actum externum consequendum; illum enim respicit, vt executioni mandandum; inefficax verò, non mouet ad ponenda media; quia non respicit actum externum, vt executioni mandandum. Dupliciter autem retractari potest actus efficax; Primò per actum contrarium, vt si quis, postquam efficaciter proposuit inimicum occidere, mutatâ voluntate, statuat non occidere. Secundò, non ponendo media necessaria; eo enim ipso, quod infirmus, oblatam medicinam necessariam ad sanitatem consequendam, recusat, conuincitur, nolle amplius efficaciter sanitatem, & priorem voluntatem retractare in actu exercito.

8 Aduertendum est tertiò; Voluntatem efficacem, ex eo quod sit causa actus externi, censeri moraliter perseuerare, quandiu non retractatur, vel formaliter per actum retractationis, vel virtualiter, & in actu exercito per aliquem alium actum, qui impediat eius causalitatem, & efficaciam: ex eo enim, quod est causa actus externi, censetur moraliter manere, quandiu est aliquo modo vtilis ad illum ponendum. Semper autem est vtilis, quamdiu eius efficacia non impeditur; vnde cum quis hodie habet intentionem applicandi Sacrificium crastinum pro defunctis, voluntas applicatiua sacrificij, censebitur cras moraliter perseuerare per hoc quod retractata non fuerit, quia per hoc erit causa sufficiens, & efficax applicationis Sacrificij. Ex eo autem, quod perseueret moraliter, donec aliquo modo retractetur, fit, vt non interrumpatur moraliter, nisi per aliquam retractationem, siue formalem, siue virtualem, & æquiualentem; Sicut enim actus inefficax, non interrumpitur, nisi per id, quod cessare facit eius existentiam; ita actus efficax non interrumpitur, nisi per id, quod cessare facit eius causalitatem, & efficaciam, eumque reddit inutilem ad ponendum suo modo actum externum: Hoc autem est, sola retractatio vel formalis, vel virtualis. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Plura illa proposita à Titio repetita, vnum solùm numero peccatum fuisse, & non multa. 9 *Salas 1. 2. qu. 73. tr. 13. d. 58. Nauarr. c. 6. summ. n. 16. Rebell. de oblig. iust. p. 1. lib. 2. quæst. 17. num. 9. Caiet. tom. 1. opusc. tr. 31. resp. 15. d. 2. P. Nauarr. lib. 4. de rest. c. 4. num. 10.* vbi ait oppositam opinionem esse pœnitentibus scrupulosissimam, & Confessarijs molestissimam. *Philiarc. p. 2. lib. 2. c. 21. Granado controu 6. tract. 2. d. 5. num. 5. Ledema p. 2. sum. tr. 9. c. 4. Concl. 14. diffic. 1. Rodriguez p. 1. sum. c. 52. n. 7.*

Gar-

Garzia to. 1. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *num.* 137. *Aragon.* 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 8 *ad* 2.

10 Primò: Quia, si quis efficaciter proponat, inimicum occidere, & deinde, per aliquantulum temporis spatium, ad alia se diuertat, ita, vt homicidij non recordetur, sicque propositum physicè interrumpat, & postea idem propositum repetat; hic secundus actus non erit peccatum numero distinctum moraliter à primo, sed erit vnum numero peccatum cum illo continuatum, & moraliter non interruptum; cum enim voluntas secundum actum repetit, solùm facit, vt primus actus, qui adhuc implicitè, ac virtualiter durabat, eo quod nullo modo fuerit retractatus, efficiatur explicitus, ac formalis; vnde mutatur solùm secundùm accidentalia, manens moraliter idem secundùm substantiam indiuidualem, vt docet *Salas* 1. 2. *q.* 73. *tr.* 13. *d.* 5. *s.* 8. *n.* 85. Ergo idem dici potest de proposito fornicandi in Titio; illud autem, vnde sumi potest hæc vnitas numerica, siue continuatio moralis istorum actuum, est ipse actus externus, quem omnes interni respiciunt, vt in eo perfectè consummentur.

11 Secundò: Quia, quandiu prior voluntas, per contrariam voluntatem non retractatur, & interrumpitur, censetur moraliter perseuerare. Ergo, quamuis eamdem voluntatem, quis sæpe repetat, si eam per retractationem non interrumpit, semper moraliter censetur eamdem voluntatem habere, idemque numero peccatum committere; Sicut enim ad distinctionem specificam peccatorum non sufficit distinctio physica, sed requiritur moralis; ita ad distinctionem numericam, non sufficit distinctio physica, sed requiritur moralis. Cum ergo Titius, supponatur primum propositum fornicandi nunquam retractasse; consequenter per repetitionem alterius similis propositi, nouum peccatum non commisit, sed eamdem voluntatem semper moraliter habuit; ideoque idem numero peccatum commisit.

Tertiò: Quia hanc repetitionem actuum voluntatis efficacis, neque pœnitentes confiteri solent, nec Confessarii interrogare, quamuis regulariter, antequam consummetur peccatum externum, præcedere soleat eius internum propositum, quod formaliter continuari non solet, vsque ad consummationem, sed sæpius interrumpi per distractionem ad alia, & deinde repeti, dum peccatum consummatur. Ergo signum est, non esse plura peccata, sed vnum; si enim essent plura, non daretur hæc praxis in tota Ecclesia. Ita *Nauar. c.* 6. *summ. num.* 17. cuius praxis ea videtur esse ratio; quia, explicato actu externo, sufficienter explicatur voluntas efficax illum ponendi, à quà precessit; Quod autem hæc voluntas, fuerit physicè multiplex, est omnino per accidens, satis enim est, quod sit vna moraliter. 12

Quartò: Quia in Confessione, non est necessariò explicandus numerus vulnerum, quæ quis inimico inflixit, dum eum occidit, quamuis vulnera illa fuerint physicè discontinuata, sed sufficit, si ille confiteatur peccatum homicidii. Et hoc non alia de causà, nisi quia, vel omnia illa vulnera ordinabantur ad consummationem vnius homicidij; vel explicato homicidio, remanet explicata vulne- 13

vulneratio; quòd verò plura, vel pauciora vulnera præcesserint, se habet solùm materialiter; vnde non multiplicat numero peccatum. Ergo similiter necessè non erit explicare multitudinem actuum, quibus Titius ante fornicationem fornicari proposuit, sed sufficiet explicare peccatum consummatum; Tum quia, omnes illi actus, erant ordinati tanquam media ad eandem numero fornicationem consummandam. Tum quia, explicatà fornicatione, manet etiam explicata voluntas fornicandi, quæ in eà includitur. Quod verò plures actus præcesserint, materialiter se habet, ideòque non propterea peccata numero multiplicantur; vt dictum est de osculis, ac tactibus, fornicationem antecedentibus.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 Neque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; Negando minorem. Disparitas autem inter actus efficaces, & inefficaces, est; quia inefficaces consummantur interius, ideoque continuari non possunt cum subsequentibus, cum non habeant, in quo vniantur, & continuentur; sed omnes faciunt vnam quantitatem, non solùm physicè, sed etiam moraliter discretam; At verò, actus efficaces, cum ex se, tendant ad actum externum, in quo consummantur, censentur facere vnam quantitatem moraliter continuam, ita vt secundus actus sit moralis continuatio primi, cum in eodem actu externo, omnes vniantur.

15 Ad secundam Respondetur; Negando consequentiam; si enim primus actus fuit efficax, mouere debuit ad ponenda media, ad ipsum actum externum obtinendum necessaria; Ergo, si quis hæc media ponere non curat, cum facilè possit, iam censetur, in actu exercito, primum actum efficacem retractare; Vnde, si postea eundem actum repetat, dicetur nouum peccatum committere: At, sin solà actuum replicatione, præsertim, vbi inter vnum, & alium actum, non intercidit mora notabilis, non datur vlla retractatio, ideoque prior censetur moraliter perseuerare; sicut enim, si duo matrimonium contrahant, & alter contrahentium interius non consentiat, vt postea validetur matrimonium, (quod fuit nullum ob defectum consensus alterius,) non requiritur, vt ille, qui consensum priùs præbuit, illum renouet; sed sufficit, vt ille, qui non consenserat, consensum præbeat, quia ille prior consensus, eo ipso, quod non fuit retractatus, censetur virtualiter, siue moraliter durare. Ita similiter, quamdiu prior voluntas efficax fornicandi, per actum contrarium non retractatur, censetur moraliter durare, ac perseuerare, & consequenter, si iterum repetatur, non censetur moraliter noua voluntas, sed continuatio prioris. *Sanch. l. 2. matr. d. 32. num. 9.*

Ad tertiam Respondetur; rationem 16
disparitatis esse euidentem; nam plures actus inefficaces, dici non possunt vnum peccatum numero, vnitate numericà extrinseca, quæ est per continuationem, quia nihil assignari potest, à quo sumatur hæc continuatio; cum enim interius consummentur, nec aliquem actum externum respiciant, ad quem tendant, vt

in

Digitized by Google

in eo consummentur, nihil habent, in quo continuentur, ac vniantur; vnde necessariò debent esse plura peccata numero distincta, etiam in ratione morali, & habent malitias morales distinctas, & per vsum libertatis distinctum committuntur. At verò, actui omnes efficaces interni, cum respiciant eundem actum externum, vt in eo consummentur, accipiunt vnitatem numericam, & moralem continuationem, per ordinem ad illum.

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; Actus inefficaces multiplicari numero per solam cessationem, siue interruptionem moralem, siue fiat per somnum, siue per distractionem, siue quocumque alio modo; Cum enim non possint esse vnum, nisi per continuationem, & nihil detur extrinsecum, in quo, vel ratione cuius continentur, eo quod ordinem non dicant ad vllum actum externum; sequitur, non posse esse vnum peccatum, sed debere esse plura, in confessione, meliori modo, quo fieri poterit, explicanda; sæpe enim horum peccatorum numerus cognosci non potest: Tunc autem sufficit temporis diuturnitatem in tali interno consensu declarare; eà enim declaratà, censetur sufficienter declarata multitudo ipsorum actuum internorum, quantum humano modo declarari potest.

18 Secundò: Actus efficaces, multiplicari numero per solam retractationem, vel formalem, vel æquiualentem, vt dictum est; eo enim ipso, quod non retractantur, moraliter perseuerant; eo modo, quo voluntas suscipiendi baptismum in adulto, dicitur moraliter manere per hoc, quod illam semel habuerit, & postea non retractauerit. Hinc autem fit, vt quamuis pluries repetantur, non censeantur tamen moraliter noua voluntas, sed continuatio prioris, quia cum omnes ordinentur ad ponendum eundem actum externum, videntur quasi succedere in locum primi, & eius vices supplere in ordine ad eundem actum ponendum. Neque hinc sequitur, quod si quis renouet voluntatem occidendi inimicum, etiam post multos annos, adhuc sit moraliter idem numero peccatum, nec teneatur illam multiplicationem voluntatum in confessione aperire; vt infert *Suar. loco cit. nu. 9.* Nam si prior actus fuit efficax, mouere debuit ad ponenda media ad occisionem necessaria; Ergo dari non potuit longa temporis interpositio; alioquin ipsa negligentia in medijs ponendis iam censeretur in actu exercito retractatio prioris actus efficacis. Si tamen daretur casus, in quo prior actus, nullo modo fuisset retractatus; vt, si quis proposuisset, post mensem, occidere inimicum, & nunquam hunc actum retractasset, & in fine mensis illum occideret; in hoc casu, noua ista voluntas, censeretur moraliter prioris continuatio, nec esset nouum peccatum in confessione aperiendum; præsertim, si quando voluntatem occidendi renouauit, habuisset memoriam propositi præcedentis; in hoc enim casu, prius propositum, per sui memoriam directè determinaret ad nouam voluntatem occidendi, & indirectè ad ipsam occisionem.

Digitized by Google

19 Tertiò: Si quis pluries efficaciter proponat committere; v.g. fornicationem, & postea non committat, non teneri in confessione explicare numerum actuum internorum, quibus statuit fornicari, sed satisfacere dicendo, *habui voluntatem efficacem fornicandi.* Omnes enim illi actus interni, censentur moraliter vnus numero actus continuatus per ordinem ad vnam fornicationem, quam respiciunt tanquam effectum; Quod verò fornicatio, de facto, non sit secuta, est mere per accidens. Quod si, secuta sit fornicatio, tunc satis erit dicere; *fornicatus sum:* nam eo ipso explicatur voluntas fornicandi, quæ in ipsâ fornicatione includitur.

20 Quartò: Quando actus efficax voluntatis retractatur per actum contrarium, & postea idem repetitur, committi nouum peccatum distinctum numero à priori. Quia primus iam moraliter interrumpitur. Quia tamen, non ita ordinariè accidit, vt homo, postquam efficaciter proposuit peccatum aliquod committere, & deinde propositum retractauit, iterum statim redeat ad pristinam voluntatem, ideo quando accidit, communiter aduertitur, sicque explicari facilè potest in confessione. At, quod homo, antequam peccatum externum committat, pluries proponat illud committere; hoc fere semper euenire solet; impossibile enim moraliter est, vt primum propositum semper duret, vsque ad peccati consummationem, & ob aliquam mentis distractionem physicè sæpiùs non interrumpatur. Hinc ergo fit, vt physica hæc interruptio, non aduertatur, nec explicari debeat in confessione.

QVAESTIO LXVII.

An vnus actus physicus, plures numero malitias continere possit.

CASVS.

1 TITIVS, cum vigesimum primum annum iam expleuisset, initio quadragesimæ statuit, totam quadragesimam non ieiunare. Quæritur: Vnum ne, an plura peccata commiserit.

SUMMARIUM.

2 *Voluntas totâ quadragesima non ieiunandi, videtur vnicum peccatum.*

6 *Quidam actus externi sunt obiectum integrum actus interni; quidam vero solum partiale.*

7 *Actus interni, qui externos non respiciunt, malitiam sumunt ex solo motiuo.*

8 *Quando actus externi non sunt integrum obiectum actus interni, in illum distinctam malitiam non refundunt.*

9 *Volun-*

9 *Voluntas non ieiunandi, tot numero peccata continet, quot in quadragesima sunt dies.*

10 *In eodem actu reperiri possunt plures malitiæ numero distinctæ.*

11 *Copula coniugati cum coniugata, est duplex adulterium.*

12 *Singuli quadragesimæ dies, propriam deformitatem refundunt in voluntatem non ieiunandi.*

13 *Et in Confessione, singula sunt explicanda.*

14 *Non quia sint circumstantiæ aggrauantes.*

15 *Neque, quia constituant actum in indiuiduo.*

16 *Sed, quia sunt plura numero peccata.*

17 *Etiam idem actus bonus, plures bonitates continere potest.*

18 *Actus charitatis, cur vnicam bonitatem contineat.*

19 *Voluntas occidendi plures, est peccatum multiplex.*

20 *Sicut est etiam, voluntas integram familiam occidendi.*

21 *Et eadem Dei ac Sanctorum maledictio.*

22 *Et idem verbum, plurium honorem, vel famam lædens.*

23 *Plures actus physici, vnam numero malitiam continere possunt.*

RATIONES DVBITANDI.

2 Certum est, eundem actum, physicum, continere posse plures malitias specie diuersas; Si quis enim furetur ad fornicandum; furtum illud habebit simul malitiam furti, & fornicationis; & si furetur in loco sacro, erit simul iniustitia, ac sacrilegium. Quæritur igitur; an eodem modo, vnus, & idem actus physicus, continere possit plures malitias solo numero distinctas, & in confessione explicandas. Multi enim volunt, Titium, per illud propositum, vnum tantum numero peccatum commisisse. Ita *Suarez tom. 4. in 3. par. disp. 22. sect. 5. nu. 33. Filliucius tract. 27. c. 5. nu. 87. & tr. 21. c. 8. nu. 320.* qui tamen secus dicit de actu externo, *c. 9. n. 331. Layman. lib. 1. tract. 3. c. 3. num. 2. Bonac. d. de pecc. qu. 4. par. 2. Duard. in Bullam Cœnæ lib. 3. §. 3. qu. 2. n. 3.*

Primò: quia, si quis vno actu voluntatis tres homines occidere velit, actus 3
ille non continet tres malitias numero distinctas, sed vnam tantùm, causatam ab omnibus illis tribus homicidijs, concurrentibus per modum vnius obiecti, & illum actum specificantibus. Ergo similiter, Titius, nolendo totam quadragesimam ieiunare, vnum tantùm peccatum commisit; tota enim quadragesima illi fuit obiecta per modum vnius obiecti, nec voluntas distinctè in singulos quadragesimæ dies lata est.

Secundo: Quia bona voluntas dandi 4
eleemosynam tribus pauperibus, non habet plures bonitates, sed vnam indiuisibilem; Ergo etiam voluntas totam quadragesimam non ieiunandi, plures malitias non habebit; sed vnam indiuisibilem; contrariorum enim eadem est ratio.

Tertio: Quia, si quis, vno actu indiuisibili charitatis, amet quinque proximos, 5
ille actus vnam indiuisibilem bonitatem habebit; talis enim bonitas, erit differentia distinctiua illius actus à quoli-

bet alio; differentia autem, est omnino indiuisibilis, respiciens illos quinque homines per modum vnius obiecti adæquati; ideoque vnica relatione transcendentali. Ergo similiter, odium eorumdem hominum vnicam malitiam habebit. Idemque dicendum erit, etiam de voluntate efficaci illos occidendi, præsertim, si quis eos, vnico ictu, occidere vellet.

NOTABILIA.

6 ADuertendum est primò, posità diuisione actuum internorum, in eos, qui nullum respiciunt actum externum, tamquam obiectum, ac specificatiuum, & in eos, qui illum respiciunt, de qua *Quæst. præced. nu.* 6. aliquos actus externos ita esse per se obiecta integra, ac completa actus interni, vt vnus non sit pars alterius, nec ab alio dependeat; vt, cum quis tres homines vult efficaciter occidere, vel de tribus fornicationibus delectatur; singulæ enim occisiones, & fornicationes, sunt per se obiecta integra, completa, & sufficientia ad actum terminandum, eique suam malitiam communicandam; aliquos vero terminare actum internum, non vt obiecta integra, sed, vt partes obiecti; singulæ enim horæ canonicæ ita terminant voluntatem omittendi officium diuinum, vt se habeant, tamquam partes integrantes officium, quod est obiectum adæquatum illius voluntatis; vel, cum quis vult domum comburere, voluntas illa terminatur ad singula cubicula, solum tamquam ad partes integrantes domum, quæ est obiectum adæquatum illius actus. Aliquos denique dicere inter se ordinem, non partis ad partem, sed medij ad finem; vt, cum quis surgit è lecto, arripit arma, & adhibet alia ad occidendum inimicum; & hi etiam, simul cum actu principali, constituunt vnum obiectum integrum actus interni; ita, vt singuli sint partes obiecti, non obiectum; eadem enim voluntas, quæ fertur efficaciter in finem, fertur etiam necessariò in media, tamquam in vnicum obiectum suum adæquatum.

Aduertendum est secundò, actus internos, qui nullum dicunt ordinem ad actum externum, nec ab eo specificantur, tanquàm à suo obiecto, vnicam tantùm continere malitiam, quamuis ferantur in plura obiecta materialia, quia in omnia feruntur sub vno, eodemque motiuo, à quo solo specificantur, & sumunt suam malitiam. Cum ergo hoc vnum sit, non mirum, si etiam malitia sit tantum vna; Atque ita, vnicam malitiam continet, odium quinque proximorum, quia in omnes fertur sub vnico motiuo, à quo solo specificatur, & sumit suam malitiam. At verò actus interni, qui dicunt ordinem ad actum externum, tamquam ad suum obiectum, ab eoque specificantur; tot necessariò continent malitias, quot sunt ipsi actus externi, quos respiciunt, si isti in ratione obiecti siut obiecta per se integra, ac completa; cum enim ab eis specificentur illos respicere non possunt solùm, tamquam obiecta materialia, sed respicere debent, tamquam obiecta formalia. Atque, ita voluntas efficax tres homines occidendi, cum feratur in tres occisiones, tamquam in tria obiecta per se integra, ac completa, 7

& ab

& ab inuicem independentia; tres malitias continet, sicut occisio ipsa trium hominum, tres continet malitias, & est triplex homicidium.

8 Aduertendum est tertio: quando actus externi, tamquam partes, aliquod obiectum integrum, ac totale constituunt, tunc non censeri obiecta, numero diuersa, & consequenter, nec refundere posse distinctionem numericam in ipsa peccata interna. Hinc fit, vt, si quis vellet, omnes certæ alicuius bibliothecæ libros, surripere; aut magnum aliquem aureorum cumulum furari; aut totum aliquem gregem ouium; vnum tantùm peccatum numero committeret; quia oues, vnum gregem; plures libri, vnam bibliothecam; & plures aurei, vnum cumulum efficiunt; &, qui habet animum furandi, non intendit committere, nisi vnum furtum, & vnam iniustitiam; eò tamen grauiùs erit peccatum, quo materia peccati maior erit. Si tamen libri, vel oues, essent diuersorum Dominorum, ita vt vna pars esset vnius, & altera alterius, censenda essent duo numero furta, explicanda in Confessione, etiam si quis, vnico actu, ea furaretur; quia essent duæ iniustitiæ; duorum enim Dominorum ius læderetur. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD casum Respondetur; Titium, tot peccata commisisse, quot sunt dies quadragesimæ, in quibus ieiunatur. *Sanchez lib. 9. matr. d. 15. n. 6. Vasq. 1. 2. d. 75. c. 2. nu. 10. & to. 4. in 3. par. q. 91. ar. 1. d. 4. Azor. to. 1. lib. 4. c. 4. q. 5. Salas 1. 2. q. 72. tract. 13. disp. 3. sect. 2. num. 19. Coninch. de Sacr. pæn. disp. 7. d. 1. Tanner. 2. 2. d. 4. q. 2. d. 4. nu. 55. Clauis reg. lib. 2. c. 5. n. 14. Rodrig. qu. 1. Summ. c. 195. num. 4. Diana de circumst. aggrau. resol. 29.* & alii apud istos.

Primò: Quia in eodem actu physico, 10 reperiri possunt plures malitiæ morales specie inter se distinctæ; si quis enim habens votum castitatis, cognosceret coniugatam, eadem copula esset, & fornicatio, & adulterium, & sacrilegium. Ergo à fortiori, reperiri poterunt etiam plures malitiæ morales numero distinctæ; distinctio enim numerica minor est, quam specificata.

Secundò: Quia coniugatus, qui alterius vxorem cognoscit, eàdem copulà, 11 duplicem malitiam iniustitiæ committit, vnam contra propriam vxorem, alteram contra virum illius, cum qua copulam habet. Secundò, Religiosus, qui rem habet cum fœmina Votum castitatis habente, duo committit sacrilegia moraliter distincta. Tertiò, Qui, vno ictu bombardæ, tres homines occidit, tria homicidia numero distincta committit. Quartò, Qui aliquem inducit ad alium occidendum, duo peccata committit, alterum respectu illius, quem vult occidi, alterum respectu illius, quem inducit. Ergo etiam, qui non vult quadragesimam ieiunare, tot peccata committet, quot in quadragesima sunt dies ieiunij; non minus enim hæc voluntas est multiplex violatio ieiunij, quam copula coniugati cum coniugata sit duplex adulterium.

Tertiò: Quia illa voluntas non ieiu- 12 nandi dicit ordinem ad plures dies, quorum vnusquisque per se, & independenter ab alio, in illam refundit propriam defor-

deformitatem, & contrarietatem cum rectâ ratione; non minus, quàm copula Coniugati cum Coniugatâ, dicat ordinem ad alios duos Coniuges, quorum singuli, in illam refundunt propriam malitiam iniustitiæ. Ergo voluntas illa tot habet malitias numero distinctas, quot in Quadragesimâ sunt dies; hac enim regulâ vtitur *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 11.* ad discernendum, quando circumstantia addat nouam malitiam; quando scilicet est talis, vt sit ex se sufficiens ad refundendam malitiam independenter ab alia.

13 Quartò: Quia, si quis vno actu velit tres homines interficere, vel vno ictu illos interficiat, tenetur numerum hominum in confessione explicare; similiter coniugatus, qui cum vxore alterius rem habuit, tenetur explicare, & se esse coniugatum, & cum coniugata rem habuisse. Huius autem obligationis alia ratio assignari non potest, nisi quia in eodem actu physico, sunt plures malitiæ morales numero distinctæ, & consequenter plura numero peccata; Et *ex Tridentino sess. 14. can. 7.* In confessione explicanda sunt peccata, non solùm, quoad species, sed etiam quoad numerum: Cur enim coniugatus explicare tenetur, & se esse coniugatum, & rem habuisse cum coniugatâ, nisi quia eadem numero copula offendit duplex vinculum Matrimonij? Ergo, si coniugatus vno actu interno efficaci velit rem habere cum coniugatâ, easdem circumstantias fateri tenebitur, quia vult offendere duplex vinculum Matrimonij. Ergo idem dicendum erit de eo, qui vnico actu voluntatis vult plures homines interficere, quia plures vult iniustitias committere; & de eo, qui tota Quadragesima ieiunare non vult; quia vult plures violationes Ieiunii.

Neque dici potest, eas circumstantias, 14 esse in confessione explicandas; non quia multiplicent peccata, sed quia eiusdem peccati grauitatem augent; Nam, cùm probabilius sit, circumstantias aggrauantes non esse necessariò confitendas, sequeretur, esse in potestate pœnitentis, illas explicare, vel non explicare; tutâ enim conscientiâ sequi vnusquisque potest opinionem probabilem; sicque, qui vno ictu tres homines occidit, satisfaceret dicendo; ***commisi homicidium, vel habui intentionem committendi homicidium;*** quod tamen est contra communem vsum, ac sensum fidelium.

Neque etiam dici potest; istas circum- 15 stantias, esse explicandas; non quia constituunt plura numero peccata, sed quia sunt aliquid tenens se ex parte obiecti, & constituens actum in suo esse indiuiduali; Nam pœnitens, in confessione explicare non tenetur differentiam indiuidualem peccati, sed solùm specificam, neque enim tenetur dicere, *occidi Petrum;* sed satis est dicere, *occidi hominem.* Si ergo, cum quis, vno ictu, tres homines occidit, vnum tantùm numero peccatum committit, satis erit dicere; *occidi hominem;* quod tamen nemo concedit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium Responde- 16 tur; Ad primam: Negando antecedens; Sicut enim, qui vno ictu tres homines occidit, verè tria homicidia committit, & non vnum; ita, qui vno actu interno vult efficaciter tres homines occidere,

cidere, tria peccata iniustitiæ numero distincta committeret, & non vnum.

17 Ad secundam Respondetur; Negando antecedens; quamuis enim, ille actus sit vnus physicè, habet tamen tres bonitates, quia totidem sunt in actibus externis eleemosynæ, à quibus actus internus specificatur, & si quis vno actu tres illos pauperes subleuaret, verè essent tres subuentiones, eo quod tres essent pauperes; quibus subueniretur: sicut, si quis vno ictu tres homines occideret, verè essent tres occisiones, siue tria homicidia, & si personæ occisæ essent Clerici, occisor tres excommunicationes incurreret, vt docet, *Molina to. 4. tr. 3. d. 41. num. 3.*

18 Ad tertiam Respondetur; Negando vltimam consequentiam: Disparitas autem est, quia actus charitatis, & odij, cum interius consummentur, nec vllum actum externum respiciant, à quo tanquam ab obiecto specificentur, & sumant suam bonitatem, aut malitiam, sed illam accipiant à solo motiuo; non est mirum, si vnicam & indiuisibilem bonitatem, ac malitiam contineant, cum vnicum tantùm, & indiuisibile habeant motiuum. At vero voluntas efficax occidendi, respicit occisionem externam, tanquam suum obiectum; ab eaque specificatur, & accipit suam malitiam; hinc ergo fit, vt quot sunt occisiones, quas respicit, tot in illâ voluntate sint malitiæ; idemque dicendum est de proposito totam Quadragesimam non ieiunandi.

COROLLARIA.

19 Colligitur ex dictis primò: Si quis habeat voluntatem occidendi hominum multitudinem, cuius numerum ignorat; illam voluntatem, tot malitias homicidij continere, quot à parte rei sunt homines, quos vult occidere; imo etiam plures, si ipse probabiliter crederet, vel dubitaret esse plures; quia, quantum est ex se, illos omnes vult occidere. Hoc autem intelligendum est etiam de actu inefficaci; si quis enim de tribus fornicationibus delectetur, tria peccata delectationis morosæ committet, eorumque numerus erit in confessione explicandus; quia hi etiam actus inefficaces, respiciunt actum externum tanquam obiectum, ab eoque specificantur, & consequenter suam bonitatem, aut malitiam desumunt.

20 Secundò: Cum quis occidere vult Caium cum tota familiâ, non duo solùm peccata committere, vt vult *Nau. c. 6. sum. n. 18.* eo quod tota familia, in iure, vna persona reputetur, & familia sit multarum personarum collectio, sicut grex ouium, est quoddam totum ex multis ouibus, tanquam ex partibus constitutum; sed tot, quot sunt homines in eâ familia; quia singuli homines illius familiæ sunt per se integra obiecta homicidij; Vnde, tot necessariò sunt homicidia, quot homines occisi; Et, si in eâ familiâ vnus esset clericus, affectus ille, quatenus terminaretur ad personam clerici, esset sacrilegus. Grex ergo ouium, est quoddam totum ex multis rebus constans, tanquam ex partibus; at personæ vnius familiæ, quamuis, Iuris fictione, dicantur vnam personam efficere, re tamen vera dici non possunt vna persona, sed multæ, quarum singulæ, sunt per se integrum obiectum homicidij. Vnde, qui vult occidere omnes homines vnius familiæ, plura homi-

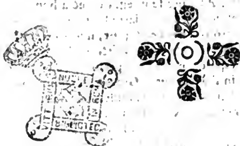
Digitized by Google

homicidia, & plures iniustitias vult committere; qui verò vult furari gregem; vnum numero furtum, vnamque iniustitiam contra dominum committere intendit. *Molina to. 4. dub. 41. num. 3.*

21 Tertiò; Si quis, vnico sermone, maledicat Deo; S. Petro; & S. Paulo; tria peccata numero distincta committere; quia sicut trium hominum occisio, distinguitur ex obiectis numero distinctis, licet eodem ictu sit commissa; sic blasphemia, per obiecta numero diuersa distinguitur. Qui autem malè diceret simul Deo, & duodecim Apostolis, tredecim peccata committeret; quia, licet actus esset physicè vnus, tot tamen malitias in se contineret, quot sunt personæ Sanctæ, quibus malediceretur; omnes enim, contumeliâ afficerentur. *Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 4. quæst. 5.*

22 Quartò: Si quis eodem verbo læderet famam, vel honorem duorum, duo peccata committere; sicut, si eodem ictu, duos occideret; quia verè detrimentum famæ, vel honoris, esset duplex; honor enim vnius, non est honor, vel fama alterius. Similiter, si quis vnico verbo multos induceret ad peccandum, tot peccata committeret, quot essent homines inducti; & si in vna mollitie de pluribus fœminis solutis concupitis cogitaret; essent plura peccata numero distincta; sicut, si fœminæ essent, vna soluta, alia coniugata, & tertia Deo per votum consecrata, essent tria peccata specie distincta. *Sanch. lib. 1. sum. c. 6. num. 8.*

Quintò: Posse plures actus physicè 23 diuersos numero vnam tantùm numero malitiam moralem continere; si quis enim alium ter vel quater pugno percutiat, aut vulneret, vnum tantùm peccatum committet, quia vna est pugna, cuius illæ percussiones, & vulnera sunt partes; similiter, si quis sine morali interruptione multa verba blasphemiæ in Deum proferat, vnam solam blasphemiam committit, quia omnia illa verba sunt partes vnius continuati sermonis, qui in vltimâ blasphemiâ perficitur. *Azor. tom. 1. lib. 4. c. 4. qu. 5.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM NOTABILIVM, QVAE IN PRIMO LIBRO TRACTANTVR.

Primus numerus, Paginam; Secundus, Numerum indicat.

Appli-

Digitized by Google

Causa

Con-

Digitized by Google

Con-

Digitized by Google

Du-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

F.

quan-

Digitized by Google

Iura-

Digitized by Google

Matri-

O. Obe-

Digitized by Google

O

Opinio-

Digitized by Google

Peccata

Digitized by Google

Potestas

Digitized by Google

Reser-

T Testes.

Digitized by Google

Votum,

Digitized by Google

Digitized by Google